Ročník XXXIX. Říjen 1922. Číslo 1.

Redaktor řídící: ALOIS DOSTÁL. — Redaktor odpov.: TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK
TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

Redakce, administrace a expedice v Praze-II., Zitná ulice čís. 26 nové. Číslo telefonu 3626.

Předplatné na Vlast r. XXXIX. obnáší 32 Kč, půlletně 16 Kč.

Členové družstva předplaceji ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující mají »Vlast« ročně za 26 Kč. Do ostatních mimočeskoslovenských zemí rovněž i do Ameriky Kč 46·—. Ročníky »Vlasti«, pokud jsou na skladě, prodávají se po 20 Kč (do roč. XXXV.), ročník XXXVI. 24 Kč, od roč. XXXVII. po 32 Kč a běžná čísla po Kč 3·20. Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se autorům nevracejí a neuschovávají. Reklamace se neřankují a nezalepují.

OBSAH:

Str.

Josef Fourier. Napsal šk. rada Václav Hübner 1
Za večera. Báseň. Napsal A. S. Chudobka 4
Nanynka. Napsala Vlasta Pittnerová 5
Lyricke znělky. Napsal Jan Voborský 10
Hraběnka Marie Terezie Ledóchowská. Napsal F. H. 11
Sestřino přání. Báseň. Napsal Ferd. P. Místecký 12
Kulturní obrázky z Anglie a Skotska. Napsal Karel Kolísek 13
Komisař Šmidingr. Napsal Dr. J. V. Prášek 20
Jan Janssen. Napsal Ignát Zháněl 29
Když objeví se dítě. Báseň. Napsal Viktor Hugo, přeložil V. Poledne . . 35
Čeští kartusiáani a celestini v dobách husitských. Napsal V. O. Hlošina . . 36
Vrabčí smrt. Báseň. Napsal H. Uden 41
Literatura 42
Literární obzor 47
Z našeho života 48

—— Rukopisy se neuschovávají a nevracejí. ——

Z družstva Vlast. Na dům družstva Vlast dar složil Ant. Suchoradský.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících do konce měsíce září t. r. složil Jos. Gabriel Kč 39.20 (100).

Listárna redakce: P. T.: F. Kritiky první i druhé správně došly. — J. F.: Bude splněno a sešit poslán do Sarajeva, třeba dle některých je to list, o němž se nemůže vážně (!) mluviti. C. B.: Básně došly a budou časem uveřejněny. V. O. Pamatujte připraviti článek historický.

Listárna administrace. Rev. Fr. Kopecký. Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franzl v Praze vyplatilo nám Kč 115·80 a tím jest doplaceno předplatné za časopisy v r. 1922 vycházející, které u nás ráčíte odebírati. Zbývá tedy Vám ještě doplatiti za knihy, které jste objednal prostřednictvím vldp. Arn. Olivy, arc. notáře a katechety ve Vysočanech a které jsme Vám zaslali 21/6 1922. Celkový obnos za tyto knihy i s poštovným činí Kč 120·-, kterýžto obnos ráčte nám příležitostně zaslati a bylo-li by Vám možno, ráčte též nějakým penízem pamatovati opět na předplatné časopisů buď již nyní (Vlast XXXIX.) vycházejících aneb od 1. ledna 1923.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Z nakladatelství Ladislava Kuncíře v Praze: **Francis Jammes: Farář Ozerovský.** Přeložil Dr. František Odvalil. (Družstva Přátel studia). Cena 20 K, lepší vydání 27 K.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. ŘÍJEN 1922. ČÍSLO 1.

Šk. rada Václav Hübner:

Josef Fourier.

Fourier se narodil v Auxerreu dne 21. března r. 1768. Otec jeho byl, jako otec slavného geometra Lamberta, krejčím. Když bylo Fourierovi osm let, ztratil otce. Jistá paní, která slušné chování jakož i nevšední duševní dary na něm pozorovala odporučila ho biskupovi Auxerreskému. Působením tohoto duchovního hodnostáře dostal se Fourier do školy vojenské, kde vyučovali právě benediktini z kongregace St. Maurské. Zde studoval Fourier s prospěchem výtečným. Mnohá kázání, která v ústech vysoce postavených duchovních v Paříži všeobecné chvály došla, vypracoval dvanáctiletý jinoch Fourier. V třináctém roce věku svého jevil Fourier živost a bujarost, kterou většina mladíků v tomto stáří se vyznačuje; ale povaha jeho změnila se náhle — jakoby ji vyměnil — když byl poznal počátky matematiky, t. j., jakmile počal tušiti své pravé povolání. Hodiny ustanovené nestačily mu již, aby uspokojily probudilou jeho touhu po vědění. Kousky nedopálených svíček, které v kuchyni, po chodbách a síních kolejních pečlivě sbíral, svítívaly mu při osamělém nočním studování v těsné komůrce, již bedlivě uzavíral okenicí; tehdy se dal totiž po prvé do prací, které měly býti jemu i vlasti k oslavě.

Jako Descartes chtěl i Fourier býti vojákem. Ale jako Descartesa byl by bezpochyby i Fouriera omrzel život vojenský, ač mu nebylo popřáno, aby zakusil jeho příjemnosti. Žádost jeho, aby mohl vykonati přijímací zkoušku na škole dělostřelecké, byla, ač slovutný *Legenere* za něho se vřele přimlouval, cynicky takto odmrštěna: „Fourier není od stavu," tak znělo vyřízení jeho žádosti od ministra, — „a nemůže tudíž k dělostřelectvu přijat býti, byť i druhým *Newtonem* byl!" Jest však dokázaná nepravda, že by tenkráte k dělostřelectvu nebyl přijat ten, kdo nebyl šlechticem; jakási zámožnost byla též dostatečnou náhradou starých pergamenů.

Fourier odebral se na opatství v St. Benoit sur-Loire, aby tam pobyl jako novic. Ještě nesložil slibu, kdy r. 1789 uchvá-

tily krásné a svůdné ideje o společenském znovuzrození Francie mysli všech obyvatelův. Ihned vzdal se Fourier stavu kněžského, aniž jeho bývalí staří učitelé v tom spatřovali nějaký podnět k tomu, aby se od něho snad odvrátili, ba naopak povolali ho na místo učitelské, zařízené pro matematiku na vojenské škole *v Auxerreu* a obsypali ho důkazy své upřímné přízně i lásky. A Fourier naplnil způsobem důstojným důvěru, kterou v něj mniši skládali. Ochuravěl-li kdo z nich, vyučoval titulární profesor matematiky třeba po sobě retorice, historii, filosofii a kterémukoliv předmětu s takovým nadšením, že všichni s rozkoší naslouchali slovům jeho. Ke konci roku 1789 odebral se Fourier do Paříže, aby tam před akademií věd ústně podal svůj výklad o řešení *numerických rovnic* všech stupňů.

Navrátiv se do Auxerreu, shledal mladistvý matematik, že všecko nejen z města a celého okolí, nýbrž i z jeho školy se zaměstnávalo velikými otázkami toho času, politikou a úvahami o důstojnosti lidské. Též Fourier vrhl se do tohoto duševního proudu. Se zápalem chopil se základních myšlenek revoluce a přilnul s vřelou horlivostí ke všemu, co vznešeného, šlechetného a spravedlivého tehdejší vzlet lidu s sebou nesl.

Z lásky k vlasti podrobil se Fourier nejobtížnějším pracím a nikdy se nepřidružil k mrzkým vášním, hrabivosti a prolévání krve. Jako člen národního spolku Auxerrského působil rozhodně na mysl lidu. Dosud se vypravuje v celém Burgundsku o tom, kterak, když se jednalo o nový odvod 300.000 mužů k vojsku, Fourier promlouval plamenná slova mezi zástupy lidu o povinnosti a cti národní, o vlasti a slávě a jak následkem toho ihned se přihlásilo tolik dobrovolníků, že odvod se stal zbytečným.

Konvent chtěl opět zemi uvésti na koleje předešlého pořádku, vzdělanosti a vnitřního pokroku, pročež zabýval se organisováním veřejného školství. Avšak kde měl nabrati učitelů? Kandidáti učitelství, kteří prvé školu zastávali, byli důstojníky při dělostřelectvu, ve sborech ženijních, ano i v generálním štábu na hranicích francouzských v poli proti nepřátelům. Když nebylo učitelů, nařízeno, aby se opatřili; a tak povstala *vzorná škola*. Patnáct set občanů rozličného věku, označených blíže místy těch kterých okresů, sešlo se v krátké době dohromady, ne snad aby studovali dopodrobna jednotlivá odvětví lidského vědění, nýbrž aby se od největších učitelů naučili umění, jak by měli vyučovati jiné. Mezi těmito 1500 žáky byl též *Fourier*, kterého volila obec *St. Florentinská*, ač byla očekávána volba jeho městem *Auxerrem*. Příčinu toho dlužno hledati ve zmatcích a přehmatech tehdejší doby.

Na této konventem založené vzorné škole konaly se časem po vyučovacích hodinách volné rozpravy. Při takových příležitostech změnili chovanci svá místa s učiteli, překládajíce jim rozličné otázky. Několik slov, které Fourier při jedné takové příležitosti promluvil, stačilo, aby obrátil pozornost všech k sobě.

Přesné, zřetelné a lepé jeho výklady získaly mu pochvalu všech posluchačů — a jednomyslně mu svěřeno řízení celé školy. *Deskriptivní geometrie*, tento krásný výtvar Mongeův, byla poprvé veřejným předmětem na této normální škole. Odtud se dostala na školu polytechnickou a ostatní školy průmyslové a výtvarné. Tato (normální) škola byla původem úplného převratu ve studiu matematiky. Nové důkazy, důležité poučky, neznámé dosud metody objevily se tu po prvé před zraky žáků a povzbuzovaly je k sestavení učebných knih na nových základech. Dosazováním nejslavnějších matematiků, nejpřednějších fysiků a přírodozpytců na místa učitelská uvedl konvent normální školu do nebývalého lesku! Od učitelů na škole normální žádáno vládou vyjádření, že nebudou jinak než volně vyučovati a žádné nazpamět naučené výklady ve škole přednášeti.

Od této doby stala se z katedry kazatelna, z které profesor takřka ztotožněn se svými žáky jim na tváři, v očích i na celém těle četl, kdy má rychleji postupovati, kdy a kde opět se zdržeti i kterou větu srozumitelněji opakovati. Výklady v síních školy normální byly i obecenstvu přístupny. K sepsání jich byli na státní útraty ustanoveni zvláštní stenografové. Sešity takto povstalé, byvše prohlédnuty příslušnými profesory rozdaly se patnácti stům žákům, členům konventu a byly zasilány konsulům i jednatelům republiky v cizozemsku, jakož i hlavním úřadníkům jednotlivých okresů.

Skvělé výsledky u vyučování, kterých se Fourier na škole normální dodělal, získaly mu věhlasnost v takovém stupni, že brzy odtud byl povolán za učitele na školu polytechnickou.

Přicházíme k době, kde mír Lubenský (18. dubna 1797) uvedl zpět do hlavního města vynikající vůdce vojsk. Tenkráte byli profesoři i posluchači školy polytechnické v učebných síních poctěni vzácnými návštěvami jenerálů Desaixa a Bonaparta, kteří vedle nich do lavic sedávali. Vše hlásalo jim činné účastenství v událostech, jež každý předvídal a které nenechaly na sebe dlouho čekati. Ač byl stav Evropy velice nejistý, rozhodlo se přece direktorium odzbrojiti úplně celou zemi a nejlepší vojska vypraviti na dalekou dobrodružnou cestu.

Direktorium mělo úmysl odstraniti vítěze nad Italií z Paříže, aby se učinil konec demonstracím lidu, které co den se stávaly nebezpečnějšími. K provedení velikých záměrů nemohlo se užíti jediné vojenské armády obyčejného rázu; k tomu potřebovalo se mužů duchaplných a zároveň zkušených. *Monge* a *Berthollet*, oba profesoři na škole polytechnické, sháněli k tomu účelu pro svého chéfa učence i umělce ze všech končin země. Zdali tito mužové věděli o pravých záměrech této vypravy čili nic, těžko říci; tolik ale bylo jisto, že nesměli napřed ničeho předčasně odhaliti. „Táhneme do daleké země — v Toulonu vstoupíme na lodě — budeme vždy s vámi — jenerál Bonaparte povede armádu“ — tak a podobně odpovídali tam, kde nemohlo

se vyhnouti a něco říci bylo třeba. Fourier přijal bez váhaní návrhy, které jeho kolegové ve jménu vrchního jenerála mu učinili, vzdal se touženě hledaného místa profesorského na škole polytechnické, aby šel, nevěda kam a podnikl, nevěda co. Při plavbě dostal se Fourier náhodou zrovna na loď, na které plul jenerál *Kleber*. Přátelství obou mužů mělo vliv na události v zemi pyramid. A vskutku, sotva že udatné vojsko v památné bitvě u pyramid dobylo Kahiry, založen *institut egyptský*, čítající celkem 48 učenců, rozdělených ve čtyři dvanáctičlenné sbory. (P. d.)

A. S. Chudobka:

Za večera.

Ve večer letní vyjdu shlédnout na západ,
od samot čekaje, co duši zlad . .
Jak nástroj hudební je časem obehrát,
též něco v nitru mém pro soulad hudby vadí.
Dne tíhy konec, jako hudbě, jíž jsem naslouchal,
když kláves dotekly se ruce ve překotném hmatu.
Snad kdosi zlobu, šílení to do hry dal — —
Teď všecko utichlo; jak božská dobrota by šla tu.

Já lidský syn,
a plný vin,
chci odpuštění z něčích úst. . .

Chci radost chytnouti — a drahý její smích,
by též se usadil mých na rtech zatrpklých,
jež nevydají zpěvu.
Jdu hledat bytost, srdcem dosud nepoznanou,
jež jemný hovor dá a ruku těžkou ranou
nevloží na mne v hněvu.

Jak ve chrám prázdný vstoupil bych tak sám
a se svou bědou ztracen lidských lstí,
své srdce obnažím a duši odmykám,
z nichž, silný kdosi, vinu vyhostí
a požehná mi — duši zkonejší,
na cestu svede schůdnou, světlejší,
jež vede k cíli života . . .
O smíru večer šepotá.

Vlasta Pittnerová:

Nanynka.

I.

„Nech si říct, Marjánko, nech, myslím to s tebou dobře," pravila starší žena k plačícímu děvčeti, s kterým stála u plotu zahrady výstavného gruntu, v kterém děvče sloužilo.

„Ale kmotřičko, vždyť já se nemusím vdávat, je mně hu mejch hospodářů dobře, můžu zde hu Stejskalů sloužit třeba do smrti," odvětilo děvče, stírajíc slzy s buclatých lící.

„Tož nemusíš plakat. To nejní přece k pláču, když chce chudou holku, která nemá ničehož nic, nežlivá tělo a dušu, hodnej, jářku, tuze hodnej člověk. Když nechceš, tož nechceš, však budeš litovat. Do smrti tě nikde sloužit nenechajou, ba sotva do stáří, to se samo sebou rozumí," řekla kmotra nevrle.

„Nezlobte se, kmotřičko. Vždyť víte, že nemám na světě žádnýho, jenom vás," prosilo děvče.

„Tož mne máš poslechnout. Víš, že ti nebožka tvá matka na smrtelny posteli, když huž byla na cestě k věčnosti, řekla: ‚A s kmotrou Šebestovou se rad a poslechni ju.' A já jsem jí do stydnoucí huž ruky slíbila a zadušovala jsem se jí na mou dušu, na mou víru, na my dobry svědomí, že se budu o tebe starat, třeba ti nemohla nic dát," zajikla se Šebestová, slzy tlačily se jí při vzpomínce na zemřelou milou kamarádku v hrdlo a dusily jí hlas.

„Kmotřičko, když on je ten tkadlec Smetal přece jenom starej, myslím že aspoň o dvacet let starší nežlivá já," řekla Marjánka váhavě.

„To je toho! To ať si počítajou léta takovy lidi, ktery můžou taky počítat peníze. Můj nebožtík byl starší o patnáct let a nikdá jsem na to ani nevzdechla. Holečku, chudy lidi nemajou na takovy hlouposti času. A jak to tak jakorát víš?" tázala se Šebestová.

„Chodila jsem s jeho holkou do školy, s Františkou. A to se přece asi ženil tak v pětadvaceti a —"

„A tobě je jakorát pětadvacet, tož by byl padesát, ale nejní, ženil se v dvaadvaceti, když mu matka, byla to taky má kamarádka, humřela. A byl k svy nebožce hodnej. Vždycky říkala, že nechodí do hospody, nehraje karty a když odvádí dílo, nakoupí ve městě, čeho je potřeba a peníze, co zbydou, jí dá k uschování," vyprávěla stařena.

„Jo, to Františka říkala, že jí tatínek přinese vždycky z města, když odvádí dílo, rohlíček a cugrdlata," rozpomněla se Marjánka.

„No, s Františkou bys mohla bejt vždycky zadobře. Pán Bůh jí dal štěstí, že se vdala na familiju, třeba taky za vdovca.

Loužilůj chlapec humřel a ona má jen dvě svy děti. A od táty ničehož nic nečeká, dal jí stovku, když se vdávala a řekil jí, že chaloupku asi prodá a jenom bejvání v komoře si vymíní. A Loužil s tim byl spokojenej," vykládala Šebestová.

„To ani nevím, snad jsem to neslyšela anebo zapomněla," řekla Marjánka.

„Věřím, když člověk sám nic nemá, nestará se o to, co majou nebo nemajou jiny lidi. Ale tolik ti dopovím, že si Smetal vypůjčil na tu stovku kolik desítek, to nevím, ale vím, že od pána faktora ve Žďáře a tu dceru vyplatil. Sama jeho žena na to tlačila, ať tak hučiní. Sužovaly ji křeče, humřela asi pátej rok po Františčiny svatbě. A byl Smetal dvě leta vdovcem, Loužilka mu to pořádala jak mohla, ale včil se chce ženit," Šebestová horlivě vykládala.

„A jak si vzpomněl právě na mne?" tázala se Marjánka.

„Bejval za dobře s tvým nebožtíkem tatíkem, no a co bych to neřekla, líbívala se mu za svobodna tvá matka, ale ta měla tvýho tatíka v srdci od šestnácti let a měli taky ten rok svatbu. Sli do podruží a tvá máma si mně na stokrát žalovala, že mohla mět se Smetalem lepší, huž to, že má třeba malou, přece svou chaloupku a těch pár šlápot, třeba hubenýho, ale přece políčka. No, však víš — —"

„I vím a nejsu ráda, když mi někdo připomene, že nebožtík tatínek, Pánbůh mu tam na pravdě boží vodpusť, co vydělali, skoro sám hužili, za tu šedou hutratili a maminka na mne a na sebe vydělat musely," řekla Marjánka smutně.

„Ba tak, a že vám bylo lepší, když humřel. A tož Marjánko, hezky si to rozmysli, pomodli se, aby ti dal Pánbůh dobrej houmysel a zejtra se tě přijdu v tyhle doby voptat, co mám Smetalovi vyřídit. Buď s Pánem Bohem," loučila se Šebestová.

„Dej vám Pánbůh dobrou noc, kmotřičko," řekla Marjánka, líbajíc kmotře ruku.

„Marjánko!" zavolal ženský hlas od stavení.

„Huž běžím, panímámo," ozvala se Marjánka a spěchala k záprsni, kde usedla selka na lavičku, chovajíc malé děcko, dvě větší hrály si u jejích nohou s kočkou.

Sedlák stál opřen o stěnu a kouřil z porculánové dýmky.

„Kudy pak chodíš?" tázala se selka ledabyle.

„Zavolala na mne kmotřička, víte, panímámo, Šebestová, šla kolem," řekla Marjánka.

„Hm, neměla ta kmotra kalhoty a fajfku?" zasmál se sedlák.

„Ba ne, pantáto. Však mám jenom tu kmotřičku," odvětila Marjánka.

„Měla's říct, ať jde dál, huž jsem ju dlouho neviděla, podal by jí člověk rád chleba hukrojit, je to hodná ženská a nemá

nazbyt. Ale včil mi jdi huložit děti. Vy cigáňata, nechte tu kočku, ať vás ještě nepoškrábe a jdite s Marjánkou," řekla panímáma.

Děti škemraly ještě o chvíli, ale Marjánka přiměla je slibem, že jim bude povídati pohádku, že šly s ní. Svlékla je a uložila, pomodlila se s nimi krátkou modlitbičku a pak jim povídala pohádku, tu, věčně dětským myslím milou pohádku o perníkové chaloupce.

Panímáma vešla do světnice uložiti nemluvně.

Když Marjánka dopověděla a tiché oddychování věštilo, že děti usnuly, řekla panímáma: „Pojď ještě trochu ven, Marjánko, je na záprsni hezky posedět, je cejtit, jak voní lípy, musíme pamatovat nasušit květů, aby bylo v zejmě pro vypocení."

Šly a usedly.

„Pantáta někam šli?" tázala se Marjánka.

„Že prej má žížeň, že jde na sklenicu piva. No, budou dvě nebo tři, ale je mu přáno, však budou žně, ať se posilní na tu prácu. A jářku, Marjánko, slyšela jsem prve od plotu, že s tebou ta kmotra ňáko moc hovoří, nebylo rozumět co, taky jsme s děckama povídali, nedbala jsem poslouchat, co pak si chtěla?" tázala se panímáma.

A Marjánka počala panímámě Bláhové, kde od malička již plných deset let sloužila, přišedši sem hned po vyjití ze školy za chůvu a pastvicu a již dříve co školačka husy Bláhovy pásajíc, důvěrně sdělovati, s čím jí kmotra přišla.

A panímáma shodovala se s kmotrou, že by Marjánka nechybila, kdyby si vdovce vzala.

Že je hodný, pracovitý člověk, že zaplatil si dluh učiněný na věno pro dceru, že by ho samého výtěžek z chaloupky, kdyby tuto prodal neb pronajal, doživil k té tkalcovině a že druhá žena podědíc ten majeteček, neměla by, ovdověvši, zle.

Na námitku, že je starý, se panímáma zasmála, poukazujíc, že je její pantáta o dvacet let starší nežli ona, nemohl se mlád ženiti, chtěje vybýti dříve sestry a bratry z gruntu, a tak si bral ji teprve osmnáctiletou, blíže se k čtyřicítce. A že ona Marjánka přece vidí, jak se mají rádi a dobře se srovnávají, že je v domě svatý pokoj. A z dětí že mají radost, majíce nejstaršího synka na studiích.

Však právě tento přicházel, byl na besedě ve škole, kam docházel hráti s panem učitelem na housle.

Jeho příchodem přetrhnut důvěrný rozhovor a Marjánka odebravši se na své lože, nemohla usnouti.

Rozmýšlela se, uvažovala, bylo jí teskno. Teskno, že, jak si řekla, postrádala rady matčiny a teskno, že měla v srdci obrázek chasníka, který byl vzdálen daleko, tak daleko, že nevěděla ani, kde je. A nevěděla to již dlouho. Již pátým rokem byl Martin Honzák pryč, byl odveden k vojsku a ještě tři roky to mělo trvat, než dle tehdejšího zákona se mohl vrátiti.

Slíbila mu Marjánka, že na něj bude vzpomínati, slibu věrnosti nežádal, míně, že se vdá, hodí-li se jí někdo.

Nehodil, neblížil se chudé dívce posud nikdo. A Marjánka si musela říci, že Martin na ni třeba již zapomněl, že se jemu třeba někde ve světě nějaká holká „hodila" a na jeho návrat čeká. —

A i kdyby se vrátil, což že by se mohli vzíti jen do podruží, spolehnouti se jenom na své ruce a pranovati o ten nejnutnější kus chleba na cizím, nádenničinou den ze dne — — —

Kmitla se jí v temnu před očima hezká Smetalova chaloupka, z které zaznívaly vždy rachot stavu pilného tkalce, kde stál na dvorku chlívek pro kozu, kterou dcera někdy s vyčítáním, že se meška, otci popravovala. Však to Marjánka od Františky Loužilové sama slyšela, že když tatík kozu napojí a nakrmí a jí podestele, mohl by také již podojit. A často, zahlédla-li Smetala kozu pásti na příhoně, bývalo jí ho líto, sám jí jednou povídal, že i když dá dětem chleba a nějaký groš za pasení, přece kozu někdy špatně napasou a ještě s ní nedobře zacházejí.

A řekla si, že by se jí hezky hospodařilo, že by kozu si popravila, zjednala několik slepiček, políčko upravila, soukat se naučila, že bylo by jí přece lépe o svém krajíci než o cizím pecnu. Do okének chaloupky že by si dala květiny, chaloupku čistě obílila, okna vždy do leskla umyla, že by si zjednala holuby — — —

A za představy chaloupky již vymizoval stesk po Martinovi zúplna Marjánce ze srdce — — —

Však kdo ví, zda se Martin vůbec vrátí — — —

A vrátí-li se, že nebude třeba musit o tom vědět, že stávali s Marjánkou u plotu, tam, kde dnes jí tetka vdovcův vzkaz vyřizovala — — —

A Marjánka usnula s předsevzetím, že si vdovce vezme. Zdálo se jí ve snu o té hezké chaloupce.

II.

Ráda vyslovila Marjánka svoje: „Ano", když dle nařízení panímámina přivedla dostavivší se kmotru Šebestovou na zápršeň, aby tato zvěděla, že pantáta i panímáma schvalují ucházení se vdovcovo o ní.

A Šebestová šla zavolati tkalce Smetala, který čekal opodál plotu. Marjánka arci s ostychem řekla i jemu: „Ano", a domluvena svatba.

Měla býti ihned, jen co ohlášky projdou, než Marjánka měla ještě zůstati u Bláhů až přes žně, dokud tito nedostanou novou děvečku a tuto pak trochu zacvičiti v domácích zvycích,

ana měla panímáma, jak řekla, s tím malým děckem ruce jako svázané.

Ženich přivolil a kmotra to též schválila.

Že bude moci denně odskočiti do té kýžené chaloupky, aby popravila tam vše, co bude potřeba, slíbila jí panímáma.

A Marjánka zase navzájem slíbila, že i až se nadobro přestěhuje, doběhne do Bláhova gruntu, kdykoliv ji bude panímáma potřebovati.

A tak se dálo. Marjánka nikdy neopomenula donésti mužovi nějakou od oběda schovánku, aspoň krajícem chleba na něho pamatovala. Muž zase jí navzájem schovával denně hrneček kávy, kterou si uvařil k snídani, říkávaje, že tím „kafatým" zažene hlad i žížeň a ani si nevzpomene na kořalku, kterou si jiní tkalci hned dopoledne kupují.

Smetalova dcera, Františka Loužilová, měla z otcovy ženitby opravdu radost. Věděla, že by si na té chaloupce s tím kouskem hubeného políčka mnoho nepopadli, kdyby měli otce kdysi za postoupení do smrti doživit. Shodla se s mužem, že je tak lépe, ať si Marjánka za obsluhu otce ten majeteček kdysi podědí, však že kdyby se měla chaloupka úplně opravit, stála by tolik jako nová. Oni že si raději svoji chaloupku lépe upraví, a bude-li tatík chtít, že může jejich dětem kdysi přece něco darovat.

A tak Františka a její muž šli Marjáncé s dobrou vůlí vstříc a Marjánka to uznala.

Děti Loužilovy nazývaly Marjánku do svatby babičkou a přibíhaly za ní k Bláhovům, čemuž se panímáma i pantáta smály. Podala jim tam vždy krajíc, dolek neb nějaké dobré sousto a děti si nemohly novou babičku dosti vynachválit.

Přišly žně a Marjánka se trochu v duchu pyšnila, že ji dělníci u Bláhů zaměstnaní nazývali „tetičkou" a „Loužilkou". Byla vdána a povídala kde komu, jak se těší na vlastní, byť i skromné hospodaření.

Dočkala se. Přešly prázdniny, po svatém Václavě odebral se Bláhův nejstarší synek do škol a Marjánka počítala s panímámou, kolik ještě let uplyne, nežli budou Bláhovi míti z něho velebníčka. A počítaly, kdy po tom Vojtíškovi sledující Rozárka dospěje za nevěstu, jak bude František vyrůstat za příštího hospodáře a malá Terezka odroste kolébce a bude rodičům, třeba již na výměnku, kvésti jako růžička pro radost. (P. d.)

Jan Voborský:

Lyrické znělky.

I. Překročený zenith?

Má básník plný sladkých roztoužených pocitů,
má pěvec, jemuž v hrdle chví se zlatý tón,
vždy jakous předtuchu o překročeném zenithu
a co pak přichází? — Jen únava a skon?
Však básník vzchopí se, verš tvoří nových knih,
myšlenky odívá dál zlatý ve brokát
a pěvec nedozpívav, touží nových po písních,
by jimi jako démant rosy v srdce vpad!
Bude-li jinak u mne dlouhou cestou žitím,
přijde-li také zachmuřený podvečer,
kdy závoj mlhy hustě obestře můj zrak?
Ó sladké rozperutění, jak v nitru je zas cítím,
ta věčná píseň, klesající hvězda s modrých sfér,
to vše mi věstí, že mi dvakrát blaze bude pak! — —

II. Zlatá vidina.

Proč stále vidím, co snad nikdo vidět nesmí,
co zlatým pelem věčné krásy odýcháno —
vím, odkud hvězdný paprsk ve směr cesty kles mi,
jímž v každém květu jedno sladké jméno psáno! —
Chci prudký jižní žár a temperament míti,
jenž každým slovem, silným gestem prozrazuje,
co člověk myslí, prožívá a cítí,
když za vidinou zlatou jako labuť pluje. —
však — abych mohl jižní žár ten zachovat,
a kouzlem svým se k stáru dosytiti,
to stále viděné chci vroucně milovat — —
co nesmí nikdo jiný, k tomu letět smím,
tu zlatou růži svým jen pokladem chci míti
a pro vše ostatní — ni chvíli netruchlím!

III. Co že je láska?

Co že je láska? Ach, jak naivně se ptáte!
Svět sametovou masku klade na svou křivou tvář —
lže o rezavých poutech, že to skvosty zlaté —
a evangelium že hlásá, tvrdí každý lhář!
Vy jako dítě nevinné se myšlence mé usmíváte,
narcisů běl vám v čele svítí jako svatozář —
poznati lásku že tak velkou touhu máte,
poslyšte, co těch písní skřivan vznáší modra na oltář,
když probuzená země sluncem zulíbána
jen láskou a jen láskou dýše z rána,
tušíc, že milovat a rodit někdo vyšší určí —
květ za květem, jak vzniká, rozvíjí se s námi,
za hvězdou hvězda, jdem-li tichou nocí sami,
toť nepřebraný poklad velké lásky tvůrčí! — —

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

Hraběnka Marie Terezie Ledóchowská.

(Nástin životopisný.)

Známá a zasloužilá Družina sv. Petra Klavera pro africké misie utrpěla těžkou ztrátu úmrtím své zakladatelky a první vrchní ředitelky hraběnky Marie Terezie Ledóchowské, jejíž stručný životopis zde podáváme.

Zesnulá narodila se v Loosdorfu u Vídně 29. dubna 1863. Rodiče její byli Antonín hrabě Ledóchowski a hraběnka Josefina, rozená hraběnka Salis-Zizersová. Rodina hrabat Ledóchowských vynikala povždy hlubokou zbožností a dala církvi svaté několik vynikajících svých členů. Tak bratr naší zesnulé P. Vladimír jest právě generálem Tovaryšstva Ježíšova a strýc její byl známý biskup vyznavač, hrabě Mečislav Ledóchowski, arcibiskup poznańsko-hnězdenský, později kardinál a prefekt svaté kongregace de Propaganda fide, který byl za kulturního boje v Německu po dva roky vězněn pro věrné plnění svých arcipastýřských povinností v pruské pevnosti. Jiný vynikající člen rodiny hrabat Ledóchowských jest známý propagátor sblížení českopolského, učený a zasloužilý kanovník olomoucké kapitoly Zikm. Ledóchowski.

Prvního vzdělání nabyla zesnulá v klášterní škole Anglických Panen v St. Pölten a později se svými bratry v domácí škole, řízené učeným benediktinem blízkého opatství.

Nedlouho po smrti otcově stala se mladičká hraběnka dvorní dámou velkovévodkyně Alice Toscanské, v kterémžto úřadě setrvala až do roku 1889, všemi vážena pro své vynikající duševní vlastnosti a dobrotu srdce.

Jako dvorní dáma horlivě sledovala protiotrokářskou činnost velkého kardinála Lavigerie, jehož spisy ji pohnuly zasvětiti veškeré své síly vznešené myšlence protiotrokářského hnutí a africkým misiím.

Byvši vyzvána zmíněným kardinálem, organisovala a reorganisovala několik protiotrokářských sdružení, ale poznavši při tom nedostatečnost podobných organisací pro velké potřeby afrických misií a stálou a vydatnou jejich podporu, rozhodla se založiti zvláštní řeholní ústav pro osvobozování černošských otroků a pro podporování katolických misií v Africe.

Za tím účelem odjela na jaře 1894 do Říma, kdež si vyprosila od papeže Lva XIII. blahé paměti k tomu svolení.

Počátky jejího řeholního ústavu, který nazvala Družinou sv. Petra Klavera pro africké misie, byly prostinké. Než Bůh žehnal jejímu dílu tak, že již roku 1897 mohla založiti v Maria Sorgu u Solnohradu apoštolskou tiskárnu a roku 1897 první odbočku ve Vídni.

Roku 1902 přeložila ústřednu Družiny z jejího dosavadního sídla Solnohradu do Říma.

Válečná léta trávila v Praze, Solnohradě a Vídni, nepřestávajíc agitovati a pracovati pro své milé africké misie. Na podzim

roku 1919 vrátila se do Říma, ale její slabé tělo bylo již vyčerpáno namáhavou agitační a propagační činností. Přes to chtěla ještě zúčastniti se letošního misijního kongresu v Maria Einsiedelu ve Švýcařích, ale Pán života a smrti rozhodl jinak, povolav ji po krátké ale bolestné chorobě k sobě ve čtvrtek dne 6. července l. r. o $^1/_2$6. hodině ranní. R. I. P.

Hraběnka Marie Terezie Ledóchowská byla ženou neobyčejné agilnosti a pracovitosti. Pro svou Družinu a své milé africké misie pracovala neunavně slovem i perem. Pro ně založila dva měsíčníky „Echo z Afriky" a „Černouška", které dnes vycházejíci v deviti řečích v celkovém nákladu 250.000 výtisků. Její Družina jest dnes rozšířena téměř po celé Evropě a v Spojených Státech Severoamerických. Ústředna Družiny pro Československou republiku jest v Brně, Petrov 7. Družina měla koncem roku 1921 45.500 členů a přes 500.000 podporovatelů, s jejichž pomocí poslala do konce roku 1921 afrických misiím 11,555.825·47 lir. *F. H.*

Ferd. P. Místecký:

Sestřino přání.

Kdybych křídla měla,
do Polska bych spěla
přes les, přes řeky,
kde můj bratr leží,
pod zelení svěží
a spí na věky.

U hrobu bych klekla,
do hrobu mu řekla,
jaký rve nás trud:
bída v chatě prosté,
hořké býlí roste
z tesknych role hrud.

Čtyry roky přešly,
tatíček náš sešlý
orat nemůže,
matička se trápí,
slza oko ztápí,
kdo nám pomůže!

Marně koně v stáji
tebe vyčkávají,
že je pohladíš,
a pluh rezem rudne,
pes tvůj smutkem chudne
a ty spíš a spíš!

Tvoje drahá milá
lilie jak bílá
chřadne, uvádá,
netěší ji žití,
ani jara kvítí
plná zahrada. . .

O ty vojno, vojno,
nářků, žalů kojno,
pekla výkvěte,
kdy tě vítr Boží
jako suché hloží
zdrtí, rozmete?

Karel Kolísek:

Kulturní obrázky z Anglie a Skotska.

I.

Chci podati některé kulturní obrázky z Anglie, hlavně ze Skotska a to *z vlastní zkušenosti.* Již na lodi, která nás dopravila z Hamburku do Leithu, přístavu to edinburghského, bylo většinou všechno po anglicku: lodní personál, etiketa, jídla i jídelní pořádek, neboť ona loď patřila anglické společnosti, a pak o každém, kdo do Anglie jede, se předpokládá, že aspoň tolik umí anglicky, by se dorozuměl. Než u nás dvou (s bratrem Dr. Aloisem Kolískem) tomu tak nebylo, jelikož jsme se rozhodli v několika hodinách jeti do Anglie a do Skotska. Hlavní věcí bylo, bychom si zaopatřili „ticket" (jízdní lístek) resp. zamluvili místo na lodi, což je nutno tak učiniti několik dní před odjezdem, abychom nepřišli s jistotou na loď a na této pak — nebylo místa. Což pak není aspoň denního spojení mezi Hamburkem a Skotskem? Nikoliv. Jen třikráte týdně neb i jen jednou týdně, ovšem lodí. Železniční spojení je výborné mezi pevninou a Anglií, ale my jsme chtěli jeti lodí. Tu je tedy hlavní věcí „ticket", a to ostatní se poddá samo sebou a odkouká neb se vyčte ze slovníčku, takže není ani nutně potřebí angličiny. —

Na lodi je *jídelní pořad anglický*: o 9. hod. ráno „breakfast" snídaní, o 12. hod. „lunch" oběd, vlastně „snídaní na vidličku", o 5. hod. odpol. „the five o'clock tea" pětihodinový čaj (ne snad, že by trval pět hodin, nýbrž o pěti hodinách) se zákusky, „cakes" a o 7. hod. večer „dinner", hlavní to jídlo.

Anglická etiketa jest rozhodně jinačí než u nás. Kdybychom si zasedli u nás ke stolu, ač na vykázané místo (ku společné hostině) a nepředstavili se neb neřekli ono praobyčejné, bezmyšlenkovité „má úcta" neb aspoň neučinili na pravo a levo němou úklonu, tu bychom byli považováni jistě za nevzdělance neb dokonce „sprosťáky" . . . A na lodi jakož i všude v hotelích u společných stolů nic z toho se neděje. Ani povznešený úklon hlavy, ani mrknutí brvou. Zcela klidně a nenuceně si každý sedne a dá se do jídla. Nepromluviv se sousedem neb sousedkou ani slůvka, zase beze všech zdvořilůstek opravdových neb vylhaných odejde. Potřebuje-li něčeho při jídle, na př. sůl, neobtěžuje souseda a sebe také nenamáhá, nýbrž klidně čeká, až přijde sluha, a ten mu to podá.

Na první pohled toto chladné počínání zaráží, ale jest dle mého mínění výtečné. U nás je při takových příležitostech všude až nemístná sdílnost. Každý chce ukázati svému sousedu svoji duchaplnost, jež vyzní někdy v akkord hlouposti. Při jídle je hlavní věcí jísti a ne zábava. Jak to vypadá, mluví-li někdo, maje plná ústa. Mimo to každé jídlo dlužno co nejvíce rozmělniti a dobře připraviti pro šťávy žaludeční, což se zase děje,

zvolna-li a důkladně všechno rozkousáme. To jest možno jen při klidném jídle.

A jsem li již u tohoto předmětu „pozdravu", dlužno se tu zmíniti o pozdravování při vstupu do železničního kupé: Má cestující pozdraviti čili nic? Pravidlem je, že nechce-li se spolucestujícími vůbec mluviti, nemusí pozdraviti; chce-li se dáti do řeči, pak dlužno pozdraviti. O spolucestujících na dráze mohl bych psáti celé kroniky, ale pomlčím raději o tom, neboť málo komu se podaří přivésti inne k řeči jako Angličana, jenž v železničním kupé mnoho řečí nenadělá, maje na paměti, jak je to kolikrát velmi nemilým a zbytečným sužovati souseda svými filosofickými (?) výklady. A když již jsem při drahách, tu nemohu pomlčeti o výborném jejich zařízení v Anglii i ve Skotsku.

Ve Skotsku jest jen I. a III. třída, ale tato si jistě v ničem s naší II. třídou nezadá, ba co do čistoty ji jistě předčí. Při příjezdu vlaku není takového shonu a rozčílení a křiku, jako u nás. Každý cestující si otevře sám kupé, které chce, ovšem zaplacené třídy. Aby pak do kupé zrovna viděl, zda tam místo neb ne, jsou všechna nádraží tak zřízena, že z peronu možno zrovna do kupé viděti a do něho bez krkolomných prostocviků vstoupiti. Rozumí se, že při takovém vstupování není potřeba kondukterů. Má li tu některý vlak dva konduktery, to je všechno. A kdo pak proštipuje lístky? To všechno obstará vrátný při vstupu na peron. Po celou cestu však není konduktera ani spatřiti. A u nás? Pořád chodí a pořád se otírá o vás na chodbě, ovšem musí, neboť po každé stanici musí přeštipovati lístky. Ale na tom není ještě dosti: Při čtyřhodinné jízdě rychlíkem přijdou jistotně ještě kontroloři, což všechno v Anglii a ve Skotsku není, a jsem jist, že tam dráhy daleko více vynášejí než u nás při tamní chvalitebné snaze, za patřičný poplatek také o cestujícího se patřičně postarati.

Jeví se tam vůbec ve všem *reelnost*. Tam jsou všechny podniky pro blaho lidu, u nás pak po většině musejí býti všichni lidé pro blaho podnikatelů. To je přece veliký rozdíl. *Tomu* říká se v Anglii pokrok, vzdělanost!

O „železniční horečce" a „nervosnosti anglické" stůjtež tu dva příklady:

Bylo to, zdá se mi, v Dublaně, v zajímavém to pravém skotském venkovském městě, kde nás provázel sám Scotus Viator. Po prohlídce ubírali jsme se na dráhu, bychom jeli ještě dále, do jiného města: Stirlingu. My, jako hosté, nestarali jsme se úplně nic o vlak, kdy odjíždí atd. Na moji otázku, máme-li ještě mnoho času, odpověděl Scotus, že netřeba pospíchati. A právě docházíme nádraží, když tě vjíždí vlak. My zrovna usedneme a jedeme. Opozdit se jen o několik vteřin a vlak byl by býval ten tam, a nám by se byl zhatil celý výlet. A myslíte, že někdo z našich anglických společníků jen slůvkem se o tom zmínil? Scotus nehnul ani brvou, neboť pro Angličana je dosti času, když vlak vjíždí do stanice. U něho bylo tedy vždy času

dost. U nás ovšem by bylo z toho rámusu a povídání do nekonečna, jak se poštěstilo nezmeškati vlak.

A bylo to právě na zpáteční cestě ze Stirlingu zase na nádraží. Poněvadž byl čas k „five o'clock tea", musil býti objednán čaj. Ptám se Scota, jak dlouho máme na to pokdy, neboť čaj byl velice horký. „Ó, času dost," odpovídá Scotus vážně, „dokonce tři minuty." Dvě minuty jsme tedy mohli počkati na schladnutí čaje, 59 vteřin jsme potřebovali na vypití a chůzi k vlaku a tu šedesátou vteřinu ku vstoupení do kupé. Sotva pak jsme vsedli, vlak se pohnul. Tento klid mně skutečně imponoval a imponuje dodnes. Neboť právě jak často zaviní nervosnost a neklid kolikráte i neúspěch důležitého kroku, ba je často rozhodující pro celou budoucnost.

A tento klid Angličana jeví se u něho všude: v řeči, posuňcích, v myšlení i činech. Zajisté, čím klidnějším kdo jest, tím jistějším může býti svého úspěchu. A že právě Angličané dodělali se ve všem směru velikých úspěchů, je jisto.

II.

Budiž mi dovoleno popsati blíže *anglická jídla a jiné zvyky* odlišné našich:

Breakfast, snídaní o 9. hod., liší se velice od našeho. Anglické snídaní obyčejně pozůstává ze dvou jídel masitých: ryby a šunky s vejci (ham and eggs) anebo ryby a studeného masa. K tomu jedna neb dvě číše čaje většinou bez cukru nebo kávy. Že při tom nescházejí všelijaké „marmelády" a máslo, rozumí se samo sebou.

Náš žaludek jest ovšem zvyklý po rybě a masu vypíti nejméně čtvrtku vína, ale v Anglii si přivykne za krátkou dobu i na hořký čaj a kávu. Z toho viděti, že všechno dělá jen zvyk.

Snídaní si bere každý sám, vybere totiž, co libo, vše jest přichystáno na vedlejším stole. Čaj a kávu rozděluje domácí paní, ovšem dle přání jednotlivcova.

Lunch, oběd o 12. hod., pozůstává též z dvojího masa, obyčejně jednoho studeného neb i ryby. K tomu jsou příkrmy zeleninové, ale nikde, aspoň dle mé zkušenosti, není naší omáčky. Polévka je málokdy. Někdy bývá i moučník.

„Five o' clock tea", svačina, u každého Angličana téměř nezbytná, záleží v čaji a zákuscích „cakes". Tato nebývá v jídelně, nýbrž v saloně. Není-li tu pro všechny pohovek neb židlí, tu anglická „Miss" (slečna) nic si z toho nedělá, klekne-li neb sedne-li si s číší čaje na zemi, kterou ovšem pokrývají vzácné perské koberce. *Čaj* rozděluje *domácí pán*. Při čaji čím nenuceněji kdo sedí, tím je elegantnějším, anglickým, ač jinak se velice dbá na zevnější způsoby.

Dinner, hlavní jídlo, o 7. hod. večer, pozůstává z polévky, dvou masitých jídel, moučníku, sýru a ovoce. Polévka, zvláště v hotelích, je obyčejně buď s několika zrnky rýžovými neb jed-

nou na čtyři kousky rozdělenou nudli! Ve Škotsku je národní polévkou „poridge", hustá to, více pšeničné kaši i s otrubami podobná, zdravotní kucipská polévka.

Při obědě i večeři rozděluje hlavní jídla domácí pán; jen příkrm dlužno si vziti každý sám, podávají jej služební duchové.

Při obědě i večeři přijde též víno, ale většinou se dává jen hostům, neboť Angličané neholdují alkoholu; alespoň vzdělaná třída ne.

V jídelně nikdo se dlouho nezdržuje, nýbrž hned po jídle odejde každý za svým zaměstnáním. Jen po večeři odejdou páni do kuřárny, obyčejně i knihovny, kdež se podává černá káva. —

Po té bývá ještě zábava v salonku, po níž se zase v knihovně pracuje až do 11. neb půl 12. hod. Před spánkem se podává „whisky", jíž se bere několik kapek — jako nějakého léku — do sklenice vody. Jde-li Angličan pozdě spáti, rozumí se, že později vstává, obyčejně o 8. hod.

Že Angličan drží i na krásu při jídle, je známo. Míním totiž, že jídelna i jídelní stůl je vždy plný květin, což působí velmi poeticky a něžně, zkrátka ideálně. Velikou radost nám vždy působily aspoň tři neb čtyry poháry před každým, ale prázdné, jen trochu vína, ale za to byly z těžkého stříbra neb křišťálového skla!

O pivě není, aspoň ve Škotsku, řeči, leč t. zv. „gingerbeer" zázvorová sodovka, již nazývají pivem.

V etiketě je Angličan — jak jsem se již zmínil — chladným, konservativním. Někdy se zdá, že nezná zevnějších způsobů. Ale tu by se mnohým křivdilo. Angličan je sebevědomý, ne však nadutý a nedá nic na konventionelní, zbytečné zvyky, zkrátka je praktickým.

Má-li Angličan hosta, je k němu velice pozorným. K prvnímu dinner přijde jistě ve fraku neb aspoň smokingu (krátkém černém kabátě); rozumí se také, že host přijde v „gala"; kněz neb klášterník ve svém taláru neb aspoň v salonním obleku

Mluvím-li zde o kněžích, pak zajisté nebude od místa zmíniti se o jejich úboru.

Katolický kněz na cestách má obyčejně krátké kalhoty (po kolena) a punčochy, ovšem kolárek. Kněze anglikánského málokdy možno rozeznati od kněze katolického. Že v Anglii jezdí kněží na kolech, rozumí se samo sebou, neboť tam jezdí i angličtí biskupové a vůbec hodnostáři církevní na kole. Ovšem biskup angl. má i zvláštní úbor. Byl jsem tak šťastným neb nešťastným, že jsem byl představen jednomu angl. biskupovi. Že mne to však stálo velikého sebezáporu, bych nepropukl v hlasitý smích, když jsem ho uzřel, dosvědčí mi zajisté bratr A. Představte si štíhlého staršího elegána v kolárku, v černém úboru s krátkými (podkolenními) kalhotami a černými punčochami, střevíci s přeskami a jakousi krátkou černou zástěrkou. Jen (pectorale) bisk. náprsní řetěz mu dodával poněkud vážnosti, ale jinak — k puk-

nutí smíchy, ovšem pro Neangličana. A nyní ještě ho vidět, jak jede se svými kanovníky na kole, to je přece divadlo pro — bohy! Než tam je to něco samozřejmého! Scotus se nám velice zavděčil, že nás seznámil s jinými mravy!

Ó ti Angličané! Nemohu opomenouti, bych se tu nezmínil o návštěvě v jednom starobylém skotském zámku blízko Aytonu, sídla to Scota Viatora.

Jeli jsme tam na lunch — oběd. Za zábavy s domácí paní, ctihodnou to starou dámou, a domácí slečnou, přišla též řeč na cestování a vůbec znalost zemí, což u Angličanů je velmi důležitým. A jen ten u nich něco „platí", kdo se hodně vyzná v tomto oboru. Tu se mne domácí, když jsem mluvil o Italii, Francii atd., zcela vážně ptá, zdali jsem byl již v Mesopotamii, tam že je to „very well" — velmi krásné. Ptala se s takovou jistotou, jako by se u každého rozumělo samo sebou, že vzdělaný člověk musí též navštíviti Mesopotamii. Já ovšem takovými věcmi ostřílený odpověděl také zcela nenuceně, že dosud ještě ne, ale příležitostně že se tam podívám. Když pak jsem se tázal domácí Miss (slečny), kam hodlají letos na zimu, odpověděla, že ještě neví, zda do Afriky neb do Indie aneb na Ceylon, k tomu že se rozhodnou v posledním okamžiku! A zase to znělo tak samo sebou — rozumitelně! Kdyby nebyla závist hříchem, zajisté že bych býval tak často sveden k závisti! Později dostal od nich bratr A. lístek — z Ceylonu! —

III.

Bylo to dne 15. srpna, kdy jsem se octl v proslavené kathedrále Westminsterské v Londýně, chtěje tam sloužiti mši sv. (K vůli lepšímu porozumění poznamenávám, že v Londýně je starobylé opatství westminsterské — Westminster Abbey, náležející nyní církví anglikánské, s nádherným gotickým dómem, dříve katolickým, a nová, před několika lety posvěcená katolická — Westminster Cathedral, o které se právě zmiňuji.)

Několik dnů před tím jsme si tu zamluvili mši sv., přece scházel tam ministrant pro mne. Jelikož však jsme neměli mnoho času, chtěli jsme sloužiti oba dva najednou. Jen byla potíž o ministranta!

Než kostelník se dlouho nerozpakoval, šel mezi lid do kostela a přivedl mi odtud ministranta. Avšak jaký byl můj údiv! Oním ministrantem byl, ne ministrant ex offo, určitý, nýbrž nějaký pán zcela cizí, jenž byl o to kostelníkem požádán. A jak zbožně ministroval! Byl si zajisté úplně vědom onoho vzneseného úkolu. Po mé mši svaté ministroval zase jinému cizímu knězi a šel při ní k sv. přijímání!

Tento neličený případ ochoty a zbožnosti velmi imponoval! Považme jen, zda by i u nás intelligent knězi ministroval? A je snad katolická víra v Anglii zcela jinačí než u nás? Neplatí i u nás ono pevné a přesvědčivé „Credo" — věřím?!

A dále. V Anglii v katolických chrámech mohl jsem všude pozorovati onu nelíčenou, hlubokou a přesvědčivou zbožnost a zvláště mohl jsem tu spatřiti nejen ženy, nýbrž i muže, kteří v zástupech šli k sv. přijímání! Tak mnohý náš „také katolík" mohl by se tak mnohému přiučiti v náboženském přesvědčení u Angličana, jenž přece není vzorem hloubajícího mystika, nýbrž praktického člověka!

Jak dojemně na mne působilo, když jsem na příklad v Perthu (ve Skotsku) v neděli při mši sv. podával Nejsvětější Tělo mládeži, ženám i mužům katolickým, kteří přišli v počtu nejhojnějším! A u nás? Srdce se kolikráte svírá, když vidím onu náboženskou lhostejnost nebo přímo netečnost, ba zavilé nepřátelství! . . .

A zase jiný kulturní obrázek. Byla neděle. Jsme u Scota Viatora. Hospodářství mu vedla tehdáž jeho sestřenice (starší to, velmi úctyhodná dáma) pravím dáma.

A co ta neprováděla v neděli odpoledne se svými služebnými? Konala s nimi pobožnost doma! A prosím, nebyla to ani katolička, nýbrž, anglikánka. Dopoledne jela automobilem do anglikánského kostela v Perthu a odpoledne konala se služebnými doma pobožnost! Co pak tomu říkáte, naše dámy? Zdali pak byste byly s to, činiti podobně? Většina by se jich asi styděla a zač? Inu za své — náboženské přesvědčení! Ó jděte, vy všechny naše dámy a slečinky, které v neděli odpoledne vysedáváte v kinech, v kavárnách, svoje spolubližní posuzujete, jděte do Anglie k intelligentním dámám a přiučte se trochu i — vnitřní zbožnosti!

Anglická miss (slečna) a mistress (paní) jsou v celém chování važnějšími. U misses dlužno pozorovati onu nelíčenou opravdovost, úctyhodnou cudnost, ba v jistém smyslu až upjatost a nepřístupnost, zajisté to jen chvály hodné ovoce dobré náboženské výchovy domácí i školní! Mohl by někdo říci: „To je již taková povaha Angličanů!" Než nejen severní podnebí, nýbrž i výchova udává tu směr ve smýšlení a jednání, tedy i směr povahy.

IV.

Anglická neděle stala se příslovečnou, co se týče odpočinku a svěcení její. Nemohu tedy jí pominouti mlčky, jakožto velmi důležitého činitele pro veřejný život i soukromý každého člověka, nejen tedy Angličana.

Svěcení neděle, t. j. odpočinek od těžkých prací a obcování mši sv. a bohoslužbám vůbec, má velký význam sociální (společenský) povznáší mravně i nábožensky všechny lidi, jejichž cílem nemá býti jen hmota, statky pozemské, nýbrž něco vyššího, statky duchovní a mravní.

Angličan je si toho plně vědom a proto nejen že neděle pro Angličana znamená den úplného odpočinku, nýbrž i den, věnovaný duši a Bohu. Již v sobotu odpoledne některé obchody

se zavirají, by se neotevřely až v pondělí o 8. nebo 9. hodině ráno. V neděli ulice londýnské skytají zcela jinou podívanou, než všední dny. Není toho hrozného, vlastní slova přehlušujícího rámusu, není toho shonu vozů, elektriky, autobusů a všech možných dopravných prostředků O dopravu osobní je ovšem i v neděli dobře postaráno. Obchody však i hostince (bary) jsou uzavřeny po celý den. V sobotu objevuje se Angličan k dinner (večeři) ve slavnostním úboru, v neděli pak se večeře nevaří, jelikož služebné mají odpoledne volno. Dopoledne viděti na ulicích londýnských mnoho svátečně oděných lidí — většinou s modlitební knížkou v ruce. Jako ve všední dny všechno se hrne do práce a po práci, tak v neděli se vše hrne do — kostela. „Komu čest, tomu čest!“ Angličan vzdává čest práci, ale i Bohu. Po kostele a odpoledne hemží se zase davy obecenstva buď ve veřejných sadech nebo na venkově, ale ne u piva nebo vína, jako u nás, nýbrž čerpají svěží vzduch, by ho nashromáždili na celý týden, nebo si vynahradili, co za předešlý týden pozbyli. Mimo to viděti v sadech větší nebo menší zástupy lidstva, naslouchajícího řečnickým vývodům všech možných stran, neb i zbožně poslouchající kazatele své sekty! — — —

Tu několik slov o *nové katolické „Westminster Cathedral“ v Londýně.* S přípravami ke stavbě a stavbou její jsou nerozlučně spjata slavná jména tří slovutných kardinálů! — arcibiskupů westminsterských, kteráž jsou: Wiseman, Manning a Vanghan (vyslov: Vón). Celá nádherná stavba je ve slohu byzantském, nejprvnějším tedy slohu křesťanském, dle vzoru St. Sophie v Cařihradě, a dílem věhlasného architekta Mr. Johna F. Bentleye. Základní kámen byl posvěcen 29. června 1895. Rozměry zevnější jsou: Největší délka 360 stop, šířka 156 stop, výška lodi 117 stop, výška průčelí 99 stop, výška věže 273 stop, a až ke kříži 284 stop. Mimo hlavní oltář je tu 11 kaplí. Zasvěcena je kathedrála „Nejdrahocennější krvi našeho Pána Ježíše Krista; Jeho svaté Mateři; Jeho pěstounu, sv. Josefu, a sv. Petru, Jeho náměstku.“

Druhotnými patrony jsou: „Sv. Augustin a všichni britští svatí; sv. Patrik a všichni irští svatí.“ („Dédication of the Cathedral. To the most Precious Blood of Our Lord Jesus Christ; To His Blessed Mother; His Foster Father; St. Joseph, and St. Peter His Vicar. Secondary patrons: St. Augustine All British Saints; St. Patrick and All Saints of Ireland.“) — Slavnostně byla kathedrála posvěcena r. 1910 arcibiskupem westminsterským dr. Bournem, jenž byl 27. listopadu 1911 jmenován kardinálem. Celá Anglie uvítala toto jmenování s jásavou radostí. Kardinál Bourne je poměrně ještě mlád. Zajímavo je, že se narodil jako protestant. Jeho otec, poštovní úředník, přestoupil teprve později na víru katolickou. Když se dr. Bourne r. 1903 stal arcibiskupem westminsterským, byl nejmladším mezi anglickými biskupy. —

Dr. J. V. Prášek:

Komisař Šmidingr.

Staropražská historie.

Ve své kanceláři v přízemí budovy královského městského hejtmanství seděl u psacího stolu komisař Karel Šmidingr. Bylo červnové dopoledne. Vysokými okny bylo viděti z kanceláře do Nových alejí, oživených dopoledním ruchem, a na protější Voršilský klášter a chrám.

Pan komisař přehlížel mechanicky dopisy z pošty došlé, které byly na jeho stole rozloženy.

Po chvíli vstoupil starožitný sluha s hladce oholenou tváří, v zelenavém fraku s velikými stříbrnými knoflíky a v krátkých černých spodcích po kolena sahajících. Bílé punčochy vězely v černých nízkých střevících.

Držel v ruce svazek listin vesměs na hrubém nazelenalém papíře. Spatřiv komisaře čtoucího, okamžik tiše stanul a upiatě hleděl na postavu svého velitele.

Pokud bylo lze poznati, byl komisař Šmidingr muž sotva padesátiletý, hladké tváře. Pod vysokým čelem, vroubeným bujným kaštanovým vlasem, zářilo dvé bystrých očí. V celku projevoval pan komisař značnou míru životní spokojenosti.

Sluha stál již drahnou chvíli jako socha k podlaze připevněná; tu teprve Šmidingr se ohlédl a velkopansky starce od temene až k patě změřil.

„Co nesete, Mates?“ oslovil konečně komisař trpělivě očekávajícího sluhu.

„Jemnostpane,“ uctivě klonil se sluha. Matěj Nežerný, invalida z Napoleonských válek. „přináším přihlášky z hostinců.“

Sluha pokročil a podal komisaři svazek listin; tento je lhostejně přijal a pokynul starci, aby odešel.

Masité prsty páně komisařovy, okované prsteny, z nichž v různých barvách zářily drahokamy, zabořily se do svazku a jaly se z něho ujímati jednotlivé listiny, bez pořádku složené. Pan komisař přehlížel seznamy cizinců dle jednotlivých hostinců, „na Košíku“, „u Charouzův“, „u Zlaté husy“, „u Tří lip“ „u Tří kaprů“, „u Zlatého bažanta“, „u Podkovy“ atd. Ale nenalezl v nich nic zvláštního. V seznamech byla jména libereckých soukeníků, turnovských kamenářů, jilemnických plátenikův, úředníků velkostatků šlechtických, ale žádné z nich nebudilo pozornost čtoucího. Šmidingr hledal jiná jména, tehdy napínající pozornost policejních a vůbec státních úřadů, hledal Poláky, sšedivělé Napoleonské vojíny i mladší stoupence Lelevelovy, obávané revolucionáře, kteří nadšením svým rušili hrobovou noc, od Waterloo stále ještě Evropu v tmě udržující.

Pátraje po nešťastných Polácích, ošálených diplomaty Vídeňského kongresu a hledajících nový domov v cizině, daleko rodné Visly, musil Šmidingr sáhnouti do balíku hlouběji, do

přihlášek z hostinců, do nichž uchylovaly se osoby vznešenější, z „Lázně", ze „Staré pošty", od „Zlatého anděla".

Ani v „Lázni" ani na „Staré poště" neshledalo pátravé oko komisařovo nic zvláštního. Již se počalo chmuřiti hladké jeho čelo, již zdálo se, že snaha jeho nepotká se s kýženým výsledkem. Vždyť úředníku, který by upozornil na nebezpečné revolucionáře, kynula pěkná odměna! Nevrle sáhl tudíž po další přihlášce od „Zlatého anděla", a ejhle! tváře jeho se rozveselily a chtivé oči pásly se hned na dvou polských jménech.

Komisar četl: „hraběnka Oktavia Ogińská, 26 let stará, přicestovala večer zvláštní poštou z Varů Karlových s komornou a panskou. Udává, že pozejtří odjede zvláštní poštou do Krakova. Najala v prvém patře salon, ložnici a dva kabinety. Předložila průvodní list, vidimovaný c. k. vyslanectvím v Drážďanech."

Šmidingr četl dále: „Roman Kwilecki, 53 let starý, statkář, přicestoval včera lankočím z Olomouce, bez služebnictva. Udává, že zítra odjede poštou do Milána. Najal kabinet v druhém patře. Předložil průvodní list, vydaný c. k. krajským úřadem v Tarnopoli."

Tedy dva Poláci najednou: hraběnka, dle všeho bohatá, která vrací se domů, a tuctový statkář, starší a patrně nevalně zámožný.

Komisař zazvonil. Hned otevřely se dvéře z vedlejší místnosti a v nich objevil se vyčouhlý písař s velikými okuláry na očích.

„Pan komisař ráčí poroučeti," vypravil namáhavě a s četnými poklonami ze sebe.

„Průvodní listy pasažérů," vykřikl Šmidingr, „kteří včera sestoupili „u Zlatého anděla"!

Písař otočil se mrštně na podpatcích a zmizel ve dveřích. Šmidingr prohlížel zbývající ještě přihlášky.

V několika okamžicích vracel se již písař a opět s mnohými poklonami kladl na stůl před pana komisaře došlé právě průvodní listy.

Šmidingr sáhl chvatně po nich. Nejprve prozkoumal průvodní list Romana Kwileckého.

Vše se shodovalo. Také průvodní list hraběnky Oktavie Ogińské byl vydán správně a souhlasil s přihláškou.

Nevrle vrátil písaři listiny a pokynul mu k odchodu.

Když zavřely se dvéře za dlouhou postavou písařovou, vstal Šmidingr a ubíral se k veliké dubové skříni, železnými pruhy pobité a pevně uzamčené. Když odemknul klíčem složitý zámek, objevilo se nitro, rozdělené v četné přihrady, jichž každá byla zvlášť uzamčena a očíslována. Šmidingr vyňal z kapsy svazek drobných klíčův a dle čísla hledal příslušný klíč, jímž jednu z hořejších přihrad otevřel. Tu byly srovnány kolmo vedle sebe stejně veliké listy. Komisař vyňal část těchto listů a jal

se hledati dle abecedy, až vyňal list se jménem Romana Kwileckého a hraběnky Ogińské.

Nejprve četl list prvý, podávající zprávu o Romanu Kwileckém. Zpráva ta potvrzovala domnění, které čerpal Šmidingr z lakonických údajů průvodního listu, že jest Kwilecki muž politicky bezvýznamný a minulosti nezávadné. Mnohem větší pozornost jeho vzbudily údaje o hraběnce Ogińské. Byla vdovou po hraběti Kazimíru Ogińském, plukovníku bývalé polské armády; muž její žil po potlačení revoluce ve Francii a v Německu, padl v souboji s Rusem knížetem Golicinem, jehož vyzval z příčin politických, a zůstavil mladistvé své choti vedle rozsáhlých statků v Polsku, Haliči i Poznaňsku veliké kapitály a vzácné šperky rodinné. Ovdovělá hraběnka bývá v zimě v Paříži, v létě v lázních a na svých statcích v Haliči. Stýká se s knížetem Czartoryjským, s hrabětem Ondřejem Zamoyským i jinými vůdci polské revoluce.

Šmidingr přečetl několikráte po sobě tento list, načež jej bedlivě do schrány uložil a tuto i skříň uzamkl. Nešel však ke stolu, nýbrž postavil se k oknu a bez zájmu pozoroval vířící shon na ulici. Dlouho a dlouho přemýšlel a u sebe uvažoval, při čemž častěji zajel si rukou do hebkých bohatých vlasů.

Stál tak dlouho, snad půl hodiny i více. Konečně, jak se zdálo, ukončil své úvahy a vrátil se ke stolu. Neusedl však, nýbrž otevřel jednu ze zásuvek, jichž řady nad stolem se zdvihaly, a z ní vyňal tištěný formulář zatýkacího listu. Byl přesně vyplněn, kromě jména a hlavních osobních údajů, dole byl vytištěn podpis městského hejtmana rytíře Breitfelda.

Šmidingr usedl ke stolu, nahlédl do přihlášky hraběnčiny, vyplnil rychle formulář a uložil do náprsní kapsy. Potom bedlivě urovnal stůl, uzavřel listiny a zazvonil. Sluha Matěj objevil se ve dveřích.

„Objednaj' hned fiakr," velel komisař.

Za několik minut bylo již slyšeti hrčení fiakru, který zastavil u menších vrat.

Šmidingr vyšel z kanceláře, usedl do vozu a poručil jeti do svého bytu.

* *

Rohový dům na pravém hořejším konci Široké ulice, proti patricijskému domu „u Helmů", byl tehdy majetkem Šmidingrovým, jejž věnem jemu přinesla choť před mnohými léty zesnulá. Byl to veliký dům o dvou patrech, s hlavním průčelím do Široké ulice, postranním proti Novoměstským masným krámům.

Před vchodem ze Široké ulice zastavil fiakr. Šmidingr rychle vyskočil a spěchal do svého bytu v prvém patře. Na hladkých dubových schodech byl by málem upadl.

U dveří svého bytu prudce zazvonil. Mladé děvče, vypomáhající při kuchyni, přiběhlo ulekáno a otevřelo.

„Kde jest Kláia?“ tázal se.

„Jemnostslečna se stroji.“

„Dobře, řekni, že snad přijdu k obědu později, aby nečekala.“ Vešel z úzké a temné předsíně v pravo do svého pokojíku, vyňal ze skříně parádní uniformu a rychle se převlekl. Neuplynulo ani deset minut a již usedal znovu do fiakru.

„Ke „Zlatému andělu“!“ velel vozkovi.

Fiakr rychle otočil do Vodičkovy ulice a Koňským trhem a Kolovratskou třídou zajel do Královské třídy.

Když stanul Šmidingr v Celetné ulici před hostincem „u Zlatého anděla“, zpozoroval dva strážníky z městského hejtmanství, přicházející od Prašné brány. Pokynul jim a vstoupil do širokého průjezdu.

Vrátný vida komisaře ve velké uniformě, vyšel ze své zasklenné budky a hluboce se uklonil.

„Jest paní hraběnka Ogiňská přítomna?“ tázal se úsečně komisař.

„Jest, prosím,“ odpovídal vrátný.

„Ohlaste c. k. komisaře!“

Vrátný zazvonil. Na širokých schodech, měkkými koberci povlečených, mihla se svižná panská v koketním domácím úboru.

„Fany, jest paní hraběnka již oblečena?“

„Hraběcí Milost,“ odpovídala panská, „vyžádala si právě papír. Komorná a panská odešly do města.“

„Ohlásila paní hraběnce pana komisaře!“ volal vrátný.

Panská zmizela a komisař vstoupil odměřeným krokem do schodů. Jeden strážník jej následoval, druhý zůstal před domem u vozu.

Elegantním korridorem, v přítmí skvostných portièr, po měkkých kobercích, v nichž dusily se kroky jeho, kráčel Šmidingr k bytu hraběnčinu.

„Milost hraběcí prosí,“ hlásila panská, otevírajíc dvéře salonu.

Komisař Šmidingr vstoupil do nádherného salonu, jehož okna otvírala se proti tehdejší Královské třídě, nyní Ovocnému trhu.

U elegantního oválního stolu stála mladá, neobyčejně krásná dáma, pravou rukou opírajíc se o křeslo, povlečené světle modrou látkou. Lehýnký krajkový přehoz běloskvoucí svou barvou kontrastoval s nádherným rusým vlasem, v pletencích splývajícím po bělostné šíji, již zdobil drahocenný perlový náhrdelník, velikým drahokamem spiatý.

Šmidingr byl v prvém okamžiku uveden v rozpaky majestátní postavou hraběnky a jejím tázavým pohledem.

„Dal jste se ohlásiti, pane,“ pravila stříbrně znějícím hlasem, neměníc svého stanoviska, „a vaše žádost?“

„Paní hraběnko," dodal si odvahy komisař, „přicházím jménem městského hejtmanství s tímto rozkazem."

Vyňal z pouzdra zatýkací rozkaz a předložil jej hraběnce Tato spatřivši jméno své na známém tehdy úředním formuláři vzplanula v tváři hněvem.

„Přijela jsem včera bez nejmenší závady," pravila, přemáhajíc své vzrušení, „ještě jsem nepřekročila tento práh a již mne stíhá zatýkací rozkaz. Toť snad omyl."

„Paní hraběnko," odpovídal chvějícím se hlasem Šmidingr, pohlížeje na skvostný náhrdelník z čirých velikých perel, „konám pouze svou povinnost, jíž, prosím, abyste zbytečně neztěžovala."

„Mám přece právo žádati vysvětlení," namítala důstojně hraběnka, „a proto prosím, abyste zde sečkal, až přijde některý advokát."

„Po těch slovích vztáhla ruku po stříbrném zvonku na stole. Ale Šmidingr, zpozorovav její úmysl, rychle jí ruku zadržel.

„Paní hraběnko," zvolal drsným pánovitým hlasem, „jste zatčena a nesmíte dovolávati se žádné neúřední intervence. Prosím, abyste mne následovala. Vaše věci zůstanou zde pod ochranou úřední."

Hraběnka nedovedla již potlačiti své vzrušení. Tvář její náhle počala blednouti, takřka bez vlády klesla na křeslo.

Šmidingr rychle vyňal z kabátu stříbrnou píšťalku a zapískl.

Strážník z chodby vešel do salonu a stanul ve vojenské pose u dveří.

„Paní hraběnko," zvolal komisař, „vyzývám vás jménem úřadu, abyste mně ihned následovala."

Hraběnka pozdvihla hlavu. Spravedlivý hněv dodal jí nových sil. Pohlédla s opovržením na komisaře i jeho bířice, vzala do ruky bílý hedvábný slunečník a na hlavu vsadila si cestovní klobouk.

„Pojďte!" velela hlasem tak vážným, až se Šmidingr opět zachvěl.

Vyšli ze salonu, hraběnka napřed. Strážník zůstal na svém místě.

Panská, vrátný a všechen personál zvědavě pohlíželi za hraběnkou a obávaným obecně komisařem, když stanuli u vozu.

Šmidingr něco polohlasně poručil strážníkovi, který usedl vedle vozky.

Hraběnka posadila se do kočáru, komisař proti ní, stále žádostivým zrakem pase se na její kráse a na nádheře drahocenného perlovce.

Když vůz se hnul, stáhl komisař na obou stranách záslony.

„Proč to děláte?" tázala se hlasitě hraběnka.

„Jednám dle příkazu," odvětil suše Šmidingr.

Povoz hrčel po kostrbatém dláždění a teprve asi po čtvrt hodině zastavil v tiché, jakoby vymřelé ulici, před ponurým temným vchodem do bývalého kláštera sv. Kateřiny.

Strážník seskočil a zazvonil.

„Kde to jsme?“ tázala se hraběnka v jakési neblahé předtuše.

„Před městským hejtmanstvím,“ zněla úsečná odpověď.

Zatím otevřela se těžká vrata, hřeby a železem pobitá, vůz zahnul a vyjel do temné klenuté chodby.

Když otevřel stážník dvířka kočáru, vyskočil rychle Šmidingr a zase dvířka uzavřel. Strážník zůstal u nich státi na stráži.

Hraběnka znepokojena jsouc tajemným chováním Šmidingrovým, jala se otevírati dvířka kočáru, ale strážník držel pevně kliku, aby zmařil záměr její.

„Pusťte mne!“ volala úzkostlivě hraběnka.

Tu však již vracel se komisař se starším pánem, pečlivě vyholeným, se zlatými skly na očích. Za ním kráčeli dva muži, v stejnokroj oděni.

Starší pán přistoupil ke kočáru a otevřel dvířka.

„Paní hraběnko,“ pravil měkkým přívětivým hlasem, vzbuzujícím důvěru, „račte laskavě se mnou. Jsem zdejší ředitel.“

Hraběnka pohlédla na neznámého. Přívětivá jeho slova dodávala jí důvěry.

„Pane řediteli, s vámi jdu ochotně.“ pravila a vrhla zničující pohled na komisaře, stojícího poněkud v ústraní.

Šli dlouhou chodbou, podle dveří, vedoucích do bytů zřízenců, až došli ke dveřím, nad nimiž bylo lze čísti nápis černým písmem na bílé půdě: Ředitelství.

Hraběnka nepozorovala, že oni dva muži v modrém stejnokroji z pozdálí ji následují, a na pokyn ředitelův vešla do kanceláře.

Jakmile vstoupila, vešli oba muži spolu dovnitř a postavili se u dveří.

Ředitel náhle odložil přívětivost dříve osvědčenou a zvolal na oba muže:

„Nemocnou odvedete do zahradního pavillonu do čísla 5. Kdyby se vzpouzela, užijte domácích kázeňských prostředků.“

Hraběnka slyšíc tato slova, zavrávorala.

„Koho nazýváte chorobným, podvodníci,“ vzkřikla, „mne? Hraběnku Ogińskou? Zde jest list slavného lékaře karlovarského, doktora Blauensteina, který mne ještě před třemi dny navštívil.“

Ale ředitel se jen usmál.

„Odveďte ji,“ velel hrubě, „šaty a věci přineste sem.“

Oba muži chápali se hraběnky, ta však z leknutí a rozechvění omdlela. Zachytili ji, vložili do nosítek a odnesli.

Teď vstoupil do kanceláře Šmidingr.

„Vzpouzela se,“ smál se ředitel, „ba i omdlévala, již však jest na pavilloně, z něhož jediný východ jest — do márnice.“

Asi po čtvrt hodině vrátili se oba muži, přinášejíce s sebou hraběnčiny šaty, perlovce, skvosty, prsteny a skvostnou kabelku se značnou částkou peněz.

Šaty a peníze dal ředitel zapsati a uložiti, skvosty a prsteny přijal do opatrování Šmidingr.

* * *

Ve své komnatě s okny na Novoměstskou věž obrácenými seděla odpoledne téhož dne Klára Šmidingrová u klavíru a přehrávala některé nové skladby, které jí knihkupec na ukázku předložil.

Jsouc zabrána do hry, nevěděla ani, že do komnaty vstoupila teta, která od matčina úmrtí řídila komisaři Šmidingrovi domácnost. Jsouc příbuzná zesnulé matky Klářiny, vychovala ji a byla i její důvěrnicí.

Paní Lory, jak se tehdy po Praze obecně říkalo, stanula za sedící Klárou a pohlížela do velikého zrcadla, které nad klavírem na stěně viselo. Obličej Klářin odrážel se v něm a paní Lory se zalíbením porovnávala ušlechtilé tahy dívky sotva osmnáctileté, která již tehdy měla zaslouženou pověst pražské krásky.

Dívka hrála živě jakousi novou skladbu až ke konci. Když chtěla obrátiti list, spatřila teprve svou pěstounku.

Rychle zanechala hry, vyskočila jako srnka a paní Lory objala.

„Přinášíš jistě něco příjemného," oslovila laškovně pěstounku.

„Snad, Klárko," usmívala se paní Lory, „proto vyrušuji tě ze hry. Mluvila jsem na ulici s paní Branbergrovou."

Dívka se zapýřila.

„Myslím, že chtěla ke mně," pokračovala paní, „alespoň mně oznamovala, že si pan auskultant dovolí mi učiniti poklonu a —"

„A?" tázala se dívka.

„A! Nevím ani, jak to říci. Dostal prý dnes dekret, že jest jmenován aktuárem."

Teď Klára radostí vykřikla. „Tedy konečně!" zvolala, „vždyť již čeká drahný čas."

Tu zazněl zvonek.

„Pro pána, snad je již zde," zvolala paní Lory a spěchala do předsíně.

Klára slyšela, kterak otevírají se dvéře, slyšela i kroky a dle hlasu poznala, že přichází otec s druhým ještě pánem.

Nepochybovala, že přichozím tímto jest nově jmenovaný aktuár Veselý, který již po delší dobu ucházel se o přízeň a ruku její. Proč právě dnes přichází a proč ohlásil se napřed, maje v ruce dávno kýžený dekret? V Kláře vznikala místo odpovědi sladká předtucha blízkého již blaha, ale dívčí ostýchavost nedovolovala, aby blíže obírala se předtuchou tou v mysli své.

Zůstala tudíž pouhá zvědavost, jíž pohříchu nepřicházela ukojiit ani upřímná pěstounka.

Klára stála chvíli u dveří, očekávajíc, že náhle otevrou se a vyluští rázem záhadu; tu však vzpomněla si, že by mohla býti ve zvědavosti přistižena. Usedla tedy ke klavíru a pokoušela se vyluzovati melodie, nadšeným skladatelem do not včarované. Jala se hráti, ale ten poddajný jindy klavír jakoby se vzpouzel poslouchati něžných prstů . . . Místo klasické skladby zaznívaly z něho rozhárané divoké zvuky.

Pojednou otevřely se dvéře a v nich objevila se paní Lory, ve tváři vážná, v očích uslzená.

Klára spatřivši ji, vrhla se jí kolem hrdla.

„Drahoušku," počala přerývaně pěstounka „tatíček tě volá do salonu. Víš, kdo tam čeká. Nedej na sobě znáti ani zmatek ani rozčilení."

Klára zvážněla. Sladká předtucha, již dříve ani neodvažovala se v mysli své hostiti, dobývala se mocně vpřed. Dívka tušila již, proč jest do salonu volána.

„Prosím tě, tetičko," zvolala v roztomilých rozpacích, „musím se nějak přiodíti. Vždyť jsem jen po domácku oblečena."

„Bůh uchovej," odpovídala pěstounka, „pravá krása jest nestrojena a pak nesmíš dáti na jevo, že jsi jakýmkoli způsobem byla na okamžik tento připravena."

Klára poslechla. Na tvářích vykouzlilo jí duševní vzrušení nejkrásnější růže.

„Tedy s Pánem Bohem," pravila a vtiskla tetě horký polibek.

„Neplýtvej před časem," usmála se pěstounka a již obě ubíraly se do salonu.

Pojem salonu znenáhla dnes již mizí z řady nezbytných příležitostí zámožných městských rodin, ale v dobách předbřeznových byl nemnoho méně než domácí svatyní, byl rodinným pantheonem, v němž v bohatě řezaných a zlacených rámcích stkvěly se podobizny členů rodiny i zemřelých předků, byl snůškou nejvzácnějšího nábytku a rodinných drahocenností.

Pěstounka vešla napřed, za ruku vedouc Kláru. Kdo by byl stál vedle dívky, byl by zajisté slyšel bouřný tlukot srdce jejího.

V pravém rohu salonu seděl otec a na protějším křesle mladý muž, který spatřiv Kláru, ihned vstal a hluboce se uklonil.

Teď když stál, zřejmy byly všechny přednosti zjevu jeho. Byl to muž sotva třicítiletý, štíhlé a souměrné postavy. Obličej dovršovalo vysoké čelo, vroubené svěží a bohatou kadeřavou kšticí. Po zvyku doby byl v tváři oholen. Oděn byl elegantně. Pod temně hnědým kabátem s vysokým vzadu límcem prosvital límec žlutavé vesty, rovněž vykrojené a objímající běloskvoucí

kmentovou náprsenku, hojně vyšívanou a spiatou řeckým křížem v drahokamech.

Mladý muž popošel dívce vstříc. Nebyl jí neznámý, neboť dívka s roztomilou něhou ve sličné tváři podala mu ruku, již on na prsty políbil.

Teď povstal i komisař.

„Drahé dítě," pravil, vkládaje do svých slov vážný a přece i srdečný ton, „dal jsem tě volati ve věci na výsost důležité."

Klářiny tváře zaplály žhoucím ohněm, ručka její hledala rámě tetino.

„Vážený pan aktuár," pokračoval otec, klada přízvuk na slovo „aktuár", prokázal tobě i mně zvláštní čest. Právě pronesl prosbu, abys podala jemu ruky své."

Kláře vytryskly slzy a dívka sklopila hlavu na prsa tetina. Neodpovídala.

Aktuár dobře ocenil příčinu jejího vzrušení. Přistoupil k ní a něžně ji ujal za ruku. Dívka nebránila.

„Kláro," pravil roztouženě, „dovolte, abych opakoval vám prosbu svou. Chci býti vaším věrným a pečlivým manželem až do konce svých dnů. „Kláro, smím doufati? Smím se nadíti?"

Klára pozdvihla hlavu, podívala se v krásné modré jeho oči, podobné hlubinám lesní studánky, a z úst jejich zašeptlo: „Ano!"

Mladý muž vroucně políbil její ruku a záře radosti, obrátil se tváří k otci.

„Milá dcero," jal se teď hovořiti Šmidingr, „poněvadž si sama již prohlásila, že chceš býti ženou zde přítomného pana aktuára Veselého, svoluji i já jako otec."

Po tě přistoupiv k oběma mladým lidem, ujal je za ruce a pravil slavnostně povýšeným hlasem:

„Zasnubuji tebe, dcero má, panu aktuárovi. Buďte v životě šťastni!"

Aktuár odvážil se teď v blaženém rozechvění políbiti na čelo milovanou dívku a tehdy již svoji snoubenku, komisař odešel do vedlejšího pokoje, který byl jeho ložnicí, vrátil se však ihned, drže v rukou skříňku vzácné práce.

Byla z ebenového dřeva, na rozích zlatem obita. Jakýsi monogram na desce zakrýval Šmidingr rukou.

Klára pohlížela překvapeně na skvostnou skříňku, již nebyla dotud v domácnosti otcově spatřila.

Komisař ji otevřel a vyňal z ní pouzdro a z něho nádherný perlovec, drahokamem spiatý.

„Drahé děti," pravil hlasem, který dával na jevo nejistotu, významem chvíle snad omluvitelnou. „Tento náhrdelník zdobil hrdlo matky tvé, Kláro, když vstupovala se mnou před boží oltář. Od této chvíle bude zdobiti hrdlo tvé."

Podával náhrdelník dceři, ale tato váhala jej vzíti do ruky. Jakýmsi neznámým strachem byla spoutána ruka dívčina. Obrátila se tázavě k pěstounce, která rovněž nedovedla zapříti svého překvapení.

Šmidingr postřehl rozpaky dceřiny.

„Teď jsi viděla památku po rodičích," pravil, „až půjdeš s panem aktuárem k oltáři, vezmeš si perlovec na své hrdlo."

S těmi slovy uložil skvost do skříňky a tuto odnesl.

„Drahá Kláro," zvolal aktuár, „jak jsem teď šťasten!"

„Dej Bůh, abychom spolu dožili se pravého štěstí," odvětila dívka. „Jakýsi podivný strach mne dnes jímá."

V tom vrátil se Šmidingr.

„Vše ostatní projednáme spolu, pane aktuáre," dodal a zůstavil mladé lidi ve společnosti pěstounčině. (P. d.)

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

Jan Janssen ustanovil dědicem své literární pozůstalosti spisovatele dra Ludvíka Pastora, svého bývalého žáka, kterého vytrhl z dráhy obchodní a přivedl na studia. Nyní je vyslancem německého Rakouska u Vatikánu v Římě a světoznámým autorem díla „Dějiny papežů od konce středověku".

Pastor minil ihned po smrti Janssenově (na Štědrý den 1891), napsati jeho obšírnější životopis, ale vydal pouze kratičký menší spisek u Herdera pod názvem: Jan Janssen, 1829—1891. Životopisný obrázek, ponejvíce dle dopisů a denníků dosud nevydaných. (Velká 8°, VIII a 152 strany, 1894, cena nev. 80 pfeniků; v srpnu 1920 platil jsem za tuto knížečku 5 Kč. Vděčně jí tuto použito.)

Protože má dr. Pastor za svůj životní úkol dopsati obsáhlé, v pravdě epochální dílo, jež započal vydávati na popud Janssenův, nebyl s to, aby úmysl svůj vyplnil a dosud se k tomu nedostal napsati zevrubný, Janssenova jména a významu hodný životopis. Mysli, že aspoň poněkud vyplnil svůj úmysl, když vydává nyní Janssenovy dopisy ve dvou svazcích. Johannes Janssens Briefe. Herausgegeben von Ludwig Freiherrn von Pastor, 1920, stran LXXVI a 778, nákl. Herdera ve Frýburku, cena nev. M. 30, váz. 36 M., malá 8°.

V prvém svazku je 362 dopisů z let 1847 až 1873, v druhém následují listy až do jeho smrti; všech je 812. Protože je tu podán vlastně životopis Janssenův, pokoušíme se těmito řádky zachytiti z těchto dopisů nejvýznačnější rysy ze života prvořadého učence, autora epochálního díla i vzorného kněze, o němž, pokud víme, dosud u nás obšírněji nic není napsáno.

Mládí a studie.

Janssen byl synem Porýnska, pocházel ze starodávného města Xantenu. Narodil se 11. dubna 1829, prožil zlatá leta mládí u rodičů, zbožných a zámožných; otec byl košíkářem, matka vedla kupecký obchod; byla velmi dobročinná, což pro-

spělo jednou výborně hochovi. Byla tehdy již čtyři leta mrtva; šel jednou večer z návštěvy příbuzných domů; najednou vystoupli na něho dva „lajdáci" a křičeli: „Sem s hodinkami a penězi!" Tu však zvolal jeden z nich, který k hochovi přiskočil a sahal mu do kapsy, aby z ní vydělal hodinky: „Vždyť jest to syn Hanneky (Johanny) Janssenové, která nám tak často dala jísti, tomu nesmíme ublížiti," — a skutečně v pokoji odešli.

Často říkávala tato zbožná žena: „Modlitba chudých a dětí proráží nebesa." Byla nadmíru dobročinna, někdy i nad své poměry. Jednou odbyl syn u dveří jaksi nelaskavě „vandrovníka". Matka mu to přísně vytkla a poučila ho, by byl vždy laskavým k chudým a nuzným. Vandrovníka pozvala, aby zůstal u nich na oběd; syn jedl s ním za trest v kuchyni a ani večer nesměl přijíti ke stolu s rodiči.

Zbožná matka naváděla hocha k upřímné úctě k Panně Marii; dokud byla zdráva, chodíval s ní každoročně na pouť do Kevelaeru (čti Kevelár), proslulého poutního místa při dolním Rýně. Tam u Panny Marie rozhodlo se také o budoucím povolání hochově. Bylo mu osm let, když šel ponejprv s matkou a tetou do Kevelaeru, matka koupila mu tam vše, čeho potřebuje kněz k oltáři, maličký kalich, několik svícnů, kříž, zvonek a jiné k tomuto účelu potřebné věci. Teta znajíc jeho lásku k četbě, koupila mu u vetešníka jakousi starou knihu, z níž měl hoch nesmírnou radost. Byl to jeden díl dějin, které napsal a vydal kněz dr. Josef Annegarn, jednal o středověku. Prvé vydání vyšlo v osmi svazcích v letech 1827—9. Bylo napsáno především pro mládež. Jest až po dnešní den oblíbenou knihou, osmé vydání vyšlo roku 1891.

Již na zpáteční cestě, kterou konali ve voze, jejž chránila proti dešti velká plachta, četl knihu, na niž se vrhl jako hladový vlk. A co přečetl, vyprávěl spolupoutníkům, kteří jej pozorně poslouchali, což matku rozhorlilo; nechtěla, aby je rušil v modlitbě růžence, který se po cestě modlili.

Měl mnoho kamarádů, se kterými sloužil mši a pak jim přednášel dějepis, z něhož je ihned zkoušel. Do katalogu dával jim známky; pilným dávala jeho matka ořechy a jiné ovoce. Tehdejší katalog měl až do smrti ve velké úctě a když jej ukazoval známým, říkával: „Jako profesor dějepisu ve Frankfurtu nemíval jsem tolik pozorných žáků a žákyň při přednáškách, jako kdysi v mládí v Xantenu."

Již jako desítiletý hoch vydal tiskem s předzpěvákem, jménem Leikensen, sbírku kostelních písní, která měla sice dosti mnoho pravopisných chyb, ale podávala krásný, dobře sestavený výběr potřebných písní pro bohoslužby. Když mu bylo třináct let, zemřela matka, která poslední čtyři leta stále churavěla. Jan ji vřele miloval a její smrt ho velice dojala. Po celý život často na ni vzpomínal. Když byla nemocna, předčítal jí každý den z nějaké zbožné knihy, ponejvíce z „Utrpení Páně podle zjevení Kateřiny Emmerichové", nebo z biblického dějepisu anebo

z Goffiného postilly; pak zpívali spolu nějakou píseň a modlili se hlasitě za dušičky, na které nikdo nepamatuje. Matka mu vypravovala něco z bible, nejčastěji však o svaté Jenovefě, což uměla do nejmenších podrobností vyložiti.

Po její smrti oženil se otec podruhé a Jan byl dán do učení k otci macechy: byl měďotepcem a jmenoval se Lahaye. Mistr si stěžoval, že učeň nosí pod zástěrou stále knihy a ustavičně vypravuje v dílně povídky, takže se tím práce zdržuje, měl studovati, dodával a nikoliv učiti se řemeslu. Ujal se nadaného hocha kněz v Xantenu Camman a přimluvil se u otce, aby ho dal na studie, což se také stalo.

Na Velikonoce 1844 vystoupil z řemesla a šel, stár patnáct let na studie, jež konal z počátku ve svém rodišti na tak zvané „rektorátní" škole. Tu pobyl dvě leta; studoval s vyznamenáním, ale nemírnou pilností zničil si zdraví, což se později zle vymstilo. Již tehdy byl pilným čtenářem a ze všeho, co četl, činil si výpisky; vypisoval si krásná místa a zaznamenával si obsah přečteného. Jako menší student vyprávěl komusi, že přečetl Overbergerův biblický dějepis tolikráte, že ho umí skoro doslovně na paměť, ale že by si rád zakoupil třetí svazek, že má pouze dva, z nichž druhý končí smrtí apoštolů, a že již psal knihkupci Aschendorffovi do Münsteru, aby mu poslal třetí díl, který jedná o dějinách po smrti apoštolů až po naše doby. Učenlivý hoch nevěděl, že nečítají se další dějiny k biblickým, ale jako rozený dějepisec cítil, jak již naznačil svatý Augustin, že mají býti při vyučování dětem sděleny dějiny církve až po naše doby.

Učil se ve studiích dějepisu z knihy Welterovy. Večer psával „dějiny světa", což byl výtah z této učebnice. Přišel o prázdninách do Geldern a nabízel rukopis knihkupci Schaffrathovi; kupoval u něho knihy a proto se s ním znal. Jako honorář si předepisoval padesát dolarů. Když se ptal knihkupec, zda si za peníze koupí knihy, odvětil: „Nikoliv, potřebuji je, abych je mohl dáti nevinně schudlé rodině u nás v Xantenu, ale," dodal, „o tom nesmí se nikdo dozvěděti!"

Vyšší třídy gymnasiální studoval v Recklinghausenu, kde pobyl od podzimu 1846 až do 1849, kdy maturoval. Již tehdy trpěl na krvácení nosu a na slabost těla. Jeho spolužáci říkávali, že byl uchován na životě pouze zvláštní prozřetelností Boží, která si ho vyhlídla k velikým věcem. Jako student vynikal nejvíce v dějepisu a ve slohu v písemných úlohách, do nichž vplétal mnohé věci ze své soukromé četby, čehož však profesor nechtěl trpěti a vždy mu to vytýkal. Tu četl ponejvíce spisy Stalbergovy, čímž byl ještě více rozohněn pro dějiny.

Na podzim 1849 odešel na akademii v Münsteru, aby studoval bohosloví. Odtud odešel v příštím roce (1850) o Velikonocích do Lovaně do Belgie, kde zůstal do podzimu 1851. Církevní život byl tam mnohem vyvinutější než u nich doma. Slyšel znamenitého kazatele P. Roha, který měl májovou pobožnost. Činně se zúčastnil spolkové činnosti, byl výkonným členem ve

spolku svatého Vincence. Navštěvoval přednášky v bohoslovi, ale také na filosofické fakultě. Již tehdy oblíbil si studium středověku a častěji se stalo, když na gymnasiu řekl profesor něco méně krásného o středověku, který dle tehdejšího zvyku jmenovali skoro všude temným a tmavým, dovolil si odporovati a říkával: „Až nám bude možno bádati, chceme se přesvědčiti, zda byl středověk, který vystavěl dómy v Kolíně a v Xantenu doopravdy tak tmavý, jak se obyčejně říkává?"

Na návod profesora dějin v Lovani Feyea, obral si za předmět studia „Původ nizozemské revoluce", kteréžto práci věnoval půldruhého roku; tak se zdařila, že byla uveřejněna v německém vydání italské „Civilta Cattolica", kterou vydávalo několik kněží v Münsteru.

Když dovolovala škola, dělal výlety po Belgii. Navštívil všechna památná města, jako Antverpy, Brusel, Bruggy atd. Se zájmem studoval v nich umění a vůbec vše, co zasluhovalo pozornosti. Později vždy doporoučel cestovati a nabádal, aby se při tom hlavně dbalo uměleckých památek, jež nazýval „prameny dějin, jež jsou každému přístupny".

Velký dojem na něho učinil výlet o svatodušních svátcích 1851, při němž navštívil klášter trapistů Westmall nedaleko Antverp. Vše se mu nesmírně líbilo a zanechalo u něho nepopsatelně hluboký dojem.

Všecek ještě rozrušen, přeložil z francštiny divadelní hru, v níž se popisuje blahočinné působení misionářů-jesuitů ve věženích v Toulonu.

Zaslal překlad nakladateli Deitersovi do Münsteru, který mu vyplatil 35 dolarů honoráře a spisek vydal.

Zdraví Janssenovo nebylo nejlepší, proto činil si výčitky svědomí a myslil, že není s to, aby zastal všechny s kněžstvím spojené povinnosti, proto nepřišel po prázdninách roku 1851 do Lovaně, ale odešel do Bonnu na filosofickou fakultu a studoval kromě filosofie po dvě leta také dějiny. Byl v srpnu 1853 promován za doktora filosofie. Poslal oznámení také svému bývalému mistrovi Lahayovi ve svém rodišti. Pln radosti mu Lahay odepsal: „Nemyslil jsem si, že by mohl býti za devět a půl roku z měditepeckého učeníka doktor filosofie. Ty jsi to však dokázal, Bůh ti žehnej! Vždyť neopustil jsi řemeslo z lenosti, ale protože si's myslel, že máš od Boha povolání, bouchati kladivem jinde, než v dílně měďotepce. Nikdy nelituj, že jsi byl učeníkem, miluj řemeslníky!" Slova tato často tanula Janssenovi na mysli, když psával statě ve svých dějinách o řemeslu.

Za doktorskou latinsky psanou dissertaci zvolil si opata Wibalda ze Stabla a z Korveje; žil v letech 1098 až 1158 a byl vynikajícím státníkem i učencem. Práce vyšla později také tiskem (latinské vydání mělo 68 stran, německé vyšlo 1854 a mělo 294 stran. (Látku a prameny psal na cedulky, čemuž se naučil od přítele dra Julia Fickera, který byl od roku 1852 do 1879 profesorem na universitě v Innomosti, kde přednášel z počátku vše-

obecné dějiny, potom dějiny práva; patří mezi vynikající dějepisce minulého století. Po ukončení studií pobyl Janssen půl roku u rodičů k vůli zdraví a pak šel na jeden semestr do Berlína, k čemuž obdržel státní stipendium jako odměnu za svou práci o opatovi Wibaldovi; studoval pilně v knihovnách a poslouchal na universitě některé profesory. Byl též členem katolických studentských sdružení, jimž zůstal přítelem po celý život. Umiňoval si, že přijme místo pouze tam, kde je větší knihovna, kde by mohl dále vědecky pracovati.

II. Profesorem ve Frankfurtu.

Na podzim 1854 přijal místo soukromého docenta dějin na akademii v Münsteru, ohlásil přednášky o XVI. století; po třech měsících však přijal profesuru na gymnasiu ve Franfurtě, kde vyučoval dějepisu katolické žáky. Vstoupil v úzké přátelství s velkým soukromým učencem Böhmerem, se kterým se však již dříve poznal; vlastně jedině k vůli němu místo ve Frankfurtě nyní přijal. Navštívil ho totiž již dříve 18. dubna 1853. Oba byli si sympatičtí. Starší Böhmer (1795—1863) byl mladšímu Janssenovi moudrým rádcem. Již při této první návštěvě pobídl Janssena, při němž ihned rozpoznal velké dějepisné nadání, aby nerozptyloval svých sil menšími pracemi, ale aby použil všech k životnímu velkému dílu, a když šli po mostě přes Mohan, u sochy Karla Velkého doporoučel mu studium reformace, o níž, jak řekl, „nemáme dosud nestranně a objektivně napsaných dějin“. Janssen neprojevil sice ihned ochoty, chopiti se této práce, ale později se k ní cele navrátil.

Hned v prvém dopisu rodičům z Frankfurtu dne 2. listopadu 1854 chválí si svoje místo a že jest docela spokojen. Měl prvý rok pouze deset hodin vyučování a všech žáků bylo čtrnáct; mohl tedy dle svého přání dále literárně působiti. Ročního platu měl 1200 zlatých.

Též byl spokojen s městskou knihovnou; byla bohata na dějepisné knihy.

Když byl, jak zmíněno, krátkou dobu na podzim 1854 v Münsteru, odešel odtud profesor dějin Scholtens do Braunsbergu, kde je bohoslovecký ústav pro diecési ermlandskou. Biskup sídlí ve Frauenburgu. Scholtens napsal jeden svazek životopisu svatého Ludvíka, jehož další díl nemohl v Braunsburgu dokončiti, protože tam nebylo potřebných pomůcek. Vybídl svého nástupce Janssena, zda by chtěl vydati II. svazek? Přijal návrh a sotva se ve Frankfurtě poněkud poohlédl, dal se do práce a zhostil se jí čestně; v letě 1855 vydal s drem Junkmannem II. svazek životopisu svat. krále Ludvíka u nakladatele Coppenratha. —

První pololetní zkoušky, které byly dle tehdejšího zvyku veřejné, dopadly u Janssena velmi dobře. Školdozorce pravil žákům:

„Doufám, že váš učitel zůstane u vás, že se dá trvale získati pro naše město a nepřijme žádné nabídky odnikud."

Dne 3. dubna 1855 byl potvrzen za definitivního profesora, ač nechybělo stále na vyzváních, aby přijal jinde místo profesorské, tak na příklad, sotva pobyl kratinkou dobu ve Frankfurtě, obdržel návrh z Braunsbergu, aby tam přijal profesuru církevních dějin, ale odmítl, protože tam nemají žádné větší knihovny, kdežto ve Frankfurtě měl mnoho dobrých pomůcek pro svůj obor. Nejvíce si přichvaloval přátelství s Böhmerem.

Najdeme ve světové literatuře málo podobných příkladů úzkého a upřímného přátelství mezi učenci, jako mezi Böhmerem a Janssenem.

Ač byli oba pracovníci v témže oboru, nezáviděli si vzájemných úspěchů, ale starší Böhmer, protestant, pobízel mladšího Janssena, katolického kněze, poučoval ho, sděloval mu své dlouholeté zkušenosti. Míval často strach o Janssena, bál se, že nebude dlouho živ, protože byl slabého zdraví; chválí jeho neúnavnou touhu po vážném studiu. Při své skromnosti neuveřejnil Janssen dopisů Böhmerových, které o něm psal, ale můžeme přece něco z nich sděliti.

Knihovníkovi z Heidelbergu Bährovi psal Böhmer dne 4. dubna 1858: Budete mně i mé večerní společnosti ve středu velmi vítán. Přirozeně těší se také Janssen na vaši známost. Stává se mi denně milejším přítelem. Sotva by se našla u jiného mladého muže taková vědecká horlivost a vážnost, hlubší porozumění pro vše krásné v přírodě i umění, což vše je spojeno s velkou skromností a věrností mysle."

Jakou láskou, jakým pravým přátelstvím lnul Janssen k Böhmerovi, lze poznati z obou knih, jež o něm vydal, bude o nich později tuto učiněna delší zmínka. Stůj zde úryvek dopisu, který psal Janssen příteli v září 1856: „Mám mnoho příčin býti spokojen se zdejšími poměry. Přál bych ti, abys měl několik dní příležitost žíti s Böhmerem; je celý muž, dává takový duševní návod a poučuje, jak jsem dosud neviděl ve svých studiích u žádného profesora. Dobře víš, jak vděčen jsem svým profesorům, ať se jmenují Grauert, ať Möller, či Feyi nebo Laforet, Aschbach i Clemens; všichni tito nic nejsou proti Böhmerovi. Ten srší a oplývá duchem i životem. Žije v ústraní, kdo však získal jeho důvěru, toho zavede do své duševní, velmi harmonicky uspořádané dílny, zasvětí ve své práce, ve svou četbu. Ke mně je velmi laskavý, až mne to dojímá Skoro denně se vidíme, činíme spolu dlouhé procházky. Jak září jeho srdce, když se rozhovoří o svých zemřelých přátelích, mezi nimiž hlavně stál mu blízko Clemens Brentano a bývalý zdejší starosta Thomas. Již od minulého roku čteme spolu dějiny i básníky. Začali jsme též čísti Danta."

Viktor Hugo:

Když objeví se dítě.

Když objeví se dítě — švitořící —
s jasnýma očima — něžnou lící
vše okouzlí —

Nevinný smích pak jasně rozléhá se
a smutek zahání — S ním usmívá se
dobrý i zlý.

Ať voní bez — či v krbu oheň praská
za zimních večerů, — kdy šeptá láska
svá slova sladká —

Když objeví se dítě — všechny oči
s ním hovoří — je zvou — za ním se točí
a nejvíc matka.

Snad svaté nadšení nás uchvátilo —
Bůh — Vlast a národ — Nesmrtelné dílo
velkého Umění —

Tu přijde dítě — S Bohem, sny o slávě!
S úsměvem prchají — a shovívavě
se halí v mlčení. —

Když osamělý poutník nocí kráčí
a všechno spí — jen sluka v tichém pláči
si zavzlyká —

jak poskočí mu srdce v teskné hrudi,
když ranní červánky zas k jitru budí
zvony a slavíka.

Tys červánkem a duše má jest plání,
mé dítě rozmilé — Když vzhledneš na ni,
tu kvítím zavoní —

Jest lesem hlubokým, kde v stínu třísní
se zlato paprsků — a jaro písní
po tobě žadoní.

Tvé oko jest tak hluboké a sladké —
buclaté ručky — drobounké a hladké,
zla neznají —

Zrádnými pěnami, můj andělíčku
ty nejsi potřísněn — a v bílém líčku
sny rajské dřímají.

Nám holubičkou jsi na vlnách hrůzy —
Tvé nožky nejsou zvyklé lidské chůzi —
zrak azurem se stkví —

A beze lsti se oko na svět dívá —
bělostné tílko bílou duši skrývá
v kouzelném panenství.

Tak krásné jest, když sladce usmívá se
a důvěřivě na vše vyptává se —
hned smích — hned krátký vzlyk —

Když v úžasu se dívá na svět snivě
a dušinku nabízí žádostivě —
a k políbení rtík —

Přeložil Václav Poledne.

V. O. Hlošina:

Čeští kartusiáni a celestíni v dobách husitských.

Příspěvek k dějinám náboženské a sociální revoluce století XV. v zemích československých.

I.

Rozvoj řeholního života v katolické církvi na západě byl po všecky věky co nejúžeji spojen s kulturou vůbec. Proto již o prvních řeholnících z řádu sv. Benedikta se dovídáme, že mýtili lesy, proměňovali pustiny v úrodná pole a že jako misionáři roznesli křesťanství do všech, zejména severních končin evropských. Alespoň kláštery v krajinách těch zakládané staly se středem nejen náboženských, ale i kulturních snah. Vždyť v nich všude byly zřizovány i školy. Než, protože přízní vládců bohatství jednotlivých opatství úžasně rostlo a umožňovalo ve všech zemích jak zřizování ústavů dobročinných tak i všeobecně kulturních, docházeli všude řeholní bratří veliké vážnosti. Ale s vážností záhy dostavila se i pýcha a s bohatstvím pokleslost mravů.

Tím mnohé kláštery koncem devátého století ocitly se ve stavu politování hodném. Světská knížata anebo diecesní biskupové hleděli se jich zmocniti jak v ohledu hmotném tak duchovním. Proto prozíravější řeholníci nahlíželi, že potřebí jest v první řadě znovu upevniti klášterní kázeň, z níž by pak samo sebou také vyrostlo i duchovní i politické sebevědomí. Odtud z konce devátého věku datují se časté pokusy o reformu života řeholního, jako na př. byly pokusy Benedikta Anianského za krále Ludvíka, opata Dunstana z Glastonbury v Anglii, opata Viléma z Volpiana ve Francii a v Horní Italii, Ulfieria v Dolní Italii, opata Gerharda z Brogne ve Flandrii, Jana z Gorze v Lotrinsku a ko-

nečně i mnichů z kláštera v Clugny, jež, protože byly podniknuty za spolupůsobení knížat světských a moci papežské, dodělaly se universálního účinku po celé církvi, a to v tom smyslu, že jimi byla provedena nejen oprava života řeholního, ale církve vůbec a že jimi vznikla první užší koncentrace všech benediktinských klášterů, z níž pak později byl dán podnět, a to dle zásady, že každá síla centrifugální ve svém největším napjetí, musí povoliti a vésti důsledně k opaku, k zakládání nových a nových řádů . . .

Proto v jedenáctém století, jakož i ve věku ještě následujícím, setkáváme se s celou řadou nově vzniklých klášterů a řeholí ve všech zemích. Tak mimo řeholníky kluniacké vznikají mniši kamaldulští, kongregace eremitů z Fonte Avellana a Vallombrosy, ve XII. století cisterciáci, premonstráti, kartusiáni, ještě později mniši z Fontévraud, gilbertini odvětví mužského i panenského, mocné i statečné řády rytířské atd., až na čtvrtém všeobecném sněmu lateránském z roku 1215 musilo býti vydáno nařízení, že zakládání nových řádů nemůže bez výslovného svolení papežského dále pokračovati v důkaz, že tak zvané individuelní zbožnosti třeba již položiti jakési hráze, aby tato nestala se osudnou katolickému rázu církve vůbec.

Ostatně při reformním hnutí klášterním a zvláště při jeho počátcích ve století devátém a desátém sluší dobře rozeznávati dva proudy, vnitřně ovšem spříbuzněné, ale jinak charakteristicky různé a na sobě nezávislé, totiž proud italský a francouzský. Italský proud je sice data pozdějšího, a to teprve z konce století desátého, když proud francouzský, vyšlý z Clugny již v Horní a Střední Italii četné měl kláštery, ale za to je nepoměrně enthusiastější a vrhá se nejen na naprosté provedení a uskutečnění přísné řehole benediktinské v jednotlivých klášteřích, ale i proti všeobecnému úpadku života duchovního a náboženského, jenž v Italii byl mnohem hlubší nežli ve Francii a usiluje o ideál nejpřísnějšího asketického života či o eremitství, jímž později podrobuje si v osobě sv. Brunona i samu Francii a ostatní evropské země. Je to jaksi dědictví, jež z Východu, kdež vlastně eremitství a tím i klášternictví vzniklo, posunulo se přes Řecko a Italii do evropského Západu . . .

Duchovní totiž proudění, jež v Italii v době jedenáctého století více řeholních družin v život uvedlo, nalezlo v téže době silné podpory v Burgundsku a Lotrinsku ve Francii. Tam alespoň bylo mnoho klášterů, jichž členové s mladistvým zápalem umínili si co nejpřísněji plniti řeholi sv. Benedikta a dosti též pousteven, v nichž jednotlivci oddávali se zcela dle svého vnitřního popudu přísnému mravnímu životu v osamělosti. Podnět, jak samozřejmo, byl dán k oběma připomenutým směrům od centra duchovního života v krajinách těchto, z kláštera v Clugny, ale pouze v tom smyslu, že bylo usilováno, a to upřímně a opravdově, o vnitřní posvěcení jednotlivce a celku dle přísných vzorů řeholníků benediktinských. Za to tak zvanému anachoret-

skému způsobu života ve smyslu, jak je hlásal a pěstoval tehdy v Italii sv. Romuald, se valně pod vlivem připomenutého kláštera v Clugny vůbec nedařilo, neboť v podstatě vlastně odporovalo anachoretství řeholi benediktinské. Proto nalezli sice italští řeholní bratři kamaldulští či vallombrošíí ve Francii mnoho obdivovatelů, ale málo následovníků. Tak podařilo se Petru Damiánskému zavésti v Clugny velké zostření staré řehole, ale stroskotaly za to jeho pokus a snaha o zakotvení poustevnického života, jak pěstován byl v italské Fonte Avellana na půdu francouzskou.

Druhý podobný pokus byl však šťastnější. Myšlenka totiž anachoretská stále rostla a mohutněla až v několika desetiletích naplnila poustevny burgundské a lotrinské celou řadou svých stoupenců, kteří byli ještě posilováni těmi, kdož krajinou dauphinskou z Italie do Francie přecházeli a životu dle romualdovských zásad eremitských přivykli. To bylo také příčinou, že grenobleský biskup Hugo hned po svém jmenování samovolně biskupský stolec opustil a uchýlil se do kláštera v Chaise-Dieu, ač později z rozkazu Řehoře VII. musil do biskupství svého se vrátiti. Ze stejného popudu odešli také dva kanovníci ze sv. Rufa v Dauphiné na sever francouzský, kdež nějaký čas poustevničili a posléze při návratu do svého města přivedli s sebou Brunona, jenž za ochrany připomenutého biskupa Hugona posleze myšlenku Romualdovu o přísném životě eremitském vtělil na francouzské půdě v nově založený řád kartusiánův.

* * *

Bruno pocházel ze šlechtického rodu pánů de duro Pugno. Narodil se uprostřed XI. století v Kolíně nad Rýnem. Navštěvoval domskou školu v Remeši a filosofická studia s bohoslovím vykonal v Paříži. Stal se pak kanovníkem v Kolíně a scholastikem v kapitule remešské. Tu vyučoval také po 20 let bohosloví a byl stoupencem nově rozvinutých přísných církevních zásad Řehoře VII. a mnichů v Clugny. Roku 1075 stal se v Remeši kancléřem, v kterémžto úřadě vystoupil velmi přísně proti vlastnímu arcibiskupovi Manasesovi z Gournay, jehož život neodpovídal zásadám církevním. Když posléze rozhodnutím Řehoře VII. ze dne 27. prosince 1080 Manases byl zbaven svého úřadu, umínil si Bruno, že opustí svět, odebéře se v ústraní a bude žíti životem asketickým. Jeho přátelé Rudolf a Fulcius plán tento schválili. Proto s několika stejně smýšlejícími kněžími odešel Bruno do Molesma v biskupství langreském a tam, kde vlastně bylo hlavní zřídlo anachoretství francouzského, počal poustevničiti. Tu také stal se ctitelem Roberta, opata molesmeského a za jeho úchvaly založil v Seche-Fontaine menší poustevničí osadu, již po nějakou dobu spravoval. Než místo samo nebylo Brunonovi dosti mimosvětským. Proto zanechal v Seche-Fontaine několik svých následovníků a s ostatními šesti odešel jižněji do Grenoblu k biskupovi Hugonovi, s jehož svolením posléze r. 1084 založil mateřský

dům své řehole, a to na vysoké velmi těžko přístupné skále, zvané Cartusia či la Chartreuse.

Dne 24. června roku 1084 počali si společníci Brunonovi v Kartusii stavěti první obydlí, jež záleželo ze tří jednoduchých a těsných, nízkých a kamenných chyší či cel, v nichž zůstávali bratři po dvou. U cel byl postaven také menší kostelík. Z počátku nová tato klášterní družina neměla pevné nějaké řehole, ale v zásadě řídila se přece řeholí mnichů kamaldulských.

Byli povinni zachovávati ustavičné ticho, přesně vykonávati řeholní modlitby, co nejpřísněji se umrtvovati, žíti ve stálém odříkání a opisovati nábožné knihy. Bruno byl jich představeným, a to po šest let. Potom byl povolán k papeži Urbanovi II., jenž kdys v Remeši býval jeho žákem, do Říma. Bruno nerad vydával se na cestu Ale uposlechl přece. Část jeho spolurehoiníků šla s nim. Ostatní zůstali v Kartusii, ale nemínili podrobiti se Landuinovi, jejž Bruno dal jim za představeného. Posléze však uposlechli. V Římě bratři Brunonovi nebyli spokojeni a toužili zpět do své vlasti. Bylo jim k tomu svoleno. Ale Bruno musil zůstati v Římě. Bratři, kdož do Kartusie se vrátiti, počali tu žíti za vedení Landuinova životem velice přísným, přijavše jméno mnichů kartusiánských.

Než ani Brunonovi se v Římě valně nelíbilo. Proto ještě před první výpravou křižáckou do sv. země asi r. 1091, odebral se do pustin v Kalabrii, zvaných La Torre či Turris eremus neb Turritana u Squillacea, shromáždil tu kolem sebe několik poustevníků, s nimiž založil podobnou celní eremitáž jako byla Kartusie u Grenoblu. Hrabě Roger z Kalabrie daroval mu něco pozemků. Tím záhy vznikly v Kalabrii dva veliké kláštery a to La Torre s filiálkou Sv. Štěpána v Bosku z r. 1097 a klášter sv. Jakuba de Mentauro z roku 1099. Bruno sám byl dne 6. října roku 1101 pochován v S. Stefanu. Smrtí jeho také toto odvětví kartusiánů v Kalabrii, jež celkem čítalo 30 mnichů, vzalo za své a řeholníci připojili se k cisterciákům. Proto od roku 1137 byli kartusiáni usazeni pouze ve Francii, a to ve čtyřech klašteřích.

Roku 1170 ujala se kartusiánů Apoštolská stolice a papež Alexandr III. prohlásil je za samostatný řád. Potom papež Honorius III. roku 1218 přiklonil se k nim a za Alexandra IV. roku 1256 měli tito již 58 klášterů. Roku 1378 povstala v řádě roztržka a byli voleni dva řádoví generálové. Tito konečně po koncilu pisánském se poděkovali a uznali za svou hlavu kartusiánského převora pařížského Jana z Greiffenbergu, jenž stal se takto společným generálem obou stran. Tím zase nastoupila jednota.

Vnitřní cena kartusiánského řádu proniká z jeho řehole. Až do roku 1130 neměli kartusiáné psaných statut. Tehdy teprve pátý převor chartreuský Guigo de Castro, jenž zemřel 1137, vydal „Consuetudines Cartusiae". Don Bernard de la Tour sebral roku 1258 v celek všecky ustanovení generálních kapitol, slavených od roku 1141. Sbírka tato bylo r. 1259 na generální kapitole potvrzena a vydána pod titulem „Statuta antiqua". Potom roku

1509 byla vydána ještě „Tertia compilatio statutorum" a r. 1581 „Nova collectio statutorum ordinis Cartusiensis".

Hlavním cílem řádovým, jak ze statut jest jasno, byla naprostá odloučenost jednotlivých řeholníků ode všeho světského, tedy od pokušení, práce, starosti, radosti a hnutí jakýchkoliv, ba i od spoludruhů řádových. Vždyť právě kartusiáni, jako nižádný až posud řád, oddělovali i professy od bratří laiků, od bratří, kteří nejen co do počtu, ale také co do důležitosti zase u žádného řádu nebyli tak potřební jako právě u tohoto. Řád tento totiž původně skládal se z Otců a bratří-laiků, kteří dle rozdílného úřadu a vzdělání dělili se ve tři třídy a sluli buď conversi, donati, redditi a dle toho řídili se též rozdílnými pravidly. Mniši žili po jednom v chýškách, později celách, oddělených od chýšek a cel bratří laiků, modlili se a pracovali zachovávajíce ustavičné mlčení. Toliko o slavnostech řádových a v den úmrtí spolubratra, aby se vzájemně těšili, jídali společně. Jindy strojil si každý sám svůj pokrm, avšak beze všeho omastku. Potřebné k tomu věci dodával jim dle řádových předpisů kuchař. Masa, másla, oleje a jiného tuku nikdy neužívali. Vína kromě častých postních dnů směli píti. Třikráte v týdnu postili se o chlebě a vodě. Veliký půst trval od Povýšení sv kříže či 14. září až do svátků velikonočních, kdy jednou toliko za den se jídalo. V den schůzí kapitolních směli se společně baviti a hosty přijímati, což později bylo také zakázáno. O půlnoci konali hodinky jitřní, ráno měli společnou mši sv., odpoledne nešpory a kompletář. O almužnu prositi bylo zakázáno.

Žíněné roucho na nahém těle zahalovali kabátem z hrubého sukna, jejž koženým anebo konopným pásem upínali. Na to odívali škapulíř s kapucí. Kabát, škapulíř a kapuce byly bílé.

Každý klášter volil si za představeného převora ze svého středu. Hmotné záležitosti jeho řídili dva řeholníci: jeden mnich a jeden bratr laik. Jinak měla se pěstovati chudoba. A ta byla vskutku tak veliká, že kartusiáni byli osvobozeni od všeobecných církevních dávek a směli pouze, ovšem se svolením papežským, přijímati na fundace také světské zboží. Celý řad spravovala generální kapitula, která od r. 1141, kdy poprve slavila se v Grenoblu, měla se pravidelně scházeti. Účastnili se jí všickni převóři za předsednictví hlavního převora grenobleského. Hlavní převor, který ode všech mnichů a ze všech jich byl volen, jednal též v nutných případech ve jménu řádu a mohl i převory sesazovati a společně s 8 definitory, nemohla-li býti svolána generální kapitula, dávati závazná nařízení. Kdo chtěl býti do řádu přijat, musil se celý rok podrobiti zkoušce a byl-li uznán nedostatečným, dříve do mírnějšího řádu vstoupiti, nežli byl opětně přijat. Bratří laikové žili společně, vzdělávali pole, provozovali řemesla, pásli brav a skot a starali se vůbec o časné potřeby kláštera. Převor Guigo ustanovil, aby v každém klášteře žilo 14 mnichů a 16 bratří laiků. Ale počet ten se měnil dle klášterního majetku.

Kartusiánská statuta, jak shora bylo uvedeno, nejen oddělovala řeholníky od bratří laiků, ale směřovala také k oddělení mnichů od celého světa. Proto v obvodu klášterním byly vztyčeny hranice, jež nikdo z mnichů při své vycházce, povolené toliko jednou v týdnu, nesměl překročiti. Mimo to úmyslem statut bylo oddělíti řeholníky i od ostatních řádů, od světa i od církve a všeho, co v nich se dělo, tedy také od církevních hodností a úřadů. Proto protestant Zöckler s jakýmsi nádechem posměchu píše: „Kartusiáni jsou vznešení světci, kteří považují za nejlepší žíti životem pennsylvanského systemu soběstačnosti, mlčení a zahálky, jako by vůbec kdo mohl vydržeti bez větší námahy. Proto při přísných postech a při častém pouštění si žilou dočkávají se dlouhého věku. Svou konsekventní isolací a sledováním isolačních zásad vžili se v tak pevnou stabilitu, že podobné není v žádném jiném řádě. Nutnosti provedení nějakých disciplinárních reforem, již při přechodu ze středověku do nové doby ostatní řády podlehly, u kartusiánů vůbec nebylo tak, že pravdou jest zásada: „Cartusia nunquam reformata, quia nunquam deformata.“ [1])

Mnozí z řeholníků kartusiánských vynikli také v různých odborech vědy a proslavili se velikou učeností. (P. d.)

H. Uden:

Vrabčí smrt.

Od rána již divá zuří vánice,
nikdo nejásá, že bude sanice,
svět o kolik honů pokročil
a kam nedošel, tam doskočil,
chytrý počtář lacinější našel cviky:
z vrabců, pod okap jež sehnal krutý hlad,
umořenec zralý jako hrudka spad,
nehnul sebou, vločkami se mih,
aby v nametený klesnuv sníh
poznal celý ráj sovětské republiky.

Vzpomněl jsem si na zahradu, na léto,
strom a náhlý rozruch v listí — co je to?
Vrabčák padá — vyhozen byl snad,
do hnízda když cizího se krad —
očka hrají mu, však ležl jako zbitý:
sklonil jsem se níže, bych kloub ohledal,
a když rarach zobcem do prstu mne tal,
na zdi kocoura jsem uviděl,
který mňoukl, abych už jen šel,
on že sám je za pořádek ostražitý.

[1]) T. j. „Kartusiáni nepotřebovali nikdy reformace, protože nikdy se řádu svému nezpronevěřili.“ Sr. Realencyklopedie für protest Kirche u. Theologie, v článku o kartusiánech.

Literatura

ČESKÁ.

Jiří Belanger. Život napsaný P. Aniganem podává Jan Tagliaferro. (Otisk ze „Školy B. S. P.“) Tiskem a ákl. benedikt. knihtiskárny v Brně. 1920. Stran 444. Cena 6 K. Pilný spisovatel napsal tuto práci k jubilejnímu roku Neposkvrněné Panny (1904) a nakladatelství jistě vykonalo čin záslužný, že ji knižním vydáním učinilo přístupnou (v Duchovní knihovně) opět čtenářům novým. Než zdá se, že v tisku našem nebylo na knihu dosti důrazně poukázáno. Nastaly zatím poměry, kdy se spis stává opravdu časovým. Jde totiž o způsob pastorace mezi vojíny a životopis P. Jiřího Belangera obsahuje právě mnoho vzácných pokynů, jak možno pro duchovní blaho vojínů úspěšně pracovati. I u nás ozývají se hlasy, aby se pastoraci mezi vojíny věnovalo více pozornosti a bylo by škodou nenahraditelnou, kdyby těchto hlasů na příslušných místech nebylo dbáno. R. 1874 volal ve Francii starý přítel vojáků P. Damas: „Jedná se o nesmírný apoštolát, o životní otázku pro zemi — jde o to, jak mládež zachrániti v kritické době před záhubou. Zařizujte patronáže, pěstujte zbožnost u učňů, veďte první kroky mládeže zaměstnané v obchodech, otvírejte dobré koleje studujícím, veďte je až k 20 roku po cestě spravedlnosti a nevinnosti — pak jich opustíte, ponechejte je bez rady a pomoci v kasárnách, mladé lidi s mladými lidmi, vzdálené vlivu otce i matky, bez opory ve světě, ve velkém městě nebo v malé posádce — cizí neznámé, bez útočiště jiného kromě dvou metrů půdy, na nichž leží jejich slamníky, bez shromaždiště, kromě krčmy anebo horší místnosti. — a buďte jisti, že jste skoro nic neudělali pro budoucnost státu francouzského. Později, až vystoupí z vojska, marně se budete pokoušeti opět připoutati k sobě ony, které jste vychovali v nevinnosti. Nechte francouzskou armádu bez apoštolátu a bez oltáře a Bůh bude nucen ku spáse světa Francii škrtnouti z listiny národů“ . . .

A francouzské kněžstvo chopilo se práce a konalo obětavě a neohroženě, co se vůbec za nepříznivých poměrů konati dalo. Život P. Jiřího Belangera volá k nám: fac similiter! V té příčině zvlášť důležité a zajímavé jsou kapitoly: „Kněz a voják“ (100—154), Křižácké tažení pro armádu (154—185), Vojenský duchovní správce (185—240) — Jiří Belanger jest ovšem kněz světec, jejž zdobí neobyčejná zbožnost, horlivost, úcta a důvěra k Spasiteli eucharistickému a jeho Matce, trpělivost a obětavost. Spisovatel dí právem v předmluvě: „V době, kdy se popírá moc božských prostředků nad dušemi, bude (čtenáři) útěchou a osvícením pozorovati nadpřirozené působení milosti Boží ve skutku a takřka rukou hmatati jeho neporovnatelnou účinnost na srdce lidská.“ Doporučujeme tedy co nejupřímněji spis „Jiří Belanger“ v naději, že jeho četba může přinésti mnoho dobrého. L. † a.

F. X. Svoboda: Vlna za vlnou se valí. Román. Poctěn cenou České Akademie. Vydal Jos. R. Vilímek. Cena 36 K. Druhé vydání.

V Sebraných spisech Svobodových díl XXV. obsahuje obsáhlou práci o 498 stranách, obsahující smutný román studenta Kvičaly, jenž nedostudoval a přece se milence Mařce Vaněčkové představil jako suplent středního ústavu na Smíchově, posléze se s ní oženil a jejího slepého otce oklamal, že jest profesorem. Vaněček a dcera jeho pravdomluvní lidé a Kvíčala proti nim lhář. Žena se chlubí postavením mužovým, tento opisuje, pracuje v nakladatelství, přetvařuje se, do tisícerých nesnází upadá. Posléze o místo přijde, shání peníze i krádeže se dopustí, prosí dobrodince a posléze tragicky končí, maje na svědomí ještě jiný život. „Strom lží“ skončil, pachatel potrestán. Nám by se více zamlouvalo, kdyby poslechl radu Huleše a vybavil se z toho postavení v pořádný život. K hrdinovi románu druží se postavy: profesor Buchal, dobrácká bytná Pešková, rázovitý revírník, jeho druh revident, přítel Lavička a jiní. Román jest velice napínavý, s mravní tendencí. Místo Jezovita má se psáti Jesuita. L. † 12.

Kalendář Vincentina. Povídkář, Besedník a Zpravodaj na obyčejný rok 1923. Redaktor J. Košnář. Ročník I. Vydává Vincentinum, dům milosrdenství. Cena Kč 6·80.

I tento nový kalendář vítáme jednak pro jeho šlechetný účel, jednak pro bohatý a opravdu pečlivě vybraný obsah; nalézáme zde kromě kalendaria a obyčejných rubrik kalendářních tři básně, besídku, žerty a vtipy, dále poutavé obrázky a povídky od Al. Dostála, který má tu dvě práce a sice „Mrzákův vděk" a „Narovnání"; od Jul. Košnáře práce: „Rozčarován" (humoreska), „Kajícnice", „Alžběta Jana Vestonie", „O chudině a domech milosrdenství u nás ve staré době" a „Starý Matouš"; od Vl. Pittnerové legenda „V poušti" a obrázek „O sv. Mikulášl"; od A. B. Šťastného povídka „Tajemství obrázku", od J. Š. Baara povídka „Do rakvičky", od J. Křena humoreska „Jak náš starosta byl doktorem", od J. Veselého povídka „Zkouška" a m. j. Z četných a zdařilých vyobrazení uvádím obrazy papeže Pia XI., arcibiskupa Dr. Frant. Kordače atd. Cena jest pouze 6·80 Kč. Jos. Fabian.

Popelka Bilianová: **Pod selský krov.** S illustracemi Karla Rélinka. Tři díly po 24 K. Vydalo Zemědělské knihkupectví (A. Neubert) v Praze.

Autorka šestisvazkového díla „Do panského stavu", přichází s novou prací „Pod selský krov". — Bývalá pražská služka hned po smrti své matky provdá se v rodišti Zálesí do Lejskova statku, který už měl přijíti na buben. Nanynka se sem přistěhuje se svým pánem, soudním radou, a učí se hospodařiti. Naleznou tu hodné lidi, čeledína Tondu, služku Marjánu, ochotného starostu, dělníka Pažuku a jiné. Celý rok na statku popisován s humorem, při starostech, ale více radostech. Jako potůček plyne děj při konání dobra. „Koloběh života bude stále tak pokračovati přes naše hlavy od věčnosti do věčnosti. A přijde jas a přijde rmut — a šťasten, kdo naučí se oboje snášet s klidnou myslí." Tím tonem psán celý román, jenž se čte mile. Liga † 12.

Jan Fr. Hruška: **Naši pod Čerchovem.** Řada chodských postav a povah. Nákladem Karla Beniška v Plzni. Cena K 10.

Známý opěvovatel Domažlicka ve sbírce „Naši pod Čerchovem", podává deset obrázků, jejichž osoby a děj čerpán z našeho pohraničí. V první řadě ovšem přicházejí dřevorubci, jejich pracovitost, poctivost, zbožnost, jejich starosti a životní potřeby. Než i jiných obyvatelů líčena šetrnost, prostota v domácnostech, po staru zařízených Vystupuje tu žena trpitelka, nemocná v opuštěnosti, mladé matky záhy umírající, muzikant, poctivec kosař a jiní. Zvláště domácí obyvatelstvo bude sbírka zajímati. Na konci jsou uvedeny důkladné opravy. Liga † 12.

Slova pravdy, sbírka časových úvah, ježto vydává Rada katolíků Československé republiky v Praze, za redakce Ant. Müllera, přinesla ve svazku čtvrtém roč. I. kromě několika kratších článečků, j. „Legenda bělohorská", „Zhouba špatného tisku", „Církev a umění", „Nádhera bohoslužeb", „Co jsou dějiny?" „Špatní papežové", „Dobrá četba", „Denis o slávě husitských vojen" — práci svrchu jmenovanou, v níž spisovatel poukazuje, že církev katol. rozkazem Kristovým: „Jdouce učte všecky národy —" převzala tento úkol nejen ohledně dospělých, ale i malých, jež Syn Boží tolik miloval, volaje: „Nechtež jen maličkých přijíti ke mně a nebraňte jim" — a že tento vznešený úkol také horlivě a svědomitě vždy a všude plnila, takže sám veliký státník anglický Gladstone vyznal: „Od prvých tří století pronásledování kráčela římská církev katolická po patnácte století jediná v čele lidské vzdělanosti a řídila hlavní duševní i hmotné síly světa" . . . Ona to byla, jež všude zakládala školy nejen obecné ale i vysoké a odborné, jak dokazují dějiny! Dobře proto praví spisovatel, že nynější boj proti náboženské výchově a vůbec proti náboženství katolickému pramení buď z nevědomosti, nebo z fanatické zaujatosti! Dokazuje pak, že náboženská výchova nebrzdí vědeckého rozvoje dítěte, ježto jest člověku třeba rozvoje jak intelektuálního, tak mravního, jak vědy, tak víry, jež si také nemohou odporovati, jsouce obě od Boha — že škola bez náboženství byla by kusou

a nebyla by ani pravou školou, jak potvrzují uvedené výroky Havlíčka, Tolstoje, Masaryka i F. V. Krejčího, že škola nesmí se vzdáti náboženské výchovy a konečně že škola bez náboženství poškozuje těžce svého chovance, jak učil sám J. A. Komenský! Šeb. Rada.

UKRAJINSKÁ.

V rusínském časopisu „Ukrajinská zpráva", vycházejícím ve Varšavě, dočítáme se o neblahém stavu svých slovanských bratrů Rusínů v jejich zemi v Ukrajině. Od panování bolševických bajonetů panuje nyní v dříve kvetoucí Ukrajině hrozný hlad, jejž bolševici zavinili. Sucho z roku 1921 nadělalo v Ukrajině jen malou škodu, mimo to byly zásoby úplně postačující, avšak bolševici obsadili Ukrajinu, pobrali její majetek: (Rusíni obyvatelé Ukrajiny) byli bolševikům protivnými papeženci. Ustanoveno je zničovati, vymořiti hladem. Tím stali se bolševici záhubou tohoto, jinak zámožného lidu. Nasilné vydírání všech životních potřeb, jako též dobytka, dovozných prostředků, parostrojů a pod, bylo bolševikům vítanou kořistí a vše bylo z Ukrajiny vzato do Ruska. Sedm milionů lidí, našich slovanských bratří, vymírá dle „Ukrajinské Správy" hladem a 10 tisíc denně podléhá již již neúprosné smrti. Většina měst v Ukrajině stala se velkým hřbitovem. Stav v Ukrajině je horším než v oblasti Volgy. V Oděse se dějí pomocí „Červené Stráže" sbírky pro obyvatele kraje Volgy a to v době, kdy v Oděse samé lidé umírají hladem! Z 61 milionů, zaslaných v prvních měsících roku tohoto (1922) na životní potřeby pro Ukrajinu, dostalo se hladem vymírajícím v Ukrajině pouze tří milionů a ostatek 58 milionů bylo posláno do Ruska. Rusínský lid volá úpěnlivě: „Zastupi, spasi, pomiluj i ochrani ny (nás), Bože, tvojejú blahodatiju, Hospodi pomiluj!" Jos. Šeřík-Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

„L'Art de commander aux enfants". (Umění poroučeti dětem). Napsal P. Jindřich Morice, laureát francouzské akademie. Tuto knihu odporučujeme, zvláště rodičům a vychovatelům. Morice vyložil ve své knize vše důkladně, spis jeho převyšuje veškeré knihy v tomto ohledu. Zavrhuje velmi přesvědčivě dnešní soustavy, kteréž přehnaným rozšiřováním Individualismu jakož i chorobné sentimentality, dítě považují za jakousi loutku, kteráž má býti zhýčkána a vychvalována. Spisovatel považuje dítě za bytost, jež musí býti připravována a učiněna silnou proti tvrdému zápasu života, kterýž je v pozdějších letech očekává. Je to řeč zdravého rozumu, osvíceného vírou: Tato kniha odpovídá převeliké nutnosti, t. j. žádanému vychování. Ke konci jest adresa: „Aubanel Frères, éditeurs, Avignou, France". Cena $4^1/_2$ franku, nevázaná, $7^1/_2$ franků vázaná. Výlohy se zasíláním 65 centimů pro cizozemsko. Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Auffallende Erscheinungen an dem Christusbilde von Limpias. Napsal profesor dr. svob. pán Kleist. — 4. rozmnožené vydání 1921, vydáno v Kirnach-Villingen (Badensko) nákladem sirotčince školských bratří ve prospěch chudých čekatelů a sirotků. Kniha o 174 stranách opatřena církevní tiskovou úchvalou ze dne 6. listopadu 1920. V době, kdy různé pouti do Limpias podnikány a zprávy o zázracích na krucifixu El Santo Cristo de la Agonia stále do širších vrstev katolických pronikají, jest skutečně záhodno, vziti k ruce a důkladně pročísti tuto velmi informativní knihu, doprovozenou řadou pěkných illustrací a silně podepřenou dosavadními autentickými doklady, jimiž zabýval se také zahájený již proces kanonický. — Před několika lety celému snad světu neznámo, proslulo městečko Limpias ve Španělích (tak asi jako druhdy Lurdy) nyní v celém světě. Starý jeho farní kostel, dříve od vlastních farníků opouštěný a dosti zanedbávaný, jest dnes putovním cílem tisíců a tisíců lidí všech stavů a ze všech končin Španělska, touhou přemnohých duší v ostatních zemích evropských, kteréž buď z posvátné lásky k Spasiteli divotvornému, buď ze zvědavosti dychtí, aby mohly navštíviti tuto vzdálenou svatyni. Jaké okolnosti vděčí Limpias nyní za svou pověst světovou? Na hlavním oltáři nehonosného kostela, jehož představeným jest skoro oslepý, ctihodný kmet kněz, jest

velký kříž, s něhož Spasitel již déle dvou let zjevuje lidem v různých visionech svou lásku vykupitelskou. Tof jsou události významu nedozírně velkého, zejména v nynější době nevěrecké, ve které dokonce i značný počet katolíků netají se sklonem ke hmotařsko-rozumářskému pojmu života a náboženství! Není snad jediného týdne, aby časopisy Španělska nepřinesly nových překvapujících zpráv o zázračných zjevech. Spisovatel recensované knihy, jenž vroucím duchem katolickým pobádán, vše dosavadní pietně registruje, uvádí k závěru své publikace 20 knih a brožur španělských, tedy na krátkou tu dobu opravdu již celou literaturu, která v ušlechtilém závodění ideovém zpravuje užaslý svět o postupu a dojmovosti zjevení; tak zejména slušno zmíniti se o knihách přísně kritických, jako na př.: Historia del Santo Cristo de Limpias, Los prodigios de Limpias a la luz de la Teologia y de la Ciencia, Los milagros del Santo Cristo de Limpias a la luz de la Razón y de la Teologia. — Knihu svou obvěnil spisovatel úkolem, aby čtenáři obeznámeni byli s novým místem milostným a s doslovnými texty nejzávažnějších svědectví o zázracích, jaká podali mimo jiné: biskup D. Manuel Ruiz y Rodrigues, kapucín Fr. Celestino Maria de Pozuelo, cisterciák Fr. Maria Gregorio Verhagen, lékaři: D. Antonio Gutierez, dr. med Fernandez de Alcalde, D. Ed. Pérez y Pérez atd.; spisovatel svědomitě dospívá k názoru, že určitý theologický úsudek o zjeveních limpiaských (první událo se dne 30. března 1919) dnes ještě vysloviti nelze, ježto jest co do posledního slova rozhodného vyhrazen nejvyšší vrchnosti a autoritě církevní. Avšak již během prvního roku nahromadilo se na 1500 přísežných svědectví, takže k podnětu zvěčnělého biskupa v Santanderu mohlo býti dne 28. července 1920 přikročeno k procesu kanonickému, o němž úřední zpráva obsažena jest ve zvláštním záhlaví knihy na výmluvný důkaz skvělé prozíravosti naší církve římsko-katolické. Kniha Kleistova poskytuje četbu svrchovaně poutavou a nábožensky povzbuzující, nesvádí zajisté nikoho k mrazivému a neplodnému kritisování, ale poctivě vede světlou cestou k jasnému cíli: Krista milovati a Jeho zájmy učiniti zájmy svými, na kolik to v silách slabého křehkého člověka, jejž z náboženské ospalosti a netečnosti moderní doby musí vyburcovati něco nadpřirozeně silného a úchvatného! — — Záslužnou knihu Kleistovu doporučuji srdečně rád a každému! — Jan Voborský.

Prof. Fr. Spirago, autor známého katechismu pro lid, vydal po válce několik menších brožur, v nichž dle soukromých zjevení (revelationes privatae) pojednává o budoucnosti některých národů a států, o příštích osudech církve a o konci světa. Strastiplný život národů i jednotlivců po válce světové vyvolává opět zájem o literaturu visionářskou, u nás dobře známou z dějin Jednoty českobratrské po bitvě bělohorské. Komenský sám zaveden byl výroky některých „proroků“, když hledal v nich útěchy i direktivy pro záchranu Jednoty. Také často opakován bývá výrok Komenského, že národ český opět ztracené samostatnosti se domůže. Církev katolická nepopírá možnost těchto (soukromých) zjevení, ale učí, že nikdo není povinen je za pravé přijímati, ježto téměř nikdy nelze míti jistoty o jejich pravosti. Avšak některá tato zjevení jsou provázena tak zvláštními okolnostmi, že i opatrný a chladný rozum lidský jim jakési oprávněnosti odepříti nemůže. Lze v té příčině tato soukromá zjevení přirovnati k zázrakům, jež Bůh k blahu a útěše věřících koná, jež však třeba opatrně zkoumati, aby lidé nebyli klamáni. Prof. Spirago pročetl značný počet těchto soukromých zjevení od dob nejstarších až na doby naše a činí z nich jisté konkluse pro budoucnost. Zdá se, že si nepočíná vždy dost kriticky, že ve své důvěře zachází příliš daleko a že by také mohl snadno čtenáře zavésti. Čtenář, mající na paměti stanovisko církevní, nedá se ovšem tak snadno získati pro odvážná tvrzení spisovatelova, ale také neodepře jeho snaze a práci své uznání. Zajímavou četbou bude tento druh literatury vždycky. Máme před sebou šest dosud vydaných brožurek prof. Spiraga. Jsou to:

1. **Die Prophezeihung des blinden Jünglings** über die Zukunft des čechischen Staates. [Stran 40. Cena M 2·30. Lingen (Ems), Hannover 1921.] Předpověděl prý náš „slepý mládenec“ zvlášť nynější zkázu mravů, „svobodu“, veliké daně, nesvornost a na konec vpád asijských národů do Čech a socialisaci půdy. — **Die Zukunft Deutschlands nach der Lehnischen**

Weissagung. (III. vyd. tamtéž. 1920. Stran 48. Cena 3 M.) Proroctví toto obsahuje 100 veršů, rýmovaných hexametrů, a pochází prý z poč. 13. stol. od Heřmana, opata kláštera lehninského v Prusku. (Jinak ovšem vyhlášeno za padělek z konce 17. stol.) Prof. Spirago podává velmi zajímavý výklad jednotlivých veršů z dějin rodu hohenzolernského a obhajuje pravost proroctví. Dodatkem připojuje přepověď mučedníka Ondřeje Boboly (1592—1657) o zřízení polského státu po válce světové. — — 3. **Die Malachias Weissagung** über die Päpste und das Weltende. (Vydáno tamtéž. 1920. Stran 36. Cena M. 3·20.) Opat sv. Malachiáš v stol. 12. naznačil připadnými hesly charakteristiku nebo původ 112 papežů od Inocence II. († 1143) až do konce světa. 4. **Der kommende grosse Monarch**. (Tamtéž. Stran 48. 7. vydání 1922. Cena 3·50 M.) Dle výroků vynikajících visionářů všech věků. Očekává se příchod mocného panovníka, který rozhárané poměry po válce světové urovná, zavede pořádek a blahobyt a víra pravá jeho přičiněním mezi lidmi opět rozkvete. Dle výkladu autorova byl by to panovník z rodu habsburského jménem Karel. Nedávným úmrtím tohoto býv. císaře se tento výklad ovšem ukázal zcela klamným, čímž vážnost ostatních výkladů také utrpěla. Není vůbec radno pouštěti se do výkladů věcí budoucích, ježto osudy národů i jednotlivců jsou v rukou božích a nám nepřináleží znáti věci budoucí. — 5. **La Salette** und die nächste Zukunft. (Tamtéž. 192[illegible]. Stran 80. Cena M. 6·60.) O zjevení lasalettském psáno dosti i v české literatuře od počátku tohoto století. (Studium. St. Říše na Moravě.) Francouzský spisovatel L. Bloy stal se zvlášť obhájcem a propagatorem tohoto zjevení. Bohužel, výstrahy, lidstvu tímto zjevením dané, zůstaly bez povšimnutí a tak se již hodně splnilo, co tam předpověděno. — — 6. **Der Weltuntergang** nach der Lehre der hlg. Schrift, Überlieferung und Privatoffenbarung. (Tamtéž. 1922. Stran 40.) Slova Písma (II. Petr. 3, 13) „Nového pak nebe a nové země podle zaslíbení jeho čekáme" budí naději v spravedlivých, že přijde doba, kdy na zemi spravedlnost zvítězí a bude kralovati. Některé knihy o tom pojednávající byly již dány na index. Také s některými vývody prof. Spiraga projeven již nesouhlas v letošním lineckém časopise theologickém. — Četná vydání těchto brožur svědčí o tom, že pan spisovatel rozumí vkusu současníků. L † al.

Amalie Fürstin von Galitzin. Von Maria Rafaela Brentano O. S. B. Nakladem Herdera ve Frýburgu, 1920. 8°, stran XII. a 154. cena nev. M. 7·80, váz. 10·40., vyd. 2. a 3. Souvrstevnici Amalie Galitzinové rozené Smettau říkali jí „ženský Goethe". Prožila větší část svého života v Münsteru, kde také ve věku 58 let, roku 1806 zemřela. Jako 20letá dívka seznámila se v Lázních cáchenských s 30letým diplomatem Galitzinem, za nějž se vdala roku 768. Měli dvě děti, syna a dceru. Žili v Haagu, kde byl Galitzin ruským vyslancem, skvělý život, který se choti, když děti vyrůstaly znechutil, viděla svůj cíl v jejich výchově a proto se odhodlala cele se jim věnovati, což také při své silné vůli provedla. Když je účila náboženství, našla víru svých otců, žila pak životem právě náboženským.

Žila odloučeně od muže, pouze jednou za rok se sešli na delší dobu. Chtěla žíti u jezera ženevského, ale, když tam jela, zdržela se v Münsteru, kde se jí tak zalíbilo, že tam zůstala po celý život. Zůstane povždy hádankou, proč se od muže odvrátila, její deníky a zápisky nepodávají žádného vysvětlení, pouze někdy nařekla, že si nerozuměli, že nechápal jejího duševního života, neměl pro ni vyššího zájmu. Jediný syn Dimitrij odešel stár 2 let na dvouletou zkušenou do Ameriky, odkud se více nevrátil, stal se katol. knězem, žil skoro 40 let jako misionář v pralese a zemřel jako generální vikář ve Filadelfii 1840. Škoda, že mu nevěnuje autorka více pozornosti a že nepoužila ve větší míře dopisů kněžniných i knížete.

Podané tuto zajímavě psané dějiny katol. hnutí koncem století 18. a počátkem minulého v Münsteru; kněžna našla tam milou společnost, jejíž středem byla; říkalo se tomuto kruhu, „svatá rodina" a vyšlo odtud mnoho dobrých myšlenek, jež především prováděl gen. vikář František Fürstenberg, který byl pro biskupství münsterské tím, čím císař Josef II. pro celou říši, s rozdílem, že Fürstenberg zůstal věren víře a církvi a v ničem nepřeháněl.

Autorka sebrala svědomitě i pilně všechnu látku; co se dalo vysvětliti, osvětlila, k čemu nebylo pramenů, zůstalo nejasno. Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Vědecké knihovny německých seminářů. Kněžské semináře v Německu mají velice bohaté knihovny. Tak na př. v Bambergu čítá 18.000 svazků, v Eichstättu 45.000, ve Fuldě 40.000, v Kolíně 60. 00, v Limburgu 30.000, v Mohuči 15.000, v Mnichově 60.000, v Paderbornu 77.000, v Pasově 12.000, v Řezně 20.000 a v Trevíru 50.000. Mimo tyto existují ještě knihovny kapitol, biskupské a soukromé. O všech těchto knihovnách vedou se podrobné statistiky a přehledy („Naše Kniha").

Sjezd Slovenské Matice v Turčanském sv. Martině se usnesl vydati velký **slovenský slovník** za podpory vlády. Látku by sebralo asi 500 dopisovatelů ze slovenských krajin.

Svatý Vojtěch, drama, napsal Jar. Durych, lékař v Užhorodu, který prostudoval důkladně dějiny tohoto světce. Drama či tragedie jedná o konci sv. Vojtěcha a charakter jeho je zde zvláště vylíčen.

Revue „Život" České Ligy akademické bude vydávati **Knižnici** života a pro ni chystají soubor článků prof. Cyr. Ježe pod názvem „Osobní Bůh a náboženství", Knihu veršů, překlad Vymětalův knihy Bellocovy „Evropa a katolická víra" a jiné.

Nové doplňky se chystají k **Ottovu Slovníku Naučnému.** Posavadních 28 svazků v původní vazbě jest za 4480 K. Celý kapitál!

Na Slovensku vychází 17 denníků, z těch 12 německých nebo maďarských a jenom pět slovenských.

Rembrandtovy biblické obrazy vyšly v Mnichově u Hugona Schmidta. Obrazů jest 270 a stojí 54 M., v kůži 850 M. Němci ono dílo velice vítají.

Nová publikace Dědictví Svatojanského. Dědictví Svatojanské přes velikou tíseň finanční, v níž se nalézá, rozvinuje utěšenou činnost. Za přispění štědrých dobrodinců vydává knihy, z jichž prodeje vše plyne v jeho prospěch. Právě vyšla nová krásná kniha: „Pane, nauč nás modliti se!" Několik slov o modlitbě Páně od Ant. Melky. Jest to krásný, místy přímo úchvatný výklad Otčenáše, jenž by měl býti v rukou každého uvědomělého katolíka. — Cena knihy jest 6 K, pro členy Dědictví 5 K. Objednávky přijímá Dědictví Svatojanské v Praze-IV., 35.

Bible České vydávané nákladem „Dědictví Svatojanského" vyšly právě sešity 47. a 48. Jimi monumentální toto dílo značně pokročilo: Starý zákon k 49. kapitole proroka Isajáše. Nový zákon k 7. kapitole druhého listu sv. Pavla ke Korintským. Veledůležitá tato publikace, jež bude chloubou naší literatury, vyžaduje velikých finančních obětí, i jest nutno, aby přihlásilo se hojně nových odběratelů, neboť jen tak bude možno dílo zdárně a rychle dokončiti. Přihlášky přijímá Administrace České Bible v Praze-IV., 35.

Pěkná literatura (!). Komunistický básník Josef Hora napsal do Komunisty román, o němž se vyslovilo „Právo Lidu", že posud nic nebylo napsáno tak „surového, podlého, klukovského".

„Růže Lurdská", založená a vydávaná Leopoldem Kolískem, bude po jeho smrti dále vycházeti. Bude ji říditi nyní Dr. Alois Kolísek. Redakce je: Bratislava, Kapitulská ul. č. 5. Tiskárna a expedice Brno „Typos".

Český, francouzský a americký román. Český román je kniha, ve které se v první kapitole dva lidé mají rádi, ale dostanou se teprve v kapitole poslední. Francouzský román je kniha, kde se dva lidé vezmou hned v kapitole první, ale dlouho spolu nevydrží a dají se rozvést. Americký román je kniha, kde se dva lidé v první kapitole zamilují, hned v druhé se vezmou a v poslední kapitole se mají radši než v první („Naše Kniha").

Poslední literaturu charakterisuje „Naše Doba" jako průměrnou, třebas i dobrou populární četbu, zřídka osobitého rázu, nového hledání, práce umělecká, posvěcení básnické.

Homiletické listy 1923 (úplně, nové práce) bude od 1. listopadu vydávati Filip Heusler v Novém Městě na Moravě. Předplatné 26 K.

V berlínském „Wasmuths Kunsthefte“ vyšla práce J. Sauera „**Nejstarší podoby Kristovy**“. O podobě Kristově mlčí spisovatelé N. Z. Pieta křesťanská musila si vytvořiti ideální obraz Kristův. Text Sauera obsahuje třináct vyobrazení od katakomb až do VI. století.

Ojedinělou románovou přílohu má časopis „**Tojeka Journal**“ v Kansasu, který začal na popud spisovatele dra Karla Saeldena otiskovati místo zábavného románu bibli, jejíž archaický sloh bude poněkud modernisován a jednotlivé kapitoly budou míti nově vytvořené tituly.

Zvláštní honorář. Lloyd George za knihu o válečných událostech dostane honorář 100 000 liber šterlinků. Rozhodl se sumu tu věnovati dobročinným účelům, neboť nechce míti užitek z knihy, vypravující o utrpení a úsilí svého národa.

Družina literární a umělecká: „**Dante a Češi**“. K 600 letému výročí úmrtí největšího křesťanského pěvce. Olomouc 1921. — **V. Svatohor**: Oheň Ellášův. Cena 14 K.

Z našeho života.

V Horažďovicích 26. srpna t. r. zemřel kons. rada **Lambert Ludvík** v 69. roce. Podporoval literaturu, byl členem Družstva „Vlast“, „Tiskového spolku pro západní Čechy v Plzni“, rozšiřovatelem katol. novin a časopisů.

Josef Hrabák zemřel na Kladně 18. září 1922, byl hornickým důlním, poctivým bojovníkem za práva dělnická, podporovatelem literatury. Narodil se 5. ledna 1853 na Kladně.

Dr. Jaroslav Hruška, bývalý starosta kladenský, slavil 5. října při tělesné i duševní svěžesti 75. rok záslužného života. Má veliké zásluhy o Kladno, jest znám jako spisovatel a básník. Hojně přispívá pod pseudonymem i do „Vlasti“. Od něho vyšly: „Sestupem“, „San Remo“, „Sad zarůstající“, „Klára“, „Znak“, „Zedena“ a jiné. Píše pod pseudonymem H. Uden.

Božena Viková-Kunětická, oblíbená česká spisovatelka a veřejná kulturní pracovnice, slavila 30. července šedesátiny. Vydala mnohé povídky a dramata: „Cop“, „Přítěž“, „Neznámá pevnina“ a jiné.

Padesáté narozeniny oslavil 16. září 1922 **Josef V. Rozmara**, spisovatel, redaktor a nakladatel lesnických publikací. Narodil se ve Skořici u Mirošova 16. září 1872 a záhy se oddal lesnické literatuře. Řídil „Lesnické a lovecké listy“, „Lovecký Obzor“, „Háj“. Napsal řadu publikací z lesnického života, myslivecných knih, založil „Jednotu čes. lesníků zemí Koruny České“ a konal četné přednášky.

Br. Methoděj, (K. Laštůvka) člen řádu Milosrdných bratří, vyznamenán váleč. křížem a medailí vítězství za účastenství v bojích jako legionář-hrdina.

Prof. Cyril Purkyně, proslulý čes. geolog, oslavil 27. července své šedesátiny. Nar. v Praze r. 1862. Samostatně vydal „Geologickou mapu Plzeňska“, „Nýřanská a Plzeňská sloj uhelná“, „Z cesty do Norska“ a jiné.

Václav Láska, učenec, prof. čes. university pro mathematiku, slavil 24. srpna šedesátiny. Napsal odborné knihy české i německé, v nichž nejznámnější jest „Vyšší geologie“ (1921), „Lehrbuch der theor. und prakt. Astronomie“ a jiné.

Pětadvacet roků minulo 20. září od úmrtí **Karla Bendla** (nar. 16. dubna 1838), slavného hudebního skladatele českého.

Saleslán ředitelem obchodní školy a to P. Rubin Michelangel ve Smyrně. Italii nevadí řeholní šat. Co by se dělo u nás!

Pražská katolická **Cyrilometodějská tiskárna** (Václava Kotrby) oslavila 17. září půl století práce. Tvůrci myšlenky založiti tento závod byli katoličtí buditelé a horliví spolupracovníci. Vydala a posud vydává mnoho katol. publikací literárních, spisů samostatných, časopisů i novin.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. LISTOPAD 1922. ČÍSLO 2.

Karel Kolísek:

Kulturní obrázky z Anglie a Skotska.

(Č. p.)

V.

Sledujeme-li s pozorností rozličné zprávy o Anglii, tu s radostí můžeme zaznamenati, že Anglie rok od roku směřuje stále k Římu.

Velmi zajímavé jsou dějiny onoho, pro nás katolíky velmi důležitého hnutí, jež pokusím se načrtnouti. (Dle Fr. Zacha.)

Od doby reformační (16. st.) nebylo v Anglii ani kněžských seminářů ani klášterů katolických. Přísné zákony protikatolické trvaly ještě hodně dlouho i za vlády Jiřího III. (1760—1820), čímž se stalo, že ke konci 18. stol. bylo napočteno v Anglii jen na 30.000 katolíků. Tu však stalo se něco kromobyčejného. Bouře revoluce francouzské zahnala na 8.000 francouzských kněží do Anglie, kteří sem přinesli pravé požehnání Boží. Sám anglický stát staral se o 5000 kněží a 3000 katol. laiků. Tito francouzští kněží — vyhnanci velice uvolňovali řetězy, jimiž katolíci angličtí a irští byli po staletí spjati.

Ponenáhlu probouzela se též touha v anglické vysoké církvi po — katolické církvi mateřské. Pokusy o sjednocení dály se již v 17. a 18. stol. jak se strany anglikánské tak i římské. Avšak čilejšího života dostalo se těmto snahám teprve r. 1829 katol. emancipací a r. 1833 t. zv. hnutím Oxfordským. Toho roku měl totiž Keble universitní kázání o „národním odpadku", kterážto událost vyvolala semknutí se několika stejně smýšlejících mužů, kteří počali vydávati traktáty, časové brožury, od nichž dostal onen celý směr název „Traktorianismus". Tyto spisky, celkem 90, uvedly Anglii do nevídaného hnutí. Duší tohoto podniku byl Newmann, k němuž se později přidružil veliký učenec Pusey, jenž sám napsal několik traktátů (pojednání), čímž oněm snahám dodal veliké váhy.

Tito všichni hleděli, sami nepřistoupivše k církvi katol., zjednati kompromis mezi oběma církvemi.

Jejich mladší druhové byli však ostřejší, zvláště prof. Ward, jenž byl proto zbaven všech akademických hodností universitou, která nechtěla déle trpěti onoho hnutí. Než to se nedalo utlumiti. Členové jeho pokračovali na venkově v tom, co v Oxfordě bylo začato, pod vedením Manningovým, Isaakovým a H. W. Villerforceovým. Rok 1850 dlužno považovati za konec traktorianismu.

Co tento započal, v tom pak pokračoval ritualismus, jehož hlavním úkolem bylo, zavésti v anglikánské církvi katolické obřady. Anglikánští biskupové se tomu vzpírali, ale byli bezmocnými vůči svým duchovním, zvláště když tito sami přestupovali a stali se katolickými kněžími. Někteří anglikánští biskupové sympathisovali dokonce s těmito snahami, ale úředně nesměli toho dáti na jevo.

Tyto dva nové proudy — traktorianismu a ritualismu — způsobily úplný obrat v náboženských názorech anglického národa. Stará zášť proti Římu přestávala, ba je zajímavo, že právě tím více anglikánské kostely se plnily věřícími, čím více angl. duchovní klonili se ke katolickým obřadům.

Roku 1857 byl založen „Spolek ku sjednocení křesťanstva" a roku 1859 se k němu přidružilo ještě význačnější „Spojení anglické církve" — „Englisch Church Union". — S jakým zájmem pracovali jednotliví anglikáni o sjednocení Anglie s Římem, vysvítá ze založení tajného spolku „Order of Corporate Reunion" (Řád o celkovém znovusjednocení) drem Leem r. 1877, jenž si obral za úkol, spojiti Anglii jako celek s Římem.

Mnozí také z těchto srdnatých průkopníků unie přestoupili k církvi katolické, jako dříve jmenovaný Newmann, Manning, Ward, dr. Lee 11. prosince 1901 před svou smrtí. Pusey se svými přívrženci přiblížil se k církvi katolické, ale zůstal mimo ni. Veliké vrstvy anglického národa blíží se očividně katolické církvi. Konverse (obrácení) pak nejsou nyní žádnou vzácností v Anglii. Každoročně přestupuje tu více než 10.000 ku katolictví a to ze všech stavů i těch nejučenějších a nejvznešenějších.

Velmi častými pak jsou konverse samých anglikánských kněží, což velice padá na váhu. Tím pozbývají sice svých výnosných postavení, ale jsou s to, na základě svých bedlivých studií hluboko vniknouti do sporných otázek a tak nabýti pravdy. Před 30 lety vydaná kniha „Římští konvertité" uvádí jich 466, kteryžto počet zvláště v posledních 20 letech značně stoupl.

Není tomu dávno (před 10 lety), že přestoupilo na katolictví sedm angl. farářů. Jest pak zajímavým — zjevem, že většina jich potom vstoupí do nějakého kláštera.

V posledních letech poválečných přestoupily i celé kláštery. Z anglické šlechty přestoupilo na katolictví 476, mezi nimiž

27 peerů (The house of Lords — Panská sněmovna čítá 45 katolických peerů). —

Lékařů přestoupilo 60, z nichž někteří vstoupili dokonce do nějakého řádu. Důstojníků přestoupilo 244, právníků 129, spisovatelů 162, členů poslanecké sněmovny 417. Tato čísla platí pro dobu od roku 1899—1909.

Na obou nejslavnějších universitách v Oxfordu a v Cambridgi stalo se mnoho konversí, tak v Oxfordu 445 a v Cambridgi 213. Tento počet stoupl v posledních letech velice.

Dle „The Catholic Directory" byl počet konversí — jen v Anglii bez Skotska — následující: V r. 1914: 9034, v r. 1915: 9367, v r. 1917: 9018, v. r. 1918: 9405, v r. 1919: 10.592, v r. 1920: 12.621. Jiných dat jsem nemohl sehnat.

Všichni tito konvertité, již se vyznamenávají vysokým vzděláním a důležitým povoláním, jsou ohromnou apologií (obhajobou) katolické církve!

Poslední pokus sjednocení Anglie s Římem stal se r. 1895. Než chybou na anglické straně bylo, že se nechtěla vzdáti svého postavení. Wisemann a Manning zavčas na to upozornili. Téhož roku 14. února prohlásil president anglikánské Church Unonu Lord Halifax, na církevním kongresu v Bristolu: „Prohlašujeme zjevně a otevřeně: Spojení s Římem je možným a žádoucím. Beze všech okolků budiž řečeno: toužíme z celého srdce po míru s Římem."

Dne 15. dubna 1895 zval v apoštolském listu Lev XIII. „Angličanům, hledajícím království Kristovo v jednotě a víře ke sjednocení s Římem". Na obou stranách bylo toto pozvání provázeno velikou radostí.

Než anglikánská církev nechtěla v ničem povoliti, t. j. uznati své nepravdy, a proto, když 13. září 1896 zavrhl Lev XIII. anglikánská svěcení kněžstva — bylo po všeobecném sjednocení. —

Pokud Anglie zůstane protestantskou, dotud není možno korporativní sjednocení, neboť Řím nemůže vejíti na kompromis. V posledni době vystoupil anglikánský duchovní Spencer Jones, přítel Halifaxův, s význačným dílem „Anglie a Svatá stolice", v němž praví, „že nejbližším cílem anglikánským musí býti studium plnosympathie celého římského postavení", kterážto jedině správná cesta může vésti k žádoucímu cíli . . . A nadejde pak brzy doba, kdy rozezvučivší se zvony po celé říši budou pozývati k jednotným bohoslužbám . . .

Ku konci chci se statisticky zmíniti o pokroku katolické církve v Anglii, jenž nás musí naplniti velikou radostí. Bylo-li roku 1780 dle udání biskupa Milnera ve střední Anglii jen 8.460 katolíků, stoupl jejich počet r. 1816 již na 15.000 a o deset let později dokonce na 100.000. Na západě jich též přibývalo

a v Londýně stoupl jejich počet 49.800 z r. 1814 na 146.000 v r. 1826 Ale teprve r. 1829 byla zaručena katolikům — svoboda náboženská a občanská. Během dalších 40 let dostalo se katolikům ještě větších práv.

Jaký skok tu učinila katol. církev, zřejmo ze srovnání nynějšího stavu katol. církve s oním asi před 70 lety.

Bylo-li roku 1837 v Anglii 426 chrámů, 487 kněží, 6 klášterů mužských a 16 ženských, bylo r. 1901 již 1.466 chrámů, 2.742 kněží, 227 mužských a 524 ženských klášterů. Za posledních 20 roků tento počet velmi vzrostl. —

Za takových okolností bylo nutno zase zavésti církevní hierarchii. R. 1850 Pius IX. ji obnovil. Bylo zase zřízeno arcibiskupství Westminsterské s dvanácti biskupstvími. Roku 1852 konal arcibiskup I. provinciální sněm v Oskottu. Od té doby kráčí katol. církev v Anglii od vítězství k vítězství. R. 1878 byla obnovena hierarchie ve Skotsku: dva arcibiskupové a čtyři biskupi. Dalším milníkem v katol. hnutí anglickém bylo roku 1886 svatořečení 54 mučedníků z doby Jindřicha VIII. a Alžběty, a konečně 28. června 1910 slavnostní posvěcení nové nádherné kathedrály Westminsterské v Londýně.

Nyní je v celém spojeném království (Velké Britanii s Irskem asi 6 milionů katolíků, více tedy než osmý díl veškerého obyvatelstva. V čele pak světové říši britské je 12 milionů katolíků se 30 arcibiskupy a 146 biskupy.

Církev katolická v Anglii, rozmetená bouří státní moci před 300 lety, pozvedá se zase k novému lesku a neodolatelná touha zasahuje nejširší vrstvy anglikánské, touha po církvi mateřské... Kdy bude dokonáno dílo úplného sjednocení Anglie s Římem, je zajisté v rukou Božích . . . Ale jisto jest, jak jsme se mohli přesvědčiti, že anglický národ se nachází na dobré cestě k Římu. —

Ferd. P. Místecký:

Hrob.

Hrob není tečkou za života větou,
je pomlčkou a nutí k rozjímání,
je hnízdem prázdným, kdy jde jeseň plání
a ptáče ulétlo, kde růže kvetou.

Sníh zapomnění hnízdo zaobalí,
dech jarní vůně zmizí bez památky,
a ptáče — duše — slaví nové svátky,
kde slunka nádheru mrak nezakalí.

Dr. J. V. Prášek:

Komisař Šmidingr.

Staropražská historie. ✓

(Č. p.)

Hraběnka Ogińská byla násilně dopravena do pavillonu, určeného pro nezhojitelné choromyslné. Byl jí vykázán úzký pokojík o jediném okně, hustě zamřiženém, s nejskromnějším nábytkem. Dozor nad ní svěřen tvrdé ošetřovatelce, všeho citu prosté, slepě konající rozkazy, které jí byly dodávány z ředitelské kanceláře.

Téhož ještě dne přišel ředitel, ale místo uhlazeného, přívětivého a plnou důvěru vzbuzujícího muže, jakýmž jej hraběnka byla při prvém setkání seznala, přišel drsný, nevlídný muž, udílející pouze rozkazy a to rozkazy přísné a bezohledné.

A kde nestačovaly rozkazy ředitelovy, dodávala ošetřovatelka. Ať hraběnka prosila, plakala nebo ve spravedlivém hněvu vyhrožovala, přijímala vše stejně chladně, a byla-li hraběnka, zoufalá již nad osudem svým, zachvácena bolestí nebo hněvem, užila ihned proti neblahé svěrací kazajky.

„Jest-li Bůh spravedlivý," vykřikla jednou v největším zoufalství hraběnka, „musí ztrestati všechnu tu zločinnou čeládku, od komisaře a ředitele až k vám!"

Místo odpovědi spustila ošetřovatelka na hlavu nešťastné hraběnky sprchu studené vody.

Marně ohlížela se hraběnka po soucitné bytosti. Kromě ředitele a nevlídné, necitelné ošetřovatelky nespatřila nikoho a nikdo k ní nebyl puštěn.

Žádala o kněze, ale i tato prosba byla jí odmítnuta.

Tak strávila hraběnka v domě choromyslných již dlouhé tři měsíce.

Kvetoucí její líce zvadly a zbledly, lesk očí pohasl, nádherný vlas projevoval nedostatek všeho šetření.

Tu přihodila se neočekávaná událost. Nevlídná ošetřovatelka uklouzla po hladkých schodech a obrazila si nohu, takže po několik dnů nebyla s to, aby konala svou povinnost.

K hraběnce přišla ošetřovatelka jiná, mladší.

Když poprvé vstoupila do hraběnčina pokojíku, zvolala hraběnka:

„O, můj Bůh mne vyslyšel a poslal vás na místě ženy bez srdce, která mne tu po dlouhou dobu týrala."

Ošetřovatelka pohlédla bystře na hraběnku a myslí její prolétlo jakési neurčité podezření. Slyšela nedávno od panské od „zlatého anděla", že před několika měsíci odvezena byla odtud mladá a krásná polská hraběnka od komisaře Šmidingra.

Otázala se tudíž sdílně hraběnky, jak se jmenuje.

„Jsem Oktávie, hraběnka Ogiňská, vdova po plukovníku Kazimíru Ogiňském.“

„A jak jste sem, paní hraběnko, přišla?“ tázala se sdílně ošetřovatelka.

„Jela jsem z Karlových Varů na svůj statek v Haliči,“ odpovídala hraběnka. „Přijela jsem do Prahy zvláštní poštou 19 června večer a ubytovala jsem se u „zlatého anděla“. Nazítří ohlásil se u mne vládní komisař, prohlásil mne za zatčenu a ihned odvezl sem, do tohoto příšerného domu.“

Poctivá žena nabývala přesvědčení, že se stal zločin, jehož obětí jest nešťastná hraběnka.

„Doufejte, paní hraběnko, v Boha,“ těšila nešťastnou, „mám pevnou naději, že se odtud dostanete. Máte, prosím, v Praze nějaké známé?“

Hraběnka se rozpomínala.

„Pohříchu nemám,“ pravila vážně. Najednou však oči jí zasvítily radostí. „Počkejte, snad přece! V Tarnově byl do našeho domu, ještě za života hraběte, uveden major hrabě Mitrovský. V Karlových Varech jsem náhodou slyšela, že jest nyní garnisonou v Brandejse.“

„Výborně!“ zvolala ošetřovatelka. „Teď nedejte na sobě nic znáti, paní hraběnko. Odpoledne, doufám, přivezu vám již nějaké zprávy.“ —

Odpoledne přinášela ošetřovatelka hraběnce svačinu. Hraběnka tázavě na ni pohlédla.

„Buďte dobré mysli, paní hraběnko,“ počala ošetřovatelka: „můj muž byl tu v poledne a poslala jsem ho ihned k panské u „zlatého anděla“. Ta mu důvěrně oznámila, že v týž den, když jste byla odvezena, přišel opět komisař Šmidingr a zabavil všecky vaše věci.“

„A což komorná moje a panská?“

„O těch nevím nic,“ odpovídala ošetřovatelka,“ ale snad i jejich stopu nalezneme. Pan hrabě Mitrovský jest v Brandejse. Přinesla jsem kousek papíru a olůvko. Napište panu hraběti, co chcete, a můj muž mu to odevzdá. Více papíru nemám. Utrhla jsem kousek ten od starého denního výkazu.“

„Šlechetná ženo,“ zvolala hraběnka, „kterak se vám odměním?“

„Toho nežádám, milostivá paní,“ přerušila ji ošetřovatelka. „Pište rychle, aby pan hrabě přišel, dříve než se vyhojí Weimannčina noha.“

Hraběnka usedla k nevelikému stolu a psala francouzsky:

Pane hrabě!

Obracím se k Vám jako ku šlechtici a důstojníku. Byla jsem zločinně dopravena do domu choromyslných a snad i o své

skvosty oloupena. Prosím Vás při památce drahého chotě svého o bezodkladné rytířské přispění. Bližší oznámí Vám doručitel, k němuž račte míti plnou důvěru. Podepsána

Oktávie hraběnka Ogiňská.

V Praze, v domě choromyslných, pavillon nezhojitelně nemocných č. 5, dne 3 října r. 193*.

Vysokorodému pánu, panu Antonínu hraběti Mitrovskému z Nemyšle, c. k. komoří, c. k. majoru v Brandejse nad Labem.

* * *

Nezapomenutelný nejvyšší purkrabí Karel hrabě Chotek seděl ve svém pracovním kabinetě, naslouchaje zprávě praesidiálního sekretáře. Týkaly se různých věcí, politických, hospodářských i obecně prospěšných, přestavby Staroměstské radnice, úpravy nové silnice z Malé strany k Bruské bráně, příprav ke stavbě železného mostu a p.

Právě chtěl sekretář vyprositi si znění příslušných rozkazů, když vstoupil do kabinetu chef praesidiální kanceláře nejvyššího purkrabství, guberniální rada rytíř Bohuš z Otěšic. Sekretář spozorovav přítomnost bezprostředního svého představeného, poprosil za dovolení, aby se směl vzdáliti.

„Excellence, pan major hrabě Mitrovský prosí o předpuštění," oznamoval guberniální rada.

„Pan hrabě jest vítán," odvětil nejvyšší purkrabí.

V několika okamžicích vstoupil do vedlejšího přijímacího salonu statný důstojník v běloskvoucí kyrysnické uniformě.

Hrabě Chotek ihned z kabinetu svého vešel do salonu, uvítal přátelsky důstojníka a vyzval, aby usedl, sám zaujav místo proti němu.

„Čemu děkuji za potěšení vaší milé návštěvy, pane hrabě?" tázal se přívětivě nejvyšší purkrabí, podávaje pravici důstojníku.

„Zvláštní náhoda, Excellenci," jal se mužným hlasem hovořiti hrabě Mitrovský, „přivádí mne na stopu středního zločinu; za jeho vyšetřením a spravedlivým pokutováním dovoluji si prositi o podporu Vaší Excellence. Račtež především čísti!"

Hrabě vyňal z kabátu pečlivě složený obal a z něho ústřižek papíru, jejž podal nejvyššímu purkrabí. Tento vzal ústřižek, nasadil lorgnon a jal se čísti.

Čím dále četl, tím chmurnější vrásky brázdily jeho čelo.

„Toť neslýchané!" zvolal. „Ihned nařídím nejpřísnější šetření."

„Odpusťte Excellenci," dodával major, „pokládal jsem za povinnost svého jména i stavu, abych informoval se napřed, než dovolím si požádati vás za úřední zakročení, na místech příslušných."

„A smím se tázati, pane hrabě, s jakým výsledkem?"

„Myslím, že s výsledkem překvapujícím. Sstoupil jsem dnes u „zlatého anděla" a přeptal jsem se všech osob súčastněných. Panská i vrátný určitě mně prohlásili, že přijela v červnu

hraběnka Ogiňská a ubytovala se ve jmenovaném hotelu. Přijela z Karlových Varů, odevzdala v pořádku cestovní průvody a objednala si zvláštní poštovní vůz na cestu do Krakova. Druhého dne před polednem dostavil se však do hotelu komisař městského hejtmanství Šmidingr, zatkl hraběnku a odvezl. Kam? V hotelu nevěděli, bylo jim však překvapením, že přišel komisař téhož dne odpoledne, otevřel hraběnčin byt, déle v něm prodlel, dal zatknouti hraběnčinu panskou, komornou a odvézti veškery její skvosty. Kam byla odvezena, plyne jasně z ústřižku, vlastní rukou hraběnky psaného, který jsem Vaší Excellenci předložil.

„Tedy víme, pane hrabě, tyto důležité věci: že byla paní hraběnka Ogiňská v hotelu u „zlatého anděla" zátčena, že ji zatkl komisař Šmidingr, že ji odvezl do domu choromyslných, kdež jest do té chvíle chována, a že zabavil věci její."

„Ano, Vaše Excellenci, z té příčiny prosím o mocné zakročení."

„Nebyl bych, pane majore, hoden úřadu, v jehož čelo jsem postaven," prohlásil hrabě Chotek, z křesla povstávaje, „kdybych nekonal nejpřísněji, nejrychleji a beze všech ohledů svoji povinnost. Za hodinu bude paní hraběnka na svobodě. Dovolte, abych příslušné nařídil."

Popošel ke stolu a zazvonil.

Vstoupil sluha.

„Prosím pány guberniálního radu rytíře Bohuše a sekretáře Kalinu, aby ihned přišli."

Sluha odkvapil. Nejvyšší purkrabí usedl opět proti hraběti.

„Zjednáte si, pane hrabě," pravil hlasem, z něhož bylo zřejmo, že mluví ze srdce, „velikou zásluhu. Přispěl jste k odhalení zločinu, pod rouškou úřední spáchaného, jehož rozměry teprve se ukáží."

Rytíř Bohuš a sekretář vstoupili.

„Pane guberniální rado," nařizoval nejvyšší purkrabí, „doprovodíte laskavě zde přítomného pana majora hraběte Mitrovského do blázince a doručíte rozkaz řediteli, aby ihned propustil a panu hraběti vydal paní hraběnku Ogiňskou. Čeho bude dále potřebí, laskavě zařiďte."

Rytíř Bohuš se uklonil.

„A vy, pane sekretáři," pokračoval nejvyšší purkrabí, „obešlete ihned komisaře Šmidingra ke mně. Mezitím vykonáte s assistencí prohlídku v jeho bytu a v jeho kanceláři, o čemž sepíšete a mně předložíte podrobnou zprávu. Zvláště dejte pozor na skvosty a hotové peníze."

Sekretář odstoupil.

„Doufám, pane hrabě," obrátil se hrabě Chotek k hraběti Mitrovskému, „že učinil jsem vše, čeho bylo třeba."

„Jsem Vaší Excellenci povděčen, že ráčila vzíti v ochranu právo slabé ženy," odvětil hrabě Mitrovský při odchodu.

* * *

Hrabě Mitrovský v průvodu guberniálního rady rytíře Bohuše přijel před portál domu choromyslných. Vrátný poznav pana guberniálního radu, ochotně otevřel. Oba pánové bez ohlášení vstoupili do kanceláře ředitele doktora Schwarze.

S přívětivostí až úlisnou jal se vítati ředitel guberniálního radu, tento však zúmyslně opomněl představiti hraběte Mitrovského, který mlčky stál vedle něho, a přímo oslovil ředitele.

„Mám rozkaz od jeho Excellence," počal, „abyste uvedl mne a pana majora do pokoje paní hraběnky Ogińské."

Ředitel zbledl, ale snažil se podržeti duševní rovnováhu.

„Račte dovoliti, pane guberniální rado," počal, každé slovo bedlivě uvažuje, „neznám mezi nemocnými paní hraběnky."

„Tedy alespoň znáte, pane řediteli, dámu, kterou sem asi před třemi měsíci přivezl komisař městského hejtmanství Šmidingr?"

„Ano, paní jest na oddělení nevyhojitelných."

„A jak se jmenuje dáma ona?" tázal se přísně rada.

„Nevím, pane guberniální rado," rozpačitě odpovídal ředitel.

„Přece máte průkaz lékařský! Či snad byla zde podržána béz průkazu?"

Ředitel se zarazil, ale rychle opět se vzpamatoval. Vida, že se něco neobyčejného přihodilo, snažil se vymaniti z jakéhokoli podezření a odhodlán byl svésti vše na Šmidingra.

„Nebylo mně potřebí, pane guberniální rado," omlouval se, „lékařského průkazu, ježto paní nebo dámu, po niž ráčite se tázati, přivezl funkcionář bezpečnostního úřadu."

„Přece vám však komisař Šmidingr musil oznámiti příčinu, proč ona dáma zde má býti chována, právě na oddělení nezhojitelných?"

„Mně nepříslušelo, pane guberniální rado, o důvodech jednání páně komisařova pochybovati."

„Dobře," odvětil rytíř Bohuš, „výpovědi vaše pojmu ihned do protokolu." Obrátiv se k hraběti, vyzval jej, aby usedl.

Protokol sepsán.

„Pane řediteli," pokračoval rytíř Bohuš, „žádám o váš podpis."

Ředitel chvějící se rukou podepsal.

„Potřebujeme ještě svědka," podotkl guberniální rada a obrátil se k hraběti.

„Smím prositi, pane hrabě, za svědecký podpis?"

Hrabě vstal, vzal do ruky péro a napsal sličným písmem: Antonín hrabě Mitrovský, c. k. major, jako svědek.

Ředitel Schwarz div nehltal jednotlivá písmena podpisu hraběcího.

„Poněvadž jste, pane řediteli," zvolal rytíř Bohuš, „přijal v oddělení nezhojitelných paní hraběnku Oktávii Ogińskou, na-

řizuji ve jménu Jeho Excellence pana nejvyššího purkrabí, aby paní hraběnka i s věcmi svými byla bez odkladu zde přítomnému panu hraběti Mitrovskému vydána. Uveďte nás k paní hraběnce!"

Ředitel Schwarz již neodpíral. Otevřel dveře do druhého korridoru, nevalně osvětleného, a ukazoval oběma pánům cestu.

Prošli zahradou a zaměřili k osamělému pavillonu, vzrostlým křovím více než do polovice výšky oken zakrytému. Po dřevěných schodech vstoupili do prvého patra, stanuli však jako ohromeni. Dvéře do kabinetu č. 5 byly polou otevřeny a z nich zavzněl srdcervoucí výkřik.

„Již mne zase týráš, krvelačná tygřice?" slyšeti bylo z kabinetu, „nemůžeš-li se dočkati, až mne utrápiš?"

„Čí jest — to hlas?" zvolal hrabě Mitrovský.

„Oné dámy, již ráčíte nazývati pani hraběnkou Ogińskou," odpověděl ředitel.

V tom ozvalo se v kabinetě hrubé zaklení, provázené šumotem, jako když silný proud vody spadá na podlahu.

Guberniální rada přiskočil a dvéře otevřel dokořán. Jemu i hraběti děsné naskytlo se divadlo. U stěny choulila se jakási ženská postava s vlasy rozpuštěnými, z nichž a z nemnohého oděvu srčela voda. Před ní v hrozivé pose stála ošetřovatelka, velká a silná žena, držíc v rukou velikou kuchyňskou nádobu.

„Pane řediteli," zvolal rytíř Bohuš, „to se děje pod vaší správou? Činím vás zodovědna za surovost, které jsme stali se s panem hrabětem svědky!"

Doktor Schwarz sklopil hlavu, zalekla se také ošetřovatelka, vidouc neznámé pány ve třpytných uniformách. Také ženská postava, u zdi stojící, vytřeštila oči a upřela je na neznámé pány, náhle však zaradovala se a zvolala:

„Spravedlivý bože! Hrabě Mitrovský!"

Otužilý major nedovedl pohnutím vypraviti slovo z úst, ale rytíř Bohuš postřehl situaci.

„Ano, paní hraběnko," pravil, „pan hrabě Mitrovský jako šlechetný kavalír přičinil se, aby vám navrátil svobodu, o kterou jste byla zločinně oloupena. Z moci úřední vracím vám, paní hraběnko, osobní volnost a propouštím vás z tohoto domu."

Hraběnka klekla na zem, sepjala ruce a modlila se. Potůčky slz řinuly jí po tvářích.

Teď přikročil k ní hrabě Mitrovský a pravil jemně:

„Hraběnko, vzchopte se, jste svobodna."

Hraběnka chopila křečovitě ruku jeho a jala se ji líbati.

„Ach," vzpomněla jsem na vás, hrabě, když již byla jsem na pokraji zoufalství. Vy jste můj záchrance."

Povstala. Teprve teď všimli si rytíř Bohuš i hrabě jejího oděvu.

„V tomto šatu," zvolal rytíř Bohuš na ředitele Schwarze, „paní hraběnka sem nepřišla. Kde jest její garderoba?"

„Jest uložena v kanceláři," odvětil ředitel.

„Tedy, prosím, paní hraběnko, račte s námi do kanceláře. Ve vedlejším pokoji račte se převléci. A tato ženština," obrátil se na opatrovnici, „musí okamžitě z domu."

Opatrovnice vidouc, že se vše obrací proti ní, snažila se zachrániti sebe.

„Prosím, milostivý pane," jala se vzlykati, „pan ředitel mně nařídil, abych byla proti paní hraběnce přísná a abych nedala na žádnou její prosbu."

„Aj, aj, pane řediteli," oslovil rytíř Bohuš doktora Schwarze, stojícího tu s hlavou sklopenou.

„Prosím," přerušila řeč opatrovnice, „pan ředitel mně nařídil, abych na hlavu paní hraběnky lila studenou vodu, kdyby nechtěla poslechnouti."

„Ve své vlastnosti jako guberniální rada a spolu člen zemského výboru," zvolal Bohuš, „suspenduji vás, pane doktore, bez odkladu v úřadě ředitelském. Vydáte ještě oděv paní hraběnky a nevstoupíte do tohoto domu, dokud nebude ukončeno disciplinární vyšetřování s vámi. Prosím, paní hraběnko."

Všichni se zdvihli a opouštěli místo hraběnčina utrpení. Hrabě Mitrovský podporoval v chůzi hraběnku dlouhým žalářováním vysílenou.

Když přišli do kanceláře, ujal rytíř Bohuš ihned pravomoc ředitelskou.

„Vydejte šaty paní hraběnce," nařizoval doktoru Schwarzovi.

Tento otevřel dveře do vedlejšího kabinetu a ukázal na skříni u stěny stojící.

„V této skříni jsou šaty," pravil zdrceným hlasem, „v nichž byla paní hraběnka sem dovezena. Skvosty přijal v opatrování pan komisař Šmidingr.

„Jsou tedy u něho uschovány. Dejte zavolati pana doktora Vogla."

Doktor Schwarz vyšel z kanceláře a za okamžik vracel se s mužem prostředního věku a menší postavy, ale dobrosrdečného vzhledu.

Muž tento, spatřiv neobvyklou společnost, hluboce se uklonil.

„Pane doktore," počal rytíř Bohuš, „vidí se mně od tohoto okamžiku pověřiti vás vedoucím tohoto ku blahu trpících určeného ústavu. Pan doktor Schwarz po našem odjezdu protokolárně předá vám svoji pravomoc. Zatím, prosím, abyste paní hraběnce dal na pomoc některou ženu k oblékání."

Doktor Vogl odkvapil, doktor Schwarz klesl zdrcen na židli.

„Paní hraběnko," pravil galantně rytíř Bohuš, „ve vedlejším pokoji račte se přistrojiti. My na vás počkáme zde."

Doktor Vogel vrátil se se ženou, v níž hraběnka poznávala hlavní nástroj svého zachránění.

„Pane," zvolala povstávajíc, „této šlechetné ženě děkuji, že mi. Řecem dáti zprávu hraběti Mitrovskému. Doporučuji ji vaší bla[illegible]ru."

„Jednala dle povinnosti, paní hraběnko," prohlašoval vážně guberniální rada a bude jí poctivé konání služby dobře zaznamenáno."

Hraběnka s ošetřovatelkou odstoupila do vedlejšího pokoje.

„Teď nás, pane hrabě, čeká druhá úloha, pravil rytíř Bohuš k hraběti, když se za hraběnkou dvéře zavřely.

* * *

V domě Šmidingrově bylo živo. Za krátkou dobu měla, slečna Klára přistoupiti k oltáři s aktuárem Veselým. Proto dála se všestranné přípravy. Švadleny, krejčové, truhláři, čalouníci, obchodníci s předměty domácího zařízení podávali si dveře. Slečna Klára se svou pěstounkou řídila přípravy, vyjednávala, smlouvala.

Majitelka jednoho z prvých modních salonů Pražských obdržela úlohu, aby vykouzlila dle svého umění pro slečnu úbor svatební.

Právě přišla její přední mamsel s učednicí, která přinášela v jemném obalu úbor ke zkoušce.

Slečna Klára zavolala rychle tetu Lory a pozvala mamsel do svého pokoje. Tu vybalen běloskvoucí úbor z těžkého bílého hedvábí, drahými krajkami zdobený.

Klára byla překvapena krásou svého svatebního šatu, jakmile jej spatřila, mamšel však prosila, aby jenom slečna ráčila úbor zkusiti na sobě. Paní Lory souhlasila.

Za pomoci obratné mamselky oblékla se Klára s největší opatrností a postavila před zrcadlo, nad klavírem visící.

Byl to nádherný obraz oslňující madonny pro štětce Rafaelův nebo Tizianův!

Etherická postava dívky přioděná běloskvoucí řízou, uměle upravenou, a dovršena sličnou hlavinkou, již lemoval bohatý rusý vlas!

I mamsel i paní Lory byly uneseny zjevem, jejž Klára skytala ve svatebním rouchu svém.

Paní Lory přistoupila k dívce a srdečně ji na čelo políbila. Vidouc sněhobílou šíji, cudně dekolettovanou, pošeptala Kláře:

„Vezmi ještě náhrdelník, který ti otec dal."

Klára slyšíc o náhrdelníku, zarazila se náhle a zbledla. Týž dojem strachu, který pocítila při zásnubách, počal jí opět svírati srdce. Neodpovídala.

„Bláhová," utěšovala ji pěstounka, „z pověry lekáš se bílých perel; jen lidé pošetilí mohou něco podobného tvrditi."

Klára vidouc mamsel, poněkud se vzpamatovala. Slova pěstounčina působila blahodárně.

„Tedy jej podej," zašeptla, ale v tom okamžení obavy v srdci jejím znovu propukly.

Paní Lory otevřela prádelník a z něho vyňala ebenovou skříňku se zlatem kovanými rohy. Když otočila malounký zlacený klíček, objevila se různá pouzdra. Sáhla po největším, plochém, zmačkla péro a do očí jí zazářil drahocenný perlovec, lepě stočený.

Podala Kláře skvost a pomáhala jej otočiti jí kol krku. Dívka urovnala si perlovec a podívala se do zrcadla. Vidouc skvost zářiti na svém hrdle, zapomněla na všechny obavy.

Paní Lory i mamsel stály v němém úžasu, obdivujíce perlovec i řízu, v jediný malebný celek s krásným tělem splývající.

Tu zazněl v předsíni zvonek.

Paní Lory šla do předsíně, Klára s mamseli zkoušely úbor. Z hovoru vyrušily je hlasy, z předsíně zaznívající. Klára zaslechla výkřik pěstounčin a spěchala, tak jak byla oblečena, ke dveřím.

Nedošla, nebo dvéře se otevřely a v nich stanuli guberniální rada Bohuš a sekretář Kalina. Za nimi bylo viděti bodáky.

Klára ztrnula . . .

Rytíř Bohuš vstoupil do komnaty se sekretářem.

„Panno Šmidingrová," pravil, „ve jménu zákona přicházím, abych vykonal prohlídku v celém příbytku."

Klára oněměla, hrozné obavy před neznámým neštěstím lomcovaly její duší.

Za sekretářem vešli do komnaty hrabě Mitrovský a hraběnka.

„Moje skříňka," zvolala hraběnka, popatřivši na okrouhlý stolek, na němž stála kaseta.

„Tato dáma má na hrdle perlovec," vykřikla v rozčilení, „jejž věnoval mé babičce král Stanislav August."

Klára pohlédla na neznámou dámu, v mysli její počalo svítati.

„Váš náhrdelník, pravíte, milostivá paní, tedy ne svatební šperk mé drahé matky? Ó, nešťastný otče, proč jsi mne obelhal?"

Po těch slovech dala se do zoufalého pláče, pokoušejíc se uvolniti broche démantem spjatou. Všichni soucitně přihlíželi k tragickému divadlu.

Náhle Klára se vzchopila, blesky vyšlehly z jejích očí.

„Sňatek! Svatební roucho? Pryč, pryč! Hadry, cáry!" vzkřikla v nejvyšším rozechvění, chopila křečovitě oběma rukama límec svatební řízy a nadlidskou silou počala skvostný úbor se sebe trhati. Jediným napětím sil roztrhla krásný živůtek a v ruce drtila nádherné krajky.

„Pro bůh, slečna šílí," zabědovala mamsel. V tom okamžení zkřivily se tahy Klářina obličeje, prsa se vzdula a dívka klesla bez vlády na pohovku.

Hraběnka Ogiňská ji zachytila.

„Pánové," obrátila se ke svým průvodcům, „jest na bílednì, že tato dívka nevěděla o jednání otcově. Račte za svou povinností, já zůstanu zde. Především potřebí lékaře."

Rytíř Bohuš odstoupil se svým průvodem, hraběnka poslala mamsel pro lékaře a zůstala s Klárou sama.

Účastnivši se po boku chotě svého boje s Rusy, znala prostředky, jimiž tělu vysílenému anebo nervově chorému dodati lze nových sil.

Na toiletním stolku spatřila láhvičku známých kapek a jala se vší silou třiti dívce skráně.

Po nějaké chvili dívka otevřela oči, pohlédla na hraběnku a pokusila se vzchopiti.

„Vy jste anděl, paní vzácná," zvolala, ihned však zhroutila se znovu na pohovku. Pravá ruka klesla ji bez vlády, obličej zrudl a zmodral, krásné oči se zavřely.

Do komnaty vstoupil lékař s mamselkou. Spatřiv dívku, přistoupil k ní, sáhl na tep a zavrtěl hlavou. Poodhalil bělostná prsa a přiložil hlavu k srdci. Poslouchal, ale obličej jeho se chmuřil.

„Obávám se," pravil k hraběnce, „že strhl slečnu osud její matky."

„Co pravíte, pane?" zvolala úzkostně hraběnka.

„Matka slečnina trpěla srdeční vadou," odpovídal vážně lékař, „a podlehla silnějšímu záchvatu."

„Pro bůh, pane doktore, pokuste se kapkami nebo pusťte nebohé žilou."

Lékař volil tento prostředek. Mamsel na jeho pokyn odhalila ruku dívčinu.

V baňce objevila se černá ssedající se krev.

„Jest mrtva," zvolal lékař.

V tom vešli do pokoje rytíř Bohuš, hrabě a sekretář.

„Zločin otcův vyžádal si nevinnou oběť," oznamovala hraběnka.

„Paní hraběnko," odtušil rytíř Bohuš, „vaše věci jsme nalezli, také peníze."

Při těchto slovech podával sekretář hraběnce elegantní tobolku, naplněnou dukáty.

Hraběnka odvrátila se s pohnutím. Mamsel, za ní stojící, spatřila slzy v očích jejích.

„Děkuji, pane guberniální rado," jala se mluviti hlasem

stísněným," děkuji vám a všem pánům, že jste mne vysvobodili a zachránili před předčasným hrobem. Tuto kasetu, která v sobě chová skvosty rodinné, s díkem přijímám, ale peníze v tobolce daruji poctivé ženě, která vaše zakročení způsobila. Ostatní šperky račte prodati ve prospěch chudých. Jsem příliš rozčilena, proto prosím, abych směla odejíti."

Hrabě Mitrovský nabídl jí rámě, hraběnka se zavěsila, uklonila graciésně všem přítomným a opustila komnatu, v níž u vládu se uvázal anděl smrti. —

* * *

Před kriminálním soudem líčena pře Šmidingrova. Obviněný sešel velice za vazby vyšetřovací. Před soudem litostivě vše doznal. Soud s užitím polehčujících okolností odsoudil jej na pět let do trestnice.

Šmidingr přijal trest, ale než naplnil se rok, ukončil v žaláři život svůj.

Neblahá památka jeho dlouho žila. Ještě po letech říkalo se v Praze o podvodníku usvědčeném, že „šmidingroval".

František Leubner:

Ticho.

Zlatá studánka.
Led a mráz.
Den májový.
Duhové mosty.
Psáno 1917—18.

Zlatá studánka.

I.

Kde se tu vzal teď? Pod háje svahem
pramének vyvřel o suchý rok!
Pěšinky spádné slapem i prahem
drobounkých vln jde chvat a skok,
cestou slévaje se do ručeje;
slunce kmit se po ní leje,
kvasí, tuchne nádech pěn,
tichounkou dole studánku hloubí,
mateří douškou a mechem ji vroubí.
Hladina se jasně chvěje,
ani náplav, sliz ni hlen,
do ní s vysoka se nebe směje
okem jako modrý len.

Do sluna břízky nad nízkým mlázím
tryskají stvoly bělostných těl.
Ševelí vzdech, kam do ticha vcházím,
třesavých roušek nad úběl,
hlavy šeptají si o jeseni,
zeleň dnů co vlažně plení,
ze pňů loupá pozvánky,
s odvahou jimi po vzduchu vlaje
v ústrety zimě na moje kraje;
její dech zdroj nový, mění
v ledný květ mlh pod vánky —
najdu stříbro, svadlém po lupení
zlato kolem studánky.

II.

Zlob mlčí pod mraky proud Labe nedaleko.
Kam z dešťů podzimních, vod kalná řeko?
Plyň línou záplavou — co piješ,
kde do skal biješ?

Hor není v tobě bystřic, vzdorných do šílena,
až o balvany sněžná zoufá pěna,
že lekavě i staré lesy
v noc kvílí děsy?

Zde nejdeš domácně v niv, polí požehnání,
kde bolí mozoly, pot pálí skrání,
krev ze skal novou hrozny tvoří
a srdce hoří?

Kam chmurně do cizin, proud kalný nezahučí,
svit západu jej polij hněvnou žlučí
i chladně od jihu vaň k němu
z mých hájů lemu.

Kde malý pouze pramen, rychleji se čistí,
strom jeden vadne, přece zlato z listí;
kam kdyby toužily, tkví v zemi —
ne mrtvě němy!

Má čistá studánka vod jinam bez odpadu
plá samot u večera modrém chladu
a zrcadlí hvězd večernici,
dum matku bdící.

III.

Chlad, mračna podzimu. Val hnědých chumlů moru
jak brázdy hrudnaté lnou nebes po úhoru.

Pruh do krvava rudý po západu hoří
nad tmavomodrým stínem Středohoří.

Mstný na obrany meč, v tmy napřažený rovně
jejž tasí osudy již nepovlovně.

Vír hněvný prudkých větrů pod oblohou naší
list po listu tam ku severu plaší.

Rvou těžkých našich kronik opálené listy
a do hor metou výčitek je svisty.

Či pouhý zas to vzdech, jen lekavé zas nářky,
že rdí se červánky jen metel do přetvářky,

když tvrdé skály dál se zubí nad obzory
a nepuknou z pých nadutých, vln spory?

Vám žhavou síru volat hlav již na pohromy
co u pat vám hřmí zemětřesu lomy?

Hlas zpupný za vámi ať do tvrdosti houká —
kdo slyší, do lebek vám rovné rovným vtlouká

Vznos vyzývavých křivd, pánovité kyny —
i vám sníh, hroby z roklin do roviny. . .

Vy také máte západ u krvavých moří
a sever pod mračny, kde blesk jen hoří.

Ni vám tam nestojí kruh slunce o poledne
a záře severní už bledne, bledne. — —
I stůjte věčně cizí na podálí tamo,
kam ocelově též hleď nebe samo!

Můj vzdech krev nevolá. Kde za vámi stín žula,
ji západ krvaví, bouř nad ní moře vzdula!

IV.

Mně denně kolikrát Říp barvu mění,
jak slunce kde, van vzduch oblak vzpění.
Kraj takto vidím dnes: Klid, odpoledne,
a půda podzimně zas orbou hnědne,
jen sytě zelené řep lány svěží
žluť dusí strnisek, kde kalně leží;

řep po chrástu co leskle slunce svítí,
kmit nepokojně kučeravých zřítí
tam vlnek čeřivých, až oči mění,
co stříbra se tu láme po lupení

Tak oblaky-li slunce nezastřeno,
Říp vidím zřetelně s pat po temeno
až k oblé kapli: holubičku sivou
viz klidně dumat nad rovinou širou,
kde ani v bouřkách sobě neposteskne;
vždyť nad domovem se jí duha leskne
a z daleka a daleka pláň kolem
k ní pátrá důvěrně, skal nad vrcholem
zda září zlatově, zda do stříbrna,
co pohoda, jak sypat budou zrna.

I lysý trojhran vidím na úpatí,
kde o pouti se barvy směskou hatí,
jak na kvetoucím máku sníh a lilek
a červeň hořící; tam bez omylek
i bludné poutnice a poutníčkové
se najdou na jediné Srdce nové:
dej srdce darem za podání ruky,
buď ruka jako cep a hlava suky!
Vždyť známe pohádky: v nich skála pukne,
kam oko pohlédne, kde srdce tukne.
Jdou potom z pouti dlouhou cestou jednou
i poutí života, až hlavy šednou.

I vzhůru vídím skalnou stezku onu,
kam s modlitbami, vzdechů u výronu
jde ročně procesí a prosí chlebů,
ba jednou za rok hledí na velebu
své domoviny, jež jim ondy všední;
však nyní s úctou pokloní se před ní,
kde stojí vysoko a nebi blíže,
zde cítíce, že k zemi krev je víže,
jí milovati po života dobu,
svou kolébku, svých měkké lože hrobů.
Můj Bože, byly křížové dni víry,
zlo z duší, z polí vymýceny pýry,
a nadějně se metají už klásky —
buď vstoupení též na nebe z blah lásky!

(Č. d.)

Jan Voborský:

Trifolium Marianských básní Quidona Gezella.

Etuda z ovzduší vlámské lyriky.

(Z rukopisu díla: „Kult Marianský v poesii světové".)

Za tichých měsíčních večerů a nocí tak často a tak rád, ponořen v zahloubání, zatím co bleděstříbřité světlo tká své jemné roušky, zahledím se ve své světnici na dlouho a dlouho na zdařilou reprodukci Kiesslingovy Madonny (opus z r. 1883) v jednoduchém hladkém dubovém rámu, Madonny v bělavě svítivé říze s modrým vlajícím pláštěm a bez obvyklé svatozáře nebo hvězdné glorioly. — Jen z temnošedých oblak pozadí obrazu vynořivši se luna jest přirozenou svatozáří kolem hlavy zkrášlené hebkým hnědým vlasem, kolem sličné, poněkud zádumčivé tváře, v stínování jako zdvižený relief, životně se plastikující — — a andělsky něžné ruce, lehce ku předu pozdviženy a sepjaty jako by žehnaly z těch oblačných výšin a dálav celé spící zemi, všemu unavenému lidstvu jejímu, celičkému klidnému vesmíru! —

Jest cosi tak vábně poetického v tom obrazu nehonosných barev a proto se mi před lety tak silně zalíbil, že jsem zaň dal poslední peníze, jež jsem tenkráte měl po ruce, netuše ovšem snad ani ve snách, že jednou budu před ním psáti studii z ovzduší vlámské lyriky o básníku Quidonu Gezellovi, jehož jedna kratičká a přece tak dojemná báseň z knihy „*Gedichten, Gezangen*" (Básně a zpěvy) stále a stále mně bude připomínati Madonnu se stříbrosvitem měsíce.

Mluvím-li zde o jedné Marianské básni Gezellově, chci, aby hned již předem platil korrektiv mého tvrzení, a tak promluvím v této etudě o trifoliu Marianských básní slavného vlámského lyrika, jenž jako pěvec poměrně nepočetné své národnosti i také životními poměry, různým existenčním svízelem a nepřízní doby i svou veškerou ušlechtilou snahou, aby zažehal jasná světlá ducha mezi svými krajany a budil v nich lásku pro krásno, ve mnohém směru velice jest podoben rozhodnému a na své časy jedinému skutečnému básníku jiného drobného nárůdku, jakým byl lužickým Srbům Handrij Zejleř.

Oba tito lyrikové, Gezelle i Zejleř, jejichž básnická řeč jest vskutku krásná a namnoze prostá, nehledaná, nestrojená, působící tak říkajíc silou elementární a přec jen — přirozeně zdobná a květnatá — oplývajíc obrazy mnohdy překvapujícími, obohatili literaturu svých domovin zralými a chutnými plody básnickými, napsavše jim také nadšené vlastenecké zpěvy, jež by je povzbuzovaly v boji o bytí a nebytí a vtiskli jim naději ve vítězství.

Světové literatuře jsou oba rovněž zjevy zajímavými a sympatickými a některé drobné písně (a je zajímavo, že z nich zas právě ty nejdrobnější) byly by vskutku ozdobou každé jiné literatury, řadou autorů i cenných děl bohatější. —

Jako když z rozkvetlé kypré bílé růže ve váze neslyšně spadne kmentový lístek s nádechem vonného orosení, noří se mi z mysli malá literárně-historická vzpomínka. Píše r. 1886 do časopisu „Ruch" v rubrice „Miniatury básníků" kritiku díla Zejleřova a souboru jeho spisů „Handrija Zejlerja Zhromadžene spisy" (vydány byly v Budyšíně r. 1883 ve 2 svazcích nákladem srbské studující omladiny), napsal tehdejší referent Adolf Černý k závěru své pietní stati toto: „Přihlížíme-li k plodnosti Zejleřově, uznáme, že byla na ten čas a v těch poměrech (1804—1872) velmi obsáhlá a mnohostranná — považmež k tomu, kterak nepříznivy byly všecky okolnosti, za kterých působil." — „Byl náš", tak nejlépe charakterisoval jeho národní i literární význam i Michal Hórnik v matičním „Časopise" i Jurij Libš v Almanachu vydaném r. 1885. —

Byl náš, všecek náš duchem i životem, mohou o Quidonu Gezellovi hrdě říci Vlámové. —

Než — abych se vrátil k hlavnímu thematu rozpravy *o trifoliu Marianských básní Quidona Gezella!*

Pomním-li té luny a těch modrošedých oblaků jako důvtipně voleného pozadí obrazu Kiesslingovy Madonny, daleko prostší oněch Madon plných mythického žáru a kypré svatosti, jichž vábné obrazy nesou jméno kdysi náčelníka sevillské školy malířské Bartolomea Estebana Murilla, stále živěji mi přichází na mysl, že k tomu obrazu tak zcela přirozeně jak hravá pružná úponka vinné révy a skoro jako nevědomky pod obraz ten psána se tulí Gezellova Marianská báseň:

Luně.

Půvabně dál plyneš oblohou,
luno stříbrojasná, cestou svou
nad nivami, nahoře tam v šeru
nocí plujíc, mračen po jezeru.
Poznáš ty, zvíš, sama uhlédáš
každý krok a každý skutek náš —
bol i čím jsou srdce roztoužena,
před tvým svitem kniha otevřená!
Zasviť, by kdo dobré vůle jest,
nezbloudil v té divé spleti cest —
sviť mu, sviť, když unaven sám kráčí
k cíli výšin, jejž tvé stříbro značí.
Krásný, krásnější než poklad krás,
Neposkvrněná, Tvůj září jas! — —
Slunce, luna, hvězdy, to vše vzplálo,
před Tebou by v temno zapadalo! —

Zde skutečně v jakous čarovně vonnou kvintessenci všeho ideálního krásna čistoty a majestátu ženina zhuštěno jest vše poeticky vznešené z pojmu žena; Quido Gezelle nevystihle mistrným způsobem v této básni jediným slovem *„Neposkvrněná"* apostrofuje panenskou Matku Boží, jako stříbrnou lilii azurných dálav nebeských opěvá její jas a velmohoucnost, krásu a dobrotu a přátelům poesie velké a přísné podává touto svou básní na první dojem snad jen zcela prosté sloky, avšak plné a plnící nadšením, takřka diskretně tlumeným pod bledým měsíčním světlem.

Lyrické básně Gezellovy mají svůj zvláštní ráz a půvab, jsouť mily jako prvosenky, zvonky, pomněnky a ostatní ty drobné květiny polní a luční, které nás těší svou gracií, jemností a pravou elegancí.

Bylo a bude velikého vrozeného umění k tomu zapotřebí, aby se něco vskutku tak krásného a ušlechtilého takřka jen v prostinkou řizu zdánlivě naprosto beznáročné zpěvánky odělo a přec pak mocného ohlasu nalezlo — — a *Quido Gezelle*, chudičký synek zahradníkův a při smrti své největší a nejslavnější básník vlámský, měl — tak aspoň myslím — toto umění v plné moci, ač nikdy nevyhledával pozlátka světské líbivosti a strojenosti veršů a nějaké jejich brokátové grande attraction, vládna při virtuosnosti výrazu a samorostlosti formy i citové stránky svých básní, navezkrz lyrických.

Narozen r. 1830 v Bruggach, věnoval se nadaný a zbožný jinoch stavu duchovnímu a byl po nějaký krátký, avšak pravým štěstím kvetoucí čas učitelem umění básnického na semináři v Roeselare, kde soustředil se kolem něho jako věnec vděčně vnímavých duší kroužek nadšených posluchačů. Leč jeho názory — hlavně pak neochvějné zastávání práv zneuznávané a odstrkované vlámské mateřštiny — nelíbily se jeho představeným a tak stalo se, že Quido Gezelle byl pojednou zúrodňující a blažívé působnosti navždy prázden a takřka jaksi do vyhnanství poslán — našlit pro něho místo „podučitele" v Kortrijku, místo bohaté těžkými odpovědnými povinnostmi a chudé možností nějakého živějšího styku duševního se zevním světem. — Jeho první kytice básnické, „Cvičení poetická" *(Dichtoefeningen)*, psané ještě za pobytu v Roeselare, úchvatné „Květy hřbitovní" a „Drobné básně" *(Kleengedichtjes)*, měly pouze uzounký kroužek obdivovatelů. —

Až teprve, když básník takřka v jeseni života strhl se srdce lyrikova pečeť tísnivé, žalné odmlky, získal čarovnými přímo sbírkami veršů „Vínek času" *(Tijdkrans)* (1893) a „Stužka rýmů" *(Rijmsnoer)* (1897) slávu, uznání a velkou obec čtenářů v severním Nizozemí a také ve Flandrech, své domovině. — Ale to vše přišlo již pozdě — Gezelle byl sice ještě roku 1899 povolán na čestnější a pohodlnější místo v Bruggách jako řídící tamního klášterního ústavu Anglických panen, nebyl však už s tento

nový úkol a než rok se naplnil, zavřely se na vždy oči básníka, jež tak radostně kochaly se krásami přírody, blankytem oblohy a zlatem hvězd, zmlkla navždy zpěvná poesie toho, jenž jako zahradníkův syn dovedl tak znamenitě vystihnouti a veršem a rýmem, někdy i jen obratným a jedinečně vtipným a zdařilým seskupením alliterací mistrně nápodobiti všecky rázovité nuance a trilky, dovádivé hříčky písní ptačích, zhudebniti takřka každé psané slovo a jenž tak vkusně uměl vázati květ ke květu a snoubiti barvu s barvou. —

Cyril Berka:

Starý otec.

(Z polštiny.)

(Nikdo se nesvlíkej, dokud nejdeš spat.)

Otec jeden tři dcery měl,
jim majetek svůj rozdílel.
Když tu nejstarší dceru vdal,
čtyři sta peněz věnem dal.
Když tu prostřední dceru vdal,
jí tři sta peněz věnem dal.
Když svou nejmladší dceru vdal,
jenom sto peněz věnem dal.
Když chud byl ve své starosti,
vzal brašnu a vyšel do vsi.
Když k té nejstarší vstupoval,
dobrého všeho jen jí přál.
Odešla dcera do mlýna,
přinesla kámen ze mlýna.
„Na, otče kámen, utop se
a po mých prazích nevlec se!“
Když k té prostřední vstupoval,
dobrého všeho jen jí přál.
Do chléva dcera odešla,
z komory provaz přinesla.
„Na, otče, provaz, pověs se
a po mých prazích nevlec se.“
Když k té nejmladší vstupoval,
dobrého všeho jen jí přál.
Ta odešla do komory,
přinesla chleba i soli.
„Zde, tatíčku, zde najez se
a před ty sestry nevlec se!“

Vlasta Pittnerová:

Nanynka.

(Č. d.)

A Marjánka se v duchu těšila, že se snad také dočká, že bude chovati vlastní robátko v náručí.

Ještě do polou října zůstala u Bláhů, a když sklizeny brambory a řepa i hlávky a svežen z lesa chmour a obložena na zimu stavení, tu se stěhovala do Smetalovy chaloupky.

Bláhovi darovali jí povoz chmouru a roští. Bylo její prvou prací, obložiti chaloupku na zimu, což Smetal nemíval a veselý její zpěv rozléhal se při této práci k radosti Smetalově, který pilně se za stavem přičiňoval.

Bylo stále veselo v chaloupce tkalcově. Děti Loužilovy i Bláhovy přibíhaly tam na besedu, Františka s mužem také došla i panímáma Bláhová se někdy dostavila. Marjánka se chlubila, jak se naučila k spokojenosti mužově soukat, jak dovede již i na stavě zukati, jak pomáhá mu při natáčení a při „šterkování“ osnovy a těšila se, že ze zbytků osnov hodně vytažených těžším závažím z koutků se dá „vyšetřiti“ na nějaký kousek bavlněné látky k lecjakému kousku oděvu.

Měla již živůtek a jupku z těch zbytků a Františce dala na šatky pro děti. Ať to bylo co do vzorů a barev všelijaké, bylo to přece něco, a dobrá vůle, s kterou to bylo podáno, ten který kousek již okrášlila lépe než krajky a prýmky, jaké mívaly Bláhovy děti.

Plynul čas, bylo zde jaro a Marjánka hleděla si v domácnosti vše tak opatřiti, aby mohla u Bláhů pracovati v poli.

Hezkých pár grošů si přivydělala a Bláhovi neskrblili podarovati svědomitou dělnici tu a tam otýpkou slámy, dopřáli jí vyžnutí nějaké meze pro kozu a chválili vždy její přičinlivost.

A když tu bylo výroči svatby, povila Marjánka děvčátko.

Bylo dosti radosti v té hezké, spořádané Smetalově chaloupce.

Nebyli Smetalovi již od jara sami, vzali k sobě kmotru Šebestovou do podruží. Tato ráda se stěhovala od jakýchsi svých příbuzných, kde se neměla právě dobře, jsouc nucena odcházeti po výdělku, aby ty příbuzné mnoho „neobjídala“, aby chodila k lesu a pomohla snésti trochu paliva. Toto bylo jí již těžké a mezi lidmi dostávala za práci pouze stravu, neb pracovala již pomalu. A tu musela hledět nějaké sousto a chleba donésti, nechtěla-li míti denně vyčítáno, že jest více na obtíž než k užitku.

Smetalovi nabídli jí byt a stravu za to, co dovedla zastati, aby mohla Marjánka jíti po výdělku.

Pásala Šebestová kozu, šukala po chaloupce a uvařila, byla-li Marjánka v práci. Jen litovala, že nedovedla by již soukati, ale s touto prací si Marjánka dovedla již popíliti, časně ráno vstávajíc. Koupil Smetal větší množství cívek a Marjánka

stačila nasoukati do zásoby. Soukala i večer při lampičce aneb zasedla za stav, aby muže vystřídala. Přibývalo tak více díla a Smetal častěji odváděl hotové kusy, libuje si, že se ty peníze více scházejí, než když musel sám uklízet a s kozou se „potvořit".

Marjánka stále opravovala něco na chaloupce, a když Šebestová chovala malou Nanynku, tu již vypadala chaloupka s opravenou, z části novou krytinou došků a šindelů, byť i zlátovaná, přece lépe. I ty květiny v oknech pěstovala Marjánka, ač muž trochu bručel, že to bejlí stíní, ubírajíc mu světla. Ale dopřál přece Marjánce té radosti.

„Marjánce se podařilo," říkávala Šebestová známým a kde kdo přisvědčoval.

Jak již lidé jsou, řeklo se tu a tam, že mohl Smetal přece něco vyženit, že si mohl vzít třeba nějakou ve věku sobě bližší a tudíž přiměřenější vdovu. A že by také byl nechybil, kdyby bylo, jak mínil, zůstal vdovcem a na chaloupce, tuto někomu postoupiv, se od toho doživiti nechal.

Smetalovi nevšímali si těch řečí a hospodařili si spokojeně.

Malá Nanynka již capala a žvatlala a dobře se jí na tom světě líbilo.

Šebestové říkala: „Bába", a stařenka by byla za dítě své kmotřenky duši dala.

Leč žel, počali pozorovati, že Nanynka se jaksi na křivo drží a záhy se rmoutili, poznavše, že se děvčátku zvýšuje pravá lopatka a vyvinuje se hrb.

Marjánka si mohla oči vyplakat a Smetal byl velice smuten.

Radili se tu a tam, pátrali po příčině, hledíce se upamatovati, zda snad dítě kdys někde nespadlo, se neuhodilo, ale neupomenuli se na nic takového.

Byla zde ta zlá neduha a nebylo pomoci.

Museli se s tím smířiti a říkali si, že nebude tomu dítěti přece tuze zle. Že uchovají Nanynce tu chaloupku a budou hledět jí ještě něco naspořiti, aby neměla nouze. Že budou hledět přikoupit kousek políčka a že Nanynku, i když oni zemrou, bude k vůli tomu majetečku již někdo opatrovat a dosloužÍ jí k smrti.

Nanynka nechápala, jakou nehodou jest stížena a veselila se jako jiné zdravé děti.

Bába Šebestová povídala jí mnoho pohádek a učila ji modlitbičkám, Marjánka učila jí písničkám a tatík jí povídával o světě, ač sám z tohoto nemnoho znal.

Nanynka chodila ráda k Bláhovům, panímáma jí byla kmotrou, po ní se také nazývala Annou. To panímáma Smetalce, jak říkávala, skoro záviděla, ana sama ztratila dvě Nanynky. Jedna zemřela jí ještě co nemluvně, druhá již tříletá a panímáma dosud, vzpomínajíc na ně, slzívala.

Když začala Nanynka choditi do školy, tu přicházívala domů s pláčem, stěžujíc si, že jí spílají děti „hrbáč". Rodiče i bába Šebestová chlácholili ji, jak dovedli, slzíce nad ní.

Téhož roku zemřela Šebestová, na smrtelném loži na tisíckráte děkujíc Smetalovým, že se jí ujali. A přála jim všeho dobra.

„Babičko, přimluvte se hu Pámbíčka, abych ten hrb zlra tila, abych byla jako jiný děvčata," řekla Nanynka k stařeně, která již říkávala, že až zemře, za ni u Boha prositi bude.

Rodiče rozplakali se při těch slovech mrzáčka dítěte hlasitě. A Šebestová posledním pohledem utkvěla na dítěti.

Bylo po jejím pohřbu u Smetalů dosti smutno a skoro pomýšleli na to vzíti si jinou podruhyni.

Ale nevzali. Nanynka dovedla již upásti kozu a naučila se také sama od sebe soukati, takže matka mohla tu a tam na práci jak říkala odskočiti, ponejvíce a později již jenom pouze ku Bláhovům.

Ač tu a tam lidé Smetalku vybízeli, aby dala jim Nanynku k pasení hus, nestalo se tak.

Řekli si Smetalovi, že co možno ušetří dcerušku styků s lidmi, aby jí nebylo příliš líto, ana by byla pro svoji tělesnou vadu posmívána. A že Nanynka sama jevila chuť a ochotu pásti husy, které se jí vždy líbily, koupili Smetalovi pět hus, aby prý si Nanynka vypásla na peřiny.

Přinajali si kousek pole a Marjánka přestala chodíti do práce, měla co shánět pro kozu a husy a hleděla snésti více topiva, aby nemusili, jak činili doposud, od drvařů roští přikupovati.

A žili klidně, svorně.

Marjánka byla by si přála, aby se dostavil ještě k Nanynce synáček, aby mohl po tatíkovi zděditi stav, vyučiv se tkalcovině. Nevyplnilo se jí to přání.

Ale dohodli se s manželem, že bude lépe, zůstane-li ta chaloupka, opravená a upravená jako klícka, Nanynce samotné. Že byť by jí kdysi bratr třeba neubližoval, jeho žena, kterou by si přivedl, že byla by přece jen cizí a třeba k Nanynce nelaskavou.

Když chodila Nanynka druhým rokem do školy, rozstonal se Smetal.

Nesl do Žďáru hotový kus a zpět osnovu.

Bylo v březnu, sníh ležel a v nastalé oblevě se těžce šlo.

Na silnici bylo rozježděno, chůze obtížná, Smetal se unavil a zapotil. Těšil se, že se mohl na kus svézti. Ale usedna na povoz, pomalu jedoucí, nastydnul a druhého dne, s námahou přitočiv se ženou osnovu, musel ulehnouti.

Po dvou dnech vstal, chtěje načíti kus, než nemohl pracovati, ulehnul znova a stížen zápalem plic, v týdnu zemřel. Umíral při plném vědomí, chaloupku odkázal Nanynce, matce její v této do smrti bydlení, pakli se neprovdá.

A prosil ženu, ať dcerku mrzáčka neopouští. (P. d.)

Šk. rada Václav Hübner:

Josef Fourier.

(Č. d.)

Důstojenstvím prvního předsedy institutu poctěn *Monge*. Místo stálého tajemníka uděleno svobodnou volbou celého sboru jednohlasně Fourierovi.

Na březích Nilu oddal se Fourier horlivě výzkumům téměř ze všech odvětví věd, které rozsáhlý obvod institutu pěstoval. Jeho práce byly z oboru *algebry*, ze všeobecné *mechaniky*, elaborát technicko-historický o *vodovodu*, který nilskou vodu do pevnosti kahirské dodává, obraz převratů a mravů v Egyptě od času jeho dobytí Selimem. Mimo tyto práce jest popis stroje, který větrem by se pohyboval a vody Nilu k snazšímu zavlažování na vše strany rozváděl. Poslední tato práce nebyla tištěna. Mírná a přívětivá povaha Fourierova, jeho jemný cit pro předsudky, proti kterým nebylo radno zjevně bojovati, jeho pevná a nezlomná vůle v konání spravedlnosti a práva získaly mu všeobecnou úctu mohamedánského obyvatelstva, čímž vzniklo ono známé přátelské obcování lidu s francouzským vojskem. Fourier byl ve zvláštní úctě u Šeiků i ulemů. Ne menší obratnost dával Fourier najevo, když jenerálové mu svěřovali rozličná diplomatická poslání. Jeho jemnosti a přívětivosti se podařilo uzavříti s Muradem Beyem spolek na výboj a odboj. Slavné vítězství, kterého Kleber nad velkým vezírem dobyl, nezlomilo nikterak bojovnou mysl janičárů, kteří za bitvy u Heliopole Kahiry se zmocnili a statečně se zde bránili. Již bylo zjevno, že celé město bude ztroskotáno, nevzdá-li se čestně, neb každé jednotlivé budovy bylo zvláště dobývati. Poslední pokus o vyjednávání po dobrém svěřen Fourierovi, který jej skvěle provedl. Přichází tu, jako památka tohoto odboje — bolestná vzpomínka, kde mladý fanatik vykonal na hrdinu Heliopolského smrtelný útok, právě když naslouchaje stížnostem některých obyvatelův, svou vrozenou dobrotou pomoc jim sliboval.

Aby utlumilo bol vnitřní, žádalo vojsko velkolepý, slavný pohřeb tělesné schránky Kleberovy. Téhož dne měly býti všecky slavné a hrdinské jeho činy všem přítomným zevrubně vylíčeny, aby památka jeho žila až do nejpozdnějších dob mezi potomstvem. Čestný tento úkol připadl Fourierovi. Málo jest těch lidí, kteří by mohli říci, že se jim v pozdějším věku skutečně vyplnily krásné sny mladosti. Fourier náleží k těmto vyvoleným, Fouriera nalézáme v čele učené egyptské společnosti, on jest její pravou rukou, jejím orakulem, duší spolku, jehož členy jsou Bonaparte, Bertholet, Monge, Malus, Conté a j. Na něho počítají a spoléhají jenerálové, kde se jedná o překonání nepřemožitelných obtíží, a celá, v každém ohledu proslavená „armáda orientu“ přeje si jen jeho za tlumočníka slavných činů reka, jehož právě oplakává.

Fourier opustil Egypt s posledními zbytky vojska po kapitulaci, kterou Menou uzavřel. Po svém návratu do Francie pečoval usilovně o to, aby všecky tyto rozmanité práce svých soudruhů v jediný celek spojil a vydal na světlo. Institut Kahirský přijal jeho návrh na vydání velkého díla o Egyptě a ustanovil Fouriera za prvního pořadatele všech různě rozptýlených prací, ku kterým vypracoval všeobecný úvod.

Hned po svém návratu do Evropy byl Fourier jmenován prefektem kraje Isérského (1802).

Kraj tento (starobylá to Dauphiné) byl plný horkokrevných politických stran. Republikáni, přívrženci emigrace, bojovníci pod praporem konsulární vlády se shromáždivší, byli tak různorodí živlové, že každé sblížení a sjednocení jejich se zdálo holou nemožností. Nemožnost tuto překonal šťastně Fourier.

První jeho starostí bylo učiniti budovu prefektury neutrální půdou, na které přívrženci různých politických vyznání bez všelikého nadržování některé straně mohli se vespolek stýkati. Jakmile Fourier strany politické a náboženské spolu smířil, počal se ihned starati o blaho svého kraje. Sem patří především stavba nákladné silnice z Grenoblu do Turina, a vysušování bažin burgoinských. Úřední práce, které hodnost krajského prefekta s sebou nesly, nepřerušovaly nikterak matematickou činnost Fourierovu. Z Grenoblu vyšly nejhlavnější jeho spisy; tam napsal Fourier svou matematickou teorii o teple, památné dílo, za které mu zvláště učenci velkými díky jsou povinni. Tento proslulý badatel v oboru tepla více vykonal než všichni jeho předchůdci dohromady! První pojednání Fourierovo o teple saha až do r. 1807. Akademie, které bylo předloženo, chtěla autora k tomu přiměti, aby je rozšířil a zdokonalil, a položila rozvádění tepla na program své velké cenné otázky na rok 1812. Fourier se též o cenu tuto skutečně ucházel a také ji obdržel. Avšak bohužel, i na poli důkazů jsou dráhy, jak di *Fontenelle*, které se rozcházejí. Příznivému posudku práce Fourierovy připojeny některé výtky.

Proslulí soudcové *Laplace*, *Lagrange* a *Legendre* uznávali sice *novost* a *důležitost* tohoto předmětu, a vyjádřili se arci, že jsou konečně nalezeny differenciální rovnice v šíření tepla, avšak vyslovili zároveň, že způsob, kterým spisovatel se jich domohl, jest poněkud *nesnadný* a že též metody integrační nejsou přímo *bezúhonné*, ale sami svých náhledů blíže neodůvodnili.

S posudkem tímto nebyl Fourier nikdy srozuměn. Na sklonku svého života ukázal ještě, že s ním nesouhlasí, dav poctěnou svou práci v našich memoirech doslovně tak otisknouti, jak původně byla. Z tohoto pocitu trpkosti vycházela též jeho nedůvěra, s kterou pohlížel na každou práci geometrů, mající za předmět zdokonalení jeho teorie. Podivný to zajisté omyl, domnívati se, že člověk něco tak dokonalého vytvořiti může, že nikdo nebude později s to, aby na tom něco zlepšil.

Když Fourier v klidných svých hodinách vědeckým bádáním pilně se zabýval, rozlétla se jednoho jitra po celém kraji pověst, že Napoleon přistal v městě Cannes ku břehům francouzským. Na zvěst tu shromáždili se v Grenoblu zástupcové města a starší lidu ku společné poradě. Každý nahlížel dobře obtíže situace, ale málokdo věděl rady, co by se nyní mělo činiti. Konečně usneseno, aby se vydala proklamace, kterou předložili generál města s prefektem. Shromáždění rokovalo vážně a obšírně o každém slovu předčitaného provolání. Tu povstal přítomný jeden důstojník, starý vojín z doby císařství a zvolal: „Pánové, popilte si, sice budou všechny naše porady zmařeny. Věřte mi, mluvím ze zkušenosti, Napoleon bývá svým kurýrům takřka na patách." A v skutku, Napoleon se objevil náhle na blízku města. Dvě setniny sapérů, vyslané, aby zbořily most, přidaly se hned k svému starému generálu. Batalion pěchoty následoval jejich příkladu a po něm ostatní posádka s provoláním: „Ať žije císař!"

V tomto zmatku odjel Fourier do Lyonu, aby o událostech v Grenoblu se sběhlých podal zprávu. Zde byl velmi nemilostivě uvítán. „Pane prefekte," pravil k němu hrabě z Artois, „bez prodlení se obraťte a jeďte zpět do Grenoblu, vy ručíte mi za město svou hlavou!" Fourier uposlechl a jel. Sotva že několik set kroků směrem ku Grenoblu vykonal, zadržen byl husary, kteří ho do hlavního stanu v Burgoinu odvedli. Císař stál nahnut nad velkou mapou s kružidlem v ruce a zvolal vstupujícímu vstříc: „Nuže, pane prefekte, také vy chcete se mnou vésti válku? Trapno mi viděti mezi svými nepřáteli muže, bývalého přítele, který druhdy v ležení se mnou chléb jídával, který bojoval se mnou v Egyptě." — Dne 9. března vydal Napoleon v návalu zlosti v Grenoblu dekret tohoto znění: Fourier ať se v pěti dnech vystěhuje z okršku sedmé divise, sice bude zatčen a co nepřítel národa souzen! — Den na to vyšel Fourier z porady v Burgoinu s titulem hraběcím jako prefekt kraje rhonského. Tak jednával Napoleon! V této nové důstojnosti setrval Fourier až do 1. května 1815. Proč byl i z úřadu tohoto odvolán, není s dostatek známo, tolik jest jisto, že císař spatřiv Fouriera později v Tuilleriích, hned k němu přistoupil, řka: „Carnot vám, pane, poví, proč vaše odvolání z Lyonu se stalo nutným, ostatně se o vás postarám, jakmile válečné záležitosti své poněkud urovnám."

V Paříži nalézal se Fourier brzy v postavení stísněném. On, který po 15 let nad velkým krajem rozkazoval, který millionové stavby prováděl, který s mnoha tisíci lidí a zámožných obcí vyjednával, měl nyní bezmála nouzi. Žádost jeho za stálý roční plat byla téměř bezohledně zamítnuta. Na štěstí nalezl ještě dobrodince, který mu pomohl k slušnému opět zaopatření.

Prefekt pařížský pan Chabrol se ho ujal a svěřil mu správu statistické kanceláře kraje Seineského s ročním příjmem šest tisíc franků.

Fourier osvědčil důstojně důvěru svého upřímného přítele. Statistické jeho práce mohou sloužiti i věkům budoucím za vzor.

Akademie věd jmenovala při první příležitosti, která se jí naskytla, Fouriera svým členem (27. V. 1816). Volbě té nedostalo se však schválení shora z důvodů politických.

Když však Fourier rok na to opět jednomyslně zvolen za člena akademie věd na uprázdněné místo v oboru fysiky, tu potvrdila i vláda Ludvíka XVIII. volbu jeho beze všech námitek.

Podobně se též zachovala, když Fourier na místo Delambre-a stálým tajemníkem akademie byl jmenován a potvrdila i tuto volbu.

Po smrti Lémontey-a povolala též tak zvaná francouzská akademie Fouriera do svých kruhů, kde Laplace a Cuvier vědy induktivní zastupovali.

Když po tolikerém namáhání Fourierovi konečně poštěstilo se domoci se touženého postavení, žil pak spokojeně v klidném zátiší, věnuje zbytek života svého povinnostem akademickým. Hlavním živlem jeho pokročilého věku bylo vypravovati.

V tom nalézal vždy zálibu, tím zotavoval své unavené síly, když mohl vypravovati rozličné příběhy svého života, vykládati své práce, které buď již vykonal nebo jimiž se právě zabýval, když mohl si postěžovati na mnohé křivdy a bezpráví, kterých mu bylo v životě zakoušeti.

Bavícím se s ním připadla úloha obyčejně jen nepatrná. V pokročilém věku svém zachoval Fourier všechny ty rozmanité vědomosti, jemné způsoby, uhlazenost mravů, které před čtvrt stoletím na polytechnické škole tolik půvabu mu dodávaly. I když vypravoval známou anekdotu, bylo každému milo ji opět poslouchati. Jak rád vypravoval, tak se mu protivilo každé ústní se domlouvání.

Každý hovor, ve kterém příkrý náhled se prohodil, přerušil Fourier náhle, vracel se však opět později k němu, aby jej rozbíral způsobem mírnějším. Tělesné ústrojí Fourierovo bylo silné a zaručovalo mu dlouhý věk; co jsou však platny všechny přirozené vlohy proti návykům zdraví hubícím. Aby nepatrným rheumatickým bolestem se vyhnul, odíval se i v nejteplejší roční době tak, jako by se chystal na cestu k severnímu pólu. V malých pokojích, kde bydlel, topilo se i v létě tak silně, že, otevřel-li kdo dvéře, zavál naň horký proud jako africký samum, jehož karavany více se bojí než moru. Rady lékařské nebyly s to, aby ho přiměly k jinému způsobu života.

Již v Egyptě a pak Grenoblu objevily se u něho známky srdeční vady. Dne 4. května 1830 spadl slézaje se schodů dolů a pádem tím zhoršila se choroba jeho tak, že sotva sám se toho nadál. Ulehl, jak byl přistrojen na lůžko v šatech, aby odpočinkem se zotavil.

Mladého lékaře Petita žádal ještě, aby chvilku u něho pobyl, že se s ním trochu pobaví. Po slovech těch následoval však za nedlouho výkřik „Honem honem, ocet, omdlím!“ — a Fourier dokonal.

Hluboký bol sklíčil všechny členy akademie, když uslyšeli, že výtečného svého druha navždy ztratili. Celé zástupy členů polytechnické školy se hrnuly, aby doprovodily naposled svého bývalého učitele a kolegu a prokázaly mu způsobem důstojným poslední poctu. Nad hrobem byly vylíčeny výmluvně zásluby důmyslného matematika, vkusného spisovatele, řádného úředníka, dobrého občana a věrného přítele.

Fourier byl členem téměř všech učených společností evropských, které vyslovily nad ztrátou jeho upřímnou soustrast, skvělý to důkaz, že velmoc vědy není pouhým prázdným slovem. Jméno Fourierovo zachováno bude potomstvu i nejpozdnějšímu!

H. Uden:

Vzdech.

Paeonie na zákoutí nerozkvetla,
krčilo se, vadlo poupě za poupětem
v nedostatku tepla, slunečního světla,
jehož létlo dost a dost májovým světem.

Jasmín beztak pozdní před vysokou stěnou
zavřenými kalíšky pod okna sahá:
zdržují ho mračna, která vpřed se ženou,
zima v červnu, Medardovská dlouhá vláha.

Trpí síla rozmlazená každým jarem,
by se s novou chutí hnala v svěží vnadu,
stejně bouří dravou, nemírněným žárem
jako přílišnostmi mrazivého chladu.

Což tím více strádá bohorovné plémě
s jedním pouze květem od počátku k skonu
nejen pro příměsek vad a prachu země,
však i klamem domýšlivým od aeonů!

Také srovnanému klidu lidských duší
v trosky dlouhých let a pozůstalé zbytky
nepřátelsky vpadnou dřív, než člověk tuší,
zádavou a zhoubou chyb a mýlek výtky.

V. O. Hlošina:

Čeští kartusiáni a celestini v dobách husitských.

Příspěvek k dějinám náboženské a sociální revoluce století XV. v zemích československých.

(Č. d.)

Kartusiané vytvořili dle svých statut i *odvětví ženské.* Podnět k založení ženských klášterů dal pravdě podobně převor velké kartusie grenobleské Guigo, ale kartusiánky *„jáhenky"* se mnoho nerozšířily. Víme jenom tolik, že vznikly ve století dvanáctém a ve století třináctém a čtrnáctém měly sotva 5 klášterů. Představenými jich byli kartusiáné, kteří pod titulem vikářů rozhodovali i nad převořišemi a bydlili s ostatními řeholníky a bratry laiky v oddělených pro sebe úplně budovách. Kartusiánky bývaly obláčeny diecesním biskupem, dostávajíce štolu, manipul a černý závoj, kterážto roucha směly však nositi toliko v den své obláčky a v den výroční její památky. Jinak chodily v obyčejném rouchu s řádovým závojem.

II.

Kartusiáné nabyli záhy dosti značného vlivu i v záležitostech církevních. V době svého rozkvětu kol roku 1360 měli přes 200 klášterů a bývali voleni za visitátory klášterů jiných řádů. V té době nebylo téměř evropské země, kde by byli nezapustili kořenů. Proto se jim otevřely i země české.

Podnětů k uvedení kartusiánů do Čech za krále Jana Lucemburského roku 1341 *bylo více,* ale hlavními byly dva, a to obliba tohoto řádu v rodině králově působením arcibiskupa trevírského Balduina, Janova to strýce, a úmrtí královy dcery Markety dne 10. července roku 1341, *ač kartusie pražská, zvaná „Zahrada sv. Máří" na Újezdě, může se považovati za dílo Karla IV.* Karel totiž ještě za života Jana Lucemburského poznal kartusiány ve Francii a v Italii a oblíbiv si je, záhy zanášel se myšlenkou doplniti z duchovního života národů západních to, co Čechám a hlavně Praze, dosud chybělo. Mimo to, jak uvádí Beneš Krabice z Veitmile „také král Jan pocítil lítost nad hříchy svými a založil klášter kartúský," kteryžto pocit vykládá Palacký za důsledek úplného oslepnutí Janova. Konečně Tomek poukazuje významně, že dne 10. července roku 1341 zemřela králi dcera Marketa, kterou Jan velmi miloval a jež byla k lidu velmi laskavou a milostivou. Měl tudíž Karel osudem upravenou cestu pohnouti otce k založení kláštera pro řád, jejž přísná kázeň a výborný duch řeholní vyznamenávaly v době, kdy v některých klášteřích nežili mniši příkladně. A úmrtí Marketino vše urychlilo. Proto Karel v zakladací listině krále Jana k novému tomuto klášteru v Praze připojuje k slovům otcovým významný dodatek,

že klášter je „štipením, jež i za dílo své, jak tomu v skutku jest, považujeme.“[2]) Můžeme tedy zásluhu o uvedení kartusiánů do zemí českých připočísti nejen králeviči Karlovi a králi Janu Lucemburskému, ale i arcibiskupovi trevírskému a náhodné a nečekané smrti královské dcery Markety. Z té příčiny dí krátce Hammerschmid: „Roku 1341 český král[3]) Jan vybudoval kartusiánům klášter, nazvaný Zahradou sv. Máří mezi Újezdem a Smíchovem, nedaleko farního tehdy kostela sv. apoštolů Filipa a Jakuba, bohatě jej obdařil a znamenitě založil.“[4])

Z pražského kartusiánského kláštera povstaly pak ještě do válek husitských v Čechách: klášter v Tržku u Litomyšle z roku 1378, jenž později byl přeložen do Dolan u Olomouce a ještě později do samé Olomouce a v markrabství moravském z roku 1375 *v Králově Poli* u Brna.

Odkud první mniši do Prahy přišli, nedá se na určito stanoviti. Dříve všeobecně mělo se za to, že přišli přímo z Francie, ale v nejnovější době jest domněnka, a asi správnější, že přišli z Maurbachu v Dolních Rakousích,[5]) poněvadž i první převor kláštera sv. Máří, Ctibor, byl do Prahy z Maurbachu povolán.[6])

Mnoho však kartusiáné v Čechách si nepobyli. Ve vojně husitské byly totiž jich kláštery záhy zničeny. O pražském domě jich, zvaném „hortus Mariae“ vypráví alespoň Hammerschmid: „Z rána v den svatých Abdona a Sennena roku 1419 vzbouřenci Nového města pražského opětně sešli se před radnicí. Potom přepadli klášter na Zderaze, který vyloupili a zapálili. V tu dobu náhodou k peřejím a k jezům vltavským před mlýny připlulo více dřevěných plavidel, čímž bylo možno bezpečně se dostati na druhý říční břeh. Tedy zuřivý zástup lidí přeplavil se a vtrhl do kláštera blahoslavené Panny Marie na Újezdě, který vykradli a potom podloživše oheň, zapálili. Mnichy, ctihodné to starce, svázali a odvedli na Staré město, položivše na hlavy jich trnové koruny a posmívajíce se jim. Když přišli k prostřednímu mostu, někteří volali, aby je shodili do vody a utopili, ale jiní tomu odporovali. Z toho vznikla mezi kaciři bitka, tak že více lidí bylo raněno a dva docela mrtví. Ze zločinu proti kartusiánům a ze svatokrádeže klášterní byl obviňován konšel Starého města Jan Bradatý. Jakýs Mařík z Nového města, koželuh, obléknuv se v roucha kněžská, drže kalich v rukou, poskakuje a všelijak se tváře kráčel před řeholníky, jichž posléze do vězení staro-

[2]) Sr. Mil. Jakubička, Zahrada sv. Máří řádu kartusiánského na Újezdě v Praze, v ČCM. z roku 1911, 317, n.

[3]) Prodromus, 452.

[4]) Sr. Vincenc Brandl, jenž ve Sborníku svatomethodějském píše: „Roku 1375 byl založen klášter kartuziánů v Králově Poli u Brna a r. 1378 v Litomyšli, odkudž se mniši r. 1388 do Dolan a odsud do Olomouce přesídlili. D. c. 339.

[5]) Dle Borového bylo na Smíchově 24 a v Tržku 30 bratří. D. c. 226.

[6]) Balbín uvádí jich sídla: v Praze na Oujezdě, v Poděbradech a v Litomyšli.

městského v radnici celkem jedenáct uvrhli a dvéře pevně z venčí zatarasili. Radě staroměstské tento shluk se mnoho nezamlouval. Proto konšelé povolavše si svatokrádežného Mařika, dali jej vsaditi do vězení a v pozdní chvíli téhož dne, ač konšel Bradatý tomu odporoval, jakožto původce všeho shluku v klidném dříve městě, dali stíti. Druhého dne městská rada navštívila kartusiány ve vězení. Ale místo jedenácti, kteří minulého dne sem byli uvrženi, bylo jich toliko deset. Proto bylo rozkázáno, aby závory a podpory byly zdvojnásobeny a přísněji hlídáno. Třetího dne však bylo nalezeno kartusiánů pouze devět. Proto konšelé se tázali, kam se dva z bratří byli poděli. Kartusiáni odpověděli: „Protože všickni padli jsme na tváře, abychom k Bohu za sebe i své nepřátele se pomodlili, nevíme, kam se ztratili.“ Po této odpovědi byli tedy kartusiáné odvedeni zpět do žaláře. Zanedlouho potom přišli zase radové i s konšelem Bradatým do vězení. Rozmlouvali se všemi řeholníky zvláště, a ačkoliv velmi bedlivě častěji všecky počítali, vždy jich napočetli devět. Proto odešli, ale rozkázali ještě za své přítomnosti bedlivěji vše uzavříti. Též, aby měli naprostou jistotu, dvéře ještě svými prsteny zapečetili, a to u všech vchodů bez rozdílu. Ráno však navrátivše se shledali, že opětně jeden z řeholníků schází, takže jich toliko osm zůstalo. Ohromeni tímto zjevem, dotazovali se, kde by byl devátý, jejž ještě včera viděli, anebo kam odešel. Kartusiáni řekli: „Vzácní pánové, jak již jsme řekli, modlili jsme se a nevíme, kam kdo z nás odešel.“ Rada městská tedy touto zvláštní příhodou zlomena, rozkázala všecky řeholníky pustiti na svobodu a otevříti jim žalář. Mimo to dala kartusiánům ještě průvod jezdecký, jenž by je doprovodil do Moravy a o jich bezpečnost na cestě se staral. Tolik napsali Hájek a Berthold Pontanus, probošt metropolitního kostela, v díle: „Bohemia pia“. Některé rukopisy ještě dodávají, že kartusiáni byli nejprve v klášteře svém zbiti a klacky ztýráni a potom za průvodu černými žilami mrskáni, blátem a krví poházeni, takže bylo až úzko na ně pohleděti. Mimo to Pavel Zídek, jenž v dobách pohusitských žil a Bílejovský připomínají, že kartusiáné po vypovězení svém z Prahy, poslavše průvod jezdecký zpět, uchýlili se do kláštera cisterciákův v Sedlci a tu u svých přátel a duchovních spolubratří se ubytovali. Zanedlouho však kacíři, zvaní později bratřími v poli pracujícími,[7]) vnikli i do kláštera sedleckého, klášter tento vykradli a řeholníky jednak ubili a jednak tak s nimi krutě nakládali, že mnišskou krví potřísnili všecky místnosti a kostely a oltáře zahrnuli svatokrádežemi. Tu také kartusiáni zároveň s cisterciáky byli dopadeni a ze zášti náboženského utraceni . . .[8])

Zap má o vyvrácení „Zahrady sv. Máří“ zase následující zprávu: „K večeru dne 17. srpna 1419 valili se houfové rozsápané lůzy pražské na Smíchov proti mnichům kartouzským, jimž tam král Jan r. 1341

[7]) T. j. husité.
[8]) D. c. 452—453.

rozlehlý klášter založil. Každý tento mnich kartusián měl svou celu a zahrádku, v níž po den pracoval, nesměje kromě v dni zvláště památné ani se svými klášterními bratřími mluviti. Byli však větším dílem Němci, majíce mezi sebou několik bratří velmi učených, kteří již r. 1414 svým přísným horlením proti mistru Husovi a jeho přátelům v obzvláštní nenávist u českého lidu upadli. Houfové vedravše se tudíž do kláštera, všecky kartusiány zjímali a provazy svázali, pak do kostela a do klášterních cel vrazili, kde co bylo, zloupili a co ve spižírně a ve sklepích našli, vyprázdnili. Jsouce s tou prací hotovi a větším dílem požitým nápojem zpiti, potom s velikým rykem a hřmotem zajaté mnichy do města vedli, všelijak se jim rouhajíce a mimo jiné pravíce: Hle, již jsme té moci a tak veliké divy ukazujeme, že jsme němé naučili mluviti. Zavedše je pak přes most do staroměstské radnice, tam je do žaláře zavřeli, kdež na smrt ustrašeni alespoň bezpečí svých hrdel nalezli. Padouch jeden oblékna se v mešní roucho a kejkly v něm prováděje po Praze chodil, což mnohé obyvatele také se strany husitské takovou ošklivostí naplnilo, že jej konšelé pro takové rouhání zatkli a potom stíti dali. Pražané si tentokráte ještě myslili: „Dobře se mu stalo.“ Druhého dne, 18. srpna, krásné a nákladné stavby toho kartusianského kláštůra kladeným ohněm vzplanuly a až na holé zdi docela vyhořely.[9])

S vypravováním tímto souhlasí také: Palacký, Tomek, Ekrt, Borový,[10]) Höfler,[11]) Vavřinec z Březové,[12]) Urkundl. Beiträge,[13]) Chron. Univ. Pragensis,[14]) Eneáš Sylvius,[15]) Chron. vet. coll. Pragensis,[16]) ba i bádání nejnovější, jež doličuje záhubu „Zahrady Panny Marie“ s přibarvením silně básnickým takto: „Bylo k páté hodině odpolední. Mniši shromáždili se v kostele a pěli žalmy. Jako vichřice zlá přihnala se z Prahy chátra a vyvrátila klášterní vrata. Lid vrazil do kostela. V kostele hra varhan, zpěv, svíce rozsvíceny, mniši stojí ve svých stallech. Nadávali jim a vyhrožovali, ale vztáhnouti na ně ruce nikdo si netroufal. Zástupy jaly se zatím vybíjeti cely, hospodářská stavení a sklepy. „Víno je tady!“ zvolal kdosi. A lidé začali se opíjeti vínem, které ze sudů vypouštěli na zem. A teď furie husitská ukázala, co dovede. Varhany bolestně zalkaly, byly rozbity. Pod ranami seker padaly skvostně řezané oltáře, umělé svícny, pulpity, lavice, šílenství bořící a ničící zachvátilo opilý lid. Někteří jali se třískati a vyvraceti mramorové náhrobky a

[9]) Českomor. kr., d. c. II., 750—753.
[10]) D. c. 233, kdež čteme: „Kartusiáni pražští záhy opírali se ve svých kázáních bludům husitským a tudíž ovšem nenávist vrstevníků Husových na sebe uvalili . . .“
[11]) Script. rer. hus. II., 36.
[12]) D. c. II., 342.
[13]) D. c. I., 3—11.
[14]) D. c. 81.
[15]) D. c. kap. 38
[16]) D. c. II., 79.

vytahovali mrtvá těla z hrobu. Mnichové s hrůzou ve svých lavicích pozorovali spuštění. Mužští proklínajíce, strojili se do posvátných rouch a oblékali na se mnišské habity, pošklebujíce se. Naposledy však vrhli se i na svatostánek a zneuctili ciboř. Mnichové padli na kolena a zaúpěli. To byla jejich největší bolest. A ani necítili ostré zářezy provazů, nedbali ran a posměchu, když spoutané je vedli na Malou stranu, když už je chtěli svrci s mostu do vody, když dovedli je do radnice, kde zůstali přes noc. Konšelé se mnichů ujali, pražští měšťané kárali chátru. Kartusiáni druhého dne pěšky odebrali se Horskou branou do Tismic a odtud do Kolína a do Sedlce, kde cisterciáni přijali je s otevřenou náručí. Dne 18. srpna založený veliký oheň vypálil a zničil nadobro celý klášter. Co v klášteře zbylo, lidé si vzali. Sotva tři kodexy ze slavné doby se zachovaly."[17]) (P. d.)

◎ ◎ ◎ ◎

Ferd. P. Místecký:

Venkovská fara.

Nízká fara na venkově,
neúhledná, chatrná,
při pohledu na ni plachém
chudoba je patrná.

Ale když se jaro z jihu
s vlaštovicí navrátí,
slunko do kola ji kolem
ovine a pozlatí.

Pak je blaze pod kaštany,
pod zelení ořechu,
ráno večer s pozdravením
zavítá kos na střechu.

Všude lesk a květ a vůně,
zahrada síň koncertní,
po den celý bez ustání
sedmihláska píseň zní.

Není divu, že pan farář
v ošumělém talaru
zapomene na svou bídu
a je v dobrém rozmaru.

Sáhne ku kytaře staré
zaprášené na stěně,
zpěvy ze studentské doby
zopakuje nadšeně.

[17]) Sr. přednášku dp. Miloslava Jakubičky, archiváře na Vorlíce, konanou v Praze v březnu r. 1911 a zprávu o ní v „Čechu" ze dne 7. III., 1911.

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. d.)

Janssen našel ve Frankfurtě a okolí i jiné přátele, k nimž jezdíval, především v létě o prázdninách. Byl to zámek Neuburg u Heidelburgu, kde trávila letní měsíce vdova, paní radová Schlosserová; scházela se u ní četná katolická společnost. Měli kromě přečetných starožitností skvostnou cennou knihovnu asi o 30.000 svazcích. Též rád dlíval v zámku Bronnbach, kde bydlila vévodkyně Braganca, sestra knížete Löwensteina. Rád jezdíval do Mohuče a do Frýburgu, kde měl dobré přátele nakladatele Herdera a spisovatele Albana Stolze. Stolz nazýval Janssena pravým a líbezným demokratem, ve smyslu středověku, který nikdy nezapomněl, že vyšel ze stavu řemeslnického a učil se řemeslu. V jednom ze svých posledních kalendářů vypravuje Stolz, co mu kdysi sdělil Janssen. Píše doslovně takto:

„Profesor kněz vyprávěl mi jednou, že šel z města, kde bydlí, na procházku. Potkal ho sešle oblečený dělník a volal na něho: „Ty pfofe!" Kněz je všecek laskavý a přívětivý, proto rozumělo se samo sebou, že neodpověděl na surovost novou surovostí, ale šel němě k dělníkovi a jakoby se nic nestalo, ptal se: „Proč mne takto oslovujete, tak byste přece ani na psa nevolal." . . . Pak mu ukázal, jak kněží nikomu neubližují, ale kde mohou pomáhají; nesápají se na chudáky, jak činívají často malí i velcí páni, naopak, volá-li nejchudší člověk kněze k smrtelné posteli, ochotně přijde a nikdy ho neodmítne. Chodí-li po osadě žebrák, nejde k úřední budově, ale k faře." Tu pravil dělník: „Důstojnosti, byl jsem ve schůzi socialistů, kde se nadávalo na kněze, proto odpusťte, že jsem učinil, co jsem tam slyšel." Nedlouho na to přišel týž člověk do kostela, kde onen kněz sloužil mši svatou a prosil, aby ho vyzpovídal, že půjde ku generální svaté zpovědi."

Kromě nahoře zmíněného II. dílu života sv. Ludvíka spracoval Janssen pro historický časopis dolního Rýnu pojednání: „O pramenech dějin Kolína ve středověku" (ročník 1855). Pak se věnoval studiu pramenů westfálské země a biskupství münsterského, což vyšlo v několika sešitech (1855—6) jako III. svazek díla: „Geschichtsquellen des Bisthums Münster" — dějinné prameny biskupství Münster. (Vyšlo u Theissinga v Münsteru, stran XXIV a 357.)

Dokončiv toto dílo, byl nucen skoro po čtyři leta pro churavost ustáti od větších literárních prací. V nemoci neopustili ho přátelé, hlavně Böhmer často ho navštěvoval a někdy mu i několik hodin předčítal.

Na gymnasiu měl příjemné postavení a byl-li zdráv, měl dosti času pro své soukromé studium. Míval každý týden

prázdno od soboty ráno od deviti až do příští středy do osmi ráno. Žáků mu nepřibývalo, ba naopak ubývalo, takže mohl nižší třídy sloučiti dohromady a měl pak pouze deset hodin týdenního vyučování.

Měl zdravý úsudek, byl upřímný; co zasluhovalo chvály, pochválil, kde bylo potřebí něco vytknouti, neváhal tak učiniti. Tehdy vycházel ve Vídni odborný časopis pod názvem: „Katholische Literatur Zeitung" (katolický literární časopis); redakce nepočínala si příliš obratně. Janssen psal příteli:

„Redakci chybí obezřelost. Zdá se, že my katolíci nechceme se od jiných přiučiti. Kéž by se páni poohlédli a vzali si příklad z Menzela. Vydával totiž u Cotty velmi dobře redigovaný: „Literaturblatt."

Pracoval denně literárně vždy nejméně pět hodin, měl přesně stanovený denní pořádek, který byl následovně sestaven:

Ráno o půl šesté vstával, po snídani šel na procházku, od 7 do 9 vyučoval v gymnasiu, pak studoval až do poledne; odpoledne do tří hodin odpočíval, od tří do půl sedmé studoval, potom šel na procházku do okolí, kde obyčejně večeřel.

Byl hledaným učitelem, učil soukromě dějinám prince Radzivila i mladého Rotschilda Jeho kolegou v dějepisu byl na gymnasiu profesor, který jako protestant vyučoval své souvěrce; jmenoval se Theodor Creizenach. Měl výbornou paměť, uměl všechny německé klasiky skoro docela na paměť. Literárně byl méně činným. Vydal pouze jednu knihu: „Dopisy Goethovy a Marianny von Willemer (Suleika)." Vyučoval též německé literatuře. Pastor, jeho žák, chválí ho, jako muže nadmíru sečtělého. S Janssenem žili v nejlepší shodě a Janssen ho po čas jeho nemoce zastupoval, což se oktavánům tak zalíbilo, že přišli potom protestanté i židé k řediteli a žádali, aby směli choditi do přednášek Janssenových, čehož ovšem nebylo možno dovoliti.

Již jako mladý učenec šel Janssen svou cestou a neohlížel se ani na pravo ani na levo. Tak na příklad nijak se nebál vydati svědectví pravdě a přísně, ovšem také nestranně, odsouditi způsob, jakým psal tehdy za nejčelnějšího a prvního ze žijících dějepisců vyhlašovaný *Ranke*, jehož „Dějiny Anglie" posoudil ve výše jmenovaném vídeňském liter. časopisu. Ačkoliv krátce před tím byla tato kniha tamtéž posouzena, přece redaktor znovu a doslovně uveřejnil práci Janssenovu. Janssen dokazuje tu velikou učennost i sečtělost, Janssen cituje i uvádí jména jiných spisovatelů, kteří se již dříve podobně vyslovili proti Ranke-ovi; jmenovitě je to Gervinus a Kurz, oba známí vydavatelé dějin německé literatury. Upírají Rankeovi přední vlastnosti dějepisce, totiž: „Mravní názor světový a snahu vypátrati absolutní pravdu."

Janssen končí svůj referát takto:

„Uvedené výroky nekatolíků dokazují, že i na straně nepřátel nedali se mnozí zaslepiti a mýliti jeho zářícími dějepisnými

spisy, na obdiv jako na lešení postavenými obrazy a nevyhlašují jej za „celého mistra a za vzor všech dějepisců". . . . Byla by vděčná a záslužná úloha napsati o Rankeovi jako dějepisci studii. Kultus geniů obdržel by tu nové zajímavé osvětlení."

„Jak málo povznášející, ale jak věrný byl by obraz „proslaveného dějepisce" Rankea (1795—1868), kdyby byly sepsány a podány najednou skutečné nesprávnosti, překrouceniny a převrácené pojmy dějepisných pravd, které mu dokázali katoličtí dějepisci Jarcke, Jörg, Helfert a jiní."

Ve svém výtisku Rankeových „Německých dějin za doby reformace" měl Janssen četné poznámky, jimiž opravoval mnoho věcí, hlavně nesprávné užívání archiválních pramenů. Úmyslně však napsal o tom příliš málo ve svých „dějinách", protože nechtěl se pouštěti do polemiky. V dopisu na přítele dra Kloppa píše: „Soudím o Rankeovi zrovna tak, jako vy, mohu mu dokázati hrozné chyby."

Vůbec byl Janssen mužem všestranně vzdělaným, sečtělým, který skoro vše, co četl, posoudil delšími články. Ponejvíce uveřejňoval své duševní plody v následujících časopisech: „Katholische Bewegung", již vydával čilý knihkupec Woerl ve Würzburgu od let 1871 až do let osmdesátých minulého století. Janssen dopisoval do tohoto časopisu v letech 1871 až 1876; skoro všechny jeho články jsou bez podpisu, nanejvýše je značka J. Do revue, nazvané „Katholik", který vydával jeho přítel, dómský děkan Heinrich v Mohúči, známý autor německé „Dogmatiky", v desíti velkých svazcích, počínaje rokem 1862 podal Janssen mnoho článků; tu je také jeho dějepisný článek z našich dějin, a sice v ročníku 1873, I., str. 92 a nn. „Hus a česká kommuna ve století XV."

V šedesátých letech minulého století míval tu serie článků o nejnovější literatuře, již posuzoval. Podal skvělý důkaz své sečtělosti, píle i správného úsudku. Článkům dával název „Literární listy", později „Z četby". Stůj tuto obsah aspoň některých, aby ozřejměl jeho všestranný rozhled. V prvním „literárním dopisu" čteme tato jména: Leo, Schlosser, Gervinus, Klopp, Höfler, v II. Michelet, Sybel, M. Koch, v III. Schlosser, Gutzkow a literární „klika"; v článcích nadepsaných „Z četby" jsou jména Möser, Niebuhr, Bader, v II. Fenelon, kult geniů, Gartenlaube, ve III. „jesuita umění" Reichensperger. O „Adalbertu Stifterovi" napsal více článků. Poslední jeho příspěvky byly v této vážené revue v ročníku 1891.

Nejvíce však článků uveřejnil Janssen v časopisu, založeném velkým Görresem a nazvaném „Historisch-politische Blätter". S redaktorem drem Františkem Binderem v Mnichově byl od června 1860 v čilém spojení a často přiznával, že čte tyto jemu tolik milé žluté listy přepilně a nepřehlédne žádného článku. První práci svou uveřejnil tu o právě vyšlém IV. svazku Hefelo-

vých „Conciliengeschichte.“ Nebylo pak v dalších letech ročníku, v němž by neměl několik článků.

I Böhmer vážil si tohoto časopisu a říkal, že je „nejlépe redigovaný ze všech“. Poslední příspěvek měl Janssen r. 1889 o knize Wedererově: Jan Dietenberger.

O důležitosti tisku byl Janssen úplně přesvědčen. Když nastal kulturní boj v Prusku, psal komusi: „Považuji nynější poměry v oboru církevním za tak důležité, že mám za svou svatou povinnost, také pro denní tisk něco učiniti.“ A skutečně pracoval v této době svým pérem dvojnásobnou péčí, pilností i vytrvalostí.

Hlavně dopisoval do katolických denníků: „Kölnische Volkszeitung“, pak do berlínské „Germanie“, do „Mainzer Journal“ a do „Frankfurter Volksblatt“.

Články, jež posílal, týkaly se nejen toliko dějepisných a literárních záležitostí, nýbrž i politických. Tehdejší redaktor deníku „Mainzer Journal“, Josef Meister píše o této činnosti Janssenově takto: „Jeho krátké, převážnou většinou věcné zprávy, které zasílal v té době katolickým denníkům, přesahovaly velkou většinou podobné pouze pro denní potřebu pořízené články; mají trvalou cenu. Protože měl znamenité spojení s vynikajícími osobnostmi a byl mnohem lépe a zevrubněji poučen o věcech, které se týkaly politiky, i o směru a náladě kruhů, vládnoucích pruskou říší, byly proto některé z nich uveřejňovány pod značkou z Berlína.“ Vydal též více samostatných brožur, z nichž popis „Mravních a socialních poměrů v Berlíně“ dočkal se v krátké době tří vydání (1873). Janssen řídil se zásadou přítele Böhmera, který říkával: „Život je vážný a — krátký, úlohy své nevyplní, kdo hromadí pouze vědomosti, ale kdo jich využije pro všeobecnost.“ Po celý život pilně pracoval, říkaje: „Nunquam quies, sed quies in labore,“ t. j. nikdy odpočinek, ale odpočinek v práci.

III. Knězem.

Mezitím stala se s Janssenem velká změna; rozhodl se totiž, že se stane knězem. V září roku 1859 sdělil rodičům tento svůj úmysl.

Ve vánočních prázdninách pobyl na duchovních cvičeních u kapucínů v Aschaffenburgu, kde se spřátelil s P. Borgiášem, o němž napsal delší článek, uveřejněný ve „Frankfurter Broschuren“.

P. Borgiáš Fleischmann byl svérázný muž. Když mu Janssen oznámil svůj úmysl, státi se knězem, zamlčel se na dlouho, pevně se díval na Janssena a pak pravil: „Milujete samotu, rozjímavou modlitbu, cítíte vroucně Pannu Marii? Jestli ne, pak nebuďte knězem, neboť nestanete se knězem šťastným a hodným! Rozvažte, že stojíte před nejtěžším a nejzodpovědnějším skutkem

celého svého života, ale také před nejpožehnanějším, jestli provedete vše věrně a s pokornou myslí!" Pak si poklekli a modlili se spolu růženec. Když po exerciciích propouštěl Janssena, napomínal ho, aby při svých studiích nezapomínal na duši, čím více obohacuje se duch vědou, tím více má se také zdokonalovati duše.

Janssen přiznává, že kromě jiných příčin, stal se také proto knězem, když pozoroval duševní úzkosti, které prodělával jeho přítel Böhmer a které se podobaly vzrušení mysle, končící někdy choromyslností. Böhmer nestal se z protestanta katolíkem, dle Görresových slov „zastavil se před otevřenou branou katolické církve". Pro stálé studium dějin, od nichž se nemohl odtrhnouti, neměl času ke studiu katolické víry a zemřel jako protestant.

Po exerciciích odjel Janssen na bohosloveckou fakultu do Tübingen, kde studoval nějaký čas bohoslovi; zdržel se tam přes šest neděl.

Před Velikonocemi pobyl opět několik dní u kapucínů v Aschaffenburgu a byl 26. března r. 1860 vysvěcen na kněze v Limburgu na Lahně, kde 30. března sloužil první mši svatou.

Byl přítelem klášterů; jak zmíněno, miloval kapuciny v Aschaffenburgu, ctil též jesuity a byl s mnohými ve spojení; vyměnil mnoho dopisů s P. Alexandrem Baumgartnerem, kterého, když vydal několik článků literárně dějepisných, pobízel, aby buď sám anebo ve spojení s P. Kreiterem vydal obšírnější dějiny světové literatury z katolického stanoviska proto, že podobného díla dosud nemají němečtí katolíci. Jest jeho nesmrtelnou zásluhou, že neustál pobízeti, až ho uposlechl P. Baumgartner a počal psáti své stěžejné dílo: „Geschichte der Weltliteratur" (dějiny světové literatury). Jesuity považoval Janssen za nejučenější ze všech řádů, proto také dal svému příteli Reichenspergerovi čestný přívlastek „Kunstjesuit" (jesuita umění), čímž chtěl říci, že jest v umění obeznámený jako učený jesuita.

Již od r. 1853 naříká na bolesti žaludku a krvácení nosu; v zimě sloužíval mši svatou toliko v neděle a ve svátky. Nemoc se během let zhoršila; býval často dlouho nemocen a nucen zastaviti své literární práce.

Roku 1863 napsal Janssen více záslužných prací literárních. S dvěma přáteli, totiž s farářem frankfurtským Thiessenem a s Haffnerem, profesorem v Mohuči, založil „Frankfurter Broschüren", které vydával osmkráte za rok nakladatel frankfurtský Hamacher, později A. Foesser. A je zajisté význačno, že první dvě čísla čítající 26 a 34 stran, přinesla pojednání o našem velikánovi „Janu Husovi". Napsal je mnichovský historik dr. Jan Friedrich, což odůvodňují vydavatelé takto:

„Napřed se zmiňují o hanbě, která prý se stala německému národu, že byl postaven v Kostnici pomník Husovi, zjevnému

nepřiteli všech Němců, ale pak také proto, poněvadž Hus a nikoliv Luther jest vlastně první reformator církevní. Husem započala reforma i revoluce."

V témže roce vyšla též Janssenova kniha „Schiller als Historiker" (Sch. jako dějepisec), pracoval o ní s velkou láskou a neutuchajícím zájmem. Neodolatelně přesnou logikou a zničující ostrostí dokazuje, že všeobecně oblíbené a ode všech čtené dějepisné spisy Schillerovy „o revoluci a třicetileté válce" jsou pouhou vymýšlenou básní. Od té doby nikdo nepřisahá na Schillera jako dějepisce; jest na vždy odbyt, což jest hlavní zásluha Janssenova (1863 u Herdera, stran IX a 172).

V březnu 1863 vyšel také prvý svazek dvoudílného díla: „Frankfurts Reichskorespondenz" (Říšská frankfurtská korrespondence), o níž pracoval velmi pilně skoro dvacet let; vybírá a opisuje z frankfurtských archivů listiny z let 1376—1439. Bylo v tomto I. dílu uveřejněno přes 1700 do té doby neznámých listin. První část druhého svazku vyšla v červnu 1866, druhá v lednu 1873, čímž byla tato záslužná práce ukončena. Pro druhý díl (1440—1519) spracoval materiál a vybral nejdůležitější věci ze 12 000 listin; naříkal, že při ohromném množství listin je velmi těžko vybrati vhodné věci, překonal těžkosti, o nichž nemá ponětí, kdo nepracoval v tomto oboru. Oba svazky mají LIV a 1822 stran, stojí 23 M., (nákladem Herdera). Dílo toto je hlavním, ba nezbytným pramenem pro každého dějepisce, který se touto dobou obírá.

Mezitím stihla však Janssena hrozná bolest. Dobrý, upřímný přítel, jeho druhý otec, Böhmer, zemřel dne 22. října 1863. Nedlouho před smrtí pronesl krásný výrok, pravil totiž: „Pochopuji, že svět může a musí býti vydobyt pouze křesťanskou charitou." Janssenovi dal mnoho vzácných pokynů ku všem jeho dosavadním pracím, jakož i ku kterým se chystal. Böhmer měl pevný úmysl ustanoviti ho dědicem všeho svého majetku; nemaje příbuzných, chtěl všechno odporučiti na podporu katolických dějepisců pod dozorem Janssenovým, což však Janssen ve své svědomitosti docela odmítl, aby na něho nepadl ani stín podezření, že se staral o sebe a využil svého vlivu u Böhmera pro sebe. Pouze přijal, že byl dědicem jeho literární pozůstalosti. Byl tak rozechvěn, že psal Kloppovi: „Žil jsem v Böhmerovi; jeho smrtí nastává pro mne nové období." (P. d.)

Literatura.

ČESKÁ.

Herbartovská sociologie. Napsal Josef Král. V Praze 1921. Nákladem České akademie věd a umění. Stran 272. — — Věda, jež chce poznati a stanoviti zákony, jimiž se řídí vývoj (život) lidské společnosti — socie — měla první pěstitele zástupce také v Herbartovi a jeho škole filosofické. Spisovatel sleduje a oceňuje práci těchto myslitelů, uznává jejich zásluhy, ale končí přiznáním, že „zdravý celkem obrat od filosofie německé, jmenovitě právě herbartovské, k filosofii francouzské a anglické, uvedl v zapomenutí to, co zasluhovalo lepšího osudu." Dle našeho soudu došla filosofie Herbartova osudu, jakého zasluhovala. Škoda sil a námah, jichž si vyžádala. Pokud jde o nauku o společnosti, šli za Herbartem především Hartenstein, Strümpell, Schilling, Suttner, Lazarus (národová psychologie" — Völkerpsychologie), Steinthal, Waitz, Geyer, Ziller, Nahlowsky, Zimmermann, Flügel, Rein a j. — z Čechů pak hlavně Lindner, Durdík, Dastich a Kapras. — Vydání tak obsáhlé práce o „sociologii" Herbartovské jistě překvapilo, což spisovatel také sám cítil, neboť v úvodě praví, že předmět jeho pojednání bude zarážeti a že se jeho rozprava bude zdáti málo účelnou, poněvadž „značný její díl je věnován badatelům německým" a směru (filosofii), který již odumřel; než omlouvá to tím, že Herbartova filosofie byla u nás v uplynulém století tolik a tak účinně pěstována, a že práce (spis) věnována jest památce „prvního českého pěstitele sociologie, Gustava Adolfa Lindnera, při 90. výročí jeho narození". Zdá se, že spisovatel chystá také obsáhlejší životopis Lindnerův. A snad by se býval spis stal zajímavějším a pro naši literaturu významnějším, kdyby se obíral ještě více českými filosofy, kteří se filosofie Herbartovy přidrželi a problemy socialními se zabývali. — Snaha poznati zákony, jež se projevují v životě lidstva (národů) je jistě oprávněna, ale nelze schvalovati, chce-li někdo život národů rozsuzovati jako nějaký mechanismus anebo dokonce vtěsnat zákony socialního vývoje do systemu některé filosofické školy. A filosofie Herbartova se svým mechanickým vysvětlováním činnosti duševní hodí se k tomu právě nejméně. Spis byl by velice získal tím, kdyby byl autor filosofii Herbartovu kriticky rozebral a její planost a jalovost čtenáři představil. Vidíme-li na př. výsledky a následky světové války, můžeme jen s trpkostí říci, že všechno (jednotlivci i národové) hnáno je sobectvím — a že v tom je důležitý význam zjeveného náboženství, když toto člověku ukládá, aby sobecké pudy v sobě překonával a pamatoval na zodpovědnost před Bohem. Jedině tento (řekněme theokratický) názor světový může člověka (a společnost) k poměrnému štěstí a blahu na světě vésti. Názor materialistický (mechanismus, evoluce, demokratismus, positivismus a pod.) vytvoří snad „zvýšené sebevědomí národů" (str. 75.) — u Němců Hegel a Haeckel = chvastavost a panovačnost, — ale povede právě jen k imperialismu, kapitalismu, nationalismu a militarismu a musí vésti jen k válkám a končiti rozvratem, jehož jsme právě svědky. Praví-li tedy spisovatel (str. 91), že Lazarus (po Kantovi a Herbartovi) „převedl problém (vývoj společnosti — zákony a prvky života dějinného a společenského) z oblasti metafysické (a nejvýše historické) v obor psychologický a tím na půdu empirie a zkušenosti", — nevidíme v tom jeho zásluhu, nýbrž základní blud (próton pseudos), jímž se popírá řízení světových osudů, jež se připisuje nejvyšší osobní a rozumné bytosti, Bohu. Je-li Herbart „původcem" tohoto („historicko-kritického!?) myšlenkového proudu (str. 233), může býti považován také za praotce — bolševismu a všech hrůz, jež ho provázejí. Proti tomuto nihilismu, do něhož uvržena lidská společnost po svém odpadu od Boha, stojí náš ideál: komunismus prvotních křesťanů. Moderní filosofie chlubí se neprávem svojí „empirií"; ve skutečnosti pracuje fantasií a hlásá utopie. Mlhavá abstrakce (duch německý), třeba českým zvukem oděná, činí četbu spisu značně obtížnou. Vše dalo by se říci jasněji, srozumitelněji. Píle a námaha spisovatelova zasluhuje plného uznání. L. † jh.

Em. Zák: **Potřeba náboženské výchovy mládeže.** Druhé vydání. — Nakladatel V. Kotrba. Cena Kč 1·20.

Tato časová brožura přesvědčivě ukazuje, jak náboženství jest základem výchovy, pilířem mravnosti, pramenem útěchy. Pravda tvrzení dokázána příklady. Jenom přirozené motivy nevystačují k utvoření charakteru. Není tu polemiky, ale význam náboženské výchovy obhájen důstojně. Už malé dítě dle náboženství ví, proč jest na světě, proč musí zachovati přikázání, která jest jeho cesta života. Brožura se hodí řečníkům, učitelům náboženství i každému, kdo se o tuto veledůležitou otázku zajímá. Přišla jako na zavolání. r.

Zlatá kniha Beneše-Třebízského. Illustrované vydání. Uspořádal Fr. S. Procházka. Illustroval Věnceslav Černý. Vydal Jos. R. Vilímek. Cena K 35.

Historická povídka neprávem jest zanedbávána a přece její vliv zvláště u mládeže jest značný. I na Beneše Třebízského poněkud zapomínáno, jakoby vydáním jeho Sebraných spisů ukončen byl jeho úkol v národě. Kdo čítal jeho úchvatné povídky, hned jak z jeho péra vycházely, zase po letech rád po nich sáhne. Jsou tak dojímavé, tolik vlastenecké. Pro Zlatou Knihu pořadatel vybral z bohaté pozůstalosti Benešovy to, co by se hodilo i pro mládež, a volba jeho jest skutečně vhodná. V nádherné knize, velké osmerky, na 400 stranách uvedeny práce: Bludaři, Černý rytíř, Ze zapomenutých pamětí, Sedlák Krákora, Pan Odolen Pětipeský, Kostelník sv. Blažeje, Z morových let, Z farních archivů a Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic. Černého illustrace jsou zdařilé. Velká kniha za nynějších poměrů není ani drahá. Liga † 12.

Dante a Češi. Sborník k 600letému výročí úmrtí největšího křesťanského pěvce. 1921. Vydala Družina literární a umělecká v Olomouci.

Poněkud opozděně vyšlo nádherné dílo na památku oslavovaného básníka také od Čechů. Obšírný je tu článek dr. Jar. Hrubana, Ravenské v „Božské komedii" o vzniku této velepísně; dále Dominika Pecky „Via pacis", osvětlující Dantovo hledání pokoje. J. Bělohlávek prací „Dante budoucnosti" zabývá se otázkou Českého Danta. Sedm delších a kratších článků je tu od Al. Stan. Nováka, jež skýtají zprávy o životě a díle básníkově, Beatrici, illustratorech „Božské komedie". Sborník přináší také tři ukázky překladu: prvního zpěvu „Pekla" od Fr. Pokorného, třetí zpěv od Dostála-Lutinova a poslední zpěv „Ráje" od Dr. Karla Vrátného. Zpěvy jsou rýmované i nerýmované, Lutinov vedle originálu staví překlad tak, aby český rým zněl podobně jako latinský (Rote-růže): K těmto přispívatelům řadí se Fr. Kašpar („Dante"), Fr. Stříž ovský (Dantovi), Dr. Fr. Pacák („První stopy Dantovy v Čechách"), B. Konařík („Dante v českém umění"), Sig. Bouška, Dr. Al Kolisek, Dr. Ant. Bořek a jiní. Sborník spestřen kresbami Wollnerovými, reprodukcí Bílkovy sochy Dante. Obálku maloval Jan Köhler. Chyby tisku jsou vzadu opraveny. Liga † 12.

Jean Richepin: **Miarka, dcera medvědice.** Přeložili Olga a Karel Škábovi. Nákladem Karla Beníška v Plzni. Cena Kč 22.

Napínavý románek Miarky, ztrativší záhy matku, odkojené medvědicí vychované bábou v naději, že se stane ženou cikánského knížete, udržuje čtenáře v napjetí až do konce. Miarka byla milována, mohla se výhodně provdati, ale neučinila tak, vidí oběti své přitažlivosti, však dále čeká, až skutečně přijede vůdce karavany cikánů z kmene Kadiš. Jemu v náruč padá Miarka oblečená ve skvostný šat, stále udržovaný a připravený. Dochází cíle svého.

Spisovatel Richelin, známý autor „Bizarních smrtí", úspěšný dramatik francouzský, jenž v Africe mládí ztrávil, schválně i s tlupou cikánů tábořil, mohl psáti dle vlastního nazírání. Procítil děj, podal pěkné charakteristiky osob a hlavně živou přírodu. Líčení činí zajímavý děj už hodně retrospektivní. Liga † 12.

Francis Jammes: **Farář Ozeronský.** Přeložil Dr. František Odvalil. Vydal Ladislav Kuncíř v Praze. Družstvo Přátel Studia. Cena Kč 24.

Rozmarné, veselé i smutné příhody líčeny tu ze života faráře Ozeronského, dobrodince, jenž rozdává to, co obdržel, smírce, rádce, těšitele

nešťastných, učitele, pomocníka. Drahocenné perly, které mu darovala mladá šlechtična, nesou v rukou jeho pěkné úroky. Farář jimi prokázal mnoho dobrodiní, zachraňoval existence. I dárkyně, která vinou svého muže schudla, zachráněna hmotně i duchovně. Farář byl také ctitelem Lourd a k úctě té i jiné nabádá. Na přímluvu Panny Lourdské manžel oné šlechtičny obrácen a dceruška uzdravena. Ozeronský duchovní jest vzorem těm, jimž milejší jest automobil, fonograf. Ozeronský nedává nikomu zahynouti, každého pozvedá a ke Kristu přivádí. Jest knězem-světcem. Překlad pečlivě proveden až na nepatrná nedopatření a několik nepřesných přechodníků. Tímto románem nakladatel Kuncíř šťastně zahájil podzimní činnost literární.

Liga † 12.

Moderní Kristus. Napsal prof. dr. Alois Kudrnovský. Praha 1922. Stran 64. Cena 2 Kč 50 h. (Ve prospěch „Vincentina" v Břevnově.) — „Víra v božství Kristovo (praví spis. na str. 3.) a primát Petrův jsou dogmata věčně v jeden celek sloučená" (i historicky! — událostí vylíčenou u sv. Mat. kap. 16.) — Luther a „reformatoři" 16. stol. mohli sice drsným násilím a odvážnou negací potlačiti u svých stoupenců víru v primát Petrův, ale síly jejich nestačily ještě na to, aby také víru v Kristovo božství zahladili. Ostatně ve své nedůslednosti a zaslepenosti neviděli, že popřením primátu i víru v Kristovo božství také již pohřbili. Krista vytlačiti z dějin a z lidských srdcí, to bylo dalším úkolem protestantismu. Také sotva že nastal klid po válkách náboženských (protestantismem rozníceným), počalo se o to pracovati s největším úsilím. Dějiny deismu (v Anglii) a nacionalismu (v Německu) jsou illustrací tohoto boje proti Kristu. Jsou to i dějiny lidského farizejství, jež nemělo odvahy, říci protestantskému lidu hned a zřejmě: nechceme, aby Kristus nad námi panoval. Jed nevěry vpravován ponenáhlu — a dnes jest protestantům Kristus — záhadou, problemem, s nímž si nevědí rady. Spisek dr. Kudrnovského líčí (bohužel příliš stručně) toto usilování protestantské „kritiky" a jest četbou velmi poučnou i zajímavou.

L. † jv.

Prokop Holý: **Máj v nebi.** Nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze. Cena K 6.

Jsou to nádherná officia marianská, jakási anthologie marianské poesie, uspořádaná na každý den měsíce května s případným čtením z proroků a učitelů církevních. Jak autor udává v Předmluvě, vždy toužíval, aby tyto poklady myšlenek a nadšení, tak plodné pro dogmatiku i apologii, poesii i zdravou, hlubokou zbožnost, mystiku a homiletiku, přístupny byly i někomu jinému než kněžím". I pracoval s láskou k věci a se smyslem pro poesii. Dí, že vědom si jest nedokonalosti ve formě i obsahu, ač tomu tak není. Chce knihou dáti podnět, aby i jiní tímto způsobem oslavovali Bohorodičku i Krista. Je to kniha k meditacím. Zasluhuje pozornosti.

Liga † 12.

V. Svatohor: **Oheň Eliášův.** Vydala Družina literární a umělecká v Olomouci 1922. Cena K 14.

V. Svatohor (Bělohlávek) chce řešiti záhadu konce světa na základě proroka Daniele, Malachiáše o pořadu a významu papežů. Dí v předmluvě: „Tato kniha chce, aby se jí dobře rozumělo. Nechce býti knihou prorockou, aby snad neúprosně stála na tom, že tak a nejinak vše se stane, o čem mluví. Nechce také býti z těch zmatených a matoucích literárních výplodů přítomnosti, které nemohou se dočkat konce světa. Co upřímně chce, jest jenom to, aby upozornila křesťanský svět na veliké nebezpečí, které mu hrozí s jisté strany a aby zapálila ve chladných duších křesťanských oheň, o kterém pravil Kristus, že ho přišel pustit na zem." Kniha jest dílo poetické, prosycené biblickým duchem, úchvatné, plné krásy. Zvláště vyniká popis posledního soudu, jenž ponechá nesmazatelný dojem. Kniha hodí se pro kněze a vzdělané čtenáře. Má devět statí. Jest spolu pěkným dílem arcib. knihtiskárny v Olomouci.

Liga † 12.

Karel Kolman: **„Kmotřička Revoluce".** Román. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. (Kč 28·—). Nový tento román, mohl by se také jmenovat „Za revoluční frontou", neboť jest obrazem onoho

našeho revolučního „Zázemí", které jako sopka, zdánlivě před dlouhými věky vyhaslá probouzela se bolestnými a úzkostlivými záchvěvy v novém životu, zatím co už světem letěla hesla a vlály prapory našeho vojenského odboje. Autor odvážil se zajímavého úkolu. Postavil do dvou prostředí, venkovského a pražského řadu charakterů, aby jimi v románové osnově, která se přidržuje nejvýznačnějších a také zapomenutých událostí naší osvobozenecké historie, dal promluviti různým ideám a citům od cílevědomého vlastence, dívajícího se jasně a tvrdě až po rozervanost mravní a ideovou, kterou infikovalo české „Zázemí" daleká krvavá bojiště. V románě Karla Kolmana ozývá se výrazně onen ton naší národní revoluce, který nemohl potlačiti vykřičené komando rakouského vojáctví, ale který později zanikl v bujaré vřavě nových hesel, svolávajících politické stranníky. Mužské a ženské charaktery románového děje, jehož dobrodružná fabule na některých místech ústí do zcela syrové politické skutečnosti, mají jemné a složité profily typů vytvořených z bohatého materiálu povahového. Milovníkům románové četby dostane se touto novinkou do rukou kniha zvláštní a překvapující osobitosti.

Kalendář družstva Vlast „Svatý Vojtěch" rok 1923. Ročník XXII. Pořadatel Tomáš Jos. Jiroušek. Cena 8 Kč.

Z části kalendářní, kde při jednotlivých měsících kromě povětrnosti počasí dle stoletého kalendáře připojen též vždy před domácími zápisky, církevní význam toho kterého měsíce a oblíbená pranostika lidu — přináší kalendář tento po krátkém úvodním slovu báseň „Žehnej Vám Bůh!", načež střídají se tu práce zábavné s poučnými, s obrázky a žerty vhodně volenými, jakož i s jiskrami a básněmi od Dr M. Kováře, Jana Vránka a j. Povídkami a pěknými obrázky přispěli zvláště: Alois Dostál, („Podivná příhoda" a „Neprávem"), L. Grossmannová-Brodská („Moc mouky"). Olga Vavroušková („Potrestaná svévole"), Václav Oliva („Neměla srdce"), („Osudná sázka") atd. Články poučnými přispěli: V. O. Hlošina („O Husovi před hranicí...") Jos. Souček („Advent a vánoce před sto lety ve Staré Praze"), Tom. Jos. Jiroušek („O číslování domů ve staré a nové Praze"), Frant. Košák („Na Sázavě" a „Aleš Pařízek, znamenitý paedagog a buditel národa českého"). Václav Hübner („Kalendariografie a astrologie") a j. Kalendář ozdoben jest vyobrazeními, jako na př. sv. Otce Pia XI., Eduarda Jana Nep. Brynycha, býv. biskupa Královéhradeckého, Dr. Rud. Horského, miláčka našeho lidu, m. j. Též úprava jest vkusná. Prok. Zaletěl.

Vzkříšení. Kalendář pro katolický československý lid na obyčejný rok 1923. Redaktor a vydavatel: Msgr. Dr. Karel Slavík. Ročník XV. Cena 7 Kč 50 h, v tuhých deskách 9 Kč.

Po zprávách v ohledu časozpytném a hvězdářském v r. 1923 a po kalendariu s označenými červeně nedělemi a svátky, což mnozí čtenáři žádají, následuje čtení zábavné a poučné, z něhož uvádím poutavý obrázek ze života biskupa Jana Valeriana Jirsíka „Toník biřmovanec" od Lud. Grossmannové-Brodské, jak tento biskup-vlastenec ujal se sirotka Antonína Pokorného, který s jeho pomocí vystudoval a stal se učitelem vděčným svému dobrodinci. Dále má zde pěkný obrázek Alois Dostál: „V těžkém postavení" (s vyobrazením); Adéla Podobská přispěla zajímavou povídkou „Poselství", strýc Antonín článečkem „Vzkříšení" dle G. Fellera, Zdenka Pojizerská lidovou povídkou „Vyhraná nevěsta" atd. Ze článků poučných upozorňuji na práci „Papež Pius XI.", „Novodobé divy světa" s několika obrázky, „Dva květy svatosti", které vypučely na stromě katol. církve v předešlém století, totiž sv. Gabriel Possenti, řeholník přísného řádu pasionistů, zvaný „Aloisius moderní doby" — vzor studující mládeže... a Gemma Galgani, „Josefinismus" a j. Také humoreska „Začarovaná telata", práce J. Staňka „Statkář Oliva" a četné články kratší poučné i zábavné jsou vhodně voleny a dojdou jistě u čtenářů obliby. Jos. Fabian.

FLÁMSKÁ.

„Het schoolblad voor Vlaanderen". (Školní list pro Flandry). Všeckly články jsou pravé perly a člověk okřívá při takovém čtení, jako by by

v krásné přírodě za teplého, slunečního dne. „Schoolblad" šlechtí mládež, zvláště studujícím dodává zmužilosti a radí otcovsky, jak se školní mládež má připravovati a otužovati k pozdějšímu, samostatnému životu v duchu náboženském „Het Schoolblad voor Vlaanderen", vychází každou sobotu. Předplatné měsíčně 3 franky. Objednati lze na adresu: Het Schoolblad, Koningin Hendrikalaan, 108, Brussel, Belgie. Josef Šeřík-Vitínský.

„Leven van den Eerbiadwaardigen Don Bosco". (Život ctihodného Don Boska). Z francouzského přeložil G. Van den Hoven, pr. (kněz). K dostání u: „Veritas; Algemeane Bockhandel, Antwerpen, Belgie. Křesťanskému lidu nabízí se život dítěte z lidu, zároveň též dobrodince lidu. Malý pastevec z Becchi (Beki) obdržel od Boha poslání. Od samého dětství nosil o tom nebeský znak na svém čele. Byl knězem a vychovatelem chudých dětí. V pravdě v hezké knize seznamuje nás spisovatel se životem a se skutky Dona Bosco. Četné zvláštnosti vypravované příjemným způsobem, přivádějí nás k hlubšímu nazírání žívota Don Boska. Překlad jest dokonalý. Odporučovali bychom tuto knihu především do knihoven mládeže, též za odměnu při udělování cen ve školách hodným dětem. Budoucí pokolení musí takovéto knihy do rukou dostati, neboť knihy takové budou jim naučnou školou, mocnou pobídkou k dobrému a oporou v jich kolísajícím se životě. Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Die Fioretti oder Blümlein des hl. Franziskus. Von dr. Hanns Schönhöffer. Herder, 1921, 12°. X. a 146. váz. 18 M.

„Kvítky" líčí v 52 kapitolách, v próse, životopis zakladatele řádu sv. Františka z Assisi a prvních jeho společníků i učeníků, jak žili v památce a v obrazotvornosti lidu Umbrie na počátku XIV. století. Je to drahocenný skvost literární, nikoliv dějinný. Proto nepovšimli si ho Bollandisté, ovšem neprávem. „Kvítky" vypravují mnoho zajímavých zpráv i když nepravých, přetvořených tak živě, že dobře pochopíme ovzduší, v němž žil světec sám i jeho nejprvnější učeníci. Umbrie líčena zrovna plasticky věrně, především zevrubně Assisi s okolím jakož i Františkovi tak milá poustevna v Marce Ankonské i útulný život těch, kteří v ní žili.

I u nás potřebí nadchnouti nové i staré přátele Františkovy, aby se přizpůsobili jeho ovzduší, je nám ho zrovna tak potřebí, jako době, v níž žil světec. Publikace Herderova je pěkně vypravena, je spracována dle nejlepších italských i latinských pramenů. Dosud se neví, byl-li původní text latinský či italský, na němž však nezáleží, jenom když se nám tyto vzácné perly lidové poesie uchovaly. Ignát Zháněl.

◎ ◎ ◎ ◎

Literární obzor.

Nejplodnějším spisovatelem byl Alex. Dumas st., vlastně Dumas a jeho spolupracovníci (5—6). Napsal asi 1500 komedií, 400 drobných divadelních kusů, 21 svazků prosy a básní. Po něm jest na řadě Voltair, jenž napsal 100 svazků, Balzac s 90 romány, George Sandová se 100 svazky. Vrchlický napsal 72 svazky básní, 39 dramatických děl, 12 knih prosy a nejméně 110 děl překladových ze všech literatur světových. („Naše Kniha".)

Literární činnost Matice C. M. Vydává revui filosoficko-pedagogickou „Vychovatelské Listy", dětský časopis: „Pán přichází". „Apoštolát sv. C. a M." s připojeným „Věstníkem Matice C. a M.", kalendáře v tisíci exemplářích, „Knihovnu pedagogickou" a samostatné knihy. (Kniha o životě, Noetika, Dějiny české katechetiky). Vydala „Svaté učení" od Václ. Kubíčka, bude vydávati od Nového roku „Náboženskou školu".

Katolický tisk v Holandsku. Katolíků v Holandsku jest něco přes dva miliony, ale mají 30 deníků, 26 obdeníků a 81 týdeníků. Přímo neuvě-

řitelné. Zde každá katolická rodina odebírá svůj katolický deník. To jest výsledek 50 leté práce výborného episkopátu a duchovenstva.

Dějiny českého včelařství. Sepsal Mons. Josef Kebrle. Praha 1922. Cena Kč 16.

Padesátileté trvání zemského Ústředí spolků včelařských nemohlo býti lépe oslaveno než těmito Dějinami. A kdo by byl s to vyličiti všechno, než dlouholetý starosta spolku a jeden z nejzasloužilejsích českých včelařů. Kanovník Kebrle píše tu o včelařství starověkem vůbec, o včelařství našem od dob nejstarších až mythických. Užívá k tomu pramenů Dalimila, Palackého a j. Poutavé zprávy jsou ze středověku, jež autor cituje v autentickém znění. Uvádí i legendy, pověsti. Podrobně jsou údaje o Zemském ústředí, jeho četných sjezdech, výstavách a fondech. Do knihy jsou vloženy tabelly podobizen nejzasloužilejších českých včelařů. Tímto věcným úhledným spisem včelaři se mohou hrdě representovati doma i před cizinou. r.

Časovou knihou jest **Katolictví a naše národní osvobození** Augustina Neumanna. V knize té se vyvrací lež, jako by nebyli katolíci spolupůsobili při zřizování naší republiky. Pěkně líčena zde činnost v tom oboru amerických Čechů.

Palasův **Slovníček literární** obsahuje české i cizí spisovatele s nutnými daty životopisnými, karakteristiku, hlavní spisy, pseudonymy atd. Ale je prý autor nespravedlivý a stanovisko jeho ke katolicismu jest neskrývané. Nepříznivě píše o mnohých spisovatelích katolických. Je to kusá a nesprávná příručka.

Nový ruský sborník **„Krestanskaja Rosslja“** v Praze. Věnován otázkám všeobecně politickým a hospodářským. Chce věcně pracovati k obrození Ruska a napomáhati k snaze obchodně průmyslové a selsko-hospodářské.

Francouzští Dominikáni vydávají revui pro mystiku Revue spirituelle o 64 str. měsíčně. Každého druhého měsíce přidáno 48 stran. U nás Dominikáni vydávají „Růži Dominikánskou“.

Posmrtným dílem J. Jaroše jest **Život podle bož. Srdce Páně,** jež vydalo Děd. sv. Jana N. Vyšel I. sešit (160 str.)

Dobrá kniha náboženská jest P. Klementa Minařika **Večeře Páně,** pobožnosti na každý den v roce. Vydala studentská kolej v Uh. Hradišti.

Nové publikace družstva Vlast: **Kašpárek agentem,** lidová hra pro loutky. Napsal Loučenský. — **Za hvězdou Spasitele,** vánoční hra se zpěvy o 5 obrazech. Napsal Ant. Voborský.

Publikace Družiny sv. Petra Klavera: **Bohumil, černý sluha misionářův.** Napsal P. Fontanie. **Hlas Boží,** nábož. činohra o jednom jednání. Od J. Baetmanna, misionáře v Habeši. Cena Kč 1·50.

◎ ◎ ◎

Z našeho života.

V Kutné Hoře zemřel 20. října ve věku 78 let čestný prelát, arciděkan **Karel Vorlíček.** Jeho snahou byly chrámy sv. Barbory a Matky Boží zachráněny před zkázou. Také na restauraci Vlaského dvoru má značný podíl. Archeologický sbor „Vocel“ ztrácí v něm svého zakládajícího a čestného člena, který prací svou přispěl k uspořádání sbírek a k záslužné činnosti sboru. Byl vzorným knězem a upřímným vlastimilem.

Antonín Bulant, katecheta a básník, slavil 24. října šedesáté narozeniny. Narodil se 24. října 1862 v Křesíně u Libochovic, studoval v Praze a r. 1887 vysvěcen na kněze. Působil na rozličných místech a také na dívčí měšťanské škole v Rakovníce. Od r. 1910 vyučuje v Praze. Přispíval básněmi ve „Světozoru“ a hlavně ve „Vlasti“ v letech 1891 a 1899. Poslední báseň „Domiclánův soud“ uveřejnil v Podlahově „Obrázkové Revui“ (1900).

Nyní se odmlčel. Škoda. Knižně vyšly od něho „Písně a legendy“ (1896). Známa jest jeho legendární epika, Kostelní sonety a jiné. Chválí se i jeho vnější forma a obratnost ve stavbě strof. „Česká Lyra“ (r. 1913) přinesla ukázky jeho básní a podobiznu. Bylo by přáním, aby se opět rozezvučel i při své šedesátce.

Nový opat břevnovský **Vilém Václav Rudolf** narodil se 17. listopadu 1865 v Litoboři u Č. Skalice. Posledně působil v Orlové ve Slezsku. Mnoho do něho vkládáno nadějí, mezi jiným, že přístupnými učiní četné bohaté poklady umělecké, kulturně historické i vědecké, aby se Břevnov stal druhým Strahovem.

Karel Kolisek padesátníkem. Polní superior v Praze Karel Kolísek slavil 16. listopadu jubileum padesátin. Při své úřední práci jest i literárně činným a přispívá do mnohých katol. časopisů jako i naší „Vlasti“. K další činnosti — „Zdař Bůh!“

Dne 0. listopadu připadala 20 letá památka úmrtí velikého biskupa **Edv. Brynycha**, zakladatele katol. hnutí na Králové-Hradecku. Orlové uctili památku organisátora a spisovatele Brynycha.

Od smrti moravského kukátkáře **Václava Kosmáka** minulo 25 roků. Jeho spisy jsou nejlepším jeho pomníkem.

Letos by bylo osmdesát roků **Fr. X. Kryštůfkovi**, rektoru pražské university, církevnímu historikovi katolickému. Narodil se 28. října 1842 v Humpolci, působil v Hradci Králové a Praze. Stěžejním dílem jeho jest „Všeobecný církevní dějepis“

Biskup **Pavel Kepler** slavil 7.) narozeniny. Narodil se 28. září 1852. Svými spisy stal se světoznámým. Jeho spis. „Více radosti“ (i do češtiny přeložený) v Německu dosáhl nákladu 175.000. Všechny jeho knihy převyšují 500 tisíc exemplářů. Z toho lze viděti jeho obrovský význam pro kulturu duše a srdce v Německu.

Pražský arcibiskup dr. Fr. Kordač od nastoupení do 1. září t. r. daroval na charitativní účely, podpory, organisace, tisk atd. v Praze a na velkostatcích 1,272.528 Kč.

Jonáši Záborskému, redaktoru, spisovateli, přispívateli do různých časopisů slovenských (zemřel r. 1876) zasazena v Župianech na Slovensku pamětní deska.

Malý zájem o knihy. Zákonem bylo ustanoveno, že obce zřizovati mají veřejné knihovny. V mnohých obcích se tak již stalo, ale bohužel statistika čtenářů je tak ubohá, že to až zaráží. Knihy by tedy byly, ale čtenářů není. Je to jistě přízrak doby všeobecného nezdravého politisování. (Lidové Listy). Také záleží na tom, jaké knihy se do těchto knihoven kupují.

Valná hromada Spolku na zakládání katol. knihoven konána v Praze dne 9. října ve 2 hod. odpol. ve spolkové místnosti v domě družstva Vlast za řízení Ant. Suchoradského, arcib. notáře a katechety v Praze, který zahájil schůzi modlitbou, načež vzpomněl v Pánu zesnulého předsedy Vlastimila Hálka, a vřele uvítal přítomné sděliv program schůze. — Protokol z minulé valné hromady četl jednatel red. T. J. Jiroušek, protokol byl také schválen a probrán. Dále podal zprávu jednatelskou a sdělil finanční stav pokladní. Obě zprávy schváleny. — Při volbě nového výboru jsou zvoleni: za předsedu Ant. Suchoradský, arcib. notář a katecheta v Praze; za místopředsedu: Alois Dostál, arcib. notář a farář v Ouvalech u Prahy; za jednatele: Tom. Jos. Jiroušek, ředitel družstva Vlast v Praze; za pokladníka: Karel Štella, spirituál arcib. semináře v Praze. A do výboru byli zvoleni: Jos. Tichovský, arcib. vikář, notář a farář v Borku-Suchomastech u Zdic; Václav Kotrba, maj. knihtiskárny a nakladatelství v Praze; Fr. Petrášek, farář v Bohnicích u Prahy. — Za náhradníky byli zvoleni: Alex. Titl, kooperator u sv. Aloise na Vinohradech; Josef Hrubý, učitel v Praze; Augustin Franěk, farář ve Starči u Třebíče. — Ve volných návrzích přijat návrh, aby se učinil pokus, neslevilo-li by ministerstvo pošt na zásilkách knihoven pro lid na poštovném. — Tím byl denní pořádek vyčerpán a schůze skončena provoláním třikráte slávy sv. Otci Piu XI., československému episkopátu a československé republice.

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. **PROSINEC 1922.** ČÍSLO 3.

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. d.)

IV. Cesta do Říma.

Chystal se právě na cestu do Říma, kterou měl již připravenu na dobu od prosince 1863 do příštího jara, proto odložil vše v záležitosti Böhmerově, až se vrátí z věčného města. O pobytu v Italii napsal více zajímavých dopisů, jež zaslal rodičům a paní Marii von Sydow, konvertitce, jejíž zpovědníkem byl; její manžel byl pruským vyslancem ve Frankfurtě, ale nekonvertoval, své choti, čítající tehdy 42 let, nekladl žádných překážek. Protože měla velký zájem na všem, co souviselo se životem církve, psal ji Janssen ze své cesty na jih obšírné dopisy.

Dne 3. prosince 1863 odjel z Frankfurtu, jel přes badenský Frýburg, kdež navštívil přítele nakladatele Herdera; pokračoval v cestě přes Ženevu do Marseile a odtud po moři do Civita Vecchia, kam dojel 9. prosince. Již na lodi měl mezinárodní společnost. Jeli totiž s ním do Říma mezi jinými biskup dominikán z Jižní Ameriky, z Chile, dva misionáři z Číny, generální vikář z Indie, kněz oratorián z Paříže.

Již první dojem Říma byl velkolepý. Vše, co dosud o Římu četl a slyšel, byl toliko nepatrný stín toho, co viděl. Hned následujícího dne vstoupil do svatopeterského kostela a byl zrovna oslepen jeho krásou a velebností.

Když učinil návštěvu u kardinála Reisacha, se kterým se poznal rok před tím na zámku paní radové Schlosserové, pravil mu kardinál: „Budete u mne bydleti pane profesore, ve dvou dnech je vše připraveno pro vás."

U tohoto šlechetného muže zažil Janssen škvostné, vpravdě nezapomenutelné hodiny.

Studoval Řím úplně přesně; napřed se seznámil s celkovým dojmem a pak teprve započal se studiem podrobností. Přiznal, že Řím možno studovati pouze v Římě.

Věren své zásadě „nejdražší poklad, který máme na světě, je čas", využil každé chvíle ke studiu, ale přesvědčil se, že Řím je nevyčerpatelný; přijde se vždy na něco nového, bylo by potřebí pobytu, trvajícího ne měsíce, ale leta, aby se vše krásné prohlédlo.

Četl především Goethovu cestu po Italii a správně sděluje: „O pohanském Římu píše výtečně, ale o křesťanském nic, tento je „největšímu pohanovi nové doby" docela neznám. Na Campo Santo se zastavil u Kapucínů, kde mu přivedli německého kněze, jménem P. Jeckla, Bavoráka, dovedného měďorytce.

Janssen byl mile překvapen, když mu sdělil kapucín, že zná všechny jeho knihy a že právě obdržel jeho nejnovější práci „Schiller als Historiker" a „Frankreichs Rheingelüste", přiznal, že čte tyto spisy velmi rád. Naříkal, že má někdy trpké chvíle mezi spolubratry, kteří opovrhují vším, co není italské a naopak vše italské vychvalují do modrého nebe.

U kardinála, s nímž zůstal až do jeho smrti 29. prosince 1869 v přátelském spojení, měl dvě teplé světnice s vyhlídkou do zahrady; žil jako by byl doma ve svém bytě. Mluvili mnoho o německých poměrech a již tehdy pronesl kardinál i Janssen správný úsudek o Döllingrovi, že jeho víra přestává býti pravou. Kardinál byl velkým učencem, vynikal především ve filosofii. Byl velkým ctitelem P. Kleutgena z Tovaryšstva Ježíšova, přeložil společně s P. Curcim jeho „Theologie der Vorzeit" (Theologie dřívější doby) do italštiny. Pozdější papež Leo XIII. nazýval Kleutgena „knížetem filosofů".

Ve studiích, které směl s dovolením papežovým konati v papežských archivech, byl mu velmi nápomocen P. Augustin Theiner, kněz oratorián, prefekt vatikánského archivu.

Janssen ho navštívil a byl, jako přítel Böhmerův ihned vřele přijat. Jako dějepisce velmi zajímalo Janssena, když mu vyprávěl, že vydává znovu „Annály Baroniovy" a že bude vycházeti každý druhý měsíc jeden svazek, z nichž prvý jest již v tisku. Jak si vážil Janssen Baronia! Píše: „Čím je Tomáš Akvinský filosofii, tím je Baronius dějepisu, oba duchové, překročující hranice své doby, nenajdeme jim podobných!" Ale těžko bylo vyjíti ve shodě s P. Theinerem, nechtěl vydávati z archivu po sobě jdoucích svazků. Později se neosvědčil a byl z úřadu propuštěn.

Jako zvláštnost sděluje, že padal 3. ledna 1864 v Římě sníh a proto, že je to veliká vzácnost, mají děti ve škole prázdno, aby si mohly sníh dobře prohlédnouti. Janssen hledal všude prameny pro své „Dějiny".

Jako přítel knih prohlédl si kardinálovu knihovnu a našel v ní několik vzácných tisků ze století XVI., jichž ihned použil a učinil si z nich výpisky. Kardinál si ho velice oblíbil a po jeho odjezdu psal 23. května 1864 paní Schlosserové:

„Cítím se po Janssenově odjezdu velmi osamocen. Denní, důvěrné obcování s ním osladilo mi celou zimu i jaro a stalo se mi každodenní potřebou. Žil cele a jedině pro krásy veleb-

ného Říma, bohatě využil zdejšího pobytu pro svá dějepisná bádání, ale nedal se pohnouti, aby se vzdal svého skromného postavení ve Frankfurtu, vzdálil se z Německa a usadil se trvale v Římě. Papež udělil mu opětovně požehnání ku zdaru jeho životní práce, napsati německé dějiny." Měl býti přijat do diplomatické služby, což však odmítl, poukazuje na své „dějiny", že by jich v Římě nemohl napsati.

Byl třikráte přijat v soukromém slyšení u papeže; vzkázal mu již dříve po kardinálu Reisachovi, že by se mu snad výborně hodila látka, která by byla velmi časová a o které vyšel právě v těch dnech, co byl Janssen v Římě, IV. svazek Theinerova díla „Monumenta Poloniae", kde bylo uveřejněno mnoho do té doby neznámých akt a zpráv o prvním rozdělení Polsky. Janssen chopil se s radostí a mladistvým zápalem této myšlenky a začal již v Římě čísti a pořizovati si výpisky jak z onoho díla Theinerova, tak také z jiných knih, jež si vypůjčil. Vydal pak v červnu 1865 delší pojednání pod názvem: „Rusko a Polsko před sto lety." Později vrátil se ještě jednou k této látce; měl v roce 1873 přednášku v Cáchách „O I. rozdělení Polsky", která byla také uveřejněna. Podotkl, že píše pravdu a žertem dodal: „Za tuto práci jistě nedostanu řádu, ale řídil jsem se heslem: Cherche verité, fais ton devoir et laisse souci Dieu", „hledej pravdu, čiň svou povinnost a starosti přenechej Bohu". Řídil jsem se dosud touto radou a vždy jsem dobře pochodil. Je to hrůza, jak Sybel a soudruzi přetvářují či přebarvují (ummodeln) dějiny."

V druhém slyšení dal mu papež na památku medaili, na které byl na jedné straně papežův obraz, na druhé obraz umývání nohou apoštolů při poslední večeři, a řekl mu:

„Obyčejně dávám tuto medaili pouze třinácti apoštolům na Zelený čtvrtek, ale vy, jako dějepisec, také vykonáváte úřad apoštolský. V pravdě jest apoštolská úloha, působiti pro rozšíření dějinné pravdy, a sice v duchu lásky a mírumilovnosti."

Vrátiv se oklikou přes Neapol, Florenc, Milán, Benátky do Frankfurtu dne 18 května 1864 začal pořádati pozůstalost Böhmerovu. Rukopisy a knihovnu zdědil, čímž byl nucen opustiti svůj dosavadní byt o dvou světnicích a najati si větší. Nyní teprve si uvědomoval, že smrtí tohoto přítele počalo vlastně v jeho životě nové období. Proto se rozhodl, že si pořídí vlastní domácnost a nebude se stravovati jako dosud v hostincích.

Pořádání literární pozůstalosti Böhmerovy vyžadovalo mnoho práce, ale Janssen konal ji ochotně a radostně. Vydal v dubnu 1868 třídílný spis pod názvem: „Johann Friedrich Böhmer's Leben, Briefe und kleinere Schriften" (B. život, dopisy a menší spisy). Velký 8° 1868, stran LXVIII a 1500, cena nev. 17 M., váz. M. 20. Na návrh Janssenův vydal Herder v říjnu 1869, jím zpracovaný a do tisku upravený výtah z tohoto obšírného díla pod názvem: „Johann Friedrich Böhmers Leben und Anschauungen." Bylo v malém 8°, stran XII a 358, cena nev. M. 2·40, váz. 3·20. Dílo toto

zůstane vždy památkou na život německého učence. Dobře řekl o Böhmerovi Wattenbach: „Působil více než celá řada historických spolků."

Böhmer (1795—1863) oblíbil si v Italii středověký romantismus, byl velkým ctitelem středověku. Nevražil na protestantismus, jejž prohlašoval za původ německé rozervanosti. Říká se mu „otec regest", protože sbíral a vydával prameny a listiny ku středověku; výsledkem cest i bádání v archivech byla „regesta imperii", dílo, které mělo pro dějiny Německa význam epochální, vydal řadu dalších regest a listin měst i panovníků. Jeho předmluvy k „regestum" patří k perlám o středověku. Jsa zámožný, přijal pouze úřad knihovníka ve svém rodném městě, jinak žil svým dějinným studiim.

Měl ve svém domě malou světničku jako studovnu s vyhlídkou na dvůr, kde nejraději dlel a studoval. Byl přítelem katolíků, ale nekonvertoval.

Blížila se doba, kdy se mohl Janssen věnovati své životní úloze a přikročiti ku zpracování a vydávání „Dějin německého národa".

V. Přípravné práce k životnímu úkolu.

Již nahoře bylo sděleno, že Böhmer, kterému se představil Janssen ve Frankfurtě dne 18. dubna 1853, seznav hned na ponejprve jeho neobyčejné nadání dějepisné, pobídl ho, aby zbytečně nerozptyloval svých sil a věnoval se studiu některého období, dosud málo spracovaného; přímo mu navrhl dobu Luthrovy reformace. Janssen chopil se této myšlenky a ihned započal sbírati prameny. Tedy počínaje svým 24. rokem, měl Janssen již pevný a přesný program pro svůj celý další život.

Dříve než nastoupil profesuru ve Frankfurtě, psal mu Böhmer (5. května 1854): „Není zajisté krásnější a na ovoce bohatší úlohy, jako napsati v ušlechtilém slova smyslu populárně psané německé dějiny, které by co nejvíce využily dosavadního bádání a shrnouce nejdůležitější věci, mluvily by mocnou řečí ku vzdělaným kruhům obecenstva; chválím toho, kdo si již v mládí zvolil takovou vznešenou úlohu."

Nebyl však srozuměn „otec německého probádání středověku", že věnoval Janssen tolik místa ve svém díle kulturním dějinám; Böhmer míníl, že není dobře mísiti mezi sebe politické a kulturní dějiny; a odvolával se na velké dějepisce starověku, kteří si nevšímali kulturních dějin.

Ale dobře píše životopisec Janssenův v „Alte und neue Welt" (1886, 20. ročník, str. 233 a 266), kteréhož článku tuto často doslovně užíváme, že „kdyby se byl dožil Böhmer pouze jediného prvého svazku Janssenových dějin a četl skvostné, pravé perly — statě kulturně historické, jež tu Janssen podává, byl by jistě změnil svůj předsudek a úplně schválil, co Janssen provedl", že totiž podával v míře nejbohatší a všude, kde se dalo, kulturní dějiny. Böhmer se totiž obával, že jednotlivec nezdolá této dvo-

jité úlohy a myslil, že nutno děliti práci, jeden historik ať píše dějiny politické a druhý kulturní.

Z některých sdělení Janssenových zdá se vyplývati, že nebyl s počátku naprosto rozhodnut, že započne knihu svou dějinami od konce středověku, ale že měl úmysl psáti vůbec dějiny německého národa od jeho prvopočátku. Neboť v jednom dopisu vypravuje, že o svátku mariánském, dne 8. září 1857 vzal tento úmysl na sebe určitější podobu a odhodlal se výlučně a jedině studovati dějiny od doby Luthrovy.

Výpisky pro tuto práci činil si z pramenů rukopisných i z knih již od roku 1853 a zaznamenal si vše vhodně na větší i menší cedulky, jichž si během let nahromadil ohromné množství, mnoho tisíc.

Se svým osobním přítelem, knihkupcem Herderem, ponejprv jednal o „dějinách" v dopisu ze dne 22. září 1861, kde sděluje, že může tuto svou životní úlohu provésti pouze ve svém nynějším, tak tichém působišti; dodává: „Tato práce zrovna mne elektrisuje a dá Bůh, že bude dobrá a že i Ty z ní budeš míti radost."

V dopisu v listopadu 1871 sděluje témuž příteli, že vzal nyní do ruky cedulky, na nichž má materiál ku své práci, že jest jich nesmírně mnoho a že se nyní dal do pořádání a revidování těchto svých rukopisných sbírek.

A opět byl den marianský, 8. prosince 1871, kdy se rozhodl, že dokončí pouze ještě některé započaté své práce literární a pak věnuje všechna zbývající leta výlučně „Dějinám". Tohoto dne započal také se studiem pramenů rukopisných i knižních v archivu ve Frankfurtě, kde byla veliká bohatost z tohoto období. (P. d.)

František Leubner:

Ticho.

(Č. d.)

Však nezapru: Mně na Řip zvláště milý
jest pohled z daleka, kdy slunce pílí
už volně na západ, tam stane za ním —
tu hory já se dávnověku klaním.
Jest barvy jedné do hluboké modře;
kde lata, lysina, kde věk mu odře
háv královský, kde zeje rána z boku?
Viz, nad úvalem touží po vysoku
a hledí po mně sám, kněz v zadumání,
bůh věky nepohnut, báj vážných skrání,
ač skloněný — kmet na trůnu, klid stáří:
teď za ním, pod ním samo slunce září!

Řip vstanouti, až do nebe tkví hlavou,
Řip dupnouti, smršť živlů vzbouří dravou,

Řip plvnouti hněv z nízka: do plamene
se tryzna obrů sopkou rozeklene,
Řip padnouti, — pád boha obry kácí —
splaň hranice i země dokrvácí.

Hlas z oranin mne volá do přítomna.
Mým snům snad není pravda věrolomna?
Řip dumá, staroušek. Sám, snad se modlí;
svit západu mu do klekání prodlí.
Jest rodu selského. Děd na výminku
už mírně hledí do hemžení synků,
jich práci žehnaje.

Vnuk neúhoří,
v děs hlavu netratí, když nebe hoří,
vše orá, žne, kde sije, dbá, mládˊ učí,
svou půdu obejme i v hrobě do náručí,
ač ruce na hrudi už klid mu kříží;
ať zlaté západy se nad zem níží,
vždy po hvězdách a slunci vyhlížela:
z chmur vyjasní den Řip i dělí pevná čela.

V.

Dobytek se pase po mezích kraj lesa.
V slunci babí léto po vlákénkách pluje,
v chomáčky mě motá, v uzly zadrhuje.

Mám jich plnou hlavu o myšlenkách z vojny,
mám jich na prstech, kam svírám je, kam splnám,
ruky máchnutím je marně rozetínám.

Na topole kříž, kam v létě uhodilo.
Rýha bezkorá, šleh s vrchu do podnoží —
ale Kristu vyhnul z mraků posel boží.

Smeknu, postanu. Mně k soucitu tvář němá
vlhkých očí bulvy po mé točí hlavě
teskně, tázavě a klidně nechápavě.

Nikde pasáčků dnes nekouří tu ohně,
nezní helekání. Tiš a klid mě tíží,
den co skomíravě k obzoru se níží.

Labe, pole, ves se žloutenkově chmuří.
Páchne kysele stín lesa ohryzaný.
Vrány veslují kams těžce s druhé strany.

VI.

Kam západ pohřbívá den bez pláče a hran
pod mraky s větry krákavě táhnou hejna vran.

Kříž u cesty se dívá pod lípou do smutku hor,
komu vykline oči hladových skřeků svár a spor.

Jich těžký let podzimu není na pověr chmurný děs,
ač páchne země umrlčinou z hrud až do nebes.

Kat vráží na kůl kata a plete na kolo —
byť do zimy, k jiným vstaň červánkům, vstaň, živá mrtvolo!

VII.

Měkce jdu, mám pod nohou jen vřes.
Zlatem od západu hoří les.

Šel jsem tudy jarem, vzpomínám,
kdy tah sluk spěl k holým březinám.

Neděle se tměla Oculi:
vlhké šero, hvězdy mrknuly.

V loži zajíc březňák tesklivě
volal matku. Ticho. Neživě.

Chladem vanulo, ač měknul mráz,
ocelí mžil v dálkách Labe pás.

Voněl do trpka háj od hnilob
loňských trav, leč kde by tady hrob!

Podléška se hnula, bledule
bázní nekřehnou. Sníh kdes minule!

Sluky propluly mně nad hlavou
vláčnou nocí, toužnou, čekavou.

Zašumělo deštěm. Tepla vzkaz:
Mladá země, budou křtěnky zas!

Dnes tu jdu; vřes kvete jeseně.
Země klidna, dýchá tlumeně.

Jiné jenom vanou vůně z ní —
cítím železo. Mne nevězní!

Zlatem od západu plane les;
nohy tu, zrak nad oblohy mez.

(P. d.)

Vlasta Pittnerová:

Nanynka.

(Č. d.)

III.

Nanynka s matkou byly po smrti Smetalově bezútěšny. Nanynka nemohla toho ani pochopit, že ten dobrý tatínek víckráte nepřijde, že ho nikdy již neuvidí, s ním se nepomazlí, neuslyší jeho laskavých slov, že více nepojmenuje ji svým zlatým chudáčkem, jak často se stávalo.

Marjánka krom lítosti pociťovala i mrzutost, že ji muž, jak si řekla, odstrčil, že ji téměř zavázal, aby se nemohla podruhé provdati, že mu byla ta dcerka milejší než ona. A vmýšlela se do starostí, jaké bude míti nyní živobytí.

Radila se s Bláhovými, s Loužilovými a rady vyzněly na stejno.

Tak, ať si vezme tovaryše, jemuž dá buď polovici výdělku neb stravu a k této třetinu výdělku, jak obyčejně se stává.

Namítala, že to nepůjde tak lehce. Nějaký hoch po vyučení že nebyl by jí mnoho platen, starý člověk také ne a přijmouti mladého, dovedného muže, že neobešlo by se bez pomluv. — —

Dávali jí všichni za pravdu, ale jiné rady nevěděli.

Přemýšlela úsilovně a pak se rozhodla, že bude tkalčiti sama. —

Že by Nanynka nestačila arci nasoukati cívek a ona sama že nemohla by se soukáním omeškávati, vypočtla si. A tak si umyslila, že vezme si do podruží nějakou starší ženu, která opraví domácnost, obstará kozu a těch několik kousků drůbeže a králíky a dovede též trochu soukati.

Tento úmysl schválili Loužilovi i Bláhovi.

Počala se Marjánka tedy ohlížeti po nějaké podruhyni.

Tato se naskytla záhy.

Hlásilo se Marjánce více žen, vdov, majících děti po službách a dosti těžko shánějících groše na živobytí potřebné prací u sedláků. Hodlala si Marjánka vybrati ženskou, která by též snesla potřebné topivo z vrchnostenských lesů, aby se sama od tkalčení nezdržovala.

Však že si v neděli odpoledne také popíli sama s nasoukáním cívek do zásoby, řekla skoro honosně, dokládajíc, že nechce, aby se Nanynka příliš namáhala.

Vybrala si tedy vdovu Honzákovou, matku onoho Martina, na kterého že by byla čekala, kdyby se jí byl vdovec tkadlec s chaloupkou nenaskytnul.

Tento Martin měl již vojenskou službu odbytu a zůstal ve světě sloužit, jak dal matce od kamarádů z vojny se vrátivších vyříditi. Neslyšela ovdovělá zatím matka o něm po více let ničeho. Psáti skoro neuměl, co uměl, dávno asi zapomněl. A tak ta stárnoucí matka se za syna jenom modlila.

Ostatní tři děti, dcery, jí zemřely. Sloužily v dědině i ve městě a hleděly matce tu a tam lecčíms vypomoci. Zemřely dosti mladé a ta matka podědila po nich trochu šatstva, s kterým že vystačí na do smrti, si libovala. Plakávala ještě o ty dcery při vzpomínání na ně, než říkaly, že by se byly dočkaly na tom světě bídy jako ona.

Nabídnuvši se Marjánce za podruhyni, byla velice ráda, že tato ji přijala, však se jí ty peníze za nájem, byť i nevelký, těžko scházely. Musela bydliti s dvěma rodinami pohromadě a jsouc tiché povahy, zakoušela dosti ústrků.

Muž její byl také tkadlec, znala tudíž soukati i zacházeti s dílem a to bylo Marjánce vítaným, že nebude muset na přitáčení osnovy jednati neb se dožadovati pomoci.

Že dá Honzákové byt a stravu a sem tam nějaký groš, vždy, když přinese peníze od faktora za hotové dílo, shodly se ihned a Honzáková se přistěhovala jako kdysi nebožka Šebestová.

Přistěhovala si starou postel, na posteli po Šebestové spala Nanynka. Vystýlala na tuto Marjánka také peřiny, na které pro Nanynku koupila a do které se rok od roku přidávalo peří od těch hus, které Nanynka vypásla.

Že se dcerka mrzáček nevdá, ale proto peřiny míti může, říkala honosně Marjánka ženským, hned jak na prvý sypek koupila a na tento povlak ze své růžové kartounové sukně, která byla za svobodna její pýchou, ušila.

Byla to peřina menší než svrchnice a velká za dva polštáře, jaké naše horačky mají rády.

Použije se buď k položení pod polštáře, a není-li tento ani jeden, přeloží se a koná dobré služby.

Po otcově smrti měla Nanynka tuto peřinu jen skrovně naditou a Marjánka počítala, že to bude dlouho trvat, než nasype ještě svrchnici a aspoň jeden zhlavec. Hodlala každoročně koupiti aspoň tři husy, což jí panimáma Bláhová i Františka schválila.

Tato si v duchu pomýšlela, že budou přece kdysi její děti po Nanynce děditi a řekli si s mužem, že bude všecko dobré, co zůstane, jen ať vdova pro dcerku mrzáčka šetří a schraňuje.

A tak počala hospodařiti Marjánka s podruhyní Honzákovou a snášely se až milo.

Nanynka rostla matce i tetce, jak Honzákové říkala, jen pro radost.

Její vada jí nepřekážela, dokázala více než jiná zdravá děvčata.

Soukala tak pěkně, její cívky byly, jak ji matka pochvalovala, jako „ulité“, nikdy „na přeskáčku“, takže se outek netrhal a Marjánka navazovala jen od cívky k cívce a nebylo v osnově zbytečných uzlíčků.

Husy napást i pro ně krmu zeleného sehnat dovedla též a donášela domů v zástěrce mlíčí, bodláčky a sladké lupeny těm bažulenám do michanice.

I do lesa chodila s tetkou a donesla vždy v malém pytli aspoň trochu šišek. Na lesních bažinách hleděla natrhati vždy trochu sítí, které se na podestlání hodilo. A nebyla línou sbírati na cestách něco mrvy, jak se hodilo.

Že má to děvče mrzáček zlaté ruce, jistila Honzáková mezi ženskými.

„Jen aby se mu máma nezvětřila a nechtěla se vdávat. Bylo by mi Nanynky líto, kdyby ju snad otčím votloukal," dokládala vždy a ženské přisvědčovaly.

Již třetím rokem hospodařila Marjánka jako vdova. Šlo jí dobře, dílo na stavě se jí dařilo, na polích se dobře rodilo a to „zvířectvo": koza slepice, králíci a husy, bylo k užitku.

Honzáková v lepším bydle téměř omládla a říkala, že jí neschází ničeho, leč zpráva nějaká o Martinovi.

Tu jednoho podzimního dne v říjnu šla Marjánka do Žďáru odvésti dílo. Tkala bavlněnou látku, tak zvaný „amanc", po jedné straně bílý s růžovými květy, na druhé bílými v růžové půdě se jevícími.

Vytáhla hezky pomocí závaží osnovu a zbylo jí kus látky, z které slibovala ušíti Nanynce kabátek. Nanynka byla malá a nebylo mnoho na ten kousek oděvu pro ni potřeba.

Marjánka obdržela peníze a novou osnovu a faktor ji pochválil za bezvadně odvedenou práci. Zažertoval s ní vlídný, starší pán, že jí jde ta tkalcovina bez pomocníka, bez tovaryše, ptal se, zda se nebude přece vdávat a sliboval žertem, že by jí pak dával dvojí dílo, když by si zjednala pro muže druhý stav. Že by jí pak dával jedno bavlněné dílo, druhé vlněné, aby bylo těch zbytků pro léto i pro zimu.

Odpovídala rozpačitě a byla ráda, když mohla odejít.

Dala si osnovu v uzlu svázanou do známého hostince a šla nakoupiti něco vařiva a jiných potřeb. Měla sotůrek, v tomto láhev na petrolej, jinou na ocet a malou lahvičku na trochu skořicovky, které si někdy s Honzákovou popřály, jak říkaly, pro posilu a úlevu v nějakém pobolívání žalůdku, jak se tak někdy ozvalo.

Koupila i mouku, sůl, mýdlo, cukr, mletou kávu, cikorku i pernik a suché švestky do buchet.

Nanynce za krejcar cukroví a rohlíček.

Stavujíc se v hospodě, byla překvapena, an na ni od stolu zavolal silný, tak drobet jí známě připadající člověk.

„A tohle je Marjánka! Přece jsem tě poznal. No, zavdej si ode mne," řekl a přistoupiv k ní podával jí sklenici s pivem.

Ucouvla, téměř polekána, a řekla: „Nepoznávám vás. Kterej pak jste?"

„Ale Martin, Honzák, vždycky Martin! No, tak si přece ode mne zavdej," nutil.

Vzala sklenici, řekla: „Stály zdraví," upila a vracejíc sklenici, pohlédla po očku na Martina.

Sesílil, zmužněl, ale podobu neztratil, divila se v duchu, že hned ho nepoznala.

„Musím jít," řekla. „Votměla bych se, je špatná cesta."

„A já tě doprovodím. Či jdeš snad jinam, nežlivá k nám do Zálesí?" tázal se, klada na stůl peníze a dopiv pivo. Oblékal burnus a chopil se nevelkého uzliku, který měl na lavici.

„Což že do Zálesí," odvětila, poděkovala hostinské a vyšla.

Vyšel s ní Martin a hnedle v síni se chopil jejího uzlu, řka, že jí ho ponese.

„Máte svůj huzlík," namítala.

„Ten skoro nic neváží. Mám v něm jen všední šaty a boty a pár kousků prádla, přehodím ho na tvůj huzel," zasmál se a dodal: „A co pak já mám bejt hu tebe: vy? Tohle se mně nezdá."

„I vy jako ty," zajikla se v rozpacích.

„To si nemyslím. A jářku, kde pak sloužíš?" Nebo jseš vdaná? Ten huzel je jako vosnova, máš snad tkalca?" tázal se, ani rychle vykročili.

„Byla jsem vdaná, měla jsem tkalce, včil jsu vdovou a tkalcuju sama," sdělovala.

„A koho's měla?" tázal se Martin.

„Smetala, vdovca jsem si vzala," odvětila a nemnoha slovy vypověděla o muži a dceři mrzáčkovi.

Poslouchal mlčky. Po chvíli se tázal, zda vídá někdy jeho matku a jak se této vede.

A slyšel, že jest jeho matka u Marjánky v podruží, až se podivil a hned tkalcovce děkoval, že se jí ujala.

„Byl bych mamince rád někdy ňákej groš poslal," řekl. „Ale když člověk neví ani jak. Měl jsem dobrý služby, ale pořádem jsem se chystal dom. Tak mně to k nám do hor táhlo. A zasmálo se na mne štěstí. Sloužil jsem v Jihlavě a ty paničky bratr je zde na panství revírníkem. Byl hu pánů na návštěvě, za kmotra přijel a smluvili jsme se, že jsu odsud. A nabídnul mně, chcu li bejt prej hajným, že mne doporučí. Já že jo, jakby ne a on odjel a za tejden psal, ať přijdu."

„No tohle je kousek štěstí," posvědčila Marjánka.

„Taky si tak myslím," zasmál se Martin a pokračoval: „Poslal ten pán zrovna lejstro, s tím si dojdu na zámek a hned mi povijou co a jak. Budu zatím výpomocným hajným, z jara mi vykážou teprvá hájovnu, kdybych prej měl chalupu, což by ju vrchnost koupila a byl bych lepší nežlivá ve svým. No, čert houby ví, co Pámbu dá, třeba se mi do jara hodí se někam přiženit. To by pak hrálo."

Marjánce blesklo hlavou, jak za noci před zaslíbením se Smetalovi na toho Martina vzpomínala — — —

A jak o něm s jeho matkou hovořívala — — —

Kdež by jí bylo napadlo, že by — že snad — že možná nedomyslila — — — —

„A nemáš holku?“ tázala se bezděky mu tykajíc.

„Prosím tě! Měl jsem tu a tam holku, ale na ženění to nekoukalo, když má člověk jen ty ruce. Pořídil jsem si šatstvo, no včil budu dostávat mundur od vrchnosti, to se ví. A když bude služba, najde se nevěsta i třeba v místě,“ zasmál se a zatočil holí. —

Viděli již světla z dědiny a Martin pozastaviv se, řekl jaksi váhavě: „Kam pak já půjdu?“

„No kam bys šel? K nám, to bude tetka koukat! Na noc můžeš jít k zefovi, k Loužilom, tam ti dajou nocleh. A zejtra si to všecko můžeš vobejít, na zámku a do ty ktery myslivárny,“ určovala tkalcovka.

„Tož ano,“ svolil bez zdráhání.

Jak vykřikla Honzáková, jak v pláči i smíchu objímala syna — — —

Povečeřel u Marjánky a teta poslala Nanynku pro Loužila.

Došel a vyslechnuv Martina, rád ho vzal k sobě na nocleh. —

V té hezké chaloupce nemohlá vdova tkalcovka dlouho usnouti.

A usnuvši, spala nepokojně. (P. d.)

Georges Toby:

Gloria in excelsis Deo.

— Sláva Bohu na výsostech —
otřásl se celý chór,
— pokoj lidem dobré vůle. —
vesničanů vpadl sbor.

Třásl se hlas výměnkářům,
jasně zvučel dětský zpěv,
zazvučela lásky struna,
zdolán v srdcích všecek hněv.

V. O. Hlošina:

Čeští kartusiáni a celestíni v dobách husitských.

Příspěvek k dějinám náboženské a sociální revoluce století XV. v zemích československých.

(Č. p.)

Zakladatelem kláštera tržeckého byl biskup litomyšlský Albert ze Šternberka, dědic panství šternberského na Moravě. Církevní tento hodnostář, muž velice vzdělaný a zbožný a důvěrný rádce Karla IV., biskupoval v Litomyšli dvakráte. Jsa podruhé v Litomyšli stále churavěl a oddával se tu životu kajícímu. Z této příčiny pojal roku 1375 úmysl založiti na blízké své tvrzi v Tržku klášter kartusiánský, což také r. 1378 provedl, ač dokončení svého díla se nedočkal. To bylo zůstaveno jeho nástupci Janu VII. Soběslávkovi, který přislíbil, že posud nedostatečná nadání klášterní rozmnoží. Když však biskup slibu pro nepředvídané příčiny splniti nemohl, někteří mniši z Tržku r. 1388, a to z rozkazu svých představených, odešli a usídlili se v Dolanech u Olomouce, kdež zřídili si klášter, nazvaný „Údolí Josafatské", jiní však nicméně i po odchodu bratří do Dolan v Tržku zůstali, konali tu v klášterní kapli služby Boží a spravovali nemovitý majetek, jenž kartusiánům v Čechách náležel.[18])

Tak tomu bylo až do roku 1421. Toho roku totiž husité dne 28. dubna zmocnili se Chrudimě a táhli k Vysokému Mýtu a pak k Litomyšli. Proto tržečtí kartuziáni dne 29. dubna majetek svůj movitý, pokud mohli, na rychlo uschovali a většinou utekli, nejspíše ke svým bratřím nejprve do Brna a pak do Dolan. V několika málo hodinách potom husité klášter jich přepadli, vydrancovali, zbylé řeholníky pobili a kostel i s celami mnišskými spálili. Zprávy o tomto činu obsahují se u Crugeria, Palackého, Tomka, Zapa, Jelínka a j.

Crugerius píše: „Roku 1421 pražští husité spojivše se se Žižkou a jeho Tábory, Chrudim, hlavní město téhož kraje a královské věnné město tak mocně oblehli, že hned prvního dne toto se svým obhájcem a náčelníkem Janem Městeckým jim se poddalo. A opravdu hrozila městu strašná záhuba, protože Pražané za podněcování a pobádání Žižkova . . . téhož dne, kdy k městu přirazili, ihned jali se je dobývati . . . Potom od Chrudimě po strašných vraždách, dne 29. dubna hnuli se pálící husité ku předu[19]) a v následujících dnech kolem do kola, dříve nežli Litomyšl oblehli, proslavili se novými a novými požáry tím, že vyvrátili a spálili více kostelů a menších klášterů, při čemž mnohé řeholníky pobili, jak výslovně uvedeno o Tržku na

[18]) Sr. „O kartouzi Tržecké a růžovém paloučku u Morašic na Lytomyšlsku", 4.

[19]) Sacri pulveres, měsíc duben, 170.

jiném místě",[20]) a Jelínek dodává: „Husité opustivše Chrudim k Litomyšli táhli a na cestě klášter kartusiánský, as hodinu od města Litomyšle při zámku Tržku stojící, vyloupili a zapálili..." když před tím uvedl, že mniši, uslyševše o pobytí dominikánů v Chrudimi, „sebrali své nábytky a pryč se vystěhovali,"[21]) a to, jak odjinud víme, k svým spolubratrům do Brna a do Dolan, odkudž zase po dobytí a vypálení tohoto kláštera husity r. 1425, do Olomouce se uchýlili.

Dolany totiž, jak sděluje Palacký, aniž bychom znali bližších okolností, byly dne 5. února 1425 v noci náhle od husitů přepadeny, při čemž klášter kartusiánský byl lstí jat, vydrancován a vypálen.[22]) Řeholníci před tím utekli do Olomouce s převorem v čele a tam po celou válku bídně živořili.

V Králově Poli či Nové Vsi u Brna založil kartusiánům roku 1375 klášter markrabí Jan a nadal jej dosti četnými statky. Řeholníci jeho v dobách husitských zachránili se v Brně. Aspoň u Crugeria čtu: „Řeholníci dolanští, když uslyšeli, že husité se blíží a míní na kartusiánech jakožto svých protivnících vzíti pomstu, utekli a odebrali se do Olomouce. Totéž učinili i kartusiáné v Králově Poli u Brna . . ."[23])

Přehlédneme-li tedy celkově spoustu husitskou v klášteřích sv. Brunona v zemích českých, shledáme, že dne 18. srpna 1419 husité pobořili klášter na Újezdě u Prahy a mnichy jeho pobili, dne 25. dubna 1421 v Sedlci u Kutné Hory,[24]) že zničili dále kláštery v Tržku dne 29. dubna 1421 a dne 5. února 1425 v Dolanech u Olomouce a řeholníky jich částečně pobili a konečně že velice poškodili na majetku klášter v Králově Poli. Tím řádu kartusiánskému byla zasazena v zemích československých tak prudká rána, že se z ní více nevzpamatoval, neboť do Prahy se vůbec nenavrátil[25]) a do Čech přišel teprve v době katolické náboženské restaurace,[26]) ježto sice pražský klášter znovu zříditi třikráte se pokusili a to Ladislav Pohrobek, kališník Jiří z Poděbrad a Albrecht z Valdštýna, ale vždy marně. Roku 1463 zemřel poslední pražský kartusián.

Proto, praví-li kronika Bartošova: „Téhož dne, 18. srpna roku 1419 byl Žižkovými stoupenci vyvrácen klášter kartusiánský a nazítří spálen,"[27]) dá se totéž říci o díle sv. Brunona v Čechách vůbec . . .

---

[20]) Sr. měsíc říjen, 27.

[21]) Historie města Litomyšle, I., 282 a 283.

[22]) Urkundl. Beiträge, I., 372, n., 377.

[23]) D. c. říjen, 28.

[24]) V této době žilo v klášteře pražském do 40 osob. Sr. Jakubička, d. c. ze dne 7./III. 1911.

[25]) Sr. Winter, d. c. 692.

[26]) Stalo se tak ve Valdicích dne 8. prosince 1627.

[27]) Dobner, Monumenta historica Bohemiae, I., 144.

III.

Myšlenka křesťanských poustevníků o úplném odloučení se od všeho světského a vrcholící v útěku ze světa do ústraní hor a nedostupných míst vzbudila od svého vzniku až do dob středověkých celou řadu náboženských sdružení, jichž duchovní život byl na mnoha místech i obrozením křesťanství vůbec, jako na př. možno pozorovati při celestínech, jichž zakladatelem sluší považovati Petra z Murrone, zemřelého roku 1296. Muž tento, narozený r. 1215, shromáždil dle přísnější či zostřené řehole sv. Benedikta jako poustevník a eremita v Abrucách na hoře majellské v Athulii kolem r. 1258 více stejně smýšlejících druhů a dosáhl roku 1264 od papeže Urbana IV. schválení takto vzniklého poustevničího řádu Murronitů, t. j. „Poustevníků sv. Damiána či z Murrone", jenž později, když jich zakladatel r. 1294 papežem se stal a pode jménem Coelestina V. vládl, nazván byl řádem Celestínů. Po papeži Urbanovi schválil řád tento opětně roku 1274 papež Řehoř X., ač novější bádání historická pravost stvrzovacích bull jak z r. 1264, tak z r. 1274 upírají. Podobně není historicky ověřeno, že již roku 1274, kdy Petr Murrone ubíral se na čtvrtý všeobecný sněm do Lyonu, řeholníci murronští měli 16 klášterů. Jisto jest pouze tolik, že od roku 1293 nebyla více hlavním sídlem tohoto řádu hora majellská, ale klášter sv. Ducha v Sulmoně za opata Onufria.

Filip Sličný, král francouzský, povolal 12 mnichů z této kongregace do své země a založil jim jeden klášter v Ambertu u Orleansu a druhý na hoře Chartres u Compiégne. Tím nabyl řád nové vážnosti a vzmáhal se tak, že na počátku XIV. věku rozdělil se ve dvě kongregace a to italskou, a francouzskou, s hlavními sídly v Sulmoně a v Paříži.

Řád celestínů za doby svého rozkvětu měl ve Francii, Italii, Nizozemsku, Německu, Čechách a Polsku celkem kol 120 klášterů. Alespoň protestant Zöckler píše: „V Italii bylo koncem předcházejícího či XVIII. století celkem 96 celestinských domů. Jich disciplina, jež v některých bodech, zvláště pokud se týká přísnosti postů, mnohem jest důraznější nežli nejstarší předpisy řehole benediktinské, byla r. 1629 upravena nově stvrzenými konstitucemi od papeže Urbana VIII. Za to menší počet klášterů tohoto řádu nalézal se v provincii francouzské. Bylo jich asi 21. Podobně tomu bylo i v jiných zemích, na př. v Čechách a v Lužici, kde v Praze pod Vyšehradem a v Ojvíně u Žitavy z r. 1366 od Karla IV. byla proslavená sídla této kongregace."[28])

Představeným kongregace byl opat, jemuž byli podřízeni jednotliví správci klášterů, zvaní převorové. Převorové odpovídali za vše, co v obvodu klášterním se stalo. Vedli také správu statků řádových. Celestíni nosili bílý hábit a pás s černou kápí a černým škapulířem. V kůru i mimo klášter užívali černého pláště. Bratři laikové nosili podobný oděv světle hnědé barvy.

[28]) Realencyklopädie, d. c. IV., 204.

Do Čech, jak již připomenuto, uvedl je Karel IV. r. 1366. Panovník tento poznal celestiny v Avignoně, když tam návštěvou u papeže Urbana V. dlel a v touze, aby jeho krásná vlast měla vše, čím katolický tehdejší svět vynikal, přivedl dva z nich s sebou do Prahy, aby si tu vyvolili místo k založení kláštera. Protože však hlučné sídelní císařské město nezdálo se těmto příhodným místem pro jich klášter, vykázal jim Karel IV. vrch Ojvín uprostřed hlubokých lesů u Žitavy a vystavěl i nadal jim tam rozsáhlý klášter a nádherný chrám.[29]) Ale celestíni přišli později do Prahy přece, a to ke kapli sv. Michala pod Vyšehradem, již jim r. 1387 věnoval pan Konrád Krajíř z Krajku, ač nadání toto bylo dosti skromné. Z převorů u sv. Michala známi jsou pouze Mikuláš z Vartemberka v roce 1402 a Oldřich z let 1407 a 1408.[30])

V Ojvíně vytrvali celestíni po celou bouři husitskou. Za to v Praze byl jich klášter již dne 3. srpna 1420 nadobro zničen,[31]) takže nezbylo ani po něm, ani po kapli sv. Michala nižádné památky, ač bližších zpráv o tom nemáme. Řeholnici tedy se asi zachránili útěkem do Ojvína,[32]) ač Theobald připomíná, že když počátkem, srpna byla králi Zikmundovi do Litoměřic podána zpráva, že husité dne 3. srpna 1420 v Praze více mnichů, kteří nechtěli své víře se zpronevěřiti, upálili, tato zpráva tak krále rozhněvala, že dal 24 husitů v Labi utopiti,[33]) v čemž možno viděti nepřímou zmínku o upálení alespoň některých celestínů, jichž klášter den před tím byl vydrancován a zničen. Proto Tomek píše: „O kostele coelestinů neděje se žádná zmínka při záhubných událostech r. 1420, ale nicméně jisté jest, že byl tehdáž rozbořen, nejspiš od Táboritů. Později připomínají se jen zdi někdejšího kláštera.“[34]) Podobně vyjadřují se i jiní, jako na př.: „Ekrt, Žák, Palacký, Zap. Tím celestíni opustili země české na vždy. Připomínají sice Palacký[35]) a Winter,[36]) že po vojně husitské tito řeholníci vrátili se do svého kláštera v Praze, ač jen na krátko, poněvadž nemohli býti ani skrovni jejich členové z důchodů klášterních nikterak živi, ale zpráva tato neodpovídá zcela pravdě, neboť ostatní historické prameny o něčem podobném nevědí, vyjmeme-li zprávu Eneáše Silvia, jež však docela dobře se dá chápati v tom smyslu, že celestíni pouze učinili pokus, bylo-li by možno bývalý klášter alespoň částečně obnoviti.[37]) Tomu nasvědčují zajisté slova Tomkova: „O celestinech jest zpráva Eneáše Sylvia v jeho dějepise českém, že se za císaře Zikmunda do Prahy vrátili; ale musili

[29]) Sr. Borový, d. c. 226.
[30]) Balbín uvádí jich sídlo na Zlíchově pod Vyšehradem.
[31]) Sr. Borový, d. c. 234.
[32]) Sr. Beckovský, Poselkyně, II., 3. 390.
[33]) Sr. Hussitenkrieg, 215.
[34]) Dějepis m. Prahy, VIII., 168.
[35]) Dějiny národa českého III., 578.
[36]) Život církevní, 696.
[37]) Praví alespoň doslova: „Redierunt et alii monachi, ut coelestini“ t. j. Vrátili se i jiní mniši, jako celestíni . . . Sr. Vičar, d. c. 142.

brzy zase odtud zmizeli; není později žádné jiné zmínky o nich než jen o zdech někdejšího jejich kláštera z r. 1466.[38])

Proto, praví-li na př. Jakub Malý, že upálení Husovo způsobilo veliké rozjitření v Čechách, které obrátilo se hned v násilí proti kněžím strany jemu protivné, že skoro všichni faráři pražští byli od rozbouřeného lidu vyhnáni z far a dosazeni v ně kněži strany Husovy a že při tom staly se místy také hrubší výtržnosti,[39]) což jest celkem přesvědčením všech liberálních dějepisců českých, nesrovnávají se slova tato s plnou pravdou. Vždyť husité přímo zuřili proti všem katolickým kněžím a zejména proti řeholníkům a dopouštěli se na nich takových násilností a bezpráví, krádeží a loupeží po celou dobu „rozmachu" husitského, že něco podobného marně bychom hledali v dějinách kteréhokoliv jiného kacířstva. Jisto jest, že ani jediné řehole neušetřili husité ani ve své ani v cizí vlasti.

Jich nenávist protiklášterní zabočila až tam, že vraždila na potkání řeholníky úplně neznámé, že zapalovala budovy nejnádhernější a ničila památky nejskvělejší, aby se v pravdě ukázalo, že nenávist náboženská je ze všech nejhorší . . . Proto neušetřili husité ani celestínův, řehole to, jež vlastně, pokud známosti dějepisné sahají, ani v nejmenším nezasáhla rušivě proti Husovi a jeho stoupencům. Prostě byli to mniši, a tu dle husitské zásady: „V sak, mniše, v sak!"[40]) t. j. „Patří je utopiti", s chutí, husitům vlastní, byli mučeni, upalováni a jinak vražděni za „nelidské surovosti".[41])

A důsledek všeho tohoto husitského bouření byl, jak dobře poznamenal již Palacký, ač protestant a první průkopník vynášení husitství,[42]) úplné zničení staré autority jak v ohledu státním tak církevním, jež přineslo s sebou též zničení národní jednoty a svornosti, t. j. jasněji řečeno, národní politické samostatnosti . . .

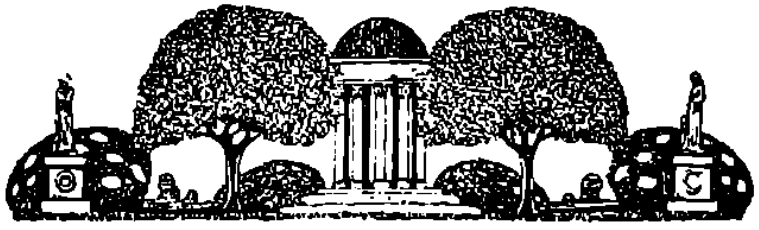

[38]) D. c. IX., 154.

[39]) Vlastenecký slovník historický, 214.

[40]) Sr. Winter, d. c. 691.

[41]) Winter, d. c. 691.

[42]) Sr. Stimmen der Zeit, září 1917, 715, n.

Ludm. Grossmannová-Brodská:

Vánoční ohlasy.

I.

Sněhové přes závěje
jasný hlas zvonů spěje,
z vísek i kolem měst;
a hlásá lidstvu všemu,
že kdysi zrodil se mu
kdož Spasitelem jest!

Chudá stáj v Betlehemu
přístřeším byla Jemu,
tam dřímal světů Pán,
na slámě v chudé jesli,
kam Jemu dárky snesli
ti, jimiž milován

byl Mesiáš, jenž přišel
z chudoby, aby vyšel
svou láskou obejmout
chudé, nešťastné, hříšné,
boháče tvrdé, pyšné
je zbavit pekla pout

všecky Eviny děti;
za všecky měl trpěti
na hoře Golgotě,
vykoupil lidské syny
On, který neměl viny
v svém celém životě.

Ó Lásko neobsáhlá,
dnes osviť srdce spráhlá,
ať vírou, nadějí
se naplní a k Tobě
v krásné vánoční době
se přimknou úžeji!

II.

V mlhavý závoj zahalila
země svoji tvář milostnou,
a všecky vděky tiše skryla
pod sněžnou rouškou bělostnou.

Stkvoucí nádhera hermelínu,
je dílem zimní královny,
ta ze Severu mrazných stínů
zná kouzlit pocit čarovný.

Když v lidská srdce tucha táhne,
že z růže kvítek vykvete,
ten svět, po němžto srdce práhne,
co žije lidstvo na světě.

Z chudobných na vsi kostelíků,
ze skvostných města kathedrál
se vznáší jediný hlas díků,
že narodil se Pán a Král!

Pastýři k němu pospíšili
i od Východu mudrci,
by zřeli, že se vyplnily
sliby, jež dali proroci.

Ne darmo hvězda čarné krásy
tehdy vzplanula na nebi:
bylať symbolem oné spásy,
již podnes lidstvo velebí.

III.

Zanikly velké světa říše,
i mocných faraonů sláva,
na rozvalinách pyšných sídel
bodláčí bují, roste tráva.

Kde který z mocných faraonů
dnes žije každé ve paměti?
čí jméno nebo velké činy
dnes každoročně lidstvo světí?

Herodes proklet, David hřešil,
Šalamounova moudrost všecka
nedocílila ani tolik,
jak zrození drobného děcka.

Chudobné matky z Nazaretu,
jež rostlo v oběť dřeva kříže,
a čím víc Ježíš lásky hlásal
tím byla Jemu zloba blíže. —

Až tam na hoře Kalvarii,
když posléz bylo dokonáno,
a noci končil svatý život,
jemuž v Betlémě vzešlo ráno,

fariseové, zákonníci
když korunu mu z trní dali
tušili, Ukřižovanému
že věkověčnou pamět dali?!

V. Velvarský:

Ze sbírky Na jiný vzduch.

Stříbrné hrozny vonící střemchy
zřel jsem nad hlavou,
jda lesem v dumné myšlenky zabrán
chůzí loudavou.

Vonících hroznů stříbrné střemchy
zřel jsem na tisíc;
několik velkých uvil jsem chvatně
krásných do kytic.

Komu jen dám ty kytice bílé
v milou památku?
Královně máje oltář ať zdobí,
jí a Děťátku!

Na suché duby zahřmělo,
špatné to znamení bývá,
ráda se z sadů, ze stodol
k rolníku bída dívá.

Buďto se kroupy vysypou
nebo zas mrazivo bývá;
stromoví včas svůj nekvete,
obilí sněť zas mívá.

Zahřměte bouře na lidi,
rostou-li jako to doubě;
jimi když něco zachvěje,
ujdou spíš věčné zhoubě.

Jan Voborský:

Trifolium Marianských básní Quidona Gezella.

Etuda z ovzduší vlámské lyriky.

(Z rukopisu díla: „Kult Marianský v poesii světové".)

(Č. p.)

V letech nejhlubšího odmlčení se Gezellova vydali jeho přátelé a ctitelé sbírku skvostných jeho lyrických veršů: „Básně, zpěvy" *(Gedichten, Gezangen)*, po jeho smrti pak vydána byla ještě skvostnější poetická sbírka „Posledni verše" *(Laatste Verzen)*. — Souborné vydání všech básnických prací Gezellových uchystáno bylo r. 1913 v 10 svazcích nakladatelstvím L. J. Veen v Amsterodámu a největší zásluhu o zjasnění a pozdvižení básnického významu Gezellova získal sobě jeho žák Hugo Verriest.

Slíbil jsem v této etudě trifolium, *trojlístek Marianských básní Gezellových* — a jsem opravdu blažen, že mohu slib splniti.

V knize „Vínek času" (Tijdkrans) (II., s. 150) nalézáme další takovou básnickou malůvku, řekl bych, lyrickou perličku, zářící a svítící a doužkující tou veškerou svou niternou něhou a milou prostotou, dokonce snad zamženou dechem melancholie, jako as za chladného rána nalézáme na hebkém hedvábu jetelového trojlístku zasněnou perlu rosnou, kterou teprve zlatý paprsk sluneční zulibá, probudí a světelnou silou a hřejivým objetím promění v perlu, v démant, v skvost!

Quido Gezelle tam pěje ve verších nadepsaných:

Tak dlouho bloudil jsem . . .

Tak dlouho, dlouho bloudil jsem
a cesty hledal, ale nenašel;
já prošel, běda, mnohou zem,
však zmámen, k jakému jsem cíli spěl?
A nebýti tam na nebesku hvězdy Tvé,
Maria, svítící od věků do věků,
byl bych snad zšílel na té pouti své,
kde smrt jen strojí léčky člověku! —

Toť tedy zase nový námět Gezellův; on pode jhem tísnivých povinností jenom duchem bloudí světem a bloudě touží po jediné hvězdě spásy v tom všem zoufání a kolotání životním, po Marii, kterouž pouhými osmi veršíky uctívá a při tom byť i smutkem obestřen, přec jen celou bytostí svou básnickou opěvá jako věčně zlatou astrální růži nebeskou. —

Vím zcela dobře, kterak třeba jest, hluboko se vnořiti do ideových krás lyriky Gezellovy, někdy finesně vplétané do veršovaných hříček slovních, podobných rychlému doteku kláves a vím také, že k překladům jeho básní třeba jest většího a vyššího umění než toho mého poskrovného, ale poznal jsem též, že momentní inspirace někdy přímo v duši překlad takový sama vykouzlí.

A stalo-li se tak při Gezellově lyrickém šperku „Viva Maria“ z knihy písní *„Liederen, Eerdichten“* (str. 97), tu nebylo to, přiznám zcela upřímně, zásluhou mají, nýbrž jsem přesvědčen, že Madonna sama tu povzbudila snahu nesoucí se vždy k jejímu velebení, aby pérem zpočátku snad poněkud znervosnělým a nesmělým, později však přec jen jak obvykle pevným zachyceny byly všecky ty jemné, pavučinkovitě teninké zlaté nitky ideové tkáně Gezellovy, z nichž k chválám Marianským schystán takový skoro antiquitní závoj s bordurou miniaturních smaragdů a tyrkysů a korálově červených slunéček.

Svítila luna stříbrně jak tajuplná gloriola Madonnina, vlahou letní noci zavoněly z polí kvetoucí růžové paličky jetelové, když jsem před milým mi z dávna již obrazem Marianským doplnil Gezellovo trifolium básní k poctě Matičky Boží tímto překladem jeho svérázné písně:

Viva Maria.

Cítím, proč jazyk můj se chví, viva,
a proč v mém srdci blaženství, viva;
Maria, Panna přečistá
mně všude blaho uchystá —
Ave Maria!

Vzduch modravý jest velký hrad, viva,
sněm ptáčat je v něm odevšad, viva,
v oblacích cestu k nebi zřím
posetou květem růžovým,
Viva Maria!

Ovoce sladce. krásně zrá, viva,
jak dlouhé práce odměna, viva —
pracuji rád, kde píseň zní,
veselá mysl, ctnost je v ní,
Ave Maria!

Marie děti v každý čas, viva,
čiňme, co slavik učí nás, viva,
již z rána než se rozední
jásejme, ať to světem zní
Viva Maria!

Buď vítán, s nebes anděli, viva,
poselstvím k Panně rozchvělý, viva,
jenž veliš, aby každý den
byl slovy tvými pozdraven:
Ave Maria!

Přeslavná, čistě počatá, viva!
Nad námi buď vždy ruka Tvá, viva,
a vysvoboď nás každého
od pekel, skonu špatného,
Viva Maria!

Nevím se pamatovati, máme-li v naší česko-slovenské mateřštině a specielně v naší katolické literatuře překladů z básnického díla lyriky Gezellovy.

Němci jsou v příčině té rozhodně šťastnější, neboť již v r. 1916 (tedy v čas již s krutou vehemencí rozpoutané světové války) vydána byla v knižnici „Insel-Bücherei" kytice 41 básní a písní Quidona Gezella v mistrných překladech Rudolfa Alexandra Schrödra, jemuž se vtipnou aplikací starobylých a z různých lidových nářečí vzatých rčení a obratů slovních podařilo zachytiti jako renovovanou barvitou fresku starodávný ráz, jejž poesie Gezellova mistrně a k zvláštnímu půvabu a rázu celého díla také snadno konstruovala z typických úsloví západovlámských, promísených svérázem nizozemským.

V knize veršů „Kdo výš a dál", kterouž jsem vlastním nákladem v knihtiskárně družstva „Vlast" vydal v r. 1918, uveřejnil jsem snůšku 11 překladů (tehdy ovšem ještě bez poematu Viva Maria) z jemné delikátní lyriky Gezellovy a připsal jsem jí něžné duši naší katolické básnířky a ctitelky Marianské, Ludmily Grossmannové-Brodské.

První tužkový překlad Gezellovy básně či správněji řečeno písně *Viva Maria* vznikl za mého nezapomenutelného pobytu na zámku kokořínském v červenci 1918, když jsem se hned prvního dne z vonného zajetí tisicerých nádherně květoucích růží v tamním pohádkovém parku ocitl na místech bývalé tvrze ve skalních slujích před — roztomile upravenou a břečťanem zarostlou kapličkou Neposkvrněné Panny, Madonny Lurdské.

Takové a nejinaké tedy byly přírodní kulisy, z nichž jako do velkého jeviště netušených půvabů a krás červencového odpoledne ptačí písně našeptávaly mi jednotlivé sloky překladu básně Gezellovy.

Do této etudy vřadil jsem překlad ten, když za čarovného stříbrosvitu luny pohlížel jsem doma v tiché své pracovně na obraz Madonny snad týmiž roztouženýma očima, o kterých jako při rozchvění zlatých strun pěje ohnivá milostná *canzóna Sordellova* ve skvostném úchvatném překladu z péra Jaroslava Vrchlického:

„Ach, k čemu oči mám, ach k čemu, rcete,
když nezří tu, po které stále toužím?
Teď jaro zde, jsou plny květů kraje,
leč královna, v níž každý půvab kvete,
chce, abych pěl, zapomněl, proč se soužím.
Nuž budu pět, ač láskou umiraje,
ty lásky její ráje
jak miluju, tak oddaně a rád,
ač zřídka uhlídám
tu, kterou stále musím milovat —
ach, rcete k čemu, k čemu oči mám?" —

A co jsem dopisoval, skanulo s bílých růží, z takových zrovna svítivě sněhobílých růží několik plátků na rukopis můj, tak jako by to bylo z těch růží hlubokého citu a pokorné úcty k Panně Nejčistší v té čarokrásné Marianské písni vlámského slavného lyrika Quidona Gezella! — —

Zlatá plejáda jeho citů a jeho myšlenek nelétla sférou bez cíle! —

H. Uden:

Pláč.

Pláč je ženskou zbraní — prý nesluší muži —
však i krůpěj, která hledí ze šalvěje,
čistá váha rosy na rozvité růži
slzou zdá se být a pohnutím se chvěje,

nechat mladé slunce prostoupí ji leskem
do všech barev zářných vidmového lomu,
či stín dlouhých strastí zahalí ji steskem
u žalostných trosek vlastního kdys domu.

Není hanou, co se v dalších nepokojích
uchovalo šťastně, zachránilo skrytem,
jako stejně v hluku, zápasech a bojích
není slabostí, co zrodilo se citem:

dokladem je spíš, že za pohod i bouří
zachována byla veskrz lidská cesta,
před níž zdravá mysl očí nezamhouří,
když i důvěřivost opět hořce strestá.

Vzlyk jen zmlkej těsnem, jež se naráz úží,
krůpěj slzy zůstaň vzác ým solitérem,
aby slušela zbraň ženská také muži
tuhému, ba svéhlavému každým směrem. . .

Gustav Tichý:

Mučeníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.
Napsal Milutin Mayer.

Díl prvý.

I.

Neobyčejně krásné a teplé byly první dny měsíce marcia*) roku 282 po narození Krista, tedy ještě v letech na počátku prvního křesťanství. Paprsky jarního slunce zahřívaly líbezně zem, aby v ní probudily kořínky, trávy a různobarevné květy, které rozvíjely své něžné lístečky, činíce cestu krásným novým květům.

Jednoho takového dne seděla Lucrezia, žena římského centuriona**) Marca Emilia, v atriu čili předsíni na sedadle ze slonové kosti, vykládané tabulkami ze stříbra a želvoviny. Byla to velmi krásná žena, ani ne třicetiletá. Vysoká, štíhlá, jako jedle. Bujné kaštanové vlasy měla umělé načesané a vyčnívalo z nich několik jehlic s diamantovými hlavičkami, udržujících vlasy pohromadě. Oděná byla jasnožlutým šatem s mnoha záhyby, přes nějž měla přehozený temnější šat, jenž se zapínal stříbrnou sponou na pravém rameně. Na nohou měla krásné sandály.

Příjemné jarní jitro jí lahodilo. Teplé paprsky sluneční padaly právě otvorem předsíně do vody, jíž byla naplněna nádržka, stojící uprostřed té místnosti.

Předsíň, v níž tak ráda meškala se svými otrokyněmi Afrou a Porcií, byla veliká čtyřhranná místnost bez střechy. Otvor bylo lze libovolně zakrýti černou plátěnou clonou a pak se dovnitř neprodraly ani déšť, ani ostré světlo sluneční

Podlaha byla vykládána jemnou mosaikou, uprostřed níž byla zbudována čtyřhranná nádržka, zvaná „impluvium", na déšť, jenž zmíněným otvorem do místnosti pršel. Kolem nádržky byly nepravidelně rozestaveny modré fialky, šířící celou místností příjemně opojnou vůni a krásně se mezi širokými lístky vyjímající. Nádržka čili impluvium byla ohražena docela nízkým zábradlím s pozlaceného železa. Uprostřed nádržky stála mramorová socha mořského boha Neptuna. Mimo pak tuto sochu bylo kolem impluvia postaveno také několik soch domácích bohů, jež Římané nazývali Penaty a Lary i ctili je jako veliké světce. Před nimi stála třínohá nádoba se žhavým uhlím, na niž sypali vonné kadidlo, čímž přinášeli oběť ku poctě oněch domácích bohů. V době rodinných svátků zdobili sochy Larů a Penatů květy a věnci, ba pomazávali je i drahými vonnými mastmi. Mimo to byl pro Penaty stále prostřen stůl s polními plody, ovocem i jinými pokrmy. Před sochami těchto pohanských bohů konal hospodář své modlitby a přinášel oběti, kadě je kadidlem.

*) března.
**) Centurio — římský setník.

Obě Lucreziiny otrokyně seděly na nízké dřevěné stoličce u jejich nohou a hleděly pozorně na svou hodnou, šlechetnou paní, jež se někam zamyslila . . .

Uhodly snadno, že jejich krásná paní nyní myšlí na svého muže Marca Emilia, jenž byl jako centurio ve válce s císařem Probem daleko na východě, kam císař vytáhl pokořiti zlověstného buřiče Palfuria.

Minulo již půldruhého roku od té doby, co z Říma odešel. Za celý ten čas bylo o něm málo slyšeti.

Jen jednou dostala od něho list, který přinesl Curius Calvin, jehož poslal císař Probus do Říma, aby jeho skvělé vítězství senátu oznámil.

Lucrezia již netrpělivě očekávala Marcův příchod, neboť jej milovala a po něm toužila. Doufala každý den, že zaklepe na bránu. Jmenovitě poslední dobou přicházely od východu zvěsti, že římské vojsko porazilo všecky nepřátele na tamějších hranicích, a že císař Probus bude již brzy slaviti svůj skvělý „triumf", čili slavnostní vjezd do Říma.

To však přece se neuskutečnilo, protože císařské vojsko táhlo dále na perskou hranici, aby zastrašilo krále Bahrama II., jenž smýšlel o Římanech nepřátelsky.

Mimo to bylo jedné části jíti co nejrychleji do Egypta, aby pokořila Blemijce, přívržence jistého Firma.

A tu četu vedl na rozkaz císařův centurio Marcus Emilius.

Uslyševši to Lucrezia, věděla hned, že její muž Marcus tak hned se nevrátí a že ho marně již tak dlouho očekávala.

Při tom všem se každodenně vyptávala otroka běhouna, jenž chodil na hlavní náměstí, neslyšel-li něco o císařském vojsku, jestli se posud z východu domu nevrací. Ale otrok neslyšel ničeho a paní byla zase na delší dobu rozmrzelá.

Sotvaže otrokyně prostřehly její špatný rozmar, hleděly ji potěšiti a rozveseliti, což se jim téměř pokaždé podařilo. Ctily a milovaly svou hodnou paní, obdařenou tak šlechetným a dobrým srdcem. Nepokládalať své otrokyně za bytosti člověku nerovné, jako to činili mnozí římští patriciové*), litovala jejich hořký osud a kde jen mohla, všude jim hleděla jejich smutný stav ulehčiti. Proto také bylo v celém Římě známo, že otrokům v domě Marca Emilia nejlépe se vede. V tom domě bývali otroci zřídka kdy trestáni. Krvavé bičování, pouta i jiné nelidské věci byly tam úplně neznámy. V celém domě vládl nejlepší soulad a mír, jejichž základem byla vzájemná láska a důvěra. Ovšemže největší zásluha za to připadala Lucrezii; ona měla vliv na svého muže, jenž byl dosti prudké povahy.

Tomu však se nelze diviti, neboť on jako římský voják, musil býti přísný a neúprosný. Nesčetné boje a surový život vojenský jej učinily tvrdým a bezohledným. Když však ho žena o něco poprosila, pokaždé ji vyhověl.

*) šlechtici.

Tvrdé vojenské jeho srdce pokaždé změklo pod dojmem slov Lucreziiných. To dobře věděli všichni otroci a proto byli upřímně oddáni té, která je často před hněvem hospodářovým ochránila.

Příčina jejího mírného chování vůči otrokům byla, že Lucrezia byla křesťankou a jako taková, ačkoliv činila rozdíl ve stavu, přece stále měla na mysli, že podle vznešeného učení Kristova jsou všichni lidé dětmi božími, které Kristus krví svou vykoupil.

Přidržujíc se učení Kristova, chovala se vůči každému mile a uctivě. Kdyby to bylo bývalo v její moci, byla by všecky otroky (a v domě jejím jich bylo přes 300) zbavila bezectného života a propustila na svobodu. Ale proti tomu byl sám její manžel Marcus a pak toho nedoveloval ani tehdejší mrav, protože žádný římský dům nemohl míti méně sta otroků, tím méně dům centuriův.

Šlechetná Lucrezia byla i toho jitra neobyčejně dlouho zamlklá, takže se jí otrokyně Afra osmělila tázati:

„Co je mé dobré paní, že je dnes tak zamlklá?“

„Ach, má Afro,“ odpoví ona, „jsem již nanejvýš netrpělivá, že se můj muž tak dlouho nevrací.“

„Ovšem, již uplynulo půldruhého roku od té doby, co vytáhl s císařem do války.“

„Kéž by již jednou ty nešťastné války přestaly! Římané nedělají nic jiného, jen stále prolévají krev jiných národů a vnucují jim svou vládu.“

„O, kéž by všichni následovali učení Kristova, pak by všude panoval krásný mír,“ vzdychla si Afra.

„Vše marné! Římané nechtějí chápati učení: „Miluj bližního svého jako sebe sama“ . . . Tyto řeči se protiví jejich myšlenkám a touhám: jen stále si podmaňovati a nade všemi vládnouti.“

„Proto také pronásledují všecky, kteří se hlásí k učení o lásce a evangeliu.“

Co takto obě spolu rozmlouvaly, vejde otrok, zvaný nomenclator*) do předsíně a ohlašuje, že mladý pán Julius prosí o přístup k paní matce.

Lucrezia rozkáže, aby hned vešel.

„Pokoj s tebou, matko!“ blahopřál jinoch hned, jakmile se objevil ve dveřích.

Zatím pak tiše přistoupí k matce a uctivě jí políbí ruku.

Matka se ho ptá:

„Jak jsi ztrávil noc?“

„Velmi dobře, matko.“

„Šel jsi pozdě spat?“

„Zdá se mi, že bylo jedenáct pryč. Četl jsem dílo Pytagorovo, které nám náš učitel doporučil.“

„A kam jdeš nyní?“

*) hlasatel oznamující návštěvy.

„Jdu k příteli Valeriovi a pak spolu půjdeme na Forum,*) neboť dnes bude advokát Aurelius obhajovati jistého Římana, který se prohřešil proti cizímu majetku. A víš, Aurelius je znamenitý advokát, a já bych slyšel rád jeho nastudovanou řeč. Nemálo mne také zajímá, jak ospravedlní jeho nečestný skutek . . .“

„Jak?“ povídá Lucrezia. „Jako každý pohan; ach, co pak se mu jedná o pravdu, může-li se jen proslaviti svou řečí a naplivnouti pravdě do tváře?“

„Takový je dnes celý Řím!“ potvrdil jinoch.

„Pravda, synu, smutná pravda! . . Leč, podlost, podlízavost a bezuzdnost vládnou tímto slavným městem a nepřidá-li se ke spasitelné víře Kristově, která by je přerodila k novému životu, zahyne ve vlastní své propasti.“

V tom náhodou pohlédne k nádržce, kde stály sochy domácích bohů. Jedna mezi nimi byla ozdobena věncem ze svěžích fialek. Mladík se tomu podiví a táže se:

Co to znamená? Ty, matko, dovolíš, aby se v našem domě dělo něco takového? . . . Ty, křesťanka, a dala jsi ozdobiti sochu pohanských Larů? . . .

Nestalo se to z vůle mé, nýbrž na rozkaz tvého otce, jenž přísně přikázal dozorci otroků, aby ozdobil o každém svátku sochy Larů a Penatů a pálil ku jejich poctě kadidlo, neboť dobře věděl, že já to neudělám. Z mé vůle by nikdy nebylo žhavé uhlí v nádobě a kadidlo také by se nekouřilo. Mně jsou ty sochy protivné, ale co lze počít, když otec je ctí a připisuje jim veškeré štěstí . . .

„Ano, máš pravdu! Otec tak při svém odchodu do války přikázal. Škoda, že kráčí po bludné cestě . . .“

„Až posud jsem se marně za něj ke Kristu modlila . . .“

„A já také,“ ozve se Afra. „Ale věřím pevně v Boha, že konečně naše prosby vyslyší . . .“

„Kriste, smiluj se, dej mu poznati cestu pravdy!“ zvolá vroucně jinoch.

Julius, syn Marka Emilia, byl úplně otci podoben. Otec ho velmi miloval jako svého jedináčka a byl na něj velmi hrd, že byl bystrého rozumu. Státní vědu chápal snadno, zvláště pak obor právnický, jemuž se byl před rokem věnoval.

Otec by jej raději měl u vojska, protože tam by mohl dosáhnouti vyšší hodnosti i byl by více vážen, ale mladík k tomu neměl chuti, necítě se schopným prolévati nevinnou krev a páchati násilí.

Již za jeho dětství jej poučovala matka o všem, co je krásné a spravedlivé. Chtěla z něho míti hodného člověka, proto mu věnovala všecku mateřskou péči a to tím více, že otec se s ním nemohl zabývati, jsa neustále zaujat velikými válkami. Vzala si za vzor slavnou Římanku, matku Corneliovu, která dva krásné syny odchovala. Ti zemřeli ještě za jejího života, hájíce a obraňujíce práva římského národa.

*) Forum — římské náměstí.

A tak, jako se stalo jméno slavné Cornelie v římském národě nehynoucím, přála si také Lucrezia vštípiti do srdce syna svého Julia jméno své i památku svou, aby na ni vždycky jen s nejhlubší úctou vzpomínal.

Svým vychováním dovedla mu také vštípiti do duše zásady učení Kristova, které sama vyznávala a tak ho úplně pohanství i jeho zlozvykům odcizila.

Julius lišil se od svých přátel; zatím co tito žili bezstarostně i bez užitku, on se oddal vědám.

Nechodíval do divadla ani na zápasiště, proti těm zábavám mu matka vštípila odpor. Později byl také sám toho názoru, že jsou to zábavy nedůstojné člověka, majícího v sobě jen špetku šlechetného citu. Pitek a rozpustilých zábav se nikdy nesúčastňoval, ty ubíjí tělo i duši člověka a brzy promění mladíka ve starce, zbavujíce ho životní síly i svěžesti mládí. Jeho přátelé mu toho zazlívali, ale on každý jejich útok důstojně odrazil. Ačkoliv ještě pohan (neboť otec se křesťanství rozhodně bránil), byl již úplně oddán učení, které mu jeho šlechetná matka a otrokyně Afra vykládaly. Svým zdravým, bystrým rozumem brzy poznal, že jen učení Kristovo je pravé a že jedině ono je s to, obroditi život římský, plný pohanské hniloby.

II.

Sedmnáctého marcia bylo na hlavním římském náměstí „Forum Romanum“ neobyčejně živo. Nahrnulo se tam mnoho lidí a povstala tlačenice i strkání na všecky strany. Někteří se drápali po kamenných schodech na vrch capitolského pahorku, kde stál nádherný a bohatě vyzdobený chrám nejvyššího římského boha „Jupitera Capitolského“.

Toho dne slavil se totiž s velkým leskem svátek, tak zvaný „Liberalia“, při kteréž příležitosti každý mladý Říman, dosáhnuvší svého šestnáctého roku, byl nucen jíti na Capitolium, aby přinesl oběť bohu Jupiterovi a potom do chrámu Bachova, jemuž zase obětoval medové koláče. V ten den loučil se každý mladý Říman se svým dětstvím a odkládal svůj šat – „toga praetexta“ zvaný — sametem lemovaný, aby jej zaměnil novým, jevícím mužnost, nazývajícím se „toga virilis“. Tak se stal plnoletým a požíval všech práv římských měšťanů. Nyní měl na vybranou: chtěl-li se oddati vědě, mohl poslouchati vysoce učené muže. Chtěl-li nabýti současných nebo administrativních znalostí, přijal ho k sobě vysoký římský úředník.

Chtěl-li se věnovati vojsku, mohl se obrátit na římského vojevůdce.

Mimo to mohl volně navštěvovati veškeré schůze senátorů a poslouchati jejich řeči, usilující o blaho vlasti i národa.

Asi k deváté hodině hemžilo se před palácem Marcella Valeria veliké množství otroků, majících doprovoditi mladého pána Valeria na Capitolium, aby tam obětoval bohům. Všichni otroci byli svátečně oblečeni, neboť senátor Marcellus Valerius

chtěl i při té příležitosti ukázati Římanům, že jej darmo nenazývají „bohatým senátorem".

Dozorci měli dosti práce, než tolik otroků slušně vyprav li. Nejeden neposlušný otrok dostal několik ran prutem nebo karabáčem jako napomenutí, aby se choval slušněji.

A dozorci byli v tom ohledu velmi nemilosrdní a bezohlední a často zmrskali pro nepatrnou maličkost až do krve chudáky, kteří již beztoho dosti od svých hrdých a krutých pánů vystáli.

Jakmile byl celý velký průvod již uspořádán, odešel jeden z dozorců oznámiti pánovi, že je již všecko v pořádku.

Za nějakou dobu vynesli silní otroci několik krásných nosítek. V prvních seděl Marcellus se svým synem Valeriem, oděným v nové „mužské toze". V druhých nosítkách byla Valeriova matka s dcerou Cecilií, v ostatních pak velmi četná rodina. Každá nosítka neslo osm, ve žluté „tunice"*) oblečených otroků.

Nyní jde celý průvod ulicí „Vicus Tuscus" na hlavní náměstí, jsa doprovázen velkým množstvím zvědavců.

Když přišli na Forum, byla tam již celá vřava. Schody před chrámy a paláci, jejich předsíně, slovem každé místečko bylo obsazeno množstvím zahalečů, kteří bohatství římských velmožů obdivovali. Takové skvělé a zábavné slavnosti libily se římským zahalečům a proletářům, kteří se tam hrnuli ze všech stran, očekávajíce, že římský císař jim dá jíst i pít a uspořádá pro ně drahou zábavu v cirku a divadlech.

Na onom náměstí, které Římané s pýchou nazývali srdcem celého kraje, bylo viděti různé skupiny lidí, kteří přišli ze všech končin rozsáhlého císařství.

Mezi pravými rozenými Římany míchali se afričtí černoši s tlustými, odulými rty a se zuby bílými jako perly; žlutokožní Egypťané, zamyšlení Židé a vychytralí Řekové. Slyšel jsi tu mluviti všecky řeči a viděl jsi kroje všech národů; nejvíce však mluvilo se latinsky a řecky, kterýmžto řečem tehdy rozuměli téměř všichni poddaní velikého římského císařství. Před císařským, na mírném Palatinském pahorku stojícím palácem, procházeli se v oddílech praetoriani s pozlacenými přilbami a velkými štíty. Pak císařští úředníci, před nimiž šli jejich průvodčí, soudní sluhové, nesoucí svazek prutů, z nichž vyčnívaly sekery.

Za nimi pak sbory kněží se svým „pontifexem" čili velekněžem v čele, zpívajíce písně ke cti bohů, ubírali se na Capitolium, aby ve chrámech bohů světili svátek Liberalia. Byla tam taková tlačenice, že otroci Marcella Valeria byli nuceni stále volati:

„Ustupte lidé! Místo pro mocného senátora Marcella Valeria!"

Množství zahalečů, znajících dobře Marcella, s radostí ustoupilo s cesty, neboť ho znali. Byl v Římě velmi dobře znám proto, že při velkých slavnostech rád rozdával chudině bez zaměstnání chléb, maso i peníze. Tím zvláště si získal přízně ná-

*) tunika — plátěný, košili podobný šat.

roda! Lichotilo mu, slyšel-li na ulici lid provolávati: „Ať žije dobrodinec národa!“ . . ., „Sláva našemu otci a příteli!“ . . .

Lstiví zahaleči dobře znali jeho samolibost a proto vždy s nadšením a chválou hlasitě o něm vyprávěli. Také nyní, spatřivše jej, počali hlasitě a nadšeně chváliti jeho šlechetnost, dobrotu a štědrost . . . „To je on! . . . Ať žije šlechetný senátor Valerius!“ . . . křičel dav povalečů s nadšením, pozdravuje jej, jako nějakého císaře, neboť očekávali, že dnes, kdy prohlašuje svého syna za dospělého, bude ještě štědřejším než obvykle.

Byla to domácí slavnost, kterou slaví Říman jen jednou za svého života.

A opravdu, senátor již rozkázal dozorcům i otrokům, aby v poledne rozdělili mezi chudý lid peníze i pokrmy, aby si zapamatoval, kdy jeho syn slavil vstup svůj do stavu mužského.

„Vidíš, synu můj,“ řekl Marcellus svému synovi, „takto si dobýváme lásky těch chuďasů. Vhodíš jim několik sestercií*) a několik set čerstvě pečených chlebů a jsou spokojeni.

Valerius na to povídá:

„Ale to není upřímná láska. Tentýž lid bude velebiti i svého úhlavního, nenáviděného nepřítele, Fabia Poplicolu, jenž jim z celé duše opovrhuje, dá-li jim jen chléb a peníze.“

„Máš pravdu, neboť jsou to hlupáci prvé třídy. Jsou lakomí, hladoví a lenoši, nacpali se do Říma, aby zde žili z cizí milosti. Ale ty, Valerie, mi přece dáš za pravdu, že jsou mi oddáni?“

„Otče, o tom mne nijak nepřesvědčíš. To vše je přetvářka a neupřímnost. Ti chudáci jdou jen za svým prospěchem. Na čí straně je lépe, tam se přidají!“

„A ty myslíš, že já ty hlupáky ctím a miluji? Naopak, opovrhuji jimi jako všichni vznešení Římané. Ale člověk musí míti rozum! Nač bych to dával na jevo? Jen by mne nenáviděli a takto mi přece tleskají. Víš také dobře sám, že dnes nepanuje v Římě ani císař ani senát, nýbrž právě vůle těchto chuďasů.

„To je pravda,“ potvrdil syn.

Zatím přišli k chrámu boha Saturna.

Mezi ním a mezi chrámem Vespasianovým vypínaly se kamenné schody, vedoucí nahoru ke Capitoliu, kde hrdě se pnul chrám Jupiterův, zdvihající se pánovitě nad celým Forem.

Nahoru na pahorek, protože jim také bylo raziti si cestu množstvím lidu, stoupali otroci trochu pomaleji, až vylezli na návrší.

Šli kolem ohromné budovy „Tabularium“ zvané, v níž byly opatrovány důležité státní listiny, do chrámu Jupiterova, aby tam přinesli svou oběť.

Chrám Jupiterův byl největší svatyní v Římě, posvěcený nejvyššímu bohu, tak zvanému „otci všech bohů“.

Vystoupiv na horu po vysokých schodech, dostal se poutník nejdříve do předsíně chrámové, ozdobené nádhernými sloupy

*) sestercie — římský peníz, asi 20 halířů.

z bílého mramoru, kterou pak vešel do svatyně, kde stála ohromná socha Jupiterova, zpracovaná ze zlata a slonové kosti, sedíci na zlatém trůně.

V levé ruce držel zlatou berlu, v pravé pak zlaté šípy. Socha stála na vysokém mramorovém oltáři, odděleném od ostatní místnosti zlatým zábradlím. Před tím zábradlím stály na každé straně dvě nádoby se žhavým uhlím, z nichžto se šířila po celém chrámu příjemná vůně kadidla. Místo, kde byla umístěna socha Jupiterova, nebylo kryto střechou, nýbrž docela otevřené, takže bylo viděti jasné, modré nebe.

Na vysokých mramorových kostelních sloupích visely rozličné vojenské odznaky: štíty, prapory i ostatní zbraně, které římští císařové, zvítězivší nad protivníkem, přinesli darem Jupiterovi na důkaz vděčnosti, že jim pomohl přemoci nepřítele.

Se strachem vstoupil Valerius do chrámu, vrhl se poníženě na podlahu a tak se klaněl bohu nejvyššímu. Velekněz v bílých, hedvábných, zlatými hvězdami protkaných šatech zpíval před sochou Jupiterovou a obětoval jí.

Ve chrámu nalezl Valerius mnoho sobě rovných mladíků, kteří již obětovali.

Mladý Valerius, krásný, urostlý jinoch, plný římské hrdosti, přistoupil pokorně k oltáři a jeden z otroků mu podal jeho „togu praetextu", kterou nosil jako hoch a již nyní obětuje ku poctě nejvyššího boha, položiv ji na úpatí oltáře — tam, kde jich již leželo více, obětovaných jeho přáteli. Pak vezme nádobu s kadidlem a trochu ho nasype do nádoby se žhavým uhlím. Nádoba s uhlím stála na pozlacené třínožce.

Jakmile se kadidlový dým rozšířil až ke dveřím chrámovým, vztáhne velekněz ruce proti soše Jupiterově a silným hlasem zpívá:

„O, přemocný otče bohů,
O, vznešený, mocný Jupitere,
Rač přijmouti oběť Valeriovu
A žehnej mu na všech cestách života jeho!" . . .

Potom jal se modliti tichou modlitbu za štěstí mladého Římana a zavěsil mu na krk malou zlatou kuličku „bullu". Ta měla býti amuletem, chránícím ho před každým neštěstím.

Konečně obětoval ještě několik medových koláčů bohu Bachovi a tím byl chrámový obřad ukončen.

S Capitolia vrátil se průvod zase zpět na Forum, kde znamenití mužové řečnili mladým římským měšťanům, napomínajíce je, aby byli hodnými Římany a důstojnými nástupci svých slavných otců a dědů.

Učitelé, státníci, řečníci jeden za druhým vystupovali na řečiště, zvané „rostra", stojící před senátorským palácem Hostiliovým.

Valerius se svými přáteli pozorně poslouchal řeči učených Římanů, svému otci pak slíbil, že bude hodným Římanem, jenž bude síly své vždycky jen k dobru vlasti své obětovati.

Asi k poledni skončily všecky slavnostní obřady Liberia, znamenitější osoby opustily Forum, aby doma se pohostily a pobavily. Na náměstí zůstalo jen několik set lidí, nemajících žádného přístřeší. — Křiklouni, kteří se první dověděli všelijaké novinky a tropili si šašky z procházejících se, poctívajíce je všelikými nadávkami, scházeli se obyčejně uprostřed Fora.

Opilci a lakomci procházeli se lační pod jižnými chodbami, doprovázejíce každého s nedůvěrou svýma zelenýma, podezřívavýma očima, kdežto největší ničemové a lidé pochybné existence povalovali se po schodech chrámu Castorova i na chodnících kolem téhož. Lidé pak, kteří i za sestercii křivě odpřisáhnou, potloukali se kolem soudu, čekajíce, až je někdo zavolá, aby křivě přísahali.

Právě když chtěl Valerius vstoupiti za otcem do nosítek, přistoupí k němu jeho přítel Julius, syn centuria Marca Emilia a řekne mu: „Přeji ti, Valerie, mnoho štěstí“, a tiskne mu čile a srdečně pravici.

„Děkuji! Jsem o tvé upřímnosti přesvědčen. Přijdeš na hostinu? Viděl bych tebe také rád u nás. Slib mi, že přijdeš.“,

„Nemohu ti učiniti po vůli, protože jsem již včera slíbil matce, že s ní půjdu na procházku. Dnes je krásně, teplo, chce přijít na čistý, svěží vzduch.

„Lituji,“ odpoví Valerius a rozloučiv se s Juliem, přisedne k otci. Otroci chopili se nosítek a průvod se zase dal touže cestou, kterou přišel na hlavní náměstí. (P. d.)

Al. Keltnerová:

Mé knihy.

Na stole leží mi, jsou uprášeny
a desky jejich vzhlíží omšeny —
však chovám je co drahé kameny
a volám je nejsladšími jmény!

Ať zimní den, ten chorý, unavený
jde tiše — či ať slunce zlata proud
se v jizby moji každý lije kout
a líbá její zachmuřené stěny,

já sedávám a knihu držím v klíně —
čtouc bedlivě, za listem vracím list . . .
Mně druhy nahradí i přítelkyně —

v nich s lidmi žiji, s ptáky zpívám z hnízd —
a někdy stačí mi, mít knihu v klíně
a nemusím v ní třeba ani číst!!!

Karel Kotísek:

Kulturní obrázky z Anglie a Skotska.

(Č. p.)

VII.

V Obanu.

Na svých potulkách po Anglii a Škotsku přišel jsem též hodně daleko až na sever Škotska, do přístavního města *Obanu*, ležícího na západním pobřeží škotském. Oban s 5400 obyvateli v hrabství Argyllském, rozprostírající se malebně v zálivu Loch Linnhe, jest hlavní turistickou a lázeňskou stanicí v západním Škotsku.

Moderní hotely starají se o pohodlí cestujících. — Oban je sídlem katolického biskupa argyllského a Hebridských ostrovů. Biskupská kathedrála je velmi zajímavá a originelního rázu: Úplně dřevěný kostel, dosti veliký, hodí se stavbou výtečně k malebnému melancholickému okolí „par excellence“ škotskému, ale mezi moderními hotely a nádhernými villami je přece jen — pastouškou! Není také divu, když Škotsko je většinou protestantským. — Nedaleko města shlížejí na nás zasmušilé zříceniny hradů Dunolly a Dunsteffnage.

Kuriositou Obanu je nepodařená napodobenina „en miniature“ římského kolossea: Nad městem vypíná se v polokruhu stavěná vysoká zeď s okenními otvory — přemrštěná to myšlenka nějakého schlubného boháče!

Nezapomenutelnou zůstane mi procházka na břehu mořském téhož předvečera (v srpnu):

Ještě dnes vidím před sebou zbytky zádumčivého hradu Dunolly na konci pobřežní promenády. Břečťan a divoké víno, jej obepínající, dodávají mu zvláštní poesie. Všechno zde ladí duši tak mysticky a romanticky! Co všechno mohly by tyto ctihodné zříceniny vyprávěti! Nyní zvětralé zbytky zašlé slávy, snad i rodinného štěstí i — nesplněných tužeb!

Vlahý mořský vzduch srpnového večera zval přímo k malému odpočinku. Usedneme na žulový balvan, omývaný tmavozelenými vlnami oceánu a naslouchámě zbožně zkazkám tichonce šumícího vlnobití .... Žhoucí zlatá koule majestátního slunce zmizela právě v nekonečném oceánu .... Purpur a zlato rozlévá se po něm v dálných horizontech .... Té nádhery, té velkoleposti! Přál bych si býti geniem malířem, bych mohl zachytiti tento nádherný, skvostný motiv! A kdybych byl velikým básníkem, zde jistě měl bych vznešené a velkolepé náměty .... zde ožily by zrovna postavy mé fantasie .... Takové chvilky vrývají v duši dojmy nesmazatelné! A v dáli zableskuje výstražně světlo majáku, menší světla třpytí se jako jasné hvězdičky na oceánu ....

Vrátivše se z promenády, mohli jsme se na náměstí obanském kochati „ohnivou" přednáškou nějaké miss sufražetky o volebním právu žen. „Votes for woman" — „Hlasovací právo pro ženu", zněl refrain nadšeného shromáždění ženského, při němž však byli i mužové hojně zastoupeni. Pomyslel jsem si: „I v tomto poetickém koutku neunikne člověk politickému boji!" Než, nepokazily mi přece obanské sufražetky dobré nálady . . . .

VIII.

Na „ostrově světců".

Příští den byl určen k výletu na ostrůvek Jonu, „ostrov světců". O 9. hod. ráno vstoupili jsme na pěkný bílý parník „Grenadier". Za chvilku houpal se již na mírných vlnách fjordu „Firth of Lorne". Bylo nás asi 50 turistů, převahou většinou Angličanů. Den byl nádherný. Chechtaví rackové provázeli nás a obveselovali svými aviatickými a akrobatickými reji . . . .

Po pravici prostíral se šedozelený ostrov Mull. Vedle ostrova Skye je tento největší ve vnitřních Hebridách. Většinou je skalnatý s nejvyšším vrcholkem Ben Morc, 967 m. vysokým. Na 910 čtver. km. jest tu jen 4700 obyvatel, z nichž 900 mluví jen galsky, ostatní i anglicky. Balvany žulové a čedičová skaliska pokrývají ostrov. Nejdůležitějším „městem" je Tobermory. Hlavní výživu skytá ostrovanům rybolov a ovčí chov. Ponurý ráz ostrova zračí se i v jejich povaze.

Po dvouhodinné rozkošné plavbě staneme najednou před ostrůvkem Jonou. Leží přímo u ostrova Mullu a má jen 27 km. čtver. rozlohy se 250 obyvateli.

Tak malý ostrůvek a přece tak významný, historický! *Zde stála kolébka křesťanství pro Skotsko a Irsko!* Zde vyvíjel svoji požehnanou činnost missionářskou sv. Kolumba a založil tu roku 563 klášter, jenž byl téměř po tři století střediskem missionářské působnosti a učennosti skotsko irské! Počátkem 9. století byli však někteří mnichové pohanskými Dány povražděni a ostatní odtud vypuzeni . . . Vypleněny a opuštěny stály zde téměř po čtyři století křesťanské svatyně! Teprve ve 13. století byly zase obnoveny. Neúnavná činnost zbožných mnichů nesla zase dobré ovoce. Než v 18. století bylo mnichům se vystěhovati a tak všechny budovy klášterní i kostel byly vydány — ponenáhlému rozpadu. Tolik víme z dějin.

Náš parník stanul na širém moři. Ve člunech byli jsme dopraveni na ostrůvek. Několik úhledných domků tvoří jedinou uličku, vedoucí ke hřbitovu a mohutné kathedrále, jež se právě opravovala. Ve většině domků prodávají se rozličné památky, ponejvíce z domácího mramoru.

Jdeme přímo ke starožitnému, historickému hřbitovu, na němž odpočívají též králové škotští a angličtí. „Sic transit gloria mundi", pomyslili jsme si při pohledu na opuštěné královské hroby. Napolo zvětralé náhrobní kameny označují ona místa. Jinak bují tu jen všude tráva . . . . „Světská sláva — polní tráva!"

Velmi zajímavou je tu kaplička sv. Orana, vystavěná v 11. stol. od sv. Markéty. Před kathedrálou pracuje se pilně o mramorových balvanech, určených k její obnově.

Ctihodná tato Marianská kathedrála je imposantní, po většině gothická svatyně, která jako národní historický pomník křesťanského stavitelství nynější restaurací, prováděnou státem, zůstane zachována.

Uvnitř jsou téměř všechny různé krásné hlavice sloupů ještě dobře zachovány. Hlavní oltář z bílého mramoru byl ještě v roce 1772 zcela nedotknut, nyní jsou tu jen z něho sporé zbytky; vše ostatní bylo rozebráno „na památku". Kolem kathedrály lze i nyní viděti zbytky starých klášterních budov, nyní porostlé travou . . Bolem se svírá srdce při pohledu na bývala místa křesťanské kultury! Zde nehlodal zub času, to způsobila škotská „reformace!"

Siréna parníku dává nám znamení k — návratu. Hodina, ztrávená na tomto historickém místě, uběhla velmi rychle!

Na lodi prohlížel jsem ještě jednou všechny ty malé památky, které s sebou vezu s ostrova „světců", ale největší památkou v srdci, že mi bylo dopřáno stanouti na místech, posvěcených obětivou prací světců — křesťanských to prvních missionářů ve Škotsku a Irsku! —

Odpolední jízda byla zase nádherná. I to velkolepé romantické okolí! Po levici imposantní starobylá kathedrála ionská v malebném rámci, po pravici zasmušilý ostrov Mull, jenž však přece místy lahodil oku svěží zelení a červenými květy vřesových pruhů, a mezi nimi bílé tečky — pasoucí se ovečky. K tomu čilá hra neúnavných vln smaragdových a jejich stříbrných hřebenů — — a na nich líbě kolébá se náš parník, jejž obletují dovádiví rackové —— a smavé zlaté sluníčko na safírové obloze — to všecko vyznívalo harmonicky v mohutný, velebný akkord na Tvůrce takých zvláštních krás přírodních! —

IX.

Ve Fingalově sluji.

Kterému milovníku hudby nebyla by známa romantická symfonie „Fingalova sluj" od Mendelsohna-Bartholdyho? I já jsem častěji mohl poslechnouti tuto „Hebridskou ouverturu", jak ji skladatel též pojmenoval. Vždy se mne při ní zmocnil zvláštní pocit, jako bych živě naslouchal melodické hudbě, hned jásavé, hned líbezné a smavé, hned ohlušujícího koncertního occanu! Než, nikdy jsem o tom ani nesnil, že bych mohl v samé sluji Fingalově naslouchati přirozené symfonii mořské a obdivovati se vzácné kráse mohutného vznešeného dómu, jejž si zde vytvořila příroda ze samých nádherných čedičových sloupů.

Fingalova sluje (Cave of Fingal) jest na ostrůvku Staffě, nedaleko ostrůvku Jony. Staffa ve vnitřních Hebridách je 13 km vzdálen ostrova Mullu a jen 360 hektarů veliký. Za to je proslulý svými čedičovými sloupy a slujemi, z nichž požívá světové pověsti sluje Fingalova.

Po hodinné plavbě z Jony stanul náš parník na širém moři. Ve dvou větších člunech vplujeme do „Cave of Fingal". V jednom člunu zůstali turisté sedět. Z druhého vystoupili a s nimi i my. Po pravici vine se stezka dovnitř. Stoupáme po balvanech. Nebezpečí spadnouti do vody tu není, jelikož lze se zachycovati drátěného provazce.

Jak jsem žasnul, stoje a ohlédaje se v jednom z největších jevů přírodních a pamětihodností evropských! Připadalo mi, že jsem stanul ve velkolepém mystickém dómu přezvláštní přirozené stavby.

Podlahou této podivuhodné 113 m dlouhé jeskyně jest moře 5—10 metrů tu hluboké. Stěny tvoří řady, většinou šestihranných pilířů čedičových, 17 metrů vysokých. Na nich spočívá klenba 70 metrů dlouhá, utvořená z vrchních konců sloupů, jejichž pažby byly svého času jistě odtrženy mořem. Při vchodu je sluj 165 m široká a 36 m vysoká.

Tyto mocné přirozené pilíře, k sobě přiléhající, tvoří impesantní bránu do vysoké, čedičovým sloupovím obložené a sklenuté prostorné síně — což všechno podobá se velkolepému, tajemnému dómu. Ale tím není ještě romantická krása vyčerpána. Pohádková hra barev temných sloupů, smaragdových vln, růžových mořských řas a haluh stupňuje náš údiv. Přecházel téměř v extasi, když jsme k tomu naslouchali kouzelným zvukům melodické hry přírodní, vyluzované vlnkami, tichonce dovnitř šplouchajícími a jemnými šelesty větérku a vody kapající se stropu. Než, když bouře břímá a vítr skučí a moře ječí a se vysoko zdouvá, tu hrozný řev a ohlušující koncert mořský, jejž lze slyšeti na několik kilometrů v okolí, dodává prý sluji něco ohromujícího, hrozně čarovného . . . snad hudby futuristické. — To vše působí dojmy divuplné, kouzelné země („of the wonderful steryland") — — —

Tento velkolepý zjev přírodní byl vlastně objeven teprve r. 1772 Banksem, který na člunu vnikl do jeskyně. Dle pověsti byla prý tato sluj vystavena obry jako palác bohatýru Fingalovi, proslavenému písněmi Ossianovými. Jiná verse praví, že to pojmenování pochází z galštiny „Cave of fuaim" — „jeskyně zvuků".

Jak žasnul tu asi rek Fingal, když tu uslyšel — nevím, zda ne po prvé — zvučné české naše provolání: „Na zdar!" a „Sláva!" —

Po prohlídce tohoto podivuhodného přírodního dómu, svého druhu jediného, shlédli jsme další část ostrůvku Staffy. Kráčeli jsme po samých čedičových sloupcích, tvořící prazvláštní chodník na břehu oceánu. Po železném vysokém žebříku vystoupili jsme na vrch ostrůvku, podobajícímu se měkounkému, pestrému květinovému koberci. Není obydlen. Jen v létě je tu několik pastýřů v salaši, kol níž se pasou krávy a ovce z ostrova Mullu. Vyhlídka na ostrov Mull a Skyl, jakož i do nedozírné dálávy na nedostižné horizonty oceánu je odtud překrásná!

Po půlhodince sedíme zase v našem parníku. K večeru nás šťastně dovezl do Obanu zpět.

Když jsem se tu vyptával, zda sem přijdou též Čechové, dověděl jsem se, že se snad ani nepamatují, že by sem nějaký Čech — turista — zabloudil! Škoda!

Je-li caprijská „Grotta azzura" u Neapole podivuhodnou, nelze jí přece z daleka přirovnati k jeskyni Fingalově. Modrá jeskyně caprijská je něžně krásná světelnými reflexy, jeskyně Fingalova je však velkolepý imposantní přirozený dóm. — — —

I když jsem zase jedenkráte později naslouchal v moderní koncertní síni symfonickým zvukům „hebridské ouvertury" [„Fingalova sluj"], tu duch můj dlel daleko, tam daleko na severu na hebridském ostrůvku Staffě ve skutečné Fingalově sluji, a nepopsatelný pocit vskutku nezapomenutelných, krásných vzpominek zmocnil se mé duše. — — —

* * *

Nezmínil jsem se tu mnoho o *Londýně* a jeho zajímavostech, zvláště o proslaveném *britském museu*. O tom snad někdy jindy.

Z mých dosavadních úvah o Anglii lze poznati, že Anglie je kulturní zemí prvého řádu nejen ve vzdělanosti praktickoživotní, nýbrž i ideálnější, náboženské.

Šk. rada Václav Hübner:

Štěpán Lud. Malus.

K výroční upomínce zemřelé dcerušky Mařenky.

Malus narodil se dne 23. července 1775 v Paříži. V mládí svém se zabýval výhradně čtením starých klassiků, jimiž se honosí literatura řecká a římská. Ještě v pozdním věku odříkával často z paměti celé odstavce z Illiady, z Horace i Virgilia. Jako téměř každý výše nadaný mladík podnikal i Malus v útlém svém věku práce, které byly nad jeho síly. Vedle starých klassiků studoval též pilně i důkladně matematiku. Chtěje vstoupiti do inženýrské školy v Mezieru, podrobil se přijímací zkoušce a byl na základě příznivého výsledku přijat za poddůstojníka do sboru, jemuž velel generál Betrand. Avšak bouřlivé výstupy, udavší se téhož času na škole mezierské, měly pro ústav ten neblahý následek — škola byla zrušena.

Tím byl též Malus zbaven výhody, plynoucí z přijetí svého na tento ústav. Vstoupil tedy jako dobrovolník k vojsku. Brzy na to odebral se do Dünnkirchenu, kde jako každý jiný prostý vojín navážel písek a hlínu na valy, jimiž se opevňovalo toto důležité místo. Inženýr Lepére, který řídil tyto opevňovací práce, zpozoroval jednoho dne zvláštní výhodný způsob, jakým vojáci

konali práce při nejmenším napětí sil. Pátraje po původu této novoty, poznal Lepére osobně pařížského dobrovolníka Malusa, kterého jmenovali ostatní vynálezcem tohoto výhodného konání opevňovacích prací. Promluviv s ním několik slov seznal Lepére v prostém vojínu člověka vyššího vzdělání a poslal ho za nedlouho zpět do Paříže na nově zřízenou tamější polytechnickou školu. Malus se stal takto jedním z prvních chovanců tohoto proslulého ústavu, jehož duší byl tvůrce deskr. geometrie Monge.

S tímto slavným geometrem spřátelil se v brzku Malus a přátelství toto bylo mu velice prospěšno, chráníc ho později před následky, které mu — hrozily pro účastenství jeho proti tehdejší vládě. Odbyv školu polytechnickou, odebral se Malus do Met, kde by přijat za důstojníka do školy inženýrské dne 20. února r. 1796 a dne 19. června téhož roku stal se náčelníkem ženijního sboru a odeslán na začátku následujícího roku k válečnému voji ležícímu na Sambře a Mose, kde čestně a činně spolupůsobil v bitvách.

Válečné události zahnaly brzo Malusa na pravý břeh Rýna, odkud se dostal do německého universitního města Glessenu, kde plných 11 měsíců pobyl. Chtěje se zde právě zasnoubiti s nejstarší dcerou tehdejšího universitního kanceléře profesora Kocha, dostal nenadále rozkaz, aby se neprodleně odebral do Toulonu, kde pod Caffarellim měl vstoupiti k vojsku, o němž nikdo nevěděl, kam a proti komu má namířeno. Z Toulonu vypluli na lodi ozbrojené 74 děly a dobyli pevnosti Malty. Po několika dnech odplulo francouzské loďstvo z Malty do Egypta

Ženijní důstojník Malus zúčastnil se činně veškeré této výpravy, ač mohl s posádkou zůstati na Maltě. Zachovala se nám knížka, kde jsou věrně zaznamenány všechny útrapy této výpravy. Z deníku toho patrno, že bojoval Malus pod generálem Desaix-em, netoliko v horním Egyptě a v Kahiře proti povstalcům, nýbrž i u Pyramid, které navštívil s vojevůdcem Klebrem, tímto velikánem co do podstavy i hrdinství, načež táhl s ostatní armádou do Syrie. Srdcelomným způsobem jsou psány jeho poznámky o dobytí města Gazy. Vítězné francouzské vojsko pokročilo dále až k St. Jean d'Acru; zde však je zasáhla zhoubná morová rána, která Napoleona přiměla k zpátečnímu pochodu do Egypta.

S vrácejícím se vojskem dostal se Malus více mrtev než živ do Kahiry, kde byl jmenován chefem bataillonu. V říjnu roku 1801 vrátil se Malus šťastně z Egypta do své otčiny. Navštíviv na krátko své rodiče v Paříži, spěchal odtud přímo do Giessenu, kde před 4 roky opustil svou něžnou přítelkyni Mínu, s kterou se nyní zasnoubil a ji v brzku pojal za manželku.

V letech 1802—1810 byla toto jeho činnost vojenská: Upravoval návrhy na opevnění Antverp, byl prozatímním ředitelem opevňovacích staveb v Strasburku, stavěl tvrz Kehl, byl nazpět povolán do Paříže, kdež stal se majorem ženijního sboru.

Jeho práce vědecké jsou: *První pojednání o světle* napsáno v Egyptě, které napsal jako voják v chatrči r. 1799. Byť pojed-

nání toto neobsahovalo pravdy nynější vědy, jest přece zajímavé z dvojí příčiny: Předně svědčí o důmyslu svého původce a za druhé podává jasný obraz o vzdělanosti jeho a smyslu pro vědecké bádání. Práce tato byla určena pro tak zvanou „Učenou společnost egyptskou", kterou založil generál Bonaparte.

Analytická optika, kterou předložil Malus výše jmenované učené společnosti r. 1807.

Pojednání o lámavosti hmot neprůhledných, které předložil Malus akademii věd téhož roku.

Dne 4. ledna r. 1808 vypsala akademie věd na fysikální otázku: „*Sestavení matematické theorie o lomu světla zkušeností odůvodněné*" cenu, která r. 1810 za nejlepší práce měla býti udělena.

První cena o této otázce přisouzena Malusovi, který ji předložil ještě téhož roku 1808 dne 12. prosince.

Dále objevuje *polarisaci odrazem světla* způsobenou. Roku 1810 stal se Malus členem akademie a 5. prosince téhož roku majorem. Vláda ho poctila zvláštní důvěrou, odevzdávajíc mu přehlídku a klasifikaci mladých důstojníků od sboru dělostřeleckého a ženijního, kteří vycházeli ze školy polytechnické v Paříži i v Metách. Jak tito vypravují, byl Malus velmi málomluvný; prohlížeje geometrické výkresy jejich, ukázal obyčejně jen mlčky prstem na ono místo, jehož bližší výklad si žádal, což zkoušence nezřídka přivádělo do nemalých nesnází. O jeho hlubokých vědomostech, o spravedlivém a laskavém posuzování věcí, byl mezi všemi jediný chvalný hlas.

Začátkem r. 1811 převzal prozatímně řízení školy polytechnické; čekáno toliko na vyplnění některých obvyklých formálností, aby mohl převzíti tento důležitý úřad.

Nejslavnější akademie závodily vespolek, aby Maluse jmenovaly svým čestným členem. Jsa široko daleko vážen a ctěn, ode všech, kdož ho znali, milován, v domácnosti své nad míru šťasten, měl vše, co mu mohlo učiniti tento vezdejší život milým a drahým.

V této době blaha a spokojenosti klonili se však právě k největšímu zármutku všech přátel a příbuzných jakož i vědy dnové jeho života ke konci. Plicní neduh, jehož některé známky v prvním pololetí r. 1811 se ukázaly, vyvíjel se a vzmáhal se rychle a rovněž tak strašně. Ještě dva dny před smrtí prosil Malus svého přítele, aby ho doprovodil do Montmorency, kde by rád trávil nějaký čas na zdravém venkovském vzduchu.

Malus byl teprve 37 let stár, když ho ztratila akademie. Malus byl prostřední postavy a tloušťky, povahy ostýchavé, skoro chladné, srdce však ušlechtilého a útlocitného. V egyptském jeho deníku čteme mnohé životní zásady zaznamenány na př.: „Naděje jest zdroj štěstí, který zanedbávati se nesmí." „Ježto nelze děti o dobrém přesvědčiti, třeba je k tomu vésti a navykati." „Nemám rád lidí, kteří své dobré skutky váží." „Velmi málo jest těch na světě, kteří po smrti zůstavují po sobě stopy, že zde byli."

Literatura

ČESKÁ.

Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Doslovný překlad z původního znění španělského. Podává Jaroslav Ovečka T. J. Na sv. Hostýně na Moravě. Nákladem Hlasů Svatohostýnských, 1921. Díl I. Text. Cena? Stran 236 a X, v kapesním formátě.

Vzácná a ušlechtilá kniha, mající snad ještě větší význam, nežli Tomáše Kempenského: „Následování Ježíše Krista," neboť způsobilo-li „Následování" velmi mnoho dobrého v duchovním životě těch, kdož je četli a o něm uvažovali, mnohem více způsobila „Duchovní cvičení sv. Ignáce prostřednictvím těch, kdož jimi působili nejen na své vlastní nitro, ale i na duše přemnoha jiných tisíců a tisíců. Je to v pravdě kniha milovaná a obávaná. Milovaná u vůdců katolického výkvětu života a obávaná v řadách nepřátel Tovaryšstva Ježíšova. Kniha chválená a naprosto odsuzovaná, kniha hlubokých náboženských pravd, anebo dle jiných nezměrného klamu, kniha nanejvýše důležitá anebo naprosto bezpotřebná, krátce kniha, o níž každý soudí dle svého vnitřního náboženského cítění, přesvědčení a uvědomění anebo dle duševní své chudoby, opuštěnosti a světské marnosti Tolik však jisto jest, že vážný muž, ať již je náboženského anebo politického přesvědčení jakékoliv, by měl ji pročísti, ba co pravím pročísti, promeditovati od první až do poslední písmenky, tak jak činily doby minulé.

A doby minulé knihou svatého Ignáce obíraly se velice vážně. Toho alespoň důkazem jsou nesčetné její výklady, jichž pouze latinských a francouzských antikvární katalog mnichovské firmy Ludvíka Rosenthala čítá 671, počet to jistě úctyhodný a vážný. Učení lidé všech národů totiž hledali v ní jednak svou útěchu a přípravu na život věčný a jednak tajemství, proč Tovaryšstvo Ježíšovo, jemuž přece „Duchovní cvičení" mimo řádovou ústavu stala se základem veškeré duchovní působnosti, dovedlo tolik ovládnouti mysle přemnohých národů, že podobného zjevu marně bychom hledali v dějinách. Proto nepřekvapí, že mezi připomenutými muži nalézají se i někteří Čechové, jako na př. jesuita P. Jiří Ivánek, jenž v XVII. století na více místech po Čechách a hlavně na Chlumku u Luže blahodárně byl působil, dále jesuita P. Maximilian Větrovský, známá to osoba z kanonizačních aktů sv. Jana Nepomuckého a j. P. Ivánek alespoň r. 1693 uveřejnil v Praze spis: „Vinces te ipsum, magnum s. Ignatii Loyolae axioma illustratum" o 219 stranách a P. Větrovský taktéž v Praze roku 1700 spis: „Momenta rationum de utilitate exerciorum s. Ignatii."

Proto, stalo-li se v náboženském životě českém v posledních letech heslem navazovati na doby minulé a tím působiti na obrod dob přítomných, jest nutno spis Ovečkův a jeho vydání co nejvřeleji uvítati a odporučiti, tím více, poněvadž je to spis velmi svědomitě i co do překladu i co do úpravy uzpůsobený. Vždyť již v úvodě k překladu na prvních pěti stránkách uvedeno jest vše, co nezbytně nutno na mysli míti o vzniku a původní úpravě. Cvičení každému, kdo spravedlivě chce posuzovati stěžejní životní dílo velikého a nezapomenutelného Baska, jenž v Manrese, kde r. 1522 kniha jeho vznikla, uměl jen čísti a psáti a přece nasbíral tu tolik myšlenek, že, jak velmi pěkně ukazuje a zdůvodňuje Pilatus, t. j. dr. Viktor Naumann ve svém spise „Der Jesuitismus" v pojednání o cvičeních sv. Ignáce, paralysoval vliv německé „reformace" Lutherovy po celá staletí, tak jako ani toho nedovedli nejmocnější vladaři světští. Mají tedy „Cvičení sv. Ignáce" nejen význam asketický, ale i přísně historický, ač posud nemáme spisu, jenž by tuto poslední okolnost do jednotlivých a všestranných podrobností vysvětlil. A přece toho tolik jest třeba, zvláště pro Čechy a země náležející kdys k jich koruně: abychom i dějinně správně mohli u nás oceniti dobu XVI. a hlavně XVII. století. Najde se někdo, kdož by z mladších dějepisců toho úkolu se podjal?

Než, pokračujme! Po úvodě následuje ve spise Ovečkově postup myšlenek v duchovních cvičeních svatého Ignáce, a to od str. 13. až do str. 67., vysvětlující a osvětlující vnitřní cenu i spojitost „Cvičení". Je to, obrazně mluveno, přerozkošná zahrada, kde jeden květ druhého je krásnější a vonnější, kde pestrá zeleň se střídá s nádherným listem a ještě nádhernějším kmenem, aby celek poskytl líbeznost nebeské vůně, t. j. „Omne delectamentum in se habentem" či spojení se svátostným Kristem jakožto zárukou věčného života. To však chápati dovede jen ten, kdo duchovní cvičení sám prodělal, neboť, jak případně poznamenal vdp. auktor v úvodě: „Pouhému čtenáři, který Cvičení tak, jak sv. Ignác naznačil, nevykoná, zůstane tato knížka a zvláště její účinnost, pokladem nedoceněným a nevyužitým . . ."

Po postupu myšlenek, obsažených ve Cvičeních, uvedeny jsou na str. 68.—70. Breve papeže Pavla III., kterým se schvalují a odporučují Duchovní cvičení sv. Ignáce a na str. 71. odpustková modlitba: „Duše Kristova, posvěť mě . . .", omilostněná od papeže Pia IX. ze dne 9. ledna 1854 na důkaz, jak tento církevní vládce činnost sv. Ignáce oceňoval. Konečně na str. 75—235. následují Cvičení sama přeložená ze španělského originálu i s „Úvodními poznámkami" a „Pravidly" k postřehování a poznávání rozličných hnutí v duši . . ., o nichž třeba si uvědomiti, že původní rukopis, zcela psaný od sv. Ignáce, se ztratil a nenašel ani po jeho smrti r. 1556 ani později, ale že to, co nazývá se originálem nebo autografem, je pečlivě psaný, od P. Bartoloměje Ferronia S. J., tajemníka sv. Ignáce, zhotovený opis, kterého sv. Ignác užíval a který nejen prohlédl a schvaloval, nýbrž i vlastní rukou aspoň na 32 místech opatřil v různých dobách menšími doplňky a opravami.

O těchto cvičeních napsal r. 1905, abych o tak vznešeném díle nepodal svého úsudku vlastního, již mnou připomenutý dr. Naumann: „Obdivu hodná knížka, již světec složil za cvičebnici pro své žáky, „Exercitia spiritualia", ukazuje přímo výtečnou směs jeho charakteru, jenž byl jak rozjímavým tak nekonečně praktickým. Rozjímání jsou výrazem myšlenek duše, jež úplně a dokonale se odevzdala Bohu a zároveň v téže době sebevědomě sleduje vytýčený si cíl tak, že dosahuje obého. K tomu konci směřují i úvodní poznámky, dle nichž cvičení tato konati se mají. Nikdy více nebylo této knížce neporozuměno a nikdo ji tak falešně neposuzoval jako historičtí kritikové a zvláště protestanté, což vyplynulo z toho, že málo kdo z nich mohl se pochlubiti znalostí askese a mysticismu . . . Cvičení rozpočtena jsou na čtyři týdny a dle toho také rozdělena . . . V nich nalézáme pravou asketickou moudrost a shledáváme vlastní základ „zkažené" jesuitské morálky, t. j. přesvědčujeme se, že tento základ, jak mu učil sv. Ignác, je naprosto křesťanský a zříkající se světa a proto nejvyšším a posledním cílem lidské společnosti . . ."

Ale v tomto nekotví jen, abych k slovům dr. Naumanna přece něco přidal, cena Cvičení sv. Ignáce, ale sluší ji hledati ještě v něčem jiném. Je to zmodernisování askese. Ve staré alespoň církvi život asketický spočíval jednak v anachoretství a jednak v naprostém odloučení se od lidské společnosti. Ve středověku zase byla askese spatřována v bičování se a v životě klášterním. Proto Luther na počátku novověku hleděl odstraniti jak kláštery tak askesi vůbec. Ale sv. Ignác askesi zmodernisoval. Ostranil středověké bičování, přísný život anachoretský a klášterní a zavedl askesi, přiměřenou modernímu životu, smýšlení a nazírání. Rozjímavá modlitba stala se mu středem, jádrem a vyspělostí mystiky. Tím jeho Cvičení nabyla všesvětového významu . . .

Překlad Ovečkův je srozumitelný a plynný, byť originál neměl dle jesuity P. Antoníña Astraina vnad slohových a sv. Ignác psal kostrbatou kastilštinou, nesprávnou a těžkopádnou, v níž jen sem tam vzbudí pozornost jakási energická precisnost, s kterou dává některým myšlenkám výraz větami stručnými a nezapomenutelnými . . . Má tedy dílo Ovečkovo mnoho předností nejen pro slavné jméno auktorovo, ale i pro svědomitou píli překladatelovu. Jedna pouze okolnost mohla by pocit radosti z tohoto literárního podniku setříti, ta totiž že naše doba má málo porozumění pro

díla vážná, plná opravdovosti a životní síly. Ale doufejme, že Cvičení sv. Ignáce budou s takovou láskou a upřímností kupována a čtena, s jakými P. Ovečka o nich pracoval. Zdař Bůh! Antonín Votka.

Časopis Matice Moravské. Roč. 45. V Brně 1921 Stran 188. Cena 16 Kč. Redaktoři Fr. Kameníček, B. Navrátil, St. Souček.

V článku „Kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích" (str. 1—24) vytýkají autoři E. Dostál a St. Sochov, že topografická literatura u nás byla dosud psána namnoze diletantsky a pod vlivem vlasteneckého romantismu a že tudíž nutna je revise této literatury. Stavbu jmenovaného kostela kladou do 1. polovice 12. stol. Je zajímavo, že na jedné straně lze pozorovati u nás vřelý zájem pro domácí památky umělecké, a na druhé straně z bázlivosti trpí se fanatické ničení těchto pokladů! . . . Druhý článek „Kvodlibet Šimona z Tišnova r. 1416" (od Jar. Proška) jako „příspěvek ke genesi třetího artikule pražského" (str. 25—51) má býti zároveň důkazem, že náboženské hnutí u nás (se jménem Husovým spojené) tkvělo po všech svých stránkách v půdě české, domácí. Na doklad uvedeno několik ukázek, z nichž patrno, jak vydatným pramenem byly Šimonovi „Regule" Matěje z Janova. V té příčině lze celkem s autorem souhlasiti, pokud se věci samotné (bludného učení o zboží duchovním) týče, zůstává v plné platnosti stanovisko církevní, což by historikové dnešní mohli a měli již chápati. — Třetí článek „Dante a Všehrd" (str. 52—64) — napsal P. M. Haškovec — nepodává nic zvláštního, jak autor sám přiznává. — — Následují „drobnosti" (str. 65—80) a pak velmi četné posudky a zprávy literární (str. 81—188). Posouzeny zvláště knihy tyto: Lubor Niederle: Slovanské starožitnosti. Díl III. — Kirchengeschichte Böhmens von August Naegle (str. 87—113). Kritik (prof. V. Novotný) vytýká knize Naeglově celou řadu vad a nedostatků a dodává, že kniha ta není ani bez tendence. — V kritice spisu Aug. Neumanna „České sekty ve stol. XIV. a XV." projevuje referent (V. Novotný) vůči autoru neobyčejnou zaujatost a přísnost. — O knize „M. Jan Hus" (díl I). Život a dílo (napsal Václav Novotný) — stran 508 — čteme dlouhou (str. 125—142) a pochvalnou zprávu, jak se již samo sebou rozumí při nynějším směru Časopisu Matice Moravské. Přejeme Časopisu, aby překonal nynější myšlenkovou i finanční krisi a byl pak representantem moravské svéráznosti. L † st.

Homiletické Listy. VIII. ročník, šešit 1., 1923, vydává Filip Heusler, farář n. o. v Novém Městě na Moravě, str. 64.

V letech 1894—1906 vydal Heusler deset svazků kázání. Od 1907 až 1914 vydal sedm ročníků „Homiletických Listů". V celku vyšlo tedy od něho sedmnáct svazků kázání; když vycházely, bylo i ve „Vlasti" často o nich referováno a vždy s největší pochvalou. Nyní jsou všechny tyto svazky docela rozebrány, ač vyšel prvý ve dvou vydáních. Na stále opakovanou žádost spolubratří, hlavně z Ameriky, odhodlal se Heusler, ač šedesátka uplynula, znovu vydávati „Homiletické Listy". Prvý sešit ročníku 1923 vyšel v listopadu 1922, má 64 stran, obsahuje kázání od první neděle adventní do II. neděle v postě.

Ač bylo nebezpečí, že by se Heusler vypsal a opakoval, nestalo se; za války nezahálel, ale studoval dále i novější knihy, sbíral materiál. Má nová, časová témata, rozdělení jak u něho zvykem, jsou jasná, ze sebe plynoucí, nelze jich zapomenouti. Příkladů jest opět hojnost, jsou nové, přílehlé. Zkrátka jest to náš starý osvědčený mistr homiletiky, náš milý Heusler. Z příčin na snadě jsoucích, nedal Heusler svého časopisu do knihkupeckého obchodu, proto nutno se u něho přihlásiti za odběratele. Kéž dá Bůh mu zdraví, aby vydal několik dalších ročníků kázání, těšíme se na ně. Jest nám všem vždy milým, osvědčeným rádcem a přítelem, těžko si mysliti přípravu na kázání bez něho. Ignát Zhánél.

Večery ve Wigwamu. Povídky siouxského kmene, vypravované Karlem A. Eastmanem a Helenou Goodale Eastmanovou. Přeložil MUDr. Otakar Reiss. Nákladem Jana Laichtera v Praze. 1922. Cena Kč 12.

V 27 večerech vypravovány jsou tu pohádky a národní pověsti domorodců amerických. Jsou tu bajky zvířecí o želvě, žabách, myších, med-

vědech s naučením „Kdo je pyšný a sobecký, ztrácí na konec všecko", „Pýchy se nenajíš", „Nejásejte příliš brzo", „Není větší nízkosti nad nevděk" atd. Uvedeny zjednodušené mythy, potkáváme se tu se šťastnými hrdiny, odvážlivci, krásnými princeznami, zlými čarodějnicemi, kouzelnými proměnami. Zajímá nás dospělé dítě se svým rájem Horko a Mráz v zápase Zvířata jsou s lidmi v míru. Pro živou dětskou obrazotvornost uvedeny přehnané zázraky. Ovšem nutno se vmysliti do poměrů cizích národů. Povídky jsou určeny pro děti 9—11leté. K textu přidáno šest obrázkových příloh Prokopa Laichtera. Liga † 12.

Dr. Fr. Koláček: **Jak se změnila mapa světa po válce.** Se 3 mapkami. Nakladatel R. Vilímek. Cena K 10.

Vynikající zeměpisný odborník dr. Koláček upravil a rozšířil své přednášky pro svazek 127 „Za vzděláním". Změnila se po válce nejenom Evropa, ale i mnohé kraje asijské, povstaly nové státy samostatné. Jiné části rozděleny. I z Ruska mnoho utrženo pro nové republiky. Spojeno Polsko s 28 miliony obyvatelů. O těchto změnách podán v knize této důkladný výklad v 9 kapitolách, k nimž k snažšímu přehledu připojeny mapky. Ovšem nelze ještě pronášeti tu soud definitivní, ale přece uvedeno mnoho, co musí každý znáti za nynější doby, čímž nutno opraviti to, čemu jsme se dříve učili. Spis tento jest nepostrádatelný. Liga † 12.

Ot. Svoboda: **Za srdcem matčiným.** Illustroval Věnc. Černý. Vydal Jos. R. Vilímek. Druhé vydání. Cena Kč 9.

Vánoce přivozují čilejší prodej knih, proto nakladatelství Vilímkovo vydalo pojednou několik spisů pro mládež s pěknými illustracemi. Mezi ty náleží starší práce „Za srdcem matčiným". Osudy sirotků, dětí na obci, byly už mnohokráte líčeny, vždy dojímající, tak i život Václava Kohouta, jenž měl aspoň štěstí, že se dostal ku svědomitým lidem, kteří mu neublížili. Kus světa proběhl, posléze matku nalezl a s ní žil. Děj průhledný, ale přece zajímavý. Kniha malé čtenáře pobaví, třeba nesla na sobě už ráz starobylosti. Úprava pečliva. r.

Dr. N. Mamin-Sibirjak: **Chléb.** Román o pěti částech s epilogem. Přeložil dr. J. K. Bečka. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč 28.

Děj odehrává se v Susloně, jedné z nejbohatších vesnic zauralských. Lidé tam klidně žijí v blahobytu nejvíce zámožní kupci. Sem vetře se několik podnikavých lidí; zeťové bohatého kupce Malygina, němec Štoff Galaktion, žid Ječkin, Polák Stabrovskij, ti založili banku, nastavěli lihovarů, mlýnů a při tom vydírali domácí lid. Tento byl demoralisován, pije, zadlužuje se v bance a klesá. Požár vesnice uspíší zkázu. Galaktion, jenž chtěl dováženim obilí za keťaské peníze zbohatnouti, umírá utopením. Jeho otec ho proklel. Tím román končí. Smutné poměry na Rusku. Děj jest velice napínavý, charaktery dobře líčeny, naneseno více černě než světla, snad dle skutečných smutných poměrů těžce zkoušeného národa. Liga † 12.

Přítel opuštěných. Kalendář věnovaný blahu opuštěných osob na obyčejný rok 1923. Redaktor Jan Ptáček. Ročník XI. Cena Kč 7·50. Nákladem Spolku Domov sv. Antonína na Vinohradech.

Kalendář tento, jehož čistý výnos věnován na vydržování Domova sv. Antonína pro opuštěné na Vinohradech, Hálkova tř. č. 19., po kalendariu a obyčejných rubrikách kalendářních přináší dojemné „Slovo ksoucitným srdcím českým", načež střídají se básně a písně (s notami) se články a povídkami, jimiž přispěli: Alois Dostál, obrázkem z minulosti „Také zakladatel", Al. Šmilovský poutavou povídkou „Spálený Šimák", jenž byl 18 let nevinně žalářován; Jul. Vlasáková črtou „Vašičkova nevěsta", A. Simerská článečkem „Panenka" atd. Vkusně vypravený a laciný kalendář tento doporučuji každému co nejlépe. Šeb. Rada.

Henri Chéon: **Člověk narozený z války.** Svědectví konvertitovo Vydal Lad. Kuncíř v Praze. Přeložil Dr. František Odvalil. Cena Kč 12.

Světová válka ještě dlouho bude zajímati lidi i v literatuře jako doba hrůzy a smrti, bídy a protivenství. Na někoho působila válka rušivě,

záhubně, ale na jiného i užitečně. Henri Chéon byl dobře vychován, ač otec jeho byl nevěřící než přišel do světa a velice se změnil. Jako by svědomí jeho bylo uspáno a víra opuštěna. Změna se v něm děje ve válce, na bojišti, mezi životem a smrtí. Tento přerod v člověka věřícího líčí v této knize vroucně a přesvědčivě. Kéž spis nalezne při zakončení děje hodně následovníků! d.

Marianský kalendář pro lid katolický na rok 1923. Řídí Alois Dostál. Ročník XXXIX. Katolické nakladatelství a umělecká knihtiskárna J. Steinbrenera ve Vimperku (na Šumavě). Cena Kč 9.

Kalendáře Vimperské: Marianský, Velký národní, Kmotr Švanda, Rolník atd. jak pro svoji velice vkusnou a bohatou výpravu, tak pro výborný vždy obsah velmi se lidu našemu zamlouvají: zvláště kalendář Marianský (a dříve též „Svatá Rodina") těší se neobyčejné oblibě. A není také divu, neboť ku př. tento 39. ročník vedle dvou velkých obrazů a četných menších vyobrazení, z nichž několik jest i barevných, kromě hojných kratších článků vykazuje též hojnost zábavného čtení od spisovatelů dávno již osvědčených, jako Al. Dostála, který má zde tři práce a to dějepisnou črtu „U sv. Prokopa", obraz ze života „Vzpomínka" a veselý obrázek „Přijela slavně". Václav Špaček má tu povídku „V železničním domku", J. Houska-Počátecký črtu „Pohřeb s veselým zakončením", Ant. Polesný povídku „O Matce milosrdenství, naše útočiště vždy a všude" atd. Pravdomil.

ANGLICKÁ.

The Catholic News a různé jiné časopisy americké přinášejí zprávu o katolické universitě ve Washingtonu. Tato katolická universita ukončila právě svůj akademický rok. Závěrečná slavnost konala se za předsednictví arcibiskupa baltimorského, nástupce slavného Gibbonse, jménem Curley (Kurly). Byla to dojímavá manifestace, při čemž 230 theologům a laikům byly propůjčeny akademické řády. Na tisíce učenců ze všech států amerických bylo ve velikánské universitní síni přítomno. Rektor university, biskup Shahan, poukázal mezi jiným, že letošní rok, tisíci devítistý dvacátý druhý byl až dosud nejúspěšnějším. Význam naší university, děl rektor, stává se v naší celé zemi více známým a ceněným a jako ústav vyučovací požívá již dobré pověsti. V krátké době, děl rektor dále, započne se se stavbou ohnivzdornou, kdež se uloží knihovna s více než dvě stě tisíců knih. Dále bude co nejdříve v blízkosti universitní zařízen domov pro studující bohosloví, ku kterémužto účelu potřebné sumy jsou již pohromadě. Pro jmenovanou novou, velkou knihovní budovu máme též již tři sta tisíc dollarů pohotově. Se založením národní svatyně ke cti Panny Marie neposkvrněného Početí, kteráž přijde na universitní plán, začne se hned nyní, poněvadž z Říma přišla zpráva, že též papež Pius XI. svoji approbaci k založení tomuto dal, jakož jeho dva předchůdci Pius X. a Benedikt XV. Americký katolický lid postaví tedy milé Matce Boží, patronce Sjednocených Států velkolepou národní svatyni. Ohledně výsledků university samé, sdělil rektor ještě, že bylo zapsáno 797 studentů, z nichž bylo 667 mužských a 130 ženských, tyto poslední zastupují především rozličné ženské řády. V letní škole k universitě náležející bylo 558 studentů zapsáno, na gymnasiu, zvaném Trinidads-College, studovalo 372 a na druhém s universitou spojeném gymnasiu 117 studentů. Posluchačů katolické university ve hlavním městě všech Sjednocených Států ve Washingtoně bylo celkem 1954. Josef Šeřík-Vltínský.

FLAMSKÁ.

Averbode's Weekblad (Averbodský Týdenník). Vydávaný redakcí a správou Norbertinského opatství v Averbode (Belgie) a stojí ročně poštou pro cizí země 10 franků. — V letošním svém 12. ročníku v čísle 27. jedná v úvodním článku, nadepsaném „**Hoogw Heer Meth. Zavoral**, prelaat van Strahov" o opatu Zavoralovi. Článek začíná těmito slovy: „Před několika měsíci bylo v několika denních listech u nás (v Belgii) velebeno jméno jistého muže, jako jednoho z vůdců katolické strany v mladé Československu

ské republice, totiž preláta Zavorala, opata na Strahově v Praze. Všechny ty časopisy, kteréž důkladně psaly o posledních, generálních volbách v Averbodě, zmínily se též o Monsignoru Zavoralovi, jehož zásluhy v zápasu o svobodu českého lidu jsou daleko široko známé a o nichž též Flamingové vědětí mají. Jeho Veledůstojnost, Method Zavoral, opat Strahovský, jehož životopis a podobiznu přinášíme, poslal nám tento pozdrav: „Vzpomínám často na krásné chvíle ve vašem středu ztrávené. Cítil jsem tehdy, že nás pojí stejné boje, stejná utrpení, stejné ideály a stejně vroucí láska k otčině. Dej Bůh, aby nás povždy pojila i stejně hluboká láska, věrná k Církvi a svaté víře naší." Pražský kanovník metropolitní Dr. Jos. Hanuš dopsal nám o jeho vynikajícím působení, co řečníku, organisatoru, státníku a spisovateli. V opatském kostele na Strahově, kdež ostatky sv. Norberta již od roku 1627 jsou uloženy, slaví Monsignor Zavoral již patnácte let, každou třetí neděli eucharistickou slavnost, při nížto sám po každé káže. Prelát Zavoral pro svoji četnou práci za účelem katolického, státního a národního života své země, jest pro své zásluhy velice oblíben a vážen. Pochopmež i my, Flamingové, co prelát Zavoral svým krajanům důkladně vštěpuje, neboť, když nyní český lid cíle svého kulturního toužení docílil, snáší následky dřívějšího zanedbání v katolickém ohledu. Tomu nemá pro Flandry tak býti. Vedle jedině krásného hesla: „Všecko pro Flandry (Alles voor Vlaanderen), musí vždycky přijíti a to jako přesně nutná pars integrans: „Flandry pro Krista!"

Josef Šeřík-Vitínský.

KAŠUBSKÁ.

Spisovatel kašubským jazykem (polským to nářečím) sepsané knihy: „Něch mdze švjatlo u Samojeďov" (Buď světlo u Samojedů), jest rozeným Žmudem a též má název Jurgis Žmudin; Žmuď, čili Žmudská země, ta jest mezi Kurlandem a Baltem a sahá k Litvě a Vilnu. Mnohému snad bude tato známa pod německým jménem „Samogitien." Spisovatel napsal výše jmenovanou knihu o 1000 stranách na Špicberkách v hotelu zvaném Adventský záliv (Advents-bai) za jeden tam na Špicberkách nejdelší den. Mnohý se snad podiví tomu, že někdo může za jeden den tolik obšírnou knihu napsati, zapomíná však při tom, že na Špicberkách trvá nejdelší den skoro čtyři měsíce, že slunce ze západu je ihned opět na východě, východ se západem se stýká takřka v jeden bod. Žmudin píše o své misii u Samojedů, z nichž většina je ještě pohany. Dle jeho knihy jest Samojedů pohanů na 17.000 duší, žijících na pobřeží Severního ledového moře a od Bílého moře až k zálivu Santanga. Samojedi se opět rozpoznávají na 4 kmeny v Jurokyisty, Tavgysty, Jenerysty a Východo-Jakýše. Samojedi (Die Samojeden) jsou lidé křesťanské víře dosti přístupní a nebýti hrozného nedostatku misionářů, byli by se již všichni stali křesťany, ještě snáze než v Ozaze, odkud se misionář též s mnohým úspěchem, ohledně navrácení pohanů, vrátil. Ozaga jest krajským městem na jihozápadním pobřeží japonského ostrova Hondo. Kraj Ozažský měří 1785 km² se 14 miliony obyvatelů. Město Ozaga leží při ústí řeky zvané Jedogava, v hlubokém zálivu Ozažském, jihovýchodně od Kioto a jest jedním z 5 velkých císařských měst, čítá na devět millonů obyvatelů. Kioto a Ozaga Hio jsou oba přístavy a jest tam silná citadela, dále znamenitý obchod a hlavní sídlo japonského průmyslu, spracování zlata a stříbra, zhotovování barev, hudebních nástrojů a řezbářství. Spisovatel hodlá po úspěšné práci opět do Japonska se vrátiti.

Josef Šeřík Vitínský.

NĚMECKÁ.

Roloff Ernst M.: In zwei Welten. 8°, 1920, v Berlíně, naklad. Dümmler, str. 314, nev. 22 M., váz. 28 M.

Katoličtí Němci čítají mezi své nejlepší literárně činné muže v oboru vychovatelství Arnošta Roloffa, nar. 1867. Nejvíce proslul vydávaje u Herdera 1912—17 „Lexikon der Paedagogik"; má pět svazků o LXXIV

a 3349 stranách. Tuto vypravuje Roloff ve dvanácti kapitolách své paměti a cesty. Jmenuje se německým učitelem a slovníkářem.

Pochází z rodiny evangelického pastora a měl se jím také státi. V Berlíně měl učitelem Delitsche, který přeložil do hebrejštiny Nový zákon. Poslouchal u Paulsena v Lipsku paedagogiku, kterou si zamiloval a učinil svým životním úkolem. Chválí Paulsenovu neohroženost. Chválil jednou jesuity, při čemž se posluchači nezdrželi a nohama pod lavicemi lomozili. Umlkl, chvíli čekal a pak klidně řekl: „Pánové! Nejsem tuto, abych vám řekl, co se vám líbí, ale abych hlásal pravdu! Kdo jí nesnese, zůstaniž dalek mých přednášek!“ V Berlíně měl přítelem lékaře dra Heumaena, s nímž ponejprv mluvil, že by rád blíže poznal katolickou víru. Dal mu čísti Möhlerovu symboliku a apologii Hettingerovu, což bedlivě pročetl a studoval pak dále, až konvertoval. Byl nějaký čas domácím učitelem, potom ve státní službě, již však po smrti matky opustil. Přijal místo ředitele na německé škole v Kairu, odkud navštívil Svatou zemi. Pro churavost přijal podobné místo v Římě. Tu seznámil se s biskup. z Neppi Döblingem, s nímž se úzce spřátelil. Biskup chtěl ho míti u sebe, ale pomluvy je rozvedly od sebe. až se zase dorozuměli, když byl Roloff v Monte Cassino jako čekatel. Neměli nahoře pitné vody, což mu způsobilo tolik obtíží, k vůli nimž musil odejíti. Přijal místo v Irsku. Potom chtěl býti docentem univer. a počal čísti v Münsteru, čehož však na domluvu preláta Hilskampa zanechal a vstoupil do nakladatelství Herderova, do redakce jeho konvers. lexika. Po jeho ukončení převzal redakci slovníku paedagogického, který přivedl šťastně ke konci. Tedy dosti látky i změn pro svéživotopis. Když slavil Abrahama, blahopřálo mu tisíc osob písemně a více než sto časopisů mělo o něm slavnostní články. —

Má milý sloh; bohužel vypravuje mnohé zajímavé věci příliš stručně, což však omlouvá rozkazem nakladatele. Napíše ještě dějiny své konverse, tuto se o ní zmiňuje pouze mimochodem. Pozoruhodno je, že nechválí u nás oblíbeného Foerstera a nesouhlasí, aby byl jmenován a čten jako vzor a autorita pro katol. učitele. Ignát Zháněl.

◎ ◎ ◎

Literární obzor.

Americký „Hlas“ přináší v čís 3383 článek **„Podporujte katolický tisk“** z péra prof. Frant. Spiraga (přeložený Cyrilem Berkou, Schol. Piar). Myšlenky jeho jsou: Tisk nesmírně na lid působí, proto může církvi a náboženství velice prospívati, ale také škoditi. Už Římané měli své Forum, Athéňané Aeropag, kde se novinky ohlašovaly. Napoleon nazývá tisk „pátou velmocí“. Nutně třeba zakládati a podporovati katol. listy, abychom náboženství a zřízení církevní účinně hájili proti útokům v tisku a moc nepřátel církve oslabili. Papež Pius X. jako patriarcha benátský založil list „Difesa“. Na pamětní desce napsáno: „Hle, největší dílo papežovo!“ Podobně americký biskup v Targu Shanley od r. 1909 vydává noviny. Kdo katol. list zakládá, podporuje, odebírá, koná nesmírně dobrý skutek, poněvadž účinně přispívá ku spáse svých bližních. Kdo však podporuje tisk protináboženský, ten potlačuje své náboženství a uvaluje na sebe těžkou zodpovědnost před Bohem.

Státní cena 5.000 Kč byla udělena Emilu Svobodovi za knihu rozprav „Utopie“. Je to kniha volnomyšlenkářská, kde se dává přednost před Kristem Laotseovi, chválí se budhismus, obhajuje se bolševismus. Kniha jest „obrazem duševní pustoty a protikatolické zarytosti českého volnomyšlenkáře“. („Našinec“).

Po P. Pozbylovi, ideálním knězi ve Vidči, zbyla literární pozůstalost, knihy, které už nemohl rozeslati a rozprodati, ale za tisk zůstal dlužen

Jsou to: „Život P. Marie", „Ježíš Kristus, jeho apoštolové" a „Církev Kristova". Všechny tři spisy za 21 K rozesílá Jednota duchovenstva v Přerově na zaplacení dluhu.

Brněnský týdeník „Selské Hlasy", založené a nepřetržitě řízené poslancem Šamalíkem slaví 25tileté jubileum svého trvání. Mnoho vykonaly pro stavovské, politické a kulturní uvědomění katolického lidu zemědělského na Moravě a ve Slezsku.

Přes dva millony knih v obecních knihovnách. Koncem roku 1920 zjištěno veřejných knihoven obecních 3343, roku 1921 již 5931 s 2,277.761 svazky. Příjmy knihoven 7,601.724.

Hvězda sluje list, jenž byl už r. 1918 na Moravě založen, aby byl rádcem kněží a laiků mezi mládeží pracujících. Na čas byl zastaven, až letos opět počal vycházeti. Jest časopisem sdružené venkovské omladiny moravsko-slezské a katol. mládeže české.

Nejrozšířenější italská kniha jest „Il Cuore" (Srdce) Edmonda de Amicis. Bylo jí už vytištěno 1,150.000 exemplářů.

Nejhorší knihy jsou oplzlé „Cliftonky", „Povídky z dalekých krajů", „Venušiny povídky" a jiná divoká pseudoliteratura. („Naše kniha").

◎ ◎ ◎

Z našeho života.

Václav Tvrdý, far. not. v Dobřichovicích zemřel 1. prosince 1922. Narozen v Praze 1856. V mladých letech zabýval se studiem dějin domácích a uveřejnil v odborných časopisech hojně článků historických. Byl zakladatelem a předsedou místní organisace lidové.

Dne 14. listopadu 1922 zemřel český spisovatel **Oldřich V. Sejkora**, prof. obch. akad. v Prostějově. Nar. 1857. Býval členem redakce „Čecha", napsal řadu článků „Na obranu rukopisu královdvorského", řadu románů a humoresek: „Radošínský pantatínek", „Kandidát šílenství", „Na vlnách života", „Spisy humoristické" a j. Měl zvláštní sloh s přídechem humoru. Pochován v Prostějově.

Úmrtí. Dne 18. listopadu zemřel profesor **Josef Šmaha**. Narozen ve Lhotě Úřetické u Pardubic 12. dubna 1843, studoval na filosofické fakultě v Praze, působil v Rychnově n. Kn. a v Rakovníce do r. 1905. Byl autorem přemnoha článků a studií, překladatelem řady nejdůležitějších latinských spisů Amosa Komenského. Samostatně vydal „Životopisný nárys J. A. K." a „Důležitost a účinky kralické bible." Proto nazván český Komeniolog

Profesor **Josef Vycpálek** 25. listopadu zemřel v Choceradech ve věku 75 roků. Působil v Ml. Boleslavi, v Rychnově n. Kněžn. a v Táboře. Na odpočinek se odebral do Chocerad, svého rodiště, kde ochotně řídil kůr. Vychoval sta žáků, z nichž mnozí jsou ministry, profesory, hudebníky i na dráze spisovatelské. Působil ve spolcích, knihovnách, archivech. Milloval hudbu. Přispíval do „Naší řeči", „Literárních Listů" a jinam. Úplný rádce jazykový zůstal po něm v rukopisu. Vydal 140 lidových českých tanců. Byl činným při výstavě v Táboře a při Národopisné výstavě v Praze.

Proboštem koll. kapitoly vyšehradské jmenován J. M. prelát dr. **František Zapletal**. (Nar. v Leničce na Moravě r. 1861.) Působil jako vicerektor v České kolejí v Římě.

Dr. M. Hruban, advokát, ministr m. sl., místopředseda poslanecké sněmovny, poslanec atd. šedesátníkem. Od r. 1896 postaven v čelo katol. narod. strany na Moravě jako předseda výkonného výboru. Už tři roky před tím byl místopředsedou katolicko-politické jednoty olomoucké. Bylo mu bojovati s liberalismem a socialismem. Zvolen na program nové strany na říšskou radu a do zemského sněmu, po převratu stal se členem Národního výboru revolučního, Národního shromáždění, poslancem, ministrem za

Klub poslanců čsl. strany lidové. Jest výborným řečníkem, přítelem literatury, umění a všech kulturních snah.

MUDr. Ondřej Přikryl, senátor a bývalý dlouholetý starosta města Prostějova, dožil se dne 29. listopadu svých šedesátin. Básnická jeho činnost oddána jest Muse Hané, jež byla dlouho v kraji té cizinkou. Známe prosaické studie Hlavinkovy, Vyhlídalovy, Bystřinovy, Křenovy i Spáčilovy, k hanáckým veršům odhodlal se teprve Ondřej Přikryl. Na prahu šedesátky odhalila odborná kritika 12 objemných knih poetického díla Přikrylova, jež bylo známo do té doby jen několika vyvolencům. Hanácky písničke, Novy hanácky písničke, Ešče z Hané, Padesátka z Hané, Čase tvrči než ocel, Rozmaryn, Zápise krála Ječmínka jsou nejen ohlasem poesie lidové, která zanikla na Hané, nýbrž reflexy muže, kterému dopřáno dívati se na život národa s vysoké rozhledny a bystře posuzovati jeho cenu i nehodnoty. Čistý charakter básníkův obráží se i v jeho tvoření literárním, proto i zde jest svého lidu spolehlivým vůdcem.

Padesátin dožil **Josef Ottava**, farář v Kobeřicích na Hlučínsku, neohrožený vůdce katolických Moravanů na Ratibořsku. Narodil se 29. listopadu 1872 v Pišti u Hlučína, studoval v Kroměříži, theologii ve Vratislavě, kde byl posvěcen na kněze. Působil na Hlučínsku, nyní jest dvacet roků v Kobeřicích. Převzal redakci „Katolických Novin," jediného českého listu v Německu, a redakci vedl 10 roků. Byl obhájcem mateřské řeči ve zdejším kraji. Jako jiní tamní vlastenci odváděl ze svých příjmů procenta na vydávání katol. novin, které letos dovršují 30. ročník. Ottava a ostatní vlastenci cvičili s dětmi kostelní písně, učili je moravsky čísti a psáti a bránili českou řeč v kostele. Práce jejich byla veliká a přinesla užitek.

Ředitel zemského archivu historik **J. B. Novák** padesátníkem. Vydává „Monumenta vaticana" a „Sněmy české." Chystá veliké dílo „Dějiny národního vědomí v Čechách."

Šedesáti let dožil akad. malíř **Josef Hübsch** (nar. 1862 v Karlíně). Po zaniklém Lehnerovu „Methodu" zakládá „Rozhledy v umění církevním." Maluje četné obrazy oltářní a chrámové pro Čechy a za hranice.

Předseda ústř. sboru Zemědělské rady JUDr. **Bedřich Schwarzenberg** dožil se 30. října 1922 šedesáti let.

„České kvarteto." (Prof. Jos. Suk, prof. Kar. Hoffman, prof. Jiří Herold a prof. Lad. Zelenka) působí 30 roků.

Slavná česká básnířka **Eliška Krásnohorská** dovršila 18. listopadu 75 let. Vydala mnoho sbírek básní „Z máje žití", „Ze Šumavy", „K slovanskému jihu", „Zvěsti a báje" atd.

(Zasláno.)

Salesiáni. Kéž by se brzy vyplnilo přání sv. Otce blahé paměti Benedikta XV., jenž osobně dopisem se obrátil na † generálního superiora Salesiánů Dona Alberu s prosbou, aby Salesiáni též v Čsl. republice otevřeli ústavy pro chudou mládež. K tomu však je třeba, aby dříve co nejvíce Čechů vstoupilo k Salesiánům. K tomu cíli Salesiáni otevřeli apoštolskou školu pro nadané a zdravé čsl. jinochy od 14 do 22 let věku, kteří se chtějí státi kněžími, t. j. Salesiánský ústav pro Čechoslováky. Perosa Argentina (Torino), Italia.

Chovanec jen dle možnosti platí celý náklad Kč 3.000 ročně, chudý bude přijat zdarma.

Salesiáni ochotně sdělí podmínky přijetí a studijní program. Bude dobré brzo si zadati, protože nový kurs snad již začne o velikonocích a dopisování a přípravy vyžadují mnoho času. Po odbytí IV. třídy může chovanec vstoupiti do noviciátu, kde již netřeba platiti. Prvním úkolem Salesiánů u nás bude starati se o kněžský dorost. O činnosti Salesiánů, jež sv. Otec Benedikt XV. považoval za nejčasovější kongragaci, poučují nás „Salesianische Nachrichten," jež objednati lze v Salesianum, Vídeň III. Hagenmüllerg. 48. Nyní vycházejí dvakrát ročně. Štěp. Goldschmid, salesiánský spolupracovník.

◎ ◎ ◎ ◎

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. LEDEN 1923. ČÍSLO 4.

Šk. rada Václav Hübner:

Augustin Jan Fresnel.

Fresnel narodil se 10. května 1788 v oné části Normandie, která nyní slove departement Eureský. Otec jeho byl stavitelem a pracoval mimo jiné též při stavbě tvrze Cuerqueville. Když vypukla revoluce, přestaly práce a otec Fresnelův odebral se s rodinou svou na malou usedlost, která mu patřila. Matka Fresnelova byla paní vzácnými dary ducha i srdce rovně nadaná, důkladně a obsáhle vzdělaná, což jí poskytovalo dostatečných prostředků, aby výchovu svých 4 ditek po celých osm let sama zdárně vedla. Nejstarší její syn prospíval v učení skvěle. Augustinovi šlo však učení velmi zdlouhavě, takže v 8. roce sotva uměl čísti.

Tento nevalný pokrok mohl by se ovšem omluviti tím, že byl Fresnel těla slabého a vzrůstu útlého; avšak byla v tom ještě jiná příčina, která vyšla teprve později na jevo. Fresnel nebyl nikdy velkým přítelem gramatiky a učení se řečem, chovaje proti nim jakýsi vnitřní odpor a zápase často s pamětí, když se jednalo, aby několik nových významů po sobě odříkal. A přece z Fresnela stal se veliký učenec a samostatný badatel v oboru fysiky. Mladí soudruhové jeho, kteří s nim hrávali, prohlédli bystřeji svého náčelnika, přidělíce mu záhy název „bystré hlavy", což značí v naší řeči tolik, jako ve francouzské *genie*. Tento okázalý titul byl mu jednomyslně dán, když jako devítiletý chlapec zkoumal, v jakém poměru by měl voliti délku bezových bouchaček, jimiž hoši si hrávají, k šířce vnitřního otvoru, aby účinek jejich byl co možno nejvydatnější, a pak když zkoušel zároveň rozličné druhy dříví (syrového i suchého), z kterého by byly nejpružnější a nejtrvalejší oblouky k šindelovým ručnicím. Devitiletý náš fysik provedl tyto práce s takovým úspěchem, že z hraček dětských se staly takřka nebezpečné zbraně a rodičové shromážděných malých bojovníků byli nuceni užívání podobných hraček našemu hrdinovi přísně zakázati. Ve třinácti letech opustil Fresnel svůj domov, byv se svým nejstarším bratrem dán do škol v Caenu. Školy ty byly svého času velmi proslulé. Zde učil chvalně známý matematik Guenot a slovutný abbé de la Rivière.

Oba tito učitelé položili hlavní základ ku vzdělání Fresnelově. V šesnáctém roce věku svého vstoupil na polytechnické školy, které starší jeho bratr již před rokem navštěvoval. Slabé jeho zdraví budilo tenkráte odůvodněnou obavu, že nebude s to, zastávati tak namáhavé práce, které zde na něho čekaly; avšak v útlém tom těle přebýval silný duch a pevná vůle, která již sama sebou bývá polovicí vykonaného díla. V grafických pracích neměla Fresnelova dovednost sobě rovné. V této době stal se slovutný Legendre examinatorem matematiky na polytechnické škole a ten předložil jednou svým posluchačům cennou úlohu z geometrie. Mnozí z posluchačů nalezli řešení, avšak nikdo s takovým důmyslem, jako Fresnel a tím také pozornost slovutného examinatora k sobě obrátil a získal první ceny. Takové neočekávané vyznamenání působilo v mysl jinocha nadmíru příznivě, dodávajíc mu sebevědomí vlastní síly. Odbyv školu polytechnickou, vstoupil Fresnel do školy inženýrské; zde nabyl hodnosti inženýra a obdržel na to brzo místo v okresu Vendéském. Úřad svůj zastával svědomitě a přísně. Proti chybám svých podřízených byl neuprosný. Kdo mu předložil chybný účet, pozbyl jeho důvěry navždy. Opětné dosazení rodiny Bourbonův na trůn r. 1814 uvítal Fresnel s nadšením, ježto ústava jimi vydaná dle jeho náhledu v sobě chovala pravé jádro rozumné svobody, proto považoval návrat Napoleonův r. 1815 za útok na evropskou civilisaci. Náhledy tyto přiměly ho k tomu, že vstoupil jako dobrovolník v řady vojska proti Napoleonovi poslaného, ač zdraví jeho bylo chatrné k vojenským výpravám.

Po osudných událostech u la Paludu byl císařským komisařem sesazen ze svého úřadu a dán pod policejní dozor; dovoleno mu bylo zdržovati se v Paříži.

Zde nalezl některé z bývalých kolegů a jal se v klidném úkrytu obnovovati některé vědecké práce, které ho zajímaly, z dob studijních. O nových vynálezech z oboru optiky měl tehdy Fresnel jen některé mlhavé pojmy. První optické zkoušky Fresnelovy datují se asi od počátku r. 1815, ale od té doby podávají si vynálezy jeho i pojednání o nich, takřka ruce a sice s takovou rychlostí, že v dějinách věd nalézáme málo příkladů. Dne 28. prosince 1814 psal ještě Fresnel z Nyonsu: „Nevím, co je to polarisace světla; prosím strýce Mérimée, aby mně poslal některé knihy, z kterých bych se o té věci mohl poučiti.“ Od té doby uplynulo sotva 8 měsíců a již ho řadily duchaplné jeho práce mezi nejslavnější fysiky.

Roku 1819 vypsala pařížská akademie věd cenu na zpracování nesnadné otázky o dvojlomu světla; cena tato přiřknuta byla Fresnelovi. Roku 1823 stal se jednomyslnou volbou členem zmíněné učené společnosti; roku 1825 byl přijat za člena královské učené společnosti v Londýně.

Druhý rok na to přiřkla mu právě řečená společnost zásluhnou medaili. Tato vyznamenání svědčí nejlépe o vzácných duševních darech Fresnelových. Práce Fresnelovy vztahují se vý-

hradně jen k nauce o světle! O lomu světla, interference (křížení světla), polarisace světla.*) Četné vynálezy Fresnelovy padají do krátké doby od roku 1815—1826.

Při tom zastával ještě dvě jiná místa a sice: úřad vrchního dozorce při dlažbě hlavního města a místo tajemníka při správě majáků.

Všechny tyto povinnosti svého povolání vykonával Fresnel i při svých vědeckých výzkumech řádně a dokonale. Mimo to byl examinatorem na polytechnické škole, kteréžto čestné postavení vyžadovalo nemalého duševního namáhání. Z té příčiny radili mu jeho přátelé, aby se ucházel o místo examinatora na námořní škole právě uprázdněné a méně namáhavé. Ministr, na němž obsazení onoho místa záviselo, přál si Fresnela osobně seznati, a od té doby zdálo se jmenování jeho skoro jisté.

Jak velkým klamům podléhá však nevinně člověk následkem občanských rozkolů! — Ministr oslovil při představení bývalého královského dobrovolníka, dávaje mu bezohledně na srozuměnou, že na odpovědi, jakou dá, jmenování jeho záviseti bude.

„Pane, patříte skutečně k naší straně?“ —

Načež Fresnel odpověděl: „Rozuměl-li jsem dobře Vaší Excellenci, mohu bez rozmýšlení odvětiti, že nikdo naši vznešené královské rodině a blahodárným zákonům, za které Francie ji děkuje, více oddán býti nemůže než já.“ — „Vše toto,“ pravil ministr, „jest toliko všeobecně řečeno; některými jmény si lépe porozumíme. Vedle kterého poslance byste se posadil, kdybyste byl zvolen do sněmu?“ —

„Excellence,“ odvětil Fresnel bez dlouhého přemýšlení, „vedle Jordána, byl-li bych jinak toho hoden!“ „Mějte můj dík za vaší otevřenost,“ odpověděl ministr; druhého dne byl již jiný, zcela neznámý žadatel jmenován examinatorem při námořní škole Ponížení toto snášel Fresnel zcela klidně a převzal opět své předešlé práce na polytechnice.

R. 1824 stihla jej právě při zkouškách k nemalému zděšení jeho přátel nebezpečná nemoc — chrlení krve — která jej odsoudila k úplné nečinnosti. Od té doby byl Fresnel nucen se vzdáti všech prací, které vyžadovaly jakéhosi namáhání a věnoval se jen službě při správě majáků.

Nejjemnější a nejstarostlivější ošetřování, kterého se mu dostalo, nebylo s to zastaviti rychlý průběh záhubné nemoci. Navrženo, zkusiti účinek venkovského vzduchu, a tak odebral se Fresnel v červnu r. 1827 do Ville d'Avray. Tam očekával s duševním klidem a mužnou odhodlaností blížící se konec. Duleau vypravuje, kterak Fresnel v této době se neoddával žádným marným nadějím na pozdravení říkávaje: „Přál bych si déle žiti, neb tuším, že v nevyčerpatelných dolech vědy skrývá se

*) Viz pojednání z Aragových životopisů, volně spracoval prof. Frant. Hromádko. „Časopis pro pěstování matematiky a fysiky“, ročník VI.

dosud velké množství otázek, které by mohly prospěti k všeobecnému blahu a z nichž některé snad by štěstí mně přálo rozřešiti". — Právě když Fresnel dlel na venkově, odeslána mu londýnskou učenou společností Rumfordská medaile, kterou mu nesl sám Arago. Jeho hasnoucí již síly nedovolovaly mu, aby si prohlédnul toto vyznamenání blíže. Všechno mu připomínalo blížící se již konec.

„Děkuji Vám," pravil slabým hlasem Aragovi, „že jste se tomuto poslání podrobili, vím, že vás to stálo nemalé přemáhání; neb je-li pravda, že jste při tom cítili, jak malichernou věcí jest i ta nejskvělejší koruna, klademe-li ji na hrob přítele?" Tyto smutné předtuchy staly se bohužel příliš záhy neúprosnou skutečností.

Neuplynul ani týden a vlast želela ztráty nejušlechtilejšího svého občana, akademie věd svého slavného člena a učený svět muže vynikajícího duchem i srdcem!

František Leubner:

Ticho.

(Č. d.)

VIII.

Jen trsy nízké zvonců červenavých,
však podzim po vřesu jich sype houšť,
kam rovnou samotář jdu kroků netoulavých,
kdy vlažné výslunno; kol tichá poušť.

V les mírně září nebe uklidněně.
Kdys, pradávno, snad hon tu na vlky.
Teď hlavu do vřesu; sen dřímá do jeseně,
cos mlkne v hrudi. Dlouhé pomlky.

Jdou pasekou dvě děti na brusinky,
kraj lesa hledí, kudy v rozpacích.
Čí hledá mne tu mládí? Bázně chudobinky,
zpyt nedůvěry v touhy ve zracích. — —

IX.

Les za mnou stoletý mně výhled s hory cloní,
že nevidím, kam slunce k západu se kloní,

zda do vln oblaků, či pod hladinu zlatou,
kde roviny as budou za pohoří patou.
Jih přede mnou. Svah mýtin vřesnatých jde dolů
a klesá dál. Zřím do nížin, zde od vrcholu
kam táhlé svážejí se kopce stupňovitě
a splývají mně s obzorem; v šer mlhovitě
i hlouběj, hlouběji i daleko a dále
vln kles a plynutí si v duchu vedu stále
až někde do nezměrna v dálkách nekonečna.
Chvat hlemýždí můj značí sestup do bezpečna,
až mdlobnou bolestí mně tuhnou obě skráně . . .
I vytrhnu se, hledím na lesy, luk stráně,
kde barev slitina zas oči překvapila,
jak vřes a dálky modř by pojednou mě spila:
modř smutně v úvalech s tmy odstíny se mísí
a na hněď živějí se po temenech křísí,
teď v jedněch modravách už nerozeznám stromu,
jak z prablízka bych tupěl do očí — kam, komu?

Klid, ticho posvátné. Jdu po paměti s hory,
mech tlumí krok. Mně živě rosou voní bory,
i teple ovane dech zdravé pryskyřice,
jak rukou měkkounkou by někdo myl mně líce
a oči pod víčka by tlačil do dřímoty,
kdy z cesty ústrků jdu stíny do lichoty.

Jdu, západ neviděv, jdu údolím, tmy při dně;
kde koho potkávám — kyv, pozdrav, tiše, klidně.

Jest oddech, svatvečer. I z černých jizeb svítí
jen bílé prádlo postav z oken vedle kvítí.

X.

Kde západ a sever a východu kout,
přes lesy do noci bádám, —
co světélkuje, blouzní oblohou zaplanout,
ni u hvězd se nedohádám.

Dnes opravdu severní záře to snad
zde sírně z temna se nítí
a prolamovaně krajkuje noci šat,
jak o břeh pěn vlnobití?

Tmou duhový oblouk, jen hlouběj a šíř,
se po lemu obzoru klene,
pruh zelených lučin, hned zlatistých odkvětů pýř
bledne až růží do ruměne.

Teď z bohatých snopů mák plamenných váh
po klasech zrnatých trýskal —
a světla uhasla. Do modra nebes práh
mdle loupal se opět a prýskal.

Až do chladu před noci tajemstvím
klid úžasu srdce mi hostí,
stesk není, že z očí tu tratím, co nevida vím
i mimo sny o věčnosti.

XI.

Vzpomínky usnuly. Není jich bolů,
není jich útěchy.
Ač chodily se mnou vždy spolu,
vzpomínky usnuly, není jich bolů,
ni neklamou květů mě výdechy.

Kdybych je potkal, vstříc podaly ruku,
bojím se průvodu?
Klid necítí srdce ni tluku.
Kdybych je potkal, vstříc podaly ruku —
zpět, do tmy, či k života obrodu?

Nevidím, den-li či soumrak, či tma-li,
nevím. i žiju-li,
zda víry mě do hlubin jaly,
nevidím, den-li, či soumrak, či tma-li.
či odkud kdy k slunci my plynuli.

Tady mne nebylo, nebude, není.
Není mně vesmíru.
Šum hlubin se tajemných pění,
není mne, nebylo, nebude, není,
kruh splynul s tuch hladinou po víru. (P. d.)

Vlasta Pittnerová:

Nanynka.

(Č. p.)

IV.

Dobře dopadlo Martinovi představení se v zámku, bylo již rozhodnuto, že bude ustanoven v revíru u rodné dědiny. Zatím měl pobývati v myslivně a z jara hodlala vrchnost buď v rozlehlém tom revíru postaviti novou hájovnu neb zakoupiti v dědině nějakou chalupu.

Byla po dědině jedna řeč, shodovali se lidé, že mohl by se Martin Honzák přiženiti ku tkalcovce Smetalové, že osud ty dva lidi téměř dohromady svádí.

Honzáková a Loužilovi si to také pověděli. Ale Loužil tu byl hned pohotově s námitkou, že chaloupka není vlastnictvím vdoviným, ale Nanynčiným a že nebožtík Smetal ustanovil vdově byt v chaloupce, ale když se neprovdá.

To dalo mudrlantům v dědině, kteří neprošeni rádi kde komu radili, dosti přemýšleni. Leč dopadly úsudky stejně, že se může chaloupka vrchnosti prodat, peníze Nanynce uložit a vdova provdavši se za hajného Honzáka, že si bude v chaloupce, do které se provdala, hospodařiti dále.

To se zdálo býti všem, kdož o tom hovořili, moudrým. I Bláhovi to schvalovali a ti přece byli považováni za nejmoudřejší lidi v dědině, již proto, že měli syna studenta.

Jen jeden člověk nesouhlasil, a to byl Martin Honzák sám.

Řekl své matce i Loužilovým, kam často docházel, že si vdovu s děckem nevezme, ani Smetalku ani jinou. Že by to nedělalo dobrotu, že je Nanynka rozmazlená a k tomu jsouc mrzákem, nebude dorostouc k velké práci a bude muset být třeba i obsluhována, jak s takovými lidmi bývá.

A že by mu třeba někdy i vyčetla, že připravil ji o chaloupku, byť to bylo i k jejímu prospěchu.

Zkrátka — Martin nechtěl a Marjánka vyslechnuvši to od Loužilových, byla mrzuta.

Honzáková mínila, že se Martin do jara rozmyslí, a přimlouvala Marjánce, ať se o nic nemrzí a Martinovi sama domlouvala, ať se neodtahuje státi se Nanynčiným otčímem.

Že je dobrák, že Nanynce jistě nebude ubližovat, tvrdila, dodávajíc, že bude mít Nanynka peníze a že se jí bude muset ve všem vyhovovat, aby ji někdy třeba Loužilovi nepřemlouvali, aby šla k nim, aby mohli po ní někdy dědit.

Marjánku to vše mrzelo víc a více. Pracovala s nechutí a popilovala si za stavem více proto, aby rychlým zukáním zahnala nevrlé myšlenky, než že dbala brzo dílo odvésti.

Šla odváděti a setkala se s jinými tkalci. Vyptávali se jí bez obalu, zda bude tkalčiti, až si hajného vezme a zrovna řekli,

že nebude pak jistě chtít bráti to sousto výdělku chudším lidem od úst.

Odpírala, že neví prý sama ničeho, že se hajný Honzák nezmiňuje, nevzkazuje, poukazovala na Nanynku.

„Pro toho mrzáčka by si měl tatík přijít," řekl starý tkadlec, který žil u syna, jsa k ruce při tkalcovině a maje trochu shovění i trochu bídy. Nesl dnes dílo do města, aby syn mohl rozštípati něco pazeřů, které si koupili na zimu. Žena jeho právě nemohla, povíjet maličké a musela setrvati v posteli.

„Nanynce nejní zle," řekla Marjánka.

„Nejní a je. Milá vy, Smetalko, vzpomeňte si, že jste byla taky mladá a že má mladý člověk srdce. Až přijde do let, zakouká se do někoho, pro ty peníze, nebo pro tu chaloupku by si ju třeba někdo vzal — ale — jak by to pak bylo," uvažoval starý tkadlec jda s Marjánkou po silnici. Dohonila ho a obnovil řeči, jakých dnes k omrzení slyšela.

Marjánka počala dcerku chváliti, jak se má k práci a že zajisté by s ní někdy nechybil, kdo by si ji vzal.

„Nesmejšlejte s ňou na vdávání," řekl staroch vážně. „Víte, oni takoví mrzáci přece nemajou zdravou krev v těle, nemajou zdravy vnitřnosti. Takovej mrzák lehko nastydne, chytne ho neduha na plíce a je hámen."

Marjánce se ten hovor nelíbil, spěchala a předešla starého. Všecka zpocena došla a mrzuta odkládala ranec.

Honzáková jí vyřizovala pozdrav od syna, že byl v dědině a že se stavil. Vykládala, že mu vzkázala vdova ze sousední dědiny, jejíž chalupa by se hodila za hájovnu a že řekl, že se tam podívá.

Marjánka hořela mrzutostí. Řekla, že cítí, že nastydla, a svařila si bezového a lípového květu pro vypocení. Přidala do odvaru té své oblíbené skořicovky, dala též Honzákové i Nanynce a usnula tvrdým spánkem, mořena těžkými sny.

Zdálo se jí, že přišel si Smetal pro Nanynku, že si ji odnášel v náruči a Nanynka nebyla mrzáčkem, na místě hrbu měla perutě, jako andílkové na oltáři v kostele. Procitla a znovu usnula.

A zase se jí zdálo, že někdo tluče na okno a pohlédno c tam uzřela smrt, takovou jako vídala také v kostele na oltáři, smrt ozbrojenou kosou, která vztahovala hnáty oknem, které vyrazila, po Nanynce.

S výkřikem se vzbudila z tohoto snu. Bylo šero, i vstala a rozžehnuvši, zatápěla.

„Tak, tak, topte, ať to dítě nenastydne, je všecko asi spoceno," ozvala se Honzovka.

Marjánka vyprávěla jí ty zlé sny.

„Sen je sen, Pánbůh řídí noc i den," řekla Honzovka již také šukajíc. „Ale je pravda, někdy sny něco člověku předpovídajou."

Přitáčely osnovu a Marjánka byla nemluvnou. Pojednou ji napadalo, že měla by lepší, lehčí živobytí, kdyby jako žena hajného netkalčila, jen se hospodářstvím obírajíc.

Ano — kdyby nebylo toho mrzáčka — Nanynky — —

Kdyby — kdyby — kdyby tak nastydla a chytlo ji to na plíce, jak ten starý, zkušený člověk řekl — —

Bylo pojednou Marjánce jaksi všecko protivným.

I ten stav, na kterém že utrácí svoje zdraví, si řekla, i nábytek ve světničce, který že vlastně Nanynčin jest, si řekla. Ba i ta peřina v růžovém povlaku, do které že letos přibude opět péří, se byla těšila. A nyní že bude se muset stále a stále přičiňovat jen pro to děvče, ne pro sebe, pro muže, který by jí byl milým — pro Martina. — — —

A ona že bude dřít, dřít pro toho mrzáka, pro toho hrbáče! — — Tak poprvé v duchu dcerku pojmenovala. —

Plynuly dny, byly tu již Vánoce a Martin docházel k Marjánce řidčeji a řidčeji. Ano, po Vánocích nedošel ani k matce, vzkázal si pro tuto po Loužilově dcerce, ať tam přijde.

Honzáková potom nabádala Marjánku, ať nějak zakročí, ať se chaloupka prodá, Nanynce peníze uloží, a ona provdavši se za Martina, úrok za dcerku béře. Že by to šlo.

Ale Marjánka váhala. Řekla, že může Martin s ní promluviti sám, že ona prvního kroku neučiní.

Tak nadešel masopust. Bylo v dědině kolik svateb. Loužilovi byli též na jednu zváni, i požádali Františku Honzákovou, aby šla k nim na noc k dětem, aby mohli bez starosti užíti muziky.

„Mohla bys taky přijít k muzice, Nanynku by vzala tetka k nám," řekla Františka k Marjánce.

„Nebyla jsem hu muziky, co jsem vdovou," namítla Marjánka.

„Jak myslíš, ale tolik ti řeknu, že bude Kasalka taky na svatbě a domluvijou-li se s hajným, bude to tvá škoda," řekla Františka a Marjánka si vzdychla.

Nepromluvila již, a když druhého dne Honzáková hned po ránu odcházela k Loužilovům, aby Františce po celý den domácnost opatrovala, tu byla Marjánka nevrlou a byla ráda, když Nanynka odešla do školy.

Byla mrzuta, zasedla za stav, ale zukala nedbale, tu pomalu, tu rychle, nit se jí trhala, odhazovala civky polou plné a nebyla s to zabrati se do práce jako druhdy.

Představovala si, jak bude ta Kasalka, která hajnému sama vzkázala, na té svatbě veselou, jak jí to bude slušet. Znala ji a musela si říci, že je to hezká ženská, zdravá a spořádaná. Byla sotva rok vdovou a vědělo se, že vdovou jistě nezůstane. Měla po muži chalupu s osmi mírami pole, krávu i menší zvířectvo. Vzala si churavého, bezdětného vdovce, sama dětí neměla a po-

vídalo se, že by se k ni rádi přiženili i ne právě úplně chudí mužští.

A hajnému že by se hodila, byl jeden hlas. A dodáváno, že prý: „Když je Smetalka hloupá" — a Marjánka přemítajíc opětně o tom, si řekla, že je opravdu.

Přišedši Nanynka ze školy, sdělovala matce, že viděla svatbu, že slyšela muziku, že sebrala cukroví a koláče, jak svatebčané dětem házeli.

Matka ji okřikla, ať dá pokoj, vadila se, že se jí trhal outek, že Nanynka špatně cívky nasoukala a děvčátko udiveno tím nezvyklým jednáním matky, usedlo tiše v koutku a po obědě, který mu matka mrzutě podala, rychle do školy odběhlo.

Vrátivši se, bylo znovu od matky hubováno a přisedlo tiše k sukadlu a ujalo se obvyklé práce.

Že bylo ustrašeno, počínalo si méně dovedně i zamotalo přadeno, popouštějíc pásma.

Prosilo matku, ať mu to popraví. Ta vstala nevrle od stavu a hubovala. Rozmotala chybu, musela však kus přadena odtrhnouti. Nebylo to žádnou škodou, však to zůstalo do zbytků a zpracovalo se, zužitkovalo pro domácnost.

Ale rozrušená, rozezlená Marjánka hubovala dítě, spilala mu a s nesrozumitelnými slovy: „Kdyby tebe nebylo," děvče několikráte uhodila.

Nanynka plakala, prosila matku, ať se nezlobí. Když řekla po dětském způsobu, plačíc: „Maminko, prosím vás, odpusťte mně to, já to huž víckrát nehudělám," — tu se matka zarazila a šla opět k své práci, aniž by dítě pohladila, uchlácholila. —

Nadešel večer.

Bylo slyšeti hudbu, jak se svatba ubírala do hospody k muzice. Marjánka nerozžehla ve světnici, rozsvítila lucernu a šla popraviti kozu. Podojivši tuto a vrátivši se do světnice, jala se rozdělávati oheň v kamnech.

„Dobře, že jste přišla maminko, je tu zejma a já jsem se bála," ozvala se Nanynka.

„Nezlob!" odvětila Marjánka zlostně. Uvařila večeři a uložila děvčátko.

A nyní vyběhla na dvorek. Naslouchala hudbě a divné myšlenky šly jí hlavou.

„Kdyby toho hrbača nebylo," řekla si vracejíc se.

Byla citelná zima. Mráz se jen tetelil, bylo slyšeti bouchání, temné jako střelné rány, jak šindele na střechách a tesy v plotech mrazem praskaly, vzduch byl plný jako ostrých jehliček. Zima vládla krutě.

Marjánka nerozsvítila.

Bylo od mrazu jasno. Že za dne téměř netopila, nedbajíc přiložiti a večer jen málo, bylo ve světničce chladno.

Přiblížila se ke kamnům hodlajíc zatopiti — tu jí bleskla podivná myšlenka hlavou, která jí dnes od toho přemýšlení bolela.

Byla to myšlenka zlá, ba více než zlá — zločinná — — —

Znovu vyběhla ven. Rozhlédla se, nikdo nešel kolem. Lidé se krčili v sednicích, topili, co mohli, uléhali, kdo nemusel, nevyšel. A kdo vyšel, šel k muzice — —

Marjánka se vrátila, zamkla chaloupku. Dveře od světničky otevřela a jimi fičel ze síňky studený vzduch. Marjánka se plížila tichými kroky k oknu.

Byla okna jednoduchá, zvenčí vysoko mechem zarovnána. otvírala se dovnitř, jak to nebožtík Smetal upravil, aby se mohlo větrati. Marjánka odsunouc nějaké věci, které na prkénku předokním ležely, otevřela okno. Zachvěla se, jak proud mrazu vnikl do světničky.

Přikročila ke kamnům, sňala s bidla nad těmito zavěšeného teplou, vlněnou sukni, odřený kožíšek a velkou plachytku. Zabalila se v to šatstvo a otevřela druhé okno.

Mráz zrovna zafičel.

A Marjánka pokročivši k posteli, kde Nanynka spala, strhla s této peřinu. Dítě bylo obléknuto jen v košilce, nedlouhé, krylící sotva kolínka, s krátkými rukávky.

Marjánka rychle vskočila do své postele, zahrabala se do peřin, obšité vlněné punčochy ponechala si na nohou.

A tak ležela, kryjíc si obličej cípem peřiny, na kterém se usazovala jinovatka.

Staré hodiny odbíjely hodinu po hodině jak tyto uplývaly, stékaly do moře věčnosti.

Když odbila půlnoc, vstala Marjánka a zavřela okna.

Dveří nezavřela. Okna zavřela, aby lidé vracející se od svatební muziky, nepostřehli, že byla otevřena.

Nanynku nepřikryla. Ani se na ni nepodívala. Ulehla, ale neusnula.

V pět hodin vstala, zatopila a pustila se do práce. Zukala pilně, často vstala a přikládala. Asi za hodinu zavřela i dvéře, přikryla Nanynku, která podivně sténala a opatřila kozu. Byla podivně klidná.

* * *

Vrátivši se ráno Honzáková, vykládala Marjánce, že Loužilovi se dobře poměli, vylancovali a že Martin se otáčel kolem Kasalky. Ale že by prý přece ona, její dobrotivá hospodyně se mu lépe líbila, kdyby — kdyby — —

„Kdyby nebylo Nanynky," řekla Marjánka.

„Anebo kdybyste měla rozum! Však třeba Nanynka dlouho nevydrží, takoví lidi bejvajou pojednou pryč, hunaví se, nebo nastydne a bejvá konec," řekla Honzáková, p isedajíc k snidani.

Nanynka se vzbudila s pláčem.

Naříkala, že jí jaksi divně bolí ruce, nohy a celé tělo.

Že asi nastydla, běhajíc za svatbou, mínila matka.

Dovolila, aby děvče nešlo do školy a uvařila mu bezový květ, aby se vypotilo.

Ale bezový květ nepomohl a seznáno v několika dnech, že Nanynka ochromla na ruce i na nohy.

Lidé litovali Marjánku více než Nanynku. Marjánka sháněla mazání, koření k paření do koupelí, ale nic nepomáhalo.

Povolala i lékaře, ten mluvil o silném nastydnutí, řekl, že to není k smrti, ale že bude děcko úplným mrzákem.

Marjánka trnula. Byla velice smutna, lidé ji litovali, než ji tížil hřích, kterého se na dítěti dopustila. Myslila, že zemře — —

Honzáková vyřizovala jí od syna, ať se rozmyslí, ať hledí tedy chaloupku vrchnosti prodati a Nanynce peníze uložiti. Však že tyto podědí, doložila Honzáková jaksi uspokojeně.

Ale Marjánka nechtěla o ničem více slyšeti.

Mučívaly ji strašné sny, kterých nechtěla ani vyprávěti.

Jen jednou řekla, že se jí zdává, že sama oknem smrt na Nanynku pouští. — —

Martin se z jara oženil s vdovou Kasalkou. Matku si vzal k sobě.

Marjánka vzala si zase podruhyni, starou, hluchou ženu, s kterou se jakž takž dorozuměla. Byla ráda, že nemusela mluvit.

S Nanynkou se mazlila. Jen na ni se usmála, pracovala pilně, aby Nanynce na ničem nescházelo.

Nanynka nemohla více soukat, dovedné ručky ochromly na dobro, nemohla chodit, šoupala se po podlaze jako malé děti.

Matka ji nosila na zádech do školy a ze školy, že byla Nanynka ráda mezi dětmi a ráda naslouchala výkladům učitelovým.

V létě nosívala ji matka v neděli i do kostela odpoledne i do polí a lesa.

Kde kdo Marjánku chválil, jak se stará o dcerku mrzáčka.

„Vždyť mám jenom ji," říkala Marjánka, která byla vždy smutna.

A nosila tu dcerku, která málo vyrostla na zádech až do jejího dvacátého roku.

V tom věku zemřela Nanynka, nastokráte matce děkujíc za její lásku. — —

Po její smrti darovala Marjánka zděděnou chaloupku Loužilově dcerce a žila u této v podruží.

Ne dlouho. Ač ji ta nevlastní vnučka a její manžel dobře obsluhovali, zemřela za rok po své Nanynce — — —

Na smrtelném loži řekla příbuzným, že myslí, že její vinou Nanynka nastydla — —

H. Uden:

Vzpomínka vánoční.

Vánoce v okresní nemocnici,
jesle, světla, stromek a stroj bicí:
farář ústavní se domů dovolil
prose, bych i řeč za něho proslovil.

Večer šeřil se, pět hodin bylo,
když se všecko k jeslím dostavilo,
ženy, muži, hojně dětí se všech stran
o berlách i, s bílým obvázáním ran.

Vypravoval jsem jim o Betlému,
jak jsem z Jeruzaléma jel k němu,
návrší s počátku strmém, na němž stál,
o větříku libém, který svěže vál,

o čistotě vzorné k podivení,
že jí v Palestině rovné není,
vzácně lepé kráse Betlehemských žen,
květech, jimiž každý dům je vyzdoben,

o velikých prostranstvích a chrámech
s brankou o nápadně nízkých trámech
ne snad, že se křesťan zde již pokloní,
však by Turek dovnitř nevjel na koni.

Dál jsem všechny do chrámů ved' valných
nad posvátnou kryptou slují skalných,
kde se nekonečná láska zrodila,
jež pak po veškerém světě chodila,

by se nikde netázajíc prve
po svazcích a jakých hlasech krve
vyhledala přede všemi člověka,
jehož nikdo nezná, nikdo nečeká...

Dospělí mi dobře rozuměli,
že tu vyšší lásku právě zřeli,
děti chvílemi šilhaly po hračkách,
harmonikách retních, bubnech, řehtačkách,

cukrovi, mlskách a Jezulátku,
drobných kupkách sukniček a šátků,
palaších a bambitkách, jimž asi zvyk
též už dotěrný švestkový kominík:

zkrátka po té celé vábné kráse,
kterou děcko jen pochopí zase,
co z přečetných očí slzný proud se lil,
a snad kde kdo blaze spokojeným byl.

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. d.)

Ale přečasto „člověk míní a Pán Bůh mění". Uplynulo ještě mnoho měsíců, než mohl Janssen předložiti obecenstvu své „dějiny". Byl z této práce několikráte vyrušen. Na podzim 1872 vyzval kohosi, aby sestavil životopis znamenitého kazatele, francouzského dominikána, P. Lacordaira. Janssen dopsal Herderovi a vše s ním vyjednal. Protože ručil svým jménem za rukopis u Herdera, četl ho, ale brzy poznal, že v této podobě není schopen života a nemůže knižně vyjíti. Při četbě si však tak oblíbil látku, že, ač byla vzdálena od jeho studií, přerušil je a věnoval knize několik zimních měsíců. Částečně ji přepracoval, některé části spracoval docela samostatně.

Dle svého způsobu vložil do textu mnoho výroků Lacordairových, čímž nabyla kniha svérázného půvabu. Vyšla podepsána pseudonymem M. Bleitreu.

Známé prosíval o modlitbu, aby se mu zdařila životní práce. Vyžadoval si pomoc, radil se, kde mohl. Byl v čilém styku s drem Onno Kloppem, dvorním radou bývalého krále hanoveránského, později vévody z Cumberlandu, který bydlil v Penzingu u Vídně; byl u něho archivářem; byl velkým znalcem dějin XVI. století. Janssen mu psal: „Kéž bych mohl s Vámi mluviti o této době, měl bych plný pytel otázek a prosil bych Vás o vysvětlení přečetných věcí; poradil bych se s Vámi, Bůh ví o čem!"

Pomáhali mu také jiní, jako dr. Cardanus, Fr. Falk, odborník v knihách středověkých, kaplan Vilém Hohoff, který byl odborníkem v národohospodářských otázkách doby, o níž Janssen pracoval. Doporoučel také „dějiny", když vycházely v různých časopisech, a psal referáty, nijak kamarádsky vyznívající, ale docela věcně. Janssen uznával jeho ochotu a psal mu: „Vy sám činíte pro mou knihu více než všichni anebo skoro všichni ostatní moji přátelé dohromady. Děkuji Vám co nejsrdečněji."

Koncem roku 1873 píše do Mnichova: „Jsem všecek znaven pracemi v archivech pro své dějiny XVI. století, našel jsem nejvzácnější věci a doufám, že s pomocí Boží započnu psáti v příštím roce." A skutečně se dal počátkem r. 1874 do psaní I. dílu svých dějin, ale protože pracoval příliš svědomitě, zdrželo se vydání prvého sešitu I. dílu příliš dlouho, až do března roku 1876.

V dubnu 1874 uzavřel s nakladatelem Herderem smlouvu, že vydá dějiny německého národa od konce středověku do r. 1806 v 6 svazcích. Myslil, že započne okolo Velikonoc (tedy asi za měsíc) s tiskem prvého svazku a možná, že i o něco dříve. Zatím však uplynul skoro celý rok a opět píše přátelům, že započne teprve

příštím rokem vydávati prvý svazek, který bude líčiti dobu až po selskou válku. Po celý týden, po všechny dny pracoval pouze o dějinách a jedinou sobotu ponechal si ku práci o běžných věcech o přítomnosti, což činil, jak výslovně píše, pod ochranou Panny Marie. Pro I. svazek propracoval přes 300 svazků knih a různých pojednání v časopisech, a sice vybral si nejdůležitější vědecké časopisy protestantů i katolíků; podrobil se této sice velmi namáhavé a mnoho času vyžadující, ale velmi vděčné práci, při níž získal cenný a skoro neznámý materiál. Výslovně podotkl, že jest velká chyba spisovatelů, kteří píší o všeobecných dějinách a zameškávají dopodrobné bádání; táže se: „Pro koho se zkoumají všechny otázky, než aby byly použity?"

O svátku Panny Marie dne 8. prosince 1874 oznamuje, že dopsal na čisto teprve prvý arch dějin, a podotýká: „Dne 8. prosince 1871 počal jsem tuto v archivech hledati prameny pro 16. století a dnes po tříleté práci, dne 8. prosince 1874 jsem hotov." Pobyl pak delší dobu v Holandsku, sbíraje prameny. Píše přátelům, že dokáže, jak velké a vznešené bylo Německo, když vcházelo v nový věk a opouštělo středověk, a dodává: „A my katolici nechávali jsme se obalamutiti protestantskými a protestanty protěžujícími „staviteli" dějin!" (Baumeister.)

Dříve než vyšel začátek tohoto v pravém slova smyslu epochálního díla, vydal Janssen v dubnu 1875 u Herdera soubor některých svých (dvanácti) důležitějších prací, roztroušených v časopisech, pod názvem „Zeit und Lebensbilder" (XVI a 522 stran, 8°). Tu dokázal Jannsen, že jest učenec širokého, ba světového rozhledu, muž všeobecně vzdělaný, nanejvýš prozíravý, který si všeho všímal a neustále četl. Kniha způsobila netušený rozruch. Dosud se nikdo neodvážil tak nemilosrdně sraziti masky bůžkům moderní kultury, jako Humboldtovi, Schopenhauerovi, Schellingovi a Bunsenovi a při tom jest jeho sloh tak klidný, ušlechtilý! Bylo to k bláznění! Mezi světlými postavami, které postavil oproti vůdcům moderní vědy a moderního vzdělání, zařadil i kapucína P. Borgiáše Fleischmanna a protivníkům nezbylo, než mlčeti, neboť jinak nemohli se zbaviti tohoto „jesuity v rukavičkách", jak mu říkali. Katoličtí kritikové nazvali knihu výbornou apologií katolické církve.

Je v ní také stať o ruském básníkovi a filosofovi Žukovském, kterého psal po francouzském způsobu Joukoffsky (1783—1852). Byl tedy Janssen mezi prvními katolickými německými učenci, který si všímal ruské literatury a ji po zásluze ocenil. Kniha vyšla již za rok v dubnu 1876 v druhém, roku 1879 ve třetím vydání o 533 stranách.

Část svého rukopisu „dějin" zaslal Janssen k dobrozdání do Penzingu archiváři dru Kloppovi a žádal, aby, jsa odborníkem, vše prohlédl, poznamenal, vytkl, co uzná za dobré, aby zcela otevřeně pronesl svůj úsudek; ujišťoval, že bude povděčen za každé upozornění.

Počátkem prosince 1875 poslal konečně Herderovi rukopis, který vyplní 150 až 160 tiskových stran, ale pracoval o něm dva a půl roku a v poslední době od rána do večera, devět hodin denně. Píše mu: „Kéž žehná Bůh mou práci!"

VI. Prvý svazek „dějin".

Konečně v březnu 1876 vyšla prvá část tak toužebně očekávaných Janssenových „dějin". Vyšlo pouze několik tiskových archů pod titulem: „Geschichte des deutschen Volkes seit dem Mittelalter" — „Dějiny německého národa od středověku." K tomu bylo připojeno: „Všeobecné poměry německého národa na konci středověku."

Dříve než vyšlo dokončení prvého svazku „dějin", vydal Janssen v listopadu 1876 knihu o hraběti Stolbergovi. Byl totiž okolnostmi donucen přijmouti pro jedno období (1875—76) mandát do říšské rady. Bydlil v Berlíně, kde se dozvěděl o literární pozůstalosti hraběte Fridricha Leopolda Stolberga. Prohlédnuv ji, ihned poznal, že je v pravém slova smyslu „velký poklad". Dal se do této práce s největší láskou.

Teprve jako poslanec seznámil se Janssen s velkým vůdcem německých katolíků drem Ludvíkem Windhorstem. Přál si, aby se Janssen věnoval politice a byl nemile překvapen, když Janssen naprosto odepřel, aby byl znovu zvolen do sněmu. Tím nastalo jakési napětí mezi oběma, ale když pak vycházely Janssenovy dějiny a Windhorst je četl, uznal svůj omyl, přiblížil se k Janssenovi a byl opět jeho nejdůvěrnějším přítelem. Prohlásil jeho dějiny za nejdůležitější knihu celého století a častěji je při schůzích německých katolíků doporoučel. Jednou a sice při shromáždění, které bylo dne 14. září 1882 ve Frankfurtě, učinil tak v přítomnosti Janssenově, který ve své skromnosti byl velmi překvapen, všecek se červenal a prosil Windhorsta, aby tak nikdy více nečinil, což však odepřel a podotkl, že je to docela nesprávná a nemístná skromnost. Když se stavěl v Hannoveru mariánský kostel na oslavu Windhorstovu, sbíral Janssen horlivě příspěvky a odvedl velké obnosy.

V Berlíně dlel, pokud nebyl ve sněmovně zaměstnán, Janssen nejraději v knihovnách, kde našel mnoho vhodného materiálu. Pouze večer věnoval se četbě a četl denně nejméně dvě hodiny Stolbergovy dopisy. Mínil, že se tato kniha stane zamilovanou četbou všeho německého národa, neboť jest obsah její bohatý, krásný, zbožný, ušlechtilý, vlastenecký.

Ač měl velký rozhled v tomto oboru a byly jeho nejmilejší četbou „memoiry a dopisy", myslil, že podobně skvostných dopisů není v žádné jiné literatuře. Též dobře podotkl, že jsou výtečným pramenem pro nejnovější dějiny, kde se dočte čtenář mnoho neznámých věcí. Vše sebral z deníků, záznamů, 3000 dopisů, skoro všude nechává mluviti Stolberga. Je to pravý svěží životopis. Zmiňuje se, že sám nenapsal v této knize ani šest stran. Janssen byl zrovna zamilován do této knihy. Často mluví o ní ve

svých dopisech. Psal jednou: „Děkuji Bohu, že mi dal příležitost, spracovati bohatou literární pozůstalost tohoto muže. Velkou radost jsem měl nedávno, kdy mně psal osobně neznámý pán, jménem Hartmann, že byl četbou mého „Stolberga" pohnut státi se katolikem a vděčně mi sděluje, že je nyní v katolické církvi docela šťasten; jako dík přiložil 50 zlatých pro chudé. Mám tento dopis za nejkrásnější recensi této knihy."

Podobně mu psal jakýsi starý voják a 54letá paní z Frohnleiten ve Štýrsku, že po četbě této knihy konvertovali. Kniha byla přeložena do francliny.

Stolberg byl význačnou osobností své doby, jeho konverse, již provedl zároveň se svou chotí v Münsteru 1. června 1800, byla evropskou událostí. Stolberg, přítel Goethův, nadaný, vzdělaný, oblíbený, bohatý, nezávislý, svobodomyslný, konvertoval! První podnět ke konversi dala jim oběma četba kázání Fenelových, při čemž ponejprv slyšeli správný výklad o církvi a poznali, že jest jejich povinností k této pravé církvi přináležeti. Brzy se přesvědčili, že nepomůže však vědění a rozum, ale oběti, modlitba, pevná vůle odřeknouti se všeho, a hlavně prosba k Bohu o milost a milosrdenství. Sedm let Stolberg ještě bojoval, modlil se, než konvertoval. Hlavně nemohl porozuměti a urážel se úctou svatých a ostatků.

Jaký duch vládl v této rodině, poznati z jediného případu: sedmnáctiletý syn Cajus vstoupil jako dobrovolník k vojsku. Byl v bitvě zastřelen pod nim kůň, a ztratil vše, co měl u sedla připevněno. Psal rodičům, že nutně a jedině potřebuje nový zákon a Kempenského a nic více. (P. d.)

A. S. Chudobka:

Vánice.

Co se to venku děje? . . . Padá sníh? . .
kol mého okna vítr vločky žene.
Má duše kormoutí se tímto úkazem,
vždyť viděla se blízka cesty blaha
kol které stromy kvetou.

A teď. . . Což znovu napad' sníh?
Vždyť přece jaro včera zpívalo tu,
vítězný prapor hrdě zvedaje —
bělostný prapor stromového květu.

Mdle hledím oknem ven —
a čelo kladu na studené sklo.
Jsem nějak nesvůj pod ranami v duši.
Kdos stále do ní bije –
a nevím proč a nevím zač a nevím k čemu.

O odstup vetřelče. Jdi z cesty. . .
Nech vejít přátele, jež přijdou laskaví.
Jsem ztracený druh jejich.

Kol okna vítr řve. To bolest dorážÍ?
Já teskně shlížím na běl pod oknem.
Což je to sníh? Ne — květy stromové
to vichr rve —
tak jako radost lidskou.

Cyril Berka:

Koleda o zlatém kalichu.

Ze sbírky národních písní polských od Jana St. Bystroně.

Na sádečku, na višňovém,
alleluja! alleluja!
žežulenka zakukala,
alleluja! alleluja!
hospodáře probudila.
„Povstaň, povstaň, hospodáři,
hleď, jak dobytku se daří."
A ve chlévě
žehnej, Bože:
Kravička se otelila
a pár volků urodila.
Dva volečky,
zlaté růžky.
A jim jaké
jméno dáme?"
„Ten první je zlatý růžek,
ten druhý stříbrný růžek."
„Dáme jim jařmo měděné
a na ně zdoby mosazné.
„Dobrý pluh jim udělejme,
orat na pšenici jděme."
Vyjeli a zaorali.
První brázdu přeorali,
zlatou hrudu vyorali.
Druhou brázdu přeorali,
stříbra hrudu vyorali.
„Co s hrudami učiníme?"
„Zlatníkovi zaneseme.
Zlatníkovi drahé kovy.
Dejme kouti kalich nový;
zlatý kalich, stříbrné kraje,
nejsvětější Panny obyčeje."
„Kam ten kalich zaneseme?"
„Do kostela poneseme."
„Kam ten kalich postavíme?"
„Na oltáři,
hospodáři"
Dvéře hned se otevřely,
neb kalichu rády byly.
I svíce se rozsvítily,
neb kalichu rády byly.
Samy zvony zazvonily,
neb kalichu rády byly.
Samy varhany zahrály,
neb kalichu rády byly.
„Kdo vždy z něho bude píti?"
Sám Pán Ježíš se svatými,
nejsvětější Panna s nevěstami.—

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.

Napsal Milutin Mayer.

(C. d.)

III.

Když se vrátili domů, bylo již v bohatém a nádherně upraveném tricliniu*) všecko k hostině připraveno. Otroci, kteří zůstali doma, prostírali mramorové stoly drahocennými ubrusy a koberci. Studená jídla ve stříbrných a zlatých mísách již čekala na stole. Byla v nich zvěřina různého druhu, všelijaké ryby a různé lahůdky bez počtu. Zvláště těchto posledních byli Římané velmi chtiví. Pro okrasu stály na stole mezi jídly mramorové nádoby a vzácné lastury plné různých květin, vonných fialek a krásných růží.

Rodina i hosté zaujali místo za stoly. V čelo stolu sedl si mladý Valerius s otcem, vedle něho pak jeho soudruh, něco starší Valeria, Lucius Metellus. Byl tu také tlustý senator Aulius Marcellus, jenž stále si naříkal na žaludeční chorobu, při tom však snědl na posezení dvě veliké mísy masa a k tomu ještě pořádnou porci mořských ryb. Pak prefekt (měšťanosta) Quintus, jenž nepřišel ani z jedné hostiny střízliv domů, přísný a moudrý Plautus Terentius se svým bratrem Quintem Terentiem, velkým přítelem Galeriovým, jenž se stal z prostého pastýře jedním z nejvyšších hodnostářů v římském vojsku.

Jakmile si sedli za stůl, řekl senator Aulius Marcellus příeli domatiu.**)

„Tys připravil opravdu velikou hostinu!“

„Ani sám císař Probus by nemohl uchystati lepší,“ poznámá druhý.

„Opravdu ne!“ potvrdil Quintus Terentius.

„Ať každý vidí, že se slaví plnoletí Marcellova syna!“ řekl vážně a s úsměvem domatin.

Na to zase řekl Aulius Marcellus:

„Náš císař vůbec nerad dává hostiny říkaje, že to stojí mnoho peněz. Probus miluje jednoduchost ve všem. Je tvrdým vojákem od hlavy až do paty.“

„Tomu se jen líbí války a podmaňování, to je pro něho největším požitkem.“

„Mně se to zase nelíbí,“ ozve se prefekt Quintus. „Já jsem nejraději doma, kde mám hlavu v bezpečí.“

„Ovšem, ovšem!“ přisvědčovali mu přítomní mladí Římané, kteří raději žili doma nečinně, bezstarostně a v rozkoších, než se bili za vlast.

*) římská jídelna.

**) hospodáři.

„A nač bychom také chodili do války," ozval se Lucius Metellus, „vždyť máme na to tisíce barbarů, kteří jsou povinni klásti životy za římské císařství."

„Lucius Metellus dobře mluví!" přichvalovali mladíci.

„Náš život je drahý a pro Řím nenahraditelný," prohodil jeden. „Kdybychom my na hranicích nepřátelských zahynuli, kdo by chodil v Římě na hostiny a zábavy?"

Nad tou řečí bylo pozorovati na rtech přísného Plautia trpký úsměv. On v nitru svém odsuzoval jejich slova a litoval jen lenivost mladého římského pokolení. Sám sobě zašeptal: „Ó, bohové, jak hluboce již klesl Řím!"

„Je pravda," ozve se domácí pán, „nebo slyšeli jste již, že plémě ligijské na Dunaji se vzbouřilo proti našemu kraji?"

„Právě včera mi to vyprávěl Fabius Poplicola," odpoví Aulius Marcellus.

„Na mou víru, ať nežertují s Probem, nebo toho budou litovati."

„Ty divochy je třeba již jednou úplně pokořiti, nebo je zničiti a tak se zbaviti nebezpečných sousedů."

„Do amfiteatru*) s nimi! Lvi a tygři beztoho již dávno zlenivěli, protože již dlouho nebylo zápasů."

„Snad jste také slyšeli," táže se prefekt, „že včera večer přišla radostná zvěst od císaře, v níž oznamuje, že vojsko zlopověstného Palfuria bylo v Malé Asii úplně zničeno?"

„Císař je šťasten!" povídali všichni přítomní. „Při každém jeho kroku jej doprovází oddanost jeho vojska a pomoc bohů . . ."

„Je toho hoden!" povídá zase domácí pán.

„A senát ho též miluje, protože také císař mu vzdává čest. Neboť, když byl zvolen za císaře, nechtěl přijmouti korunu bez našeho svolení. Tím chtěl ukázati neposlušnému vojsku, že senát je oprávněn bdíti nad samým císařem."

„Našemu dobrému císaři čest v každém ohledu! Jen jedno se mi u něj nelíbí . . ."

„A to je?" ptali se všichni senatora Paula Quadrata.

„Že trpí ve svém vojsku tolik křesťanů a nebrání jim, modliti se k jejich Bohu."

Bylo známo v celém Římě, že senator Paulus Quadrat je velkým nepřítelem křesťanů, jako jím byl praděd jeho manželky Tigelinus, pověstný rádce ukrutného Nerona.

„Křesťané? Jací jsou to lidé?" ozve se také nyní mladý Valerius, jenž až posud pouze rozhovor starších poslouchal. Ačkoliv již oblékl togu mužů, neodvážil se přece až posud míchati se do řeči, domnívaje se, že by to bylo neslušné.

„Křesťané jsou cizí vyznavači," odpoví Lucius Metellus. „Uctívají jakéhosi Krista, jehož židé ukřižovali. To je jejich Bůh! . . ."

*) cirk, kde dávali zajaté křesťany na pospas divé zvěři.

„Hahaha!“ vypukli všichni v úšklěpačný smích. „Bůh, jenž byl jako zločinec ukřižován na kříži!“ křičeli jedni z hostů, z jejichž rozpálené tváře bylo viděti, že již hodně silného vína vypili.

„Aaa! Krásný Bůh!“ smáli se dále . . .

„Ale oni tvrdí, že také vstal z mrtvých. To aspoň mi povídal Julius, jenž se mi zdá také býti křesťanem,“ řekl Lucius Metellus.

„Co praviš?“ divil se Valerius. „Julius, náš nejlepší přítel, že je křesťanem? To nevěřím. Stýkám se s ním každý den, ale o tom nebylo mezi námi nikdy řeči.“

„Ty nevěříš? A viděl jsi ho někdy obětovati ve chrámě Jupiterově nebo doma bohům? Nuže, řekni mi!“

„To ne . . .“

„Vidíš tedy, to je nejlepší znamení.“

„Dal se na špatnou cestu,“ zvolal jeden z hostů.

„Také jeho matka je v podezření, že je křesťankou.“

„A co tomu říká Marcus Emilius? On to dovoluje,“ hořlil Paulus Quadrat.

„Ona dělá, co chce, když její muž není doma.“

„Já ani tomu nevěřím,“ povídá zase Valerius, „neboť jsem často býval v jejich předsíni, ale ani jednou jsem nezpozoroval, že by oheň před sochami domácích bohů nehořel.“

„To je mi záhadné,“ odpoví Quintus Terentius.

„To asi lidé jen tak povídají. Marcus Emilius je velkým ctitelem našich bohů, ten zajisté by nedovolil, aby mu žena lecjakého Krista uctívala.“

„Aj, kdož ví,“ řekl kdosi.

„Já povídám jen tolik, že jsou to lidé podezřelí a kdybych mohl, dal bych je všecky schytati a ukřižovati jako jejich Krista, aby se také oni stali bohy!“ mluvil opilý již Quintus, kývaje velkou, plešatou hlavou, a jazyk se mu stále víc a více pletl, takže mu již ani nebylo dobře rozuměti.

„Ta hloupá víra má mnoho přívržencù i mezi našimi otroky,“ ozvala se Valeriova matka, která seděla se svými přítelkyněmi uprostřed stolu.

„To je také víra otroků!“ odpoví pohrdavě Paulus Quadrat. „Jaký bůh, takoví také následníci.“

„Možná, že špatně soudíme,“ mínila Virginie, žena senatora Aulia Marcella.

„Oho! Ty se jich zastáváš?“ obrátí se k ní její muž.

„To ne!“ odpoví Virginie. „Ale možná, že je křivě posuzujeme. Slyšela jsem, že ti Kristovi následníci jsou velmi pobožní a hodní lidé, snášející velmi trpělivě veškeré útrapy.“

„A kdo ti to zase napovídal?“ ptá se jí jedna z přítelkyň.

„Má otrokyně, která to slyšela od druhé sobě rovné, která je také sama křesťankou.“

„Říká to tak jen proto, že je křesťankou."

„Já však ještě jednou povídám, že jsou to lidé našemu císařství nebezpeční," ozve se zase opilý Quintus, jenž již začínal podřimovati a jen tu a tam vpadl nějakou hloupou poznámkou do rozhovoru společnosti.

„Císař je příliš dobrý!" povídá zase někdo ze společnosti. „Ať jen počká, až se zase vzbouří po druhé a zapálí Řím jako roku 64. za císaře Nerona."

„Ne, bratři!" ozve se nyní vážně domatin. „Křesťané nezapálili Řím. Studoval jsem pilně díla našeho slavného dějepisce Tacita a přesvědčil se z nich o pravém opaku. Řím zapálil sám císař Nero ve svém šílenství a pak svedl celou vinu na křesťany."

„Myslíš?" ptá se ho několik hlasů.

„Nemyslím jen, ale je to pravda. Ukrutný Nero chtěl viděti, jak by vypadal hořící Řím a jeho rádcové mu v tom pomáhali . . ."

„Já s tím nesouhlasím!" vpadne náhle do řeči Paulus Quadrat. „Řím zapálili křesťané a o opaku mne nikdo nepřesvědčí . . ."

„Hahaha!" zamručel spitý Quintus. „Ale jen se nehádejte! Pokoj, pokoj, drazí bratři! Přítel Paulus Quadrat se hněvá jen proto, že se tohoto podpalování zúčastnil také praděd jeho ženy . . . Hehehe, drahý můj Paule, člověk nerad slyší pravdu! . . ."

„Ty mlč a nežvaň! Jazyk se ti už dávno plete mezi tvé řídké zuby. Raději pij, až se opiješ," odpoví nevrle Paulus Quadrat.

„Hehehe!" smál se ještě dále Quintus. „Já jsem řekl svoje a tak je tomu! . . ."

Na to řekl Valerius:

„Právě cosi takového mi povídal přítel Julius, o němž Lucius říká, že je křesťanem."

„To jistě strašně vypadalo. Tak veliké město v plamenech," řekly s jistým strachem paní.

A co tak mluvili, opilý Quintus pěkně usnul za stolem na měkkém sedadle. Hlavu zvrátil na zad, jakoby měl zlomený vaz. Domácí pán mrkl na otroky, z nichž hned tři přiskočili a odnesli jej s velkou námahou i se stolicí do vedlejšího „tablina", aby se tam klidně vyspal.

Takové zjevy nebyly na starořímských hostinách žádnou vzácností. Jedlo se tam i pilo bez míry, právě jako dobytek; ba stávaly se při takových hostinách i věci, že to byla na vzdělaný římský svět opravdu hanba.

Při zábavě čas rychle plynul, krátký březnový den se blížil ke konci. Po celém tricliniu rozestřel se soumrak.

Na rozkaz hospodářův rozsvítili otroci četné lampy, z nichž některé visely na stropě, jiné zase, upevněny jsouce na zdi, rozsáhlou místnost osvětlovaly. Zářné světlo jen stupňovalo všeobecné, až do výstřednosti přecházející veselí. Nejeden host již těžce držel hlavu na ramenou, neboť bezuzdné pití mu ji sklá-

nělo na prsa. A právě ti, kteří se posmívali Quintovi i ostatním slabochům, již se opili napřed, počali nyní měniti barvu tváře: jedni sezelenali, druzí zase jaksi sežloutli, a jedni i druzí vypadali odporně, jen oči se jim následkem silného pití jiskřily. Mnozí z nich také již padli pod stůl a spali tam jako zabití. Otroci měli dosti práce, než zbavili dvoranu nenasytných senatorů, junáckých vítězů a velmožů.

Valerius se hrozil takové prostopášnosti, neboť jeho mladé srdce bylo ještě nezkažené. Zjev, jak otroci odvlékají opilé senatory, se mu hnusil. Neměl dosti příležitosti, viděti hanebnou zkaženost pánů země. V jeho tváři zračilo se opovržení vůči takovým zjevům. První to na něm postřehl Lucius Metellus a tázal se:

„Co jsi takový ztrápený, Valerie?"

„Jak bych nebyl," odpověděl on, „když na vše to zde hledím . . ."

„To na tyto snad?" ptá se ho Lucius, ukazuje prstem na spité pod stoly a židlemi ležící senátory.

„Ano, na ty! . . . Jaká to hanba! Co si pomyslí otroci? . . ."

„Ale co, jací otroci? . . . Copak si myslíš? Copak mohou, či smějí otroci o nás špatně smýšleti?"

„Vím, že otroci nám nejsou rovni a že jsou velmi zaostalí za námi, ale mohou si přece myslit, že je to špatné, dají-li se opilí římští velmoži takto otroky vláčeti . . ."

„Ty jsi ještě dítě, můj Valerie! Je vidět, že jsi teprve dnes oblékl mužskou togu!"

„Proč mi to říkáš?"

„Protože ještě neznáš římský život. To je naše právo, dělat co chceme. My jsme Římané, páni celého světa, kdo tedy by nám bránil opíjeti se? Také císař se opíjí a nikdo mu toho nevytýká."

„Protože se nikdo neodváží," odpověděl Valerius. „Stálo by ho to život."

„Ovšemže!"

„Ty, Lucie, přece mi dáš za pravdu, že by se naši honoratiori měli chovati slušněji a tak se neopíjet. Je to nedůstojné i těch nejsurovějších nám poddaných barbarů, tím více pak nás osvícených Římanů! — To aspoň je mé mínění!"

„Ale jdi, ty!" odpověděl Lucius Metellus. „Mluvíš jako nějaký mudrc. Viděti, že jsi chodil do školy k tomu hlupáku Ursinovi, jenž vždycky říkal, že je třeba žiti mírně."

„Ty mu toho zazlíváš?"

„Zajisté! Ať se přidržuje jen on sám svých mravních zásad a nevnucuje jich jinému. Nechci býti kost a kůže jako on."

„Vidíš, příteli, já s ním zase úplně souhlasím, podle mého mínění má pravdu a nemluvil nikdy špatně. Ten to míní dobře s naší, již až příliš bezuzdnou mládeží."

„A já ti zase povídám, že nemáš pravdu. Copak my, synové římských velmožů, se máme zříci světských slastí a žití jako otroci? Nebylo by to hloupé?“

„To ne, Lucie! Ty mi špatně rozumíš. Tak přísně nesmýšlím ani já! Jsme bohatí, můžeme užíti všeho, ale jen s mírou.“

„Dobře, dobře,“ mávnul Lucius nedbale rukou, „mám toho již dost! Za rok, dva, myslím, budeš také ty souditi jinak. Nyní jsi ještě pod dojmem učení Ursinova . . .“

„Ursina si budu vždy vážiti!“

„Já však ne!“

„To není od tebe hezké!“

„Ursin je hlupák, jako rovněž všichni jemu podobní.“

„Lucie, nedovolím, abys tak mluvil o mém učiteli!“

„Ano,“ odvětil prudce mladý Říman, „on tvrdí, že také otroci jsou lidé. Copak je to od něho moudré?“ . . . Hahaha! Co je v tom učení hlouposti!“

„A čím jiným jsou? Copak je nestvořil Jupiter právě jako nás?“

„Ursin tak učí proto, že sám byl před tím otrokem. Kdyby byl býval svobodným od narození, opovrhoval by otroky právě tak, jako to činíme my oba i všichni ostatní poctiví Římané.“

„Já jimi neopovrhuji, naopak lituji nešťastný jejich osud.“

„Ty jsi hlupák!“ vzkřikl Lucius mrzutě na přítele. „Pojď, pobav se s námi.“

„Ty, Lucie, jsi příliš prudký!“

„Chceš-li, abych takový nebyl, nepovídej mi ty hlouposti,“ odpověděl Lucius a obrátil se ke svému sousedu Corneliu Rupiliovi, který pokaždé, kdykoliv se opil, měl hloupý zvyk, počítati číslice až do tisíce, a kdo by mu byl řekl, že neumí počítat, byl by se s ním hned pohádal, ba i pobil . . .

Lucius Metellus hned zpozoroval, že jeho pobratim Cornelius Rupilius již přestoupil míru, protože neustále přebíral prsty, a možná, že již po několikáté začínal počítati od jedničky.

„A, Cornelie, ty již počítáš?“ povídá posměšně Lucius.

„Ano,“ odpověděl tento lhostejně a nedbaje jeho pichlavé poznámky, pokračuje dále v počítání.

„Kolikrát již jsi začal? Mně se zdá, že do tisíce nedojdeš . . .“

„Co? . . . Co? . . . “ zdvihal se Rupilius těžce ze sedadla. „Copak si myslíš, že nedovedu počítat? . . . . Odvolej to! . . .“

„No, no, Cornelie, jen pomalu! Jsem přesvědčen, že ty jsi prvním matematikem v Římě,“ zalichotil mu Lucius, poklepávaje mu na pravé rameno.

Tím se opilý Rupilius upokojil a sklesl zpět do židle, aby v počítání pokračoval

Přítomní sledujíce tu příhodu, div smíchy nepopukali. Také sám přísný Plautius Terentius se srdečně zasmál.

Zatím pak četní otroci začali zase přinášeti čerstvě připravená jídla i silná vína, jakož i jiné opojné nápoje a plnili pilně prázdné číše.

Otrok Charon vstoupil do jídelny s plnou mísou mořských raků. Spatřiv ho Lucius Metellus, pošeptal Corneliu Rupiliovi:

„Hleď a uvidíš, co jsi ještě neviděl!"

Tento obrátí svou hloupou tvář vzhůru a pohlédne, polodřímaje, na Lucia . . .

Lucius ve své prostopášnosti natáhl pravou nohu právě ve chvíli, kdy Charon přišel k němu. Otrok toho nezpozoroval, neboť hleděl na plnou mísu, aby se z ní nic nevysypalo . . .

„Hleď, Cornelie!" povídal zase Lucius svému soudruhovi.

V tom také již Charon zakopl o nataženou nohu, zapotácel se a drahá mísa i s jídlem mu vyklouzla na novou tuniku Luciovu.

„Hovado!" vybuchl mladík. „Co jsi to učinil?"

A všichni začali hubovati i nešťastného otroka proklínati. Cornelius Rupilius ho několikrát kopl do nohou, směje se při tom škodolibě Luciově nehodě.

„Zabte jej!"

„Jiného ani nezasluhuje!" křičela celá společnost.

„Pojď sem!" zahřmí na něj domácí pán.

Charon celý bledý a ztrápený předstoupí před svého pána.

„Co jsi to učinil?"

„Milost, milost, vznešený pane!", sténal zoufale otrok. „Jsem nevinen!"

„Jsi nevinen?" vzkřikl naň Lucius. „A kdo je vinen?"

„Tys mu nastrčil nohu," povídal Valerius řecky Luciovi, čemuž otrok nerozuměl.

„Co na tom záleží? Měl dáti pozor!" odpověděl Lucius.

„Zajisté!" přisvědčovali všichni.

„Priscu!" zvolal hospodář na druhého otroka, stojícího u dveří. „Dones žhavé uhlí v nádobě a ať sem přijde Plautia a Sabina s loutnami! . . . Ale hned!" . . .

Priscus okamžitě donesl žhavé uhlí na kulatém měděném podnose a položil jej na kamennou podlahu.

Pán rozkázal otrokyním: „Zahrejte na loutny!"

Ony pak počaly svými ohebnými prsty uměle probírati struny . . .

Z počátku nikdo nechápal, co bude, teprve až pán rozkázal Charonovi tancovati, všem se vyjasnilo. Nešťastnému otroku bylo bosýma nohama tančiti po žhavém uhlí za trest, že pomazal jemnou tuniku Luciovi.

„Tak se to patří! . . . Buď zdráv, Marcellus!" přichvalovali nemilosrdní a opilí hosté.

Nešťastný Charon tančil po žhavém uhlí. Svíjel se chudák bolestí jako červ, ale nebylo pomoci ani milosrdenství. Slzy jako hrách tekly ubohému již staršímu otroku po tvářích . . . Ale ani

ty veselou společnost nedojaly. Zkaženost Římanů byla již tak veliká, že na podobné výjevy s největším požitkem pohlíželi.

„Lépe, poskakuj lépe!“ křičeli opilý Cornelius i Lucius.

Valerius byl jediný, jehož ten ukrutný zjev dojal, i obrátil se k otci: „Dobrý otče, učiň konec té odporné zábavě! Nemohu se na to již déle dívat . . .“

„Cože?“ povídá uraženě Marcellus. „Nemůžeš se na to dívat? Ty jsi Říman?“

„Valerius má srdce ze řepy!“ prohodil posměšně Lucius.

„Hihihi!“ Chechtal se Cornelius Rupilius, opakuje neustále slova Luciova: „Valerius má srdce z řepy! . . . Hihihi!“ . . . .

Ale Valerius rozčileně zvolal:

„To je nedůstojno dnešní slavnosti!

„Dosti již!“ rozkáže otec a vzkřikne na něj jako na nějakého otroka. „Copak jsi zapomněl, že jsi stále ještě pod mou mocí i přes to, že jsi dnes oblékl mužskou togu? Copak nevíš, že římské zákony dávají otci moc nad dítětem? Nešťastný synu, neopovaž se nikdy více otci svému protiviti! . . .“

Valerius, skloniv hlavu, ztichl, neboť znal dobře prudkou povahu otce svého.

„Kdyby to pro někoho bylo, ale pro otroka!“ říkali hosté.

Charon se zatím již vysíleně svalil na zem a svíjel se hroznou bolestí. Několik žhavých uhlíků se mu přitisklo na šlapy a hrozně jej pálilo.

„Mé nohy! Ach mé nohy!“ křičel zoufale nešťastník a chytal se jako šílený oběma rukama za šlapy . . .

„Vstaň!“ křičeli na něj chraplavým hlasem spití Římané. „Ještě, ještě, to je příliš málo!“ . . .

Několik mladíků pak chytlo Charona a táhlo jej zase na podnos s uhlím, které se rozsypalo na kamennou podlahu a tam ochlazeno uhaslo . . .

„Ach. Milost!“ . . . sténal ještě zoufaleji otrok.

„Ještě trošku ti neuškodí,“ křičel pohrdavě Metellus. „Má tunika má mnohem větší cenu, než tvé psí tlapy!“

Ale otrok již nevstal. Na šlapách mu naskákaly puchýře jako holubí vejce . . .

Marcellus Valerius viděl, že otrok již nemůže tančiti, rozkázal tedy jinému otroku, aby ho ještě dvacetkrát přetáhl po nahém těle karabáčem, aby si dnešní nemotornost dobře zapamatoval.

Z triclinia odnesli Charona do malé zahrady, zvané „vividarium“ a tam ho mrskali řemenem a karabáči. Strašné vytí a nářek doléhaly až do jídelny, ale to nevadilo opilé společnosti, aby i dále své prostopášné kousky vyváděla.

„Ty mlčíš,“ povídá Lucius Valeriovi. „Měj rozum. Jak můžeš litovati otroka?“

„Mám srdce, ale ty jsi zvíře!“ odpověděl mu rozhořčeně Valerius.

„Oho! Tak je tomu?“

„Ano, ty Lucie, jsi zvíře! Považ jen, že ty bys byl na místě Charonově a byl nucen vytrpěti taková muka, jak by ti bylo? To je šlechetného Římana nedůstojné!“ . . .

„Slyšíš ho, Cornelie?“ ptá se Lucius Cornelia Rupilia.

„Koho?“

„Valeria, jak nám dělá morální kázání k vůli svému otroku.“

„Neslyšel jsem.“

„Jak také bys slyšel, vždyť již jsi více pod stolem!“ . . .

Za chvilku pak po tom, co otroci odnesli Charona, vyšel také Valerius zkormouceně do čtyřhranné předsíně „peristil“ zvané a tam odtud do zahrady, aby vyhledal Charona, ležícího tam jako mrtvola na zemi. Ostatní otroci se rozešli. Pomoci mu beztoho nemohli, nač by tedy na sebe uvalovali hněv hospodářův? Valerius přistoupil tiše k nešťastníkovi a něžně ním zatřásl . . . Otrok se na chvíli vzpamatoval a žalostně zasténal, tak žalostně, že člověku až pukalo srdce . . .

„Charone! Charone!“ „Ach! . . . Ach!“ . . . byla odpověď.

„Neboj se, Charone! . . . Já jsem to, Valerius . . .“

Otrok otevřel oči, podíval se na mladíka osvětleného bledozelenou září jasných paprsků měsíčních a opět zasténal!

„Poslyš mne!“ . . . řekl něžně Valerius.

Otrok otevřel oči a rychle pohlédl na mladého pána.

„Ty se mne bojíš? Já ti ničeho neudělám! . . . Tvůj nešťastný osud bolí také mne . . .“

„Jak jste hodný, můj mladý pane,“ zašeptal otrok.

„Nermuť se, Charone Poprosím otce, abys ode dneška byl mým otrokem a pak ti budu rozkazovati jen já. Víš přece dobře, že ti neublížím.“

„Vím, vím!“

„Charone, já jsem nezapomněl, jak jsi mne choval, když jsem byl malý, jak jsi sobě rád se mnou hrával, měl jsi mne raději než ostatní otroci a já jsem si to dobře zapamatoval.“

„Děkuji ti!“ povídá otrok.

„Věz, že vynaložím vše, abych tě osvobodil. Dám ti na to své slovo.“

„Díky! Díky!“ zasténal otrok a pak s velkou námahou se posadil . . . Chopil se ruky Valeriovy a dojat vděčně ve svém nitru, smáčel ji svými slzami . . .

Mladík vztáhl ruku a řekl mu:

„Počkej tu, pošlu hned pro ranhojiče Fidia, ten ti obváže bolavé nohy.“ To pak řka vzdálil se.

Charon hleděl za ním se slzami v očích a neustále šeptal: „Ochraňuj tě silný Jupiter!“ . . .

Valerius, poslav k němu ranhojiče, vrátil se do jídelny.

„Kde jsi byl?“ ptal se ho otec, když se vrátil do jídelny.

„Byl jsem v zahradě trochu se ochladit, protože mne již začínala boleti hlava,“ odpověděl otci.

„Já mu nevěřím,“ vmísil se do řeči Lucius. „Byl se patrně podívati na starého Charona.“

„A byl-li jsem, co je komu do toho?“ táže se ostře Valerius spitého Lucia.

„No, no, jen se proto nehněvej!“ odpověděl tento a zdvihnuv se těžce se sedadla, přistoupil k Valeriovi a objav ho pravou rukou kolem krku, začal jej líbati.

Valerius od něho odvrátil tvář, neboť jeho přítel a soudruh silně páchl vínem . . .

Hostina trvala až do svítání . . . (P. d.)

Jan Voborský:

Posvátná touha.

Dle motivu slavné anglické básnířky Lady Georgiany Fullertonové.

Ó, Církvi, matko! Svatá vlasti duše mojí,
v tobě jsem šťastně našla cíl všech tužeb svých —
objetí bezpečné mne s tebou v jedno pojí,
hledím-li v směr svých stezek poutnických.
V útloučkém dětství mém ty vysoko jsi čněla
v soumraku touhy — vzdálených snů vidina —
a když se bezstarostná mysl později' v bouřích chvěla,
nebeským světlem jejím ty jsi byla jediná.
Jak pozdrav andělský mne z pochmurného snění
vyvábil vlídně, láskyplně odvěký tvůj jas — —
šla vlna za vlnou ke břehům v šumném pěni
a dále šla, vždy hlouběji v ně vrývala se zas.
Kdo z nepřátel by býval uměl zlatou záři
mhou bludů zraku mému směle zastínit?
Ač tlumena, vždy jasněji mých citů na oltáři
tvé slávy rajská krása jen se mohla skvít — —
Po *lásce* tvé, ach často duše zavzdychala,
před mocí *víry* záchvěv dětské bázně ucítíc —
bělostnou rukou *naděje* květ sbírati se jala,
však pěstovati ho, překážek hned tu na tisíc.
„Ach, pravou je-li víra tvá“ mi nitrem znělo
prv než-li silou životní se zakotvila hloub —
„což kdyby slovo modliteb jen masku falše mělo
a kdyby křehkých citů opěrný se zlomil sloup?
Byl těžký boj můj, svízelný byl zápas dlouhý,
vítězství ducha však mi bylo vzácnou odměnou —
hodiny pochyb trpkých podali mi perlu svaté touhy,
každinký bolu hrot byl zdoben nebes korunou — —
a článek za článkem v dnů řetězu tom velkém
ten značil krok za krůčkem důvěřivě k tobě blíž —
už zlíbala jsem kříž, ten pomník, jenž tvé slávy celkem —
viď, že se Máti má, milostně k dítku nachýlíš?

A. Simerská:

Matky slavných mužů.

Staré přísloví praví: „Jaký otec, taký syn.“ Snad bylo by případnějším říci: „Jaká matka, takový syn,“ neboť první símě dobra v duši dítěte klade matka, a ona to jest, která utváří povahu svého syna. Nesčetné příklady o tom můžeme nalézti v dějinách všech věků a všech národů. V dobách nejstarších i v době nejnovější byly to matky, které vychovaly slavné vladaře, básníky, učence i umělce. Ovšem, matky, které byly schopny dáti světu slavné muže, musely samy vynikati velkodušností, silou vůle a ušlechtilostí povahy.

Proto také shledáváme u všech vynikajících mužů zvláštní úctu a vděčnost, již prokazovali svým matkám. Všichni snažili se svým dílem oslaviti tu, která bděla nad jejich dětskými léty, která byla jejich první vychovatelkou. A nebyli to jen básníci a spisovatelé, ale i vážní filosofové, učenci i válečníci, kteří vavříny své nejraději skládali k nohám svých matek.

Tak slavný Epaminondas říkával, že největším jeho štěstím jest, může-li matce přinésti vavříny vítězné na důkaz úcty a lásky. Vznešený císař Markus Aurelius vzdával zvláštní díky bohům za to, že mu bylo dopřáno péči a starostlivou něhou obklopiti stáří své matky. Dějiny vypravují o Karlu Velikém, že nikdy neodlučoval se od své matky a že ji prokazoval vždy největší pocty. Nikdy ani stín nějakého nedorozumění nezkalil vzájemný poměr lásky syna k matce. Básník Millevoye byl pozván jednoho dne k nejvyššímu kancléři k obědu. Omlouval se, že mu není možno přijíti, neboť přijal již pozvání jinde. „U koho?“ ptal se všemocný kancléř, „snad u císaře?“ „Nikoli,“ odvětil skromně básník, „u své matky.“

Slavný skladatel Mendelssohn tak vřele miloval svoji matku, že po její smrti, při řízení koncertu, musil náhle opustiti sál, aby mohl dáti průchodu svým slzám.

Z uvedeného můžeme usuzovati, že vděčnost k matce, jest nejpřednější vlastností všech velkých mužů, a že oni sami tím dosvědčují, jak nesmírnou cenu má první mateřské vedení a vychování. Veliký význam pro všecky vynikající muže mají slova dějepisce Micheleta, která pronesl po smrti své matky: „Ztratil jsem nejen matku, ale nejlepší přítelkyni, příklad pro konání dobra a vůdkyni v těžkých povinnostech.“ —

Jest věcí uvážení hodnou, že velmi často otcové nejen nedovedou rozuměti náklonnostem a vlohám svých synů, ale naopak všemožně jim překážejí a brání na cestě k vytčenému cíli. Jest celá řada slavných mužů, kteří jen matkám děkují za to, že i proti vůli otce dospěli k žádoucí metě. V matce tak mnohý nalezl oporu a záštitu před rozhodnutím otcovým, které často křížilo nadějné plány mladého muže.

Tak na příklad, otec slavného přírodopisce Linnéa, chtěl úsilovně, aby syn jeho studoval theologii, a přísně mu zakazo-

val zabývati se studiem přírodních věd. Když syn nechtěl uposlechnouti, dal jej na čas i do učení k mistru obuvnickému. Odtud vyprostila syna matka úsilovnými domluvami, když syn na oko podvolil se vůli otcově. Tu matka malého učence vstávala o druhé hodině z rána, aby připravila snidaní chlapci, a pak tajně pouštěla hocha do polí a lesů, kdež mohl nerušeně studovati rostlinstvo, pokud otec spal. O šesti hodinách vracel se mladík osvěžen svými oblíbenými studiemi, aby oddal se studiu spisů theologických za otcova dozoru. — Ostatně stačí uvésti jen svatého Augustina a svatého Jana Chrysostoma, tyto dva veliké kazatele, kteří byli zařaděni i mezi Otce církevní; otcové obou byli pohané, ale matky byly horlivými křesťankami.

Tak celé dějiny dosvědčují pravdu hlásanou Pestalozzim a Rousseauem, že mateřské vychování jest základem člověka, a že matky jsou nejlepšími učitelkami svých dítek.

Z toho však plyne nutnost, že bez dokonalých matek nemůže býti dokonalých lidí vůbec. Jest nutno vychovati a řádně vzdělati matky, aby byly schopny klásti základ vychování mládeže.

Národ, který chce vyniknouti ve světě, musí se v první řadě starati o to, aby úroveň vzdělanosti žen byla co nejvyšší, aby povaha žen se vykrystalisovala, aby jejich duch i srdce souměrně se rozvíjely. Pak může k platnosti přijíti rčení: „Jaké matky, takový národ.“

Matka Grachů.

Po všem vzdělaném světě známo jest jméno Kornelie, matky Grachů. Stalo se jaksi příslovečným ku vyjádření něhy, pečlivosti a lásky mateřské.

Kornelie náležela k vynikající patricijské rodině římské, ze které pocházel značný počet slavných mužů. Po svém otci zdědila lásku ku slávě otčiny, jakož i touhu po vzdělání. Všecky vynikající vlastnosti svého hrdinného otce snažila se vštípiti svým synům. Byla provdána za Sempronia Gracha, který nesmírnou úctu choval ku své ženě. Vypravuje pověst, zachovaná ve spisech Plutarchových, že jednoho dne dva hadi vnikli do obydlí Semproniova. Kněžka, dotázaná o radu, sdělila, že jest nutno zabíti jednoho z hadů. Zabije-li Sempronius samce, že tím uspíší vlastní svoji smrt, zabije-li však samičku, přivodí smrt Kornelie. Sempronius, který něžně ženu svoji miloval a zároveň ji pokládal za nepostradatelného činitele při výchově synů, kázal usmrtiti samce. V krátkém čase na to sám zemřel.

Po jeho smrti Kornelie stala se vládkyní domu a sama se ujala výchovy svých dítek.

Měla dvanáct dětí, z nichž většina však zemřela v dětském věku. Zůstala jen dcera a dva synové, Tiberius a Kajus. S jakou hrdostí honošila se svými syny, o tom svědčí tisíckráte již uvedená její slova k přítelkyním, které vynášejíce se svými drahokamy a šperky, tázaly se také Kornelie po jejích pokla-

dech. Matka Grachů přivolala své syny a řekla hrdě: „To jsou moje poklady!“ Slova ta jsou zajisté hodna ženy, která volila raději býti vdovou po slavném občanu římském, nežli choti krále. Neboť ona bez váhání odřekla egyptskému králi Ptolomeovi, když jí nabízel s rukou svojích diadem královský.

Ona měla jiné touhy a cíle. Když dcera její se provdala za Scipiona Emiliana, který se proslavil ve Španělích, řekla Kornelie svým synům: „Hle, nyní každý mne jmenuje tchýní velikého Scipiona, kdy dočkám se toho, abyste vy se tak proslavili, abych byla zvána matkou Grachů.“

Nezanedbala ničeho, aby synové byli řádně vzděláni a vychováni ke cti rodině Scipionů, ku které po matce náleželi. Zvláště se starala, aby oba hoši vynikali ctnostmi, které tvořily hlavní rysy v povaze římského občana; byly to hlavně poctivost, obětavost, statečnost a láska k vlasti. Za tím účelem předváděla synům stále postavy nejproslulejších Římanů, a budila v nich vzpomínky na slavné činy předků. Příklady ty a vzpomínky vybírala hlavně z dějin vlastního rodu. Tím budila v synech touhu vyrovnati se slavným předkům. Proto nemůžeme se diviti, že Tiberius již v šestnácti létech odebral se do Španěl, vyhledávaje příležitosti, aby se proslavil. Taková byla jeho ušlechtilost a statečnost, že i nepřátelé prokazovali úctu synu Kornelie.

Matka nechtěla však pouze, aby synové vynikali statečností, ona chtěla, aby se proslavili i ušlechtilostí ducha. Proto dala je cvičiti v umění řečnickém. Ona sama libovala si ve společnosti učenců a spisovatelů. Ráda přijímala ve svém domě vzdělané cizince, hlavně Řeky, a povolala nejlepší učitele, kterým svěřila vzdělání synů. Dějepisec Cornelius Népos zachoval nám jeden z dopisů Kornelie synu Kajovi. Jest to pravé umělecké dílo, vytvořené silnou duší, vyjadřující vznešené myšlenky slohem co nejušlechtilejším. List ten obsahuje na příklad slova: „Nic není krásnějšího, nežli pomstíti se nepříteli, je-li to možno dokázati bez ublížení vlasti. Není-li však možno vykonati to za tuto cenu, jest tisíckráte lépe, aby nepřátelé byli ušetřeni a aby vlast neutrpěla.“

Není divu, že synové takovéto matky vynikli ve všech ctnostech a stali se hlavně slavnými řečníky a zastanci utiskovaných. Zvláště Kajus vyznamenal se v umění řečnickém. Oheň nadšení často tak jej uchvátil, že přestával býti pánem svého hlasu, který se rozhřímal jako horský vodopád. Proto brával s sebou hráče na flétnu, aby jej vyluzováním jemných tonů upozornil, aby hlas svůj zmírnil.

Tím lišil se Kajus od svého bratra Tiberia, který byl mnohem něžnější a povahy trpné. Ač o devět roků mladší než Tiberius, Kajus byl živým obrazem své matky. Jako ona, obklopoval se rád učenci a umělci, byl láskyplný i hrdý, statečný a obětavý až do krajnosti. —

Tiberius byv zvolen tribunem lidu, snažil se všemožně zlepšiti neutěšené postavení chudiny. Tím popudil proti sobě hlavně boháče, kteří jej usmrtili uprostřed jeho přívrženců.

Po smrti Tiberiově Kornelie snažila se zabrániti Kajovi, aby vykonal pomstu nad vražedníky bratrovými.

Přece však nedovedla a snad ani nechtěla zabrániti, aby Kajus dále kráčel ve šlépějích bratrových. A když i Kajus padl, hluboce zarmoucená matka přece cítila se šťastnou, že jí bylo dopřáno býti matkou synů, kteří neváhali položiti životy za svobodu národa. Plutarch vypravuje, že když Kornelie spatřila pomník vztýčený na místě, kde synové její byli usmrceni, řekla: „Mají památník, jaký si zasloužili."

Zbytek svého života ztrávila na venkovském sídle, aniž by pozměnila způsob svého života. Stále obklopena byla učenci a cizinci, a i králové byli s ní ve spojení. Svým přátelům často vyprávěla o slavných činech svého otce i svých synů, bez známek lítosti a slz. Mnozí se domnívali proto, že snad stáří a rány osudu otupily její smysly. Nebylo tomu tak, o čemž svědčí vlastní její slova, zachovaná dějepiscem: „Nikdy nemohu se cítiti nešťastnou, neboť jsem dala světu Grachy."

Národ římský na paměť velké ženy postavil památník z mědi, s prostým, ale tak výmluvným nápisem: „Kornelii, matce Grachů." (P. d.)

Josef Šeřík-Vitínský:

O víře afrického kmene, zvaného Baluba.

Balubové mají toliko jakousi známost o jednom Bohu, kteréhož jmenují Kabezya-M'pungu, neb Kube, česky znamená Všemohoucí nebo Věčný, ten, jenž stvořil a udržuje nebe a zemi. Poslyšte, jak dle učení těchto Baluba černochů, Bůh stvoření vykonal: Počal se sluncem, pak s měsícem a hvězdami. Na to stvořil svět, rostliny, zvířata atd. Když vše bylo hotovo, umístil na světě jednoho muže a dvě ženy a učil je znáti jména jakož i účel všech stvořených věcí. Muži dal motyku a nůž, naučil ho, jak má upotřebiti dřevo, jak má tkáti látky a roztaviti železo, dále jej přiučil honbě, lovení ryb atd. Ženy dostaly lopatu a nůž, při čemž jim ukázal, jak mají vzdělávati zemi, vařiti, páliti hrnce, plésti košíky, tlačiti olej, slovem, jak mají vše v těchto krajích dělati. První obyvatelé žili již celou dobu ve štěstí, když jedna z obou žen začala stárnouti. Bůh to předvídal a dal jí proto p učení, jak by sama mohla opět omladnouti a zároveň též moc, aby, až se jí zdaří její omlazení, by

známost o tom, zajisté vzácnou, sama pro sebe a pro celé lidské pokolení ponechala. Opomene-li tak učiniti, musí zemříti a přinese smrt na svět. Když jednoho dne zpozorovala, že je celá svraštěná, vzala opálku své tovaryšky, na nižto tato právě kukuřici čistila ku přípravě piva. S touto opálkou odebrala se do své chatrče a dvéře pečlivě za sebou uzavřela, načež jala se starou kůži si odškrabávati. Odškrabané dávala na opálku a okamžitě dostala všude novou čerstvou kůži. Zbývalo ještě též krk a hlavu dáti do pořádku, když její tovaryška se k chatě přiblížila, aby svoji opálku zpět žádala. Než stará mohla promluviti, vběhla již druhá do otevřených dvéří. Leč nastojte! V témže okamžiku padla skoro již úplně omlazená žena mrtva a vzala tím tajemství to s sebou do hrobu.

Oba pozůstalí stali se rodiči velmi mnohých potomků a od nich pocházejí všecka pokolení země. Od té doby nezabývá se Bůh se svými tvory. Jenom časem tajně je navštíví a všude, kam přijde, klesá mu půda pod nohama. Nikomu nečiní nic zlého, zbytečno jej ctíti a proto mu tito černoši žádné pocty nečiní. Mimo člověka stvořil Bůh ještě dva duchy, a to ducha zvaného Kibava, jenž jest největším a nejmocnějším. Toho umístil na zemi. Kibava šel do jedné jeskyně vysokých zemí Marungu u nynější vesnice M'Pengé. Tam se stal otcem duchů Kalumba, Kisimba, Kibvé, Kaliba, kteříž svá sídla v horách si vyvolili, kde se s tím neb oním kamenem spojili, jak tvar jejich poněkud lidské hlavě byl podoben. Jmenované kameny jsou ponejvíce pokryty hnědočervenými krystalovými tvary, jež se podobají malým granátům. Balubové, chtějí-li toho neb onoho ducha uctívati, odeberou se do hor, přinesou odtud kameny takové a uctívají je pověrečným způsobem.

Na to stvořil Bůh ducha Kulu, jenž se usadil v moři Kisalé, na místě, kde horká voda z propasti vzhůru vytryskuje. Při vnitřku tohoto zřídla stal se otcem jiných duchů, jichž jména jsou Bvanza, Mvamba, Ngoi, Mandé atd. Jako jejich otec přebývají tito ponejvíce ve vodě. Poněvadž Kulu myslil, že pohlaváři různých vesnic ochranného ducha potřebují, daroval jim duchy Kihuha a Kilijangi a to rodině Ban'gous a ducha Pungvé rodině Bá Kyombos. Ač jim prokazují černoši trochu pocty, neprokazují jim pocty, Bohu samému náležející. Dle nich jsou duchové ti pouze stvořenými tvory Bohem bez těla, mocnější než lidé. Opatrující duchové jsou v stálém spojení s lidmi a jsou rádi od lidí uctíváni. Aby dosáhli toho cíle, vcházejí do člověka a pronikají jej, takovýto člověk počne pak chřadnouti a cítí se nemocným. Proto v takovém případě nutno rychle běžeti k čarodějníkovi. Čarodějník jmenuje pak jméno onoho ducha, jenž se stal pánem člověka. Je-li jméno známé, musí se tomuto duchu nějaká pocta prokázati a potom jej duch ochraňuje, žene zvěř do jeho šípových střel a ryby do jeho sítí a dá mu vyhrát výhru při hře „bubalé", na nižto všichni Afričané jsou přímo po-

sedlí. Jen z bázně uctívají černoši takovéto duchy. Vaří-li černoch pivo, dostane duch první várku. Jakmile nastane nový měsíc, modlí se černoši: „Kaijé. Kaijé" (t. j. jméno měsíce). Následující den musí se všichni každé práce odříci, sice by v polích všechno shnilo.

Od první hodiny z rána vychází každý černoch Balubašský před svoji chatrč, sedne si na bobek (na stehno), zamete také napřed čistě celé okolí, zpívá si písničku a modlí se, aby kýžený duch přišel. Proto položí na čistě zameteném místě rohožku aneb zvířecí kůži a vynese ven z chatrče láhev, hrnec, škatuli neb bedničku, v nížto prý duch přebývá. To přece není mnoho, že ten naivní duch jednou za měsíc může ven na zdravý vzduch! Stane li se, že hodně prší, aneb že ctitel jest nepřítomen, pak jde duch zároveň s láhví, hrncem, škatulí, neb bedničkou, v níž přebývá, sám od sebe, do vnitř chatrče, to alespoň vypravují našim misionářům tamější černoši sami a také tomu jistojistě věří, aniž by někdo z nich mohl říci, že to sám na své vlastní oči viděl. Ostatně jest den nového měsíce dnem radosti, veškeré společnosti oslavují den ten náboženskými tanci ku cti velmožného pana měsíce, kterýž jest též duchem, tedy viditelným! A jest pln tajuplné moci v očích všech černochů. (Pisatel těchto řádek slýchal od starého hrnčíře, že mléko, podojené v době úplňku měsíce, má prý velmi hustou smetanu, ale i mléko jindy dojené, dá-li se do hrnce při úplňku měsíce, jest prý též výtečné jakosti.) Nemyslete si, že Balubaové jsou bezohlednými lidmi, že by „patrony" své nechali na pokoji a ničeho od nich nechtěli. Naopak, nečiní ničeho důležitějšího, aniž by jich nevzývali. Jdou-li na honbu, na cesty, do boje, ba, jdou-li jen „bubalé" (hru o štěstí) hráti, i tu započnou před chatrčí strážného ducha na kolenou prositi o pomoc, při čemž mu slíbí malý dárek. Leč již dosti o tom.

Poslyšme ještě, co nám vyprávěl africký misionář Holub. Mezi černošskými dětmi, kteréž byly již pokřtěny a připravovány k prvnímu sv. přijímání, vynikal hošík Václav. Na jeho lesknoucím se černém, pohyblivém obličeji, jenž velmi něžné tahy měl, což u jiných černošských dítek čistého plemene ne zřídka přichází, a v jeho očích plných zářícího života, mohl jsem jako v otevřené knize jeho zbožné pocity čísti, kteréž bělostná Hostie poprve v srdce našich černošských dítek byla přijata a kteréž Pán Ježíš též ku svým dítkám přijal. Po mši sv. viděl pater Holub, jak malý Václavek ponížene před oltářem klečel. Při bližším pozorování zřel, že mu kanuly slzy z očí, pojednou stáhl se jeho obličej jakoby od prudké bolesti a o okamžik později klesl omdlen k zemi. Běžeti k němu, vzíti jej do náručí a donésti jej do naší nízké sakristie bylo dílem okamžiku. Co se to stalo našemu Václavíčkovi? Pod jeho bílým horním šatem zpozorován zakrvácený plátěný šátek, jenž byl o jeho hořejší část těla ovinut a z něhož ještě malé kapky krve vychá-

zely. Což se tomu hošíkovi přihodilo nějaké neštěstí? Za nedlouho přišel hošík k sobě a obrátil své veliké černé oči k pátera Holubovi a pravil: „Otče, nic se mne neptejte a nevaďte se se mnou . . . jám vám to později všecko povím . . . dnes večer ještě . . . Pusťte mne k těm druhým, není to nic, to sám uhlídáte.“ Pater Holub nebyl jist, zda chlapec své poranění nezavinil sám, nechal jej tedy ze sakristie odejíti. S klesavými kročeji odebral se k druhým křesťanským soudruhům. Večer přišel Václavek k našemu paterovi do jeho světnice. Sedl si na stoličku k jeho nohoum a jsa rád, že nastal soumrak, jakoby se musil za jasného dne styděti, počal takto: „Povím vám všechno, ale nemějte strachu. Včera večer poučoval jste nás o velikém štěstí, jaké nám dnes bude údělem, též jste nám vyprávěl o poslední večeři Páně, při níž to apoštolové poprve přijímali. Ó, jak rád byl bych býval sv. Janem, jenž odpočal na srdci Pána Ježíše! Pak jsem si řekl: můj patron, sv. Václav, musil se též rmoutiti, že tam osobně přítomným nebyl. Ke konci jste nám vyprávěl o utrpení apoštolů, co vše musili vytrpěti od vlastních spoluvěrců a od pohanů. Též my, děl jste, máme býti zmužilými apoštoly, ať nikdo z nás nestane se Jidášem. Proto jsem si předsevzal, že nebudu Jidášem ale horlivým apoštolem. Bohužel, znám takové odpadlé křesťany ze strachu. A já? Nikdy se nebudu báti! V našich pohanských vsích jsou lidé ďáblu se klanící a nebojí se též, vyřezávají si na svých rukou ba i na prsou znamení pohanů. Po nějakém uvažování vzal jsem si nůž a vyřezal jsem si na prsou pěkný kříž. A nyní, až se navrátím do vsi, budou říkati: „Ten hoch je křesťanem!“ Po tomto vyznání děl pater Holub: „Ale Václave, to tě musilo velice boleti!“ „Ano,“ děl Václav, „ale ne tolik, jako Pána Ježíše na kříži, ba ani ne jako mého svatého patrona Václava, jenž tělo své bičoval a drátěnou košili na svém těle, jiným šatem zakrytou, nosil.“ Pater Holub vyprávěl dále ještě o tomto černém Václavovi, z něhož se stal mezi divochy africkými horlivý apoštol černochů. Zajímavé a poučné jsou přednášky misionářů a cestujících, škoda jen, že je velmi málo mezi nimi Čechů. Belgie je menší než Čechy a má slušný počet misionářů. Zde se v kostelích ohlašují úmysly apoštolátu modlitby. Měsíc září 1922 byl určen, modliti se za slovanské národy: Rusy, Poláky, Čechy, Slováky, Bulhary, Srby a Chorvaty.

Alois Dostál:

Dosloužila.

Rozneslo se, že Špelina do gymnasia se toho roku nevrátí. Už na prázdniny přijel churavý. Obstál dobře při svých vlohách, při vzácném nadání. Ale rodiče se ho ulekli, jak vypadal, jak byl slabý a pobledlý. Jenom se smál starostem matčiným, vymlouvaje, že necítí bolesti. Toužil po místních lesích, po čerstvém vzduchu, po rodinném životě.

Také rodiče doufali, že se zotaví, že jeho líc opět rozkvete. Vždyť je tak mlád, na prahu opravdového života.

Učitel v Kretově prvního syna dal na studie. Měl četnou rodinu, ta se uskrovnila, aby mohl Jaroslav studovati. Na venkově dalo se ušetřiti, lidé pomohli, vidouce učitelovu lásku k jejich dětem, i malé hospodářství si zařídil. Za Jaroslavem do Prahy posílány peníze i potraviny. Na nádraží svezl se s některým rolníkem. Nebyl nikdy silákem, ale učil se velmi dobře. Každé prázdniny ztrávil doma, každé jeho vysvědčení rodičům působilo radost. Už přemýšleli, který obor si vyvolí.

Do těchto plánů a nadějí jako by rána udeřila. Jaroslav měl vstoupiti do třídy poslední a nemohl. Profesoři mu radili, aby rok vynechal, aby nenastupoval, ale hleděl na venkově sesíliti. Může se připravovati doma. Podobně a ještě důrazněji mluvil zkušený lékař. Ty zprávy byly jako peluňkem do číše radosti při shledání. Všichni doufali, že během prázdnin nadejde změna, ale nestalo se tak, ač se studentovi dostalo pečlivého ošetření, ač v jehličnatém lese více prodléval než doma, výživnou stravu měl, mléko pil i odvary léčivých bylin. Na konec velkých prázdnin bylo nutno oznámiti do ústavu, že Špelina hned nenastoupí, snad později.

Kolegové poslali mu knihy, pokoj upraven za učebnu, kde Jaroslav výhradně se zdržoval. Nedověděl se, že se tak stalo i z opatrnosti, aby, kdyby měl tuberkule, ostatních sourozenců nenakazil.

Pomalu a těžce vpravoval se Jaroslav do poměrů, bylo mu jako ptáku, jenž musel zůstati na místě, když ostatní odletěli na teplý jih. Pokud počasí dovolovalo, vycházel do přírody. Toho roku byl vlahý podzim a dlouho nenadcházeli dnové sychraví. Doma nahlížel do knížek a učil se. Ve volné chvíli hleděl oknem na mládež, hrnoucí se do školy.

Špelinovi měli byt nedaleko a učitel při domku měl pěknou zahradu. Dostavily se dlouhé večery, četlo se, Jaroslav odpočíval ve svém pokoji na loži a otevřenými dveřmi naslouchal. Sourozenci donášeli mu čaj, ovoce a co se po večeři předkládalo. Chtěl-li ten onen hráti na piano, dříve se tázal Jaroslava, nebude-li ho hra vytrhovati.

„Jenom hrejte, rád poslechnu," odpovídal, neboť sám byl pianistou.

Občas obdržel od bytných z Prahy dopis. Celou dobu studií bydlil u jedné rodiny, u Malichů. Oba rody vstoupily takřka v přátelství. Malich byl úřednikem, také měl syna studenta a ještě několik dětí. Přijímal na byt dva jinochy do pokoje. Několikráte byli na prázdninách v Kretově a také Špelinovi jezdili k nim do Prahy. Teď psal buď student nebo starší jeho sestra Eliška. Listy byly vřelé, plny lítosti, že Jaroslav nemůže pokračovati ve studiích. Mnoho se naň vzpomíná u Malichů, jeho místo ani nebylo posud obsazeno. Kde jakou novinku z ústavu mu sdělovali, v každém dopise bylo několik pozdravů od známých studentů.

Listy ony vždy potěšily nemocného, četl je několikráte a ukládal. Při otevírání časem vypadl lístek z květin, které Malichovi pěstovali v oknech studentského pokojíku. Jaroslav věděl, že se do obálky nedostaly náhodou, že sem byly schválně zastrčeny.

Obě rodiny dávno pozorovaly, že Jaroslav a Eliška jsou si nakloněni. Nenamítali proti tomu ničeho, aby tito mladí lidé jednou za sebe se dostali a přízeň obou rodů byla tím upevněna. Ovšem do těch dob posud bylo daleko.

Kdysi psali Malichovi z Prahy, že by se někdo od nich rád podíval do Kretova na vánoční svátky, aby viděl, jak se tyto slaví na venkově v posněženém kraji. Špelinovi hned byli srozuměni a Jaroslava napadlo, kdo asi chce přijeti sem na návštěvu. Maje dosti času, sedl u kamen do pohovky a odepisoval, čině poznámky slovy nejvřelejšími. Až se zarazil, když mně péro napsalo: „Přijeď, Eliško, budeš ode všech mile uvítána!“

Psaní bylo posláno a Eliška oznamovala, kterým vlakem se dostaví, aby jí někdo přišel naproti na nádraží. Starostův povoz, který vozil Jaroslava na svátky, nyní přivážel milou jeho osobu, Elišku Malichovu, zabalenou do dek a plaidů, sedící na otepi hrachoviny. Proti ní se krčil do otcova zimníku mladší bratr Jaroslavův, odpovídaje na četné dotazy. Odpovědi dojímaly slečnu, že se jí kalil zrak a často rozmáčkla slzu. Slyšela, že Jaroslav jest stále nemocen, že nevychází, více leží než sedí, že ho občas lékař navštěvuje. Už se neučí, čte pro zábavu a mnohdy mu kniha z ruky vypadne.

Nával žalu Eliška překonala na cestě a nyní s líčeně veselou tváří předstoupila před Jaroslava. Byl velice vzrušen, chvěl se, chtěl povstati, ale jenom se nazvedl na loži. Matka mu podložila polštář. Všimla si Eliška, jak student špatně vypadá, jak zrak jeho povyhasnul, jak má suché ruce. Ale nedala na sobě znáti, že by něco pozorovala, že by byla překvapena.

„Po svátcích odvezu si tě do Prahy,“ povídala, „abys dále studoval. Všichni se na tebe těší, všichni studenti tě pozdravují. Naši ovšem též.“

„Děkuji,“ řekl Jaroslav s úsměvem. „Pojedu, bude-li možno.“

„Leda by ho nějaký den zimní počasí zdrželo," řekla matka. „Cestou by se mohl nastydnouti."

Eliška odložila svrchní šat a vrátila se do pokoje, oznamujíc, že bude sama Jaroslava obsluhovati, když učitelová má před svátky mnoho práce.

Návrh ten byl s uspokojením přijat a nejvíce potěšil Jaroslava. Špelinovi skutečně měli málo času k obsluze churavého syna. Učitel musil většinu dne tráviti ve škole, choť jeho spravovala domácnost a věnovala se ostatním dětem. Eliška přecházela z kuchyně do pokoje, tento uvedla do pořádku, srovnala knihy, na stůl postavila kytici z bylin, které se v tuto dobu sehnati daly. Na noc upraveno jí bylo lože v alkovně za kuchyní. V tu dobu chtěla nemocnému posloužiti matka.

Poněkud veseleji bylo nyní v rodině, lze-li mluviti o veselosti tam, kde se vznášela smrt nad krovem. Vědělo se všeobecně, že Jaroslav se nevystůně, že dni života jeho jsou sečteny. Všichni tedy hleděli mu aspoň konec zpříjemniti. Také Eliška se o tom přesvědčila, ale ani slovem, ani výrazem tváře nikdo nedal na jevo, že by se smrt očekávala co den. I ti, kteří Jaroslava navštívili, předem byli upozorněni, aby se mu nedivili, že špatně vypadá. Lékař sem nedojížděl, vida, že by to bylo marné. Jaroslav užíval dle starého receptu kapky pro ulehčení.

Pomalu ubíhal den za dnem, Eliška zůstala přes svátky, z domova dostala dárek a také na Jaroslava vzpomenuto. Vůbec toho roku těšil se zvláštní pozornosti, od každého něco dostal pod stromek. Eliška vyložila mu všechny dárky na stůl, aby na ně viděl. Usmál se, ale jsa sám, roztesknil se. Hned tu byla Eliška s novinami v ruce, aby četla. Posílal ji na procházku, neodešla. Prý se už prošla cestou do kostela.

Posledně zazářil stromek, bylo po svátcích, Jaroslav se domníval, že Eliška odjede, ale nestalo se tak. Neměla se k odjezdu.

„Ale teď v masopustě budou u vás plesy," připomínal dívce.

„Času dost, nejlepší jsou na konec," odpovídala vyhýbavě.

„No do té doby —" začal nemocný, ale pojednou ustal.

Eliška pohleděla na Jaroslava zkoumavě. Posud jak rodiče, tak i ona za to měla, že neví o pravém stavu, že žije v naději na uzdravení. Či by přece tušil, jak s ním jest a co ho čeká?

Varovali se před ním pronésti slovo, jež by značilo pravdu. I v novinách vynechali všechny zprávy o úmrtích a pohřbech.

Eliška domácím sdělila, co slyšela.

„Nebožák!" politovala syna matka.

Učitel pokrčil ramenem.

Jaroslav nejraději slyšel o studiích, o druzích, výletech, jichž se zúčastnila též Eliška, o divadlech, jež společně hráli. Vzpomínajíce minulých dob, seděli spolu v pokoji, zatím co ostatní šli za svým povoláním.

„Nikdo by mne nemohl tak pobaviti," pravil student. „Jsi hodná, že's přijela. Zdali i později sem se podíváš?"

„Proč ne? Není sem daleko. Tvoji rodiče mne rádi vidí."

„Tak přijeď a navštiv mne," pronesl Jaroslav jako dutým hlasem.

Eliška pochopila, co chce vlastně říci, jakou návštěvu si vyprošuje; proto byla velice pohnuta, vstala a pokročila k oknu, kde setřela slzu.

Jaroslav po chvíli zase ptal se na známé studenty. Eliška dříve lapala vzduch, než mohla odpověděti.

Večer vystřídala dívku Špelinová v obsluze a nemocný dojemně se loučil, jako by už ráno neměl spatřiti té, jež byla tak blízka jeho srdci. Podal Elišce ruku a dělal rozvrh, co se bude ráno dělati a čísti. V jeho přítomnosti Eliška šila i psala dopisy rodičům.

„Co zítra?" sama se ptala.

„Zítra?" opáčil student. „No uvidíme. Buď s Bohem a dobře se vyspi!"

„Ty také!" přála.

„Já rovněž dobře spáti budu. Pozdravuj známé druhy!"

Domácí nad tím vrtěli hlavami, že mluví o pozdravech, když nebyl určen dopis na příští den.

Eliška vloživši hlavu do dlaní, řekla v kuchyni: „Já tomu rozumím."

Ani se neodstrojila, vědouc, že bude v noci volána. Také učitel byl na všechno připraven. Už přestal doufati, že se syn jeho uzdraví.

Jaroslav po půlnoci dodýchal. Odvrátil se hlavou ke zdi, slova nepronesl, nikoho nevolal, ustaralou matku volati nechtěl. Tato na krátko zdřímla, potom probudivši se, sáhla na ruku synovu a s hrůzou poznala, že jest zle. Zavolala muže, aby mu oznámila, že syn zemřel. Do pokoje přišla také Eliška, která nespala.

Všichni shromáždili se kolem lože Jaroslavova. Matka poznamenala čelo synovo křížem.

Ráno, když se radili o pohřbu, Eliška skládala svoje věci.

„Co to? Snad nechcete odejeti?"

„Ano, úkol můj skončil, dosloužila jsem," dosvědčila Eliška.

„A což na pohřeb?"

„Nezúčastním se. Lidé by na mne ukazovali prstem. Sloužila jsem pouze živému. Později navštívím hrob, jak jsem slíbila."

Špelinovi slečnu nenutili a jí nezbraňovali. Učinila dosti pro jejich syna. Osladila mu poslední okamžiky života. Byli jí neskonale vděčni.

Povoz, který byl vypraven do města pro rakev, odvážel Malichovu dceru na nádraží. Když zatáčel kolem hřbitova, zvonila motyka o tvrdou půdu.

Eliška zakryla si obličej a hořce zaplakala.

Literatura

ČESKÁ.

K dokladům doby. Epigramy s některou výplní a koncem exegetickým. Napsal H. Uden (Dr. Jaroslav Hruška). Kladno 1922. Nákladem a tiskem J. Šnajdra tamtéž. Stran 62 (cena neudána). V prosté a přec jen úhledné knižní úpravě podává čtenáři klidně soudnému doklady doby naší ve formě jadrných a zdařilých epigramů autor věkem i literární prací svou, jakož i veřejnou sociální působností ctihodný a zasloužilý, z jehož pilného péra kromě jiných zajímavých publikací s netajeným potěšením četli jsme zejména půvabnou básnickou knihu „Zedena", ve které při širokém toku epiky nabídl nám také tak mnohou lesklou perličku lyrických vložek lahodných veršů a rýmů. — Novou knihou svou, jako by zrcadlem ostře ukazujícím odhaluje senior básník H. Uden, ať užiji hříčky slovní na tento jeho pseudonym, tak mnohý neduh, přemnohou slabinu a řekněme si to zcela zpřímá, Achillovu patu naší doby a její lidské society, která v liché domněnce, že se politickým a státním převratem ke sklonku r. 19 8 přerodila, pouze se ukolébala v opiový sen přerodu — — jen důkladně si potřít oči a pak míti poctivou a pevnou vůli, napíti se vína pravdy místo lecjakých patok hesel a v silném světle reflektoru uvidět ty všelijaké skvrnky a skvrny, jak je svými epigramy coram publico s mužnou odvahou odkrývá básník — a troufám si tvrditi, že by se ta naše societa od navoňavkované smetánky až do ublácené spodiny zastyděla hodně do červena i pod tou škraboškou lži, potměšilosti, ješitnosti a nejrozmanitější přetvářky, kterou sobě tak ráda klade na tvář. — Kterýs čtenář epigramů Udenových, znepokojen švihy bičíku samorostlého jejich humoru a hlubokého seriosního soucitu, jenž v nich rozhodně musí býti hledán a také nalezen, a patrně jsa jak na oříškovou čokoládu zvyklý na různé ty feuilletonové i knižní aforismy doby nejnovější, jimiž se leckdy až tendenčně přeceňuje nahoru a podceňuje dolů, domníval se viděti v souboru epigramů těch pouhou osobní libůstku a hříčku spisovatelovu, pouhou pestrou snůšku čiře subjektivních názorů, ale musím říci, že to pouhý klam, vzniklý zcela pochopitelně při prvním letmém přečtení epigramů, jež slušno podrobiti přesně věcnému a spravedlivému rozboru, abychom tak, jak jedině možno dospěli k zlatému a hodnotnému jádru jejich obsahu a řádně vystihli směr a cíl jejich poslání. — A právě pro toto poslání jejich cestou důkladných sociálních a řekněme i politických poznatků ze života jednotlivců i národa v éře nové, dlužno přiznati, že naše doba i ta její společnost — lhostejno, jde-li o poměry v úzkém malosvětě národním či v širokém velkosvětě mezinárodním — má dosti podoby s chlubným skřekavým pávem. Má jeho skvělý barvitý habit a nevidí svých nehezkých nohou. — Vše můžete lidem říci, i tu největší hloupost, i tu nejvylhanější lichotku, ale pro vážnou i nepřikrášlenou pravdu, pro tu jsou uši zapečetěny a oči zavázány. — Uvítal jsem milerád, že mně kniha epigramů Udenových, po které jsem již pro jméno Udenovo samo dychtivě sáhl, přidělena byla k recensi v čas, když jsem dopsal svou obsáhlou, dosud ještě ani k tisku nezredigovanou etudu o starošotském knězi-pěvci lásky, básníku Williamu Dunbarovi, jenž ve svých příležitostných satirických a ironisujících básních rovněž na první pohled nemilosrdně a přece jen pln pravého křesťanského soucitu ostře tepal a důkladně vyprašoval všecky ty nesoulady, neplechy a nectnosti své doby, jda od komnaty královniny až do stínů, jimiž zloděj plouží se — a to bylo v době překlonu středověku k renesanci — dnes věru nevím, jak by autor před nedůtklivou veřejností obstál, neboť dnes pravda nejvíc bolí, právě tak jako český básník vtipných a přec jen v podstatě své Dunbarovsky drásavých, ač upřímně míněných epigramů Uden na př. praví o humanitě, jež jest četným lidem novodobým náboženstvím:

Panující ctnosti — ladně dokonalý celek:
ze všech nejkrasší je dobročinnost na výdělek!

Jde to někdy doopravdy ztuha, poodhrnouti takový pozlátkový pláštík — ale básník jako lékař zajisté dobře poznal ty gigantické rozdíly mezi humanitou pravou a fingovanou. Proto — ruku na srdce a upřímně doznejme, že Udenovy epigramy, jež obratným pérem a ladným, vulgárnosti opatrně se vyhýbajícím veršem conferencierského rázu druhdy Ehrenbergrova prošvihují ovzduším snah mírových i valutových, ničeho neodpouštějí ani velkým ani malým, ani doma ani v cizině, na světlo polední vedou ubohé a směšné velikášství marionet a tepou hříšný přepych a odsuzují necitelnost k utrpení zbědovaných, naplnily poctivě úkol, jakým je spisovatel v širokém svém rozhledu sociálním a v bohaté své životní zkušenosti obvěnil, vysloviv to hned zcela řízně v úvodu na str. 7.:

Na trhlinu rázem flek!
epigram je příštipek.

Trhlin je všude víc než dost a správek jest a bude třeba ještě víc a bylo by jen v zájmu života společenského i národního v desaterém i sterém ohledu, aby už jednou se správkami bylo rázně započato, to jest aby nastal přerod seriosně míněný, k spokojenosti a bratrskému spolužití vedoucí. — V krátkých několika větách tohoto posudku v rubrice literární nebylo mi lze podati podrobný rozbor Udenových epigramů, jak by toho pro myšlenkovou i literární hodnotu jako „d o k l a d y d o b y“ plně zasluhovaly, ale právě pro tuto hodnotu mohu jejich četbu opětovnou vřele doporučiti všem, kdo ještě za nynějších poměrů našich mají uši k slyšení a oči k vidění!

Jan Voborský.

Dr. F r a n t. N o v o t n ý: **Latina a řečtina na střední škole.** (Přednášky Jednoty filologické. Čís. 7.) Uměleckých snah sv. 179. Nakl. B. Kočí. Praha 1919. Str. 40. Cena 2 K 20 h. — — Profesor Klas. Filologie uvažuje tu o potřebě a výhodách studia latiny a řečtiny a tvrdí právem, že klasické vzdělání má důležitý význam po stránce národní. S jeho vývody lze ve všem souhlasiti, ač sotva přispějí k tomu, aby se běžný názor o „neužitečnosti“ latiny a řečtiny změnil. Také se tato otázka nerozhodne u nás, nýbrž u národů velikých. Je zvláštní to zjev: na jedné straně úsilovně se pěstuje tělocvik (cvičení a tužení těla), ale cvik ducha a nejlepší k tomu pomůcka (filologie učí logice prakticky) se zanedbává a podceňuje. Na jedné straně se nesmyslně hlásá návrat k „antice“, ale od její literatury, od výtvorů duševních velikánů se utíká: kult těla a vášně by se líbil, ale antická ctnost, vyšší snaha a práce, nenalézá porozumění. Spisovatel ukazuje zcela správně na to, že bude na velikou škodu mravní, bude-li vzdělání klasické potlačeno. Chceme ovšem míti zdatné techniky, podnikavé obchodníky, bystré politiky, ale nesmíme při tom zapomínati, že výchova na střední škole nesmí býti průpravou k sobectví a prospěchářství; naříkali jsme na to za války, že věda zklamala, že se dala do služeb výdělkářství, kapitalismu, který k svým cílům kráčel přes mrtvoty milionů. Aby tedy nebyla duševní elita vychovávána ve směru zištného utilitarismu (str. 36), jak k tomu pracuje didaktický materialismus, je třeba vésti mládež „k nezištnému zkoumání a pozorování“, a k tomu právě studium klasické nejlépe se hodí. Spisovatel sice nikde nepraví, že teprve vznešený obsah křesťanství dodává klasické formě ceny, života a významu, ale myslíme, že jest si toho vědom. Úpadek klasického humanitního vzdělání souvisí s materialismem doby; návratem k idealismu rozkvete zase klasické studium. L † st.

Škola Božského Srdce Páně. Časopis pro zbožné spolky a bratrstva mezi Čechoslováky. S povolením duchovní vrchnosti pořádá P. Petr Hlobil, benediktin rajhradský. Ročník 56. V Brně 1922. Tiskem a nákladem občanské tiskárny. Menší kvart. Stran 240.

Málo je časopisův, jež mohly by se vykázati tolika zdařilými ročníky, jako „Škola B. S. P.“, která počíná rokem 1923 svůj 57. ročník. Prolistujeme-li minulý ročník 1922, musíme dle pravdy a nestranně doznati, že „Škola B. S. P.“ je skutečně tím, čím chce dle nadpisu býti, totiž nejenom sborníkem pro ctitele Nejsvětějšího Srdce Páně, nýbrž také vzdělávajícím časopisem pro všechny zbožné spolky a bratrstva vlastí našich. Pod titulním nadpisem každého sešitů, které vzácnou pravidelností vycházejí vždy:

na 1. každého měsíce, čteme zbožný vzdech: „O Srdce Ježíše, ty šípy lásky svojí jen hojně vysílej sem do rodiny svojí, ať sluhů Tvých se jimi ztráví hruď, Ty Srdce Páně naší láskou buď!“ Na prvním místě bývá vždy článek o hlavním dobrém úmyslu apoštolátu modlitby na celý měsíc, ve zvláštním přiloženém listu je kalendář celého měsíce, kde jsou nejenom vyznačeny jména světců, jichž památka se světí každý den, nýbrž také zbožné úmysly, na něž mají křesťané pamatovati ve svých modlitbách. Na listu tom, jakož i na konci každého sešitku měsíčního je vytištěna modlitba obětovní a dobrého úmyslu. Vlastním obsahem pečlivě redigovaného měsíčníku je duchovní četba vzdělávací, jež podává se tu krásnou rozmanitostí. Každý sešitek je vždy ozdoben několika celostrannými zdařilými obrázky. Jsou tu vhodné časové básničky, rozjímání dle roku církevního, dle výročních a jiných svátků, články všeobecně náboženský vzdělávací, obrázky ze života svatých a blahoslavených, hlavně těch, jejichž blahořečení děje se v době poslední, zajímavé zprávy misijní z celého světa katolického, mosaika různých zpráv církevních, konečně také pěkné poutavé povídky biblické skýtají vítanou změnu ve vážné četbě. Tisk „Školy B. S. P.“ je velmi pěkný, zřetelný, papír dobrý, úprava velmi pečlivá. Proto lze časopis všem těm, kteří hledají království Boží a spravedlnosti jeho, pečují o spásu nesmrtelné duše své, rádi rozjímají a čtou pojednání náboženská, doporučiti co nejlépe. Msgr. dr. Rudolf Zháněl.

V. K. Jeřábek: **Honzíček dobrodinec.** 1922. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena Kč 10. Vilímkovo nakladatelství vydalo už řadu humoristických spisů ze života dětského. Oblibě se těší knihy nevyčerpatelného Venouše Dolejše se známými vlastnoručními illustracemi. V. K. Jeřábek přišpendlil na Honzíčka Dlabolu řadu povedených, nových i známých dobrodružství, většinou nezbedných. Něco podobného prožil každý a při čtení této knihy s markantním titulním listem vzpomene si na své mládí. Ovšem omladina nebude ji proto jenom čísti, aby tohoto hrdinu ve všem následovala. Vždyť se dovídá, že za mnohou klukovinou šel hned v zápětí trest a to někdy krutý. Lze tedy i zde nalézti moment varovný. Kdo hledá humor a obveselení, zde obé nalezne. Liga † 12.

Zavržená. Napsal Alois Dostál. V Praze, nákladem V. Kotrby, 1922, stran 120, č. 4. Ludmily.

Náš neúnavně činný a stále pilný povídkář Alois Dostál vydal v Kotrbově oblíbené sbírce Ludmile jako letošní — 1922 — poslední, totiž čtvrté číslo románek pod názvem Zavržená. Spisy každého spisovatele jsou odleskem jeho ducha.

Kdo měl štěstí setkati se s Dostálem, ví, že jest pravý gentlement ducha, nikomu neublíží, ke každému je laskavý, ochotný, ani neumí odepříti něco, jest zkrz na zkrz ušlechtilý, svou bodrostí se vmlouvající muž. Podobné jsou přečetné jeho povídky a romány. Vše plyne klidnou cestou. I nejvzrušenější scény líčí klidně, nenápadně Látku bere z lidu, v němž vyrostl, mezi nímž žije, jejž s láskou pozoruje, všechen život lidu sám v sobě procítil, s lidem srostl. Proto uchvacuje každá jeho nová prace ideálním ponětím, jež plyne z každého řádku.

Nejnovější Dostálovu práci nazvali bychom románkem, který se odehrává mezi tichou, ušlechtilou dívkou a podobně založeným mladým mužem, hospodářským adjunktem. Z Prahy přichází na venkov, aby tam u pachtýře na velkostatku na doporučení dcery tamnějšího kupce šlla. Tam se rozhodne její osud Ač zavržená dojde štěstí, uzavře oběma stranám milý sňatek. Co se děje, než k němu dojde, líčí vřelým slohem autor.

Není pro spisovatele lepšího vysvědčení, než jsou-li jeho spisy známy, čteny. Když dojel před lety Dostál na návštěvu do Troubska a když jej domácí farář představoval, každý věděl, kdo je, každý znal a četl některou z jeho přečetných prací beletristických. I tato nová práce zalíbí se jeho nesčetným čtenářům a rozmnoží jejich řady. Ignát Zháněl.

Hlasy Svatováclavské, sbírka časových brožur vydávaná Družstvem „Vlast“ v Praze 570-ll. za redakce Ant. Suchoradského, přinesly v čís. 1.—2. roč. XXI. „Stručné dějiny katolické reformace v zemích československých“,

jež pro dospělejší mládež napsal Václav Oliva. První tato část dílu I. připomíná v úvodu slova papeže Lva XIII, že povšechně účelem vyučování dějinám u nepřátel katolické církve bývá, by jimi církev byla uvedena v podezření a papežové zahrnuti nenávistí — jakož i výrok papeže Pia IX., by všem dějinným slovům vrácen byl jejich původní význam, správně poznamenává, že obé toto nesporně platí o reformaci v zemích československých, ježto není nižádné doby v českých dějinách, jež by tolik od protivníků katol. církve proti ní, papežům a duchovenstvu nebylo zneužíváno, jako právě doby katolicko-reformační — a není žádného výrazu, jehož význam by se byl zlobou tolik neodchýlil od původního svého smyslu, jako slovo „reformace“ . . . Potom v kratinkých odstavcích přehledně pojednáno o katolické reformaci vůbec, o rozdělení katol. reformace v zemích československých, o protestantské reformaci, o vřídlech reformace katolické, protestantské a úřední či státní; dále podán přehled náboženství katol. v Čechách o ustanovení sněmu Kutnohorského, přehled náboženských sekt v zemích českých; zde uvádíme několik slov Bohuslava z Lobkovic, jež napsal r. 1497 Petrovi Rožmberskému: „Všickni bludové celého světa do země české stekli se jako do louže . . .“ „Každý z těchto bludů učí jinak, ale všecky spojuje nenávist proti katolíkům“. Z následující statě citujeme: „Kde však v kraji bylo více katolíků než protestantů a kde katolíci opřeli se násilnostem protestantským, chtěli tito „rovnost“ v ten způsob, že měli protestanté v klášteře nebo v kostele míti stejná práva s katolíky. Dovolili-li tomu katolici, zavedli protestantského opata, biskupa nebo predikanta do kostela, kláštera, fary a potom katolíky vyhnali: Když odpadlíci a nepřátelé katolické církve zabrali její jmění, práva a svobody a potlačili násilím všecko, co ještě mohlo katolíkům prospěti, vydali lákavé heslo svobody a rovnosti ve věcech náboženských . . . a byli odhodláni v zájmu svého bludu vydati českou zemi i v poddanství Turků Protestantští Němci, kalvínští Maďaři a mohamedánští moslímové byli jim milejší nežli katoličtí Čechové. Lásky k vlasti neznali“ . . . Inu, jakož bylo — tak i nyní! Konečně uveden přehled o náboženských poměrech moravských, slezských a slovenských, zmíněno o červáncích katol. reformace, o stavu katol. církve v Čechách na počátku XVI. století, o znovu obsazení pražského arcibiskupství, o arcibiskupech Martinovi Medkovi, Zbyňkovi z Dubé a Karlu z Lamberka, o církevním sněmu pražském r. 1608, o uvedení Jesuitů do Čech (r. 1556), o sv. zpovědi a zaopatřování nemocných atd. Těšíme se na další část časové této práce. Fabian Budil.

Ivan Klicpera: **Moje první láska.** Upravil Boh. Foit, illustroval Kar. Šimůnek. Druhé vydání. 1923. Nakladatel Zemědělské knihkupectví. Cena Kč 18. — Nakladatelství Neubertovo vyneslo už mnoho knih z prachu minulosti, které se posud čtenářům zamlouvají. Tak i šest novel a arabesek z let sedmdesátých znovu otištěno z rukopisu uchovaného v Národním Museu v Praze. Jednají o lásce v rozličných obměnách, o lásce, jaká tehdy se pěstovala v našich městech a na venkově. Dle první novely nazvána celá sbírka. Tři odbočují do minulosti, jedna až doby pohanské. Jsou bez historického přibarvení, „Na stráži“ dle ducha, jaký v r. 1874 vanul v dobách reformačních. Úprava jest slušná, deskový obraz vhodný. I starší tyto práce jistě dojdou obliby. d.

Anežka — Ludmila — Václav, listy to pro křesťanské dívky, ženy, jinochy a muže, jež založil před 40 lety Dr. Ant. Skočdopole, profesor bohosloví v Č. Budějovicích, a které řídí nyní Msgr. Dr. Karel Slavík, přinesly i v posledních ročnících hojnost vybrané a většinou časové četby od osvědčených našich spisovatelů Václ. Spačka (souseda Vavřince), jenž zde má poutavé dopisy o časových otázkách, Al. Dostála, který přispěl zajímavou povídkou „Babiččina vychovanka“, Jana Staňka, jenž podává tu pravdivou událost: „Ve chvíli největšího nebezpečí“, J. Chalupeckého s přednáškou „Pomocnicím v domácnosti“, Fr. Kuttana, který přispěl několika články, tety Boženy, strýce Antonína, Vřesa, Frant. Vaněčka, Karla Balíka, Ig. Zavřela, A. Š. Zápusteckého a m. j. Osm korun mohl by přece mnohý za rok věnovati na tak pěkné listy, jež možno každému co nejlépe doporučiti.

Fab. Budil.

UKRAJINSKÁ.

V rusínském časopisu „Ukrajinské misse“ čteme o hrozném pronásledování katolické církve v Rusku. P. D. T. (Pater Dyonysius Tkačuk?) uveřejňuje opis dopisu polského kněze v Minsku biskupu minskému, kterýž se v té době zdržuje ve Varšavě, v něm sděluje hrozné zpustošení katolických kostelů bolševiky v Minsku. Biskup minský, Mgr. Loziński byl zprávou tou velice zklíčen. Obsah dopisu jest tento: „ . . Užívám nahodilé příležitosti, která se mně naskytla, abych Vaši biskupské Milosti to i ono sdělil o svatokrádežném loupení v našich kostelích v Minsku. Dne 2. května šel jsem z kathedrály zpět a tu vidím tři automobily s komisí ku zabrání před kostelem. Kostel a fara byly pěchotou a jízdou obklíčeny. Poněvadž kněz Lisowski se již několik dní obával o kostel a jej zavříti dal, vnikla komise do kostela sakristií, jejíž dvéře pomocí židovského zámečníka byly násilím otevřeny. Komise nepustila nikoho dovnitř, mimo jistý počet „lhostejných katolíků“, kteříž přijeli v automobilech. Pouze kostelník byl připuštěn, aby komisi pomáhal v její „poctivé“ práci, což trvalo 6 hodin. Výsledek byl: stříbrné okrasy z hrobu svatého Feliciána byly všechny odebrány, jakož i stříbrný plášť se zázračné sochy Mariánské na oltáři a okrasy obrazů sv. Antonína, Panny Marie Růženecké a Neposkvrněného Početí. V sakristii byly odebrány: jedno ciborium, čtyři kalichy, čtyři reliquiáře, z nichž jeden obsahoval relikvii ze svatého kříže, pak všecky „ex voto“ a věnce. Dále předměty menší důležitosti, jako nádoby na sv. oleje, byly rozříznuty, aby se vidělo, z jakého jsou kovu. Když vše bylo hotovo, dostal kostelník rozkaz, aby se dostavil v 11 hodin večer na finanční komisařství. Předměty z kostela pobrané byly zváženy a učiněn „inventář“. Jeden exemplář toho inventáře byl kostelníkovi doručen, s některými předměty v kostele pobranými, jako noha kalicha, z nížto horní část byla stříbrná, některé medaile a jiné malé zcela bezcenné předměty. Při prohlížení kostela vnikla komise do klenby kostelní a otevřela dvě rakve, v nichž však nic nebylo ani od zlata ani od stříbra nalezeno, kromě zprachnivělých mrtvol. Tím byla prohlídka zde zkončena. Co komise byla v kostele činna, vetřelí se tři policajti „čeky“ do fary a prohlíželi důkladně pokoje kněží Wasilewského a Lisowského. Tito dostali rozkaz, druhého dne ráno v 7 h. na finanční komisařství se dostaviti. Byli zatčeni a v automobilech do vězení „čeky“ uvrženi. Též byli posluha kněze Lisowského a dvě jiné osoby, kteří ve jménu ostatních farních osadníků proti loupení kostela protestovali, zatčeni. Při prohlížení pokojů kněze Wasilewského veškerá jeho partikulierní a officielní korespondence, v nížto se listy Vaší biskupské Milosti nalézaly, jakož i Monsignora Cieplaka, byly zabaveny. Poněvadž žaloba a inventář zabraných předmětů žádné ceny neměly, pošlu Vám je, Vaše Milosti, při nejbližší příležitosti. Když automobily s vojenským průvodem kostel opustily, tlačilo se veliké množství věřících s pláčem a nářkem do kostela a s hrůzou dívali se na chrám jeho. Dopisovatel mohl jen stěží lidi upokojiti, připomenuv, že Pán Ježíš ještě větších urážek od židů doznal, že je posud spravedlivý Bůh, jenž ví, kdy a kde vinníky potrestá. Druhého dne pokračovala komise v kostelích sv. Šimona a sv. Heleny, v kostele sv. Trojice a v starých kostelích Bernardinů a Dominikánů. Všude zotvírali ciboria (pouze v kathedrále ne) a vzali zde a tam docela i Nejsvětější Svátost do rukou! Ve starém kostele dominikánském, hledali dvě hodiny, ale nenašli mnoho. Vzalit pět „ex voto“, dva svícny a několik malých předmětů, v kostele „Zlota Górka“ kalich, škatuli hostií a ozdoby z různých obrazů. Obětní skříně byly vypáčeny a peníze z nich zkonfiskovány. Poněvadž kostely jsou znesvěceny, nemůže se v nich bohoslužba dříve započíti, dokud nebudou opět slavně posvěceny.“ Ukrajinec podotýká: „Tedy už i na Poláky se odvážili bolševici, jejich drzost se jim jednou špatně vyplatí.“ Rozhořčují se miliony křesťanů na celém světě žijících. Josef Šeřík-Vitínský.

ANGLICKÁ.

„Catholic Directory“ na r. 1922 obsahuje potřebné statis. údaje o stavu katol. církve se zřetelem na rok 1920 Počet anglických a skotských diecesí jest 26 Arcidiecése v Glasgowě není ještě obsazena. Počet duchovních se

zmenšil o 10, totiž ze 4570 na 4560, avšak to se stalo jen proto, že duchovní v době války se jen dočasně v Anglii zdržovali a po válce se opět do své vlasti navrátili. Počet kostelů ve Velké Brittanii obnášel 1363. Udává počet křtů, sňatků a obrácení v r. 1920, kteréžto čísla ukazují pokrok od roku 1919. Počet křtů obnášel 77.271 proti 58092 v roku 1919, počet sňatků 23940 proti 21751 v roce 1919. Z obrácených bylo okrouhle o 2000 více než roku 1919, a sice 12621. Loverci, známá diecése, měla největší počet obrácených, totiž 1991, pak Westminsterská 1877, po nichž ostatní diecése následují s dosti velkým počtem. Katolíků v Anglii a Walesu bylo 1,931.991, což znamená rozmnožení o 16516 proti předešlému roku.

Josef Šeřík-Vitínský.

FLÁMSKÁ.

Da Apostal der Indianen (Apoštol Indiánů). Belgic é katolické časopisy přinášejí z Oklahama City zprávu o belgickém misionáři v Sev. Americe, vldp. Theofilu Merschaertovi, jenž slavil ve středu 19. října své zlaté kněžské jubileum. Týž jest v indiánském území (Indian Teritory) apoštolským vikářem. Svou neúnavnou prací dodělal se ze 4000 katolíků na 57.000 katolíků, počet misijních kostelů s jistým zajištěním duchovních z 15 na 86, mezi čímž 135 nových misijních stanic zařídil. Když svůj pastýřský úřad nastoupil, bylo tam 13 kněží, nyní, v tomto okamžiku, jest jich již 105. Týž si zasloužil vskutku jména „apoštol Indiánů". Josef Šeřík-Vitínský.

NIZOZEMSKA.

Casopis **„Roomsch-Katholick-Artsenblad"** (Římsko-katolický Lékařský List) přináší v posledním čísle článek z péra P. Salsmanse, z něhož se dovídáme, že stát se nemá míchati do prozkoumání možného aneb nemožného manželství. Píšet: „Pečovati o zdraví lidu jest chvályhodno. Avšak tu třeba vždy užíti bezúhonných prostředků a neztráceti z očí, že tělesné dobro není nejvyšším dobrem člověka, že jest nutno starati se nejen toliko o vezdejší statky, nýbrž i o nadpřirozené kteréž mají nekonečně větší cenu. Nezapomínejme, my katolíci, že uprostřed jinak dobře míněných eugenistických snah naší doby jest ještě něco jiného. Stát nemá práva uvolniti lékaře, povšechně řečeno, od jeho tajemství ohledně nastávajícího manželství. Myslíme rozhodně, že stát nemá pražádného práva přiznivé lékařské vysvědčení žádati na lékaři, není-li ženich neb nevěsta bez nakažlivé nemoci. Ve věcech důvěrného způsobu musí býti vměšování se veřejné moci — a priori — podezřelým, poněvadž jest velmi často choulostivým a svévolným a tím jest manželství takové, nešťastným. Též jedná se tu o vykonávání jedné z nejznamenitějších možností lidského pokolení, o právo, kteréž každému jednotlivci v krvi uloženo. Žádná lidská moc nemůže toto právo úplně zapovídati, nepřekáží-li v tom příroda a vůle Boží. Nuže, je-li někdy velice radno ze zdravotních ohledů nevcházeti v stav manželský, není vzdor tomu nikdo úplně povinen, aby proto v stav manželský nevstupoval, jelikož druhou stranu nepodvádí. Konečně, mluví-li stát toliko o civilním manželství, by jen to bylo závislým na lekařském vysvědčení, přece by skutečně pro pokřtěného též církevní sňatek, ten jediný pravý, učinit nemožným, neboť z pravidla nikdo nesmí při svém sňatku se dáti dříve spojiti se svou polovicí, dokud nebyl civilně oddán. Tato zásada byla by novou překážkou pro svátost manželství a k tomu nemá dle katol. nauky žádný stát práva. Zda je z toho civilního sňatku veliký prospěch a zákonité zakročení bylo by praktické, možno již nyní pochybovat. Nihil leges sine moribus. Veřejné mínění musí býti především získáno, aby si navyklo dávati se od lékaře před sňatkem prohlížeti. Bylo by lépe, aby si to lid navykl bez státního vměšování, aby rodičové svým dětem nedovolovali vstoupiti v sňatek, dokud druhá strana řádné příznivé svědectví od lékaře nemá. Netoliko lékaři, ale i kněží a všichni dobře smýšlející, jsou povoláni ve svém svědomí poukázati na zdraví záhubné překážky." P. Salsman poukazuje v tomto lékařském časopisu na nesprávnou žádost na vládě, aby uzákonila povinnost před každým sňatkem snoubencům předložiti lékařské vysvědčení při civilním, zde v Belgii povinném sňatku. P. Salsman jest nejen doktorem bohosloví, nýbrž i lékařství. Josef Šeřík Vitínský.

NĚMECKÁ.

P. Otto Maas O. F. M.: **Spanien.** 1921, nákladem Františkánů v Münsteru, str. 477, cena váz. 300 M.

V Münsteru ve Vestfálsku mají od několika málo let na universitě stolici pro misijní vědy. Bylo tam již několik promocí doktorských provedeno. Františkán P. Otto Maas v červenci 1914 dokončil tu studie a měl k dosažení doktorátu napsati disertaci. Zvolil si théma, k němuž musil sbírati materiál ve Španělsku. Představení jej tam poslali. Odejel z Münsteru 26. července 1914, projel Paříží, Lurdy a posledního července večer projel španělskou hranicí. Ráno 1. srpna byl v Madridu. Kdyby se byl toliko několik málo hodin opozdil, byli by jej zadrželi ve Francii jako válečného zajatce. Spolubratři španělští přijali jej velmi laskavě, což se nezměnilo za celých pět let, co tam byl u nich v nedobrovolném zajetí.

Studoval především ve dvou archivech, kde našel mnoho materiálu pro dějiny františkánských misií, jež míní vydati. Ve Španělsku vydal dvě knihy jazykem španělským o misiích. Tři měsíce pobyl v archivu kláštera v Pastraně, nedaleko Madridu, kde býval dříve misijní ústav. Čtyři leta studoval v archivu v Seville, jest tam přímo nevyčerpatelná spousta materiálu věsměs z španělských kolonií. Mají tam na 40 tisíc balíků, z nichž každý má několik tisíc stran popsaného papíru ve folio. Stále tam bylo na dvacet učenců, mezi nimi byl jako senior jesuita P. Pastells, který tam studuje a sbírá materiál již celých 50 let, vláda mexikánská tam vyslala jesuitu, vláda z Venezuely kapucína, vláda z Equadoru dominikána, aby studovali dějiny misií těchto zemí. Biskup z Korbvy v Argentině dříve tam sám studoval, nyní si tam vydržuje na svůj náklad kněze, aby pokračoval v jeho studiích. Bylo tam též několik profesorů z Ameriky, jež tam vyslaly university ke studiu dějin této země.

Autor popisuje zevrubně toliko Madrid, Sevillu, Granadu a Chipione u Cadizu, kde pobyl v létě na čerstvém mořském vzduchu. Stručně se zmiňuje o Toledu, Kordově a městech, jimiž projel, vraceje se domů. Jest velkým vlastencem, zevrubně popisuje, kdo jest jim Němcům ve Španělsku přítelem, jsou to kněží, lid, inteligence, pokud se hlásí k víře katolické. Podává také všelicos ze svých studií, odstraňuje mnohé lži ze španělských dějin, hlavně se ujímá Španělů jako kolonisatorů, vyvrací, že by se byli chtěli toliko obohatiti a země dobyté vydrancovati, měli za cíl získati je Kristu. Byli jistě lepšími kolonisatory než Francouzi a Angličané, kteří z národní řevnivosti všude sočí na Španěly a je očerňují, autor hájí i známého Pizarra. Kniha poskytne každému mnoho poučení i zábavy, má více pěkných vyobrazení. **Ignát Zháněl.**

◎ ◎ ◎

Literární obzor.

Vydání a překladů Kempenského **Následování Krista** (dle Backera z r. 1864) jest asi 3000; odhad příliš nízký. Od r. 1864 vyšlo na sta jiných vydání. Ve Francii jenom vyšlo celkem na 1500 vydání.

Závratná cena knih. Výbor českých balad nákladem Ottovým s lepty A. J. Alexe na subskripční cenu exempláře Kč 600 a Kč 400. — Známé Jiráskovo Temno illustrované Ad. Kašparem za Kč 140. — Letní vzpomínky Jana Nerudy Kč 110. — Pohorská vesnice Němcové Kč 130.

Publikace **Dr. Al. Koliska:** „Naše národní písně“ — „Krásná jest píseň česká, krásnější moravská, nejkrásnější slovenská“ — „Spievajtež si Slovensko!“ — „Duch vianoc, duch sv. Františka“ — „Sacrum pastorale“ „Vianočná omša“ — „Národné povedomie Slovákov v ich piesniach“ — „Sv. Svorad a Blahoslav“, „Kázeň“. Všechno nákladem vlastním pro naše Slovensko

Literární cena Nobelova na rok 1922 udělena **Jacintu Benaventovi** (nar. 1866 v Madridě). Je to druhý Španěl takto vyznamenaný. Do češtiny posud z něho nic nepřeloženo.

Ruská emigrace, bolševiky vypuzená intelligence, založila mimo vlast 40 nakladatelství, nejvíce v Berlíně. V Praze přede dvěma roky založeno ruské knihkupectví a nakladatelství „Naša Rječ“. Vydává též překlady českých spisovatelů.

Korespondenci slovenských spisovatelů a vlastenců vydati chce literárně-historický odbor Matice Slovenské a proto prosí, kdo by takové listy nebo rukopisy měl, aby je půjčil a poslal do Matice Slovenské v Turč. sv. Martině k rukoum tajemníka Štěpána Krčméryho.

V historiích literatury pořadatelé macešsky se chovají ke katolickým spisovatelům, ale Dr. Gustav Pallas v Slovníčku literárním (u Otty) se zachoval jinak. Ač mělkým spisovatelům věnoval celé odstavce, katolické i starší úplně vynechal. Nezná Jana Durycha, Dr. Jos. Kratochvíla, Jos. Pavlovického a jiné. Neví, že vychází „Obzor“, „Náš Domov“, „Hlas“, „Našinec“, „Eva“ atd. Pomíjí však i Časopis Mor. Musea, Časopis Matice Mor. a jiné. Není nad důkladnost! Podobně učinil Arne Novák v „Problémech moravské literatury“. Naturalismus Kosmákův jest mu naivní, řadu katol. autorů žijících pomíjí a katol. moderny nezná.

Knihovny našeho vojska. V našem vojsku jsou celkem 354 knihovny. V nich bylo dne 1. září 1922 dohromady 223.143 svazků knih. Mezi nimi bylo českých a slovenských 10.265 a svazků německých 40.850, maďarských 10.447 a jinojazyčných 3581. Počet knih vzrostl za půl roku od února do července o 28.684 svazky. Za tu dobu bylo vypůjčeno 377.927 svazků. Knihovnu má každý pluk, každý samostatný prapor, někde i samostatné roty, každá nemocnice, dílna, zásobárna, pekárna a pod. Nikde není náš voják bez knihy. Za ten půl roku byly vydáno na knihovny dohromady 346.024·71 Kč.

Slovník bohovědný a Vzdělávací knihovna katol. za red. dr. Ant. Podlahy po delší době budou opět vycházeti.

Slovenské Pohlady vypsaly soutěž na krátké práce pro list (1500 K, 1000 K, 500 K, 250 K). Sešlo se prací 23 a odměněni byli spisovatelé Ján Hrušovský, Tído J. Gošpar, Janko Alexy, J. G. Hronský, Peter Kompiš a Vladimír Wagner.

70.000 Kč stálo vydání sborníku „Dante a Češi“, jenž důstojně representuje náš národ ve světové literatuře dantovské. Objednejte si výtisk v Družině literární a umělecké v Olomouci. Cena výtisku 40 Kč. (Nádherné vydání 100 Kč). Ministerstvo zahraničí objednalo 100 výtisků.

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

Z našeho života.

Dr. Karel Miketta, profesor semináře ve Vidnavě, zemřel 3. prosince 1922 v Polnisch Wette v Prus. Slezsku, kam byl povolán na výpomoc. Byl raněn mrtvicí. Narodil se 28. prosince 1872 v Ratiboři v Pr. Slezsku. Studoval ve Vratislavi a Strasburku. R. 1899 ustanoven profesorem Starého zákona a orientálních řečí na nově otevřeném učelišti ve Vidnavě. Procestoval Palestinu a Egypt. Byl literárně činným. Vydal tiskem: Observationes od historiam Josephi patriarchae, Výklad ke knize Soudců, Josue (právě v tisku), Farao egyptský za doby východu Židů z Egypta a mnohé jiné.

Jan Mašek, skladatel a hudební spisovatel, zemřel 9. listopadu ve věku 81 let. Složil několik skladeb a hudebních škol.

Jan Tagliaferro, farář v Michálkovicích, chválně známý spisovatel a překladatel, zemřel 28. prosince 1922 v Těšíně a tamtéž pochován.

Bonifác Kittrich, arcib. rada na odpočinku ve Vážanech na Moravě, zemřel 2. prosince 1922. Narodil se 6. ledna 1839 ve St. Jičíně. Působil v Polešovicích 30 roků. Podporoval hojně katol. literaturu.

† **Kanovník Daniel Reba** z Križevců v Chorvatsku zemřel 15. listopadu. Kromě své působnosti kněžské, kterou si získal lásku celé diecése, je autorem vzácného díla: Izbornik za crkveno-pravne odnose različitih katol. obreda s obzirom na istočno katoličku crkvu u Hrvatskoj, t. j. Sborník dokumentů týkajících se církevně-právního poměru různých katolických obřadů se zřetelem ke katolické církvi v Chorvatsku. Kniha tato, i tiskově pěkně vypravená, obsahuje též mnoho materiálu o církevních věcech naší Podkarp. Rusi a zůstane mu trvalým pomníkem. Jest zároveň výmluvným svědectvím, co může udělati i kanovník tak chudičké diecése jako je križevacká Pro diecési jest jeho smrt jistě ztrátou nemalou, považíme-li, že biskup dr. Dion. Njaradi zatím také odešel jako apoštolský administrátor do Prešova. Budiž tomuto šlechetnému a učenému knězi věčná paměť!

Před 60 roky v Oseku se narodil **Dr. Josef Tumpach**, kanovník, čes. spisovatel, překladatel z polštiny, redaktor „Vzdělavací knihovny katol.“, „Čes. slovníku bohovědného“ a j. Nedožil 54 let, zemřel r. 1916, pochován v rodné obci.

Šedesátiny oslavil **Čeněk Kramoliš** narozený 7. prosince 1862 v Rožnově na Moravě, spisovatel mnoha rázovitých knih ze života valašského. Píše od roku 1890 beletrii, cestopisy i věci vědecké.

Bohumil Kyselý, protokolista u konsistoře v Olomouci padesátníkem. Narozen 2. prosince 1872 v Držovicích u Prostějova. Překládá z francouzštiny, italštiny, maďarštiny, němčiny, švédštiny a jiných řečí. Uveřejnil přes 150 novel, povídek, črt a studií v rozličných listech a v knižním vydání. Pod pseudonymem překládá drobnou lyriku z novořečtiny, ukrajinštiny, ruštiny atd. Píše i původní, velmi vtipné humoresky.

Posouzení Družiny sv. Petra Klavera z povolaného pera. Známý spisovatel a znalec misií P. Arens, T. J., píše ve svém znamenitém díle, právě vydaném: „Katolické misijní spolky“ takto o Družině sv. Petra Klavera: „Družina sv. Petra Klavera zaujímá mezi sdruženími a díly pro podporu zámořských misií ojedinělé místo. Jako pomocná misijní společnost pro obrácení afrických národů přísluší k oněm nesčetným spolkům, které omezují obor své působnosti na jisté, pevně ohraničené území, ale při obrovské rozloze misií černého dílu světa, přísluší jí opět známka všeobecného podpůrného spolku a to tím spíše, ježto její pole působnosti zahrnuje všechny společenské stavy a země, které se snaží do okruhu své agitační a propagační činnosti zahrnouti. Především však se liší od ostatních podobných sdružení svými stanovami a svým složením. Jádro Družiny tvoří řeholní ústav, členky se zavazují sliby, zatím co ostatní části Družiny tvoří různé skupiny světských lidí. Družina sv. Petra Klavera tvoří vlastně společnost originelní jedinečnou mezi pomocnými misijními spolky a sdruženími.“

Německá knižní produkce roku 1921. Odborný časopis německých nakladatelů „Börsenblatt für den deutschen Buchhandel“ přinesl následující data o knihách vyšlých roku 1921 jazykem německým. Sestavil je Ludvík Schönrock. Roku 1920 vyšlo 32.345 něm. nových knih, 1921 jich bylo 34.252, tedy skoro o dva tisíce více. Dle jednotlivých oborů vyšlo, jak by se rozumělo skoro samo sebou, nejvíce knih v krásné literatuře, jest zastoupena 6647 oproti 6058 v r. 1920. Vědy právní, státní, politika, národní hospodářství, statistika vykazovaly 4457 a 4411. Theologické a náboženské odvětví měly 2302 a 2572. Vychovatelství, vyučování, hnutí mládeže, učebnice 3084; obchod, průmysl, industrie, dopravní prostředky 2039; obrázkové knihy 1470; umění, hudba, divadlo, kino 1050; lékařství 1448; přírodní vědy 1377: dějiny, kulturní dějiny lidové, zednářství 1385; zeměpis 1119; zemědělství a lesnictví 1113; technika 1106; všeobecné věci měly 1434 čísel. **Zk.**

◎ ◎ ◎ ◎

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. ÚNOR 1923. ČÍSLO 5.

Ignát Zhánělí:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)
(Č. d.)

Středem všeho života Stolbergova nebylo vlastní „já", ale — Bůh. „Duše Boha milující," píše, „vším opovrhuje, co není Bůh. Bůh jediný je nekonečný a věčný, útěchou duše a pravou radostí srdce." Zemřel po životě plném práce a právě křesťanském, ve věku 70 let se slovy: „Pochválen buď Ježíš Kristus!" Kniha Janssenova měla název: „Friedrich Leopold hrabě Stolberg. Ponejvíce z dosud neuveřejněné literární pozůstalosti." Stran XLIX a 1025, formát 8°, cena nev. 12 M., váz, 15 M., 2 svazky.

Za nejlepší dílo Stolbergovo se považuje pátý svazek jeho „dějin náboženství Ježiše Krista", v němž líčí život Spasitelův. Hrabě Maistre píše: „V pravdě jsem se mravně vzdělal opětně četbou života Krista od Stolberga. Tato kniha měla by býti v každé vzdělané rodině, a býti vůdcem vší mládeže."

Janssen byl tak vynikajícím dějepiscem, že založil novou školu dějepisnou. Mezi nejznamenitější jeho žáky patří Pastor (nar. 31. ledna 1854 v Cáchách). Byl určen od rodičů ke kupectví, jemuž se skutečně učil. Ale Janssen poznal jeho velké nadání a přivedl ho na studie, po jejichž dokončení se oddal studiu dějin. Janssen poradil mu, aby dokončiv studia ihned se věnoval dílu, jemuž by zasvětil svůj celý život, a doporučil mu, aby vydával dějiny papežů od konce středověku, což Pastor také učinil. Do dnešní doby (do června 1922) vyšlo tohoto v pravém slova smyslu epochálního díla osm svazků. Dílo vychází ihned ve čtyřech vydáních a má titul: „Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters" (Dějiny papežů od konce středověku). I. svazek vyšel roku 1885; Janssen ho příznivě recensoval, co uznal za dobré, vytkl — byl tedy v každém ohledu spravedlivý muž!

Spisu „Stolberg" děkuje Janssen, že se seznámil se znamenitým učencem a odborníkem v literárních dějinách P. Alexandrem Baumgartnerem. Posoudil totiž „Stolberga" ve „Stimmen aus Maria Laach" (1877, XII. str. 202 nn.), což četl Janssen

s takovou radostí, že jak výslovně se přiznal, již dávno se mu nic tak nelíbilo, jako tento posudek. Právě v té době vydal Baumgartner svůj první větší spis o Lessingovi, který se Janssenovi velmi líbil a uznal, že oplývá krásnými myšlenkami. Janssen děkoval za příznivou recensi, Baumgartner odpověděl a pak si oba častěji dopisovali a také se úžeji spřátelili.

Janssenovi přísluší zásluha, že, jak nahoře stručně zmíněno, několikráte a velmi vážně vybízel Baumgartnera, aby nerozptyloval svých sil, nepsal mnoho článků do periodických časopisů, které se po přečtení odloží a jichž si v následujících letech nikdo nepovšimne, ale, aby zasvětil svůj život jedné úloze a napsal v katolickém duchu dějiny světové literatury, neboť ovládají tento obor dosud ponejvíce zednáři, neznabozi a židé. Janssen psal Baumgartnerovi dne 21. prosince 1887:

„Před třiceti lety přispíval jsem četnými články do různých časopisů a s velkou netrpělivostí očekával jsem, kdy čísla dojdou. Tu upozornil mne přítel Böhmer na velké nebezpečí, když si někdo přeje, aby byl často jmenován a viděl se vytištěna. Říkával mi: Mějte na mysli velkolepou myšlenku svých dějin, pro tu pracujte ne jeden, ne dva roky, ale mnoho let, až uvidíte výsledek své práce. Jsem mu povděčen za tato napomínání až do dneška. Neučinil byste mi větší radosti, než kdybyste mi dopsal: „Pojal jsem pevný úmysl, nechám vše stranou ležeti a počínaje 2. lednem 1888 dám se plánovitě do práce. Obdržím od vás toto ujištění?"

Slova Janssenova nevyzněla na plano, Baumgartner si dal říci a vydal v letech 1897 až 1911 šest velkých svazků pod názvem: „Geschichte der Weltliteratur" (Dějiny světové literatury). První svazek probírá literatury západní Asie a Nilských zemí, II. Indie a Východní Asie, III. latinskou a řeckou, klasického starověku, IV. latinskou a řeckou křesťanských národů, V. francouzskou, VI. italskou. Literatury ostatních národů budou zpracovány od spolubratří Baumgartnerových a později vydány. (Dle sdělení P. Aloise Stockmanna pisateli, nelze nyní prozatím pomýšleti na tuto práci.)

Vůbec neměl na sobě Janssen nic pedantického, což obyčejně bývá vlastností německých profesorů, byl muž znalý potřeb a praktický. Když vydal P. Baumgartner velký spis o básníku Goethovi, vybízel ho, aby zhotovil 6 tiskových archů čítající brožůru a napsal ji jemu vlastním krásným slohem, aby bylo obecenstvo, hlavně goethomilovný dámský svět navnaděn k četbě a učinil si pak správný úsudek o Goethovi. Janssen vypravuje o zbožné katoličce, která chodí každý týden ke svatým svátostem a řekla mu: „Zůstaneme goethamilovni."

„Četla jste Baumgartnera?" tázal se. — „Nečetla," odpověděla, pouze jsem v něm listovala, vyrušuje mne z mých názorů." Ano, tyto špatné názory musí býti odstraněny, což obstarají vhodně psané, kratší brožůry, jak to umí P. Baumgartner.

Ale vraťme se opět k dějinám. Sotva vyšla v březnu 1876 prvá část I. dílu, již oznamoval Janssen příteli Herderovi, že se obírá úsilovně dalšími statěmi, což je však nadmíru těžká práce a stojí více námahy než státi budou oba další svazky. Největší obtíž mu způsobuje, že dle rozkazu musí psáti co nejstručněji, má oddíly, pro něž jest určeno pouze 16, nejvýše 17 archů a má vzácného materiálu pro nejméně padesát archů, tato nutná stručnost jej ponejvíce trápí a ztrpčuje mu práci. Tím se také tisk II. oddílu I. svazku náramně opozďoval a nakladatel Herder byl v pravém slova smyslu obtěžován poptávkami, kdy vyjde pokračování.

Když byl Janssen v Berlíně ve sněmu (1875—76), dotazovali se ho tři pánové, jeho političtí nepřátelé, kdy již konečně mohou se těšiti na pokračování jeho dějin?

Jindy přišel do čítárny a uviděl tam osobně neznámého poslance, který četl jeho dějiny. Dal se s ním do řeči. Poslanec vyznal, že je kniha, kterou čte, mnohem důležitější, než všechny řeči, které proslovují členové centra a podotkl, že autor píše tak lahodně, že se zrovna vmlouvá do srdce, proto jest jeho kniha protestantům přímo nebezpečná. V lednu 1878 vyšlo dokončení I. svazku.

Herder vydal „dějiny" ve 2000 výtisků, ale sotva vyšla kniha, byla již rozebrána, bylo nutno ihned pomýšleti na další vydání. Janssen se odhodlal, že je sám bude pořádati i korrigovati a přičiní se, aby dílo stálo vždy na výši doby, což vyžadovalo, aby dále studoval jak prameny tak časopisy, čímž však se opozdil ve své další práci. Kdož ví, zda by nebyl lépe učinil, kdyby byl dále pracoval a kdyby vyšlé svazky byly vycházely pouze jako otisky a nikoliv jako opravené vydání?

Knihkupci, tedy odborníci v knižním obchodu, prohlásili, že dle čilých poptávek a objednávek jest Janssenova kniha nejlepší ze všech vědeckých z celého století; tak jako tato nešla za lidské paměti žádná kniha na odbyt. V některých městech prodalo se i tři sta výtisků. V Berlíně se jich prodalo více než v celé německé říši. Knihkupec ve Frankfurtě prodal v krátké době šedesát výtisků. Herder dostával tolik objednávek a dotazů jako při žádné jiné knize svého nákladu a objednávali i knihkupci, se kterými dosud nebyl ve spojení, kteří dosud neobjednali katolických knih. Neposlal-li ihned knihy, stávali se objednávatelé i hrubými. I přátelé a ctitelé psávali Janssenovi, jako kdosi z Prahy, hodně ostře, proč pracuje tak pomaloučku?

Bylo více příčin, které spolupůsobily, že měly dějiny takový do té doby v dějinách vědy i knihkupeckého obchodu bezpříkladný úspěch. Byl to jednak přímo klassický, vždy klidný, milý, vmlouvající se sloh autorův; psal pro lid, nikoliv pouze pro odborníky; vplétal do politických dějin dějiny kulturní, což do té doby nebylo zvykem; nechal často mluviti prameny původními slovy, čímž získal svěží časovou barvitost, snažil se podávati pouze pravdu, takže mohl dáti si heslo na všechny své spisy:

„Die Wahrheit hat mehr Sinn und Kunst, denn alle Erdichtungen" (Pravda má více smyslu a umění než všecky básně). Nikdy nic nepřibásnil, ale používal pouze dobrých a spolehlivých pramenů. V předmluvě ku I. dílu, praví Janssen, že do té doby nebylo díla, které by podávalo podrobná bádání v jedné knize, je příliš mnoho speciálních spisů, ale žádného spisu, který by tato bádání učinil přístupnými lidu.

Výslovně píše, že hledal vždy jedinou pravdu; je mu známo, že neodpovídají jeho výsledky studií mnohdy názorům, které mají lidé o této době, ale, aby se nikdo nedivil, že vedlo se jemu podobně. Epochální přeměna nestala se pouze na poli církevním a náboženském, ale všude; ještě pronikavější byla v oboru hospodářském, právním a sociálním. Výslovně podotýká, že si přeje, aby jeho studie byly od jiných doplňovány, rozšířeny, popřípadě opraveny. Ale oprav nebylo potřebí, co řekl, zůstane stěžejnou pravdou povždy. Nyní když poznány byly nové prameny, možno říci, že se jevily poměry předreformační mimovolně Janssenovi poněkud světlejší, než skutečně byly, ale všechny výsledky jeho bádání jsou neotřeseny až po dnešní den.

Jak již častěji zmíněno, vystříhal se Janssen až úzkostlivě vší polemiky, začež děkoval Kloppovi, který jej několikráte a vždy s největším důrazem upozorňoval, aby jenom s nikým nepolemisoval. Janssen uposlechl moudré rady zkušeného přítele a dle jeho domnění bylo to velké doporučení jeho dějin. Odborná kritika ihned prohlásila dějiny za vědecký „velkočin prvého řádu", nestranní protestanté označovali je za „dílo nehynoucího významu". Říkali: „Je to pravá kniha vydaná v pravý čas".

Známý kritik Fr. Hülskamp uvítal knihu v „Literarischer Handweiser" 1876, str. 115 s nadšením. Mezi jiným píše takto: „Kniha je skvělou apologií druhé polovice 15. století; stalo se pravidlem, považovati dobu zapadajícího středověku za dobu všeobecného rozpadu ve víře i v mravech, i v životě duševním; dějepisci tvrdili, že všechno zlepšení těchto poměrů vyšlo od „reformace" a „humanismu" 16. století. Janssen dokazuje nepravdivost tohoto výroku a na základě spravedlivých pramenů uvádí doklady, jak utěšený rozkvět byl u katolíků, jací velcí mužové žili a vykonali velká díla ve všech oborech věd, umění i sociálního života. Luther nevyhledal bible pod lavicí a nevynesl ji na světlo Boží, neboť dle přesných dokladů Janssenových byla do roku 1500 vydána latinská celá bible skoro stokráte a nejméně 15kráte v hornoněmeckém a pětkrát v dolnoněmeckém nářečí."

Jakou nesmírnou práci vykonal Janssen! V I. svazku zaměstnává pouze seznam knih, jichž použil více než jednou dvacet stran! Kromě toho čerpal z četných archivů i rukopisů!

(P. d.).

R. B. Ticholovský:

Loučení.*)

Buď s Bohem, máti přemilá,
tvé rty mne hřejí na líci,
na čele ještě křížek plá
tvé drahé ruky chvějící.

Truchlivým blahem zní tvůj hlas
v mé duši i tvůj bolný vzdech,
a slza, jež ti tryskla s řas,
tkví v srdci ještě po letech.

Nuž s Bohem, sině setmělá
s obrazy svatých pod stropem,
co's blaha zrodit uměla
mně v milém, teplém přítmí svém.

O šťastných dnů mých prameni,
kdy opět v blahý okamžik
na pozdrav dá mi znamení
tvých starých hodin sladký tik.

S Bohem zahrádko s trávníkem,
co kouzla tvými za vrátky,
kde švitořival vrabčí sněm
nad bělostnými housátky!

S Bohem potůčku při olších,
ty věčně budeš žít v mých snech,
ať jako mělčin jasný smích
či dumáním v tvých výmolech.

Ó drahá pole, v srdci svém
jak poklad budu nosit vás,
když jásaly jste smaragdem,
když na vás uzrál plný klas.

Nuž, rodný kraji, s Bohem buď,
ty budeš po celý můj věk
ve stesku shřívať moji hruď
výsluním blahých vzpomínek!

*) Ukázka z delší básně pod názvem Adveniat regnum Tuum.

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

Veliký, zlatý měsíc vycházel pomalu za holými vrchy Pyrenejskými. Šlo před ním ticho májového večera, splývající na rozsáhlé údolí, rozložené na úpatí pohoří, na kterém se vznášel lovecký zámek údělného vladaře hrabství Roussillonského.

Na balkoně rohové věže seděly dvě ženy: jedna na lavici, druhá na nízké židlici.

Ta, která odpočívala na lavici, sklonila hlavu svou v týl, podepřela si jí rukou, obrátila zrak svůj k dalekým horám, odrážejícím se výrazně temným pruhem od jasných blankytů vlídné noci jarní.

Obě mlčely.

Měsíc se vzdaloval nepozorovaně od vrcholků hor, stále bledší, menší. Ručeje kmitavého světla plynuly z něho na zem, zasypávajíce ji prachem stříbrným. Bílé domy se zdály ještě bělejšími, černé lesy ještě černějšími, ticho noční ještě tišším.

V údolí, ve křovích myrtových kvílel slavík zamilovaný. Kvílel zprvu v přestávkách ztlumeným nářkem lkajícího stesku. Ale stesk se změnil v žádost a z drobné písně lesního troubadoura tryskal potok zvuků vášnivých.

Vlna chladného vánku nesla píseň milostnou na horu, na balkon ve věži.

Žena, zahleděná do Pyrenejí, zavzdychala. Neměnic polohy, ozvala se polohlasitě: „Milovala's někdy, Sermondo?"

Její společnice pozvedla náhle hlavu a obrátila k ní zrak bezmyšlénkový, jakoby byla ze snu probuzena.

„Vaší Urozenosti líbilo se ptáti," řekla, „zda Vaše věrná služebnice milovala?"

„Sluch tě neklamal, Sermondo. Slyšela jsi dobře."

„Zda jsem milovala? Je možno nemilovati, když mládí mění srdce ve vonnou růži, do krve vlévá sladký záchvěv žádosti a do duše hlad po štěstí? Možno je, nemilovati pod naším nebem horoucím, jehož žáry vnikají do země, do lidí, do zvířat? Zda jsem milovala, paní hraběnko?"

Sermonda si přitiskla ruce ke hrudi a pravila šepotem vášnivým:

„Velice . . . velice . . . velice!"

„Závistivý osud ti snad nedopřál štěstí, neboť jsem nikdy neslyšela, že bys byla slibovala vyvolenci svého srdce před Bohem i lidmi věrnost," ozvala se hraběnka.

„Ukrutná válka mne odsoudila k doživotní osiřelosti, paní. Ženich můj chodil jako zbrojnoš, pode znaky vašeho otce, nebožtíka pana markraběte, na všecky výpravy se sousedními barony. Z jedné takové krvavé výpravy se domu nevrátil. Odevzdali mi toliko jeho zubovatý meč na důkaz, že bránil svůj život

beze strachu, až mu smrtelná rána od nepřítele vyrazila zbraň z ruky statečné."

„Čas hojí, zajizví všecky rány. Což nedala ti patronka tvá jiné útěchy, což nezafukalo srdce tvé podruhé?"

Sermonda učinila hlavou pohyb zamítavý.

„Tomu, kterého mi vojna odňala, věnovala jsem celou duši," odpověděla, „a po takovém milování zůstává v srdci pouze popel."

Měsíc vyšel úplně na nebe a stál právě nad zámkem. Slavnostní ticho vlálo nad horami i dolinami.

Zrak hraběnčin se obrátil k měsíci teskný, roztoužený.

A znovu pozvedlo její hruď tiché vzdechnutí.

Z údolí ze silnice vedoucí do města Perpignano přiletěl v tu chvíli zvuk houslí, a potom zazněl zvučný hlas mužský.

Paní i služka pily dychtivým uchem píseň neznámého zpěváka.

Když umlkl, řekla hraběnka:

„Žádný obyčejný milenec to nehasí zpěvem plameny, zžírající jeho srdce. Tak zpívají pouze učení pěvci."

„To se vrací pravděpobobně z Perpignana některý ze jongleurů*) rytíře z Cabestaingh," vykládala Sermonda. „Ta veselá družina sedává ve výčepech městských. Jde pověst po okolí, že i sám pan Troubadoure nepohrdá dobrým pohárem krvavého vína a nestraní se veselé společnosti."

„Mluvíš o panu Vilémovi z Cabestaingh?"

„O krásném, dvorném rytíři z Cabestaingh mluvím, kterého milují všecky paní okolních zámků, o slavném troubadoureovi, jehož písně roznášejí jeho jongleurové od města k městu, od vesnice k vesnici, vítáni jsouce všude radostnými potlesky a doprovázeni vždy upřímným: „Na shledanou, vraťte se brzy!"

„Věc to zvláštní, že troubadoure Vilém nezafukal posud nikdy na brány našeho letního sídla, ačkoliv navštěvuje, jak slyším, rád zámky sousední. Chtěla bych ho poznati. Je on opravdu tak krásný, jak lidé vypravují?"

„Potkala jsem ho pouze jednou na náměstí v Perpignanu," vyprávěla Sermonda, „a nedivím se vůbec, že panny i vdovy za ním nechávají oči. Velmi krásný, velmi zdvořilý, přívětivý k nejchudšímu, dobývá si srdcí úsměvem, pohledem, ušlechtilými pohyby ušlechtilého těla svého."

„Kdybych nevěděla a nevěřila, že žalost nad zavražděným milencem zničila v srdci tvém na vždy květ lásky, podezírala bych tě, že i ty patříš mezi ony panny a vdovy, které nechávají své oči za rytířem z Cabestaingh."

„Pro chůvy hraběcích dvorů nezpívají slavní troubadoureové. Tolik bohatých dam, ozdobených korunkami knížecími, ucházejí se o jejich přízeň a odplácejí za jejich písně pochvalné sladkou

*) „Jongleur" sluje ve středověku ve Francii řemeslný hudec, provázející obyčejně některého troubadourea, t. j. pána, jenž ze záliby skládá písně. — P. př.

něžností, že nemají času ni potřeby věnovati svou pozornost tak skromným ctitelkám, jako je vaše pokorná služka, paní hraběnko!"

Hraběnka, povstavši z křesla, opřela rámě své o zábradlí balkonu a upjala teskný pohled na měsíc. Pruh bledého světla objal její vysokou postavu, dodávaje bílé pleti její tváře průzračnost mramoru.

V údolí ve křovích myrtových zasypával slavík vyvolenou družku svou kaskádou zvuků vášnivých; z daleka, ze silnice dolétala tichá, stále tišší, hasnoucí píseň neznámého pěvce; dokola vál vonný dech jarní.

Hraběnka si přitiskla ruce na srdce.

Celé okolí — rozesněné, myriadami hvězd, protkané blankyty nebe provençalského, doliny i hory, hrady i chatrče, snící pod stříbrným závojem noci, lesy pohroužené v tajemné mlčení — všecko pohrouženo v tichó nerušené, oddechovalo láskou — a ona?

Ona byla ještě v kolébce, když ji otec její zasnoubil s hrabětem z Roussillonu, bylo jí šestnáct let, když jí poručili kleknouti na stupních oltářních a slibovati neznámému muži lásku na celý život. Nikdo se neptal jejího srdce o svolení, a přece to srdce bylo srdcem Provençalky, dozrávajícím pod žáry jižního nebe, krmeným od nejmladších let písní troubadourův kteří zpívali pouze o lásce.

Již čtrtý rok zmítala sebou v okovech vnuceného manželství. Byla věrnou ženou, nosila na turnajích, sjezdech, návštěvách i besedách s důstojností korunku a hranostajový plášť údělné vladařky, nedávajíc chováním svým nikomu, ani nepřátelům, důvodů k pomluvě.

Leč když ji noc uvolnila od povinností paní velikého, hlučného domu, když zůstávala sama o sobě, tenkráte budil se v ní stesk po štěstí ženy, kterého posud nepoznala.

Růžová stuha lásky ji nesloučila s mužem. Kdyby nebyla dcerou mocného domu a dědičkou bohatou, nebyl by ji hrabě Rajmon z Roussillonu odvedl od oltáře. Hýřivý, bojovný manžel, oddaný vínu, kostkám, lovu a válečným výpravám, nepovažoval za potřebno hráti na zvučných strunách jejího horoucího srdce. Vždyť byla jeho ženou, patřila jemu. I bez tklivé něžnosti mužovy byla povinna podléhati jeho vůli . . .

Ale ona snila o svazku jiném, o svazku srdce se srdcem, o svazku ze svobodné volby, na kterou by nepůsobily žádné ohledy vedlejší.

Mrav druhé polovice dvanáctého století nedivil se paní stavu rytířského, jestli ukojovala potřeby srdce svého mimo manželství.

Všecky její příbuzné i přítelkyně se chlubily službou bojovných rytířů anebo obratných troubadourův, ale toliko ona jediná neměla nikoho, kdo by chtěl lámati pro ni kopí, anebo opěval hladkými verši její krásu a ctnosti. Byla by horší, ošklivější,

méně půvabná než jiné dámy provençalské? I ona patřila mezi nejznamenitější rody v zemi — zrcadlo jí říkalo, že nepotřebovala by se obávati soupeřství ani krásné vícehraběnky marseillské, jejíž vděky oslavovali všichni věhlasnější troubadoureové — a v srdci jejím nahromadilo mládí a tesknota tolik vášnivých tužeb, tolik úsměvů rozkošných a vyznání plamenných, že cítila, že by dokázala odplatiti za lásku nejhoroucnější.

Nikoli proto, že byla horšího rodu, méně krásná nebo méně půvabná než jiné dámy Provence, se nepostarala posud o rytířského ctitele, leč proto, že doufala, že manžel její podlehne konečně kouzlu jejího kvetoucího mládí. Ale hrabě Rajmon staral se pouze o své psy, sokoly, hrady a válečné družiny, přemýšleje stále o tom, komu by poslal stříbrnou rukavici neb kde by nalezl bohatší honitbu.

A stále většími kruhy ji otáčel stesk po nejvyšší rozkoši života. Měla by snad zvadnouti bez dechu lásky, jako vadne květ bez rosy a slunce — ona . . . mladá, krásná, bohatá?

Mimovolným pohybem natáhla svou ruku ve stranu, kde umlkla píseň neznámého pěvce, sloučivši se s tichem nočním, jakoby ji chtěla přivolati, přivinouti, vsáti do sebe. Láska vála z té písně, láska sladká, čarovná, závratná. Její veliké, černé oči zářily vlhkým leskem, její růžová, smyslná ústa se otevírala a zavírala, pijíce omamující dech vesny.

„Miluji tě, . . . miluji . . . “ šeptala.

Milovala? Koho?

Přetřela si bílou, dlouhou rukou čelo.

Milovala přízrak, sen svůj, toho, jehož nosila v srdci, ale neznala, neviděla nikdy, toho, kterému by odevzdala sebe, jak se odevzdává pánu jeho majetek zákonitý beze všech ohledů, beze všeho rozumování a omezování, jak pouze láska se oddati dovede.

„Miluji tě; přijď a vezmi si mne,“ snila hraběnka, usmívajíc se na výtvor své obrazotvornosti.

Sepjala ruce, jako by někoho o něco prosila.

A slavík zpíval nyní celou svou drobnou hrudí, vydávaje z ní zvuky radosti, nadšení, opojení, a měsíc šel stále výše ku prostředku nebe — tichý, němý snílek, nejmilejší důvěrník všech zamilovaných a smutných, protože tlumí, hasí tajemnými paprsky svými nevěrnou, posměvačnou jasnost bílého dne.

Na bráně hradní ve věži strážné ozval se roh. Strážný oznamoval půlnoc.

„Otec kaplan zapověděl plícím Vaší urozenosti dýchati chladný vánek noční,“ ozvala se Sermonda. „Čas k odpočinku, paní . . . “

Neodpověděvši, odešla hraběnka na chodbu, která spojovala rohovou věž s jídelnou.

V jídelně bylo ještě světlo.

U dubového stolu, osvětleného čtyřmi voskovými svícemi, seděl hrabě Rajmon s lovčím svého dvora a s kaplanem zá-

meckým. Za křeslem pánovým stála dvě pážata šlechtického rodu, připravená na každý jeho pokyn.

Hrabě, muž středních let, silný, ramenatý, dobře živený, házel právě ze stříbrného kofliku zlaté kostky.

Vrhl, spočítal a rozesmál se spokojeně.

„Prohrál jsi, kaplane," zvolal hlasem ochraptělým od vína, kterého si po večeři dopřál. „Půjdu nyní snad za živa do nebe."

Kaplan, mladý Benediktin, s bledou tváří askety, s rozumnýma očima učence, vzal z ruky hraběti koflík a řekl:

„Neuškodilo by Vaší Urozenosti nijak, kdyby se vám za tím účelem podařilo dotáhnouti prohrou dnešní do sta."

Hrabě svraštil lehce oboči.

„Má to znamenati, že jsem se poslední doby více prohřešil?" řekl nevlídně. „Nemůžeš mi zapomenouti toho hloupého sedláka, kterého jsem se dotekl těžší rukou, než jsem zamýšlel? Proč mi vlezl do cesty ve chvíli, kdy bych byl nejmilejšímu ohařovi polámal žebra bez rozmyšlení. Nejlepšího sokola mi zlosyn oslepil! Čím jest bídný život selský v poměru ke ctnostem předního sokola?"

„I za chudé, za poddané zemřel Pán náš, Ježíš Kristus, na kříži, pane hrabě."

Rytíř sehou trhl.

„Dej již pokoj s tím věčným kázáním. Jedná li se ti o dar pro tvůj klášter, to víš přece, že pokladna moje jest vždy otevřena. Zda stačí dva zlaté kalichy za život toho ničemného sedláka? Snad to je málo? Mluv!"

„Stříbrem, zlatem, drahými kameny nevykoupí nikdo hříchu smrtelného, a hříchem smrtelným jest vražda člověka, třeba nejchudšího," pravil kaplan vážně. „Takové provinění smaže pouze upřímné pokání."

„Začínáš býti nudným, otče Petře! Poprosím tvého převora, aby mi poslal shovívavějšího kaplana. Nejsem mnichem, ale rytířem!"

„I rytíři bývají svatými."

„Ať si jsou, ale já mám raději veselý výpad, pořádnou bitvu a hraní rohů v lese." Hrabě vstal a odstrčil nohou křeslo ve hněvu.

„Ta vyholená lebka mi kazí vždycky veškerou zábavu," bručel pod černým vousem, zakrouceným junácky do výše.

„Vyplnil jsem pouze povinnost kněžskou," omlouval se Benediktin.

„Nechť tě sokolové rozklovou na kusy zároveň s tvou povinností," křikl hrabě. „Modli se, zpívej žalmy, ale nepleť se do toho, zda tady někomu žebra polámu, nebo krk zakroutím! Za to vám platíme desátky, zasypáváme vaše kláštery dary, úpisy, abyste nám vymodlili odpuštění hříchův a Boží smilování. Ničeho jiného nejste schopni. Krásně by takový kostlivec, jako ty, vypadal na koni v plné zbroji!"

„Nebojují mečem sluhové oltáře," namítl kaplan.

„Pouze jazykem, kterým každý z vás mele obratněji nežli deset prodaváček toulonských. Vím o tom."

Trhaje si vous, přecházel hrabě těžkopádným krokem po jídelně. Chvílemi vrhal na kaplana pod obočím pohledy nenávistné.

Vlídným chováním se nevyznačoval vladař Roussillonský. Jeho rychlou a mstivou ruku znali poddaní i sousedé.

„Ke dvěma zlatým kalichům dodám ještě třetí," ozval se po nějaké chvíli, „na oltáři svého patrona zapálím sto svící, a bude smír mezi mnou a Pánem Bohem pro onoho hloupého sedláka. Ty však, mnichu, přestaň mne nuditi svými kázáními, jestliže ti je pobyt v mém domě milý! Užívej svobody a prohrávej v kostkách.

Do jídelny právě vcházela hraběnka se svou pokojskou.

„Špatně sloužíš mé paní, Sermondo," řekl hrabě hlasem drsným. „Vždyť ti známo, že otec Petr . . ."

„Sermonda nic nezavinila, muži můj a pane," namítla rychle hraběnka. „Tak podivuhodné blankyty rozepjala dnes noc nad našimi lesy, slavíci zpívali tak sladce, tak tklivě, že jsem zapomněla na výstrahu otce Petra."

„Přál bych si, aby tě tokání tetřeví uchvacovalo tak, jako hloupé kvílení slavíčí."

Dělajíc, že neslyší hrubé poznámky mužovy, řekla hraběnka:

„A ze silnice perpignanské dolétala jakási podivná, kouzelná hudba. Sladké zvuky očarovaly ucho, dotýkaly se strun v srdci. Nevěděla jsem, že v našem okolí meškají takoví mistři-pěvci."

„To jistě některý z hudců pána z Cabestaingh. Ten holobrádek, místo aby pánu svému lesnímu sloužil ve zbrani, hraje si asi na tronbadoure-a!"

Lovčí, mladý rytíř, který se vzdělával na dvoře hraběcím, pohlcující posud mlčky krásnou postavu hraběnčinu, ozval se nyní:

„Pan Vilém z Cabestaingh vládne stejně dobře mečem a pohárem jako loutnou."

„V takovém případě je ho škoda za šumaře," řekl hrabě.

Ale hraběnka pravila:

„Můj pán a vládce neprávem opovrhuje písní, která povznáší duši a tiší veškeré bolesti, neboť dům rytířský bez písně jest jako zvon bez srdce. Všecky dvory provençalské, i Narbonne, i Montpellier i Marseille i Toulouse, ano i věčně řinkotem zbraní zaznívající Carcassone, přijímají troubadourey pohostinně; pouze naše hrady zavírají své brány před mistry písní, jako bychom nebyli hodni veselosti, upřímného smíchu a dobré zábavy."

Hrabě, nadmuv pohrdlivě dolní ret, odpověděl:

„Pouze naše hrady zavírají brány před zpěváckou holotou, neboť Rajmon z Roussillonu nemá vůbec chuti, bratříčkovati se s prvním lepším synkem měšťanským, který dovede smoliti bláznivé veršíčky.“

Ale nepřesvědčil hraběnky, neboť pravila:

„S těmi synky měšťanskými bratří se bohatší než my, ano sám pan Rajmon z Toulouse. I dvory královské zvoní písní. Pouze naše zámky jsou pusté a tiché, jako peleše zbojnické. Ostatně všichni troubadoureové nepocházejí z obyčejného rodu. Pan Pons de Capdeuil, pan Bertrand de Dorn, pan Vilém z Cabestaingh a mnoho jiných mají před sebou právě takovou řadu předků rytířských, jako hrabě Rajmon z Roussillonu.“

Hrabě se usmál pod vousem:

„Již pozoruji, kam míříš!“ řekl. „Mé paní se chce troubadourea, který by opěval její vděky a ctnosti a roznesl slávu jejího jména po celé Katalonii a Provenci. Vždyť takového troubadourea má hraběnka z Montpellier, vicehraběnka z Marseille, a dokonce ta stará čarodějnice z Narbonne, která má již čas, by se smířila s Pánem Bohem, místo aby se omamovala lichocením obratných hudců. Vždyť o přízeň troubadoure-ův se ucházejí všecky krásné a bohaté dámy naší blahoslavené krajiny. Ovšem, budeš míti troubadoure-a, jako já mám své sokoly, své ohaře a své zabijáky, kteří lezou do tlamy smrti s takovým rozmarem, jakoby se strkali ústy napřed do džbánu starého Burgundského!“ V očích hraběnčiných zazářil krátký záblesk radosti.

„Muži svému a pánu děkuje vždy poslušná služebnice,“ řekla polohlasitě, sklánějíc svou hlavu.

„Pojedu sám k panu Vilémovi z Cabestaingh a pozvu ho osobně, neboť ti šumaři jsou zvyklí, aby je všude zvali. Chci rytíře z Cabestaingh raději, než nějakého tuláka městského, který natahuje stále ruce, žádaje za každou písničku tučný plat. Ale ty, Margarido, zapiš si dobře do paměti, že ženám našeho domu není dovoleno poskvrniti erbovní štít hrabat z Roussillonu. Kdybys na to kdykoli zapomněla“ . . .

„Hrabě!“ namítla hraběnka s výčitkou ve hlase.

„Páni troubadoure-ové neopěvají vděků ženských jedině pro jejich povzbuzující úsměvy, a pan Vilém z Cabestaingh jest asi tak obratným švihákem, jakých moje hrabství mnoho nečítá. Slyším, že nejedna z dám okolních pláče, zraněna jsouc jeho výbojnými pohledy, otrávena jeho medovými slovy. Pamatuj si na to, že Rajmon z Roussillonu nemá vůbec chuť děliti se s kýmkoli (třeba tím šťastným byl sám císař svaté říše římské) o lásku své manželky! To sobě zapiš hluboko do duše a srdce, a odeber se na odpočinek, neboť hodina volající ženy a dětí do ložnice, již dávno minula! Dobrou noc ti přeji, Margarido!“ (P. d.)

Jan Voborský:

Několik veršů.

(Improvisace.)

I.

Mozartova „Missa solemnis."

Jak prvních fial když se vůně vzduchem rozlije
a světlo slunce ve zlatohlav mění čírou vodu,
cos nebeského zajme duši skladby při úvodu — —
v tympánů dunění se jaro budí — a zní Kyrie!
Šeptají housle, soprány jak ptačí švehol zvučí,
zalétá mysl výš, kde všehomíru vznik a střed — —
to genius sám zlatokřídlý z lilií nám splet
kol Creda slávověnec, tónem věřit učí. —
Do mše svou duši vnořil umělec a celou
chtěl k Bohu povznést bytost strastmi rozechvělou!
Jen v inspiraci svaté mohl velké dílo psáti,
že by se zpěvem andělů rozjasnil černý tis — —
ó, kéž by duše má se mohla jednou notou státi
v té Mozartově slavné skvělé Misse solemnis! —

II.

Benedictus. . .

Azurem vzpomínek na Pána ověnčete skráně,
se sborem pěvců spojte slabý osiřelý hlas
a rozjásejte se, zvěstujte světu zas a zas:
Buď požehnán, jenž přichází k nám jménem Páně.
Kdo jménem Páně přichází, požehnán buď
v něm láska věčná a v něm naděje nám dána!
Své srdce zasvěťte mu, vložte do Hosanna
a každý slovem víry jiné k víře vzbuď!
Požehnán buď, jenž jménem Páně přichází,
jenž v rouše bílém vládne světům bez hrází
a zlatý trůn má v nedozírném blankytu — —
kdo jménem Páně přichází, buď požehnán,
ať mečem andělů nám hrozí u zlých svodů bran,
ať v hostie nás vítá sněhobílém přísvitu! — —

A. Simerská:

Matky slavných mužů.

(Č. d.)

Markus Aurelius.

V dějinách říše Římské po smutných dobách Tiberia, Nerona, Domitiana, světlou oasou jest doba panování Marka Aurelia. Vznešený tento císař vynikal všemi vlastnostmi ušlechtilého člověka a dobrého občana.

Přečasto uváděna byla slova Platonova: „Jak šťastni byli by národové, kdyby filosofové byli králi.“

Otec Marka Aurelia záhy zemřel, a nemohl proto působiti v jeho vychování. Jedinou vychovatelkou budoucího slavného císaře byla matka jeho Domitia Lucilla. Náležela k jedné z předních rodin římských. Otec její byl dvakráte konsulem, podobně i děd. Ona sama byla ženou velmi šlechetnou, zbožnou a dobročinnou. S mateřskou něžností a opatrností pečovala o to, aby očím budoucího vladaře předváděny byly jen vzory nejlepší. Bděla neustále nad okolím svého syna, hlavně v době dětství, kdy všecky poznatky nesmazatelně v duši se ozývají.

Nechtěla syna proto posílati do veřejných škol, nýbrž povolávala k němu nejlepší učitele, řečníky a filosofy. Ani umění nebylo zanedbáváno. Hošík učil se hudbě i malování. Vychováván výtečnými učiteli, Markus Aurelius činil veliké pokroky. Zvláště filosofie velmi jej zajímala. Nadšen naukami stoiků, mladistvý jinoch rozhodl se následovati jejich příkladu. Malý filosof od dvanácti let odmítal nádherná roucha, odívaje se hrubým vlněným šatem; lůžkem jeho byla tvrdá zem.

Dobrá jeho matka snažila se umírniti jeho horlivost, a dokázala posléze, že spával sice na zemi, ale na rozestřené kožešině. Mladý hrdina vynikal také láskou ku pravdě. Nižádnou okolností nedal se přinutiti ku lži. Císař Hadrian velmi si hošíka zamiloval a v šesti letech již jmenoval jej rytířem. V osmi letech byl povolán do sboru kněží; a tak vyrůstal mezi obřady náboženskými a přednáškami filosofů.

Jediná věc působila vážné starosti matce, totiž ta, že hošík neznal oddechu v práci a studiích, a musil býti násilím zadržován, aby neublížil svému slabému zdraví. Učitel jeho musil přísně vymáhati, aby si jinoch odpočinul. Při té příležitosti neunavný student napsal kdysi tato zajímavá slova: „Nespím, ale chci se snažiti usnouti, abys se nehněval.“ Denně vstával Markus o čtvrté hodině, a tomuto obyčeji zůstal věren i na trůně. Aby sama sebe povzbudil, opakoval si často slova: „Vstávám, abych konal práce určené člověku; vždyť nejsem postaven na svět, abych odpočíval pod teplou přikrývkou“. (Kolika žákům dneška bylo by záhodno zavěsiti před oči tuto větu!)

Avšak ze všech naučení, která jemu udělovali výteční učitelé, Markus Aurelius v nejlepší upomínce zachovával naučení své matky. Ona nespokojila se tím, že opatřila synovi nejlepší filo-

sofy, ale sama pěstovala útlé jeho svědomí a rozvíjela jeho vlohy. Rozhovory s matkou vtiskly nesmazatelné stopy v mysl budoucího císaře. Jest zajímavo v tom ohledu sledovati rozdělení času Marka Aurelia v mládí. Vychováván na venkově, vzdálen dvora a města, jinoch oddával se tělocviku, běhu, honu a rybolovu, ve společnosti několika přátel. On sám napsal kdysi: „Kterak jsem ztrávil den? Trhali jsme hrozny, naslouchali veselým příhodám rolníků; pak jsme hodně běhali a křičeli. Po návratu domů trochu jsem studoval, a pak hodně, hodně rozprávěl s mou drahou matičkou."

Tyto rozhovory byly základem jeho vychování, neboť obsahovaly vždy mnoho vážných a vznešených myšlenek. Užitečné mísilo se tu se zábavným a s mravními naučeními. U matky naučil se syn poznávati cenu ctností, které jej provázely i na trůn.

Ve svých „Pamětech", zřejmě uvádí, že to vše, o čem píše, jest jen napodobením zásad matky, jichž používala při vlastním jeho vychovávání. Vždy a všude klade za vzor svoji matku, a děkuje bohům, že mu dopřáli, aby nikdy matky své nerozhněval.

Uprostřed starosti a záležitostí státních mohl zvolati: „Jen nemoc dobré matky nedává mi klidně spáti."

Z těch slov je vidno, že filosof neumrtvil v nitru císařově přirozený cit.

Jako matce projevoval neskonalou vděčnost, podobně i svým učitelům. Jest zajisté skromný počet žáků, kteří by stavěli pomníky svým professorům jako Markus Aurelius, a kteří by každoročně navštěvovali jejich hroby. Císař povolal některé ze svých učitelů za svoje rádce a uděloval jim nejvyšší hodnosti. S jedním z nich, Frontonem, udržoval korespondenci, zachovanou budoucím věkům.

Jak vysoko cenil Markus Aurelius vychování a vzdělání, o tom svědčí hlavně jeho spis svrchu již zmíněný, ze kterého vyňaty jsou i následující věty:

„Život jest krátký; jediným cílem pozemského života jest, posvětiti svoji duši a konati dobré skutky."

„Člověk, který koná dobro, současně připravuje se k novému dobrému skutku, jako réva, která se připravuje po vydání hroznů ihned k nové žni."

„Všecka tvoje slova nechť mají pečeť pravdy!"

„Falešná skromnost jest nejhorší pýchou."

„Jest tisíce okolností, jež musíme uvážiti dříve, nežli odsoudíme skutky jiných."

Svatý Augustin.

Svatý Augustin měl otcem pohana; matka jeho Monika později prohlášena za svatou. A zajisté svatou musela býti žena, která dovedla vychovati tak slovutného otce církevního, jakým byl svatý Augustin. Leč nedivíme se tomu, zkoumáme-li blíže život svaté Moniky. Již v mládí vyznačovala se zbožností, živou vírou, upřímností; ctnostmi to, jež později snažila se ze všech sil vštípiti svému synu.

Narozena z rodičů křesťanských, již v dětství opouštěla hry svých družek, aby se modlila kdesi v ústraní pod korunami stromů. Často zapomněla i na návrat domů, i nezřídka bývala i trestána pro opozdění při hrách, ač se her vůbec nezúčastnila. Velikou její vášní bylo, učiti se. Nejraději naslouchala vyprávění své babičky, která velmi obšírně znala vykládati příběhy ze života svatých mučedníků.

Stačí čísti „Vyznání" svatého Agustina, abychom nabyli jasného obrazu o zbožnosti a víře svaté Moniky. Spisovatel předvádí nám zde matku svoji jako vzor zbožnosti. Celé hodiny věnovala modlitbě, denně navštěvovala kostel, při práci alespoň krátkými vzdechy obracela mysl k Bohu, ba i v noci vstávala, aby vykonala své modlitby. Houpajíc malého synka na kolenou, mluvívala s ním o Bohu, aby v duši jeho vštípila lásku k Bohu, opovrhování světem a ošklivost před hříchem.

Leč péče matčina nesla slabé ovoce. Augustin v dětství více miloval hru nežli práci; sám ve svém „Vyznání" uvádí, že v mládí nerad se učil. Později bylo ještě hůře. Za příčinou studií musil Augustin opustiti domov. V cizině, kde nestřehlo jej bdělé oko matky, brzy špatné knihy, zlí druhové, divadla a jiné zábavy tak opanovaly mladou jeho duši, že prožil mládí velmi bouřlivé.

Že přece se navrátil na cestu dobra, bylo jedině zásluhou svaté Moniky. „Co mne zadrželo na špatné cestě, byly slzy mé matky, která dnem i nocí v pláči za mne se modlila." Tak píše svatý Augustin a pokračuje dále: „Ona neprosila ve svých modlitbách za zlato a stříbro, ale za uzdravení mé duše."

Jak dojemně jeví se láska svaté Moniky k synovi, když zvěděla, že chce odjeti do Říma. Chvátala do přístavu a zapřísahala jej s pláčem, aby jí neopouštěl. Syn oklamal matku, předstíraje, že toliko doprovoditi jde svého přítele. V noci však tajně sám odcestoval. Matka šílena žalem, nemohouc snésti odloučení od syna, opouští vlast a obrací se do ciziny, hotova jsouc přinésti jakoukoli oběť, aby jen mohla žíti synu svému na blízku. Po smrti otcově, aby nemusila přerušiti studie synovy, upadla do bídy. Přes to však vstupuje na loď, plující do Itálie. Hrdinně snáší obtíže plavby, ba v nastalé bouři těší ještě malomyslné námořníky. Po příchodu do Říma, zvěděla, že Augustin odcestoval do Milána. I tam jej následovala. V Miláně působením biskupa svatého Ambrože a dobré matky, duše Augustinova zvolna odvracela se od zlého k dobrému.

Láska matčina zvítězila. Augustin stal se dokonalým člověkem. Matka od té chvíle byla mu vším. S ní sdílel žaly i radosti svého života. I na spisy jeho měla značný vliv. Nezřídka vážné otázky filosofické předkládal matce, a její odpovědi zaznamenal ve svých spisech. Kdysi předložil matce otázku: „Je-li šťasten člověk, který dosáhne, čeho si přeje?" Odpověď svaté Moniky, hodná věhlasného filosofa, zněla: „Žádá-li člověk něco dobrého a dosáhne toho, jest šťasten; žádá-li něco zlého a dosáhne toho, jest nešťasten."

Nejkrásnějším místem ve spisech svatého Augustina jest vyličení jedné jeho rozmluvy s matkou. Bylo to na břehu moře za podzimního večera.

Nebe rozzářilo se hvězdami, příboj vln tichnul u jejich nohou a ztrácel se v tichu večera. Obraz nekonečného moře naplnil nitro matky i syna. Zapomínají na minulost i přítomnost, jen v budoucno hledí, a rozmlouvají o životě po smrti. Jest věru těžko nalézti něco více povznášejícího duši člověka, nežli je tato rozmluva matky se synem.

Brzy po té svatá Monika zemřela. Poslední její slova byla: „Nic více mne nevíže k životu. Byla jediná věc, pro kterou přála jsem si ještě nějaký čas žít: abych tebe, milý synu, viděla katolickým křesťanem prve, než umru. Bůh mi toho dopřál! Což bych zde déle dělala?“

Bolest svatého Augustina nad smrtí matčinou byla veliká. Dlouho ji oplakával, denně na ni vzpomínal. Ještě třicet roků po její smrti, mluvě jednoho dne k lidu o úctě k zemřelým, rozplakal se vzpomínkou na matku.

Jméno svaté Moniky přetrvalo věky, a bude povždy nerozlučně spjato se slavným jménem svatého Augustina.

Svatý Ludvík.

Jednou z nejvznešenějších žen byla Blanka Kastilská, matka svatého Ludvíka. Vynikala všemi přednostmi srdce i ducha. Vychována svými rodiči s velikou pečlivostí, milovala umění a hudbu, mluvila španělsky, francouzsky, anglicky i latinsky, kterážto řeč ve středověku byla řečí učenců a nejvznešenějších tříd po vší Evropě.

Provdána za Ludvíka VIII. měla veliký vliv na jeho ducha. Následovala jej do války i do síní poradních. Manžel i tchán její, Filip August, zcela přenechali její péči vychování budoucího krále, malého Ludvíka.

Blanka Kastilská nikomu nechtěla svěřiti vychování svého syna. Snažila se utvořiti jeho srdce i duši stejně dobré a šlechetné. Hluboko vštípila mu dvě věci, které vyznačují celou vládu svatého Ludvíka: Byla to bázeň Boží a láska k povinnostem. Tyto dvě ctnosti provázely celý život krále až k smrtelnému loži, kdež svatý Ludvík umíraje, povolal nejstaršího syna a řekl jemu: „Drahý synu, první věc, kterou tobě doporučuji jest, abys miloval Boha.“

Svatý Ludvík děkoval své matce nejen za zbožnou mysl která jej přivedla k svatosti, ale i za vynikající vlastnosti, potřebné státníku. Blanka nejednou opakovala svému synu, že král nesmí se pohřížiti v klid a modlitbu, nýbrž že mu jest konati skutky vedoucí k nesmrtelnosti. Předváděla mu vznešené vzory z historie, ale vedle toho nezapomínala na současné potřeby státu, a často hovořila se synem o všech běžných státních záležitostech.

Vedle vzdělání Blanka Kastilská pilně pěstovala tělesný vývoj svých dětí. Valnou část roku dlela s nimi na venkově, kdež v obcování s dětmi prostého lidu učila je ctíti a milovati práci. Nejednou zříti bylo děti královské zaměstnané vedle dělníků prací ve vinohradě.

Ve dnech svátečních navštěvovala s dětmi nemocnice a chudobince, aby je učila přinášeti útěchu ubohým a nešťastným. Což divu, že v pozdějších letech král Ludvík byl štědrým dárcem chudiny, až to i mnohým z jeho okolí bylo proti mysli. Leč král nedal se tím mýliti a dále konal dobré skutky.

Dlužno připomenouti, že Blanka Kastilská vedle vychování syna zabývala se též vychováním ostatních ditek. Dcera její Isabella vychovávána byla současně s bratrem, četla dobře latinsky a vynikala mnohými vzácnými vlastnostmi. Mladá princezna, trochu ješitná, obdivovala kdysi krásu svých ruček. Matka přistihnuvši ji při tom pravila: „Krása rukou zajde; pěstuj raději krásu duše, a budeš žíti v paměti lidí!“

Ve dvanácti letech svatý Ludvík ztratil otce. Matka zapomněla na bolest vdovy a pevnou rukou ujala se vlády, aby synu svému v pořádku odevzdati mohla dědictví otcovské. Také později, když král Ludvík se vydal na výpravu křížovou, svěřil vládu své matce. Mezi výpravou došla jej zpráva o její smrti. Bolest jeho byla nesmírná, vždyť neztratil jen matku, ale i oddaného rádce, nejlepšího přítele a nejjasnější vzor. (P. d.)

Ticho.

(Č. d.)

XII.

Bdí už hory na temeni
časné jitro jeseně
níž po dolech bílé mlhy se pění,
vln oblačné peřeje – pramení vzkypěně!

Z nich se hor jen hlavy noří,
bludné černé balvany,
a čeřeny mlh kde o ně se boří,
čel po tichu tetelí tepla se závany.

Příboj, odboj — slunce stoupá,
v mlh ni sněhu tonouti!
Var klokoty vře, klam moře je houpá,
výš, závratně výše, i k slunci se vzedmouti!

Po slunci vlá z noci chladu
zralé země toužný vzdech —
Sám jakkoli hlavu do dlaní kladu,
tát mlhou se vidím v dne zjasnělých zrcadlech.

Paprsky se chvějí, vlní
étherem i mrazivým,
mráz jeho mě žíhá, jasno mě slní,
kam taji a splývám, nad vzletem živ mizivým.

XIII.

Umiknou vlašťovek švitory,
vánice ulehnou běsi,
dme jaro zas oblačné prapory,
hřmí blesky — mrou podzimní děsy.

V lukách něm polet jest motýlí,
mraky se úpadům uhnou,
ni čejka už nad slatí nekvílí,
blat hniloby do mrazu tuhnou.

XIV.

Do hladiny zrcadelné
zlata západu
jestřáb jako bod když velne,
mine dohadu.

Teskně modrají se lesy,
tuhnou do černa
skal a hradeb na útesy
z němá, přišerna,
kde již tůně slizu hnijí,
páchnou plísně hub,
padlou zvěř a tmu kde míjí
hrdý hlad i lup.

XV.

Sychravé podzimu deště. Slizce rozmoklá pole
lnou podvečer kalně k obzoru,
oheň ze vsi vyhnaných cikánů řežaví u topole,
čpí do vlhka palčivě po nati bramborů.

Což ulétal jsem jindy v kraj snů nad samotu,
plul vzkypělých bájí mlhavem,
rval se o černých myšlének útes ostrých až k bolesti hrotů,
zda oliv kde háje s dní slunných přístavem —

Jdu těžkopádně (žně byly?) blátem vyčítavě,
v strnulém hledě napjetí,
jak jediná vesluje vrána k západu namáhavě,
kam s úpornou silou, kam přede tmou doletí. (P. d.)

Václav Oliva:

O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad.

Úvaha o náboženském vyznání husitského krále.

Politicko-církevní spojení státu s papežstvím, jak se za středověku po mnohých a vysilujících bojích bylo vyvinulo, mělo v zápětí, že v době tehdejší důstojnost královská bez církevní korunovace nedala se vůbec mysliti. Proto, když v Čechách po nepředvídaném skonu Ladislava Pohrobka svobodnou volbou všech stavů byl na královský trůn vyvýšen český pán Jiřík z Poděbrad, který byl husitou, sotva bylo minulo všeobecné nadšení, jež volbu tuto provázelo, nadešla doba nejistoty a dychtivého očekávání, a to zvláště u kališníků, provázená úvahami, bude-li Řím ochoten a za jakých podmínek korunovati novotného krále korunou svatováclavskou. Jisto bylo pouze tolik, že Jiřík, má-li býti českým králem, musí býti za svolení a z vůle římského papeže korunován a že před svou korunovací musí se přísahou zavázati po způsobu všech ostatních korunovaných králů k ochraně a obraně katolického náboženství a římsko-katolické církve ve své říši. Za to však nebylo jisto, poněvadž sněm basilejský povolil sice husitům kompaktáta, ale římská kurie. t. j. papež jich oficielně neschválil, a Jiřík byl posud vřelým a horlivým stoupencem kompaktát, jak politický věhlas Jiříkův okolností časových využije k upokojení jednak apoštolské stolice a jednak svých husitských stoupenců, aby pokojně mohla česká koruna spočinouti na jeho skráních.

Papež Kalixt III., stařec dobromyslný a téměř nad hrobem, z volby Jiříkovy českým králem se velice zaradoval, poněvadž si jí v hloubi srdce přál a již tím, že ničeho proti ní nepodnikl, ukázal, jak mu je milou. A nebylo to pouze přání papežovo, aby Jiřík v Čechách dosedl na trůn sv. Václava, ale celé římské kurie. Nedá se totiž upříti, že Řím byl spory husitskými, panujícími v Čechách po více než čtyřicet let, nadobro unaven a že nebezpečí turecké, objevující se na Východě a mocně po dobytí Cařihradu dorážející na brány papežského Západu, radilo uzavříti s Čechy příměří, z něhož by se znenáhla vyvinulo dávno želané úplné spojení husitů s církví římskou. A hle, právě Jiřík Poděbradský byl tou českou osobou, jež dle přesvědčení význačných římských diplomatů mohla uskutečniti jak spojení českého lidu s Římem, tak státi se mocnou oporou proti postupující turecké zhoubě. Nedivu tedy, že volba Jiříkova králem v Čechách dála se za všeobecného a jednomyslného souhlasu katolíků i husitů a že v Římě u apoštolské stolice vzbudila co nejpříznivější a nejlepší dojem.

Toho všeho byl si Jiřík z Poděbrad dobře vědom jednak z důvodu, že byl výborným politikem a jednak, že udržoval již od dřívějších dob, kdy byl za Ladislava Pohrobka správcem

království stálé a živé styky s kurií, aby o jejím smýšlení dobře byl informován. Proto byl si také předem jist, že Řím při jeho volbě za krále a následující potom korunovaci sejde až na krajní mez povolnosti a možnosti. Jednalo se mu tedy pouze, právě tak jako papeži, ač každému z jiného hlediska, o kališníky. Jiřík totiž cílil k jich upokojení ve směru náboženském, t. j. chtěl u nich vzbuditi dojem, že od husitské pravdy za jeho vlády nebude Římu ani o píď ustoupeno, a papež zase, jenž také chtěl husitům ve směru náboženském prospěti, kojil se domněnkou, že Jiřík jako rozvážný muž, vynikající věhlasem, znenáhla uvede své náboženské stoupence do rodiny a jednoty národů křesťansko-západních, a to v čase až náboženské protivy české se poněkud uhladí a ve společnou kolej svedou. Byla tedy takto situace vůbec pro královskou korunovaci Jiřika přes to, že byl husitou, neobyčejně příznivou.

Za to vyskytly se obtíže při úvaze o složení korunovační přísahy. Všickni totiž evropští králové byli až posud od nejzazších dob středověkých, kdykoliv o jich korunovaci se jednalo, katolíky. Z toho důvodu korunovační obřad a přísaha, s tímto obřadem spojena, měly výlučně ráz církevní, t. j. katolický. Ale Jiřík byl husitou. Bylo tedy nutno, buď aby Jiřík stal se veřejně katolíkem a tím nesporně odřekl se husitských bludů, anebo aby alespoň přísahal ochranu katolické víry, poslušnost římskému papeži a přislíbil splnění dávného přání římské kurie o uvedení husitů do jednoty s církví římskou a srovnání se jich se všemi obřady této církve. Prvé bylo by bývalo nejkratším rozuzlením svízelů, ale jednak Jiřík tomu zajisté by se byl vzpíral, jak dalo se předpokládati, kdyby podobný návrh jemu byl býval učiněn, a jednak nebylo to tak snadným, protože čeští husité, a zvláště česká husitská šlechta, by byli z toho si vzali podnět k novým domácím bouřím anebo alespoň k útokům na české katolíky a římskou kurii. Zbývalo tedy jen to druhé, t. j. aby Jiřík alespoň dobrovolně odpřisáhl ochranu katolické víry, poslušnost římskému papeži a přislíbil uvedení husitů do jednoty s církví římskou a srovnání se jich se všemi obřady této církve. To byla také conditio sine qua non čili podmínka, bez jejíž splnění apoštolská stolice nemohla dovoliti osobě Jiříkově slavnostní úkon korunovační. Konečně vše uvedené musilo se projednati a skoncovati dříve, nežli by ke korunovaci došlo.

Tehdy arcibiskupský stolec pražský nebyl však obsazen a apoštolská stolice mohla všecky své požadavky přednášeti Jiříkovi toliko prostřednictvím svého vyslance, jímž byl kardinál Karvajal. A opravdu jednání o korunovační záležitosti Jiříkově s obou stran bylo velmi čilé a nescházelo na dobré vůli ani u Jiříka, ani u apoštolské stolice.

Posléze, když Jiřík, jak samozřejmo, uvoloval se přísahati ochranu katolické víry, slíbiti poslušnost římskému papeži a na odpor se stavěti všem kacířstvím a bludům, zůstala nerozřešenou toliko otázka o přijímání královské pod obojí způsobou či o plat-

nosti kompaktát. Jiřík totiž spoléhaje na okolnost, že církevní sněm basilejský husitům kompaktáta povolil, nesprávně se domníval, že tím také povolila je Čechům apoštolská stolice a že tedy i jemu jako českému králi jest dovoleno Tělo Páně pod obojí způsobou přijímati. Naproti tomu zase apoštolská stolice, poněvadž si výslovně při jednání církevního sněmu v Basileji s husity byla vyminila,[1]) že jen to nabude platnosti, s čím sama projeví svůj souhlas, a poněvadž souhlasu svého k uznání kompaktát byla nedala, byla přesvědčena, že Jiříka k přijímání pod obojí způsobou by mohlo opravňovati toliko uznání kompaktát, provedené papežem. A tak hned při jednání o slavnostní korunovaci Jiříkově zavládlo mezi králem a papežem nedorozumění, a to z důvodu, že Jiřík, jenž ostatně v záležitostech bohoslovecký ch, jak nejedenkráte prohlásil, mnoho se nevyznal, vycházel z nesprávného stanoviska jako by byl uznáním kompaktát v Basileji tím samým, bez jakéhokoliv dalšího svolení papežova, oprávněn k přijímání pod obojí způsobou.

Při tom diplomacie jak Jiříkova tak papežská místo, aby byly jasně spornou záležitost projednaly, snažily se mnohými a téměř synonymními slovy spíše ji ještě zatemniti,[2]) aby jen a jen dosáhly pochvaly svých pánů. Proto po delším jednání bylo usneseno, aby Jiřík mimo obyčejnou přísahu, při korunovačním slavnostním aktu přicházející, před svou korunovací ještě tajně složil přísahu jinou, jíž by vyhověl všem podmínkám apoštolské stolice. A to se vskutku stalo v sobotu dne 6. května r. 1458 následujícími slovy: „Ego, Georgius de Poděbrad, electus rex Bohemiae, promitto atque iuro, quod abhinc et inantea obedientiam et conformitatem more aliorum catholicorum regum in unitate orthodoxae fidei, quam ipsa sacra romana ecclesia tenet, fideliter observabo, ipsamque catholicam fidem protegere volo toto posse, populumque mihi subiectum secundum prudentiam a Deo datam ab omnibus erroribus, sectis et haeresibus et ab aliis articulis sanctae romanae ecclesiae et fidei catholicae contrariis revocare et ad verae fidei observationem ac obedientiam, conformitatem et unionem ac ritum cultumque sanctae romanae ecclesiae reducere et restituere volo.“[3])

---

[1]) Na tuto okolnost již r. 1889 správně upozornil dr. Kryštůfek, když o jednání sněmu basilejského s Čechy, t. j. s husity r. 1432 poznamenal, že král Zikmund žádal na papeži císařskou korunovaci a částečné uznání sněmu basilejského, jmenovitě co do vyjednávání s Čechy a pak dodal: „Papež svoloval k obému, s Čechy mělo se na sněmu vyjednávati, i dekrety o církevních opravách vydávati, ale pod tou výminkou, že všechno jemu k potvrzení se předloží.“ Sr. Všeobecný církevní dějepis, II. 2, 554.

[2]) „Za hromadou synonym skrýval se slib dvojsmyslný“ poznamenal o tomto vyjednávání Arnošt Denis ve spise: „Konec samostatnosti české“, ve vydání z r. 1893, na str. 67. v pozn. 1.

[3]) Znění této přísahy v zachovaných památkách, co do jednotlivých slov se liší, ač podstata její zůstává totožnou. Tak Frind ve spise „Die Kirchengeschichte Böhmens“ IV., 465 uvádí ji následovně: „Ego Georgius . . . spondeo, polliceor atque iuro, . . quod ab hinc, in antea et deinceps fidelis et oboediens ero sacrosanctae romanae et apostolicae ecclesiae ac

Tuto přísahu složili král i královna. Poněvadž však ani jeden ani druhý latinsky neuměli, byla jim přeložena do češtiny[4]) a zněla asi následovně: „Já, Jiří z Poděbrad, zvolený za českého krále, slibuji a nad to přísahám, že od tohoto času budoucně vždy věrně budu zachovávati poslušnost a shodu dle způsobu ostatních katolických králů v jednotě pravověrné víry, již drží sama svatá církev římská, (že) chci dle všech svých sil tuto katolickou víru chrániti a lid sobě poddaný odvolávati dle moudrosti Bohem (mně) dané ode všech bludů, sekt a kacířství a od ostatních článků, protivících se svaté církvi římské a víře katolické a (že) chci nazpět jej přivésti a navrátiti k zachovávání pravé víry a k poslušnosti, ke shodě a k jednotě a k obřadu a k bohoslužbě svaté církve římské.“

---

sanctissimo domino nostro Calixto, divina providentia papae tertio, eiusque succesoribus, canonice intrantibus, et (in) eis oboedientiam et conformitatem ad morem aliorum catholicorum et christianorum regum in unitate orthodoxae fidei, quam ipsa romana catholica et apostolica ecclesia confitetur, praedicat et tenet, fideliter observabo, ipsamque orthodoxam et catholicam fidem profegere, tueri et defendere volo toto posse, populumque mihi subiectum secundum prudentiam a Deo datam ab omnibus erroribus, sectis et haeresibus et ab aliis articulis sanctae romanae ecclesiae et fidei catholicae contrariis revocare et avertere, catholicae et orthodoxae fidei ad observantiam et oboedentiam conformitatemque et unionem ac ritum cultumquae sanctae quoque romanae ecclesiae reducere et restituere volo, et laborem quoque dabo et adhibebo omnem diligentiam, ut omnia praescripta compleantur toto meo posse et conamine ad laudem et gloriam et honorem Dei et exaltationem sanctae catholicae fidei“, t. j. „Já Jiřík... připovídám, slibuji a přísahám,... že od tohoto času budoucně vždy budu věren a poslušen svatosvaté, římské a apoštolské církvi, jakož i svatému otci našemu Kalixtovi III., z milosrdenství Božího papeži, a jeho kanonicky následným nástupcům a že jim věrně poslušnost a shodu na způsob ostatních katolických a křesťanských králů v jednotě provověrné víry, již toliko římská, katolická a apoštolská církev vyznává, hlásá a učí, zachovám, (že) také tuto pravověrnou a katolickou víru chci všemožně chrániti, brániti a obhajovati a lid sobě poddaný dle moudrosti od Boha mně dané, odvolávati a odvraceti od všech bludů, sekt a kacířství a od ostatních svaté církvi římské a víře katolické protivných článků, (že) chci (jej) zpět uvésti a navrátiti k zachování katolické a pravověrné víry a k poslušnosti a ku shodě a k jednotě a také k obřadu a bohoslužbě církve římské a (že) též se přičiním a všecku pili vynaložím, aby všecka nařízení za všech mých sil a úsilí byla plněna ku chvále a slávě a cti Boží a k povýšení svaté katolické víry.“ Z Frinda otiskl ji Bachmann v díle: „Deutsche Reichsgeschichte“ v I. na str. 88, jenž ji považuje za bezvýminečné odpřísáhnutí kalicha a za opuštění kompaktát, dále Denis v d. c. 67. pozn. atd. Při tom Frind, myslím chybně, přidal před slovem eis předložku in, poněvadž eis vztahuje se ke slovu succesoribus a Denis místo slova ritum má chybně vitam. Proto v textu Frindově předložku „in“ dávám do závorek a před slovo observatiam dle smyslu doplňuji předložku ad. Nejlépe však přísahu tuto otiskl Palacký v „Dějinách národa českého“ VI., 487, ve čtvrtém vydání. Proto, jakož i z důvodu, že text Palackého pochází z rukopisu vatikánského, kamž zajisté se dostal v pravém a neporušeném čistopisu se zprávou uherských biskupů, dávám mu přednost. Mimo to sám Pius II. tohoto čistopisu se přidržoval, jak jasno z jeho bully z r. 1463.

[4]) Sr. slova Palackého: „Král i královna, neumějíce latině, přísahali to česky. Překlad celé formule měl jistě zvláštní a znamenité nesnáze.“ D. c. VI., 487.

Tím bylo vzniklé nedorozumění odstraněno a obě strany, papežská i královská, byly spokojeny v domněnce, že složením jmenované přísahy jest vše v naprosté shodě a v úplném pořádku. Proto také následujícího dne, t. j. v neděli 7. května, konala se korunovace krále Jiřího a hned na to v pondělí, dne 8. května, korunovace královny Johanny, při nichž král i královna skládali novou přísahu, předepsanou římským rituálem a mimo to ještě král přísahal stavům zachovávání práv zemských.

Alespoň všickni dějepisci s právě vylíčeným postupem událostí jednohlasně a jednosvorně souhlasí. Uvádí, že již hned po Jiříkově volbě před korunovací bylo českými stavy rozhodnuto, aby všecko při ni se konalo starodávným obřadem katolickým, jak tomu až dotud bývalo, na důkaz, aby katoličtí pánové poznali v tom uznalost se strany kališnické za jejich ochotnost při volení českého krále. Dále, poněvadž arcibiskupa pražského nebylo, olomoucký biskup Tas z Boskovic nebyl ještě posvěcen a vratislavský biskup Jošt z Rosenberka jako odpůrce Jiříkův nechtěl Jiřího korunovati, že posláno bylo do Uher ke králi Matiášovi a ke kardinálovi Karvajalovi, který tam v hodnosti papežského legáta meškal, aby některý biskup uherský ke korunování krále do Prahy byl poslán. To že bylo ochotně slíbeno, protože kardinál Karvajal po příkladu papežově tehdy ještě byl na krále Jiřího velice laskav. Že přijeli skutečně k 30. dubnu r. 1458, kteréhožto dne korunovace konati se měla, dva biskupové z Uher, a to Augustin z Rábu a Vincenc z Vácova a v jejich průvodu přijel také Mikuláš z Ujlaku, vévoda sedmihradský, tchán Jindřicha, syna krále Jiřího. Místo 30. dubna že slavila se však korunovace teprve 7. května, a to bezpochyby z té příčiny, že se král musel s biskupy dříve srozuměti o způsobu přísahy, kterou před korunovací měl složiti, ježto biskupové měli od kardinála Karvajala sobě přikázáno nekorunovati nového krále, leč by se prve k úplnému poslušenství římské stolice zavázal, jakž to dosud činívali všickni ostatní křesťanští králové. Tu že se jednalo o to, měl-li se král Jiří tou přísahou odříci kalicha a kompaktát a měl-li tudíž změniti své posavadní vyznání církevní. To však že byla zajisté věc choulostivá, plná rozpaků a ve svých následcích nadmíru důležitá. Vždyť, kdyby Jiřík nepovolil biskupům, že nedošel by uznání důstojenství královského a kdyby své posavadní přesvědčení změnil, ztratil by přízeň, lásku a podporu národa. Konečně, že smluvil se s nimi o formuli přísahy, ve které ani o kompaktátech ani o kalichu zmínky nebylo, ale vyslovil se jen závazek k poslušenství církve katolické, k jednotě ve víře a k vyhlazení všelikých sekt a kacířství v království českém. Tu formuli že dal si potom král Jiří z latiny přeložiti do češtiny a učinil pak podle ní přísahu spolu se svou manželkou Johanou z Rožmitálu dne 6. května podtají v komoře královské u přítomnosti řečených dvou uherských biskupů, pánů uherských s nimi přišlých a některých českých pánů, jako byli Tas, biskup olomoucký, nejvyšší sudí Zbyněk

Zajic z Hasenburka a nejvyšší kancléř Prokop z Rabšteina. Tato přísaha že však nesmí se míchati s druhou obyčejnou přísahou, kterou král při samé korunovaci skládal a která se týkala zachovávání práv zemských a také kompaktát basilejských.[5])

A přece nebylo vše v pořádku. Alespoň, sotva po Kalixtovi III. stal se dne 19. srpna r. 1458 papežem Eneáš Silvius pod jménem Pia II., nastaly záhy o pravém smyslu a dosahu předkorunovační přísahy Jiříkovy spory tak, že Palacký napsal: „Známo jest, že o pravém smyslu a dosahu přísahy Jiříkovy vznikly později veliké hádky, jmenovitě slíbil-li v ní král odstoupiti od kalicha i s národem svým čili nic. Katolíci jistili, že slíbil, on pak zapíral, právě, že mu nemohlo nikdy ani tanouti na mysli, aby pokládati měl za kacířství to, co kompaktáty basilejskými bylo schváleno" a vše rozluštil ve prospěch Jiříkův slovy: „Biskupové uherští nebyli o výklad přísahy tázáni. Jiříkovo pak pozdější usilování o potvrzení kompaktát zdá se samo sebou býti důkazem o pravdě řeči jeho. Kdyby zajisté přísahou svou byl je umořil napřed, byl by nemohl více jednati veřejně o další jejich platnost."[6]) Mimo to týž v poznámce ještě přidal: „Nikdo znalý ducha onoho věku nebude se domýšleti, že by nepřipomínání kalicha i kompaktát ve formuli přísežné přišlo bylo jen náhodou a nedopatřením a nikoli kompromisem zvláštním. Důležitá jest v ohledu tom zpráva braniborskému markrabí Albrechtovi od jeho jednatele z Prahy dne 9. května 1458 daná, kterouž našli jsme v královském kabinetním archivu v Berlíně. Tam se dí: „Také dávám Vaší Milosti věděti, že když biskupové nechtěli korunovace vykonati, pan Jiřík musil jim slíbiti a přísahati, že chce býti poslušen církve římské a ochraňovati naši víru. Potom odpověděl jim Jiřík, že chce vyslati k našemu sv. Otci, papeži, poselstvo a co náš sv. Otec nakáže a poručí, že chce činiti. Potom odeslal dva pány k římskému dvoru. Také jsem se důvěrně dověděl, že pan Jiřík vyslal jmenované (do Říma) v záležitosti kompaktát a žádá od sv. Otce jich stvrzení." Není-li to znamením právě tak důležitým, jako i později skutek ten, když r. 1462 žádal o slavné potvrzení kompaktát, že mu nenamítáno v Římě, kterak přísahou svou sám již napřed jich se byl odřekl?"[7])

Naproti tomu zase papež Pius II. v bulle, jednající ex professo o předkorunovační přísaze Jiříkově, roku 1463 napsal: „Protože (království české) úmrtím posledního, blahé paměti pokud žil, krále Ladislava, osiřelo, zvolilo si králem Jiřího z Poděbrad. Ten, protože potvrdil, že je katolíkem, zanedlouho (po své volbě) obdržel odznaky korunovace, když byl u přítomnosti ctihodných bratří našich, biskupa rábského a biskupa váckovského, jakož i některých jiných duchovních i světských vynikajících

[5]) Sr. Palacký, d. c. IV., 289—290, Karel Vladislav Zap, Českomoravská kronika, III., 236—237, V. V. Tomek, Dějepis města Prahy, VI., 306—307 a p.

[6]) D. c. IV., 289—290.

[7]) D. c. VI., 487—488.

mužů, dotknuv se osobně rukama svýma svatých knih Nového zákona, veřejně a dobrovolně slíbil, připověděl, slibem se zavázal a nad to ještě přísahal, že bude věren a poslušen svaté církvi římské a jejím na ten čas papežům, dále že v poslušnosti její a ve srovnání se s ní dle mravu jiných katolických a křesťanských králů v jednotě pravověrné víry, již vyznává, hlásá a chová jedině svatá římská katolická církev, věrně se zachová a proto i víru a církev samu bude chrániti, opatrovati a brániti, také že lid, sobě poddaný, bude odvolávati a odvraceti ode všech bludů, sekt, kacířství a od článků protivících se církvi a víře katolické a konečně, že ve jmenovaném království opětně zavede a znovu zřídí lásku a poslušnost, srovnání se a jednotu ke katolické víře a obřady i bohoslužbu toliko svaté církve římské. Když dále uvedený Jiřík také později prostřednictvím milovaného syna, Jana z Rabšteina, notáře našeho a svého u Nás vyslance, za sebe, svou manželku a za své dítky slíbil, že nařízení naše uctivě přijme a jich uposlechne a potom, když se stejnou přísahou zavázal a zapřísáhl prostřednictvím nejmilejšího syna našeho, jasného římského císaře Bedřicha, dosáhl jako takový potvrzení (za krále) . . . Potom po dvou téměř letech, když Jiří na jevo dával, že ničeho neníní učiniti z toho, co uvedenými přísahami slíbil, uvážíce, že odkládání takové záležitosti je nebezpečno, jmenovaného Jiřího, aby slibům svým a přísahám učiněným dostál a jmenované království k jednotě s matkou svatou církví znovu přivedl, osmělili jsme se jej určitým poslem Naším opětně vybídnouti tak, že posléze Jiří po uběhnutí doby jednoho roku, poslav slavné poselství, připověděl Nám jako před tím sice slovy poslušnost svou i svého království, ale ne skutky, totiž v jednotě víry a v obřadu sv. přijímání, jak dle jeho přísahy a slibů před tím učiněných jsme očekávali . . .“[8])

[8]) Bulla tato, jejíž latinský text uvádí Cochlaeus ve spise: „Historiae hussitarum libri duodecim“ na str. 430—434, byla vesměs českými historiky buď přehlédnuta nebo znehodnocena, ač ve sporné otázce o významu předkorunovační přísahy Jiříkovy jest nesmírné důležitostí, poněvadž papež v ní veřejně před celým světem nejen přísahu tuto, ale i celý spor Jiříkův s apoštolskou stolicí objasňuje a předkládá k posouzení, kdežto názory bulle této protivné pocházejí z pramenů soukromných a tedy více méně zkreslených. Bulla tato začíná větou: „Cogit nos gregis dominici humeris nostris insufficientibus cura imposita, ut tanto propensiori studio in haereticae pravitatis erroribus extirpandis invigilemus, quanto illi per humani generis inimici fallacias astutius, etiam sub religionis specie, cordibus mortalium immissi, plures trahere poterunt in gehennam,“ t. j. „Péče, vložená o stádce Boží na Naše nedostatečná ramě nutí Nás, abychom tím úsilovněji nad mýtěním bludů kacířské nepravosti bděli, čím tito pošetilejí klamy nepřítele pokolení lidského, i pod rouškou zbožnosti, zasety do srdcí lidských mohou mnohé duše uvrhnouti do propastí pekelných“ a pak hned přidává: „Dudum siquidem inclytum Bohemiae regnum, quod christianum et fidelem populum habere consuerit, ad hanc perniciosam Jacobelli et suorum sequacium in aliquibus partibus hussitarum nuncupatam, haereticam pravitatem pro magna eius parte prolapsum, ut communionem Eucharistiae sacramentl sub utraque specie, vini videlicet et panis quoad laicos et non conficientes de necessitate fore aeternae salutis profitetur, cum propter obitum . . . Georgium de Podiebrad sibi regem elegit“, t. j. „Když alespoň

Dle toho tedy bylo přesvědčením apoštolské stolice, že Jiřík přísahou, před svou korunovací tajně složenou, dobrovolně se uvolil lid sobě poddaný přivésti k úplné jednotě s církví římskou. t. j. k obřadu sv. přijímání pod jednou toliko způsobou a tím odstraniti v oblasti celé své říše kompaktáta,[9]) jichž existence stále závisela od souhlasu papežova. A že přesvědčení toto srovnávalo se s pravdou, možno zdůvodniti několikerým způsobem, jako na př. z dějin a průběhu královských korunovací vůbec, z dějin sv. přijímání pod obojí způsobou, ze znění Jiříkovy přísahy, z neudržitelnosti důvodů opačných, z potomního jednání Jiříkova a p.

(P. d.)

proslavené království české, jež křesťanský a věrný lid mívalo, upadlo větši svou částí do zkázonosné kacířské nepravosti Jakoubka a jeho přívrženců, jež v některých částích (zemích) se nazývá nepravostí husitskou, a jež učí, že přijímání Velebné svátosti pod obojí způsobou, chleba totiž a vína, i pokud se týče laiků a těch kdouž neslouží (mše sv) jest naprosto nutno k spáse věčné, protože úmrtím . . . zvolilo si králem Jiřího z Poděbrad . . "

[9]) Tomek, jenž husitům a zvlášť Jiříkovi ve svých dějinách straní mnohem více nežli protestant Palacký, uvádí, ač nedoloženě, že Jiřík před složením předkorunovační přísahy vyhradil si další jednání s papežem o kompaktáta a jak se zdá, netajil tohoto úmyslu před biskupy, ano oznámil zvlášlním dopisem kardinálovi Karvajalovi, že míní za tou příčinou po korunování vypravitl slavné poselstvo dávno před tím slíbené k papeži, čehož důkazem prý je zmínka v Palackého „Urk. Beiträge" na str. 151 a u Markgrafu v „Politische Correspondenz Breslaus", 8. D. c. VI, 307. Po Tomkovi opakuje to, ale již mnohem opatrněji a neurčitěji Denis, když píše: „Zdá se, že Jiří neskrýval biskupům, že má v úmyslu pokračovati ve vyjednávání s kurií o kompaktátech a že psal o tom i Karvajalovi . . ." D. c. 68. Než o nějaké výslovné výhradě Jiříkově o kompaktátech před složením korunovační jeho přísahy nikde se nedočítáme a citovaná Tomkem místa nemají toho smyslu, jež jim Tomek přikládá. Mimo to Tomek mluví na více místech o „odpřísáhnutí bludů" se strany Jiříkovy, což však nemůže znamenati, a dle mluvy církevní neznamená nic jiného, než úplný formální návrat králův do lůna katolické církve a eo ipso vzdání se kompaktát, neboť býti katolíkem a říditi se dle kompaktát, je vůbec nemyslitelno. Jak tedy Jiřík odpřisáhnutím bludů mohl státi se katolíkem a při tom vyhražovati si další jednání o kompaktátech?

H. Uden:

Člověk a hvězdy.

Na nebi setmělém
v hemžení veselém
hvězdy se prosypály
a že jsou zvědavy,
s veliké dálavy
k zemi se podívaly.

Děvčata z hovorů
k hvězdičkám nahoru
se smíchem pohlížela;
chvátali vojáci,
bujaří jonáci,
večerka rázem zněla.

Kdes okno v podkroví
řinčíc jak okovy
náhle se rozevřelo,
muž od knih se zvedl,
k obloze pohledl
přejev si rukou čelo,

co jinde holátko,
zmořené robátko
znavená matka líbá,
zve si pro třetí noc
hvězdičky na pomoc,
než se zas k děcku shýbá — —

Hvězdy se mihaly,
snad že si říkaly:
„všecko to dávno známe,
pro lidských losů spleť
jednu jen odpověď
s počátků samých máme.

V rozletu zářivém
nezměnným kladivem
stejně se nám i dálo,
by po všech oblacích,
mlhách a zámracích
ohněm se z jisker vzňalo.

Na plesy patříme,
s trudnem se bratříme,
kamkoli dokročilo,
v divoucím souladu
kosmických pokladů
plným je širé dílo.

Člověku v bědný čas
útěcha line s nás,
a nad tu čeho není —
zdánlivě chladný třpyt
mění se na soucit
bezpečných vykoupení.“

V. Velvarský:

Dvě stařeny!

Dvě ženy léty shrbené,
jak vrby dvě se kloní,
ve vlasu stříbro, jako list
těch vrb, jejž větřík kloní. . .

Tak šťastně žijí pospolu
až jedna sklesne zcela
a zbylá, věrou hříšnice,
jež chce, by v Kristu mřela.

Kněz přijde s Bohem na srdci,
by požehnal dům celý, —
na koho s láskou usmál se
as větší Kristu skvělý?

Gustav Tichý:

Mučednici.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.

Napsal Milutin Mayer.

(Č. d.)

IV.

Na druhý den vstal Lucius Metellus velmi pozdě, až někdy po desáté. Probudiv se, zavolal hned svého otroka.

„Zeno!“ zvolal na něj surovým, chraplavým hlasem, po němž hned bylo znáti, že mladý Říman strávil noc při pitce.

Otrok vešel do ložnice a pokorně se ptal:

„Co poroučíš, můj pane?“

„Kdy jsem přišel dnes v noci domů?“

„Skoro pane . . . “

„Jak to skoro?“ vzkřikl netrpělivě Lucius.

„Časně ráno, byl již téměř den . . . “

„Ne dříve?“ ptá se jakoby udiveně, zívaje a protíraje si rukou oči.

„Otroci ctihodného senátora Marcella Valeria tě donesli na nosítkách, protože jsi byl, pane můj, velice, velice veselý. . .“

„Mlč! Na to jsem se tě neptal . . . “

Celá tvá tunika je zamaštěná. Marcelovi otroci povídali, že ti ji zašpinil Charon.“

„To hovado na mne vysypalo celou mísu pečených mořských raků. Kdyby to udělal můj otrok, zabil bych ho na místě!“

Zeno pohledl ustrašeně na svého pána, který zacházel se svou čeládkou velmi surově.

„Mám ti přinésti druhou tuniku?“ ptá se otrok.

„Hlupáku! Jak se jen můžeš tak hloupě ptáti? Nepůjdu snad v takové zašpiněné tunice mezi lidi? Jsi u mne již tolik let a ještě nemáš ani tolik rozumu jako slepice . . .“

Lucius pak vstal z měkkého, labutím peřím naplněného lože. Nebylo mu zrovna nejlépe. Byl celý jako pobitý a polámaný, což ostatně nebyl žádný div, protože již probděl čtvrtou noc při takové pitce. Umínil si, že dnes se půjde trochu vzkřísit do lázně, pak se odebéře na náměstí, kde se sejde a pohovoří si s přáteli a potom si záhy ulehne, aby dohonil, co v předešlých nocích zameškal. Černé obočí mu odstávalo od nepořádného života. Z jeho úst, jakož i po celé jídelně šířil se odporný zápach po víně. Vstav z postele, protahoval všecky své bolavé údy.

Zatím se vrátil otrok nesa šaty, které si Lucius chtěl obléci. Od postele šel Lucius přímo k velké mramorové tabuli, tak jemně vyhlazené, že se v ní mohl celý jako v nejlepším zrcadle viděti. Lucius se rád rozhlížel v té jemné mramorové ploše. Vida se v ní tak žlutý s černými kruhy pod očima, nemálo se podivil, že se v několika dnech tak změnil.

„Musím si trochu odpočinout," povídal sám k sobě, „neboť to nevede k dobrému. Dobře mi Valerius včera povídal, že i v užívání nutno zachovati míru . . . Půjde-li to tak dále, budu brzy hotov . . . Ne, Valerius měl pravdu!" domlouval sám sobě Říman, upravuje si rozcuchané vlasy, které si potom namazal voňavou mastí, takže se leskly jako hedbávi. Když si byl vlasy upravil, oblékl mu otrok Zeno tuniku a pak mu navlékl na nohy velmi krásně ušité sandály. Než byl hotov, vyptával se Lucius podle svého zvyku, co je nového ve městě. Otrok mu vyprávěl, co slyšel, že v poledne má býti shozen jakýsi zločinec ze skály tarpejské.

„To může býti něco zajímavého!" odpoví Lucius, poslouchaje další novinky . . . Zatím přišel otrok oznámiti, že nosítka již jsou připravena a že otroci čekají před „vestibulem" (úzkou chodbou).

Nyní se Lucius zahalil togou a otrok mu ji zapnul zlatou sponou „fibulou" na pravém rameně. Ještě jednou se podíval do mramorové plochy, načež vyšel úzkou chodbou na ulici, kde ho otroci s nosítky již čekali.

„Pojďme!" řekl otrokům, usednuv na měkké sedátko v nosítkách.

„Kam poroučíš, pane náš?" ptá se jeden z otroků.

„Do Caracallových lázní!"

Čtyři silní širokoplecí otroci zvedli nosítka na ramena a nesli svého pána ulicemi Říma. Na jeho rozkaz vybrali nejkratší cestu na návrší Aventinum, neboť tam byly lázně.

V měkkých nosítkách bylo Luciovi dobře a již začínal dřímati, jen tu a tam, když šli kolem větši skupiny lidí, kde byl hlasitější hovor, otevřel oči. Křik a hluk budil jeho zvědavost, že chvílemi vykukoval dvířkami nosítek.

„Jsme již na místě?" tázal se udiveně Lucius, když otroci po čtvrthodinné chůzi postavili nosítka na zem před hlavním vchodem do lázní a jeden z nich otevřel dvířka.

„Jsme," odpověděl otrok a uklonil se Luciovi, jenž nemotorně vstoupil do předsíně lázní, kde již byla velká vřava mnoha lidí, chodících se tam každodenně koupati. Jedni přicházeli, druzí odcházeli, nebo procházeli se po prostranných chodbách, přetřásajíce denní události, nebo žvanili o nejnovějších zprávách. Na chodbách stáli prodavači vína, ovoce a různých lahůdek. Lucius, neohlížeje se ani na pravo ani na levo, šel rovně do „caldaria", čili teplé lázně, kde bylo v ohromné, okrouhlé nádrži prostranné jezírko teplé vody, v níž se čelní Římané nejraději koupávali, neboť se jim nelíbila studená, „frigidarium" zvaná lázeň, v níž se obyčejně jen nižší vrstvy národa koupávaly. Proslavené tyto lázně vystavěl římský císař Caracalla tak nádherně a spanile, že se jim celý svět obdivoval a Římané byli hrdi na tak mistrovské dílo stavitelského umění. Stavení to bylo sedm set a sto padesát stop dlouhé a pět set stop široké. Mohlo se v něm kou-

pati tři tisíce lidí najednou. Lázně byly dvojí: „teplé čili caldarium“ a „studené čili frigidarium“. Mimo to tam byly ještě dvě místnosti k témuž účelu a to: parní lázeň čili „tepidarium“ a místnost zvaná „unctorium“, kde silní otroci „balneatoři“ třeli svalnatýma rukama a mazali voňavými mastmi těla jednotlivců. Uprostřed místnosti byla velká dvorana s vodometem, kde hosté po lázni se procházeli. Z pravé i levé strany této dvorany vedly dveře do sousedních tělocvičných místností, kdež Římané otužovali své tělo pomocí rozličných tělocvičných nástrojů, někteří si také hráli. Celé stavení bylo ozdobeno jemnými mramorovými deskami, dlaždicemi z drahé mosaiky i sochami představujícími římské bohy, bohyně a císaře.

Lucius koupal se asi půl hodiny, načež se dal přenésti do „unctoria“, kde ho položili na měkkou postel, balneatoři pak ho třeli a mazali voňavým olejem a mastmi. Když byl již i s tím hotov, procházel se po chodbách, chtěje tam nalézti nějakého známého. Do čítárny se mu jíti nechtělo, neboť nebyl ke čtení naladěn. Rozhodl se jíti do „sferisteria“ (tělocvičny). Chodíval tam sice velmi zřídka, neboť nerad se přehazoval na bradlech, také houpání se v kruzích nemiloval, ale dnes sem přišel jen proto, aby si trochu narovnal údy. Uvnitř nalezl Valeria s Juliem. Procházeli se po dvoraně, živě o čemsi hovoříce. Julius byl jako obyčejně vážný, Valerius pak trochu zachmuřený, mrzutý. V tlačenici ani nezpozorovali Lucia, teprv až je pozdravil a podal jim ruku, ustali v řeči.

„Vale! (Buď zdráv!)“ odpoví mu Julius i Valerius.

„Nuže, jak se máte?“ ptá se zase Lucius.

„Já, jak vidíš dobře“ odpoví Julius.

„Mně bolí ještě nyní hlava,“ odpověděl Valerius, přiloživ pravou ruku na horké čelo.

„Také mně není nejlépe. To silné víno mne v noci celého ubilo . . . “

„Proč tolik piješ?“ štípne ho Julius. „Jakmile začneš, nevíš kdy přestati . . . “

„Mlč!“ přeruší ho mrzutě Lucius.

„Proč, hle, Valerius se neopil?“

„Prosím tě, nemluv!“ zlobí se Lucius „Již tolik nebruč!“

Valeria bavilo takové popichování Lucia Juliem.

„Slyšel jsem, že se ti této noci špatně vedlo?“ tázal se ho zase Julius.

„Kdo ti to řekl?“ poví udiveně Lucius.

„Zkazili ti tuniku.“

„Maličkost! . . . “

„Ano, pro tebe maličkost, ne však pro starého nešťastného Charona, jehož jste tak nelidsky mučili! Můj Lucie, toho jsem od tebe neočekával! . . . “

„Teď jste se sešli dva stejní!“ povídá Lucius.

„Ovšem, mrzí tě, že tvou nelidskost neschvalujem."

„Nezáleží mi na tom, jestli ji schvalujete nebo ne! Dělám, co je mi libo a vy si také děláte podle svého. A více již o tom nemluvím. Raději se půjdu trochu otužit na bradlech . . . "

„Jen si jdi," odpoví Julius. „To ti neuškodí, bez toho jsi hrozně nemotorný."

„Aj, ty jsi dnes uštěpačný!" odpoví Lucius a jde s nechutí k bradlům.

„A kam tu odtud?" ptá se Valerius.

„Na Forum, uslyšeti něco nového a pak domů."

„Vyspati se, že?"

„Ty jsi, Julie, dnes vstával levou nohou, že mne tak pícháš . . ."

„Taková malá sprcha ti trochu zchladí ještě od včerejška rozpálenou hlavu . . . "

„Tvé úštěpky nejsou malá sprcha, nýbrž celý lijavec!" odpoví Lucius, a rozloučiv se s přáteli, dal se odnésti na nosítkách přes Forum domů.

Za nedlouho po Luciovi vyšli také oba přátelé z tělocvičné místnosti na prostrannou chodbu a tam odtud na ulici. Když sestupovali po schodech, táže se přítele Julius:

„Tupili tedy křesťany?"

„A ještě k tomu jak!" potvrdí Valerius, jenž chvilku před tím vypověděl ve sferisteriu Juliovi průběh včerejší hostiny.

„Ještě ani neznají jejich učení, a již je tak napadají a odsuzují!"

„Lucius povídal, že také ty jsi křesťan . . . "

„Opravdu?" usměje se Julius.

„Byl to právě on, jenž to tvrdil. Bylo mi to divné, když jsem to slyšel a to tím více, že jsi mi o tom ještě nikdy ničeho neřekl, ačkoliv jsme upřímní přátelé! A proto mi nyní upřímně řekni, jsi-li křesťan, v čem to učení záleží?"

Julius se zase jen na Valeriovu otázku usmál, nedal mu odpovědi a řekl:

„O tom si promluvíme podruhé" a upozornil Valeria na výstup právě se odehrávající na ulici.

Vojáci vedli jakéhosi zločince, který měl býti, jako všichni jemu rovní, shozen katem se skály tarpejské. Průvod již zahýbal k Poru, když tu najednou z blízké ulice vystoupily dvě svaté panny Vestálky a šly přímo proti zločinci na smrt odsouzenému. Ubíraly se do chrámu své bohyně, aby tam konaly bohoslužbu.

Chrám bohyně Vesty stál před Capitoliem, z druhé strany římského Fora. V tom hořel ve dne v noci svatý oheň bohyně Vesty a nikdy nesměl vyhasnout. Jestli náhodou vyhasl, pravověrní Římané z toho soudili, že krajinu stihne veliké neštěstí, panna pak, která dopustila, aby oheň vyhasl, byla až do krve zmrskána. Jakmile se Vestálky náhodou setkaly se zločincem na smrt odsouzeným, byl mu trest odpuštěn. Zpozoroval-li zločinec svaté

panny a vrhl se před nimi na zem, byl osvobozen. Vojáci doprovázející jej na skálu tarpejskou, ho opustili a on byl volný.

„Pohleď!“ povídá Julius Valeriovi, spatřiv ten výstup první. „Tomu zasvitl šťastný den. Za chvilku měl býti shozen s Tarpejské skály a nyní je volný. Není to svrchovaná hloupost?“

„Proč?“ ptá se Valerius.

„Kdyby ten zločinec nebyl zasloužil smrti, jistě by ho k ní soudcové neodsoudili. A nyní za to, že se setkal s těmi pannami, je mu trest odpuštěn.“

„Tím se děje jen těmto svatým pannám velká úcta,“ řekl Valerius úctyplným hlasem a nijak se mu nelíbilo, že Julius takto mluví o svatých pannách bohyně Vesty.

„Ty také pokládáš ty panny za svaté?“ zvolal posměšně Julius. „To bylo kdysi, když naši předkové byli svou poctivostí pověstni, ale dnes toho již není. Náš Řím klesl již velice hluboko Všecko se nyní válí v rozpustilostech, bahně a blátě . . . .“

„Pro boha, nemluv tak hlasitě!“ zapřísahal jej Valerius.

„A proč? Co pak nemám pravdu?“

„Mohl by nás někdo slyšeti a pak je zle . . . Víš, že Řím je plný špehounů, dávajících pozor na každou řeč . . . Snadno by nás postavili před soud pro urážku bohyně Vesty . . . “

„Ať si mne postaví! Jsem vždy hotov brániti pravdu. Ať mně soudcové veřejně dokáží, že jsem lhal.“

Za řeči přišli právě před soudní palác na Foru, s jehož schodů hlásil právě silným hlasem hlasatel poledne (místo zvonů).

U triumfální brány císaře Severa přátelé se rozešli v úmyslu, že po obědě půjdou na schůzi senatorů poslouchati senatora Aureliana, který měl odbývati slavnou řeč a velebiti v ní zásluhy císaře Proba i římskou říši.

* * *

Po rozloučení s Valeriem šel Julius přímo domů k obědu. Matku nalezl, jako vždy, v atriu (předsíň). Dozorce otroků jí právě oznamoval, co se stalo před obědem.

Vstoupiv do atria, pozdravil pěkně matku, která se ho hned ptala:

„Kde jsi byl, můj milý Julie?“

„Byl jsem s Valeriem v lázních Caracallových.“

„A celé dopoledne?“

„Ano, vyprávěl mi o včerejší hostině . . . “

„Jistě tam bylo veselo?“

„Pili až do svítání. Valeriovi to zrovna neposloužilo. Stěžoval si mně, že ho bolí hlava a že ani ještě dnes není úplně zdráv. Je dnes rozrušen. A věř, to je také možno, neboť se tam stalo něco, co nebylo naprosto té hostiny důstojno.“

„A copak? Vypravuj, můj synu!“

„Chudák, starý otrok Charon zakopl o nohu Lucia Metella, který mu ji samou bujností schválně nastavil a vysypal plnou mísu mořských raků na Luciovu tuniku."

„Lucius je surovec!" řekla Lucrecia. „Kde může, všude se chová vyzývavě."

„A pak musil otrok za trest tančiti na žhavém uhlí, až vysílen klesl na zem. Ba i se země ho zdvihli a vláčili po uhlí až do krajnosti.

Pak ho odtáhli do zahrady a tam jej konečně zmrskali."

„To je hrozné!" vzkřikla Lucrecia a chytla se oběma rukama za hlavu.

„Tak se baví šlechetní Římané," odpověděl rozhořčeně Julius. — Čtou-li dnes o nelidských skutcích bývalých císařů Nerona a Eleagabala, hrozí se nad tím, ale sami nejsou o nic lepší. Odsuzují císaře Nerona, že dovolil zabiti čtyři sta nevinných otroků prefekta Pedania Secunda jen proto, že jeden z nich zabil toho ukrutníka. Říkají, že to nebylo spravedlivé! Ale kdyby dnes nějaký otrok ze zoufalství zabil svého pána, snad by ho potrestali ještě hrozněji . . . Naši Římané jsou velmi bezcitní a bezohlední lidé! Ubozí otroci nemají nikdy pravdu. Římské zákony dovolují, dopouštěti se proti otrokům násilí. Nebyl by tedy žádný div, kdyby se proti tolika násilnostem zase vzbouřili . . . Otročení je nás Římanů, kteří chceme býti všude prvními apoštoly osvěty, naprosto nedůstojné."

Lucrecia s pýchou pohlížela na syna svého. Slyšela ráda takové řeči z úst jeho. Po nich poznala šlechetnost jeho srdce. Byla velmi spokojena, neboť viděla, že její nábožné poučování padlo na půdu úrodnou . . .

„Mladý můj pane," ozvala se nyní také otrokyně Afra, „jen v učení Kristově je spása pro nás otroky. O, jak by bylo dobře, kdyby celý svět se hlásil ke Kristu i jeho spasitelnému učení . ."

„Zajisté, Afro, neboť víra křesťanská nedělá rozdílu v osobách a jedině ona sama by mohla znovuzroditi římský svět . . . Ale vše marné, protože císař i senát se jí protiví a pokládají ji za nebezpečnou . . . Kristus by neměl pronásledování následovníků své víry dovoliti; neboť, je-li tak mocný, jak jste mi vyprávěli, učinil by zázrak a zachránil ty, kteří víru jeho vyznávají! . ."

„On činil a činí ještě dnes zázraky," potvrdila Afra. „Což to není velký zázrak, že jeho následníci přes veškeré pronásledování a mučení den ode dne vzrůstají?"

Julius pozorně poslouchal s nadšením pronášená slova Afřina a zamyslil se nad nimi. Po delší přestávce řekl: „Máš pravdu. Je to opravdu zázrak."

„Buď přesvědčen, pane můj, že by bylo ještě více následovníků, ale víra Kristova vyžaduje čistotu, pokoru, střízlivost a trpělivost ve všem . . . Kdo v ní věří, nesmí nikdy zoufati, a musí v ní míti útěchu i naději . . . "

„A takového učení rozmařilí Římané nemilují! .. Užívat a jen neobmezeně užívat, toť cílem jejich života . . . Uplyne ještě mnoho času, než učení Kristovo ovládne svět . . . "

„Kdyby nás nyní uslyšel pán, zda-li pak by se nerozhněval?" ozvala se nyní také druhá otrokyně, která až posud jen hovoru mezi Lucrecií, Juliem a Afrou naslouchala. Afra, jako dobrá křesťanka, získala také ji křesťanství. Pokřtěna sice ještě nebyla, ale již se k té velebné svátosti připravovala.

V.

Když císař Probus přemohl šťastně vzbouřence Palfuria v Malé Asii, odtáhl s ohromným římským vojskem dále na východ, do Syrie, kdež se mu přišli pokloniti poslové perského krále Babrama II., jenž prosil mocného římského císaře o přátelství, a jen, aby zachránil svou vlast před mocným útokem, poslal mu drahocenné dary. A tak uspořádav hranice císařství římského na východě, vrátil se Probus zpět do Evropy. Pak byl ještě nucen zastaviti se v Poddunajsku, protože se proti Římanům vzbouřili někteří barbarští národové. Uznali k tomu za vhodnou onu dobu, kdy byl na východě. Když pak také ty šťastně přemohl, oznámil senatu římskému, že oslaví svůj „triumf", čili slavný vjezd do sídelního města.

Celé hlavní město obléklo se v roucho sváteční, aby co nejdůstojněji přivítalo svého císaře, jenž dobyl již tolikrát svou zbraní slávy svému rodu i vlasti.

Den, kdy měl císař slavně vjeti do Říma, byl spěchem i všeobecným vzrušením neobyčejně živý. Jakoby celé město ztratilo hlavu. Jeden hleděl převýšiti druhého nádherou i bohatstvím. — Všecky chrámy, ohromné paláce, veřejné sochy a pomníky byly ozdobeny velikými věnci, květy a koberci. Ulice zvaná „Via sacra", čili „svatá cesta", kudy obyčejně chodívali císařové se svým slavnostním průvodem triumfální branou císaře Tita na Forum, byla množstvím květin, věnců i jiných zelených ozdob změněna v pravou květnici. Tisíce lidu tlačily se ze všech stran, od městské brány až po Forum, aby viděli císáře vítěze, podmanitele. Zvědavci zaujali všecky schody i prostranné chodby, z nichž bylo lze něco viděti a vše to bzučelo jako včely v úle. Smělejší také vylezli na pomníky i střechy chrámové, jen aby vzácnou slavnost co nejlépe viděli.

Asi k poledni bylo viděti před hlavní bránou vystupovati a blížiti se velký kotouč prachu, způsobený velkým průvodem císařovým.

Rychlostí blesku rozlétlo se od úst k ústům:

„Císař jede! Císař jede!"

Čím dále, tím větší netrpělivost a vzrušení vzrůstaly v národě . . . Nastala nebezpečná tlačenice. Šlapání po nohou, strkání, křik, nadávky střídaly se navzájem, ba mezi obyčejným lidem došlo i k pračce, neboť každý chtěl zaujmouti jen místo, odkud

by spatřil toho, jenž na oslavu svých šťastných výprav je hojně pohostí a uspořádá jim rozkošné zábavy v divadlech a amfiteatrech.

Jakmile císař vjel městskou branou do Říma, zatroubilo asi sto trubáčů „fanfáry" dlouhými troubami, aby oznámili celému Římu radostnou zvěst, že císař již vjel do města. V čele průvodu, hned za trubači, kráčeli otroci s drahocennými předměty a dary, které dala domácí města Probovi. Největší obdiv budily zlaté a drahokamy vykládané dary perského krále Bahrama. Za otroky kráčeli vojáci, nesoucí na obrovských tabulích namalované výjevy ze všech bitev a vítězství. Na jedné z těch tabulí byl namalován výjev, jak přemožený a zajatý vzbouřenec Palfurio padá před císařem na kolena a prosí jej o milost.

Na druhých tabulích byla vyobrazena nově dobytá města a rozličná podmanění národové. Na třetích bylo viděti, jak slavné poselství perského krále nese dary císaři a prosí jej o přátelství. Čtvrtá zobrazovala přemožené Blemijce, divoké, bojovné Ligijce i jiné barbary. Za těmi obrazy líně šla různá zvířata z těch krajin, které Římané bojujíce přešli. Bylo tam viděti ohromné slony, žirafy, velbloudy i všelijaká jiná skrocená divoká zvířata. V průvodu také kráčeli zajatí obrovští Ligijci, kteří způsobili mnoho nesnází Římanům, ba i nejchrabřejším jejich vojskům. V boji měli zvyk, že se celí začernili, tvář i štít a pak s pekelným křikem udeřili na nepřítele. Císař jich dal tak začerněných několik tisíc pochytati, aby Římané viděli, s jakým národem válčil. Oděni byli surovými medvědími i jeleními kůžemi, na rukou pak nosili zlaté, stříbrné nebo měděné obruče. S muži šly také zajaté ženy i děti, za nimi vzbouřenec Palfurio, spoutaný na nohou i rukou těžkými zlatými řetězi. Jakmile jej spatřila část římského lidu, hned se mu začala vysmívati, spílati mu urážlivě, ba i pěstí hroziti. Konečně uprostřed průvodu vezl se na pozlaceném triumfálním voze císař Probus. Ve voze byli zapřáhnuti dva krásní plnokrevní koně idumejského plemene.

Císař stál na voze zahalen purpurovým, zlatými nitěmi protkávaným pláštěm, ozdobeným drahokamy a skvostnými perlami.

Na hlavě měl vítězoslavný věnec vavřínový.

V levé ruce držel císařskou berlu ze slonové kosti a zlata. Kolem něho stály davy lidu, mávaly mu na pozdrav stuhami, věnci, togami, sypaly mu na cestu květiny a volaly, až se třásla země: „Sláva ti, vítězný císaři!" — „Sláva ti, božský císaři!" .. „Sláva ti, ozdobo naší vlasti!" — a císař na ně pohlížel vítězoslavně.

Vše padalo před ním na zem strachem a úctou. On přijímal veškerý ten křik, provolávání slávy i jiné pozdravy chladně, hrdě, hledě pyšně před sebe, jakoby se ho to ani netýkalo . . . Jeho vůz obklopovali praetoriani se štíty a válečnými odznaky. Před nimi šel centurio, jejich představený, nesa v ruce na dlouhé žerdi ze slonové kosti římského zlatého, vavřínem ověnčeného orla.

Byl to odznak římské krajinské moci a autority. Za vozem šli váženi římští senatoři v sametových pláštích. Za nimi se ubíral římský velekněz s celou svou kněžskou družinou. Všichni měli na sobě sváteční služební roucho, jehož užívali při obětování bohům. Dále římští měšťané v bílých togách, cechy a spolky se svými štíty. Na konci toho velkého průvodu šlo přes dvě stě spoutaných zajatých Mouřenínů z ethiopské hranice; asi šest set Franků, Alemanů i jiných národů, odsouzených k zápasům v římských divadlech. Celý ten průvod prošel triumfální Titovou branou na Forum, odkud císař se senátory, pohlaváry vojska a kněžími vystoupili na Capitolium, kde ve chrámu boha Jupitera „vítěze" vzdal oběť díků.

Jakmile přešel celý ten císařský průvod, jal se lid rozcházeti po rozsáhlých náměstích i jiných římských ulicích, provolávaje stále slávu císaři vítězi, nebo se sbíhal v celých houfech kolem zajatců, kteří, obklopeni silnou stráží, čekali, kam je na rozkaz císařův umístí.

Julius a Valerius stáli před chrámem boha Saturna. Tam počkali, až se průvod počal rozcházeti. Julius byl neobyčejně vesel, neboť se mu vrátil otec Marcus Emilius z války. Zpozoroval ho hned mezi nejvznešenějšími praetory a velmoži za císařovým vozem.

Byl šťasten, že otec je živ, zdráv a nemohl se ani dočkati, až ho zlíbá a obejme.

„Takové nádhery a lesku ještě jsem neviděl!" řekl první Valerius, na jehož tváři bylo viděti nadšení, způsobené pohledem na onen skvělý průvod.

„Tobě se to líbí?" odpoví zase Julius.

„Jak by ne? Taková nádhera, sláva a vše ku poctě jednoho člověka! . . . Je krásné, býti Cesarem."

„Já tak nemyslím," odpověděl Julius. „Považ jen, kolik lidí, jež jsi viděl v císařském průvodu, přijde hanebně o život k vůli několika tisícům římských darebáků a surovců, a tím také má býti šťastná výprava císařova zveličena? Což je to něco pěkného, šlechetného?" . . .

„Co to mluvíš, Julie? Tobě se vůbec nic nelíbí. Ty všecko odsuzuješ. Od jisté doby ti nerozumím . . . Ty jsi jistě křesťanem, neboť, jak jsem slyšel, oni odsuzují bohy, Cesara i Řím . . ."

Julius pohlédl významně na přítele, pak ho chytil pevně za rukáv tuniky a povídal:

„Pojďme s Fora. Tu je vše přeplněno. Chci ti něco říci . . ." Oba přátelé se jen stěží protlačili davy lidu a zahnuli do ulice „Vicus Tuscus", kde sice také byla dosti veliká tlačenice, ale nepoměrně menší než na Foru. Čím pak dále se vzdalovali, tím byl průchod volnější.

Julius začal první:

„Nedávno jsi se mne ptal, zdá se mi že tehdy, když jsme šli z lázní Caracallových, jsem-li křesťanem?"

„Ano? A jsem opravdu velmi zvědav."

„Nejsem křesťanem . . . "

„Měl jsem tedy pravdu, tvrdě před Luciem Metellem, že nevím o tom, že bys byl křesťanem . . . "

„Jen pomalu, příteli!" povídal zase Lucius. „Počkej a slyš! Nejsem sice pokřtěný křesťan, ale úplně s tou krásnou naukou souhlasím."

Valerius pohlédl udiveně na svého přítele.

„Co na mne tak zaraženě hledíš?" usmál se Julius. „Nechápeš zajisté, co ti pravím: že nejsem křesťanem a přece tu nauku schvaluji."

„Ovšem!"

„Nuže věz, že jakmile poznám to učení od základu, dám se bez váhání pokřtít a vstoupím veřejně mezi vyznavače toho náboženství . . . ."

„Skutkem tím staneš se nepřítelem císaře i celé římské říše! . . . "

„Ne, příteli můj!" povídá rozhodně Julius. „To vymyslili jen nepřátelé té víry."

„Nejsou-li nebezpečni vlasti a císaři, proč tedy je pronásledují? . . . . V čem vlastně záleží to cizí učení? Jaké je jeho jádro? . . . "

Julius odpověděl:

„Slyš! Řeknu ti vše, co vím. Křesťané učí, že je jen jeden Bůh a mimo něj není žádného jiného boha, jaké na příklad vzýváš také ty . . . "

„Jak tak můžeš mluviti?" zvolal Valerius. „Neurážej bohů! . . ."

„Nemohu jich uraziti, protože jich není! Všichni ti bohové, které dnes Římané uctívají a je jich v samém Římě přes čtyřicet tisíc, nejsou ničím jiným, než výtvorem lidské obrazotvornosti. Jaký by to byl pořádek v přírodě, kdyby bylo tolik bohů a každý by chtěl svět podle vůle své říditi? Bůh je jen jeden . . . "

„A jak se nazývá ten tvůj Bůh?"

„Ten nemá jiného jména než Bůh. Jen to nejvyšší bytost, která stvořila a udržuje celý svět . . . "

„Povídáš, že je jen jeden Bůh, proč ho tedy všichni nevzývají? Kdyby tomu tak bylo, byl by nás o tom jistě poučil náš starý učitel, a víš přece sám, že se o tom nikdy ani nezmínil."

„Možná, že je to vše záhadné, nemohu to nijak pochopiti."

„Ten jediný pravý Bůh poslal syna svého Krista, jak ho křesťané nazývají, na tento svět. On podstoupil ohavnou smrt za naše hříchy a dal se ukřižovati jen proto, aby nám otevřel bránu nebeskou, do jeho smrti nám zavřenou."

„A ten Jeho syn je také Bůh?"

„Jest. On je ve všem roven otci svému."

„No, tak jsou přece dva bohové na světě! . . . Ty sám sobě odporuješ . . . ."

„O ne! Bůh je podle učení Kristova jen jeden, ale ve třech osobách.“

„Co to slyším?!“ sprásknul ruce Valerius. „Což je potom ještě jeden Bůh? Hle, již jsou tři. Kdopak tomu má rozuměti? . . Ale přiznám se ti, že mne to učení velice zajímá, jen dobře chápati ho nemohu.“

„Měl bys slyšeti jejich kněze Severa. Ten dovede tak krásně a živě o Kristu vypravovati. Měl jsem již několikrát příležitost slyšeti jeho kázaní a jeho slova mne o pravdivosti toho učení přesvědčila. Od toho dne pak římští bohové ode mne nedostali oběti . . . .“

„Ale já jsem slyšel, že vyznavači Kristovi vraždí nevinné děti, jedí jejich maso a pijí jejich krev . . . To je jistě hrozná víra. Vždyť pro to lidožroutství je nejvíce pronásledují.“

„Já ti povídám, Valerie, že je to hanebnost. Křesťané nejsou krvežíznivci ani lidožrouti. Požívají chleb a víno, to vím. Dále se ani sám v tom nevyznám, ale promluvím o tom s knězem Severem, od něhož se také dám pokřtít.“

„Celé to učení je tajemné a záhadné . . . Bylo by třeba lépe je objasniti a vysvětliti,“ tvrdil Valerius.

„To jen naši Římané si myslí, že je tajuplné, ale povídám ti, že se mýliš . . . Učení Kristovo je jasné, založeno na pravdě. Překrásné zásady toho učení jistě přesvědčí každého jen trochu šlechetného člověka nezkaženého srdce, že se tu nic tajného neskrývá. Naopak, právě naše státní víra je plna hloupých obřadů, záhad, tajností . . . .“

„A jaké jsou ty vznešené zásady?“

„Řeknu ti jen jednu, kterou jsem slyšel od kněze Severa: „Milujte nepřátele své, čiňte dobře nenávidějícím vás, a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a vámi opovrhují! Neboť milujete-li ty, kteří milují vás, jakou máte zásluhu? Nečiní to také mýtníci?“ . . . Což najdeš, příteli můj, takou nauku v zastaralé víře pohanské? . . . Považ, drahý můj Valerie, jsou-li kde krásnější a velebnější zásady? . . .

Valerius hned neodpovídal a sklonil zamyšleně hlavu, přemýšleje o řečech, které od Julia slyšel.

Po delším mlčení se zeptal:

„Rád bych věděl, jestli křesťané se těch zásad přidržují. To je přece neuvěřitelno! Já že bych měl milovati toho, kdo mne pronásleduje?! To je nemožno! Tu přestává rozum. Takového sebezapření mezi lidmi nenajdeme . . . .“

„A já ti povídám, že najdeme.“

„Nevěřím.“

„Nevěříš?“

„Ne!“

„A chceš se o tom na vlastní oči přesvědčiti?“

„Chci. Rád bych viděl hlupáka, jenž odpouští, ba ještě svého nepřítele miluje . . . .“

Julius se usmál a povídal:

„Půjdeš jednoho večera se mnou . . . .“

„Kam?“ skočil Valerius do řeči svému příteli.

„Uvidíš,“ odpoví Julius. „Ale nyní o tom nikomu neříkej ani slova! Rozumíš?

„Úplně.“

„Za nedlouho ti oznámim, který den půjdeme.“

„Dobře.“

A přátelé se rozloučili. Julius šel na pahorek palatinský, kde stál císařský palác, vyhledati otce Marca Emilia, Valerius pak se dal nejbližší cestou domů . . . Celou cestou pak přemýšlel o slovech Juliových: „Milujte nepřátele své, čiňte dobře nenávidějícím vás, a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a vámi opovrhují!“ . . . (P. d.)

Fr. Amant:

Zesnulému dědovi.

Dědoušku zemřels', Tvé srdce zlaté
posledním tepem přestalo biti,
v něm bylo míře ve vrchovaté
ukryto dobro a bystrost z žití.
Dědoušku milý, v lítosti lkáme
nad odchodem Tvým v nebeské říše;
neuslyšíme mluvy tvé známé,
ty spíš tak sladce, velebně, tíše.
Kdo bude tady zastávat Tebe.
kdo takou milou, povahou slyne?
Nikdo víc, chtělo Tě krásné nebe. — —
a z očí našich proud slz se řine.
Dědoušku drahý, nezapomenem
na Tebe, pokud jen budem žíti
a ústa naše sladkým Tvým jménem,
častokrát budou v zpomínce zníti.
Jako jsi Ty byl, dědoušku zlatý,
takových lidí dneska už není. . .
V památce chován budeš co svatý
od pokolení, do pokolení. . .

Šk. rada Václav Hübner:

František Baco.

František Baco narodil se 21. ledna 1561 a byl druhorozený syn Mikuláše Bacona (Békona), strážce anglického říšského pečetidla. Otec jeho pocházel z vážené rodiny anglické a zastával nejvyšší úřady. Byl muž vysoce vzdělaný a horlivý ctitel věd.

Matka jeho rozená, Cooková, byla paní nevšedního vzdělání, znala též řecky a latinsky.

Fr. Baco již jako hoch vyznamenával se vtipnými odpověďmi. Byv jednou tázán královnou Alžbětou, kolik jest mu let, odvětil bez rozmýšlení: „Jsem o dvě léta mladší než Vašeho Veličenstva šťastné panování.“ Ve 13. roce dostal se do koleje trinitarské na vysokých školách v Cambridge-i (Kémbrydži) a za tři roky ukončil svá studia. Po dobu svých studií obíral se Baco spisy Aristotelovými a Platonovými.

Snažil se, aby seznal důkladně veškeré staré soustavy řecké filosofie. Později stal se odpůrce obou jmenovaných filosofií. Jeho výrok: „Kdo nečitá Platona i Aristotela k největším duchům lidského pokolení, ten buď nezná jejich učení, nebo jedná stranicky“ svědčí, že si obou přece vážil. Brzo po jeho návratu z university poslal ho otec s vyslancem anglickým k francouzskému dvoru do Paříže, kdež mu přiděleny mnohé nesnadné práce, které s uspokojením prováděl.

Nenadálá smrt jeho otce přiměla ho v r. 1580 k návratu do Anglie. Z pozůstalosti po otci obdržel skrovný díl (měl 4 bratry a 3 sestry); proto oddal se advokátství, kdež získal si svými vědomostmi, svou přičinlivostí a přívětivým chováním za nedlouho značný počet přátel. I v tomto postavení zabýval se bádavý jeho duch vším, co bylo vědecky zajímavo. První jeho spis „Největší plod času“, který byl r. 1586 ukončen, přešel v dílo napsané: „Valerius Terminus“, o kterém Cuffé dí: „Něco takového sotva kdo moudrý by chtěl napsati, ale blázen to psáti nemohl“. V době té ukončil jiný spis: „Chvála věd“, který jest pln chvalořeči a hrubého lichocení 53 leté královně Alžbětě, již přeje mnoho štěstí k tomu, že červené a bílé růže (známé to politické strany anglické) na jejích tvářích trvalý mír uzavřely.

Baco hleděl všemožně, aby se dostal do státní služby, což se mu též podařilo ne snad lichocením, nýbrž jeho proslulostí právnickou. Stal se korunním advokátem a mimořádným radou královny Alžběty. Ctižádost Baconova nespokojila se s touto hodnosti, on snažil se všemožnými prostředky domoci se místa větší politické důležitosti.

Za tím cílem obrátil se písemně na lorda Burleigha, svého strýce, ale nepoštěstilo se mu za živobytí královny Alžběty domoci se vyššího a důležitějšího místa.

Z té příčiny ucházel se Baco všemožně o přízeň miláčka královny hraběte Essexe, který byl k němu velmi přívětivým a úslužným, ale k žádoucímu místu mu přece nepomohl.

R. 1595 píše Baco hraběti Essexovi: „Na mém advokátství nezáleží mi pranic, přijmu místo jakékoliv. Právnictví mne stojí mnoho času, a čas svůj mám pro něco vyššího určený. Pro filosofa jest ještě lepší zaměstnání než studovati pandekty. Jurisprudentia jest mi jako zub, který si chceme dáti vytrhnout.“

Přese všechno toto horlení napsal Baco v té době právnické dílo „Počátky anglického práva“, které doznalo úplného uznání a pochvaly i v cizině.

R. 1597 psal o morálce a politice, kteréž dílo bylo později přeloženo i do latiny. Spisem tím získal si Baco i za hranicemi anglickými slavné jméno. Spis ten věnoval svému bratru Antonínu těmito slovy: „Jednám jako majitel vinohradu, který má zlé sousedy. Abych předešel zloděje, trhám hrozny dříve, než uzrály. Pojednání tato jsou půlkejcarové kousky, které byť i stříbrné byly, zůstanou přece jen drobnými penězi“.

Nedlouho na to uveřejnil Baco též svá náboženská rozjímání, kterými vane duch vážné zbožnosti. V nich vyskytuje se výrok: „Trochu přírodovědy k neznabožství, hlubší však její znalost opět k náboženství vede.“ Při vší slovutnosti advokátské a spisovatelské zápasil Baco neustále s peněžními nesnázemi. R. 1600 upadl jeho příznivec hrabě Essex u královny Alžběty v nemilost. Baco vynaložil vše, aby královnu se svým dobrodincem smířil, což se mu jen na čas podařilo. Když Essex návodem falešných přátel s králem skotským Jakubem se pustil v zrádné pikle, zůstavil ho Baco konečnému osudu, nechtěje své postavení vydati v nebezpečenství. (P. d.)

Literatura.

ČESKÁ.

Alois Lang. Spisy: I. Jacopone da Todi. II. opravené vydání. Vydal jako 22. knihu Družstva Přátel Studia Ladislav Kuncíř v Praze I. P. 19 2. Stran 116. Cena . — — Při posudku Langovy knihy „Náboženský problem Novalisův“ (Vlast r. 35. str. 519) řekli jsme, že spisy jeho jsou „práce ceny trvalé, že současná katol. literatura česká se jimi čestně representuje, že stojí jak obsahem tak formou na výši doby“ — nemusíme tedy ujišťovati, že souborné vydání jeho prací vítáme s opravdovou radostí a že je také předem doporučujeme každému, kdo dobrou četbu miluje. Alois Lang prožívá takřka sám duševní stavy Bohem nadšených duchů, jejichž básnické výtvory zaujaly jeho mysl, a snaží se i čtenáře získati a uchvátiti pro své miláčky. A skvělé jeho péro pomáhá té snaze, aby došla cíle. — Upoutala tedy mysl Langovu i poesie františkánského mystika Jacopona da Todi (13. stol.), tohoto „blázna pro Krista“, a jeho mimořádný, podivu hodný život dodal autorovi dosti látky k zajímavé historicko-literární studii. „Je poesie jakoponova žhavá jako ocel do běla rozpálená, dravá jako horská bystřina, divoká jako vzlyk šílenců, něžná jako duše svělice, sladká jako modlitba dítěte, ale i ponurá jako vychraplělý hlas kazatele posledních věcí člověka, hluboká, ale i drsná jako noční píseň venkovského flagellanta“. (str. 11.) Láska k církvi a ke Kristu vliskuje Jakoponovi do ruky důtky, jimiž vášnivě

šlehá vše, co dle jeho přesvědčení ohrožuje a ničí království Kristovo na zemi. Pokora, chudoba, dobrota sv. Františka ženou i žáka a následovníka jeho, že se dává do boje s panovačností a sobectvím tohoto světa; ne mocnou, ale svatou chce míti církev. Jak trapné tu pomyšlení, že dnes u nás strach z pauperismu (tak napsal kdosi) vyhnal tolik kněží z církve a zahnal je do sekty, jež hlásá nenávist k církvi pravé . . Než, věčně mladý katolicismus (Str. 16.) obrodí a uzdraví i u nás duše zemdlené a churavé. Jest to slavnou výsadou katolické církve. že věřící neskrývají pokrytecky svých nemocí, hlasitě volají po lékaři i lécích! — Třeba ještě na to upozorniti, že autor nedívá se na Jacopona jen jako historik, nýbrž s nadšením rozeného básníka (str. 99.), což schvalujeme. L. † d.

Náš domov. Časopis obrázkový a zábavně-poučný pro lid. Vychází jednou za měsíc na 1. Redaktor Josef Vévoda, profesor v. v. Ročník 31. V Brně 1922, tiskem a nákladem Občanské tiskárny. Celoroční předplatné 12 K. Menší kvart. Str. 27 .

Roku 1892 začal Josef Vévoda na Nové Ulici na Moravě vydávati obrázkový 14denník „Náš Domov". Aby podniku tomu byla zabezpečena existence, zřízen i zvláštní spolek „Jednota Našeho Domova" se sídlem v Olomouci, založený a redigovaný obětavým vlasteneckým knězem moravským, zdokonaloval se každým rokem, nalezl přízeň a oblibu nejen na Moravě, nýbrž také v Čechách, ve Slezsku, na Slovensku, v Rakousích, ba proniknul i ke krajanům za dalekým mořem, až do Ameriky. „Jednota", majíc na zřeteli jen dobro a vzdělání národa, dávala časopis zdarma nebo v ceně snížené do míst ohrožených, nuzným dělníkům a chudobným knihovnám. Roku 1907 převzala „Náš Domov" do svého nákladu brněnská benediktinská knihtiskárna. Dosud vyšlých 31 ročníků „Našeho Domova" representuje notný kus práce na národa roli dědičné! Také časopisu bylo však během času všelicos zkusiti. Tak v pohnutých dobách válečných musily z titulního obrazu zmizeti znaky a koruna zemí svatováclavských. Na sešitu 1. a 2. ročníku 1916 vidíme kromě milých obrázků našich tří nejpamátnějších míst: Hradčan v Praze, Velehradu na Moravě, Hradce u Opavy, ještě znaky s korunou zemí svatováclavských, na 3. sešitě téhož ročníku mizí však, pozůstává po nich jen bílé prázdné místo. — Objevují se až zase po převratu, roku 1922 pak vidíme na barevných obálkách kromě pěkného krojového obrázku moravské domácnosti, Hradčany, Hostýn, Velehrad, Nitru, znaky všech zemí republiky naší, jakož i velmi pěkny národní ornamenty. Každé číslo „Našeho Domova" přináší povídky, články poučné, zábavné, básně, zajímavou směs různých časových zpráv, hlídku časovou, rady pro domácnost a hospodářství, žerty a vtipy, a jiné. Kromě kratších črt a povídek obsahuje ročník 1922 delší zajímavé povídky Aloise Dostála „Nevděčný vychovanec", — pozoruhodný obraz obětavého nezištného vlasteneckého kněze a smutný doklad, jak svět rád knězi dobrodiní odplácí, — a Kristiána Nováka „Velký dům", — poučnou událost ze žlvota každodenního, ukazující, jak zlé tresce se často samo sebou, a jak vychází vždy pravda jednou na světlo. Dřívější ročníky „Našeho Domova" mívaly vždy na prvním místě životopis našich proslulejších zasloužených lidí, takže budou jedenkráte tvořiti vděčný pramen k dějinám písemnictví přítomného. I tomuto bodu svého programu zůstal „Náš Domov" věren, že přinesl roku 1922 několik časových životopisův. I o jiných slovanských národech jsou tu zajímavé črty, a to v polských kapitolách Dra Josefa Svítila a ve článku „Trojicko-Sergievská lavra" od Karla Uhla. Rovněž není v ročníku tomto zapomenuto na nyní velmi aktuelní poučení o křesťanských misiích. Do textu je vloženo 47 většinou celostránkových obrázků. „Náš Domov", který patří mezi staré zkušené zasloužilé úctyhodné harcovníky pro naši dobrou, nezávadnou četbu rodinnou, je dojista časopis, který možno s nejlepším svědomím doporučiti našemu lidu.

Msgr. Dr. Rudolf Zháněl.

Edward Bulwer: **Budoucí lidstvo.** Dobrodružný román. Z angličiny přeložil Karel Weinfurter. Nakladatel B. Stýblo. Cena K. 20.

Vypravovatel shlížel hluboký důl a spadnul do propasti, kde shledal jiný svět, jiné lidi, kteří se sem při evoluci vod dostali,

jimž fluid zastupoval slunce, zvláštní měli řeč, způsoby, ano i náboženství. Střídmí byli, nikdy se neopíjeli, téměř stále umělých křídel užívali. Měli orgány svědomitosti a blahovůle úžasně vyvinuté, orgány bojovné a smysl pro pohlavnost malé. Láska k dětem byla spíše povahou soucitu a něžnosti. Spisovatel hledí odlišnost těchto lidí (Vrilyň) odůvodniti rozličnými naukami a vysvětlivkami pod čarou, náboženství staví na reinkarnaci, opětné vtělování lidské duše do nových lidských těl dle starých náboženských představ. Knihu nutno studovati, hodí se pro čtenáře vzdělanější. Liga † 12.

J. E. Tisovský: **Uprchlíci**. Druhé vydání. Illustroval Věnc. Černý. Vydal Jos. R. Vilímek. Cena K 15.

Tato zajímavá povídka pohybuje se dějem v oboru ptactva. Papoušek, špaček a kos, vycvičení v lidské mluvě, uniknuvše z poroby, vydali se mezi ptactvo, aby je vzdělávali v tom, čemu se sami naučili. Nedařilo se jim při návštěvách rozličných zpěváků, při dobrodružstvích, jež zakusili. Marně se namáhali založiti školu řeči, hudby a slušného chování. Čtenář seznává život a vlastnosti ptáků v přírodě: tuhýka, sýkorky, kukačky a jiných, s nimiž bylo utečencům co jednati. Posléze papoušek a kos byli rádi, že se na zimu dostali do klecí mlynářovy rodiny, špaček odletěl na jih. Povídka pěkně baví a poučuje. Liga † 12.

René Bazin, člen francouzské Akademie: **Obilí, které vzchází**. Román. Přeložil Fr. Vaňous. V Praze. Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Francl. 8°. Str. 232. Cena K 7·20.

Mluviti o umění Bazinově bylo by zbytečno, jeť u nás s dostatek známo. Všecky přednosti velmi oblíbeného spisovatele zvláště markatně vynikají v románu „Obilí, které vzchází". Autor mistrně kreslí své postavy, ať je to ušlechtilý aristokrat rodem i srdcem Michal v Meximieu, jehož měkké rysy kontrastují s tvrdou, starou, vojnou otužilou povahou jeho otce generala, nebo postava ideálního Gilberta Cloqueta, čeledína, později dřevorubce, který na sklonku svého života zas vrací se k svému prvnímu pánu. Obilím, které vzchází, míněno učení socialistické ve svých počátcích. A to jest vlastní obraz, na němž vystupuje celá řada postav, které nejsou pouhou komparserií, nýbrž každá je nositelem určité myšlenky, kterou tak účinně mistrný vypravěč dovede zachytiti. Knihu tuto dlužno všude vřele doporučovati pro svůj nevtíravý ráz správného světového názoru katolického, který hlavní osoby tlumočí. Jak kniha ve Francii je rozšířena, svědčí výmluvně ta okolnost, že český překlad pořízen dle 116. vydání originálu. Vřele doporučujeme.

P. Fr. Žák T. J.: **Povídky**. I. svazek. V Hradci Králové, nákladem tiskového družstva, stran 176.

Svazeček obsahuje devět povídek. P. Žák jest znám jako dobrý vypravovatel především z našich výborných týdenníků, z „Kříže" a „Marie" a zdá se, že jsou tyto povídky odtud otištěny. Jsou podány lidově, mají ušlechtilou tendenci, čtou se pěkně, příjemně pobaví i poučí.

Kletba zločinu, prvá práce snaží se dokázati, že Bůh vše zlé potrestá, špatné svědomí trápí až se přizná zločinec, což na sobě zkusil bohatý rolník Berka. Ve sporu o lásce zavede autor do nemocnice v době války, kde se přesvědčí vojín, že obětavá, ničeho se neštítící láska je pravou. V povídce Ruben spějeme do Jerusaléma do dob, kdy žila Panna Marie, kteráž pomáhá rodině židovské z mnoha nebezpečí. Životem myslivců obírají se dvě následující povídky Na skále a Zajíc. V oné prožijeme štědrý den, v této odměňuje kníže svého myslivce za věrnost a prokázané služby. Štěstí dokazuje, že jenom církevně uzavřený sňatek činí manžele šťastnými a spokojenými. Krištofor jest pěkně podaná známá legenda. V obrázku Nežertuj s Bohem octneme se ve Francii v době velké revoluce. Chtějí vynajíti katolického kněze a přivésti ho do záhuby, ale stane se jinak. Poslední práce Pasák Janda líčí šlechetného ovčáka, který mnoho přispěje, aby syn majitele velkostatku žil dobrým životem. Všechny tyto povídky čtou se pěkně, je to dobrá četba, kterouž doporoučíme. Těšíme se na další svazky. Ignát Zháněl.

Večeře Páně. Pobožnosti k sv. přijímání na každý den v měsíci. Napsal P. Klemens Minařík, O. F. M. člen řádu františkánského. Nákladem studentské koleje sv. Antonína v Uh. Hradišti 192.. Stran 384. Cena 25 K (váz.) — Potřeba dobré knihy modlitební je samozřejmá; užitek její nelze ani zdaleka odhadnouti, vzpomeneme-li jen, co na př. vykonala knížka Tomáše Kemp. o Následování Krista. Knížka „Večeře Páně" právě vydaná vyniká rozhodně nad prostřednost a lze očekávati, že k probuzení a povznesení duchovního života u nás přispěje mnoho, bude-li rozšířena tak, jak toho dle našeho soudu zasluhuje. Usudek oprávněný bude ovšem možno teprv pronésti, až jak se kniha delším užíváním osvědčí, ale spravedlivo jest, říci již dnes, že jest to výsledek svědomité práce; nejde vyšlapanou cestou, přináší myšlenky mnohé a nové, její řeč je ušlechtilá a správná. O solidnosti svědčí hojné upotřebení zvlášť eucharistické literatury. V té příčině ovšem se nám zdá, že by lépe bylo bývalo uvésti použité prameny jenom všeobecně (ve zvláštním seznamu); není to vědecký spis a častým opakováním názvů vyplývá se mnoho místa. Cizí slova „Sühnekommunion" častěji uvedené přímo ruší naši pozornost. — Obsah uspořádán jest tak, že přípravy prvého týdne směřují k Bohu (prosby, díky, chvály, smíření); ve druhém týdnu jednají o potřebách bližního (církev, obrácení hříšníků, pohanů a bludařů, vytrvalost v dobrém, časné potřeby, modlitby za umírající a duše v očistci); třetí a čtvrtý týden obírá se vlastními potřebami přijímajícího. Jsou to modlitby rozjímavé, jimiž budí se pustupně: víra, úcta, pokora, lítost, naděje, láska, touha, vděčnost, dobré úmysly ve spojení s klaněním, obětováním sebe, přednášením proseb a tužeb. — Duchovní život věřících jest u nás zanedbán a proto dobrou knihu modlitební, jakou jest „Večeře Páně", jako vydatnou pomůcku upřímně vítáme. Bylo by dobře, kdyby i z jiné strany pérem povolanějším byl její význam ve „Vlasti" oceněn. L † dk.

Věstník Matice Svatohorské. Časopis Mariánský. Řídí Redemptoristé. Vydává Matice Svatohorská. Ročník I. Rok 1922. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

Matice Svatohorská, jež vytkla si za účel pečovati o opravy a uměleckou výzdobu Svaté Hory, počala vydávati k získání příspěvků svůj Věstník, jenž vycházel jako čtvrtletník (od Nového roku bude vycházeti šestkráte za rok při dosavadním předplatném 5 Kč a bude se jmenovati „Svatá Hora") a přinesl kromě několika většinou Sv. Horu opěvujících básní, různých drobností a zpráv Svatohorských i několik pěkných článků jak poučných, tak zábavných, jako „Arnošt z Pardubic" (pokrač. v II. roč.), „Neopouštěj nás!", „Motlouc Panynko Maria," „Na pouti", „Den v domku nazaretském", „Je rozdíl mezi „věrou" československé sekty a věrou katolickou?" atd. Vyobrazení, jichž jest tu 12, jsou listu tomuto pěknou ozdobou. Jos. Fabian.

Opičky. Humoresky a episodky. Napsal R. Nešvera. Illustroval Harry Patočka. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze.

V barvotiskové obálce za Kč 11·—. Dva tucty veselých příhod, od realistického líčení až po fantastické příběhy ze záhad grafologie, chiromantie a hypnotismu, obsaženo je v této podařené sbírce. Bodří tatíci, vykutálení synáčkové, milenci, snoubenci, manželé, manželky, sportsmané a jiní lidé — opičky metají zde, ať promyšlené, či náhodné, za to tím odvážnější kozelce. Autoru, jenž uvedl se velmi úspěšně svojí předchozí sbírkou „Mraveniště" a jinými povedenými pracemi, podařilo se i tentokráte udeřiti na strunu nenuceného humoru. Úsměšky svými nijak neubližují, spíše příjemně polehtá a hlavně každého znamenitě pobaví. Zdařilé karikatury Harryho Patočky doplňují humor této knížky co nejpřípadnějl.

ŠPANĚLSKÁ.

Noticia de Propagación de la Fé. Pod správou kongregace Propagandy jsou nyní následující katolické ústavy: V Evropě 17 diecésí, náležejících Propagandě, z větší části ve státech balkánských, z nichž jest 7 apoštolských vikariátů, 2 apoštolské prefektury a 2 Abadia (opatství). V Asii: Patriarcato (Patriarchát) v Jerusalémě, katolické misie v Syrii a

Palestině, 36 biskupství, z nichž jest 29 v Indii, 75 apoštolských vikariátů, 10 apoštolských prefektur. V Africe: 3 biskupství, 57 apoštolských vikariátů, 28 apoštolských prefektur. V Americe: 5 biskupství, 34 apošt. vikariáty, 28 apoštolských prefektur. V Australii: 23 biskupství, 34 apoštolské vikariáty, 6 apoštolských prefektur a 1 opatství. Zmíněný spis „Noticia" udává pod záhlavím „Consideracion": Můžeme si snadno představiti, jak velkého počtu misionářů jest zapotřebí k tomuto převelikému dílu. Než, Bohu budiž požalováno! Co tu zbývá ještě práce! V pravdě: „Messis quidem multa, operarii autem pauci." (Žeň jest sice veliká, ale dělníků je málo). Z mučedníků, podporovaných Propagandou, jest počet neznámý, neboť jména mnohých se ztratila, jako počet a jména mučedníků z Ugandy (Ouganda), z Annamu, z Kočinčiny (Cochinchina) atd. avšak počet 549 mučedníků Propagandy jest znám dle jmen, místa a času jejich mučednické smrti. Z těchto jest veliký počet ctěn církví sv., co světců a blahoslavených. Propaganda byla v život uvedena papežem Řehořem XV., dne 22. června 1622. Loni. ve čtvrtek 22. června bylo tomu 300 let. Jak četní jsou ubozí černoši! Co zmůžeme my, malý počet, proti převelikému počtu pohanů? Na to odpověděl zemřelý již papež Benedikt XV.: 1. modliti se za ně. Když misionáři v dalekých krajinách na spáse jich duší pracují, jest povinností věřících se za ně modliti. 2. Peněžitými příspěvky misionáře podporovati; má-li někdo více než nevyhnutelně potřebuje a svého bližního v nouzi vidí a nepomůže mu, nemůže míti lásku k Bohu. 3. Prositi Pana žně, aby poslal dělníky na sebrání žně. Proč je ještě tolik pohanů? Protože věřící křesťané nekonají své povinnosti. Jak přemnohým bude těžko odpověděti na věčnosti Soudci vševědoucímu: Cos učinil ve svém životě k obrácení pohanů? Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Die deutsche Romantik. Ihre Wessenszüge und ihre ersten Vertreter. Von Alois Stockmann S. J. stran XII a 219, 8°, Herder, 1921, neváz. 22 M, váz. 27. M.

V této nejnovější publikaci obírá se Stockmann pouze přesně dobou, jak naznačeno na titulním listě. Mluví toliko o starší německé romantické škole a jejích hlavních zástupcích. Slibuje, že snad časem vydá také knihu o mladší něm. romantické škole.

Předem činí výklad, co se rozumí literárním romantismem, potom přikročuje k popisu činnosti čtyř hlavních zástupců tohoto směru, jimiž jsou: Novalis, Tick, bratří Schleglové, totiž August Vilém a Friedrich. Ze všech vyniká nejvíce Friedrich se svou chotí Dorotou. Oba konvertovali, kdežto ostatní zůstali státi u brány, která vedla ke katolicismu. Friedrich S. je zákonodárcem tohoto směru, je zakladatelem srovnávacího jazykozpytu, jakož i vědeckých dějin literárních. Ve Vídni, kde byl státním úředníkem, mnoho se scházíval se svatým Klementem Hofbauerem, který měl na něho i na jeho choť veliký vliv. Jeho desítisvazkové vydání sebraných spisů, které vycházelo 1882—5 vyšlo v krátké době v pěti vydáních.

Jeho osmnáct přednášek o filosofii dějin přináleží k nejlepšímu, co kdy napsal křesťanský učenec o této věci; zaujímá po všechny doby přední místo mezi pěstiteli tohoto oboru. Když se chystal ukončiti podobný cyklus přednášek o „Filosofii řeči a slova" a přednesl jich devět, zemřel, připravuje se k desáté řeči, v níž chtěl mluviti o lásce. Napsav slova: „Úplně srozumitelné a dokonalé poznání však" . . . byl raněn mrtvicí o jedné hodině po půlnoci. Je z nejjasnějších zjevů literárních dějin všech národů,

Z katolického stanoviska psalo se dosud velmi málo o této škole. vždyť na př. byl Friedrich S. veleben jako prvotřídní učenec a velikán jednohlasně ode všech, sotva však se rozhlásilo, že konvertoval, ignorovali a sesměšňovali ho všichni nepřátelé křesťanství. Dosud přemnozí nerozumějí této době, i sama Ricarda Huchová, ač se přiznává k zásadě „všechna pravá poesie je romantická", má přece pro tuto školu romantickou, která

byla příznivá katolíkům, toliko slova nepřívětivá, tvrdá; viděti, že neporozuměla jejím ušlechtilým snahám.

Hlavní zásluhy této školy jsou dle Stockmanna: vzbudila zájem o středověk i jeho literaturu, přeložila a uvedla do německé literatury mnoho cizojazyčných velikánů literárních, mezi jimi především Calderona, Danta a Šekspíra. Některé z těchto překladů jsou až po dnešní doby oblíbeny a otiskují se. Ke konci knihy podán seznam nejdůležitějších děl o této době. Kniha poskytne každému příteli literatury mnoho poučení.

Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Soutěž na původní katolický román, vypsaný „Družinou literární a uměleckou" historický nebo ze života soudobého (5000 3000 – 2000 Kč za 20 archů) se prodlužuje do 1. července 1923. — Poslanec dr. Mořic Hruban daroval 2000 Kč na soutěž na drama o svat. Václavu nebo z jeho doby. (Do 1. ledna 1924 Družině literární a umělecké.)

Výstava katolické literatury má býti uspořádána roku 1923 v Praze Družinou literární a uměleckou.

Boj o vydávání spisů VáclavaBeneše Třebízského. Dva nakladatelé: Topič a Kočí pojednou ohlašují levné vydání tohoto oblíbeného katolického kněze, historického povídkáře. B. Kočí (Praha, Masarykovo nábřeží č. 14) nabízí všechny spisy Beneše Třebízského vázané v plátně za 80 Kč pro subscribenty do konce ledna. Dříve stály v laciném vydání 200 Kč.

Pětadvacetileté jubileum **„Novin z Pod-Radhoště"**. Letos vešly valašsko-meziříčské „Noviny z Pod-Radhoště" do 25. ročníku. Vykonaly za to čtvrtstoletí pro obrodu Valašska a jeho politické probuzení neobyčejně mnoho. Pracovaly vždy věrně pro myšlenku katolickou, národní a lidovou. Budiž jim za to čest a chvála i jejich redaktoru kanovníku E. Kavanovi.

Městská rada v Rokycanech vypsala **soutěž** na nejlepší knihu pro mládež, která roku 1922 k Vánocům vyšla. Jistě unikum mezi městy.

Literatura, bibliografické zprávy ze všech oborů, počala vycházeti u A. Neuberta, redakcí B. Foita. (Za 1 Kč ročně.) Prvé číslo na 48 stranách přináší několik článků o knize a pak důkladnou bibliografii (prosu, humor, básně, knihy pro mládež atd.). Neocenitelné při nákupu knih, pro knihovníky. Uvedeny věci jenom obsahem cenné ať od kterýchkoli spisovatelů a nakladatelů.

Obsáhlé dílo napsal ředitel Národního Musea dr. Václav Řezníček a vydá u A. Neuberta v Praze pod názvem „Naše zlatá matička". Je to pokračování „Dědečka". První díl už vyšel, sluje „Empire", následovati budou „Bouřky", „Svítání", „Kniha Chotek", „Probuzení", „Větřice", „Krinolina" a „Camara". Dr. Řezníček vyznává, že na díle pracoval 40 roků. Rukopis obsahuje 2523 kvartových stran. Je to spis epochální, sahá od r. 1800 a jde do r. 1876. Děj se otáčí kolem primatora Fr. Dittricha (Klíče) a s ním vystupují na jeviště vynikající a zajímavé osobnosti pražské. Vylíčen tu zápas české národní snahy o osvobození Prahy z poroby germanisace. Uvedeny zajímavé příhody, pověsti, lidové písně. Prameny měl v knihovně spisovatel po ruce četné a tak vytvořil dílo zajímavé a cenné, jak už prvý díl naznačuje. Jistě dojde snaha ta ocenění.

Z našeho života.

Adolf Heyduk, pootavský slavík, nestor českých básníků, součastník Hálkův a Nerudův, 88letý, zemřel 6. února v Písku a byl slavně na Vyšehradě 10. února pochován. Až do posledního dechu psal zvučné verše, první upozornil na libozvučnost slovenčiny. Upravil svoje Sebrané spisy.

Adolf Jašek, bývalý kroměřížský katecheta, nadšený unionista, redaktor „Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. P. M.“, zemřel 11. ledna v Clevelandu v Americe, kam se po převratu odebral a kde také slovem i pérem propagoval ideu unionistickou. Narozen r. 1880. Procestoval Rusko, Balkán, slovanskou Adrii a působil při unionistických sjezdech velehradských.

Pavel Rozinek, pap. komoří, kons. rada, zám. kaplan na Skalce, zemřel 15. ledna. Nar. 16. ledna 1839, ord. 3. července 1864. Mimo jiné byl také zasloužilý tím, že šířil katol. literaturu v celém okolí. Členem družstva Vlast byl od roku 1890.

Dr. Václav Frind, svět. biskup pražský, slavil 26. ledna 1923 své osmdesáté narozeniny. R. 1878 jmenován profesorem morálky na pražské universitě. Jest znám jako katol. spisovatel, napsal několik německých spisů (také v otázce svatojanské), jež vydal v Praze a ve Vídni. Podporuje i katol. českou literaturu.

Opat F. S. Bařina šedesátníkem. Narozen v Břestu u Kroměříže 27. ledna 1863. Po studiích vstoupil do augustiniánského kláštera na Starém Brně. Vzácná byla jeho činnost též charitativní a vlastenecká Věnoval se činnosti vědecké a literární a přeložil řadu děl ruských a polských. Byl poslancem na sněmu moravském, doživotním členem panské sněmovny, předsedou Besedy na St. Brně atd.

Msgr. Jan Říhánek, řed. arcib. semináře v Praze, šedesátníkem. Chválí se jeho horlivost, svědomitost, obětavost i přízeň ke katolické literatuře.

Msgr. František X. Janků slavil 80leté narozeniny. Narozen v Turnově, od r. 1869 působí v Praze. Proslovil a tiskem vydal krásné řeči: „Kdo jest Ježíš Kristus?“ (1874), „Augustin“ (1882) a „Slavnostní kázání“. Působil ve spolcích, v ústavě chudinském a jinde. Od r. 1910 jest kanovníkem kolleg. kap. v Staré Boleslavi.

Prof. Emanuel Žák šedesátníkem. Narozen v Soběslavi r. 1863, studoval v Táboře, působí na reálném gymnasiu na Smíchově. Jest od roku 1899 redaktorem „Vychovatele“, nedělním feuilletonistou a divadelním referentem „Čecha“, pořadatelem „Zábav več.“, spisovatelem mnohých řečí („U paty kříže“, „Křížová cesta“ atd.), legend, Fragmentů, náboženských a vychovatelských pojednání a článků.

Šedesátin dožil historik moravský **Jan Tenora** (nar. 7. února 1863 v Kunštátě), síd. kanovník v Brně. Psal do „Musea“, „Zlaté Prahy“, „Vlasti“ atd., knižně vydal Dějiny města Kunštátu, Války husitské, Život Martina Středy, Bystřický okres, První zánik cister. kláštera ve Žďáře a j.

Josef Florian, básník, překladatel a vydavatel padesátníkem. Narozen 10. února 1873 ve Staré Říši na Moravě.

Požehnaného věku 85 let dožil se 24. ledna 1923 **dr. Bohdan Jedlička**, profesor ve výslužbě v Praze, jenž vychoval mnoho znamenitých žáků. Nar. 24. ledna 1838 v Petrovicích u Rakovníka. Vždy se osvědčil jako rozhodný katolík, u sv. Klementa hrával varhany, dr. Franclovi opisoval Postillu a Liturgiku. Věda a víra se u něho vždy dobře snášela.

Jubileum sedmdesátých narozenin **Jaroslava Vrchlického** připomíná se a oslavováno akademiemi a přednáškami dne 21. února.

Louis Leger, prof. slavistiky v Paříži, člen České akademie nauk, čestný občan pražský, dožil 13. ledna osmdesátky a dostalo se mu i u nás mnohých poct.

T. E Tisovský (Tob. Eliáš), spisovatel hlavně pro mládež, oslavil svoji šedesátku. Nar. 9. ledna 1863 v Tisově. Mnoho od něho vyšlo knižně povídek v několika vydáních, což je znamením, že se líbí.

◎ ◎ ◎ ◎

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. **BŘEZEN 1923.** ČÍSLO 6.

Šk. rada Václav Hübner:

František Baco.

(Č. p.)

Baco, jako generální prokurátor koruny, byl královnou přinucen podati veřejnou žalobu na Essexe, který uznán vinným velezrádou k smrti byl odsouzen a dne 25. února 1601 v 43. roce věku svého popraven. Dvě leta na to zemřela též královna Alžběta a po ní dosedl na anglický trůn Jakub, král skotský. Baco se všemožně přičiňoval, aby si získal přízeň tohoto panovníka, což se mu, byť jen pozvolna, přece konečně podařilo v plné míře. Nový král radil se s ním i v církevních záležitostech a Baco vydal spis „O míru církevním a sesílení církve", v kterém jsou uloženy hluboké státnické myšlenky. R. 1604 jmenoval král Bacona rytířem a řádným korunním návladním. R. 1605 uveřejnil Baco své velké dílo „O pokroku božských a lidských věd", o kterém píše hraběti Salisburymu takto: „Předmět tohoto díla jest nesmírné důležitosti a může velmi prospěšně působiti. Co mne se týče, jsem spokojen, když jím vzbudím duchy nade mne vynikající; chci býti toliko zvonikem, který první vstává, aby ostatní do chrámu svolával." Téhož roku oženil se Baco s Alixou Barnhamovou, která mu přinesla věnem ročních 1500 tolarů, čímž hmotné jeho poměry se valně zlepšily.

Baco povýšen do stavu hraběcího a přidána mu k tomu roční pense.

Čím skvělejší bylo postavení Baconovo na venek, tím zasmušilejší byl obzor v jeho domácnosti. Zde zápasil se stálým nedostatkem peněz. Rodina mu nepůsobila sice velkých vydání, neboť byl bezdětný, avšak četné služebnictvo, časté hostiny, nešetrnost a bezstarostné žití uváděly ho do samých dluhů. Když věřitelé upomínali a hrozili, hleděl Baco mraky tyto, jak mohl zažehnati, psal petice na ministry, na královnu, a když někdy ani toto nepomáhalo, uchyloval se též z pravé dráhy na bezcestí, jemuž každý poctivec zdaleka se vyhýbá. Jak již bylo podotčeno, byl Baco špatný počtář, počítal v životě toliko s dvěma činiteli, s horující láskou k vědám a slepou ctižádostí po slávě.

Na všechny ostatní činitele pohlížel lehkovážně a bezstarostně a tím se dopustil chyby, která se strašně na něm pomstila. — Král se s ním několikráte radil, ze kterých živlů by měl sestaviti parlament a jaké meze mu vykázati. Baco v přílišné horlivosti býti úslužným králi, klonil se velice k obmezování výsad parlamentu. Přes to však byl již v lednu 1621 parlament svolán, jehož uzavření stalo se pro Bacona osudným. Na rozmanité stížnosti na zneužívání úřední moci při soudech, přijímání darů a páchání pletich při udělování patentů a výsad, zavedl parlament s Baconem, s říšským vrchním soudem, lordem a velekancléřem Anglie, vyšetřování, kterým shledán vinným a odsouzen k ohromné pokutě 40 tisíc liber šterlinků, k vězení v Toweru, dokud král uzná za dobré, ke ztrátě všech svých úřadů, místa v parlamentu, jakož i práva choditi ke dvoru, zkrátka — k občanské smrti. Ač uvěznění padlého kancléře trvalo jen dva dni, ač král na opětovné úpěnlivé prosby větší část peněžité pokuty mu odpustil, nezotavil se Baco již z této rány, hvězda jeho zašla navždy. Baco hodlal nyní žíti v tichosti a zabývati se jen vědami, avšak nemohl se vpraviti v tento nový život.

Tím si vysvětlujeme jeho časté supliky na krále a ministry, aby mu opět udělili nějaké veřejné postavení. Veškeré jeho počínání nemělo však žádoucího úspěchu. Trudné této doby použil Baco k ukončení svého díla „O rozšíření a hodnotě věd". I tuto knihu přijal král Jakub blahosklonně a slíbil, že ji s potěšením čísti bude. Roku 1624 předložil králi pojednání „O pravé velikosti Britanie", kterýmžto dílem předstihl v oboru tomto své současníky.

Baco tu praví: „Velikost státu nezáleží v jeho rozsáhlosti, ani v jeho zlatě a v stříbře, ani v množství jeho vojska, nýbrž v poloze, v hrdinském smýšlení a udatnosti jeho obyvatelstva, a jeho mravném vychování, ve všeobecné povinnosti se zrušením všech výsad bez rozdílu a konečně v ovládání moře".

V červenci téhož roku předkládá Baco králi prosbu, ve které píše: „Vrhám se k nohám Vašeho Veličenstva, Váš starý 64. letý služebník, čtyřletou bídou téměř sešedivělý, nežádám královské Vaší Milosti ani o podporu, ani o jaký úřad, nýbrž jen o prominutí trestu, uloženého mně vysokou komorou, abych před tváří Vaší královské Milosti stal se tvorem čistým a novým, jako před Bohem očistěn jsem byl."

Prosba tato nebyla tenkráte oslyšena, král ho přijal úplně na milost; avšak na neštěstí zemřel již v březnu r. 1625, čímž se stalo, že byl královský tento akt teprve později uskutečněn. Po Jakubovi následoval syn jeho Karel I. I u tohoto krále opětoval Baco své prosby. Baco byl již v této době na těle velmi sešlý a churavý. Když zdraví jeho se nelepšilo, učinil r. 1625 poslední svou závět, ve které mnoho podílů rozdal. I při této churavosti své zaměstnával se neustále rozličnými pokusy. Neobyčejně tuhá zima z r. 1625 na 1626 velmi ho sebrala. Z jara r. 1626 se nastudil venku, konaje pokusy o tvrdnutí hmot a ze-

mřel v neděli velikonoční dne 9. dubna 1626 v zámku hraběte Arundela u Londýna, byv raněn mrtvicí. Byl pohřben vedle své matky a na jeho hrob postaveno později jeho poprsí z mramoru. Smrt jeho způsobila v Anglii všeobecný smutek, zvláště v učeném světě, který od něho očekával pro vědu ještě důležitých výzkumů.

Slavný Ben-Johnson praví o Baconovi: „Byl znamenitým řečníkem, řeč jeho plynula vážně, misty jízlivě, nikdy však sprostě. Sotva kdo mluvil tak plynně a pádně jako Baco. Každá část jeho řeči měla zvláštní půvab. Když on mluvil, neodvážil se nikdo ani zakašlat, ani se ohlížet; on ovládal úplně pozornost svých posluchačů.“

V obcování s jinými byl Baco přívětivý a velmi vlídný, každého nechal vymluvit a ptával se rád svých hostů, čím kdo se zabývá. K svým sloužícím byl Baco nanejvýše laskavý a shovívavý. Když za doby jeho obžaloby služebníci ve světnici, kterou šel, před ním povstali, pravil k nim: „Jen seďte, pánové, vaše časté vstávání přivedlo mne k pádu.“*)

Jan Voborský:

Památce Heydukově.

I. In memoriam.

Mně rádcem byl's, když střemchou kvetlo mládí,
a měkkou rukou dobráckou mé srdce zvedal's výš. –
Svět nemusí vždy věděti, jak koho máme rádi,
psal jsi mi před lety — — a já to stajil v nitra tiš. —

To bylo v čas, kdy mnozí zpěvům Tvým se smáli
a s hrdým gestem sklenkou vody slazené je nazvali —
tak stínům realismu, erotice v rudé říze přáli,
že krás Tvých zpěvánek znát nechtěli a neznali! — —

Ač rok za rokem vodou horských bystřin spěchá,
tu těchu blahé vzpomínky snad osud přec mi nechá,
ze všeho krásna jež mi, blednouc, zbude naposled,

že Ty, jenž dávno jsi mne vedl k úsměvnému jaru,
v těch dnech, kdy Tobě život nalomil se k stáru,
Ty — věkem Simeon — jsi verše mé rád čet! — —

*) Časopis pro pěstování matematiky a fysiky ročník VII. r. 1878.

II. Cestou do luhů záhrobních.

(Nokturno),

Smrt tato nevlídná a zamračená teta,
již pod nohou se láme zrůžovělý vřes,
v níž soucit nevzbudí ni zlatý úsměv léta
a které zcela lhostejno, kdo určený kde kles,

ta — žádný div — jde na Parnas i mezi básníky
a zádumčivý skonu verš jim v ucho šepce. —
Což na tom, zčernají-li naráz růže lyriky
a vavřín žloutne-li na chladnoucí již lebce. — —

A tak šla cestou noci také v Pootaví
kde slavík poesie druhdy zpěvný, jásavý,
měl stříbro šedin a smír věku kolem hlavy. —

Šla. — Stanula. — Teď, jak by nechtějíc, zlehounka zaťuká
a vstoupí. — Strun v tom záchvěv zmlkl šeptavý. — —
Mír hvězd a věčna zlíbal skráně pěvce Heyduka. —

III. Kouzelný štěp.

(Verše parafrazující).

„Hle, kvetl jenom tím, čím krev mu rašila,
a konal jenom to, co velel Bůh té duši . . ."
tak Morana, když haslo oko Tvé, si pravila:
Kde poesie Tvá? — Kdo sladké kouzlo její tuší?

Tak tiše, skromně zemřel's, jak jsi žil,
vždy přemýšleje, kterak v písně vonném znění
květ růže příteli bys v cestu položil
a srdce jeho za to získal jako v polosnění — —

své vlasti, svému národu Tvá duše dala
celičký poklad perel — kéž by za to vzala
zelený laur, jenž slzou vzpomínek se skvěl,

že jako básník byl jsi kouzelným též štěpem
a každým srdce vzruchem, každým tepem
jak on jsi květem obalen být chtěl! — — —

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.

Napsal Milutin Mayer.

(Č. d.)

VI.

Za několik neděl po tomto rozhovoru ubírali se jednoho večera ti dva slavnou apijskou cestou, prošedše apijskou branou, ke katakombám sv. Šebastiana, kde se křesťané ke službám božím scházívali. Činili to proto pod zemí, že jejich velmi četní nepřátelé číhali na každé jejich křesťanské hnutí i každý skutek.

Oba přátelé byli zahaleni tmavým pláštěm, jaký nosíval obyčejný lid, a nikdo by v nich nepoznal mladíky ze vznešeného rodu. Z počátku potkávali jen tu a tam dělníky z předměstí, kteří v tom okolí kopali písek, nebo několik římských měšťanů, vracejících se od hrobů svých milých z proslaveného hřbitova, ležícího na cestě apijské, na němž bylo viděti krásné obrovské pomníky a sochy.

Noc byla velmi tichá a polojasná, ježto hvězdy na nebi svítily. Přátelé spěchali ke katakombám. Čím více se k nim blížili, tím častěji setkávali se s většími skupinami lidí, mužů, žen a dětí, zahalených jako oni tmavými plášti a také do katakomb se ubírajících. Byli to sami křesťané. Někteří z nich měli také malé lampičky, jimiž si cestou svítili a jež z daleka zářily jako svatojanské mušky.

Šli tudy na služby Boží.

Když se již blížili k cíli, ptal se Valerius přítele:

„Kam mne to vlastně vedeš?"

„Tam, kde poznáš pravdu a kde se přesvědčíš o tom, čemu nevěříš," odpověděl Julius.

Nyní mu již bylo všecko jasno i byl přesvědčen, že jde na nějakou schůzi křesťanů, v čemž ho také temné skupiny s oněmi lampami utvrzovaly.

„Ty mne vedeš mezi křesťany?" ptal se Valerius.

„Uvidíš," povídal Julius.

Zatím přišli k otvoru, kde stáli dva lidé v jednoduchých, šedých šatech. Byli to křesťané, hlídající vchod do katakomb, kteří tam pustili jen toho, kdo jim řekl heslo. Takovým způsobem zamezili vstup nepovolaným vyzvědačům v rouše křesťanském.

„Heslo!" povídá jeden ze strážců.

„Kristus panuje a vítězí!" odpoví Julius a jde s Valeriem do podzemí! . . .

U vchodu rozsvítil Julius malou lampičku, protože v podzemní hodbě bylo úplně tma. Dovnitř katakomb šlo se po sedmadvaceti ve skále vytesaných schodech, s posledního pak vedla hlavní chodba k prvnímu rozcestí, z něhož se rozvětvovaly četné užší chodby, přeplněné nyní křesťany, svítícími si lampami a po-

chodněmi. Ve zdích byly hroby zahynuvších mučedníků i jiných křesťanů, na každém pak hrobě velká kamenná deska s rozličnými nápisy a nákresy.

V tom podzemí opanoval Valeria jakýsi nepříjemný pocit. Ty těsné průchody, čoudící pochodně svým žlutým světlem a páchnoucí olejové kahance špatně na něj účinkovaly.

Měl strach před lidmi nenávidějícími pohany a zabíjejícími děti . . . Ačkoliv mu Julius řekl, že je to vše lež, on přece mu nevěřil . . . A když spatřil tak mnoho náhrobních desek s různými nápisy a divnými odznaky, probudila se v něm zvědavost i ukázav na jednu desku, na níž byla vytesána kotva a palmová větvička, tázal se přítele:

„Co to znamená?"

Julius mu napřed povídá:

„Nyní jsme v katakombách, kde se křesťané scházejí k modlitbám a svátostem. Nedávno, když jsem ti o nich povídal, jsi mi nechtěl věřiti, že jsou na světě lidé, milující nepřátele své a odpouštějící těm, kteří je pronásledují . . . Abych tě o tom přesvědčil, zavedl jsem tě nyní sem. Zde budeš míti příležitost, slyšeti jejich nauku a také o tom se přesvědčíš, že ti lidé nevraždí dětí a nepijí jejich krve . . . "

„Tak ti všichni zde jsou křesťané?"

„Všichni," potvrdil Julius.

„Je jich mnoho . . . A co se stane, jestli nás poznají?" tázal se se strachem Valerius.

„Neboj se! Jsou to tiší a hodní lidé . . . "

„Já se jich přece bojím . . . "

„Pravím ti, neboj se!"

A šli několik kroků dále . . .

Julius pak zase pokračoval:

„Zde pod těmito kamennými deskami odpočívají zemřelí křesťané. Jsou mezi nimi takoví, kteří zemřeli smrtí přirozenou, ale nejvíce je těch, kteří zahynuli za své přesvědčení a dokázali pravdivost učení Kristova krví. Těch vzpomínají jako mučedníků a chovají jejich památku ve velké úctě . . . . Ba odpočívají zde také dva jejich přeslavní učitelé Petr a Pavel, kteří také smrtí mučednickou zahynuli. To jsou ti dva Kristovi učedníci, které císař Nero obvinil, že zároveň s jinými křesťany zapálili Řím."

Nyní očistil Julius knot své lampy, neboť již silně čoudil, a pokračoval:

„Na každém hrobě takového mučedníka můžeš viděti palmovou ratolest, což značí vítězství věčné . . . "

„Jaké vítězství věčné?" ptá se Valerius, jemuž byla ta slova nejasná.

„To znamená: byť by i byli násilnou smrtí z tohoto světa odloučeni, přece nepřestali žít, poněvadž nyní začali žíti život

pravý, věčný v nebi, kam, podle jejich učení, všichni spravedliví se dostanou . . . Tu zase vidíš kotvu, naději v lepší život . . . . Neboť, jako je plavci na moři kotva jedinou nadějí v neštěstí, tak také křesťan skládá veškerou svou naději v Boha, k němuž se doufá po tomto pozemském životě dostati."

Čím dále, tím více zajímala Valeria slova Juliova.

„Tam na té pravé desce vidíš zase větvičku olivovou. To je odznak věčného míru, který duše křesťanská u svého věčného Boha nalezla" . . . Za řeči šli stále dál a dále po úzkých cestách. Čím hlouběji sestupovali pod zem, tím přicházeli na krásnější desky a nápisy. Mnohé byly okrášleny čerstvými květinami a věnci, nad nimiž visely kahance článkovité podoby, zavěšené na kamenném stropě, v nichž svítilo světlo za pokoj duší zesnulých. Obyčejně je tam zavěsila rodina nebožtíkova.

U jedné, mimořádně krásně vypracované desky se Valerius zastavil a četl následující nápis:

FABIUS. MART.*)
IN PACE!
S. V. D.

Deska byla celá věnci a palmovými větvemi ozdobena.

Valerius opět se otázal přítele:

„Julie, co znamená toto?" a ukázal na desku.

„Ta deska ukazuje, že tam odpočívá křesťan, jménem Fabius, který smrti mučednickou za svou víru zemřel."

„A ty tři písmeny S. V. D.?"

„Ty písmeny znamenají: „Sic voluit Deus", t. j.: „Tak chtěl Bůh", aby ten Fabius vlastní krví pravdivost té nauky dosvědčil."

Co takto o oné desce mluvili, přistoupila k ní ještě mladá vysoká žena s asi šestiletým dítětem, vyzdvihla je a ono pobožně políbilo kříž vyrytý na desce.

„Je to snad žena Fabiova?" ptal se Valerius přítele.

„Zajisté!" potvrdil tento. „Vodí synáčka na otcův hrob, aby se naučil pro víru Kristovu umírati. Tu na hrobě otce mučedníka ho napomíná tělesně slabá matka, aby miloval Boha, pro něhož také jeho otec prolil svou krev a stal se účastníkem království nebeského. Hle, vidíš, příteli můj, naši se diví, kde se stále bere tolik křesťanů. Neboť, když tito zde spečetili krví svou a životem pravdivost víry Kristovy, jak by jiní, kteří tu zůstali po nich, nenásledovali jejich příkladu?" Krev mučednická jejich druhů je jen povzbuzuje k vytrvalejšímu boji . . . . Nalezne se snad takový příklad mezi našimi? Což by dal některý Říman vlastní život za svou víru? . . "

„Pochybuji," odpověděl Valerius.

*) Mart. = mučedník. In pace! = Odpočívej v pokoji!

„Nuže vidíš, příteli můj! Kdyby ta jejich víra nebyla pravdivá, což pak by tolik lidí za ni život svůj obětovalo? Křesťanská víra je skutečně dílem jediného pravého Boha! O tom není pochybnosti! . . . .“

„Téměř na každé desce je vyryto: „Sic voluit Deus“, vece Valerius. „A jak to krásně zní: „Tak chtěl Bůh!“ . . .

„Že ano?“ řekl vesele Julius, — „Což ty nápisy na hrobech hrdých Římanů: „Toto je věčný můj stánek, zde ležím a ležeti budu na věky“ . . .

„Aneb: Žil jsem podle vůle; proč jsem zemřel, nevím, — jak jsem to četl na hrobě Flavia Maxima na cestě apijské . . . “

„Dali si zhotoviti takový nápis, protože nevěřili, jako tito, v budoucí lepší život. Pro ně existoval jen tento život dočasný se svými rozkošemi.“

A co tak o tom mluvili, šel kolem nich vysoký hubený stařec s dlouhou šedivou bradou a za ním mnoho křesťanů . . .

Julius pošeptal svému příteli:

„To je Sever, jejich kněz.“

„Důstojný stařec,“ potvrdil Valerius.

„Pojďme za nimi! Jdou do chrámu, kde bude Sever kázati a přisluhovati sv. Večeři Páně.“

„Pojďme!“ povídá Valerius.

A také se vmíchal mezi ostatní křesťany.

V největší čtyrhranné podzemní místnosti stála kamenná rakev zesnulého mučedníka. Tato rakev sloužila za oltář při službě Boží. Nad rakví pnul se velký, v zemi upevněný kříž, znak spasení. Celá místnost byla osvětlena množstvím pochodní, jejichž žluté světlo se odráželo od šedých kamenných zdí i od tváří přítomných.

Julius a Valerius stáli naproti starci knězi a viděli dobře jeho příjemnou tvář.

Sever si stoupl na stupeň před rakví a požehnal znamením kříže všecky věrné, kteří z úcty ke svatému znamení poklekli.

„Pokoj vám!“ řekl, když nastalo ticho . . .

Na tváři zračila se mu velká vnitřní radost nad tak četným počtem věrných posluchačů. Byl přesvědčen, že Bůh ho v jeho těžké práci posilňuje a podporuje.

Ačkoliv Valerius nebyl křesťanem, postřehl přece hned tu radost na tváři starcově. Kněz na něj učinil velmi dobrý dojem, dojem nějaké vyšší bytosti Hledě na jeho imposantní zjev i na odlesk spokojené radosti v jeho tváři, byl mladý Říman o pravdivosti jeho kázaní a poučování přesvědčen . . .

V tom pokračoval Sever v kázáni:

„Drazí bratři v Kristu! Sešli jsme se zase na tomto posvátném místě uprostřed tělesných ostatků milých a drahých zesnulých, abychom zpěvem a modlitbou oslavili Hospodina svého z celého srdce, z celé duše, všemi smysly i ze všech sil svých!

. . . . Co vše dobrého od něho každodenně přijímáme? Láska jeho nemá hranic. Jeho slunce každého stejně zahřívá; jak křesťany, tak pohany a déšť sesílá i na nespravedlivé. U něho není žádného rozdílu. On nehledí na osoby, nýbrž na skutky a podle nich uděluje spravedlivou odměnu. Nevýslovnou svou dobrotou k nám dopustil, aby jeho milý syn byl ukřižován na kříži za hříchy naše i celého lidstva, aby byl urážen a ponižován . . . .“

Po těchto slovech bylo v zástupu křesťanů slyšeti tlumené štkaní:

„Ale Pán náš, ačkoliv mnoho trpěl, učinil to z přenesmírné lásky k ubohému lidu, aby ho zbavil trestu i zatracení, jichžto si byli již naši prarodiče pro své hříchy zasloužili. On v posledním svém okamžiku na kříži nezatracoval nepřátel svých, nýbrž prosil Otce svého nebeského, aby jim odpustil a tím nám dal překrásný příklad, jak i my máme odpouštěti těm, kteří nás nenávidí. On řekl: „Milujte nepřátele své, čiňte dobře nenávidějícím vás a modlete se za ty, kteří vás pronásledují! Neboť milujete-li ty, kteří vás milují, jakou máte zásluhu? Což tak nečiní také mýtníci? Milujete-li však ty, kteří vás nenávidí a vámi opovrhují, dokazujete, že jste Kristovi učedníci.“

Julius pošeptal svému příteli:

„To jsou právě ona slova, která jsem ti nedávno povídal . . .“

A kněz kázal dále:

„I vy, drazí bratři v Kristu, trpíte muka, také vás pronásledují, ale buďte ve všem stálí a vytrvalí . , . Milujte nesčetné naše nepřátele a pronásledovatele a nečiňte jim nic zlého, neboť oni nevědí, co činí. Světlo nauky Kristovy nevniklo do jejich srdcí, chodí po temných cestách . . . Modlete se neustále k Hospodinu, aby osvítil jejich rozum, aby poznali cestu pravdy a jeho následovali . . . Přivádějte zbloudilé ovečky do Pánova ovčince a vaše odplata bude hojná v nebesích. Skutky vaše buďtež skutky lásky k Bohu a bližnímu . . . A Hospodin vám dodá síly i zmužilosti, abyste mohli na cestě trnité vytrvati! . . . Valerius se divil tichu, které během celého kázání Severova panovalo a bylo se mu samému přiznati, že mezi vírou křesťanskou a jeho pohanskou je velký rozdíl. Přesvědčil se na vlastní své uši, že křesťané nejsou takoví, aby nenáviděli pohanů jinověrců a že také nejsou římské říši nebezpečni. Ve slovech, která před chvilkou uslyšel, obsažena je perla, jádro té vznešené nauky Kristovy. Vzpomněl si na slova, která řekl Juliovi: že je neuvěřitelno, aby člověk své pronásledovatele miloval . . . A hle, nyní o tom uslyšel i více, z úst člověka, jehož celý dav nábožně poslouchal. Viděl již nyní, že vše, co špatného se o křesťanech povídá, je čirá pomluva. Byl již přesvědčen, že jsou to lidé poctiví, plní sebezapření a trpělivosti; lidé plní vznešené lásky, jakého zhnilé pohanství vůbec nezná. A proto nyní již vůbec se nedivil, že jeho přítel Julius přilnul k takové nauce, která v sobě chová upřímnou a neobmezenou lásku k bližnímu . . . .“

Když kněz svoje kázaní ukončil, přihlásil se jeden z těch, kteří stáli blízko rakve:

„Zabili mi ženu a syna, vzali mi to nejmilejší po Bohu, ale já jich proto neproklínám, nýbrž modlím se za ně . . . .“

Druhý zase povídá:

„Vzali mi dům i pole, učinili mne žebrákem, ale já to vše trpělivě snáším, neboť tak učí Pán.“

„Neboť tě za to vše hojně odmění tam na onom světě,“ ozve se třetí.

Na to Sever vážně pozvedl ruce vzhůru a povídal:

„Blahoslavení, kteří trpí za pravdu, neboť jejich jest království nebeské! Blaze vám, jste-li pronásledováni, hanobeni a pomlouváni pro Hospodina. Radujte a veselte se, neboť vás čeká hojná odměna na nebi. Radujte se spravedliví před Hospodinem . . . Doufejte v Hospodina. On je vaše ochrana i pomoc... Milost tvá, Hospodine, budiž s námi, kteří v tebe doufáme . . . .“

Julius se naklonil k uchu přítele a tázal se ho:

„Nyní již věříš?“

„Věřím! Nemyslil jsem, že najdu mezi těmito prostými lidmi tolik poctivosti a nesobecké lásky . . . .“

Na to všichni nadšeně zazpívali:

„Chvalte Hospodina všichni národové a velebte jméno jeho, neboť převeliká jeho milost je s námi a pravda jeho trvá na věky!“ Valeriovi se zdálo, že ten harmonický zpěv přichází odněkud z nadzemského světa, kde panuje štěsti a spokojenost . . .

Takového nadšení neviděl nikdy ve chrámech pohanských, neboť Římané nectili svých bohů z lásky a přesvědčení, nýbrž z pouhého zvyku, jen na oko. Po čas zpěvu cítil v sobě jakýsi blahý mír; štěstí a klid naplnily jeho mladé srdce; cítil se, jako nikdy až posud v životě . . . Kdyby byl uměl tu píseň, byl by ji zároveň s nimi zpíval ku slávě Boha, jehož až posud neznal a v něhož nevěřil . . .

Po úchvatném zpěvu přivedli diakoni před Severa několik jinochů v bílých dlouhých šatech. Byli to tak zvaní „katechumeni“, kteří se ke křtu svatému připravovali.

Šedivý kněz je zavedl ke studnici, vykopané zde v podzemní místnosti a plné vody, katechumeni vstoupili do vody a Sever se jich tázal hlasem povýšeným:

„Věříte v jednoho Boha?“

„Věříme!“

„I v Ducha svatého?“

„Věříme!“ . .

Pak nabral vody do hlíněné nádoby, nalil ji prvnímu katechumenovi na hlavu, řka:

„Křtím tě ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého!“ . . .

Julius, jenž až posud pozorně všecky obřady sledoval, protlačil se nyní davem ke knězi, stoupnul si před něj a směle řekl:

„Také já věřím v jednoho Boha, jenž stvořil nebe i zem!“

Této jeho řeči se všichni přítomní křesťané podivili a hleděli zvědavě na neznámého mladíka.

Sever se obrátil k němu a zeptal se:

„Kdo jsi, mladíku?"

„Julius, Říman, syn centuria Marca Emilia!" . . .

„A přeješ si býti křesťanem?"

„Přeji si toho vroucně, neboť jsem se již dosti nabloudil po cestách nepravých. Teprv nyní jsem poznal pravou nauku . . ."

Šedivý kněz pozdvihl ruce a oči k nebi a zvolal:

„Žehnejte Hospodinu, služebníci jeho, kteří stojíte v domě jeho. Pozdvihněte ruce ke svatyni oltářní a žehnejte Hospodinu!" . . .

I povstala radost v srdcích přítomných křesťanů a zazpívali hlasem silným, plným plesu a nadšení:

„Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť zázrak se stal. Pomáhá mu svatá pravice jeho. Hlásá Hospodin spasení své; národům odkryl pravdu svou . . . . Jásej celá země k Hospodinu; zpívejte, volejte a předzpěvujte! . . . Neboť je dobrý Pán, milost jeho trvá na věky a pravda s pokolení na pokolení." (P. d.)

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. d.)

Ačkoliv byl Janssen oslavován jako vědec prvého řádu, což také svými dějinami dokázal, přece nemohl se státi profesorem universitním. Neboť tehdejší ministr vyučování v Berlíně Falke prohlásil veřejně v pruské sněmovně dne 11. listopadu 1877, že nemůže ustanoviti za profesora muže, který přináleží centru, a o „dějinách Janssenových pravil, že je to tendenční kniha, napsaná s velkým vědeckým aparátem". Nedobrovolně učinil tím pro autora velkou reklamu. Jednalo se i o to, že bude sesazen ze své profesury ve Frankfurtě, z čehož však sešlo. Ještě za živa Rankeho jmenovali Janssena největším žijícím německým dějepiscem — výrok tento učinil znamenitý dějepisec Jiří Waitz.

Dokončuje I. díl dějin, pracoval Janssen tak nemírně, že se přepracoval a onemocněl závratí i krvácením nosu (jednou i jedenáctkráte za den), proto celé léto, odpočíval a vzdal se vší duševní práce, chtěje si uchovati zdraví i sílu pro další svazky.

VII. Další svazky „dějin".

Na práci II. svazku se těšil; chtěl tu vylíčiti dějiny, kterak započala církevní revoluce a jak se vyvíjela až do vypuknutí sociální revoluce. Ve svazku I. vylíčil totiž kulturní poměry před počátkem této církevní revoluce. Látku měl již pohromadě a

čerpal ji z několika set tištěných foliantů a z nesčetných rukopisných zpráv.

Sdělil příteli Kloppovi rozdělení II. svazku již v lednu 1878 a žádal o radu, zda souhlasí?

Práce II. svazku pokračovala dosti rychle a Janssen byl hotov se svým rukopisem za rok. Dal jej čísti výbornému znalci této doby Vilémovi Molitorovi, sídelnímu kanovníkovi ve Špýru, který pravil, že jest ještě důležitější než prvý a také poutavěji napsán. Molitor byl velký obdivovatel Janssena, kterému říkal, že jest restaurator (obnovitel či opravitel) německých dějin, takže tato doba objeví se v docela jiném světle. Janssen sám vyznal, že, když líčí tuto hroznou truchlohru, kterou si obvykli nazývati reformací, mnohdy mu připadá, jakoby psal dějiny našich a nejbliže příštích dnů. V listopadu 1878 počal se tisknouti II. svazek. Mezitím navštívil Janssen proslulé mariánské poutní místo na dolním Rýnu, Kevelaer, kde byl o mariánském svátku 8. září, což byly jeho jediné prázdniny toho roku. Byl nadšen projevem zbožného lidu, neboť přijalo tam v oněch dnech 20.000 lidí svaté svátosti. V dubnu 1879, právě když slavil své padesáté narozeniny, korrigoval poslední arch II. svazku; vyšel v dubnu 1879 ihned ve čtyřech vydáních a měl tři oddělení.

Prvé jednalo o revoluční straně a co docílila až do wormského sněmu říšského 1521, autor rozepsal se šířeji o mladším německém humanismu a sporu Reichlinově, o Lutherovi a Huttenovi, pak následoval v druhém oddílu popis říšského sněmu ve Wormsu, pokrok politicko-církevní revoluce až ku propuknutí revoluce sociální 1521—1524, třetí oddíl popisuje sociální revoluci; svazek měl stran XXVII a 587. Líčí se tedy v tomto svazku po většině pouze politické dějiny, proto nevyžadoval tolikeré práce jako ostatní a poněvadž měl Janssen od let připravený materiál, vyšel rok po prvém.

V jednom dopisu sděluje Janssen, že neznají světové dějiny většího demagoga jako Luthra v letech 1521—1525.

Autor opět onemocněl nespavostí a přepracovaností, jako před dvěma lety a proto odpočíval delší dobu od vší práce. Zatím tisklo se 5. vydání I. svazku, třetí vydání díla „Lebensbilder“ a druhé spisu „Schiller jako dějepisec“, což zabralo také mnoho času, protože Janssen, jak již zmíněno, zásadně obstarával pouze sám všechnu korrekturu. Za zmínku stojí, že „Lebensbilder“, knihu o 533 stranách, vytiskla tiskárna Herderova za čtyři týdny.

Protože měl látku velkou většinu pohotově, zbývalo pouze její sestavení, případné zpracování, proto myslil, že se dá v srpnu 1879 do práce III. svazku. V červenci byl návštěvou jako již dříve často v Brombachu, v zámku vévodkyně z Bragancu, kdež se zotavoval, jak výslovně píše, z „otrocké“ práce dějin; nazýval totiž korrekturu „otrockou“ prací, již konal od května do konce června a byl velice unaven.

Na žádost redaktorů o příspěvky odpovídal, že nyní nepřevezme kromě životního díla žádné jiné literární práce. Dobří

přátelé, především Reichensperger, varovali ho, aby se šetřil a nepřepracoval se, nemohl ani novin čísti pro nervositu, ale doufal, že v den sv. Joachima, 26. srpna dá se do III. svazku, což také skutečně učinil.

Reichenspergerovi sděluje, že má pro III. svazek uchystáno velmi mnoho skvostného materiálu již od roku 1874 a že míní v něm vyličiti dějiny do roku 1555, t. j. do náboženského míru v Augsburgu, ale právě o této době vzrostla literatura tak blahodárně, že musí pročísti ještě třicet až čtyřicet svazků knih, které nedávno vyšly. Byl však opět z práce vyrušen. Herder tiskl šesté vydání prvého svazku, korrektura, doplňky, opravy zabraly mu šest neděl času, totiž celý říjen a polovici listopadu 1879.

S mnoha lidmi si dopisoval; brali k němu útočiště neznámí lidé, kteří si nevěděli rady v některé dějepisné otázce. Naříká, že od Nového roku do března 1880 obdržel asi 200 dopisů, proseb a podobných věcí, což mu zabere nesmírně mnoho drahocenného času. Tato práce, odpovídati totiž na dopisy a přijímati návštěvy lidí neznámých ztrpčovaly mu v pravém slova smyslu život. Byl také obtěžován jiným způsobem. Píše v únoru 1887 příteli Reichenspergerovi: „Považ! Předevčírem obdržel jsem poštou zase rukopis o Albertu Velkém s prosbou, abych ho přečetl, posoudil a postaral se o nakladatele, včera přinesl listonoš dva rukopisy, jeden z Bruselu a jeden z Berlína."

Naříkal, že má mnoho obtíží, jak látku přehledně rozděliti. Kloppovi psal, že má týž názor jako on o Karlu, že byli v oné nešťastné době vlastně pouze dva spravedliví vládcové, totiž Karel V. a Jiří Vousatý ze Saska. Studium této tolik smutné doby jej dojímalo a rád by se ponořil do něčeho občerstvujícího, ale vzdává se tohoto požitku. Stěžuje si, že od počátku října až do příštího dubna nebyl venku z města na procházce, kdežto dříve tak rád chodil a nemohl ani žíti bez dlouhých procházek. Stále korriguje další vydání a píše III. svazek.

V květnu vážně ochuravěl a byl nucen jeti přes celé leto 1880 do lázní, takže se nedostal k další práci až na podzim. V té době byl také jmenován čestným papežským prelátem, k čemuž obdržel na půltřetího sta blahopřání. První obdržel tuto hodnost Baronius, jejž Janssen ctil velice.

Do podzimu se zotavil a mohl se dáti do práce, t. j. pořádati své výpisky, které mu pro tuto dobu od 1525 do 1555 vzrostly do závratné výše. Měl totiž přes 11.000 cedulek a cedulí a měl již na tři sta stran textu přichystáno a upraveno. Počátkem října se zase nastudil při pohřbu paní Steinlové, načež byl do polovice listopadu neschopen ku práci pro kašel a bolení hlavy. Sotva pak pracoval čtrnáct dní, dostavily se zase oční bolesti, dělaly se mu totiž mžitky před očima, takže mohl pouze malinko pracovati ve dne, večer nic. Pracoval pomalu, což bylo ve prospěch díla, protože stále vycházelo mnoho nových knih o této době, jichž všech svědomitě použil. Jak pracoval skutečně úsilovně, dokazuje počet jeho výpisků, které během jediného

měsíce prosince 1880 vzrostly o celý tisíc, počátkem tohoto měsíce měl dle vlastního přiznání 11 tisíc a koncem měsíce dvanáct tisíc cedulí a ceduliček. Na Sylvestra 1880 píše, že má zhruba zpracováno asi 300 stran pro tisk a dalších sto v nepořádku dosud nepropracovaném, takže nebude-li opět nějak vyrušen, doufá, že na Velikonoce 1881 bude možno započíti s tiskem. Bolesti očí trvaly do konce ledna; chystal se též ku sedmému vydání I. dílu.

V té době byl ustanoven přítel dr. Pastor soukromým docentem v Innomostí, k čemuž mu Janssen takto blahopřál: „Nastup místo, pouze, abys ctil Boha a jeho svatou církev; buď ve všem pokorný a doufej v Boha, ať přijde, co chce!“

Práci pro III. svazek nazýval „hroznou“, pro dobu, kterou líčí; psal jesuitovi P. Baugartnerovi, aby odpustil, že mu málo píše, ale že pracuje o knize, která, jak doufá, se mu zalíbí a dokáže, jak nutně tehdy potřebovali jesuity. Opět churavěl po celé léto 1881, využil však každé hodiny, když churavost povolila a pracoval. Prosil Boha, aby III. svazek mohl v létě dokončiti; nemohl totiž pracovati tak úsilovně jako v dřívějších letech, myslil, že takové práce lze vůbec dokončiti pouze v úplném zátiší, v klášteře. V červenci 1881 byl u roku 1546; mnoho trpěl velkým horkem a nespavostí. Rukopis dokončil dne 27. září 1881; mnoho pracoval na letním pobytu, který ztrávil v Kronbergu, kde se zdržel, protože mu pobyt velmi sloužil, do počátku listopadu, tu vypracoval velkou část III. svazku. Pobyl tam v celku devatenáct týdnů a dohotovil III. svazek, který měl míti přes 45 tiskových archů. Radostně volal: „Díky Bohu!“ Doufal, že okolo Vánoc bude hotov s tiskem.

Naříkal na spoustu látky a na stručnost, která mu byla přikázána, píše: „Mohl bych o této době napsati tři svazky a byl bych už dávno hotov“; nejtrpčí práci mu dělala stručnost, při čemž často myslil na Bossueta, který jednou psal komusi: „Odpusťte, že mnoho píši, neměl jsem času, býti stručným.“ Pracoval, dokud síly stačily, denně osm hodin. V listopadu 1881 vyšel III. svazek.

Chtěl se pak zotaviti a po chuti pracovati o věci, která ho velice těšila; nabídl totiž Herderovi, že by spracoval velké dvousvazkové dílo o Stolbergovi do jednoho svazku, který by byl přístupnější širšímu obecenstvu, nač Herder rád svolil. Pracoval s největší láskou a dostával o svém „Stolbergovi“ mnoho pochvalných přípisů od katolíků i protestantů, což mu byly dle jeho svědectví nejmilejší recense; myslíval si při tom: „Bůh račiž býti milosrdný mé ubohé duši!“ Tento výtah měl XIV a 496 stran (cena nev. 4 M., váz. 6 M.). Dosud vyšla čtyři vydání, poslední, čtvrté, pořídil dr. Ludvík Pastor roku 1900. (P. d.)

František Leubner:

Ticho.

(Č. d.)

XVI.

Kam oči obrátí, kam nerozhodný krok?
Z dna kalivou sírou doutná neklidný řeky tok,
kam z průrvy pod mračny se západ zrcadlí,
a páchne bažinou břeh ostrova propadlý.

Noc po dálkách modré smutky na hradby táhne hor
jak pohádková sukna hrobek na mramor,
pak slunce ohromné jak požár zhasíná,,
než rozvalinu běd jen břečťan opíná.

Kmit zčeřených snad i vod z ran hlubin krvácí,
kde větrem sveřepým se lodka kymácí,
a plachtu zvrací už, mdlob peruť raněnou;
sem z háje mračného ni výkřik ozvěnou?

Zas přímí se a bělá plachta s odvahou:
člun napříč brázdí vlny s hrdou námahou,
ač dole číhá hloubka, výše hasne den.
Člun vítězí, byv jindy pevný v půdě kmen!

Tu tam už mihne hvězda. Zvoní klekání.
Vsi okénka se nítí, ač kříž je zaclání,
hlas volá domů děti. Smutno, pusto, chlad.

Vlá k městu po břehu v tmách těžký její šat.

XVII.

Rašelinná luka hnědnou nezřetelně,
kam po tlum holých osik bahnitě se níží;
nač podzim zlato tkát i po nich bezúčelně,
kdy na smrt choré večery zem chudou tíží!

Sklonem západu se jasy hladce linou,
nad vlnou černých keřů tuhnou jantarově,
však odlesky jich kalně na mokřinách hynou,
rez vody sliznaté kde rudnul hádankově.

Po hasnoucí obzor nad blaty ni ptáka,
trav štíhlých metlinami vítr nešelestí.
V modř nebe hlubokou stud hvězdy hvězdu láká,
jich ostrý chvějný třpyt mráz útrpný tmám věstí.

V těžkých plochách luk pak močál naposledy
— drak, opálové oko — zlobně světélkuje,
až tuchne do slepa. V tmu mračně na výzvědy
z jam rašelin snů mrtvých chladný měsíc pluje.

XVIII.

Z hor a nížin ručeje a řeky
plní moře v propastech již věky.

Bouře povrch vzdouvají a pění
a zpět slunce na páry je mění.

Kam jde čas, hvězd v moři nenalezni,
ani po výspách vzdech z hlubin nezní:

Noc přec plna hvězd, z nich každá čista,
z tmy výš na horách i zoru chystá.

Bouře duj, než dojdu za dne k hoře!
Noc buď hluboké a tiché moře.

XIX.

List po listu již padá
a stele aleji,
jen les mi neuvadá,
ač tmí se hlouběji.

Tam teskní pod večerem
tmy vzdechy k oddechu?
Byť samoten, dum šerem,
jdu aspoň po mechu!

Co se mnou jde, ni v stonech
dech ticha neplaší,
kdež onde po lupenech
krok v úděs haraší.

Toť nejsem já, kdo tudy
jde domu na nocleh,
a jsem já, mimo bludy
i tmou-li nemám spěch.

Tu na zázraky věřím:
Ni tepla van; kde svit,
již vedle stíny měřím —
a zrá můj těžký klid.

Což oči zvednu snadně!
I měsíc na plně
tak se mnou hledí chladně
a těžkomyslně.

Jde nad úval a chlumy
k hvězd mléčných prameni
a jasní noci dumy
nad země jeseni.

(P. d.)

A. Simerská:

Matky slavných mužů.

(Č. d.)

V.

Jindřich IV.

Voltaire napsal o Jindřichu IV. tato památná slova: „Kdyby Jindřich IV. nebyl býval nejlepším knížetem své doby, nejdobrotivějším a nejšlechetnějším člověkem, jeho království by bývalo zničeno. Bylo třeba vládce, který by dovedl vládnouti ve válce i v míru, který by jasně poznával nedostatky svého státu a dovedl jim odpomoci; který by dovedl bdíti nad záležitostmi velkými i nepatrnými na pohled. To vše shrnuto bylo v Jindřichu IV.“

Odkud měl Jindřich IV. všecky tyto vzácné vlastnosti, které jej učinily tak proslaveným v dějinách? Byl sotva devítiletý, když ztratil otce, Antonína Bourbonského. Vliv otcův nepůsobil tudíž ve vychování budoucího vládce, jedině matka byla jeho vychovatelkou. Dějepisec Aubigné píše o ní: „Měla duši plnu vznešených velikých věcí; ducha schopného velkých činů a srdce plno velké dobroty.“ Netřeba ničeho už dokládati, a dovedeme pochopiti, jaké musilo býti dítě, vychované takovou matkou.

Již v útlém mládí hleděla matka Jindřicha IV. vychovati syna co nejpřirozeněji. Bez hýčkání a mazlení vyrůstal malý princ, probíhaje se vesele s druhy stejného věku. Když trochu povyrostl, denně hned z rána konával dlouhé cesty pěšky do hor za slunce i deště. Nejjednodušší oblek kryl tělo královského synka. Bos a prostovlasý probíhal denně zahradou.

Spánek byl přesně vyměřen na pět, nejdéle šest hodin. Za prvního úsvitu musel princ z matčina rozkazu vstávati. Pokrm jeho skládal se z černého chleba, mléka, tvarohu, vajec a podobných věcí. Žádných mlsků nedovolila matka dítěti předkládati.

Toto snad na pohled drsné vychování bylo příčinou, že v pozdějších letech Jindřich IV. s největší trpělivostí snášel jakkoli unavující a vysilující práci a jeho zdraví hravě vzdorovalo veškerým nehodám a úrazům. V mládí uvykl princ z vůle své matky, pohybovati se mezi lidem, děti chudiny byly jeho druhy, jejich oděv a pokrm byl i jeho oděvem a pokrmem. Jsa králem, vracel se často mezi lid, kde nepoznán dovídal se mnohou pravdu, která by mu jinak byla zůstala utajena.

Jak přátelsky a spolu vznešeně uměl rozmlouvati s poddanými, toho pěkným příkladem jsou jeho slova k představeným v Rouenu: „Dal jsem vás svolati, abych slyšel vaše rady a řídil se jimi; nevede mne libovůle, která bývá často vlastností králů, starců a vítězů, ale láska, kterou cítím ku svým poddaným; ta učiní všecko naše jednání snadným a čestným.“

Mluvili jsme posud jen o tělesném vychování králově, o jeho povaze a způsobech. Zbývá promluviti ještě o jeho vzdělání. Kněžna Jana nechtěla ze svého syna vychovati učence, ale dokonalého vladaře. Proto vložila v jeho ruce dějiny Plutarchovy. Na tuto vzácnou knihu vzpomínal Jindřich IV. i ve stáří.

Uváděje mladému princi prvního vychovatele, matka pronesla k dítěti tato památná slova: „Já jsem ti dala toliko život, ale tvůj vychovatel naučí tě dobře žíti, což jest daleko více nežli pouhý život."

Jindřich IV. dokázal celým životem, že naučil se od svých učitelů dobře žíti. Byl dokonalým vojevůdcem, výborným státníkem, spravedlivým soudcem, ale což nejvíce platí, pravým otcem svého lidu. Šlechetné srdce a lásku k lidu tlumoči přání královo: „Kdyby mi Bůh dopřál ještě jednou žíti, učinil bych, aby v mém království nebylo jediného sedláka, který by nemohl míti slepici na svém talíři."

Jindřich IV. vynikl konečně jako spisovatel. Jeho dopisy vynikají neobyčejnou plynností a lehkostí slohu, pěknými obraty a výrazy básnickými. Také tuto vlastnost zdědil po své matce, která v mládí i veršováním se zabývala.

VI.

Napoleon I.

Mezi těmi, kteří vděčně uznávali velikost vlivu mateřského vychování, první místo zaujímá Napoleon, pronášeje tato slova: „Neváhám říci, že budoucnost dítěte zcela závisí od matky." Proto syn Laetitie Ramolini musil se státi slavným bojovníkem, neboť ona sama vynikala pověstnou statečností a odvahou.

Ona sama učila synka svého čísti a psáti, a bděla pečlivě i nad jeho hrou. Na vycházkách do polí neb za důvěrných rozhovorů, vštěpovala dítěti první seménka ctnosti. Ona bývala přítomna později hodinám, v nichž strýc Lucien Bonaparte vyučoval malého synovce. Zaměstnána nějakou ruční prací pozorovala pokroky synovy. Na tyto chvíle vzpomínal rád Napoleon i ve vyhnanství a vylíčil matku těmito slovy: „Moje výborná matka byla povahy hrdé, plné ctižádosti. Něžnost její byla přísná; odměňovala i trestala spravedlivě, odvažovala dobro i zlo našich činů. Bděla nad námi s velikou ostražitostí a nedopustila, aby našich duší se dotklo něco, co nebylo veliké a vznešené. Nenáviděla lež a vyžadovala úplnou poslušnost."

Napoleon v dětství býval neústupný, svárlivý a bojovný, sváděje bitky s kamarády. Matky však se bál, o čemž svědčí následující příhoda: Napoleon chodíval se svými bratry do zahrady pro ovoce. Bylo tam také několik fíkovníků. Bylo třeba přeskočiti živý plot, aby se dospělo k fíkům. Ačkoli matka to přísně zakázala, Napoleon přece jednoho dne skočil přes plot, a jal se trhati plody fíkovníku. V té chvíli uchopil jej hlídač a vedl k matce, nic nedbaje jeho vzpírání se. Matka vřele hlídači poděkovala a synka příkladně potrestala.

Ještě častěji a raději však odměňovala děti nejrůznějším způsobem. Povzbuzovala pilnost a horlivost synovu různými dary, jichž musil se snažiti býti hoden. Zvláště ráda dávala hned útlému ditku do rukou pušky, mečíky a malá děla, aby v něm vznítila bojovnost a odvahu.

Za zvláštní píli ve studiu pořídila chlapci vojenský oblek, po kterém dávno již toužil. Matka dobře znala náklonosti svého syna, které svými dary podporovala a utvrzovala. Jedinou myšlenkou a touhou mladého hocha byly bitvy a boje. Vedle toho však malý Bonaparte podle příkladu své matky rád uděloval almužnu a pomáhal ochotně ubohým a nešťastným. Měl něžné, citlivé srdce, což dokázal při mnoha příležitostech. První místo v jeho srdci zaujímala vždy matka. S ní jedinou se radíval, o ni se strachoval. Uprostřed bojů psal matce: „Netrapte se, aby vaše zdraví neutrpělo; potřebuji vaší lásky, aby mně byla podporou.“ A později vítěz u Wagramu mluvě o matce pronesl památná slova: „Jen jí děkuji za své štěstí a za vše, co dobrého jsem vykonal.“

Dosednuv na trůn, Napoleon nemeškal bratry své i sestry učiniti knížaty a krály. Tím více zahrnul bohatstvím matku, která však uprostřed dvorní nádhery snažila se žíti co nejskromněji. Jsouc tázána, proč tak činí, řekla rozvážně: „Kdož ví, nebudu-li nucena jednoho dne živiti všecka ta knížata a všecky krále.“ Ona v hloubi duše chvěla se stále o budoucnost svého syna, o čemž svědčí její slova: „Ten z mých dětí, kterého nejvíce miluji, jest vždy nejnešťastnější.“ Když vrátil se slavný vítěz od Waterloo, matka v hlubokém pohnutí vypukla v pláč. Syn s matkou padli si v objetí, jako by tušili, že jsou spolu naposledy.

Když po zajetí Napoleonově matka jeho uchýlila se do Italie, byla za krátko obviněna, že svým zlatem podporuje vzbouřené Korsičany. Odpověděla svým žalobcům: „Kdybych měla zlatý poklad, neplýtvala bych jím k podpoře povstání na Korsice, ale dala bych zříditi loďstvo, které by vysvobodilo uvězněného císaře z ostrova Svaté Heleny.“

VII.

Schiller.

V malé vesničce Kleversulbachu nalézá se nepatrný hřbitůvek, kde ve stínu stromů skrývá se kamenný kříž s prostým nápisem: „Matce Schillerově.“

Zasvěťme několik vzpomínek ženě, která vychovala největšího německého genia. Matka Schillerova od mládí projevovala živý sklon k poesii a k hudbě. Často opouštěla hry svých družek, aby se zabývala četbou. Byla pokládána za dívku snivou a blouznivou. Bavívala se skládáním veršů. Ještě v manželství oddávala se této zálibě.

Alžběta Kodweisova byla dcerou prostých rodičů a hlavně jen četbou sama se vzdělala a osvojila si značné literární zna-

losti. Ve dvaceti šesti letech provdala se za Kašpara Schillera. Aby mohl rodinu svou lépe vyživiti, dal se najati k vojsku. Vídal proto jen zřídka ženu a dítky. Když se narodil malý Bedřich, otec jeho dlel právě v Čechách.

Hošík byl živým obrazem své matky. Měl světlé vlásky, zářící oči, vtipnou mysl a srdce plné dobroty a něhy.

Na kolenou matky učil se slabikovati. Brzy však svěřila matka vzdělání synkovo dobrému učiteli.

Sama však často zabývala se dítětem, vypravujíc mu příběhy z bible, bajky a pověsti, neb předčítajíc mu dobré knihy. Ona uměla zvlášť zábavným způsobem děti poučovati. Za nedělních procházek vykládala dětem písmo svaté podle příslušného evangelia, neb navštěvovala s nimi zříceniny starých hradů, kdež jim vykládala dějiny národa.

Vesnička, obklopená lučinami svlažovanými říčkou, na úpatí hor porostlých smavou zelení lesů, kde z dáli kynuly zříceniny starých hradů, byla kolébkou budoucího skladatele „Viléma Tella."

Vedle okolí zvlástě zbožnost matky působila mocně v duši chlapcovu. Od dětství oddával se rád náboženému rozjímání a snažil se také konati dobré skutky.

Kdysi otec spozoroval, že synek má střevíce svázané jen šňůrkou bez přesky. Byv otázán po příčině toho, odpověděl hošík: „Dal jsem své přesky chudému chlapci, který je nosí jen v neděli, mně stačí pro všední den jen šňůrky a pro svátek mám jiné střevíce."

Záhy již pokoušel se hoch o veršování a překvapil své rodiče básničkou k Novému roku.

Jako student zamiloval si divadlo. Navštěvoval co nejčastěji divadelní představení, které pak doma předváděl za pomoci své sestry, která bratra ve všem slepě následovala. Matka nikterak dětem nebránila a hájila je spíše před otcem, kterému se nelíbilo takové bláznění.

Proto byl otec povděčen, když syn vstoupil na nově zřízenou vysokou školu, aby studoval medicinu. Že se i tu vedle vlastních studií zabýval básněmi a divadlem, netřeba připomínati. Po ukončených studiích nastoupil místo lékaře vojenského, hlavně proto, aby mohl rodinu podporovati. V prázdných chvílích však, povzbuzován matkou pilně skládal a vystoupil konečně s tragedií „Loupežníci".

Vévoda Würtembergský však byl tím pohněván a přísně zakázal mladému lékaři zabývati se spisováním. Nějaký čas snášel to mladý muž hrdině, konečně ale, nevida jiné cesty, prchl tajně ze země, provázen jedním přítelem. Bolestně pociťovala matka rozloučení se synem. Po celou noc prchal básník beze slova. Když se jitro rozbřesklo a bylo lze přehlédnoti probouzející se kraj, zastavil se, aby se pokochal naposledy pohledem na rodnou zem a tu zvolal bolestně: „Má ubohá matka!"

Láska k matce vyplňovala všecko nitro básníkovo, což prokázal při nejedné příležitosti. Na matku myslil, když skládal památnou „Píseň o zvonu“. V jeho dílech jest bezpočtu míst, kde dojemně opěvá matku rodiny, ženu zbožnou a oddanou. Místa ta psal zajisté více vděčný syn, nežli proslavený básník. Po smrti otcově psal matce: „Vše, co by mohlo zpříjemniti váš život, musíte míti, moje výborná matko. Od nyní jest mojí starostí obklopiti vás veškerou péčí. Po tolika bojích jest třeba, aby večer vašeho života byl klidný, a doufám, že budete se radovati ještě z mnoha šťastných dnů uprostřed svých dětí a vnuků.“

Matka umírajíc vzpomínala ještě na tohoto zbožného, vděčného syna; o něm mluvila neustále s hlubokým pohnutím, jemu platila slova: „Není na světě druhého dítěte jako jsi ty.“ Jemu náleželo poslední její s bohem: „Bůh ti žehnej, můj synu!“

(P. d.)

A. S. Chudobka:

Ukřižovaný.

U cesty uzříš jej. Je zakřiknut a zavržený,
jak člověk dobrotivý, jehož nechápou
ty davy lidských tvorů, vstříc co kolem jdou
vysněným fantonům. — Dnes pro ně nemá ceny

ten prostý symbol víry, naděje a lásky.
Dav svahem života se žene raději
a o touze srdce rve a ústa úpějí —
s osudem smělé zříš jak uzavřeny sázky.

On tiše u cest pní. Je v kámen vtělen chladný.
Svědomí tisíců zda vzbouří jedenkrát?
a zhojí duše jejich, které uštknul had,
a na nichž něco lpí, co nepřehluší žádný.

Co v lidském zákoně a v každém našem slovu? . .
Jsme jenom přetvářkou — a není obětí!
Byl člověk bědný vždy a bude v staletí.
Nám, Pane, život Tvůj zde k potřebě je znovu.

Václav Oliva:

O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad.

Úvaha o náboženském vyznání husitského kr. le.

(Č. d.)

Kdy a kde v křesťanské církvi korunování králů, t. j. posvěcení jich k panovnickému úkolu modlitbou, mazáním sv. olejem a vložením koruny na hlavu, bylo nejprve zavedeno, nedá se s určitostí dokázati. Tolik jest pouze dějinně jisto, že již císař Theodosius na počátku pátého století byl k svému úřadu liturgicky posvěcen či korunován a že od těch časů jak na Východě, tak na Západě církevní korunovace vladařův a panovníků podstatně či sama sebou náležela k povinnostem králů. Před ní však musil každý čekatel trůnu složiti katolické vyznání víry a také buď ústně, nebo ve zvláštních případech alespoň písemně před oltářem přísahu, ve které se zavazoval, že víru a práva církve bude chrániti a lidu sobě paddanému spravedlivě vládnouti. Potom při mši sv. následovalo jeho pomazání na hlavě, prsou a ramenou, anebo jen na hlavě sv. olejem katechumenů a odevzdání žezla, meče a koruny za příslušných modliteb. Konečně nový král posazen byl za prozpěvování chvalozpěvu „Tebe, Bože, chválíme" na královský trůn a přistoupil potom při mši sv. k svatému přijímání.

Alespoň u Thalhofra o celém královském korunovačním aktu čteme: „Protože požehnání a korunovace králů jest výsadou biskupů, nalézá se jich obřad v „Pontificale romanum". Tento obřad v nejnovějším jeho vydání z roku 1888, zvaného Editio typica, má naprosto totéž znění, jak bylo uvedeno v prvním jeho oficielním vydání z roku 1496 . . . Bezprostředně před počátkem slavných bohoslužeb, jež pravidlem mají se konati v neděli, poprosí jeden z říšských biskupů fungujícího metropolitu slovy: „Ut praesentem egregium militem ad dignitatem regiam sublevatis." Potom, když metropolita se otázal o vhodnosti a důstojnosti toho, kdo má býti korunován, a obdržel odpověď, že „coronandus" jest mužem důstojným a korunovace zasloužilým, promlouvá k novému králi metropolita o povinnostech vladařských v duchu Kristově a v duchu sv. církve. Coronandus pak kleče u oltáře, skládá professionem či vyznání víry a slavnostní přísahu, že věrně bude plniti své povinnosti. Následuje delší modlitba, v níž vyjadřuje se požehnání nad králem, a litanie ke Všem svatým, při jichž zakončení opakuje se slavnostní požehnání krále ve zvláštní modlitbě. Po této modlitbě ihned vykoná se pomazání sv. olejem katechumenů na pravé ruce „inter iuncturam manus et inter iuncturam cubiti" a mezi rameny, při čemž říkají se modlitby, v nichž žádá se o udělení milosti toho, co pomazání obrazně naznačovalo. Potom započíná metropolita mši sv., v níž bez přestávky se pokračuje až do Graduale. Po

Graduale podá pontifikant s příslušnou promluvou od oltáře novému králi meč a opáše mu jej kolem beder. Pak ihned vstaví mu na hlavu korunu se slovy: „Accipe coronam regni, quae licet ab indignis episcoporum tamen manibus, capiti tuo imponitur in nomine Patris † et Filii † et Spiritus † sancti, quam, sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis significare intelligas, et per hanc te participem ministerii nostri non ignores, ita ut sicut nos in interioribus pastores rectoresque animarum intelligimur, ita et tu in exterioribus verus Dei cultor, strenuusque contra omnes adversitates ecclesiae Christi defensor assistens regnique tibi a Deo dati . . . utilis executor proficuusque regnator appareas." Následují odevzdání žezla, jež slouží „virga virtutis et veritatis", a uvedení nového krále od metropolity na královský trůn, postavený poblíže oltáře, s intronisací, po níž se zpívá „Te Deum" se dvěma žehnacími modlitbami. Při obětování přináší král „instrumentum pacis" políbení pokoje. Konečně při sv. přijímání na stupních oltářních posilní se Tělem Páně a z kalicha přijme purifikaci, ne však Krve Páně . . ."[10])

Za nejstarších dob přijímali ovšem králové při svých korunovacích pod oboji způsobou, t. j. nejen Tělo Páně, ale i z kalicha krev Páně. Ale způsob tento zachoval se toliko do r. 1452, ač tehdy již v církvi západní stalo se od XII. století přijímání pod jednou toliko způsobou všeobecným zákonem, a to hlavně z důvodu, jak uvádí St. Trondský opat Rudolf, že „simplexque putaret, quod non sub specie sit totus Jesus utraque". Než r. 1452, a to pro husitské kacířství, jak výslovně připomíná papež Benedikt XIV., bylo také i při korunovacích císařů a králů od přijímání pod obojí způsobou na vždy upuštěno[11]) tak, že císař Bedřich III. byl prvním korunovaným panovníkem, který při své korunovaci přijímal pod jednou toliko způsobou.[12])

Dle toho, poněvadž Jiřík z Poděbrad byl korunován dne 7. května r. 1458, a to dle výslovného usnesení katolických i kališnických stavů úplně „obřadem katolickým" a od katolických biskupů uherských, jest nesporno, že mimo předkorunovační svou přísahu, již zavazoval se k poslušnosti a k srovnávání se s apoštolskou stolicí dle způsobu ostatních katolických králů v jednotě pravověrné víry, již drží svatá církev římská, a již nad to odpřisáhl, že chce dle všech svých sil katolickou víru chrániti a lid sobě poddaný nazpět přivésti a navrátiti k zachovávání pravé víry a k poslušnosti, ke shodě a k jednotě a k obřadu a k bohoslužbě svaté církve římské, složil týž také ještě před korunovací professionem, t. j. úplně katolické vyznání víry a po korunovaci přijal Tělo Páně pod jednou toliko způsobou čili, že svou korunovací dle slov Pia II. „affirmavit se catholicum", t. j. dobrovolně se přihlásil a veřejně prohlásil, že je katolíkem a že

[10]) Sr. Wetzer u. Weltes, Kirchenlexikon, 2. vyd., VII, ve článku: Krönung, 1216—1217.

[11]) De sacrificio Missae, n. 369.

[12]) Sr. Kirchenlexikon, d. c. III, ve článku: „Communion", 729.

tedy také dle předkorunovační své přísahy lid sobě poddaný přivede zpět a navrátí k obřadu a k bohoslužbě svaté církve římské tak, že jeho či husitů zvláštní obřad a bohoslužba zaniknou a učiní místo obřadu a bohoslužbě katolické církve.

Proto není divu, že když energický Pius II. po sestárlém Kalixtovi III. stal se papežem, všemožně naléhal na Jiříka, aby splnil to, co dne 6. května r. 1458 byl odpřisáhl, a když tento se zdráhal a docela učinil na sněmu prohlášení, že vždy byl, je a zůstane husitou, byl nucen v zájmu své auktority, jakožto náměstek Kristův na zemi a hlava všeho křesťanstva, vystoupiti proti Jiřímu co nejrozhodněji. Pius alespoň r. 1463 v bulle výše připomenuté píše: „Vyzvavše také Jiříka svými posly, aby za příčinou konečného urovnání této záležitosti, po upuštění od svého nemoudrého jednání a kacířské zaslepenosti, při učení o sv. přijímání pod obojí způsobou se s královstvím českým s Námi a sv. církví a s ostatními králi srovnal, k němu milovaného syna Fantina de Valle, obojího práva doktora, jakož i do království, moravského markrabství a do sousedních zemí jsme poslali, jenž to, co jsme mu nařídili, věrně na sněmě, za tou příčinou od připomenutého Jiřího hned po dni sv. Vavřince svolaném, u přítomnosti prelátů, šlechty a mnoha jiných mužů vykonal. Jiří však spoután provazy satanášovými ve své vzdorovitosti tvrdošíjně setrval. Vždyť tam veřejně, když manželka jeho s ním byla usedla, u přítomnosti prelátů, šlechty a předních mužů, jakmile dle Nám podané pravdivé zprávy na Nás a na svatou apoštolskou stolici, ba na samou svatou, římskou a apoštolskou církev, matku věřících, mnohými urážkami a spílánim . . . si vyjel, neostýchal se také následující, anebo co do podstaty podobná slova pronésti, totiž: „Aby nikdo v budoucnosti nepochyboval o mé víře a mém náboženství, právě tak jako mé manželky a mých dítek, vyznávám zřejmě a veřejně, že nejmilejší rodičové moji v pravdě přijímání kalicha pod obojí způsobou zemřeli, že já v ní jsem se narodil, byl jsem vychován a až do této chvíle žil a že chci se svou manželkou a svými dětmi nadále žíti i umříti“ prohlašuje tím ono přijímání pod obojí způsobou za nutné k věčné spáse. Potom připojil ještě, že Boha více poslouchati sluší než lidí . . .“[13])

A v listě k císaři Bedřichovi ze dne 16. května r. 1463 týž Pius II. dokládal: „Zajisté není Tvé Jasnosti neznámo, že Jiří ani s Námi, ani se svatou církví římskou, jež je matkou víry křesťanské, ani s Tebou a ani s ostatními křesťanskými králi se ve víře katolické a v obřadu sv. přijímání nesrovnává, ale že sám sebe veřejným prohlášením od mystického Těla Kristova a svaté církve, jejíž hlavou je Kristus, záhubně, což ovšem se zármutkem uvádíme, oddělil. A protože Kristus, Pán náš, jest králem králů a panovníkem panovníků, jest nutno, aby všickni křesťanští králové byli z Jeho království, jímž jest církev obecná a kteréž My,

[13]) Sr. Cochlaeus, d. c. 432.

ač nehodní, jako vikář téhož Ježíše Krista v čele jsme. Dále jest jisto, že ten, kdo sám sebe od církve katolické schismaticky odděluje, v křesťanské obci nemůže nižádné, ani královské, ani jiné důstojnosti míti tak, že My takového, jak na věrného vikáře Kristova se sluší, beze všech lidských ohledů musíme míti za pohana a publikána a za úd od těla Kristova odříznutý . . ."[14])

Ostatně výklad předkorunovační přísahy Jiříkovy vede k témuž důsledku. Přísaha tato totiž obsahuje dvě částky. V první přísahá Jiřík to, co sám bude a chce činiti, a v druhé zase, k čemu přivede lid sobě poddaný. A tu nesporně za sebe slibuje a přísahá, že bude na vždy a věrně zachovávati obedientiam, t. j. poslušnost a conformitatem, t. j. přizpůsobení se či shodu v jednotě pravé víry, jak ji hlásá římská církev a jak obé slibovali a slibují, přísáhali a přísáhají ostatní katoličtí králové a mimo to, že chce ještě a bude také chrániti všemi svými silami katolickou víru.

Naproti tomu zase týž Jiřík za lid slibuje a přísahá, že chce odvolati jej a tedy vlastně, že jej odvolá, dle obezřetnosti Bohem sobě dané, ode všech bludů, sekt a kacířství, jakož i od ostatních článků protivných církvi římské a víře katolické a že jej zpět přivede a navrátí k poslušnosti a shodě, k jednotě a obřadu, jakož i k bohoslužbě církve římské. Proto, pohlédneme-li na přísahu Jiříkovu ve smyslu záporném, v první části své přísahy odříká se vlastně Jiřík všeho, co by ho oddělovalo při poslušnosti, shodě a v jednotě pravé víry římsko-katolické od ostatních katolických králů a v druhé části zase všeho toho, co by oddělovalo lid jemu poddaný či český národ od římsko-katolické víry a od poslušnosti, shody, jednoty, obřadu a bohoslužby římské církve.

I jest tedy otázkou, čím Jiřík Poděbradský při poslušnosti, shodě a v jednotě pravé víry římsko-katolické od ostatních katolických králů se lišil a čím český národ od římsko-katolické víry a od poslušnosti, shody, jednoty, od obřadu a bohoslužby římské církve odstupoval? A tu, uvážíme-li, že český národ před cizinou vůbec a římskou kurií zvláště byl tehdy dělen ve dvě částky, a to v jednu, přijímající Velebnou svátost pod jednou toliko způsobou či katolíky a v druhou, přijímající pod obojí způsobou či husity, a dále, že Jiřík sám ničím jiným od ostatních katolických králů se nelišil, než jenom tím, že byl husitou čili, že přijímal pod obojí způsobou a toto přijímání proti učení katolické církve považoval s husity sobě poddanými za nutné k věčné spáse, nebo za článek protivící se římskému učení, či že v tomto směru přidržoval se učení bludného, vysvitne, že předkorunovační svou přísahou odřekl se jak za sebe, tak za husity, sobě poddané, přijímání pod obojí způsobou, t. j. kalicha a kompaktát, a to v tom smyslu, že sám veřejně se přihlásil, že je katolíkem a přísahal, že dle prozřetelnosti od Boha mu dané, odvede od

[14]) Sr. Cochlaeus, d. c. 436—437.

nich i husitský lid a přivede jej po své korunovaci k obřadu a k bohoslužbě církve římské, t. j. k přijímání pod jednou toliko způsobou, poněvadž slovem obřad či rítus a fides či víra nic jiného při jednání s husity se vůbec nerozumělo.

A že vskutku slovem ritus, t. j. obřad a slovem fides, t. j. víra při jednání s husity se strany římské i husitské nic jiného se nerozumělo nežli kalich a kompaktáta, t. j. přijímání pod obojí způsobou, jest jasno z původního znění kompaktát z r. 1433. Tam alespoň se praví: „Pokud se týče prvního článku z těch, jež vyslanci českého království a moravského markrabství předložili svatému sněmu (v Basileji), a to slovy, aby užitečné a spasitelné přijímání nejsvětější Svátosti pod obojí způsobou, totiž chleba a vína, všem věrným křesťanům v království českém a markrabství moravském a obyvatelům v těch místech, jež k nim patří, bydlícím, kněžími svobodně bylo vysluhováno, bylo následovně svorně ustanoveno, že až jmenovaní Čechové a Moravané přijmou jednotu církevní a pokoj skutečně a účinně se vším ostatním, co srovnává se s vírou a obřadem, mimo zvyk přijímání pod obojí způsobou, katolické církve, ti muži a ty ženy, kdož takovýto zvyk zachovávají, budou přijímati z moci Pána našeho Ježíše Krista a Jeho nevěsty církve pod dvojí způsobou."[15])

Mimo to basilejský sněm roku 1437 prohlásil, že přijímání pod jednou toliko způsobou je starobylý zvyk, t. j. obřad katolické církve, jejž nikdo nemá práva bez svolení církevní autority měniti, anebo zavrhovati a ve čtyřech bodech přesně vymezil oproti husitům katolické učení o přijímání vůbec, když odhlasoval v třicátém sezení takto: „Svatosvatý všeobecný sněm basilejský, v Duchu svatém zákonitě shromážděný a veškeru církev představující, na věčnou paměť, aby jasněji bylo patrno, co dle rozhodnutí katolické pravdy o přijímání velebné Svátosti má se věřiti a konati k užitku a spáse křesťanského lidu, po bedlivém zkoumání Písma sv. a svatých kánonů, jakož i učení hlásaného od svatých Otců a doktorů, na tomto svatém sněmu po delší dobu konaném a po rozvážení všeho, co za příčinou prohlášení (tohoto učení) v úvahu bylo třeba vziti, rozhoduje a prohlašuje týž svatý sněm, že věřící laikové anebo duchovní, kteří toliko přijímají (Velebnou svátost), ale ji nepřipravují, nejsou povinni dle nařízení Božího k přijímání pod obojí způsobou, totiž chleba a vína, ale že církev, jež spravována jest Duchem pravdy, na věky s ní zůstávajícím, a s níž zůstává Kristus až do konce věků, jak samo Písmo svaté praví, má právo nařizovati, jak těm, kdož ji (Velebnou svátost) nepřipravují, má býti jí vysluhováno a jak vzhledem k úctě velebné Svátosti a k spáse věřících bude prospěšno. Přijímá-li pak kdo dle nařízení nebo zvyku církve ať pod jednou toliko způsobou ať pod dvojí, že prospívá těm, kdož ji hodně přijímají, ku spáse. Nesmí se také nikterak pochybovati, že pod způsobou chleba není toliko Tělo a pod způsobou vína není toliko Krev, ale že pod kteroukoliv způsobou jest

[15]) Cochlaeus, d. c. 271.

neporušeně celý Kristus. Dále, že chvalitebný zvyk, dle něhož laikové přijímají toliko pod jednou způsobou, zavedený rozumně od církve i svatých Otců a posud co nejdéle zachovávaný a od doktorů, majících zákona Božího, Písma sv. a kánonů mnohou znalost, již od pradávných časů odporučovaný, má se považovati za zákon tak, že nikomu není dovoleno jej zamítati, anebo bez auktority církevní měniti."[16])

Věděl tedy král Jiřík dobře, čemu učí církev o sv. přijímání, věděl, že církev považuje přijímání pod obojí způsobou za husitský obřad, protivící se obřadu jejímu, t. j. církve římské, a věděl, že husitské učení, jako by přijímání pod obojí způsobou bylo k věčné spáse nutným, považuje římská církev za blud a kacířství; nebo alespoň za článek protivící se učení jejímu, t. j. učení svaté církve římské. Proto domněnku, že Jiřího složením předkorunovační přísahy ani nenapadlo odříci se kalicha a kompaktát a přislíbiti, že týž odvede od nich i lid sobě poddaný, t. j. husity, považuji opravdu za pohou domněnku bez hlubšího základu. Prostě Jiřík znal dosah své přísahy, ale situace byla taková, že chtěl-li býti českým králem, a tím opravdu býti chtěl ať již z důvodů náboženských, politických, rodinných nebo jakýchkoliv jiných, musil podrobiti se zákonům katolické církve. Proto v tajnosti stal se vlastně de facto katolíkem, byť de nomine zůstával na dále husitou, jak patrno z toho, že odpřisáhl, že bude konati všecky povinnosti, spojené s úřadem katolického krále. A to bylo také hlavní příčinou, proč o odřeknutí se kalicha a kompaktát nečinilo se v předkorunovační přísaze Jiříkově zvláštní zmínky. Vždyť nebylo toho vůbec potřebí. Jiřík alespoň byl de facto katolíkem a tím samým měl nejen povinnost zamítnouti kalich, ale opravdu se i odřekl všech husitských zvláštností či jak kompaktát, tak i přijímání kalicha. Proto také druhého potom dne beze všech potíží před svou korunovací složil veřejně katolické vyznání víry a přijímal pod jednou toliko způsobou tak, že Rokycana od té doby, a to vším právem, považoval jej za katolíka nebo, jak se vyjadřoval, za apostatu od kalicha a kompaktát.

H. Uden:

Naenie.

(K pohřbu Pavla R.).

Život můj byl nazván požehnaným,
ač mne chvílemi jen uspokojil,
co jsem lidem tehdy pronedbaným
bědy různých ran a chorob hojil,
než jsem se stal posléz mužem štvaným,
který kostum zdvojil, ano ztrojil:
ovšem říká se, že vybrané jen čluny
cestu proudem najdou za všech proměn luny.

[16]) Cochlaeus, d. c. 308—309.

Žhavá žízeň po touženém ladu
bez oddechu ke předu mne hnala,
byť i motýl jistě došel k hladu,
když ho pravá, silná touha jala
povznésti se do zázračných sadů,
v kterých krása plným jasem vzplála:
myslím jen, že víc a lepších útěch užil,
na svém lánu pracném kdo se pilně tužil.

Prostý život nebývá sic klidem,
také v něm je sporů dost a hluku;
člověk tam i zde slouží lidem,
a ta služba často plodí muku —
však, že nečiní ho škarohlídem
ani rozladěním nesouzvuků,
nejlíp osvědčí se časných běhů sklonem,
jenž se rozpoutává milosrdným skonem.

Dokladem o duchu vyrovnaném
lékaře jsem viděl umírati:
neduh v rázu tence rozpoznaném
ač nám bylo zhusta v hovor bráti,
přece nechoval se v mžiku daném
jinak as, než jak by hodlal spáti —
jaký bude konec? věděti si žádal,
když už odcházeje v bezvědomí padal.

Po letech dnes oznámení smrti
vzpomínáním vede rozmítavým
k ctnému kmetu, jehož zhouba drtí,
v kraji valném ač byl světcem pravým,
a tu myšlenky co rychlí chrti
tázají se vzkřekem pronikavým:
obrátil se klidně k nebi spolu s Pavlem,
ač sám ani tuchou zdání nebyl Šavlem?

Pochybuji — neb na nízké Skalce
zvědavosti, jež za temnem spěla,
pevně mluvil tak vývody znalce
s určitostí, která přesně zněla,
že ho v zásad malicherné válce
znalost lepší zaštítiti směla:
kdo se proti neskladnostem trpce staví,
vykoupení vlastních bez muk nepozdraví.

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Několik mil od letního sídla hraběte Rajmona, blíže Pyrenejí, stál na malém návrší hrad neveliký, ale pevný.

Rozsáhlé jezero, obydlené množstvím vodního ptactva, chránilo ho ze dvou stran; mohutné hradby, zesílené četnými baštami, odstrašovaly i velmi vážné lupiče od přepadnutí.

Bojovný rod pánův z Cabestaingh bydlil v tom hnízdě sokolím kolik století.

Nejeden z dědiců rodu rytířského položil hlavu svou na poli slávy, a všichni sedali vždy na kůň, když senior jižní Francie vyzýval vasally své pod prapor Toulouský.

Na chodbě paláce hradního, opřen jsa o sloup a obrácen jsa tváří svou k Pyrenejím, stál muž třicetiletý, oděný ve krátký, zelený kabátec myslivecký, lemovaný pod šíjí a na rukávech zlatými pruhy. Stříbrný roh visel u stříbrného pásu, toulec, naplněný šípy, luk, oštěp a meč ležely na dubovém stole. Dva ohaři, sedící na zadních nohách, dívali se nepokojným okem na pána, sledujíce pozorně jeho pohyby. Pospíchali do lesů, na lovy, na krvavou zábavu.

Ale mladý pán zapomněl snad na psy, na luk i oštěp, neboť stál nehybně, neodtrhuje zraku svého od hor, zasněných modravou mlhou. Lehce rozevřená ústa, zastíněná světlým vousem, černé, jiskřivé oči, hluboké, tiché, jako sen, usmívaly se na jakousi myšlenku, na něco, co nebylo v žádném spojení se zevnějším okolím. Tak velice ho zaujala ta příze, předoucí se z jeho duše, že si ani nevšiml, když mu jeden ze psů zavadil nosem o koleno, připomínaje mu, že je čas na lov.

Po delším mlčení, zahleděn jsa stále do hor, začal mluviti polohlasitě:

„Za noci sním,
úsměvem rety sladké,
v touze přivíjím
liliové tělo hladké,
a žádný div,
kdybych tak měl rád Krista,
do nebe živ
že vstoupil by loutnista.

Dychtivě, kvapně chytal tyto verše uchem cvičeným muž prostředního stáří, v černé říze, sahající až přes kolena, připomínající střihem sutanu kněžskou. Chytal každý výraz a přenášel ho rydlem na voskovou tabulku. Když ukončil, nastavil ucho.

Ale mladý pán přerušil náhle zlatou přízi svých myšlenek a učinil rukou posuněk znechucení.

„Nic se mi dnes nedaří!“ ozval se hlasem podrážděným. „Hlava má se stala jako struha, jejíž vody vypilo slunce červencové, srdce moje jest jako vytlačené zrno vinné. Vypráhlost cítím v sobě a prázdnotu a popel.“

„A tak krásně Vaše Milost začala,“ řekl muž v černé říze lítostně. „Již se mi zdálo, že z duše mého pána tryská jedna z oněch písní, které ozařovaly celé naše hrabství, a šly dál a dál, až do Toulouse, do Poitou, ba do Bretagne. Jaká to škoda . . .“

„Škoda oněch darů, které by se ti sypaly, kdybys s novou písní zmizel na několik měsíců z Cabestaingh, nosil ji od hradu ke hradu,“ řekl s dobrotivým úsměvem mládenec.

„Z písní pánů troubadourův žijí jongleurové. Co bychom dělali, kdyby hlavy našich mistrů vyschly jako struhy, vypité sluncem červencovým?“

„Učili byste děti měšťanské umění písma a čtení, zpívali byste sedlákům ve výčepech o Rolandovi a králi Artušovi, skákali byste přes obruče, chodili po provaze, polykali meče . . .“

„Snadno jest Vaší Milosti činiti si žerty z chudého jongleura, který nemá svého vlastního domu, vlastních lesů ani vlastních poddaných. Přál bych si místo těch žertů, nějakou pěknou, novou, úplně čerstvou, na žádném ještě zámku nezpívanou písničku.“

Mládenec pokrčil ramenama.

„Také já bych toužil do kytice vadnoucích již písní svých přidati novou, svěží, vonnou,“ řekl, „ale vidíš, že se mi to nedaří.“

„Protože Vaše Milost nežije tak, jak má žíti mladý rytíř a troubadoureové. Místo píti ze zřídla, ze kterého tryskají písně hojné, sedí Vaše Milost ve starém, nudném zámečku, jako jezevec v jámě, a baví se lovy, na které škoda času.“

Troubadoure na to odpověděl:

„A kde vyvěrá ono zřídlo, ze kterého tryskají písně hojné, ty můj velemoudrý jongleure?“

„Vaše Milost se táže, kde vyvěrá ono zřídlo? Pan Vilém z Cabestaingh, jehož pohledy padají do srdcí žen jako smolné louče, rozněcujíce v nich neuhasitelné touhy, neví, spíše dělá, že neví, odkud tryskají zvučné písně?“

Jongleur rozepjal ruce ve směšném pohybu, pozvedl oči k nebi a mluvil:

Ó, paní Venuše, potrestej mého pána za jeho klam, ty, jejíž moci nikdo ze smrtelných není schopen se opříti, císař či sedlák, rytíř či pasák, ty, která jsi zlomila odpor strašně učeného Aristotela, chytřejšího, než jeho pro poctivého křesťana nepochopitelné povídání, a vysmála jsi se rozumu moudrého ke stáří Šalamouna, když mu léta šedivá zošklivila hřích rozkoše; ty, která jsi podvedla také onoho velikého pohanského černokněžníka, kterého Virgiliem zovou, pošli na mého pána svého roz-

pustilého nezbedu, rozkošného Amora! Ať napne dobře luk a vrhne střelu do samého středu jeho srdce, aby obcházel po nocích za měsíce, jako hloupý zbrojnoš nízkého rodu, kterého satan posedl láskou ke hraběnce, anebo aby vzdychal, trhal si vlasy jako žák školy klášterní zamilovaný do pasačky prasat, anebo . . . "

„Dosti, dosti!" zastavil potok slov svého jongleura troubadoure Vilém a dal se do veselého smíchu. „Za tato hříšná přání přeji ti navzájem, abys na smrt se zamiloval do oné tlusté, lojem nadité, křivooké kupcové perpignanské, které prodáváš šaty, vydělané na zámcích rytířských mými písněmi! Ať ti slouží tato láska ke zdraví!"

Jongleur se vzchopil na nohy z nízké stoličky, na které dosud seděl.

Vystrčiv palec pravé ruky před sebe, aby zahnal čáry, zavolal hlasem plačtivým:

„Svatý Jene, patrone můj, braň mne, zachraň, nedopusť tohoto neštěstí! Zapálím ti na oltáři dvě svíce z pravého vosku!"

„Neslibuj, neboť podvedeš sv. Jana. Znám tě!" žertoval troubadoure. „Místo svící voskových dáš jen louče, až tě první strach pomine. Ale onou kupcovou nepohrdej! Bába jako brána hradní, taková tlustá. Právě pro takovou tyčku, jako ty jsi. Budete tvořiti dohromady lidskou míru, jak se patří."

Jongleur Jan, vysoký, hubený, se smělou tváří dotěrného dvořana, s chytrýma očima liščíma, otřásl se vesele.

„Celé štěstí, že mne ona kupcová nechce!" řekl.

„Ale co, uhodil jsem? Ucházel jsi se o ni, darebo?"

„Jednou pouze pokoušel mne satan, když jsem potřeboval míru. To víno perpignanské jest takové divné, že mění starou babu ve slušnou ženskou."

„I bez vína umíš vrhati zamilované pohledy na každou zástěrku. Moje služebnictvo ženské by mohlo o tom mnoho vypravovati."

Jongleur se oblízl s rozkoší, jako kočka po mléku.

„Vždyť též nic lepšího nevymyslil satan pro radost pořádného zpěváka nad zábavu paní Venuše."

„Tak soudíš?" řekl troubadoure.

A opět obrátil se zrak jeho k modravým horám, a znova se lehce pootevřela jeho ústa.

Byl mladý, krásný, slavný, šlechtic rodem a bohatý. Zdálo by se, že tolik darů štědrého osudu by nemělo dopustiti na něho stíny smutku. Po čem mohl ještě toužiti?

A přece nehleděly jeho oči s prostomyslnou radostí mladých let na Boží svět, tak podivný pod nebem Katalonským, a neusmívala se jeho ústa na jaro, na slunce, na plný život kvetoucích luk, vonných lesů — celé přírody, oděné v sytou zeleň májovou. Jakýsi tichý smutek ovíval jeho klenuté čelo.

„Tak soudíš?“ opakoval tiše. „Paní Venuše jest skutečně vladařka mocná, leč rozdílí dary své slepě, bez volby. Nejméně hodní darů těchto bývají obyčejně nejšťastnější.“

„Kdybych byl Vilémem z Cabestaingh, nesloužil bych já paní Venuši, ale ona mně!“ ozval ae jongleur.

„A jak bys to zařídil, ty čaroději?“

„Líbal bych každou ženskou, která by se mi líbila. Takových, které by s rozkoší planuly v objetích mého pána, napočítal bych již jistě dvě kopy.“

„Jsi moudrý, můj Jene, ale podle svého! Balamutiti možno každou krásnou ženskou, ale líbati upřímně, s rozkoší pouze jedinou . . .“

„Pouze jedinou?“ tázal se jongleur udiveně.

„Pouze jedinou . . . tu, kterou opravdu milujeme, ale mně odepřela posud paní Venuše tohoto štěstí.“

Jongleur pohlédl na troubadourea, jako se hledí na šíleného. Jemu, krásnému Vilémovi, odepřela paní Venuše štěstí lásky? Vždyť byl nejednou sám očitým svědkem zdaru svého pána, usnadňoval mu schůzky s dámami zámků sousedních, stál na stráži, když troubadoure se bavil se svými ctitelkami.

„Rouháte se paní Venuši, šlechetný rytíři,“ řekl jongleur. „Kéž by neslyšela vašeho rouhání a nepokárala vás za nevděčnost!“

Troubadoure přetřel si rukou čelo a oči.

„Jako společník a pomocník troubadoureův měl jsi se dávno naučiti rozeznávati lásku od milostných pletek,“ řekl. „Ale není snadno možno naučiti se takovým rozdílům; třeba je cítiti:“

„Tedy nechť si Vaše Milost vyhledá takovou dámu, která by nebyla pletkou milostnou, ale láskou! Jakoby to nebylo všecko jedno, ale co se mne to týká, když je takový rozmar mého pána?! Pouze ať se to stane brzy, abych mohl vyjeti do světa s novou kanzonou,*) než letní vedra odejmou lidem chuť poslouchati písně. Velmi rád bych tohoto roku vydělal trochu více než loni. Nejstaršího chlapce pošlu na podzim do školy Otců Benediktinů, a oni neučí zadarmo.“

Jongleur se zamyslil. Po nějaké chvíli zvolal radostně:

„Mám to, nalezl jsem. Jestliže se Vaší Milosti líbí?“

„Co pak jsi nalezl? Poslouchám!“

„Dámu, pro kterou hodno složiti ne jednu, ale deset, sto krásných louten a serenad.“

„Jsi příliš horlivý, můj Jene!“

„Jest povinností sluhovou, mysliti na štěstí pánovo!“

*) Kanzona jest umělá píseň, nejp ednější z výtvorů troubadoureských. Měla určitý tvar, rým se opakoval. Obsahem byl cit lásky, vyslovený nikoli prostě, nýbrž vznešeně, slavnostně. Serenada jest zastaveníčko s průvodem loutny. P. p.

„Také na své po trošce . . .“

„Také na své, nepopírám, neboť jestliže ona dáma vzbudí v srdci mého mistra ten pocit, po kterém touží, který hledá, ale kterého můj krátký rozum nepochopuje, tak budeme míti písně tolik sladké, že všecky panny, ženy i vdovy, a dokonce staré baby se budou po nich oblizovati.“

„Byl bych zvědav na tvoji znalost ženské krásy.“

Jongleur se přiblížil ke troubadoureovi a mluvil hlasem přidušeným, jakoby se obával, aby ho někdo neposlouchal:

„Na letním zámečku hraběte Rajmona bydlí několik týdnů jeho manželka, krásná hraběnka Margarida. Vyprávělo se o ní v Perpignanu, že tak krásné, a dobré, a milované paní nebylo jestě viděti v našem okolí. Byl by to právě kousek pro mého pána, ale bylo by potřeba dáti se do práce s velikou ostražitostí, neboť hrabě Rajmon má rychlou, popudlivou a silnou ruku. Život lidský u něho méně platí nežli život psa nebo sokola. Strašný to zabiják.“

Troubadoure si zakroutil vous.

„No, nač jest meč, můj Jene, na sílu síla, ale míchás se do věcí nikoli svých. Vyhledej Benedikta! Půjdete se mnou do lesa . . .“

V tom se ozval ve věži nad branou roh hlásného.

„Jakýsi host jede,“ řekl troubadoure. „Jdi na věž a pohleď, komu se líbí navštíviti Viléma z Cabestaingh v jeho poustevně. Na bráně zevnější poruč zavěsiti stříbrnou přilbu na znamení, že jsem rád hostům rytířským!“

Nedlouho čekal na návrat jongleura.

„Hrabě Rajmon jede k nám na návštěvu,“ volal sluha z daleka.

„Hrabě Rajmon? Který? Snad ne ten z Roussillonu?“ tázal se troubadoure, když jongleur stanul na chodbě paláce udychaný.

„On sám, anebo některý z jeho rytířů. Zlatý lev se stříbrným šípem v nozdrách leskne se na zelených praporcích, zdobících koně. Toť znak pánů z Roussillonu,“ odpověděl jongleur.

„Byla by to divná návštěva,“ řekl troubadoure. „Pyšný, prudký hrabě Rajmon, nepřítel veselého umění, na návštěvě u ubohého hudlaře, jak mistry písní pohrdlivě nazývá? Snad ho některý z mých přátel ukousl nějakým sirventesem,*) když se ráčí snížiti k hudlaři. Ale nutno ho přijmouti po rytířsku. Ať jídlonoš poruči připraviti dobrou snídani, a komorníkovi řekni, aby vzal ze skříně můj plášť sváteční. Jen rychle!“

Ve chvíli potom stál troubadoure Vilém na nejnižším stupni schodů palácových, oděn jsa ve dlouhý, hedvábný, žlutý plášť, sepjatý na pravém rameni rubínem neobyčejné velikosti. Opřev si levou ruku o zlatý jilec meče, čekal na hosty.

*) Sirventes: báseň troubadourská opěvající otázky veřejné, politiku, válku, morálku náboženství, blížila se satiře.

Na hlásce se ozval roh po druhé, zařinčely řetězy, padací most spadl s temným rachotem, zaskřípaly závory, brána se rozevřela a na nádvoří vjel hrabě Rajmon, maje po boku svém lovčího. Dvacet obrněných zbrojnošů doprovázelo pána.

„Čest a pozdrav nejslavnějšímu slavíku mého hrabství," řekl hrabě, sesedaje s koně. Pronášeje slovo „slavík", usmál se pohrdavě pod vousem a pohlédl na troubadourea s přimhouřenými víčky.

Ačkoli úsměv pohrdavý neušel pozornosti hospodářově, přes to odpověděl se zdvořilým klidem:

„Čest vám a pozdravení, pane hrabě. Chudý můj domek zapíše ve vděčné paměti čest, jaká ho dnes potkává."

„Mně prvnímu patřila čest vaší návštěvy, pane rytíři, neboť jsem starší a více mrtvol, než vy, viděl jsem na různých bojištích, ale když již nastal čas takový, že se meč sklání s úctou před loutnou, rozhodl jsem se donutiti vás svojí návštěvou k sousedské zdvořilosti. Doprovoďte mne, mladý rytíři!"

Opětně zkřivil ústa hraběte pohrdlivý úsměv.

Vystupovali zvolna po kamenných schodech.

Stanuv na chodbě, zastavil se hrabě a změřil vážným okem znaleckým zdi hradu i okolí.

„Vaše sídlo nevypadá nijak jako měkké hnízdečko slavíčí," řekl. „Mnoho tvrdých lebek by se rozbilo o tyto zdi, než by je zmohly."

„A také mnoho lebek křesťanských i pohanských se rozbilo o tyto zdi," odpověděl troubadoure, „ale ony stojí celé, netknuté."

„Vím, vím; pánové z Cabestaingh dovedli brániti svůj majetek, pouze vy . . . "

Hrabě se hryzl do jazyka. Troubadoure před ním otevíral dvéře sálu rytířského.

Visely tu na stěnách i na sloupech, podepírajících strop, zohýbané štíty, zarezavělé meče, potrhané prapory, četných svedených bitev úctyhodní svědkové.

Hrabě prohlížel s obdivem zbraně, pamatující věky minulé.

„Tenhle milostpán," ozval se, ukazuje rukou na ohromný meč, jehož ostří ztrávila úplně rez, „šířil strach za časů Visigotů!"

„Nemýlíte se hrabě," vysvětloval troubadoure. „Od vůdců visigotských pochází náš rod. Po nich totiž jsme sdědili světlé vlasy, kterých nedokázalo slunce Katalonské opáliti, ač tomu tisíc let."

Vilém z Cabestaingh měl skutečně bujné, světlé vlasy, padající v kudrnách na ramena, odrážející se obdivuhodně od snědé pleti jihozemcovy a černých jiskrných očí. Tato světlá ovruba zvyšovala krásu jeho suché, výrazné tváře.

„Snáze jest baviti se loutnou, nežli vládnouti takovým mečem," poznamenal hrabě, pohlédnuv opět s přimhouřenými víčky na troubadourea.

„Jak pro koho!“ odpověděl pěvec. „Takových, kteří umějí vládnouti dobře mečem, znám velmi mnoho, ano i mezi zbrojnoši nízkého rodu, ale mistrů písní čítá Provence sotva deset.“

S těmito slovy sňal troubadoure se stěny meč visigotský a zamával jim neočekávaně kolem hlavy hraběti s takovou rychlostí, že ten uleknuv se odskočil.

„Ale nechť se vám zdá o Maurech v noci svatební!“ zvolal hrabě. „Pověste to staré železo; nebudu si již činiti žerty z vaší loutny.“

„Loutnou převracím hlavy ženám, mečem pak roztloukám lebky nevěrcům, kteří pochybují o mé síle visigotské!“

Hrabě pohlédl nyní příznivěji na troubadourea.

„Začínáte se mi líbiti, pane rytíři!“ řekl přátelsky. „Slušelo by se naši mladou známost zaliti nějakým dobrým nápojem.“

Právě se ozval na chodbě roh jidlonošův na znamení, že snídaně je podána.

V jídelně čekaly na pány i služebnictvo jejich tři stoly, postavené do podkovy. U nejkratšího v předu, zakrytého bílým ubrusem, zaujali svá místa hospodář, hrabě Rajmon a rytíř Gaston, rytíř dvoru roussillonského; po pravé straně zasedli zbrojnoši šlechtického původu a jongleurové, na levé ostatní služebnictvo.

Vykonav modlitbu, pokynul troubadoure třem chlapcům, oděným v modré tuniky a bílé ponožky.

Pážata přiběhla s měděnými umývadly a ručníky. Když si rytíři umyli své ruce, postavili se chlapci za jejich křesly.

„Chtěl jste dobrým vínem skropiti naši mladou známost,“ začal troubadoure. „Sklepů roussillonských nemá Cabestaingh, ale přes to mám naději, že se mým Saint Pourçainem*) neotrávíte.“

Pokynul jednomu pážeti. (P. d.)

V. Velvarský:

Pod staletým topolem.

Svých snů zde hledám uvolněné nítě,
jež duchem tkány pestrou přízí dají,
však každým jitrem vídám při úsvitě,
jak z mojí ruky zase unikají:
Ten starý topol! čeho býval svědkem,
co as ten jeho šelest v sobě tají? — — —
A duší mi vždy světla prokmytají,
jak hovořil bych se svým dávným předkem.

*) Saint Pourçain, město v jižní Francii na trati Paříž—Lyon, pěstuje se zde víno.

Cyril Berka:

Jízda králů.

V některých krajích na Slovácku (Uh. Hradiště, Uh. Brod) o svatodušních svátcích jezdí mládenci na opentlených koních po dědině, dům od domu. Jest jich asi 20, z nichž 3 jsou oblečeni v ženských krojích, totiž král a dvě pážata Několik jich vyvolává, jiní vybírají dárky. Poněvadž krák nemluví, mívá někdy v ústech růži.

Z říkání vyvolávačů.

Před tímto domem je zelená tráva,
prosím vás, rodiče, vydejte vy nám vašeho krála.

Před tímto domem je rozmarýn zelený,
prosíme pana starostu o dovolení.

Před túto farú můj koníček skáče,
že tento velebný pán pěkně v kostele kázání káže.

Před tímto domem větérek fučí,
že tento pan učitel dobře děti ve škole učí.

Před túto hospodú je járek,
že nám dá pan hospodský pár cikárek.

Na tomto domě bílý komín,
že je tam švarná hospodyň.

Před tímto domem hruška bělica,
že je tam obratná děvčica.

Před tímto domem vlašťovička letí,
že sú tu hodné děti.

Před tímto domem hromada smetí,
že sú tu za oknem soplivé děti.

Před tímto domem sú jablka koty,
že ten pan mistr šije pěkně boty.

Před tímto domem je bránka,
že tu bývá má milá panenka.

Před tímto domem slunko svítí,
že tu děvčata maju vonavé kvítí.

Před tímo domem můj koníček sa točí,
že sa na nás dívaju z okna dvě modré oči.*)

*) Vyprávěla Albína Kocandová, Mikulov na Moravě.

Jan Voborský:

Luis de Camoens a jeho „Mater Dolorosa“.

Causerie z ovzduší básnictví portugalského.

(Fragment z rukopisu díla „Kult Marianský v poesii světové“.)

Vstupujícímu do klášterního nádvoří hradčanské Lorety zjevuje se opravdu jak v nějaké zbožné pohádce kus bývalé architektonické krásy barokní, snad už vlivem živlů dosti silně zvetešelé, oprchalé a přec jen při tom všem ještě pořád tak mocně vábné a tak podmanivě líbivé. — I v těch ambitech, na jejichž stropech, štukem rámcovaných, jsou cyklická zobrazení jednotlivých invokací litanie Loretánské, tají se v němém pološeru, někde i v polopřítmí cosi stům zvědavců neznámébo, nepochopitelného a jen málo zasvěcencům přístupného, totiž intimně přítulná romantika doby barokní, vyvrcholivší v tom, že šlechtičny zašlých dob portretovány jako světice zírají tam s ploch obrazů pod nevelkými tabulemi skla, spájenými v jedno šedými proužky olova, na lidi z generací, nemajících snad již ani stopy vroucího pochopení něčeho hlouběji náboženského. — — A tak i fontána v pravo od „casa santa“, nad kterou r. 1703 sochař Jan Michal Biderle do poddajného pískovce takřka pietně dle časové manýry v duchu baroka vbásnil sochu Panny Marie Nanebevzaté, jest již jen pouhým modelem malířů a hlavně akvarelistů, pouhým předmětem občasné zvědavosti a jepicovitě kratkého, rychle mroucího zájmu bezzájmových lidí dneška — aby tím vzrušněji zapůsobila celou svou poesií a dávnou krásou svou na srdce zbožně citlivé a na rozechvělou mysl člověka, jenž v těch zamlklých ochozech rázovité hradčanské Lorety v tichém hlubokém zadumání a v básnickém snění jako kdož ví kde kraj světa dovede prodlíti snad po celé hodiny. — Jak poslové nesouci pozdravy a vzkazy z modrošedých dálek a výšin oblačných, kam jen pružné křídlo ptačí se smí odvážit, krouží nad monumentálním druhdy sousoším Madonniným holubi, usedají na oprýskané a mechem oděné okraje fontány a důvěřivě vvhupují se lehkým graciesním rozmachem bílých křídel k nohám Matky Boží, nad kterou staré akáty koncem máje v nejplnějším rozkvětu a výdechu silné vůně tvoří řasnatý baldachýn mladého zpeřeného listí a bělostného hedvábí kvetoucích hroznů. — A když zacloumá jimi západní vítr, zapadnuvší přes balustrády a střechy šedého klášterního průčelí až sem do nádvoří zarůstajícího travou a svítícího v červnové noci plejadami svatojanských mušek, tu jako by vánice vonného sněhu těch květů oblétala Madonnu a závějemi plnila vyschlou fontánu a lehala na stylisovaná kyprá oblaka pod jejíma nohama.

Kus romantiky v rámci umění, v rámci architektonické krásy barokní. Té krásy a romantiky, za kterou se lidstvo kdysi tak horlivě a vroucně jako ve ptačím rozperutění hnalo, aby se jí, zotročeno a zuboženo pozdějším střízlivým a nevzletným nevkusem, zpronevěřilo v životě, v umění i v náboženství, netuše, že právě církev římsko-katolická a vznešený kult Marianský zachovají až

do dalekého budoucna její zřetelné, velké, světlé stopy, zdroj jiskřivých, odlétavých a snad zcela marných snů o nevystihlém krásnu těm, jimž hřejivý cit pro krásno v umění i v poesii dávno již z vadnoucího, ne-li dokonce svadlého květu srdce vyprchal nezachranitelně a nadobro!

Ta zdánlivě již dodýchavší a zdánlivě ve chladném hrobě pod stínem železobetonových arkád novodobého života k strnulému spánku uložená romantika barokního umění hradčanské Lorety má však až dodnes také svou typicky romantickou štafáž, trosečníky lepších druhdy časů, vyvržené vzedmutou a kalně zpěněnou vlnou osudu na břeh ostrova domu Božího, domu modliteb a tiché řeholnicky zbožné poesie. — Tam vidíme ženu—žebračku. — Sotva se namáhavě o černé oprýskané holi dobelhá do Lorety, ztěžka usedá na studený kamenný stupeň; křečovitě sepiaté ruce s růžencem složí do klína a její za lepších dob mládí ohnivý zrak nyní pohasl, znehybněl a potáhl se jakous velkou mlhou — do reziva vyrudlý krajkový šátek tu onde protržen ukazuje vlas šedý, splihlý a plavě prožloutlý jako prudkým lijavcem k zemi ubité resedy — — — a což ten její soused a partner z cechu žebráků, ten jednonohý ubožák odněkud z těch nízkých domků u Malovanky nebo sousedství benediktinského monastýru Břevnova, s vousem až po pás dlouhým jak stříbrošedý lišejník na větvích obrů pralesa a s kloboukem širokým jak malíři mívají — jeho vlhké, modré a snivé oči vyčítavě zadívají se na každého, s jehož ruky sklouzne niklový penízek do klína ubožejší jeho sousedky. — Není to také kus romantiky se schodišť a stínu nádherných, skulpturně přímo přepychových portálů chrámů ve Španělích a v Portugalsku, romantiky stavící se každodenně na odiv pod protrhaným závojem osudovosti a tragedie životní? — — —

Nedivno tedy, že hledaje perly dávné poesie Marianské a pevně jsa odhodlán, abych ne-li snad samostatně v tisku a v appartní skvostné knižní úpravě, důstojné sladkého a svatého jména Matky Boží, oblétaného a slaveného druhdy všelikým uměním jako růže rojem motýlů, aspoň ve statích naší katolické revue „Vlast“ nebo v rukopisech archivu milého mi Lurdského spolku zanechal z jejich přebohatého pokladu ty nejvzácnější perly růžového zbarvení a lesku, zastavil jsem se touto causerií též u básníka, jehož život již hned od té první napsané znělky byl pln vzrušení a takřka prosycen a prostoupen romantikou, kvetouci až do podzimního v životě smíření s Bohem, romantikou pestrou a barvitou jako ty georginy a astry našich zahrad i našich hřbitovů, když už za prvních studených větrů severních a mlh a deštů javory a břízy shazují s korun svých zlato a kaliny žhavý purpur vadnoucího listí na prošedlou skráň země chystající se pozvolna k dlouhému zimnímu spánku pod stříbrným závojem měsíčních nocí a pod měkkým hermelínem sněhu, na němž jako jemný krajkový desin uléhá snivá modř táhlých stínů. — (P. d.)

Ondrouš Fritz-Vltavotýnský:

Mikuláš Dačický z Heslova.

Minulého roku*) pořádali rodáci a rodačky z Týna nad Vltavou sjezd, který zahrnoval oslavu 100. výročí úmrtí Ant. Jaroslava Puchmajera, rodáka Vltavotýnského († 29. IX. 1820), kněze buditele a zakladatele novočeského písemnictví, uvádějícího v život vědeckou nauku Dobrovského o správném přízvuku českého verše.

Ochotníci místní sehráli tehdy (8. a 9. srpna) veselohru Lad. Stroupežnického: „Paní mincmistrová". Poněvadž osoba Dačického sehrána tehdy k veliké spokojenosti diváků a zavdala podnět k hovoru mnoho o Dačickém, ježto málokdo může si utvořiti vlastní názor o této zajímavé osobě středočeské literatury, neboť přímých zpráv historických o něm celkem není, chci podati jakousi celkovou charakteristiku Mikuláše Dačického z Heslova.

Na osobnost Mikuláše Dačického můžeme se dohadovati jen z toho, co zanechal. Než knihy jeho nejsou dnes četbou moderní a tak musíme sáhnouti po jiném zdroji poznání světlých i stinných stránek tohoto „veselého šprýmovníka". Jednim z nejlepších pramenů je práce Stroupežnického: „Paní mincmistrová".

Zmíněná veselohra je spíše báseň situační. Hlavní její cíl je jistě znázorniti život za zlatých ještě časů v slavném království Českém, kdy ještě na Horách Kutných se dolovalo. Tak bychom mohli souditi, nepřihlížejíce k osobě pana Dačického, jíž beze sporu přísluší ve veselohře první místo, jako osou děje je nevinný polibek ctnostné paní Žofce věnovaný panem Dačickým, jeho cíl a divný výsledek.

Z literatury je známo, že, v hrubých rysech řečeno, byl pan Dačický rozmarný a veselý šlechtic, společník, rád si popil, tu i tam nějaký žertík provedl a časem si zabásnil. To vše potvrzuje veselohra Stroupežnického.

Aby se však nezdálo, že snad jednostranně podána je jeho celá povaha, uvedeme posudky vážených osobností veselohry samé. Již pan mincmistr Vilém z Vřesovic a z Doubravské Hory na Vchynicích podává nám hezkou charakteristiku. Obesílá šepmistry Mikuláše Vodňanského z Čažarova a Jindřicha Labušku, aby konec učinili těm divokým výstupkům, jež na Horách Kutných na potupu řádu dobrého a poctivých lidí pohoršení provozuje „výtržník, zhýralec a frejíř" Mikuláš Dačický z Heslova. Je to nepěkná poklona našemu hrdinovi, a také ji Ludmila z Vřesovic a na Dobřeni, rozená Voděradská z Hrušova, paní mincmistrová omlouvá.

„Je pan Dačický muž na smyslech bystrý, světa zkušený a v literním umění a jazycích starých nad mnohé mistry a bakaláře učený a zběhlý." Zjevně si tyto posudky odporují, ale musíme vziti v úvahu různý „religion" soudců.

*) Psáno roku 1921.

Pan mincmistr je katolík, paní mincmistrová sub utraque — a z toho vidno, proč onen haní, tato chválí.

Tyto výpovědi nestačí — musíme zkoumati dále. Říkává se: „Pověz mi, s kým obcuješ, já ti povím, jakým jsi?“ Kdo se tedy stýká s panem Dačickým? Kde? Bylo jistě více těch společníků, ale jménem uveden ve veselohře pouze jeden, panošek ve službě mincmistrově Zdeněk Loreckỳ z Elkuše. A tomu domlouvá jeho pán: „S vůlí pana otce svého dal jsi se ke mně na službu, abys mravům dobrým a způsobům panským se přiučil. Ty však svévolně plichtíš se k panu Mik. Dačickému . . . A popíjíš s ním času nočního v domě šenkovním „u Měděnků“. Zakazuji tobě všecky schůzky s tím zhýralcem!“ Zase divná útěcha. Ani „čistý“ pan David Wolfram, rud a kyzův horních šmelcíř kumštovní nevydává mu hezkého vysvědčení. Naříká na zlé lidi a mezi nimi uvádí skladatele posměšných písniček, Dačického. Nedivíme se mu však ani panu Tobiáši Třískovi, mince pregéři, pozaunéři výbornému, jenž tituluje pana Dačického „člověkem sodomským“ a „starým Korzounem“.

Bohužel stejné postavení proti Dačickému zaujala i poctivá paní Žofka, jež žádá za „náležité opatření na své poctivosti“, aby ji každý opilec a pobuda na veřejných ryncích líbati nesměl. Je tedy dle jejího úsudku pan Dačický „opilec a pobuda“.

Když však pana Dačického za provinění čeká vazba, tu těší ho Zdeněk z Elkuše: „Ač mnozí zde na Horách lehce si tebe váží, já vždy cítil, žes přece jen člověk srdce dobrého. My ovšem víme, proč Zdeněk tak chválí a proto poslechneme osobu vážnější, sympatickou, totiž paní mincmistrovou, jež mateřsky pana Dačického napomíná a kárá: „Já nejednou jsem tobě z těžkosti pomohla proto, žes hlava bystrá a nad mnohé stavu urozeného učený. Kdyby jiný tvé učenosti měl a tvůj erb starožitný, dávno již by držel některý z předních úřadů zemských. Ty však svůj život jen v bujnostech a nezvedenostech vedeš, mnohých věcí nenáležitých proti Pánu Bohu a dobrým lidem před se béřeš a jen po domech šenkovních se potloukáš.“

Vidíme a slyšíme stále totéž — Dačického jako hýřila a lehkomyslného. Je nám hrdiny už líto, každý ho haní, ale tu přijde důkaz nad jiné pádný, jenž způsobí obrat v situaci.

Zachráněný Ondřej Brtnický, marejšdník horní, označuje Dačického za svého zachránce, už deset havířů na Kaňku vyhledal, stem dolarů podělil, aby se o rentování jeho pokusili; děkuje mu srdečně a nadšeně za jeho čin křesťanské lásky.

To i mincmistrová pochopí a odprošuje Dačického, jenž o sobě rozjímá takto: Jedenkaždý praví jen: rváč, fechtýř, piják a frejíř Dačický . . . užitečného o Dačickém tu na Horách nic nevědí . . . Že však ten starý fechtýř a piják také srdce má . . . a že mnohé hodiny práce užitečné bedliv a pamětliv jest . . . že památku po sobě zůstaví lepší, než kterýkoliv z těch pánů, již nyní drží přední úřady zemské — tím, že sepisuje, co ve světě a předem v této zemi české se sběhlo slavného i truchli-

vého, a kteréž kroniky pánům Čechům zůstaví po sobě. Po letech snad mnohý, rozumně to čta, řekne: „Dačický byl sice hlava divoká, ale vlast svou a ty Hory Kutné upřímně miloval a v poctivosti choval památku mistra Jana Husi."

A tu Dačický, jenž o sobě praví, že už křivdám dávno uvykl, přijímá od pani mincmistrové pochvalné uznání: „Zde na Horách mnozí jablko pro skvrny některé povrchní od sebe odvrhují — já však nalezla, že uvnitř zdravé jest a dobrých jader pěkný počet v sobě chová."

Podobné chvály jsme již dlouho o našem urozeném pánu neslyšeli. Ale od té doby vede si Dačický velice chytře, mistrně, opravdu „hlava bystrá", jak charakterisuje Dačického pani mincmistrová.

Dovedně se dostane na svobodu a podaří se mu věci, jichž by nikdo nečekal. Místo něho lapen Wolfram, šmelář kumštovní, i se slavíčky-tolárky a vsazen do klicky — právě, když chtěl z ní uletěti.

A ještě divnější věc. Ta poctivá paní Žofka, pro niž vznesl pan Dobiáš na pana Mikuláše žalobu „z nářku cti ženy počestné", ohražujíc se proti tomu, aby ji ledajaký piják veřejně líbal — ta přivedena na šňůře, dle níž Dačický měl vydláždíti ulici od kostela sv. Barbory ke kostelu sv. Jakuba. A konecně, ku podivu i pan Dobiáš nejvýš rozhněvaný na Dačického, vyzývá své srdíčko zlaté, aby toho urozeného pána z vděčnosti za své retování líbezně objala a lahodně políbila. A pan Dačický, byv ujištěn, že nebude dlážditi, milerád vyhovuje . . .

Tolik asi podává naše veselohra. Shrneme-li vše, vidíme před sebou Dačického jako lehkomyslného, bezstarostného občana, jenž rád za džbánkem posedí, vtipy tropí a lidi škádlí, ale vedle toho i vážnou prací se obírá pro budoucí pokolení.

Srdce je vůbec zcela dobrého, jak se ukázalo v nehodě Brtnického, ovšem jeho bujnost a rozmary hrají všude svou úlohu.

My také opravdu, čteme-li ať již jeho vlastní práce, jimiž se paměti naší dochoval, či práce o něm, tvoříme si úsudek konečný: „Byl sice hlava divoká, ale vedle truňku vlast svou a Hory Kutné upřímně miloval."

◎ ◎ ◎ ◎

Literatura.

ČESKÁ.

O spravedlivé rozluce církve a státu. Několik námětů na uváženou všem lidem dobré vůle v čsl. republice. Napsal Václav Oliva. Tiskem a nákladem Družstva Vlast. V Praze 1922. (Obrana víry. R. XVI. č. 3—4) Stran 68. Cena 3 Kč.

Ministr zahr. věcí zmínil se ve své řeči v senátu N. S. dne 8. března 1921 o rozluce církve a státu v čsl. republice a sdělil, že prý by se Vatikán s touto rozlukou u nás smířil, kdyby byla provedena duchem jisté smířli-

vosti, jako tomu bylo na příklad při rozluce brasilské . . . Jisto je, že rozluka církve od státu je cosi nepřirozeného a škodlivého; jest to vlastně vytržení, rozdvojení občanstva na dva tábory sobě protivné, jež vedou navzájem boj, a to boj vyhlazovací. Jedna strana snaží se druhou vytlačit, ba vyhubit, a klesají tak obě na nižší kulturní úroveň. Co platno křičet stále: humanita, humanita — pokrok, pokrok! — když mysl nevěrců hoří nedočkavou nenávistí a touhou, aby už co nejdříve nebylo ani jediného člověka, který by ještě Boha vyznával a ctil. Proto církev brání se této rozluce a přijímá ji jen jako nutné zlo. Budiž každému popřána svoboda přesvědčení, ale také ochrana přesvědčení. Stát — vláda poctivě smýšlející a o blaho občanů pečující si rozluky také nepřeje; po rozluce touží jen nevěrecké strany, vlastně jen jednotlivci v nich, kteří vedení uchvátili. S tohoto asi stanoviska pohlíží na rozluku církve a státu autor brožury, jejíž titul nahoře uveden. Jako při všech svých pracích, probírá spisovatel i tento předmět s náležitou znalostí, důkladností a bystrostí. Největší část práce věnována jest věcné a přesvědčivé kritice požadavků, jež přednesli agitátoři čsl. církve na schůzi v „Lucerně" dne 13. února 1922. („Znárodnění" — odcizení a spoluužívání katolických kostelů, rozdělení dotace kultové ze státních, zemských a obecních rozpočtů, systemisování míst učitelů čsl. náboženství, zřízení theol. fakulty.) Nelze tu podávati postup a obsah pádných důvodů, jimiž pan spisovatel neoprávněné požadavky čsl. sekty odmítá a poráží, tu lze jen známými slovy: tolle, lege! Četbu spisku co nejvřeleji doporučujeme. L † al.

Hlasy Svatohostýnské. Měsíčník pro lid. S povolením nejd. arcib. konsistoře v Olomouci a řeh. představených vydávají Otcové Tovaryšstva Ježíšova na Sv. Hostýně na Moravě. Vychází vždy počátkem každého měsíce. Celoroční předplatné 12 Kč. Administrace na Sv. Hostýně u Bystřice. Ročník XVIII. 1922. Tiskla knihtiskárna J. Slováka v Kroměříži. Větší 8 ka. Str. 188.

Utěšeným a zajímavým zjevem je, že nejpamátnější poutní svatyně mají své věstníky a časopisy. Před 18 lety ujali se této myšlénky Otcové řádu T. Ježíšova na posvátném moravském Hostýně. Byla to myšlénka dobrá, jak dokazuje právě dokončených 18 ročníkův. „Hlasy Svatohostýnské" přinášejí každý měsíc všem ctitelům moravských Lúrd zprávu o milé jejich svatyni, rozcházejí se nejenom po užších našich vlastech, po Moravě, Slezsku, Slovensku, Čechách, nýbrž pronikají až za moře do daleké Ameriky. Obsah jejich se zdokonaluje každým rokem. Původně stál časopis ten ročně 1 korunu. Nynější všeobecné zdražení všech potřeb na cenu desateronásobnou, jež se jeví zvláště v oboru tiskárenském, kde ceny vystouply poměrně ještě výše, než v ostatních oborech, přineslo to sebou, že i předplatné Hostýnských Hlasů obnáší nyní 12 Kč. Při nynějších poměrech není však cena tato nikterak přehnanou. To, co se skýtá v úhledném časopise tomto, nedostalo by se jinde za peníz ten. Titulní stránka každého sešitku je ozdobena celostránkovým obrazem hlavního oltáře svatohostýnského; vidíme tu Matku Boží, před trůnem jejím pak se modlí zástup poutníkův. Všechny stavy, jež jsou tu na obraze zastoupeny, ukazují tak pěkně, jak Hlasy Svatohostýnské razí si všude cestu. Hlasy Svatohostýnské mají svůj stálý program a své stálé rubriky. Především snaží se prohloubiti ve svých čtenářích znalost Sv. Hostýna, jeho svatyň a památností. Přinášejí je proto také v četných obrazech. Je tu stálá rubrika pro všechny poutníky a ctitele svatohostýnské. V ní dočteme se, jak podivuhodným způsobem slyší Panna Maria Svatohostýnská ty, kteří v potřebách jí vzývají. Poněvadž posvátná poutní svatyně a hospice při ní stojící jsou na temeni hory 736 metrů nad hladinou moře, zajímá čtenáře povětrnost, jaká je tam během roku. Proto je věnována předmětu tomu vždy jedna stať. Jiná stálá rubrika je o návštěvě chrámu po celý rok, o poutních průvodech a o poutnících, kteří tam zavítají, o kostelních a poutních slavnostech, o nových stavbách a výzdobě hostýnské a pod. Kromě této kroniky specielně svatohostýnské přináší časopis ještě statě všeobecně poučné a vzdělávací. V každém čísle je několik hezkých básní, povídka, stať rozjímavá, články poučné a zábavné, zprávy ze Sv. Hostýna, výňatky z dopisův odběratelův, příhodný obrázek většinou

ze Sv. Hostýna a jiné. Jsou tu články krátké, ale také delší pojednání, na př. liturgický výklad mše svaté, o častějším sv. přijímání, o vroucím ctiteli Mariánském Bohuslavu Balbínovi a jiné. Rovněž je tu několik nových písní hostýnských i s notami. - Dle uvedeného jsou „Hlasy Svatohostýnské" časopisem velmi dobrým, který lze všem přátelům ušlechtilé četby doporučiti co nejvíce. Každého budou zajímati poutavé zprávy Svatohostýnské, ale i jiné všeobecné články každý rád a s užitkem si přečte. — Kromě toho budou jedenkráte dobře redigované „Hlasy Svatohostýnské" nejenom bohatými annály velepamátné naší hory moravské, nýbrž také výmluvným dokladem prohloubeného upřímného života křesťanského v zemích našich, a úcty Mariánské zvláště. Msgr. Dr. Rudolf Zháněl.

Tři kapitoly o sv. Janu Nepomuckém. Napsal Josef Pekař. Nákladem „Vesmíru". Praha 1921. Stran 60. Cena 6 Kč 60 h.

Fanatický odpůrce úcty svatojanské dr. Herben otiskl v Národních Listech dne 14., 15. a 16. května 1920 útočné články proti katolické církvi, při čemž urážlivě se zmínil také o prof. Pekařovi. Byv takto vyprovokován, napsal pak prof. Pekař do Nár. Listů 16. května 1920 článek, který způsobil na všech stranách hotové zděšení. První vědecká autorita vystupuje tu nepokrytě na obranu světce protestanty a nevěrci na smrt nenáviděného. Další články napsal pak prof. Pekař do Nár. L. dne 11. a 17. června 1920. Více neodvážily se Nár. L. otisknouti a člen jejich redakce dr. Scheinpflug stranickým prohlášením spor ukončil. Prof. Pekař vydal pak své články souborně s odpovědí na „doslov" Scheinpflugův. Na str. 29. praví spisovatel: „Teprve věda na základě svého nového materiálu mohla světce rehabilitovati." Mnozí a mnozí snažili se již „nárok světcův na titul svatosti popříti a to s neobyčejným úsilím" (41), ale úsilí bylo marné. Na sta soch světcových zničeno, na tisíce řečí potupných proti světci promluveno a článků napsáno, ale vše nadarmo: před majestátem skromného světce hanbou i hněvem chvěje se malomocný odpůrce. L † gt.

Nik. Alex. Lejkin: **Zápisky psa Polkana.** Z ruštiny. Vydalo Zemědělské knihkupectví (A. Neubert). Cena Kč 11.

Pes Polkan měl býti utracen, že jeho pán, vládní rada, nechtěl za něj zaplatiti daň. Proto utekl a prodělal rozličná dobrodružství a příhody s jinými psy. Posléze stal se psem hasičským, totiž doprovázel hasiče k požárům. Psi zde mluví řečí lidskou, stěžují si do hořkých osudů svých. Kniha jest plna paměti plných citu, humoru i satiry. Illustrována J. Ladou. Čte se pěkně, obeznamuje s ruskými poměry.

JUDr. Otakar Frankenberger: **Agrarismus.** Národní hospodářství se stanoviska venkovského lidu. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč 30.

Zemědělství jest prospěchem, základní podmínkou existence a hospodářským rozkvětem státu. První díl této knihy jedná o výrobě, která jest založena na nejnovějších poznatcích badatelů. Díl druhý pojednává o rozdělení důchodů, při čemž věnuje se hlavní pozornost ovšem důchodu zemědělskému. Dále jsou tu statě o pozemkové reformě, celní ochraně zemědělství. Zejména pojednáno o vykořisťování zemědělství vlastníkem půdy, kapitalistou, dělníkem a konsumentem. Na konec podán krátký vývoj agrární od osídlení Evropy do dnešní doby. Kniha obsahuje mnoho poučného pro příslušné kruhy i širší čtenářstvo. d.

Karel Klostermann: **Na útěku.** Vzpomínka na rok 1866. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena Kč 15.

Spisovatel, jenž právě dožil 75. rok, podává čtenářům knihu vzpomínek. V tom věku člověk rád vzpomíná, píše memoiry. Ale práce „Na útěku" čte se také jako román. Jedná o roce 1866, jenž se vryl hluboko do paměti. Klostermann jako šestnáctiletý jinoch zažil onu pohnutou dobu. Ovšem junák nebral tehdy události příliš tragicky, ani humor tu neschází. Jeví se tu mladistvý zápal a touha po mladistvých dobrodružstvích. Autor vypravuje mistrně o tragických scénách, obsazení Čech Prušáky a jejich hospodaření. Klostermann obrací se k naší mládeži, kterou tolik miluje a přeje si, aby též měla své krásné vzpomínky. „Zapadla jsi, dobo zlatého mládí

oj, dobo sladkých illusí a malovaných snů, a jen vpomínky po tobě, zůstaly," vzdychá autor na počátku tohoto jubilejního románu. Líčiti přednosti jeho potom, co bylo o spisech Klostermannových psáno, bylo by zbytečno. Nakladatelství k němu přidává krátký životopis. d.

Výbor ze spisů Václava Kosmáka. Pro mládež upravil Edv. Eipl. Díl IV. S illustracemi Karla Rélinka. Nákladem Občanské tiskárny v Brně. Cena Kč 6.

Před jistou dobou ujala se myšlenka upravovati ze spisů vlastně určených pro dospělé též něco pro mládež. Ovšem nedá se tak učiniti při spisovatelích všech a to hlavně tam, kde by se musilo mnoho vynechati, až by tím trpěl obsah. U Václava Kosmáka je jinak; jeho téměř všechny spisy může čísti i mládež. Proto upraven pro ni už díl čtvrtý, jenž obsahuje 15 menších prací, původně vycházejících jako feuilleton. Některé jako by psány byly přímo pro mládež: Ze školy, Anděl Strážce, Vánoční kukátko, Štědrý večer. Dobře vybírati více jasna než stínu. Ani by se spisovatel nehněval, kdyby židák zůstal jenom židem. I mládež se knihou pobaví a poučí. Liga † 12.

Promluvy. Cyklus VIII. O andělích strážných. Sepsal František Žák T. J., Praha 1922, Kotrba, 67 stran, 7 Kč.

Málo povšimnut, dosud neoceněn — vždyť ani naše velkolepá encyklopedie „Ottův Slovník Naučný" jej nezná — sepsal a vydal P. František Žák celou řadu knih, vědeckých článků, básní, povídek pod svým jménem i pod pseudonymem V. Hradský. V nedávno uplynulé době vyšly na př. od něho básně „Ohlasy žalmů", dvoudílná věrouka, podíl Dědictví Maličkých na rok 1921 má jeho povídky „Ze života pro život" o 87 stranách, královéhradecké tiskové Družstvo vydalo prvý svazek jeho povídek o 176 stranách.

Žák má též zvučné jméno jako kazatel. Dosud vydaných jeho sedm svazků „Promluv" u Kotrby byla vesměs cyklická kázání, svazeček tuto oznámený osmý, obsahuje osm řečí o andělích strážných. Předmět naprosto vyčerpává a probírá z těchto hledisk: o andělích vůbec, o andělích strážných zvláště, vznešenost a rozdělení andělů, služby andělů strážných, naše služby andělům, andělé v životě mučedníků a poustevníků, v životech jiných světců a světic božích. Poslední promluva pojednává o archandělích Michaelovi, Rafaelovi a Gabrielovi.

Již tento stručný obsah nastiňuje, že Žák ovládá látku. Při jeho známé vědecké akribii, zrovna nesrovnatelně velké sečtělosti, dovednosti, přísnou vědu popularisovati, uměni vplésti v řeč a tím učiniti předmět zajímavý, mnoho nových příkladů a podobenství podal v řeči skutečně vhodné. U jiných národů předčítají se podobné knihy v rodinách, což se však sotva u nás někde přihodí, ač by toho zasloužila tato s velkou pílí i láskou k věci spracovaná kniha, která podává látku slohem každému srozumitelným a způsobem, všem se zamlouvajícím. Ignát Zháněl.

Sursum. Věstník Klubu duchovenstva československé strany lidové. Redaktor Stanislav Pilík. Ročník I. Praha 1921. Vydává Klub duchovenstva českosl. strany lidové.

Děsné štvanice proti církvi katolické vyvolaly tento měsíčník, který neohroženě odráží útoky protivníků a staví poměry do pravého světla pro lidi — dobré vůle! Jak úkolu tomu snažil se dostáti, vidno téměř ze všech prací tohoto ročníku; upozorňuji jen na tyto: „O pastoraci za změněných poměrů náboženských" od V. Olivy; „Rozluka církve od státu" od dr. Frant. Reyla; „Pastorace naší doby" od Ant. Hoffmanna; „Jak chrániti chrámy proti zabrání příslušníky jiné církve" a „Ochrana církevního majetku" od JUDr. Jos. Líbala; „Na obranu slovanské liturgie" od prof. dr. Jos. Vajse; „Pozemková reforma a beneficiát" a „Prodloužení pachtů polních" od Aug. Nováka; „Kulturní sjednocení se slovanským východem" od dr. Jos. Dvorníka; „Vlastencové z roku 1921" od dr. Rudolfa Horského a j. Přátelům pravdy a především duchovenstvu doporučuje se vzorně vedený list tento vřele. Seb. Rada.

Svatý Antonín, pomocník ve všech potřebách. S dovolením církevních i řeholních představených sepsal P. Jan Evang. Urban. 1621. Nákladem „Studentské koleje sv. Antonína" v Uherském Hradišti. Cena 8 Kč. Tiskla „Snaha" (Fr. Olšovský), Drahotuše-Hranice.

Po předmluvě, v níž autor podotýká, že úcta sv. Antonína, tohoto apoštola XIII. století, jenž působil za poměrů velice podobných nynějším, rozšířila a šíří se v celé církvi katolické, že uctívání svatých nezáleží jen v obdivování toho, co velikého vykonali, ale hlavně v následování jejich ctností. V části prvé pojednáno pak o životě a zázracích tohoto světce, v části druhé jsou modlitby a pobožnosti k sv. Antonínu, v části třetí veřejné litanie, křížová cesta a odpustkové modlitby, konečně v dodatku podáno vysvětlení o duchovním svazu, o chlebě, o koleji svat. Antonína a připojeny dvě písně. Jos. Fabian.

Otčenáš. Povídka od Josefa Pavlovického. V Čes. Budějovicích 1922. Nákladem vydavatelstva časopisu „Hlas Lidu". Cena 8 Kč.

Vydavatelstvo listu „Hlas Lidu" stará se svědomitě jak o vzdělání, tak i o zábavu čtenářstva; z té příčiny vydalo již několik poučných i zábavných knih, jako „Křesťanský názor na svět" (2 díly), „Rukověť křesťanského socialismu", „Česká národní církev," „Vědecký a náboženský názor o původu světa", „Pravda o Janu Husovi", „Jakou budeme míti školu?", „Český legionář" (román od J. Staňka) a m. j. Počet ten rozmnožen nyní povídkou svrchu uvedenou (275 stran), líčící osudy dívky matkou zavržené a provdavší se za boháče Silberera místo za svého dřívějšího milence Janusa, s nímž onu dívku měla . . . Nebyla ovšem ve svém manželství šťastnou a dosti vytrpěla za svoji nevěru. Dcera její sloužila u ní, ale ani jedna ani druhá nevěděly, jak jsou si blízkými. Dcera mrzela se na svoji matku, že se k ní nehlásí a nechtěla se za ni pomodliti ani Otčenáš . . . . Ke konci však všichni se shledají a usmíří. Fab. Budil.

RUSKÁ.

Preslědovanije katoličestva. (Pronásledování katolictví.) V tomto novém spisu vyšlém v biskupském městě, zvaném Kamienice v zemi Podolie, líčí se hrozné pronásledování Poláků i v celém Podolsku a především v diecési Kamienice Podolské se strany ruské vlády. A přece svobodou v Rize byla ruskou vládou svoboda náboženství Polákům zaručena a slavně ujištěno, že jejich náboženství bude ctěno a církevní majetek zůstane bez pohromy. Tato smlouva se šlape sovětskými vrchnostmi, což vidno z těchto činů: 1. Kostely, kláštery, fary, které byly zvláštním majetkem duchovních, se vyvlastňují a k jiným účelům zařizují. Tak palác biskupa kamienického a kaple katedrální vzaty pro školy; fara z Merkarowa vzata za kanceláře lesní administrace; klášter z Winice jest nyní komunistickým klubem; v jiných farách, jako v Jiltuszkowě, Felsztyně, Lityně jest teď umístěno vojsko a z farní budovy lspolkom jsou nadělány kanceláře.

2. Narození, svatby a úmrtí musí se zanášeti v sovětských kancelářích a jedině potom jest dovoleno duchovním křtíti, kopulovati a pohřbívati. Jen v neděli a ve svátky, když jsou sovětské kanceláře zavřeny, smí býti dítě pokřtěno, jinak jest kněz trestuhoden.

3. Ačkoliv sovětská vláda vyhotovila zákon na rozluku církve a státu, přece se míchá ustavičně do církevních záležitostí. Na př. naléhá na to, aby kněží požehnali lidi, kteříž manželství uzavříti nemohou (jako rozvedená atd.). Tímto způsobem bere vláda právo uznávati manželství za platné aneb za neplatné.

4. Zapovídá se vyučování náboženství a věšení posvátných předmětů, docela i v partikulérních školách; pro děti pod 18 let jest každé vyučování kterémukoliv náboženství zakázáno.

5. Veškerá církevní zaměstnání, jako registra narození, manželství a úmrtí byla duchovním vzata.

6. V největší části obcí byly odebrány hřbitovy kostelům a administrace byla přenesena na sovětské vrchnosti, které všecko zanedbávají.

7. Na rozličných místech vymáhá se nájemné na faráři, ačkoliv mu fara

právem náleží. 8. Proti všemu právu přivlastnila si sovětská vláda cenné předměty, kostelům náležející, pod záminkou, že peníze za ně utržené se upotřebí k odstranění hladu, avšak když lid na různých místech cenu posvátných předmětů v zlatě aneb ve stříbře nabízel, nechtěli nabídku tu sovětští úředníci přijati. Dostali rozkaz katolické náboženství profanovati. Toto hanobení vlastnického práva mělo všelijaké nepokoje za následek, neboť náboženský cit lidu byl takovým počínáním roztrpčen. V Derazně vzal sovětský úředník z tabernákula kalich s posvátnými konsekrovanými hostiemi a jednomu židovi prodal, což způsobilo prudké vzrušení u obyvatelstva. 9. Vláda sovětová kněze bezčetnými soudy pronásleduje, poněvadž prý kostelní předměty a křestní registra uschovali. Mnozí kněží byli uvrženi do žaláře a k vysoké pokutě odsouzeni. Z četných duchovních udáváme aspoň jména některých. Kněz Lewinski z Winnice byl odsouzen k pokutě 400.000 rublů, Lukasz z Paru, Kaptonowski ze Sokolce, Czyszko a Niedzielski z Kamienice, Kaptonowski, Czyszko a Niedzielski byli zastřeleni. Dále jest ještě velmi značný počet kněží v krutém vězení. Všecky tyto zprávy jsou zaručeny. V polském vydání „Przesladowanie katolików w ziemi Podolskiej" podává týž spisovatel ještě mnohem obšírnější o tom zprávy. My zvolili spis ruský, kratší. Spisovatelem jest X. Ksiadr.

Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Das Tagebuch meiner Mutter. Herausgegeben von Sebastian von Oer, Benediktiner der Erzabtei Beuron. Stran IV a 88. 12°. 1920, nákladem Herdera ve Frýburgu, cena kart. M. 3·60.

Vděčný syn podává výňatky z deníku své matky z doby, kdy pojala myšlenku konvertovati. Bylo jí už 51 let, její nejstarší syn se chtěl oženiti s protestantskou dívkou, která však uznala, že není dobře žíti v manželství a býti různé víry, proto konvertovala. Milost Boží dotkla se jí však jednou v neděli, když byli v Pilnicích u Drážďan a nemohouc jíti do protestantského kostela, šla se svými do katolického. Vyznává, že ji nic nepohnulo ke konversi než vlastní po pravdě prahnoucí srdce. Jako jemnocitnou dámu zdržovala ji bázeň před přízní, kteří byli vesměs horliví a věřící protestanté. Našla pokoj, jejž hledala a se svou přízní také žila ve smíru.

Knížečka nepodává žádných popisů velikých duševních bojů, ale je přece zajímavou četbou, kterak choť horlivého katolíka a matka katolicky vychovaných a cítících sedmi dětí potřebovala dlouhé řady let, než se odhodlala býti s rodinou jedné víry. Jako heslo napsala si na svůj deník: „Pojďte, slyšte a vypravovati budu vám, jak veliké věci učinil Bůh duši mé." Žalm 65, 16. Neměla nikoho, komu by svěřila své myšlenky, proto sáhla k péru.

Když pojala úmysl konvertovati, četla katechismus a píše o něm: „Jak hluboce promýšleno, jak svědomitě, věrně, vřele jest psáno toto vysvětlení. Nikdy jsem nečetla něco podobného, nikdy jsem neslyšela takových pravd, nikdy nebylo mi vše svaté tak positivně jasně vyloženo." Dvacet měsíců se připravovala, než přestoupila, pak žila ještě deset let, všecka šťastna. Na Sylvestra šla večer po kázání a požehnání v Drážďanech z kostela přes ulici, porazil ji k zemi drožkářský kůň, dostala otřesení mozku. Vzpamatovala se sice poněkud, ale po půl roce dobře jsouc připravena, zemřela ve věku 62 let.

Pěkně upravená, třemi portréty opatřená knížečka jest něžnou památkou vděčného syna na matku, ale také pro všechny duše milující a hledající pravdu, pěknou četbou. Hlavně si vážila mše svaté, o níž píše, že nikde a nikdy necítíti tak živě přítomnosti Boží, jako při mši svaté a výslovně podotýká, že jedině mše svatá dostačila, aby se obrátila ke katolické církvi. Každá mše svatá jest sítě z nebe na zemi zaseté, které církev rozdává.

Ignát Zháněl.

◎ ◎ ◎

Literární obzor.

Vatikánská knihovna, obohacena italskou vládou darováním knihovny Chigi, patří k největším a také nejcennějším knihovnám celého světa. Je umístěna v paláci Chigi, vystavěném papežem Alexandrem VII. a byla založena a doplňována starou patricijskou rodinou téhož jména. K nejdrahocennějším rukopisům náležejí sonety Tassovy, 20 svazků s dokumenty o vestfálském míru, misál z r. 1450 a Kroniky sv. Benedikta a Ondřeje. Tento dar, jenž vatikánskou knihovnu neobyčejně obohacuje, je tím význačnější, že je to vůbec první dar italského státu Vatikánu. Jinou novinkou vatikánské knihovny je zřizování zvláštních odborů pro cizí literatury. Prvním novým odborem je oddělení irské, založené hrabětem Mac Swiney. Také vlády Brasilie a Chile chtějí zříditi svá vlastní oddělení. Nejnověji získala vatikánská knihovna neobyčejně i vzácnými sbírkami jesuitského řádu (Rossiana), jež byly dosud umístěny v Lainzu u Vídně a nyní přemístěny do Říma. Sbírky tyto byly založeny v prvé polovici 19. století a požívaly světové pověsti; jimi se nyní vatikánské knihovně dostalo přírůstku asi tři tisíce drahocenných rukopisů, 2500 prvotisků do r. 1500 (t. zv. inkunabulí) a asi 6000 tištěných knih. Rakouská vláda sice energicky protestovala proti přemístění těchto sbírek do Říma, ale marně. (Naše Kniha).

České katolické časopisy v Americe: Národ, deník (Chicago), Katolík, dvojtýdeník (Chicago), Přítel dítek (Chicago), Hospodářské Listy, dvojměsíčník (Chicago). Vydyvatelé těchto listů: Řád Českých Benediktinů. Hlas vychází dvakrát týdně (St. Louis), Česká Žena (St. Louis). Vydavatel: Český Literární Spolek. Nový Domov, dvojtýdeník (Hallettsvile, Texas), Vlastenec, týdeník (La Grosse Wis), Našinec, týdeník (Texas), Týdenni zprávy, vydávají Redemptoristé (New York), Apoštolát modlitby, měsíčník, vydávají Benediktini (Chicago), Měsíční zprávy osady P. M. (Chicago), Farník (Clevelar.d), Hlídka, úřední orgán Národního svazu českých katolíků, měsíčník (Chicago), Katolický deník, měsíčník (New Prague), Katol. Sokol, Měsíční Věstník pro osadu svat. Prokopa v Clevelandu, sv. Rodiny v Corlett, svat. Vojtěcha v Clevelandu, Orgán česko-katol. lesníků, měsíčník (Chicago), Osadní Věstník pro osadu blah. P. M. Lurdské v Chicagu, Rieger, orgán klubu Rieger (Chicago), Studentské Listy (Lisle, Illinois), Svatohorské Listy pro osadu Panny Marie Svatohorské (Cicero), Věstník, orgán P. U. Jednoty (Chicago).

Padesátiletí Lumíra. Lumír dovrší tohoto roku padesát let svého trvání. Přehlížíme-li těchto padesát let, či spíše, pokoušíme-li se je přehlédnouti, vidíme, že v těchto ročnících jest historie bezmála celé české kultury a její různé fáse vystupují zde před naším zrakem svými pohnutlivými, těžkými i zasněnými, duhovými i tvrdě a pevně svítícími projevy, jako by se do těchto stránek a sešitů utíkal duch celého národa s takovou vážností, že se zdá, že těchto padesát let bylo více než padesáti lety, že se tato doba prodlužuje do nějaké neznámé minulosti.

Členská premie Umělecké Besedy na r. 1922 Výbor ze spisů V. Hálka v úpravě člena výtvarného odb. U. B. Mrkvičky.

V knize „Nové evropské umění a básnictví“ ve studii Ruttově stanovisko k význačným zjevům katolickým jest nespravedlivé. Není tu zmínky o Baarovi, Bouškovi, Dvořákovi, Dostálovi, Kašparovi a j. ani o Katolické moderně. Jako hlavní představitelé naší moderní katol. poesie jsou uvedeni: Demi, Reynek, Durych.

Nakladatelství J. R. Prombergra v Olomouci oznamuje, že vydalo v 500. exempl. dr. Richtra „Slovanské epištoly k české historii“. Díl I. Zřízení biskupství pražského a slovanské liturgie a „Denkmale der heil. Konstantin (Cyrill und Method in Europa)“. Cena bude 54 Kč.

Sdružení katol. mládeže v Čechách (Praha II., Salmova 8) vydává **Dorost** ve zvětšeném obsahu (24 čísel za 12 Kč).

Z našeho života.

Náš hospodář, ministr **JUDr. Alois Rašín** posléze podlehl následkům vražedného útoku a byl slavně pohřben. Dle něho Žitná ulice bude nazvána Rašínova.

V Jabloňovom pri Malackách zemrel 17. t. m. **Ludevit Petráš**, farár, Slovák, národu a cirkvi oddaný, v 40 roku veku. Na Velehrade bol známy. Ešte 19. januara v Piešťanech mal na kurze Omladín slovenských obšírnu prednášku.

Úmrtí. Lužičtí Srbové ztratili věrného a horlivého pracovníka, katolického faráře Jana Křižana, jenž zemřel v Hodžiji, jsa 68 let stár. Jako kaplan působil v Kamenici. Vypomáhal též v „Serbských novinách" budyšínských a po dvacet let též v „Misionském Poslu." Lužice zachová tichého pracovníka, dlouholetého předsedu Matice srbské, povždy v paměti.

Ladislav Jozek, ředitel hospodář. školy a spisovatel, zemřel v Čes. Brodě 26. ledna. (Nar. v Popovicích r. 1861.) Napsal „Polní hospodářství na světové výstavě pařížské" a jiné. Přispíval do odborných časopisů.

Dne 17. února bylo tomu 40 roků, kdy zemřel biskup **Jan Valerian Jirsík**, český vlastenec a šlechetný dobrodinec, ve věku 85 let.

Spisovatel **K. Klostermann** slavil 75. narozeniny. Spisy sebrané vyšly u p. Vilímka v Praze.

Sedmdesátin dožívá letos český spisovatel **Josef Holeček**, autor jedinečného díla v naší literatuře cyklické epopeje „Naši" o 10 dílech. Jedná o rozvoji českého národa od roku 1840—1867 v rámci jihočeského sedláka s hojnými úvahami o minulosti a budoucnosti národa, o jeho přátelích a nepřátelích. Psal také povídky ze života Černohorců.

Padesátníkem jest **Jano Kochler** (nar. 9. února 1873), akad. malíř v Neukovicích, jehož většina děl jest na podkladě náboženském. Jest spolu spisovatelem výtvarnických essayí. Četné jsou od něho fresky v kostele v Prostějově.

450. výročí narozenin slavného hvězdáře **Mikuláše Koperníka** se oslavuje. Byl kanovníkem v Toruni a stanovil názor, že naše země točí se kolem své osy a pohybuje se kolem slunce.

Vyznamenaný kněz. Profesor chemie na katolickém institutu v Toulouse, abbé Senders, jmenován byl členem francouzské Akademie věd na základě svých cenných výzkumů o nemocech nervových. Také v oboru zkoumání plynů a kovů se velmi zasloužil a společně s prof. Sabatierem z touloské university dostal Jaskerovu cenu. Když však prof. Sabatier obdržel Nobelovu cenu, jméno abbého Senderse uvedeno nebylo. Abbé Senders napsal četné statě apologetické.

Českým Kolpingem nazývá „Hvězda", časopis pro spolkovou práci mezi katol. mládeží, far. **Klementa Černocha** z Týnce u Olomouce. Týž založil několik spolků katol. tovaryšů už r. 1847, tedy 2 roky před Kolpingem. Podobně působil ve Vídni, založil „Družinu Sušilovu" r. 1846 v Brně, dal základ škole pro dívky v Lovosicích a ustavil první školu hospodyňskou.

Časopisy v československé republice. Roku 1920 vycházelo zde 2060 časopisů, z nich 615 politických a 1445 nepolitických. Dle řeči bylo 65·6 proc. čes., 29·1 něm., 3·6 mad., 0·7 rusin. a 0·3 polských. Dle poměru obyvatelstva nejvíce časopisů mají Němci. Deníků čes. a sloven. bylo 49, něm. 67, mad. 8. Kéž by všechny ty časopisy byly dobré.

Čtyřicetileté jubileum ve službách české knihy slaví letos B. Kočí. Vydal Jansovu „Prahu", obstaral lidové vydání Palackého Dějin, spisů Beneše Třebízského.

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. **DUBEN 1923.** ČÍSLO 7.

Václav Oliva:

O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad.

Úvaha o náboženském vyznání husitského krále.

(Č. d.)

Tomu také nasvědčuje počínání si Jiříka při bezprostředním jednání po jeho korunovaci s Apoštolskou stolicí. Pius II. alespoň dne 18. srpna r. 1459 píše v tom do Vratislavě: „Než, protože nahlížíme, že někteří Vaši (lidé) mnoho roztrušují z těch věcí, jimiž pověst Jeho vznešenosti (krále Jiříka) nemálo se uráží a vidíme, že z toho by mohlo vzejíti ještě horší nějaké pohoršení, v Pánu vybízíme Vaši dobrotu, ba mocí svaté poslušnosti nařizujíce Vám přikazujeme, abyste vůbec ustali od podobných pomluv a abyste tak k témuž králi se chovali, neodpírajíce ničeho, což jemu dle práva náleží, by to, zač ve jménu svornosti mezi stranami prosíme, nemusilo se rozhodovati zbraní. Vždyť týž denně Nám píše, že chce býti poslušným synem Apoštolské stolice a nařízení Naše, že chce uctivě přijímati, ba vše činiti a konati, co sluší se na katolického vládce . . . " a téhož dne oslovuje v dopise Jiříka: „Nejmilejší v Kristu synu!" ba nazývá jej přímo „katolickým králem", když dí: „To velice nás potěšilo vědoucí, že mnoho můžeš přispěti k provedení Naší záležitosti, ujmeš-li se díla s takovým úmyslem, jenž sluší se katolickému králi."[17]) Pius II. také v jiném listě, a to již na podzim r. 1458, když zval otcovsky Jiříka na sjezd do Mantovy nebo do Udine, kde se mělo jednati o výpravě proti Turkům, psal mu: „Abychom obětavě dali Bohu všemohoucímu a věřícímu lidu, jenž od nevěřících trpí násilí to, proč na tento Apoštolský stolec byli jsme povoláni, . . . považujeme (za vhodno) veřejnými listy, jež Vysokosti Tvé zároveň zasíláme, svolati všecky katolické krále a knížata na slavný sjezd . . . " a o něco dále připojil: „Vždy, nejmilejší synu, byl jsi považován za velmi pobožného knížete a za zvláštního obhájce víry i náboženství."[18])

[17]) Cochlaeus, d. c. 420.
[18]) Cochlaeus, d. c. 416—417.

Mimo to není také bez významu, že Jiřík, když r. 1459 zasnoubil dceru svou Zdeňku Albrechtovi, vévodovi saskému, ačkoliv tato byla teprve devítiletá a vdávati se nemohla, odeslal ji hned do Míšně a dal ji tam v náboženství katolickém co nejdůkladněji vychovati tak, že vzbuzovalo to až všeobecný obdiv a zavdalo podnět k následující zprávě, jak ji čteme u Cochlaea: „Tato panna tak rychle a záhy proto byla do Míšně odeslána, aby nenakazila se v Cechách jedem husitského kacířstva. Tím stalo se, že po celý svůj věk byla paní velmi zbožnou a víře katolické neobyčejně oddanou . . . "[19]) dále, že Jiřík při stvrzení svém na české království a přijmutí lena od německo-římského císaře, jenž byl ochráncem církve, opětně jako katolík sliboval věrnost a poslušnost katolické církvi a Apoštolské stolici a že všecka katolická knížata udržovala s ním přátelské styky, ba i rodinné svazky. To vše však v tehdejší době bylo by nemožným, kdyby Jiřík nebyl všeobecně býval považován za katolíka.

Konečně, uvážíme li, že dle zásad kanonicko-právních a liturgických, jenom ten mohl a může participovati na právech a výsadách katolické církve, kdo jest katolíkem či jejím faktickým členem, ač nezáleží na tom, je-li členem zřejmým a veřejným či toliko tajným, a že korunovace královská v dobách Jiříkových nesporně byla výlučnou výsadou a výlučným právem Apoštolské stolice a římské církve, netřeba zajisté ani zvláště zdůrazňovati, že Jiřík v době své korunovace musil podati dostatečný důkaz, že není pouze poslušným synem církve římské, ale de facto katolíkem. A tu, poněvadž všickni husité od uznání kompaktát se strany sněmu basilejského a císaře Zikmunda dle úmluv jihlavských z r. 1436 byli považováni za syny církve, nebylo sice třeba, aby Jiřík také formálně, byť v tajnosti, do katolické církve byl přijat a rozhřešen od církevních trestů a censur, jako tomu bývá u těch, kdož členy církve nejsou, ale po jejích milostech touží a jejích výsad účastni se státi chtějí, ale bylo nutno, aby buď ústně se vyjádřil, že ač husita, po katolicku smýšlí a věří, zejména v těch kusech, jimiž katolíci od husitů se lišili anebo, aby skutkem ukázal, že kalicha a kompaktát se vzdal. A Jiřík opravdu důkazu toho podal. Podal jej slovy při své předkorunovační přísaze, když slíbil a odpřísáhl Apoštolské stolici poslušnost a srovnání se s ní tak, jako to činí ostatní katoličtí králové a nad to odpřísáhl, že husity zpět přivede k obřadu a k bohoslužbám církve římské čili tam, kde byli, nežli husity se stali, a podal jej potom i skutkem při korunovaci samé, a to vyznáním katolické víry a přijímáním pod jednou toliko způsobou.

Ze slov Pia II. „affirmavit se catholicum" bylo by sice možno vyvozovati a uzavírati ještě více, to totiž, ač písemných památek, mimo právě tuto větu Piovu, o tom není, že Jiřík uherské biskupy před složením své předkorunovační přísahy

[19]) D. c. 421.

přímo nejen ujistil, že je katolíkem, ale i že docela před nimi, či jak se říká, do rukou jich katolické vyznání víry učinil[20]) a tak úplně formálním katolíkem se stal, než tak daleko netřeba

---

[20]) Alespoň Tomek tomu by nasvědčoval na všech těch místech svých dějin, kde mluví o odpřísáhnutí husitských bludů se strany krále Jiříka. Ale Tomek jako laik prostě úředního jednání církve s jinověrci, kteří vracejí se do lůna církve, neznal, a proto si vše popletl a zaměňoval u Jiříka odpřísáhnutí bludů se složením předkorunovační přísahy, jakoby obé znamenalo jedno a totéž. Tomek totiž píše: „Když čas ke korunovaci určený se blížil . . . korunování musilo býti odloženo, poněvadž tu posud nebylo biskupů uherských, kteří je měli vykonati . . V neděli 30. dubna, která byla ustanovená ke korunování, přišla do Prahy teprv jistá zpráva, že se nacházeli na cestě a měli přijeti ve středu nebo ve čtvrtek potom . . . Když měli vypraveni býti do Čech, stavěl se tomu nenadále na odpor legát papežský v Uhřích Jan Karvajal . . . Když však biskupové, i neobdrževše svolení jeho k jízdě do Prahy, nicméně chtěli jeti, dal jim naučení, dle kterého se musili zachovati, následkem kterého jmenovitě se prohlásili před ním, že nebudou krále korunovati, leč by prve bludy odpřísáhl. Dle toho přijedše do Prahy, žádali na králi před korunováním zvláštní přísahu, pod kterou měl se předně odříci bludů, za druhé učiniti zvláštní slib poslušenství k papeži.“ To ovšem je správno, neboť měl-li Jiřík po katolicku býti za krále korunován, jako husita musil se státi katolíkem čili odpřisáhnouti bludy a pak jako král složiti papeži slib poslušnosti. Není však správno, tvrdí-li Tomek dále: „Obojí bylo v jistém způsobu možné, jestliže se totiž bludem nerozuměla kompaktáta a jestliže zachovávání jich nemělo se za neposlušnost k církvi,“ neboť odpřísáhl-li Jiřík bludy, t. j. stal se katolíkem, tím samým odřekl se kompaktát, ježto husité všeobecně učili, že přijímání pod obojí je k věčné spáse nutným, kdežto církev právem toho popírala. Proto správno je zase, co opětně Tomek uvádí: „Kardinál Karvajal, hlavní nepřítel kompaktát od starodávna, myslil nepochybně žádati na králi odřeknutí se jich. K tomu však svoliti bylo nemožné . . . Na korunování však, aby ho dosáhl řádem obyčejným, záleželo mu mnoho . . . Biskupové nepochybně se vynasnažili dle vší možnosti své, aby obdrželi od něho přísahu dle přání legáta papežského. Ale toho úplně nedosáhli. Smluvena totiž konečně forma přísahy, ve které o kompaktátech nebylo zmínky,“ t. j. jasně řečeno, biskupové žádali, aby Jiřík veřejně odpřísáhl bludy či učinil katolické vyznání víry . . . Jiřík však nechtěl k tomu svoliti. Proto biskupové nechtěli jej korunovati. A tu Jiřík byv v úzkých, pomohl si tím, že prohlásil, že je katolíkem či, jak praví Pius II. „affirmavit se catholicum“ a že není vůbec potřebí, aby bludy veřejně odpřísáhl a tím formálně do církve byl přijat čili tvrdil to, co uvádí Tomek, když dí: „Zvláště pak, co se týkalo odpřisáhnutí bludů, pravil, že by to bylo neslušné, žádati toho veřejně na něm, poněvadž jako laik neučený bez zatvrzelosti držel se toho, v čem byl vychován,“ t. j. Jiřík prohlásil, že byl dosud pouze kacířem materialním, který vlastně v zásadě je tak dlouho katolíkem, pokud se nestane kacířem formálním a který nepotřebuje, prohlásí-li, že je katolíkem a vyjádří-li se, že nikdy bludně nesmýšlel, odpřisáhnutí bludů a tím formálního přijetí do církve. Tvrzení toto odpovídalo katolickému učení. Proto uherští biskupové nemohli déle korunovaci Jiříkovi odpírati. Tím byl vyřízen první bod legátových podmínek. Druhým bodem byl požadavek poslušnosti k římskému papeži. Ani to nechtěl Jiřík učiniti veřejně, a to z důvodů taktických či, jak dí Tomek, že „by se tím byla pobouřila strana přijímajících pod obojí.“ Biskupové tento důvod uznali za správný a poněvadž vzdání poslušnosti římskému papeži bylo podmínkou druhého řádu či požadavkem podružnějším, neboť po korunovaci měl Jiřík tuto poslušnost dokázati vysláním slavného do Říma poselství a hlavní legátova podmínka byla splněna, neboť Jiřík „affirmavit se catholicum“, „biskupové musili přestati na vykonání“, jak správně uvádí Tomek, ač slovo musili, dlužno u něho na-

již ani jíti, poněvadž i bez tohoto kroku ze všeho bezprostředního jednání Jiříkova s Apoštolskou stolicí hned po jeho slavnostní korunovaci jest více než jisto, že Jiřík v den své korunovace byl de facto katolíkem, ač de nomine zůstával husitou a ač byl katolíkem toliko tajným. Vždyť listy Piovy zřejmě o tom svědčí a o jich věrohodnosti nelze vůbec pochybovati, jak možno dokázati z místa, kde papež ve své bulle z roku 1463 mluví o předkorunovační přísaze českého husitského krále. Alespoň cituje ji tak úzkostlivě, jak byla uherskými biskupy složená, že v uvedené citaci není ani jediného slova, jež by v přísaze samé, a to v jejím vlastním smyslu nepřicházelo, důkaz to, jak na omylu jsou ti dějepisci, kdož z důvodu, aby při jednání Apoštolské stolice s králem Jiříkem po jeho korunovaci až do jeho církevní exkomunikace a smrti v ní mohli svaliti všecku vinu na papeže, píší, jakoby Jiřík svou předkorunovační přísahou se byl nevzdal ani kalicha ani kompaktát, ale že Pius II. přísahu tuto neprávem si tak osobitě vykládal a výklad svůj za pravdu prohlašoval.

Mimo to jest nezvratným faktem, že Jiřík od r. 1462 velmi opravdově a vážně ucházel se u Pia II. o potvrzení kompaktát. Toto „potvrzení" však nemělo právně slouti potvrzením, ale povolením. Vždyť sněm basilejský sice husitům kompaktáta povolil, ale povolení jeho bylo pouze povolením podmínečným, závislým na souhlasu a stvrzení papežově, jak svědčí akta basilejského sněmu.[21]) Proto, pokud papež kompaktát neschválil, nebyla tato vlastně husitům povolena a husité mohli jich pokojně užívati pouze tak dlouho, pokud toho papež trpěl anebo pokud jich nezakázal či neodvolal. A toto bylo také vlastně druhým důvodem, považujeme-li totiž okolnost, že Jiřík složením předkorunovační přísahy de facto byl katolikem za důvod první, že specielní odřeknutí se kompaktát a kalicha v Jiříkově předkorunovační přísaze nepřichází a ani přicházeti nemohlo. Vždyť kompaktáta, poněvadž papež posud jich neschválil, právně vůbec neexistovala. Proto také v právní listině anebo v právním aktu,

---

hraditi výrazem mohli, „toho soukromém ‹toliko u přítomnosti malého počtu osob, tak sice, že odpřisáhnutí bludů mělo se státi jen ústně beze vší písemné zmínky o něm" čili, jak bohoslovci dí, toliko ad cautelam, t. j. z toho důvodu a pro ten případ, kdyby snad přece Jiřík byl býval kacířem formálním a ne pouze materiálním, jak prohlašoval, kdežto „slib poslušnosti pod přísahou dle znění umluveného měl stvrzen býti také písemně, však na ten čas zachován býti v tajnosti." A to se také stalo. Proto, jak dodává Tomek, „dle této úmluvy stalo se vykonání přísahy dne 6. května v komnatě soukromé ve dvoře královském na Starém městě pražském . . ." A tak Tomek vlastně potvrzuje, ovšem proti své vůli, co chtěl vyvrátiti a proti čemu v předmluvě k VII dílu svého „Dějepisu města Prahy" na str. IV.—VI. tolik bouří, že totiž Jiřík v době korunovace byl katolíkem, ač formálně do církve přijat nebyl, ježto se tomu vyhnul tím, že biskupům tvrdil, že je katolíkem a byl-li kacířem, že byl toliko kacířem materialním, jenž formálního přijetí do církve nepotřebuje. D. c. VI., 306—307.

[21]) Sr. poznámku 1.

jakým přece předkorunovační přísaha Jiříkova nesporně byla, nemohla se ani v jakémkoliv smyslu kompaktáta připomínati.

Tím vysvětluje se také, že Řím, t. j. papež Pius II., jenž byl nejen znamenitým diplomatem, ale i dobrým právníkem — ačkoliv Jiří zanedlouho po své korunovaci nutkán českými poměry a hlavně Rokycanou, neboť o dobré vůli Jiříkově, že věrně splní to, k čemu se svou předkorunovační přísahou byl zavázal, nelze naprosto, vzhledem mimo jiné k jeho pevnému mravnímu charakteru, pochybovati, odchýlil se od politicko-náboženské směrnice, k níž korunovací svou se přiznal — ani slovem nezavadil o kalich a kompaktáta, t. j. o zřeknutí se jich od krále Jiříka, ale uváděl jen to, co právně existovalo, t. j. předkorunovační jeho přísahu a tvrzení Jiříkovo před ní, že je katolíkem. A teprve tehdy, když Jiřík výslovně na papeži stvrzení basilejských kompaktát žádal, čímž mělo se povolení jich, v Basileji toliko od koncilu danému, dostati právní existence s plně právní platností, bez jakéhokoliv odvolávání se k odřeknutí kompaktát a kalicha či k tomu, co právně neexistovalo, prostě prohlásil r. 1462, a to vším právem, kompaktáta jako neexistující a tudíž neplatná.[22]) (P. d.)

V. Velvarský:

Hvězdám.

Vy hvězdy vysoké,
Vy moře hluboká,
v mé duši divoké,
co bouří do roka!

Tě večer ukrotím,
jen mysle na Boha,
by z jitra bylo tím
hůř tobě ubohá.

Však zvony Velkonoc
když zazní do kraje,
čís' dobročinná moc
zpěv míru zahraje.

* * * * * * *

[22]) Tím, a jak myslím, dostatečně vyvráceny jsou námitky Palackého, proč Apoštolská stolice r. 1462 nepřipomínala Jiřímu, že se svou předkorunovační přísahou odřekl kalicha a kompaktát. Namítá-li také Palacký, že ani biskupové uherští nebyli tázáni o smyslu přísahy Jiříkovy, sluší k tomu podotknouti, že vůbec nebylo třeba, aby papež jich o tom se dotazoval, poněvadž tito hned po Jiříkově korunovaci podali o všem zprávu do Říma a Římu byla celá záležitost úplně jasnou, t. j. Řím nabyl přesvědčení, že Jiřík svými činy a celým jednáním kalicha a kompaktát se odřekl. K čemu tedy a proč by se mělo o této záležitosti zavádětí šetření? Vždyť něčím podobným by se jen podával důkaz, že Řím si svým tvrzením není jist. Ale tomu tak nebylo. Proto právě okolnost, že uherští biskupové o vysvětlení dotázáni nebyli, svědčí, že v Římě o odřeknutí se Jiříkově i kalicha i kompaktát byla vždy neochvějná a právní jistota.

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

„Saint-Pourçana máte? Pravého?" tázal se hrabě udiveně.

„Přesvědčíte se ihned sám. Poslal mi ho na památku králevic anglický Richard."*)

„Slyšel jsem. Též on smolí tam nějaké písničky . . ."

„Lépe bije nevěřící, nežli zpívá."

Páže se přiblížilo k troubadoureovi s ohromným pohárem.

„Na vaše zdraví, pane hrabě!" řekl hospodář. „Nechať ten ušlechtilý nápoj uhasí ve vašem srdci nechuť k písni, neboť píseň jest nejvěrnější přítelkyně rytířova, jeho společnice i těšitelka."

Přiložil si k ústům obrovskou nádobu a odložil ji, až vypil celý obsah.

S úctou na něho pohlédl hrabě.

„Ale to z vás je takový hudlař!" zvolal zatleskav do dlaní. „A já myslil, že vy popíjíte vodu růžovou a šťávu z fialek! Již vidím, že budeme přáteli." Vzal pohár z rukou pážových a vypil ho takřka do dna.

„Pravý Saint-Pourçain," řekl, mlasknuv jazykem. „Prošel mne plamenem od noh až do hlavy. Královský to nápoj! Aby mi tak vlezl do cesty nějaký odvážlivec, ten by se žeber nedopočítal!"

Služebnictvo nosilo velké mísy, počínajíc od hraběte.

Snídaně nebyla hojná. Skládala se pouze z tetřeva a bílého chleba.

Ale za to kroužil pohár často kolem stolů pánův. Pilo se na zdraví hraběte z Toulouse, biskupa narbonnského, opata Benediktinského, hraběnky Margaridy a různých známých krasavic v okolí.

Když víno zbarvilo tváře besedníkův a dodalo jejich očím lesku, objal hrabě troubadourea kolem krku a pravil hlasem, ve kterém nebylo ani klamu ani pohrdání:

„Líbíte se mi, pane Viléme! Kdyby všichni hudlaři byli vám podobni, otevřel bych jim ochotně brány svých hradů! Zatím zvu vás k sobě, do svého červeného domku pod Perpignano. Přijďte co nejdříve a vypravte se na delší čas! Bude nám pospolu veseleji. A snad nakloníte mne k písni, k veselému umění, jak své řemeslo nazýváte."

Hospodář i host se rozloučili v nejlepší náladě. Ještě s koně stiskl hrabě ruku troubadoureovi srdečně.

Když se padací most zvedl za posledním čeledínem roussillonským, řekl jongleur Jan ke svému pánovi:

*) Richard, angl. král „Lví srdce".

„Paní Venuše je na vás laskava. Dává vám sama do rukou nejkrásnější ženu ve hrabství. Pouze opatrně, neboť . . .“

„Řekl jsem ti již jednou, že se pleteš do věci nikoli své!“ odbyl ho troubadoure.

* * *

Den se chýlil ke konci.

Slunce stálo sice ještě na nebi, ale paprsky jeho padaly již na zemi šikmo, dlouze, bledě se třesouce.

Ticho nastávající noci kladlo se pomalu na lesy a louky, na chatrče sedlákův i hrady rytířů, a s ním vstupoval do srdcí lidských onen divně ukojující pokoj uzpůsobující k modlitbě a k lepším tklivějším citům, ke snění a k dobrotě.

Ruch pracovitého dne přestával, večer vyzýval k odpočinku.

V tomto tichu večerním, prosáklém vonným dechem jara, postupoval písčitou cestou pnoucí se k návrší, na kterém se rozkládal Červený zámek hraběte Rajmona nečetný, ozbrojený zástup. Skládal se pouze z osmi koní a dvou mezků.

Napřed jeli na urostlých, kostnatých klisnách dva jongleurové troubadourea Viléma, dlouhý, hubený Jan, a nízký, silný, tlustý Benedikt.

Za tlumočníky svých písní kráčel sám troubadoure se zbrojnošem šlechtického stavu, který nesl jeho přilbu, štít a kopí. Za pánem šel druhý zbrojnoš beze stříbrných ostruh, vedoucí za uzdu oře válečného, ustrojeného ve výzbroj rytířskou. Dva mezci nesli skříně se šatstvem. Průvod uzavírali dva čeledínové.

Všichni společníci troubadoureovi měli po boku meče, za pásem dýky, na zádech štíty a na sobě krátké, žluté kabátce, bílé ponožky, červené střevíce a lehké pláště cestovní s kuklemi, které si položili na hlavy. Množství zvonečků, znících po tichu, ozdobovalo ohlávky, uzdy, sedla i čabraky.

Troubadoure se nelišil ničím od své společnosti. Byl právě tak oděn, jako jeho služebnictvo. Pouze zlaté ostruhy a bílý pás označovaly rytíře.

Zvolna, mlčky ubíral se zástup na kopec.

Slavnostní ticho večerní zavřelo ústa i hovornému Janu, který bavil svého tlustého kollegu celou cestu vypravováním různých příhod milostných.

Troubadoure sňal kukli s hlavy a rozhlížel se kolem. Po pravé i levé straně silnice, ovroubené keři planých růží a oleandrů rozkládaly se temně zelené vinice, spojující se v dálce s jasnými loukami. Troubadoure vdechoval s rozkoší lahodný chlad večerní a vůni růží oleandrů a mladých vinic.

Zrak jeho zaměřil před sebe. Tam na návrší, obklopeném dole hromadou skromných, chudých chatrčí selských, pyšnil se letohrádek hraběte Rajmona vysokou, okrouhlou, červenou věží, viditelnou z daleka — vznešenou, velitelskou. Zelená korouhev se zlatým lvem uprostřed vlála na jejím vrchole.

Troubadoure patřil na tuto věž, nemoha od ní oči odtrhnouti. Poháněla ho i odháněla, jakoby mluvila něco k němu, čemu on

nerozuměl. Ale to, co mluvila, nebylo předpovědí veselosti, štěstí, neboť srdce pěvcovo sevřel strach nevysvětlitelný. Mimovolně uchopila se jeho levá ruka jilce meče a pravá učinila na prsou znamení svatého kříže.

Divně ponurou, hroznou se mu zdála ta věž.

Zatřásl hlavou, jakoby chtěl z ní zaplašiti myšlenky strašící a zavolal na jongleury:

„Zazpívejte starého Bernarda z Ventadour:*) „Tant ai mon cor pleu de joya . . .“ Ať nám tato píseň otevře brány Červeného zámku!“

Jan vyňal z pouzdra, připevněného u sedla, housle, Benedikt vzal před sebe psalterion, zavěšený na plecích na žluté stuze.

Několik chvil ladili nástroje, dorozumívajíce se hlasem tlumeným, pak udeřil tlustý jongleur první akordy předehry.

Koně, kteří šli do výše s námahou, se sklopenými hlavami, vzpřímili se náhle, zařičevše tiše, mezci zastříhali ušima, zbrojnoši a čeledínové se na sebe usmáli. Tiše, něžně zahrály struny houslové; hlubokým vážným tonem doprovodil ji psalterion.

Tak jsem velmi rád, že mi svět
celý tone v kráse;
v růžový, modrý, bílý květ
jíní měniti se zdá se;
jak by mi tkaly vítr a dešť
štěstí na svém stavě,
píseň moje krasšší jest
a já rostu v slávě.
Tak velký lásky mé jas,
jak slunný poledni čas,
že mění zimu v jaro krás,
noc se zelení . . .

zpíval baritonem jogleur Jan, a Benedikt spojil se s ním basem

Tak velký mé lásky jas,
jak slunný poledni čas,
že mění zimu v jaro krás
noc se zelení . . .

opakoval troubadoure poslední sloku zlatým hlasem tenorovým.

Koně šli bystře, vesele, řičíce radostně, mezci stříhali ušima, a zbrojnoši a čeledínové tloukli z lehka meči o štíty k doprovodu písně.

Daleko široko rozléval se zpěv po vlnách večerního ticha. Z chatrčí, přitulených ke svahům návrší zámeckého, vybíhaly ženy, děti; na zdích hradu okázaly se četné postavy.

*) Bernard z Ventadour, troubadoure z XII. století. Syn zbrojnoše zámeckého, vychován od hraběte Eblesa II., opěval manželku Eblesa II., pak vévodkyni Eleonoru, ji doprovodil do Anglie, pak byl u hraběte Rajmonda v Toulousu. Zemřel v klášteře dalonském v Limonien. Je mistrem kanzony.

A pěvci zpívali nyní všichni společně, tvoříce souzvučný, harmonický trojzpěv:

Mohu chodit bez odění
v noci po zahradě,
tak mne láska rozplamení
a ohřívá v chladě.
Řkou, že bloudí, kdo zření
nevěnuje žití,
jež přece pro mne v ráj se mění,
když děva nadchnouti
může, kouzlem jíti;
rač mne obšťastniti,
mne přijmouti, objíti —
nedbám o Frisino jmění.

Opozdivší se dělník ve vinici odhazoval nůž a rýč, osamělý poutník zrychloval krok, obyvatelé chatrčí vesnických běželi úprkem k průvodu troubadoureovu.

„Troubadoure jede, troubadoure!“ volal zástup potěšený, obklopuje zpěváky věncem hlučným.

Ženy a děti trhaly s horečným spěchem růže z keřů při cestě, vinné listí, polní květy a házely je pod nohy Vilémovi z Cabestaingh.

„Vítej nám, vítej, nejsladší slavíku kraje roussillonského! Buď pozdraven!“ křičel zástup, pozvedaje ruce do výše.

A nejsladší slavík kraje roussillonského se klaněl zdvořile na pravo i na levo, usmíval se přátelsky na lidi chudé, jsa vděčen za jejich skromné důvody uznání, za jejich radost nestrojenou.

„Požehnání Boží přichází na zem, která ctí své pěvce,“ ozval se hlasem mocným, „neboť píseň jest nepřítelem černých myšlenek, ze kterých se rodí hříchy lidské. Buďte mi vítáni! Buďte pozdraveni!“

„Ať žije troubadoure Vilém!“ zaznělo kolem.

Právě se dotýkalo slunce vrcholků Pyrenejí. Krvavá zář se rozlila na západě širokým pruhem, rozhazujíc až na samý prostředek nebe jazyky ohnivé.

Tvář troubadoureova náhle se zasmušila.

V paprscích té záře se mu zdála vysoká, okrouhlá věž hradní obrovským kůlem, skoupaným v krvi, a podruhé se v něm ozval, v nejhlubších útrobách jeho duše onen hlas varující, který přichází neznámo odkad, nikdy neklame, ale kterého lidé tak zřídka poslouchají.

„Vrať se!“ šeptal hlas tajemný.

Nyní pochopil, spíše vycítil jeho výstrahu.

Vilém zastavil koně a ohlédl se za sebe v rozpacích. Cosi ho hnalo zpět, k bezpečnému domovu.

Ale bylo již pozdě.

Ze brány hradní vyrazil právě jezdec v plném úprku. To přijel sám hrabě Rajmon, aby přivítal milého hosta a převedl ho osobně přes práh svého domu.

„Buďte vítán, buďte vítán!“ volal z daleka, jsa upřímně potěšen.

Troubadoure bodl koně ostruhama a přiskočil k hraběti.

„Co ti může hroziti?“ odpovídal jeho střízlivý rozum vnitřnímu hlasu varovnému. „Nenosíš pro okrasu po boku meč a nemáš oči pouze proto, abys se díval na vděky ženské.“

Za několik minut potom vjížděl průvod troubadoureův branou hradní.

„Přicházíte v pravý čas,“ řekl hrabě Vilémovi, „neboť právě podávají večeři.“

Na nádvoří před palácem ve stínu košatých lip kouřilo se již z mís na čtyřech stolech postavených ve čtyřhran. Jeden z nich, nejmenší, přikrytý hedvábným ubrusem, stál na stupni.

Když troubadoure seskočil s koně, okázala se na nejvyšším stupni schodů palácových hraběnka Margarida. Vysoká, s poprsím řecké sochy, útlá v pase, s pyšně povznesenou hlavou, se přísným výrazem na bílé tváři, činila dojem královny, pohlížející s výše, s trůnu na své poddané. Říza z růžového hedvábí, vystřižená pod šíji, přiléhala těsně k jejímu štíhlému tělu.

„Náš milý host, pan Vilém z Cabestaingh, veleslavný troubadoure, prosí tě o přivítání rytířské, Margarido!“ ozval se hrabě.

Hraběnka, zastaviv̌ši se na schodech, pohlédla dolů před sebe.

Tam vedle jejího manžela stál s hlavou skloněnou rytíř světlovlasý, oděný v obyčejný cestovní šat muže ozbrojeného.

V první chvíli byla v očích hraběnčiných pouze zvědavost ženy, které představují cizího, neznámého člověka. Jak pak vypadá onen troubadoure, o kterém lidé tolik vypravují? Ptaly se ty černé smutné oči.

Viděly mládence prostředního vzrůstu, krásného, dobře urostlého, jako mnoho, jako tisíce jiných. Nic více.

Ale jí se zdávalo, že slavný troubadoure, milovaný, velebený ženami, musí vypadati rozhodně jinak, než rytířové obyčejní.

Sklamání zračilo se v její tváři, když řekla, sestupujíc zvolna, vážně po schodech:

„Nechť vám jest dům náš milý, jako váš vlastní, pane Viléme z Cabestaingh, nechť vám ptáci našich hájův i lesů poskytnou množství nových, sladkých písní. Buďte pozdraven, rytíři a pěvče!“

Troubadoure pozvedl nyní svou hlavu.

Hluboký, teskný pohled básníka-snílka skřižoval se, sloučil se, slil se se smutným pohledem nešťastné ženy. Hleděli na sebe dlouho. Ona, jakoby byla polekána zjevem, kterého se nenadála, on uchvácen kouzlem její krásy a smutku.

„Host náš čeká na přivítání rytířské!“ připomněl hrabě, když se hraběnka náhle na prostředku schodů zastavila.

Upomenuta jsouc mužem, sestupovala hraběnka po kamenných schodech, ale pyšná její hlava se sklonila, kolena její se chvěla.

Když se dotkla ústy svými čela hostova, jak poroučel obyčej rytířský, zatřásla se a pronesla šeptem:

„Buďte vítán!“

Krátký tento výjev postřehli a sledovali toliko dva muži: jongleur Jan radujícím se okem vítězného lišáka, a lovčí Gaston žlutým pohledem žárlivosti. Jongleur si zamnul ruce a pomyslil si:

„Bude za nedlouho krásná písnička!“

Lovčí stiskl jilec meče a sliboval si, že bude bdělým.

Hrabě posadil troubadourea při panském stole mezi sebou a hraběnkou.

Večeři začli poháry.

Víno hraběte také obíhalo po žilách plamenem, ale přes to nerozvázalo jazyka hraběnce a troubadoureovi. Seděli vedle sebe mlčky, nesvoji, smutni, jaksi sobě nemilí. Divná bázeň, rodící se lásky svědek neklamný, je rozdělila, zavřela jim ústa. Chvílemi na sebe pohlíželi úkradkem, se strany, zardívajíce se, když se pohledy jejich potkaly.

„Jsem unaven dalekou cestou. Den byl dnes parný, teplý, jako v červenci,“ odpovídal troubadoure, když se hrabě divil jeho podivnému jednání.

„Již ráno mne trápila bolest hlavy,“ vymlouvala se hraběnka.

Marně poroučel hrabě podávati nové poháry. U panského stolu se nálada nespravila. Ztrativ tedy trpělivost zavolal:

„Hej vy, opice skákavé, jedlíci ohně, hudlaři ničemní! Pobavte nás, když váš pán ztratil řeč!“

Nyní ozval se troubadoure:

„Přineste trubku a buben! Rytířskému pánu zazpíváme píseň rytířskou! Pro takové vojáky, jako je pan Rajmon z Roussillonu, tvoří jediný pan Bertrand z Born! Zazpívám sám při vašem doprovodu!“

Slunce již zašlo, ale měsíc nebyl ještě na nebi. Večerní stíny zakryly hrad, stromy, lidi.

„Podejte světla!“ rozkázal hrabě.

Služebnictvo zapálilo pochodně, louče; na panský stůl postavilo voskové svíce.

„Nešetřte trubky a bubnu!“ poručil troubadoure svým jongleurům. „To jsou pro bojovníky zvuky nejpříjemnější!“

Nešetřili.

Tlustý Benedikt uhodil na buben, až polekaní psi začali výti v boudách; hubený Jan vyrazil z trubky fanfáru tak pronikavou, že koně ve stájích zařičeli. A troubadoure vyskočil na lavici, obrátil se tváří ke hraběnce a zpíval:

Mne těší sladké vesny snění,
pole květoucí plná krásy,
mne těší rušné ptáčků pění,
hlaholící v lesích hlasy,
leč větší citím opojení,
když stanů řady a chat pásy
staví se vůkol v luk zeleni,
když rytířů ozbrojené masy
táhnou, jak rvavé vod proudění,
spěšice v svět na krvavé zápasy.

Buben hučel, z trubky vycházely tony pronikavé, jasné, ale čistý, zvučný, mohutný hlas troubadoureův ovládal buben i trubku, zaznívaje jako vyzvání k boji. Horoucí ruměnec vystoupil na líce zpěvákovy, jeho oči zazářily ohněm nadšení, pravá ruka se pozvedla, jako u rytíře, vyzývajícího k boji.

Krásný byl s tím ruměncem, s tím nadšením, s pravicí pozdviženou — krásou nadšeného vůdce, který stojí přede svými četami a ukazuje jim nepřítele.

S hlavou opřenou o dlaň, s očima polou zamhouřenýma zahleděla se hraběnka do Viléma. Nyní teprve viděla troubadoura a pochopila, proč srdce ženská, prahnoucí po horoucí, neobvyklé lásce, se vrhají v objetí vyvolenců písní.

A troubadoure zpíval:

Tehdy rozkož mé srdce žene,
když vidím, jak před mužných zbraní
uchází davy zastrašené,
když ti prchají, ti se brání,
a cítím štěstí zdvojené,
když hradby, které zámek chrání,
padají s hlukem v prach zdrcené
pod útočících mužnou dlaní.

Hrabě, který se z počátku pohrdlivě usmíval, když troubadoure zpíval o sladkém snění vesny, o polích kvetoucích plných krásy i o ptáčků rušném pění, poslouchal nyní s plnou pozorností, kroutě si vousy s uspokojením. Jeho rytířové, zbrojnoši i čeledínové chovali se tak tiše, jako v lese na číhané, zahleděni jsouce s nábožným nadšením ve Viléma. Jediný pouze lovčí patřil na něho se zachmuřeným čelem okem nepříznivým.

A troubadoure končil:

Ničím mi blaho hostin, večeří
a všecky hody a zábavy,
nic se s rozkoší tou nezměří,
již cítím, slyše bitev vřavy,
koně jak řiči, křičí rytíři,
vyvolávajíce v boj krvavý,

kdy sem pádí houfec svěží,
a tam v kupě krví mokré trávy
část již bojovníků v ranách leží
a smrt odnáší plnou slávy.

Bouře potlesku odměnila zpěváka. Co měl kdo v ruce, tím tloukl na stůl, na lavici: pohárem, nožem, talířem cínovým. Všecky oči se leskly radostí, všecky tváře planuly ruměncem. Děti jihu milovaly hudbu, píseň — děti války oslavovaly vyzvání k boji.

Hrabě se vzchopil s křesla a přiběhl k troubadoureovi s pohárem z ryzího zlata.

„Přijměte ode mne, který jsem dosud pohrdal písní a jejími syny," pravil, podávaje Vilémovi pohár, „tuto malou upomínku. Nechť vám připomíná dnešní den a přítele vašeho Rajmona z Roussillonu."

„A ty, Margarido," ptal se, obraceje se k ženě, „což ty nepoděkuješ našemu hostu?"

Třesoucí rukou, mlčky odepjala hraběnka kytičku fialek, zdobící její vlasy. Troubadoure poklekl a přijal kvítí s hlavou skloněnou.

„Květy a láska srdcí ženských jsou nejmilejší odplatou pěvců!" řekl hlasem tak tichým, že ho pouze hraběnka slyšela.

Smrtelná bledost pokryla na chvíli její tvář; pak ji polil hořoucí ruměnec a hruď se zvedla rychle a klesla, jak by jí scházel dech.

A zase zpozorovaly tuto němou hru pouze dva páry očí: chytré jongleurovy a žárlivé lovčího.

„Kdo vymyslil tuto píseň podivuhodnou?" tázal se hrabě, usedaje s hostem u stolu.

„Tvůrcem této písně jest pan Bertrand z Born, vicehrabě z Hautfort," vysvětlil troubadoure.

„Born, Hautfort?" připomínal si hrabě, rozmýšleje se. „Není to ten chlapík, který vzdoruje na hradě svém vojskům královským?"

„Ten právě, nepřítel krále anglického!"

„Silné to rámě a srdce chrabré. Pouze takový mohl vymysliti píseň tak krásnou. Kdyby všichni troubadoureové zpívali tak, jako pan Bertrand de Born, vstoupil bych sám do cechu hudlařů. Ale máte také hlas! Probudil byste mrtvého v hrobě! Zpíváte vždy sám?"

„Tlumočníky mých písní jsou moji jongleurové. Ti jezdí od hradu ke hradu, od vesnice k vesnici a zpívají každému, kdo je chce poslouchati. Já sám zpívám pouze pro sebe, anebo pro ty, které miluji."

Troubadoure pohlédl nepozorovaně na hraběnku. Seděla, zahleděna jsouc před sebe do plamene voskové svíce, nehybná, mlčící. Výraz tichého zamyšlení zlahodil přísnou vážnost jejího krásného obličeje. (P. d.)

František Leubner:

Ticho.

(Č. p.)

XX.

Jih jako staré slepé zrcadlo se šeří,
jím nízko půlměsíc jde nad vinice keří.

Mdlé, hutné, strnulé a studené, až ledné,
to teskné světlo měsíce má stíny neprůhledné,

Kam pod vinicí hledím do luk bez otavy,
vrb podle potoka mně děsí hrubé hlavy.

Zde trsy rév, změť splihlých lupenů; v nich není
směs barev brunátných a zlatých po jeseni.

List pomalu, z mlh k slunci, letos neuvadal;
mráz syknul pojednou a lupen suchý padal.

I vidím černé hrozny, hrozebně až černé,
jak na hladině řeky víry nepopěrné.

Žluť hroznů svraskalých — snad po zlatě se třísní
lem popukané číše jedu kalnou třísní.

Ej, nehaň pomluvou! Vděk jedno víno chválí:
v jas hrozny vykvasí, až tupý mráz je spálí.

XXI.

Pomalý krok v lét jeseni,
sklon hlavy si kárám a haním,
když potulek po horách vzpomenu —
mlád, chodil bych žebrácky ptaním?

Zapadlo slunce; v cizině
hor vlhnoucím údolím kráčím,
kde pojednou po chlumu nad stezkou
blíž mlýna zrak údivný stáčím.

Žloutnoucí mlází březové
se mytinou k vrcholu čeří
a večer je zlatí, až radostno,
co důl se už modravě šeří.

Ropotá mlýnec u vantrok:
„Co melu kam otrub, co bělky — —“
Ej, dále i pevně má hůl a krok!
Co komu. . . hup! o náhon mělký.

Krajinu neznám, sám jdu, sám,
ni únav, ni do smutku hlavě,
zpět po světlé výši se ohlédám —
dnes do lét si upomínavě.

XXII.

Hledím den co den
do hor severu,
kam až nad ně západ klene
zlata nádheru.

O hůl podepřen
teskním dojatě:
k nim mě láká modrá dálka,
aspoň ku patě.

Mdlý můj měří zrak
temen záhadu,
zda se níží, zda se výší
ke dne západu.

Tlačí-li je mrak —
nízké mohyly;
v jasu klidně rostou výše,
vždy mě zdravily!

XXIII.

Sněží, sněží! Po aleji
dosud ani ptačí stopy,
rovná pole bez návějí,
mělké stíny nad příkopy
v prvním sněhu.

Ticho, ticho. Cestou dlouhou
jak bych sněhem tudy nešel
a jen s nuzot marnou touhou
hlavu v černých koutech věšel
o vánoce.

Teplo, teplo. Zjihlo, změklo,
co se dělo z chmur i ve mně,
ale vzdechem neprořeklo,
kdy si v podzim stala země
spadlé listí.

Vločky, vločky, nemazlete
se starou se hlavou tklivě!
Už i v očích netajete,
stydlcích se hledět snivě.
Budou mrazy.

Jan Voborský:

Luis de Camoens a jeho „Mater Dolorosa".

Causerie z ovzduší básnictví portugalského.

(Fragment z rukopisu díla „Kult Marianský v poesii světové".)

Č. d.)

Nebudu se příti se životopisci a literárními historiky jako byli Braga, Manoel Severim de Faria a Visconde de Jouromenha, o minuciesně přesné rodné datum a místo *Camoensovo,* jehož prvotiny básnické vzbudily obdiv hned již r. 1535, kdy autor, hošík tenkráte jedenáctiletý, napsal mimo jiné svůj krásný vzletný sonet na Dona Theodosia de Braganza a záhy po té „Elegii o utrpení Páně", opatřenou věnovací znělkou kterémus duchovnímu, podle všeho zajisté, že svému strýci a mecénovi D. Bento de Camoens-ovi, jenž se roku 1539 stal generálním převorem v Santa Cruz a záhy potom prvním kancléřem university v Coimbře.

Již tyto básně přesně označovaly ideový okruh a ukazovaly celé to ovzduší, ve kterém mladý talent vyrůstal.

Bylo to jednak národní nadšení, ve kterémž se vzdělaná omladina portugalská při humanistických studiích cítila býti rovnocennou s hrdiny starověku, jednak to byla hluboká zbožná víra, ovládající a řídící tehdy ještě všechen veřejný život a považující humanistické vzdělání pouze za jemně broušenou křišťálovou číši, ve které perlilo zlaté víno křesťanských a nábožensko-vlasteneckých ideí v luzném zásvitu rhetorického lesku a poetického vyzařování. —

Luis de Camoens, jehož matka Anna rozená de Macedo zemřela krátce po té, když v synkovi lodního kapitána Simao Vaz de Camoense dala světu příštího geniálního básníka, vychován byl v útlém mládí zbožnou macechou Annou de Sa, studoval i theologii, ale věnoval se přece jen zaměstnání světskému. — Pobyv jako vychovatel nějaký čas v šlechtické rodině Dona Francisca de Noronha, uveden byl ke dvoru — — obliba jeho rostla jako vzrůstal počet květů jeho duchaplné vtipné poesie, ale pro milostné pletky se spanilou Kateřinou de Ataide, pro bouřlivou povahu a jízlivost péra při polemikách rostl také a stále tísnivěji se kolem něho svíral kruh závistníků a odpůrců — Camoens byl ode dvora vypuzen, z bídy stal se vojínem a přišel ve kterés bitce o oko. Vrátiv se do Lisabonu a vydán v šanc krajní bídě a hladu, ba až tuláctví bez přístřeší, ocitl se ve společnosti jeho ducha nedůstojné a když při pouliční rvačce o slavnosti Božího Těla r. 1552 se zbraní v ruce zbujně se postavil proti královskému úředníku, zapadly za ním železné dvéře lisabonského vězení, v jehož plesnivých vlhkých zdech prodlel devět měsíců, až dostalo se mu milosti, ovšem s podmínkou, že vstoupí do vojska v Indii.

Útrapy té cesty a všecky hrůzy její a všecky vznešené úchvatné krásy moře — to bylo pole, na němž zasety, ujaly se, vzklíčily a šťastně vzrostly programové myšlenky Camoensových Lusiadů, jejichž nedokončený rukopis a holý život svůj zachránil zubožený a přec duchem skálopevný básník při ztroskotání lodi, aby za dílo své, pobyv 17 let v Indii, získal r. 1572 královské stipendium doživotní.

Avšak po několika jen málo již letech zříme jej, připraveného na poslední cestu člověka a smířeného s Bohem, umírati dne 10. června 1580 v lisabonské čelední nemocnici v náručí nebojácného bosáckého mnicha Josepha India.

A právě tento Karmelitán Joseph Indio to byl, jenž na jeden výtisk slavných Lusiadů Camoensových napsal tato pamětihodná slova:

„Jak žalno, zříti ducha tak velkého v postavení tak bídném. Umíral ve špitálu, nemaje, čím by tělo své přikryl, on, jenž triumfoval ve východní Indii a takřka 60000 mil po moři se plavil; jaký to závažný pokyn všem, kdo dnem i nocí bez úspěchu studujíce se namáhají, podobni pavouku, hotovícímu pavučinu, aby do ní mouchy lapal.“

Kterak básník Camoens ostatně sám nazíral na soubor strastí a bolů života lidského, nejlépe dosvědčuje zlomek dopisu, jeho posledního snad v životě vůbec a psaného již jen namáhavě na lůžku špitálním:

„Slyšel kdy někdo, že by byl osud minil, na takovém malém lůžku sloučiti tolik osudovosti? A já — jako by toho všeho nebylo snad ještě dosti, stavím se nad to po bok osudu, neboť pokus, vzdorovati a vzpírati se tolikerému utrpení, jevil by se jakousi nestoudností. Skončí se život můj a všichni uznají, že k vlasti své jsem vroucně lnul, neboť nespokojil jsem se s tím, zemříti *v ní*, nýbrž zemříti *s ní*.“

Umíral Luis Camoens krátce po té, kdy jako věrný vlastimil procítil neodvratnost blížícího se shroucení národní neodvislosti Portugalska a proto tím jasněji a zřetelněji mluví z jeho péra, jež kdysi napsalo tolik milostných veršů na počest Kateřiny de Ataide, slova jeho sonetu:

Vy všichni, kteří ve verších a na rýmech
tušíte strast a bol, jež v duši své jsem skrýval
za mladosti, kdy jiných přání sta jsem míval
ve snu i za bdění, než v těchto trudných dnech,
vězte, že utrpení, jež jsem nesl rád
v bázni i naději, mně srdce rozechvělo,
až vše to na každinké struně písní znělo — —
to se mnou sdílejte — nač útrpnost si lhát?
A poznávám-li, že ty všechny velké boly
jen báchorkou mne učinily lidských úst,

dím, stud v svém nitru nad tím nijak netaje,
že volám k podílu svých útrap kohokoli,
by jasný svit zřel příkladu a bujný vzrůst,
jak mizivým snem všechna rozkoš světa je! — —

* * *

V době, kdy Camoens studoval na vysokém učení v Coimbře, opouštěl velký světec František Xaverský přístav lisabonský, aby nastoupil svou apoštolskou cestu na východ – — Camoens vlastní vinou vyhnal se ze skvělého postavení společenského jako osudem zmítaný dobrodruh rovněž do vzdálených těch končin světa východního, kde nebyl vždy prost mravní úhony, aby teprve po dlouhém utrpení a upřímně lituje všech svých různých omylů, zemřel jako dobrý poctivý katolík, jenž neostýchal se, mnohou vinu svou kajicně doznati ve vznešené, poeticky vysoce hodnotné písni „Babel a Sion".

K jeho cti jako člověka i básníka slušno říci, že nejen zemřel jako bohověrný katolík, ale že víru svou vždy zachoval jako zlatou hřivnu i v celém tom víru událostí a pestré spleti romantiky, nalézaje v ní světlo a sílu, aby přes nakupené překážky a bariery vlastních slabostí a vášní probil se přece jen čestně životem i tou romantikou k ideálům nejvznešenějším. —

Že plodný literární tvorbou Camoens stejně jako jiní významní spisovatelé jeho století neuhýbal při volbě themat také různým námětům profánním, snadno vysvětlí nám krátká, takřka jen letmá reminiscence, která nás intimněji uvede v ovzduší dřívějších dob literárních. Jako Lope Felix de Vega Carpio, Pedro Calderon de la Barca a drobnou lyrikou svou skvěle proslulý Torquato Tasso náleží také Luis de Camoens naveskrz katolické renaissanci. Nebudu se v této causerii, sledující jiný cíl, rozepisovati o Camoensovi jako básníku dramatickém, chci však připomenouti, že v slavném trojhvězdí, zářivším kdysi na španělském divadelním nebi, má vedle Lope de Vegy a Calderona de la Barca své zvláštní světlo a významné místo *řeholník* Gabriel Tellez, v historii písemnictví známý pod pseudonymem *Tirso de Molina*. O jeho životní dráze je celkem málo známo, literární historie však zjistila, že se narodil v Madridu r. 1570, stal se duchovním a kazatelem, prošel všemi stupni hodností řádu Milosrdných Bratří, aby posléz přijal úřad komtura kláštera v Sorii. Byl vrstevníkem, přítelem i žákem Lope de Vegovým, převzal od něho vyspělost a dokonalost dramatické formy, ale předčil jej vynalézavostí zápletek, humorem i vtipem tak, že se stal největším komickým básníkem španělským a to se zřejmým sklonem k burlesce. Od svého prvního pokusu o štěstí divadelní, až do vstupu do života řeholního po různém zklamání, bídě i znechucení r. 1613 v Toledu napsal dle vlastního svého doznání přes 300 kusů, z nichž známo jest asi sedmdesátsedm her vesměs veršovaných, a mezi nimi řada meziher a autos sacramentales, jimiž řadí se důstojně po bok Calderonovi, kterýž pečoval ze-

jména touto formou básnickou o účinné povznesení kultu Marianského a eucharistického. — Fray Gabriel Tellez nastoupil dramatickou dráhu zcela ve stopách Lope de Vegových, především v duchu národním, proniknl brzy vlastním svým výrazem, geniální svou originalitou a jeho komedie zápletkové, mravoličné, historické nebo náboženské, vyznamenávají se skvělostí básnického jazyka, ryzím, svěžím a jadrným slohem, růzností a půvabem situací, životností charakteristiky, pestrostí a barevností obrazů, bujnou komikou a vtipem až frivolností, tragičností i lyrismem, poetickým leskem dikce. — Vedle „Svůdce sevillského“ (původní úplný název klasického díla Molinova: „Svůdce sevillský a kamenný host“ — „El burlador de Sevilla y combidado de piedra“), který byl podkladem Molierovu „Donu Juanu“, jest jednou z jeho nejznámějších a nejcennějších veseloher (v zápletkové intrice z nejlepších, byť ne právě životně a psychologicky plně pravdivá) komedie „Don Gill de las calzas verdes“ („Don Gill v zelených nohavicích“), upomínající v mnohém svými podobnými si bližence na řecké vzory — — a touto hrou, ovšem, že ve valně přebásněné formě Friedricha Adlera v překladu F. S. Procházky, dostal se Tirso de Molina jako významná složka trojhvězdí vynikajících básníků poprvé na české jeviště v červnu 1922 péčí Městského divadla Král. Vinohrad. —

Posuzujeme-li Camoensa jako básníka a dramatika spravedlivě a tak jak jeví se nám v zrcadle jeho sieclu, seznáme, že i při veškerém jasu svého ducha není ovšem ani takovým hlubokým básníkem filosofem jako Dante Allighieri, ani tak skvělým a směle budujícím dramatikem jako mladistvě robustní Christopher Marlowe, plodný William Shakespeare nebo Calderon.

Světovou slávu svou vděčí Luis de Camoens velkolepému epu, v němž, jda zejména stopami Virgilovými, vytvořil ze starší hrdinské doby svého národa, jeho politických bojů a válek s Maury a ze vzácných barev vzpomínek na nádheru moří a přírody jednotný obraz básnický, k němuž národ plným právem vděčně vzhlíží jako k nejkrásnějšímu pomníku svých dějin, literatury, ducha svého i slávy své.

Ani Schakespearova Anglie, ani Calderonovo Španělsko nemohou se vykázati básnickým dílem, kteréž by tak plně a mocně vystihovalo myšlenku národní básně hrdinské, jako Camoensovi „Lusiadé“. —

Camoens, náležeje dobou života i básnické tvorby do nejskvělejší doby Portugalska, snícího o zbudování světové monarchie, jest největším básníkem své vlasti a jediným poetou portugalským, jenž trvale do věků příštích zabezpečil si slavné jméno v poesii světové.

V humanistickém ovzduší kvetla a bujela dnes veselá a rozmarná, opojná, zítra temně zachmuřená a po kamenné dlažbě vězení neb dusnou kajutou válečné lodi se ploužící romantika

dnů jeho života; básník, jenž někdy vesele a bezstarostně zíral na kvetoucí růže ve tvářích a vlasech dvorních dam a milenek, jež žhavě a skvěle opěval ve znělkách, kanzonách a sestinách, dožil se později z těchže sladce úsměvných růžových ženských rtů trpkých slov úšklebků a drásavě jizlivých poznámek o jednookém rváči — — a přec jen možno při všem tom únavném kolotání životním a při všech těch jeho trudech, starostech, dobrodružstvích a neštěstích a bujících proti němu veřejných i zákulisních intrikách říci, že ta romantika jeho života byla v podstatě své vlastně modrokvětou passiflorou, jejíž jedna úponkovitá ratolístka, líbána nezapadajícím sluncem pevné, ničím v životě a v světě nezdolné víry objímala tak něžně a tak přítulně Kristův kříž a nohy Mater Dolorosy. (P. d.)

Al. Keltnerová:

Převozník.

Na loďku denně k veslu sedal
a podmračným okem vzhléd' —
on vyrušit se nikdy nedal
af vítr — déšť — ku zemi slét' !

Když loďka se mu naplnila,
tu jasněj' líc mu vyhlídla — — —
dlaň jeho tvrdá uchopila
se ručej svého kormidla.

Na druhém břehu dle úkolu
převozníkova zákona
na lidech vybral po obolu,
čímž připomínal Charona.

Tak převážel přes vodní lány,
v dny všední jako ve svátek — —
však Charon vozil s jedné strany —
on převážel i nazpátek!

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.
Napsal Milutin Mayer.
(Ć. d.)

VII.

Druhý den ztrávil Valerius nejvíce ve „viridariu" (zahrada). Nešlo mu nijak do hlavy, co zažil minulé noci a kam všude ho Julius vodil. Ani se mu nikdy nezdálo, že přijde mezi lidi, vyhlášené za nepřátele císaře a říše. Sám sobě nevěřil, co vše viděl a slyšel. On, jako pohan, ještě stále přemýšlel, zdali ti lidé mluví pravdu? O všem jaksi pochyboval. Nechápal nijak, že by se nalezli lidé, milující bližního svého jako sebe sama. Také on sám, ačkoliv byl řádný člověk, milosrdného srdce a dobrák, by nemohl milovati svého nepřítele. Vždyť již ani Lucia Metella, ačkoliv to byl jeho přítel a soudruh, nemiloval od pamětného dne Liberalii tak, jako před tím i přese vše, že každodenně se scházeli. Nemohl mu nijak odpustiti krutosti, které se na otroku Charonovi dopustil.

Ačkoliv to neučinil jemu samému, nýbrž jen jeho otroku, přece cítil vůči němu jakousi nechuť a odpor. Co by bylo teprve potom, kdyby to vše se týkalo jeho samého?

Jaké city by se rodily v jeho duši? Byly by to jistě city svrchované nenávisti a opovržení. Použil by každého prostředku, aby se mu zlým za zlé odměnil, aby se na něm co nejvíce vymstil, jistě by se za něj nemodlil. Tolik lásky by se u něho nenalezlo.

Ale čím více rozmýšlel o minulé noci, tím jasněji se mu zdálo, že vše, co tam viděl a slyšel, není pouhý sen, nýbrž pravda . . . Slyšel velmi dobře, jak jeden křesťan zvolal: „Zabili mně ženu i syna, vzali mi po Bohu to nejmilejší, ale já jich za to neproklínám, nýbrž modlím se za ně . . ." A ten druhý zase řekl: „Vzali mi dům i pole, učinili mne žebrákem, ale já to vše trpělivě snáším, neboť tak mne učí Pán . . ."

Chovati takovou lásku vůči svým nepřátelům, je jistě cosi podivuhodného a záhadného.

Je to cosi nepochopitelného a není příkladu, že by někdo dovedl takto sebe sama zapřít. On to ještě neslyšel a nezkusil. Všední život a okolnosti, ve kterých se pohyboval, mu nic podobného neposkytly. Tolik lásky v srdcích Římanů nenalezl. Neboť kdyby byla, nebylo by již dávno hanebného otroctví, panovala by volnost a vzájemná láska a na této, jako na základě, by povstal nový, upřímný život. Nemohl nepozorovati, jak vysoko stojí si křesťané nad Římany. Byl by si přál vštípiti tu lásku do všech krutých, tvrdých srdcí římských, a tím je vzkřísiti, povznésti z bláta na vyšší stupeň důstojnosti . . . Valerius byl také nucen doznati, že učení křesťanské má na lidské srdce zvláštní kouzelnou moc. Kdo ho následuje, cítí v sobě neoby-

čejné kouzlo a spokojenost. Strávil mezi nimi jen několik hodin, a hle, kouzlo to účinkovalo již i na něj, cítil již takový duševní klid jako nikdy posud . . . Vznešená slova starého kněze, milý jeho tichý pohled, v němž se zračila pravda a mír duše, zanechaly v duši mladého Římana nesmazatelné znamení . . . A k tomu ještě ten dojemný výstup, když jeho nejvěrnější a nejmilejší přítel zvolal: „Také já věřím v jednoho Boha, jenž stvořil nebe i zemi!“ . . .

Výstup tento nim otřásl do duše.

Byl to okamžik, jakého ještě nikdy nezažil . . . Je to jistě dílo jakési velebné, neviditelné milosti, jakýsi zázrak, rozechvívající srdce lidská a naplňující je bázní Boží! . . .

Po delším přemýšlení konečně dospěl k výsledku, že víra křesťanská je velebná, pravá a svatá; že je to víra, která přes všecky mocné nepřátele a pronásledovatele, přemůže i ovládne přežilé a nehodné pohanství.

Neboť kdyby nebyla jedině ona dílem pravého Boha, kdeby nesčetní její následníci brali tolik síly, vytrvalosti a sebezapření? Právě spravedlnost té víry posilňuje jejich srdce, aby neklesla v den pokušení a pronásledování.

A Valerius zatoužil obeznámiti se co nejdříve a od základu z tou naukou lásky a pravdy, aby ji mohl také co nejdříve následovati. Přítel jeho přilnul k tomu učení, on tedy nemohl zůstati za ním pozadu, neboť ho k tomu hnala jeho duše, celá jeho vnitřní bytost, toužící po světle a pravdě, jichžto v pohanství nenalezla.

A co tak o tom rozmýšlí, přistoupila k němu jeho sestra Cecilie a položila mu svou něžnou ručku na rámě.

„Dnes jsi, bratře můj, nějak neobyčejně zamyšlen? Neviděla jsem tě posud takového.

„Přemýšlím o pravdě a lásce,“ odpověděl.

„O pravdě a lásce?“ opakuje udiveně sestra. Nerozmím ti . . .“

„Ano, hledám to, čeho není u nás Římanů a čeho nám naši bohové poskytnouti nemohou!“ . . .

„Hledáš tedy pravdu a lásku? Marně se trápíš, bratře můj, těch nenajdeš!“ . . .

„Mýliš se, má sestro Cecilie! Také ty se najdou.“

„Opravdu? A kde?“

„V učení, jehož následují ti, kteří milují své nepřátele, pronásledovatele a katany . . “

„O takové nauce jsem ještě neslyšela. To jsou jistě velcí mudrci.“

„Nejsou to mudrci, právě naopak, velmi prostí lidé.“

„A kde jsou ti lidé?“

„Jsou to křesťané, věřící jen v jednoho Boha!“

„Křesťané? . . . A ty, Valerie, také následuješ jejich učení?“

„Až posud ještě ne, protože jsem se s ním teprv této noci seznámil . . . “

„Jak je tedy můžeš chváliti?“

„Protože chvály zaslouží.“

„A kdo tě s ním obeznámil?“

„Julius, který již dávno pro ně žije a jenž této noci veřejně vyznal, že věří v jednoho Boha.“

Byli v nejlepší rozmluvě, když v tom zaslechli kroky . . . Byl to jejich otec, senator Marcus Valerius, vracející se právě ze schůze senátorů. Hledal své děti, aby si s nimi pohovořil.

„Co děláte, mé milé dítky?“ tázal se, sedaje si vedle nich na mramorovou lávku.

„Hovoříme o všeličem,“ odpověděl syn.

„A smím zvěděti, o čem?“

„Valerius mi právě vyprávěl a jakémsi novém učení, které hlásá, že máme i nepřátele milovati,“ ozvala se Cecilie.

„Ó, pak jste se vy dva pustili do otázek, patřících mudrdrcům . . . Já však, mé milé dítky, těch vašich všelijakých novot nemiluji; to není pro mne, již jsem toho dosti prožil a zkusil, proč bych se tedy nyní měl zabývati naukou, že máme i své nepřátele milovati. Rád bych s tebou promluvil o rozumnějších věcech . . .“

„Jen rozkaž, otče!“ odpověděl syn.

„Rád bych promluvil s tebou samým, proto ty, má dceruško, odejdi ze zahrady.“

Cecilie se poklonila otci a vyšla ven ze zahrady.

Jakmile byli sami, začal otec:

„Synu! Zamýšlím již dávno tě oženiti.

„Mne?“ odpověděl udiveně mladík.

„Co se tak divně ptáš? Či jsi již dávno neoblékl mužskou togu a nestal se schopným ženění?“

„Řeknu ti pravdu, ještě jsem nikdy na to nepomyslil.“

„A proč ne?“

„Chci ještě trochu užíti svobody. Jakmile se ožením, jsem poután ženou a rodinou a k tomu jsem ještě příliš mlád.“

„Ale vždycky není taková příležitost jako nyní . . . “

„Koho míníš, otče?“

„Myslím Scribonii, dceru svého přítele, senátora Aulia Marcella . . . “

„Mou vrstevnici, s níž jsem prožil dětství ve hrách a zábavách?“

„Ovšem,“ potvrdil otec.

„Tu bych nikdy nechtěl za ženu.“

„A proč?“

„Protože by nikdy se mnou nesouhlasila.“

„Co to mluvíš?“

„Znám ji dobře. V jejích žilách teče pravá jižní krev. Je to příliš spurné a ohnivé děvče . . . Ty víš, že miluji klid a vážnost a toho u ní není . . .“

„Ale je u ní veliké bohatství. Jen považ, že je to jeho jediné dítě v rodině."

„Vše marné!"

„Pak o ní více nemluvme. Jen dej pozor, abys nelitoval."

„Toho se nebojím."

„Ale řekni mi, na kterou si myšlíš?"

„Až posud na žádnou."

„Snad nezamýšlíš zůstati svoboden? Copak nevíš, že římské zákony uvalují na svobodné velkou daň?

„Povídal jsem ti již, otče, že jsem velmi mlád a že máme ještě dosti času o tom si promluviti."

„Nuže dobře. Měj si po vůli, ačkoliv dobře nečiníš. Odmítáš tedy docela vážně Scribonii?"

„Ano!"

„Pak se přece stane ženou jí mnohem staršího Quinta Terentia."

„Přeji jí ze srdce, aby byla šťastna . . ."

Návrh otcův nebyl Valeriovi milý. Přišel s ním právě v nejnevhodnější dobu, když byl zaujat novou naukou, plnou nejšlechetnějších názorů, po kterých již dávno toužil. Kdyby přijal otcův návrh a vzal si Scribonii, ta by mu jistě odvrátila myšlenky od křesťanské víry, které se nyní chtěl úplně oddati. Neměl chuti k životu manželskému, jeho nitro nutkalo jej k něčemu docela jinému.

Cítil se býti povolána k vyšším, lepším věcem. Neodolatelná síla pudila jej čím dále, tím více ke Kristu i jeho učení a jedině v něm doufal nalézti pravdu a pravý duševní klid . . . Aby pak otec již s ním nemluvil o ženění, obrátil řeč na úplně jiné věci:

„Otče", jal se mluviti. „Chtěl bych tě o něco poprosit!" . . .

„O co?"

„Daruj mi otroka Charona."

„Nač ti bude? Již je stár."

„To nic nevadí, ale je oddaný."

„Ty cítíš nějak velice s tím Charonem."

„Mám ho rád již od dětství. Nikdo mne tak neopatroval a nebavil jako on."

„Když si ho již takto žádáš, budiž, dám ti ho. Daruji ti ho a odevzdávám jej ve tvou moc . . ."

„A dovolíš mi učiniti s ním, co chci?"

„Ano."

„Děkuji ti, otče!" povídal Valerius a pohlédl vděčně na otce.

Potom vstal Marcellus Valerius s mramorové lavice, šel do zahrady do „peristilu*) a tam odtud do knihovny, kde obyčejně denně jednu až dvě hodiny čítával. Valerius však zůstal v zahradě . . .

*) prostranná čtyřhranná předsíň.

„Pošli ke mně Charona," řekl otrokovi zalévajícímu květiny. Ten odešel hned do místnosti, kde bydlili otroci, aby splnil rozkaz mladého pána. Za chvilku na to byl Charon v zahradě.

„Starý můj Charone," jal se mluviti Valerius, „před chvilkou mi tě otec daroval . . ."

„Ó, mladý můj pane, jak jsem šťasten!"

„Máš mne ještě tak rád, jako když jsem byl maličký?"

„Jak se jen můžeš tak ptáti? Kdo pak by tě nemiloval, vždyť jsi tak šlechetný!"

Mladík se usmál.

„Je málo takových Římanů, mladý můj pane, kteří by měli tolik krásných vlastností jako ty."

„Dobře, dobře," bránil se Valerius takovým výlevům lásky.

„Pane můj, ty víš, že ti nelichotím, mluvím jen čistou pravdu."

„Charone, přišel čas, abych ti splnil své slovo."

„Jaké?"

„Co pak jsi již zapomněl? Nepamatuješ se, co jsem ti slíbil v den svátku Liberia?"

„Ach!" povídal vesele otrok. „Pamatuji se. Slíbil jsi mi, že mi dáš svobodu."

„Ano!" potvrdil Valerius.

„Pane můj! Pane můj!" radoval se starý otrok a padl před mladíkem na kolena.

„Slyš! . . . Otec mi tě před chvilkou daroval a povídal mi, že s tebou mohu učiniti, co chci. Právem, které mi dávají římské zákony, prohlašuji tě za svobodného, přestáváš býti otrokem! . . . Zasloužil jsi toho sobě pro svou věrnou službu a lásku, kterou jsi vždy upřímně choval vůči mně i mým rodičům."

„Ó, bohové! . . . Přesilní bohové!" . . . zatleskal otrok a velkým pohnutím a se slzami v očích jal se líbati ruce mladého Valeria.

„Neděkuj bohům, nýbrž jen jednomu Bohu! Rozumíš, Charone, jen jednomu Bohu!" . . .

Otrok na něj hleděl s údivem v očích a bylo na něm viděti, že svému osvoboditeli nerozumí.

„Slyš, starče!" pokračoval Valerius. „Ty jsi od této chvíle volný, ale podle našich zákonů jsi až do smrti povinen vzdávati díky a prokazovati lásku tomu, kdo ti dal svobodu . . . "

„Všecko, všecko udělám pro tebe. Rozkaž a život dám za tebe!"

„Toho od tebe nežádám, ale byl bych rád, kdybys chtěl uposlechnouti mé rady."

„Všeho, čeho jen si žádáš."

„Charone, odřekni se našich hloupých bohů a následuj víru, která nejvíce za práva otroků bojuje. Následuj víru křesťanskou!" . . .

„Když mi to povídáš, budu!"

„Tím mi prokážeš největší vděčnost a lásku. Až posud hleď, jsem myslil, že jedině naše víra je pravá. S bázní bož vzdával jsem úctu našim zlatým a kamenným bohům . . . Nyn však jsem zpozoroval, že to byla hloupost! Poznal jsem, že stará víra je sprachnivělá a že nám nemůže poskytnouti klidu a útěchy jako víra křesťanská . . . "

„Přísahám ti, pane můj, že učiním vše, čeho žádáš!"

„Ano, můj Charone, ano!" Oba dva půjdeme za pravdou a spravedlností."

VIII.

Po oslavě nezůstal císař Probus dlouho v Římě. Odebra se již za několik neděl do Panonie, do svého rodiště Sirmia (dnešní Mitrovica), aby se připravil na válku s Persií. Po dobu kterou byl v Sirmii, nesmělo jeho vojsko zaháleti, nýbrž sázelo vinice po hoře Fruška, kopalo v Posavině příkopy a tak odvádělo vodu z velikých močálů, tím jejich většina stala se úrodnou; dále pak stavěli široké cesty, regulovali řeky a pevnosti Ježto však bylo toho roku obrovské vedro, vojsko se vzbouřilo a odhodivši motyky a lopaty, napadlo zbraní svého vlastního císaře, kterého také zabilo. Tak zahynul bedlivý, přísný, ale spravedlivý císař Probus, který ve světě tolik divokých barbarů a nepřátel vojska římského přemohl. Vojsko sice hned poznalo svůj špatný skutek, ale již bylo pozdě.

Nástupcem trůnu stal se bývalý jeho jenerál Charus, jenž se však ani zdaleka nehodil za římského císaře, protože k tomu neměl ani nadání, ani potřebných schopností. Panoval velmi krátce. Již po roce jej zabil prefekt praetorianů Arius Apro, podporuje jeho syna. V říši římské pak povstaly veliké nepořádky, čímž se mohlo snadno státi, že říše bude zničena a pozbude své moci.

Tomu však se vyhnulo tím způsobem, že občané, již v nejvyšší čas, zvolili sobě za císaře Duklanina čili Diocleciana, jenž si umínil, zavésti zase ve vlasti pořádek a úctu před římskými zákony. Byl synem písaře, bývalého otroka; rodem z Dalmacie z Dukly, u Podgorice. Svým rozumem i svou chrabrostí stal se z jednoduchého vojáka jedním z nejvyšších důstojníků. Byl falešný, ale bystrozraký, velmi pracovitý a uznalý.

Prostý tento člověk, jakmile na sobě ucítil císařský háv, umínil si zásadně zařídíti a zabezpečiti pro sebe trůn císařský jako nejvyšší státní hodnost. Zapamatoval si dobře, jak bídnou smrtí zahynuli jeho předchůdcové, jmenovitě Probus a Charus. Věděl dobře, co ho to stálo práce, než se dosťal na císařský trůn, a proto také úsilovně hleděl trůn si úplně zabezpečiti. Římské vojsko, které od jisté doby svévolně vraždilo římské císaře a zaměňovalo je novými, chtěl napřed pokořiti a potom naučiti, že si má císaře jako něčeho nadzemského vážiti a ctíti.

Jsa bystrého rozumu, ihned zpozoroval, že tak velkou říši jako je římská sám spravovati nemůže. Je tedy nutno postarati se o člověka jenž mu bude ve všem nápomocen a při tom otrocky oddán. Našel ho ve starém válečném příteli Maximianovi, jenž byl také synem jistého dělníka v Sirmiu, ale voják smělý a vůdce zkušený. Velmi prostý tento člověk byl svému císaři tělem i duší oddán. Tak tedy veliká římská říše rozdělila se na dvě polovice: na západní a východní římskou říši.

Východní vládl Dioclecian, západní Maximian. Ale moudrý a opatrný Dioclecian nechal si jistou moc nad celou velkou říší i nad svým spolupanovníkem a adoptovaným synem. Dioclecian dosadil kolem sebe jen takové dvořany a úředníky, o nichž byl úplně přesvědčen, že jsou mu věrni a že ho milují.

Ale i při tom všem nikomu nevěřil. Chtěl o všem věděti sám. Podezření nikdy nevymizelo z jeho duše. — Myšlenka, že by ho mohli shoditi a zbaviti jeho tak dlouho toužené a tak těžko dobyté hodnosti, rozechvívala často celou jeho bytost.

Jako císař nejednou se zamyslil o svém mládí . . . Jako hoch, syn obyčejného písaře, byl svými bohatými, panskými vrstevníky opovrhován, vysmívali se mu a odháněli jej.

Později stal se dobrovolníkem v římském vojště. Jako takový snášel stejnoměrně každé nebezpečí i nouzi. Jeho představení hned v něm zpozorovali člověka nadaného pronikavým rozumem. Těmito svými neobyčejnými vlastnostmi získal si vážnosti i u samých vojevůdců. Také sám císař vysoce cenil jeho odvahu i nadání. Když pak se stal velitelem tělesné císařské stráže, viděl, jak postupně se plní sny jeho mladosti . . . Toužil ještě jen po jediném, po císařském hávu, po zlatém trůnu, odkud by mohl rozkazovati celému světu, jenž by se třásl před jeho pohledem a padal před ním v prach . . . Ano, toužil po císařském veličenstvu . . . Tuto sladkou tužbu však nesvěřil nikomu, chránil ji jako svatou tajnost ve hloubi srdce svého a hleděl žalostně, jak trůn římský nastupuji císaři Aurelianus, Probus a Charus, až konečně i jemu zasvitlo slunce štěstí a on mohl po smrti Charusově vrhnouti na sebe purpurovou tkaninu, nazvanou „hávem císařským" . . . Byl tehdy ještě dosti mlád, třiadvacetiletý a již se stal pánem tolika milionů lidí. Splnil se mu sen jeho mladosti. Nyní měl jen starost, udržeti se na dosažené výši, jež byla jeho předchůdcům tak nebezpečná.

Viděl však již, jak těžký je císařský háv a jak veliké nebezpečí je s ním spojeno. Kolik má nepřátel a závistníků, kteří všichni prahnou po té důstojnosti, jíž to on s největší vytrvalostí a chladnokrevností dosáhl. Bylo nutno napnouti všecky síly, aby to vše mohl zdolati a také ještě všem povinnostem císaře dostáti. Vše to byla těžká práce, ale jeho pronikavý rozum ji přemohl. Byl to zvláště nadaný člověk.

Rozdělení veliké říše římské na dvě části, jak to byl hned na počátku svého panování zařídil, ukázalo se nedostatečným.

Spravování říše, třeba nyní již rozdělené, bylo i pro dva císaře přespříliš. Nedalo se pracovati rychle a s úspěchem. Mimo to se také denně množili nepřátelé císařství. Aby čelil tomu zlu, jmenoval mimo Maximiana ještě dva jiné pomocné císaře s cesarským titulem a to: Konstantina Chlora a svého zetě Galeria, jenž se také chrabrostí a oddaností hodnosti cesarské domohl. Byl také adoptovaným synem Dioclecianovým. Když takto uspořádal své záležitosti, počal žíti klidněji. S prsou se mu svalila veliká tíže.

Ale ani to dlouho netrvalo. Slávomamem posedlý jeho zeť Galerius hleděl vzbuditi v jeho srdci odpor a podeření proti křesťanům.

Dioclecian, jenž na počátku své vlády docela mírně na křesťany pohlížel, počal nyní křivě pohlížeti na zdárnou práci těch tichých lidí. Z počátku se nechtěl dát svésti k záhubnému vystoupení proti křesťanům, ale pro neustálé klepy a našeptávání svých rádců vyhlásil krvavý boj proti mírným beránkům, následníkům víry, která učí, že je nutno i svých nepřátel milovati . . . (P. d.)

Ferd. P. Místecký:

Za přítelem Adolfem Heydukem.

Usnul hudec, usnul na vždy
hudců slavný král,
na cymbál a na housličky
roztomile hrál.

Od Tater až po Šumavu
každý rád ho měl,
každé srdce do jásotu
sladce rozechvěl.

Hoj, jak struny zazvučely
městem, vesnicí,
staří, mladí opouštěli
dílnu, světnici.

Do kola ho obklopili,
oči zářily,
dlaně tleskly, ústa výskla,
párky tančily . . .

Škoda hudce, věčná škoda,
kdo ho nahradí?
Kdo ty housličky a cymbál
po něm naladí?

A. Simerská:

Touhy srdce.

I.

Z jara.

Znáš srdce, jež znaveno touhou
by zhrdlo vůní sněžných květů,
a nechtělo zřít blankyt nebe
s útěšnou září hvězdných světů?

Znáš srdce, které neždá v touze
se očistiti z hříchů viny,
by smělo v jarní slunka záři
se kořit v prachu Boží tváři? —

Jsou taká srdce v světě širém,
jež ani něžná vůně kvítí,
ni hvězdný blankyt jarní jitro,
nezvábí tam, kde slunce svítí.

Kde v nadoblačné nebes vlasti
andělů křídla šumí jemně,
kde mezi hvězdami je skryta
tvář Hospodina přetajemně.

II.

V letě.

Ohnivým svitem planou růže v zahradách,
a nad nimi se klene nebes jas,
a větřík lehce šumí zas a zas,
a všecko kolem tichne v čekání.

Tu s výše blankytu zní jasný zpěv.
To skřivan v modravou se nese výš,
a jeho píseň zvoní; slyš, ó slyš!
Jak ve srdce když padá touhy zář.

V oblacích zpívá pták:
„Jak čarovná a tajemná
jsi, lásko, ve světě!
Opřádáš slunkem vše,
co dýše na zemi,
a na tvém klíně myšlenky
zkvétají růžemi.
A přece nikdo nepoví,
odkud jsi slétla v země klín,
a nikdo neví na světě,
jak vcházíš srdce do hlubin.
Jak čarovná a tajemná
jsi, lásko, ve světě!“

Utichl ptáka zpěv.
Jen ozvěna se nese nad poli,
a mezi klasy planou koukoli
a rudé máky hoří.

Po nebes blankytu obláčky táhnou —
a slunka paprsky vše kol
zlatitou sítí spínají
a lehký vánek ševelí
ve zlatém osení.

Tam v dálce pod vrbami
potůčku zurčí proud
pravěkou píseň.
Srdce slyš, jen slyš!
„Jak ohně žár a purpur květů
jsi, lásko, ve světě!
V tvém kalichu se radost třpytí,
a srdci dáváš Božský vzlet
by k oblakům se mohlo vznést,
a s jásotem se vrhlo zpět.
Jak ohně žár a purpur květů
jsi lásko ve světě!"

Tam růže planou, zpívá pták,
tam hoří máky, potok zurčí;
a všecko s žhavou touhou
čeká na lásky dech.

Tu anděl Páně plíží dolů letem,
a jinou lásku vonnou seje světem.
Toť Boží lásky čistý sněžný květ.
V pokoře ukláni se růží květy,
pták zmlknul, pramen oněměl.

Jen vysoko se klene čisté nebe
zlata kol pršky slunko rozsívá,
a tisíc bílých růží zkvétá kolem,
kam v srdce jen se skloní lásky Boží zář.

III.

V podzimku.

Podzimku stín se plouží zahradou.
Uvadlé listí větřík setřásá;
a slunce nad ním svítí bez moci,
a marně touží vdechnout žití zas
v uvadlou sněť.

Tak zašlé touhy ke dnu padají
lidského srdce jako rudý list
a člověk marně znovu touží zas
zapadlých chvilek štěstí knihu číst,
v uvadlé sněti.

Na listí rudě v trávě ležící,
zas nové listy větřík setřásá,
je v tanci mihotavém roztáčí,
než uloží poslední stromu list
v uvadlou trávu.

Na rudé listí mladých lidských snů
podzimní slunko touhy svítí jen,
a zašlý hudí v prsou štěstí sen
a vichrem bouří v nitru stébel chvat
uvadlé trávy.

Ve smutném tichu leží zahrada,
slunko se matně ku západu skláni,
jen lidské touhy šumí bez ustání
až spočinou, kde věčný klid a mír
ve sněžném štěstí rozkvétá.

IV.

V zimě.

Dech zimy zmrazil života květ
a naděj v srdci zvolna umírá;
hodina za hodinou teskně letí,
a všecky touhy svírá ve objetí,
až smrti dechem srdcem schladí.

Bledý paprsek světla vede boj
s černými mraky, které obzor halí,
a všecko v strachu chví se kolem kol,
jen očekává smutně živých květů skon
až světlo klesne stínu do hlubin.

Mlčící země přijímá svůj los,
jejž od věků jí osud přináší;
a měkkých vloček sněžný květ
větřík kol s chvatem roznáší,
by zakryl temnou smrti stopu.

Krvavé slunko klesá za hory,
sníh kryje odumřelá lada,
vše klesá v spánku v zimní noc,
jen naděj plá, že Boží moc
zas všecko zvolá k životu.

Jen lidské srdce si pokoje nedá;
i v zimě s touhou květy kol hledá.
Až smrti noc přikvačí se zimní líci
a utlumí touhy ve srdci spící,
by štěstím zkvetly v Boha náruči.

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. d.)

Byl též při podělení vánočním v zámku Bronbachu, obdržel nějaký dárek, o němž se však blíže nezmiňuje, pouze vypravuje, že mu sdělila vévodkyně, že vyprávěl její dceři, arcivévodkyni Marii Terezii císař František Josef, že jsou mu Janssenovy dějiny tak milé, protože mu mluví k srdci, což činí málo knih, že je chyba, že není v Rakousku, zda by atd. Podotýká však, že vypravuje o těchto věcech pouze proto, poněvadž se přátelé o to zajímají. Sám byl skromný a nedbal na žádná vyznamenání, císař František Josef poslal mu svůj rytířský řád, ale nikdo se o tom nedozvěděl až po smrti Janssenově. Roku 1888 opětně se zmiňuje Janssen ve svých dopisech, že ho papež Lev XIII. několikráte sám pozval na návštěvu, lékař však rozhodně zrazoval; proto nemohl pozvání přijati.

Roku 1885 oznámil biskup Hefele Herderovi, že král würtembergský Karel pročetl právě čtvrtý svazek Janssena s největším zájmem. Pastor se dozvěděl z pramene docela spolehlivého, že německý císař Friedrich také četl Janssena, o Bismarkovi vypravuje jeho osobní lékař dr. E. Cohen, že četl Janssena a pravil o něm: „Je velmi zajímavo čísti popis doby reformační od protivníka; ostatně je to docela dobře napsáno, přirozeně vypadá tu Luther docela jinak.“ Janssen setkal se jednou ve vlaku s vyšším důstojníkem, který pravil, že je přítel Bismarkův a vyprávěl, že Bismark čte jeho knihu a že ho velmi potěší, když mu bude vyprávěti, že se s ním setkal a s ním hovořil.

V poslední den února byl ve vážném nebezpečí života; právě, když vkročil do třídy, utrhlo se na stropě několik kusů štukatury a padly na místo, kde sedával při stolku; byl velice dojat touto příhodou. V polovici února započal s prací o IV. dílu. Píše příteli: „Jsem obklopen knihami ve folio, v kvartu i brožurami, jichž dosud nepoužil žádný katolický autor. Byla-li společnost, již jsem líčil v III. svazku ne právě milá, vhodná a poctivá, je přece velmi poctivá, srovná-li se s padouchy, kteří vynikali v klení, pití a výbuchy zlosti, které líčím ve IV. dílu. Často když čtu, chytám se za hlavu a ptám se: „Je pravda, co jsi tuto četl, stojí to tam skutečně černé na bílém a vyšlo to z úst těch, kteří si postavili pomník hanby? Vypadá, jako bychom o této době dosud ničeho nevěděli. Podaří-li se mi, oproti tomuto obrazu hanby a noci vylíčiti vážně, pokojně a jednoduše činnost jesuitů oné doby, tak může míti má kniha veliké požehnání, zač se denně modlím. Ještě nikdy, jak dlouho píši, nebyl jsem si tak živě povědom své úlohy apoštolátu dějepisce, jako při spi-

sování tohoto svazku; pracuji asi čtrnáct dní a musím ještě projíti a prostudovati 1600 až 1700 svazků knih a článků v časopisech. Brr . . . Někdy jsem tak rozčilen, že musím několik dní přestat pracovat."

Právě, když pracoval o IV. svazku, obdržel mezi jinými dopisy, které mu nadávaly za jeho práce, také dopis z Hanau, psaný pěkným ženským písmem, kde stálo mezi jiným: „Jste jedovatě jizlivý osel, používám vaší knihy na místě, jemuž říkají studenti „locus" !"

Pracoval vždy svědomitě, výslovně podotýká, že dosud neměl příležitosti něco odvolati, ale že mohl mnoho věcí ještě šířeji vysvětliti. Podobných surově psaných dopisů dostával celé haldy; též protestantská kritika počínala si jako zběsilá, nepovažovali knihu za vědeckou, ale jednali s ní jako s pamfletem.

Janssen sbíral nepřátelské kritiky a uschovával je do desek, na něž napsal: „Kdo nadává, prohrál." Do roku 1866 měl sto čísel v této sbírce. Do té doby žádný spis od katolika napsaný nerozvířil tak protestanty jako Janssenovy „Dějiny".

Američan William Frommann, luterán v Novém Yorku četl nadávky na Janssena, což ho pohnulo, že si objednal dílo a pilně je studoval. Byl zviklán ve své víře a vypsal cenu 5000 dolarů, kdo by vědecky vyvrátil Janssena. Dosud se nikdo nepřihlásil.

Ovšem nechybělo také na vážných hlasech z tábora protivníků, kteří uznávali dobrou vůli a schopnosti Janssenovy. Budiž tuto uveden pouze jeden posudek vynikajícího protestantského historika Paulsena (1846—1908), který psal Janssenovi roku 1882: „Vaše jednoduchá a určitá věcnost, kterou odbýváte své protivníky jako neznalé předmětu, působí výborně. Konečně budou nuceni tito pánové uznati svou naivnost, jakoby vědecké bádání bylo pouze protestantské, jakoby, co nesouhlasí s protestantským názorem bohoslovců nebylo vědecké. Ale v mladších, dosud nezaujatých hlavách zamezí vaše kritika vznik smyšlenky o neomylnosti protestantského bádání dějin. Myslím určitě, že se také na protestantské straně dostaví revise dějin reformace. Vašeho díla nemůže pominouti budoucí historik."

VIII. Brání se.

Jaký měl úmysl, spisuje „Dějiny", naznačil jednou Janssen těmito větami:

„Neměl jsem na mysli žádného konfesionelního roztrpčení anebo nepřátelství. Kdo zná protestantské dějiny a spisy o reformaci, dobře ví, že urážejí vědomě a úmyslně vše, co jest nám katolíkům svaté; já však přičinil jsem se všemožně, abych se této chyby nedopouštěl, vědomě protestantů nikdy neurážím; pojednávaje o reformátorech a jejich učení zdržuji se vždy svého subjektivního úsudku, líčím vše dle jejich spisů, užívám jejich

slov, používám nestranných svědků. Nikoho neodsuzuji, kdo vlivem svého vychování a v kruhu osob, mezi nimiž vyrostl, považuje zakladatele protestantismu za velikány; ale jako dějepisec mám právo a povinnost, zjednati si z pramenů jistotu, zda zasluhují, aby byli považováni za vyšší nástroje Boží prozřetelnosti; je mou povinností líčiti jejich veřejné působení i veřejný život, jak vyžadují nepopíratelně pravé prameny. Líčiti skutečnost jest moje tendence. Vyloučil jsem úplně každou theologickou polemiku ze svého díla, nejraději bych psal pouze se stanoviska kulturně dějinného a sociálně politického."

„Moje jediná tendence byla snažiti se po nejpřísnější nestrannosti. Po 25letých studiích soudím ovšem docela jinak o této době, než jsem soudil jako student. Sám jsem se podivil, jak nabyla tato doba docela jiného světla; ale vše nastínily a vyličily pouze prameny. Líčení doby a poměrů při docházejícím středověku nejsou výplodem mé fantasie anebo uměle sestaveny, nýbrž jsou doloženy pouze z pravých, kriticky spolehlivých pramenů, dle současných svědků; nejsou nikde zbarveny, ale ponejvíce podávám vše vlastními slovy oné doby."

„Jednám dle výroku Böhmera: „Dějiny reformace potřebují nutně úplného přepracování, což poznávám tím více, čím hlouběji v ně vnikám; studuji stále po mnoho let spisy reformátorů."

Tuto podaný úryvek je částí prvého dopisu, jichž napsal a uveřejnil Janssen roku 1882 třicet osm a adresoval na přítele Edvarda Steinle. Vydal je potom knižně pod názvem „An meine Kritiker" („Svým kritikům"). Rukavici, kterou mu hodili někteří kritikové protestantští před nohy, zdvihl a provedl vnucený mu boj. Následujícího roku následovalo „Ein zweites Wort an meine Kritiker", „Druhé slovo mým kritikům" kdež jest 22 dopisů. Jsou to skutečné odpovědi na zvláště ostré a nespravedlivé kritiky, jakož i mnohé cenné doplňky a vysvětlivky k dějinám. Řídil se dle zásady Fenelovy, že „obrana jest nejen dovolena, nýbrž někdy ještě také povinností."

Výslovně podotýká, že jest dalek vší zlosti, zlomyslnosti, nenávisti, osobního zbarvení a zostuzení, jak bohužel činí někteří jeho protestantští kritikové. Byla zajisté přirozená věc, že vzbudil svou knihou u protestantů odpor, který byl však u některých příliš osobní, u jiných až zlomyslný a štvavě stranický. Oba spisy nejsou pouze příležitostnými, ale podrží jako doplňky k jeho dějinám vždy svou cenu. Janssen se teprve tehdy bránil, až útoky byly mířeny proti jeho poctivosti, když mu vytýkali nepřátelé, že falšuje, zbarvuje a popírá pravdu. (P. d.)

Šk. rada Václav Hübner:

Bohumil Vilém Leibnitz.

K nejznamenitějším a nejužitečnějším výmyslům ducha lidského sluší zajisté počítati tak zvaný počet *infinitisemální*, zahrnující v sobě přímý počet *diferenciální* a obrácením jeho povstávající počet *integrální*; neb co dosud pomocí tohoto vyššího počtu bylo provedeno, jest nadmíru důležité a velikolepé, ba přímo úžasné. Poněvadž nová tato páka matematického rozboru jest tak mohutná, jest i zásluha toho, kdo ji první sestrojil a všeobecnému užívání odevzdal, poměrně též nesmírná, takže v zájmu lidské vzdělanosti slušno blahořečiti tomu, jehož důvtip byl s to, aby vymyslil nástroj tak duchaplný a velkolepý. Bohatýři duševní zasluhují aspoň nemenší slávy nežli hrdinové váleční.

Jako vedlo sedm řeckých měst spor o to, které z nich bylo kolébkou Homérovou, hlásí se i v této příčině celá řada národů o čest nevšední, že z jejího lůna vyšel veleduch ten, jenž člověčenstvu dal subtilní sice, avšak nepřemožitelnou vyšší analysi. Jsou to především národ německý a anglický, tento *Newtonem,*)* onen *Leibnitzem* se honosící.

Leibnitz narodil se dne 21. června 1646 v Lipště, kdež otec jeho Bedřich byl na universitě profesorem morálky, kolegiátem velkého knížecího kolegia a zároveň aktuarem universitním; matka jeho Kateřina byla dcerou právnického učence Viléma Schmucka, s niž se po smrti první i druhé manželky své zasnoubil dne 21. května 1644.

Že pochází z rodu slovanského, věděl Leibnitz velmi dobře a pátral pilně po jednotlivostech svého rodokmenu. Ač ztratil již v 6. roce věku svého pečlivého otce a v 18. roce pak rozšafnou matku, přece nebylo nepozorovati vliv obou na vnímavou mysl Bohumilovu; podporoval ť otec jeho chuť ke čtení historickému co možná nejvíce, matka pak vedla jej praktickým rozumem svým ke správnému pojímání rozmanitých poměrů rodinných a společenských, takže již tu zárodek položen k jeho budoucí činnosti historicko-politické.

Napřed chodil do školy Mikulášské, kdež mu však učitelové *Bachusius* a *Nathusius* překáželi jen v rychlém letu, jakýmž duch jeho se rozvíjel; pouhou náhodou jen vybavil se z této školské tísně.

V domě, v němž Leibnitz bydlel se svou matkou, zastavil nějaký akademik illustrovaného Livia, který se dostal do rukou mladého Bohumila; neznaje latiny, prohlížel s velikou zvědavostí četné obrázky, shledával rozličná slovíčka, která by se k nim mohla táhnouti, a pochopiv zde to, onde ono, přišel záhy tak daleko, že pomocí obrázků dovtípil se textu a jeho významu,

*) Životopis jeho viz „Vlast", XXXVII., č. 8.

že sám a sám se takto zhruba přiučil latině. A když ve škole prozradil se těmito vědomostmi, vyprávěje kamarádům svým historie z Livia, naléhal nerozumný učitel — Leibnitz ve svém vlastním životopise nepraví, byl-li to Bachusius nebo Nathusius — na matku jeho, aby mu zabránila čísti něco jiného, než co patří do školy. Na štěstí však byl přítomen této moudré domluvě přítel rodinný, učený a cestami vzdělaný šlechtic venkovský, a ten provedl opak toho, co pan praeceptor a rektor míti chtěl; přiměl matku k tomu, že Bohumilovi otevřela velkou knihovnu, jež po smrti otce byla zamčena, k volnému probírání se v ní. Jako když bujné a hladové hříbě pustí se na hojnou a tučnou stravu, tak asi poskakoval mladý Leibnitz, těkaje od knihy ke knize a hlavně hledaje historickou potravu; za krátkou dobu spolkl takořka, co tu zanechal *Cicero, Quintilian, Seneca, Plinius, Herodot, Xenofon, Plato* a jiní. Řeč latinská nečinila mu více obtíží.

Od 13. roku věnoval se již předmětům vysokých škol. Především jej mocně dojalo studium logiky, kdež se mu praedicamenty tak zalíbily, že i později rád se k tomu předmětu vracel, s vyššího stanoviska jej hodlaje připraviti pro jakousi universitní vědu.

Současně probíral v bibliotéce svého otce *scholastickou metafysiku* a vžil se tak do *Zabarelly, Rubia, Fousecy* a *Suareze*, že již jako 15letý mladík vyrovnal se mnohému doktoru písem svatých. Přestoupiv ale o Velikonocích roku 1661 na universitu lipskou, kdež mu do rukou padl *Cartesius*, uveden byl na rozcestí životní, kdež mu bylo se rozhodnouti, kterým směrem se dále ubírati, aby neustálým těkáním neztratil mnoho času; a tu dosáhla u něho vítězství matematika a fysika, tehdáž ještě chovaná v plénkách. Z matematiky tu měl za učitele *Jana Kühna*, kterýž vykládal Euklida tak, že mu jen jediný Leibnitz rozuměl, takže později litoval, poznav přednášky matematické profesora *Erharda Weigela* v Jeně, zejména o analysi a kombinatorice, že se mu hned v Lipště nedostalo lepší příležitosti ku hlubšímu vniknutí do vědy nyní jemu nejmilejší. Z filosofie, kterouž nikdy nezanedbával, byl jeho učitelem *Jakub Thomasius*, vědecký historik filosofie, pod nímž dosáhl roku 1663 hodnosti bakalářské. Další čas studijní věnoval Leibnitz Baconovu spisu „O rozšíření a hodnotě věd" a různým spisům, jež před tím vydali: *Cardanus, Campanella, Kepler, Galilei* a j.

Aby se v proudu střízlivých věd exaktních ještě více utužil, odebral se Leibnitz v druhé polovici r. 1663 na universitu do Jeny k zmíněnému prof. Weiglovi, který zejména vykládal též ve studiu práva přirozeného a nepřítelem byl scholastiky. Zde v Jeně stal se Leibnitz též členem vědecké společnosti „Societas quaerentium", v níž profesoři a snaživější studující týdně se scházeli, aby o literárních zjevech vzájemně se poučovali. Vrátiv se pak do Lipska, studoval práva dále a stal se tu 28. ledna 1664 mi-

strem filosofie, načež se jako takový habilitoval dne 3. prosince téhož roku.

Rok na to měl disputaci z římského práva, při čemž vynašel přesnou metodu tohoto práva, 7. března 1666 disputoval „pro loco“, aby se mu dostalo místa na fakultě filosofické, příslušné pojednání „Disputatio arithmetica de Complexionibus“ činilo jádro prvního jeho spisu, téhož roku „De arte combinatoria“ vydaného, v němž opět úžasná všestrannost jeho vědomostí více se jevila nežli právě matemat., ostrovtipnost a vynalézavost. Když mu bylo 20 let, scházela mu jen hodnost doktora práv, aby mohl přestoupiti do života samostatného; a tuto jinde ochotně propůjčovanou hodnost odepřela mu ze žárlivosti a sobeckosti právě universita rodného města jeho, na níž otec jeho býval profesorem. Okolnost tato, podivné vrhajíc světlo na tehdejší poměry vysokých škol lipských, činí obrat v životě Leibnitzově. Tím zaražen, odebral se Leibnitz, jemuž matka již dříve zemřela, navždy z Lipska a obrátil se především na universitu altorfskou, již jako chloubu svou udržovalo slavné tehdáž město Norimberk; pojednání „O složitých případech“, jež tu po dosažení právnického doktorátu podal, bylo s velikou chválou přijato a spisovatel jeho dne 5. listopadu 1666 slavně na doktora povýšen, při čemž si tolik chvály a uznání zjednal, že o pozdvižení své university bedliví Norimberčané chtěli jej nějakou stolicí nabízenou upoutati, ač marně.

Zde v Norimberce stal se Leibnitz členem zvláštního spolku „Rosenkreuzer“ zvaného, v němž se hlavně pěstovaly snahy chemicko-alchymistické.

V tomto spolku seznámil se s baronem *Boyneburgem*, znamenitým státníkem a učencem své doby, který po vystoupení svém ze služeb kurfirsta mohučského věnoval se opětně vědám právnickým a přírodovědeckým, zejména pak panující ještě alchymii a lučebnému bádání. Ze známosti této vyvinulo se bližší přátelství, jímž uveden byl Leibnitz nejen do velkého kruhu učenců, s nimiž si dopisoval Boyneburg, nýbrž dostal se i do určitého proudu, který jej především uvedl do Paříže, tehdáž pod vládou Ludvíka XIV., kdež matematický důvtip jeho se nejenom na tehdejší výši vědy rázem vyšinul, nýbrž i k *objevení počtu diferenciálního* byl přiveden.

Velezkušenému a bystrozrakému Boyneburgovi po nedlouhém obcování s Leibnitzem bylo zřejmo, jaký genius se tu bez určitého povolání v Norimberce takřka nudí, i učinil mu nabídnutí dosti skvělé, aby s ním se odebral do Frankobrodu, kde tehdáž měl domov a účast v jeho některých snahách politických, což Leibnitz učinil na jaře r. 1667. Seznav jeho všestrannou způsobilost, ba úžasnou, nemeškal jej pak Boyneburg doporučiti i bývalému svému volenci Mohučskému, jejž stále ještě ctil, ač jako jeho ministr nemohl se udržeti pro různý směr politický. Aby Leibnitz obrátil na sebe zvláštní pozornost tehdejšího arci-

biskupa mohučského, braběte Schönborna, věnoval mu právě složený spis „Nový způsob učení se i učení vědy právní“, kterýmž měla zavedena býti reforma v právnictví. Tím byl uveden Leibnitz na dvůr kurfirsta Mohučského, kdež za určité práce juristické a politické měl určitý plat, při čemž zároveň i sloužil literárně Boyneburgovi s výtečníky tehdejšími všemi spojení udržujícímu.

Touto cestou počala se šířiti sláva Leibnitzova.

Roku 1670 byl povýšen na radu nejvyššího kolegia dozorčího v katolickém státečku, ač byl protestantem.

Roku 1671 vydal dva důležité spisy, o pohybu konkretním a abstraktním, kterými se uvedl do učeného světa zahraničního; první věnován akademii londýnské a druhý přijala akademie pařížská prostřednictvím geometra *Ferranda*, kdežto v Londýně přijata dedikace po odporučení slavného Wallise ve zvláštním poděkováním, jež učinil sekretář akademie *Oldenburg*, přítel Boyneburgův.

(P. d.)

Jan Voborský:

Z denníku písničkáře.

(Jarní improvisace.)

I.

Znám jednu melodii, stejnou vždy a tutéž
a její sladkou zvěst, že *Bůh nám písně dal!*
Svou první psal-li jsem, poslední dopísu též,
toť poklad můj, jejž k stáru svět mi zanechal.
Ten zlatil mi let celou zašlou dobu,
a zlatil oblak starostí, jenž nad hlavou mi plul —
co přátel ztratil jsem a co tu jejich hrobů,
nad nimiž vyplakal jsem svého srdce půl — —
však co mi zbylo, to mi věrně zbylo
a se mnou půjde, věřte, jednou ke hrobu,
tam na šeříku vonném aby natrůnilo
a luny diadém by vzalo ve svou ozdobu —
snad ptáče v listí zeleném se bude potom dívat,
kdo po mně bude truchlit a v srdci smutně zpívat! —

II.

Jen severák co svoji zimní píseň dokvílí
a na horách co sejde ten poslední sníh
a jaro zlaté dítě, zpěvnou duši ve chvíli
promění ve svůj palác, kterým zazní smích. —
Smích jasný, zvonivý, jak anděl by se smál,
dech květů jabloní když večerem by vanul
a všecku něhu světu pocítit by dal,
že člověk proměněn by v zadumání stanul. — —
Kam zrak se upře, větví bílé záclony
a písní celý kancionál otevřen je před tebou
jak v tiché cele poetické Vittorie Colonny —
jen svoji zimní píseň co dokvílí severák
a jaro přijde s kouzelnou svou velebou,
tu smutek umře a smích, ten se vzkřísí pak! —

III.

Toužím někam v dáli na jaře a v letě,
někam do objetí černých lesů, šedých skal,
kterým žluté divizny jak svíce k toiletě
planou světlem slunce, jenž jsem opěvoval.
Toužím a té touhy rubín v srdci nesu
rok co rok, jenž vždy jí splnit přál,
abych v růžovém se viděl moři vřesu
a z té barvy závoj pro své písně stkal.
A tak v touze z jara letem do podzimu
žiji v sobě spokojen a řeknu přešťasten —
stárne pěvec, ale stáří nevadí mu,
aby květ a píseň vítal každý den,
na nějž pak mu zbude sladké vzpomínání,
tak, že zimy věku nevzpomene ani! —

IV.

V čas, kdy vše kryto všednosti je plísní,
kdy místo úsměvu je pěvec vítán pěstí,
pěje-li dnešku lživému o pravdivém svém štěstí,
chtěl jsem se odpůrcům svým smáti sladkou písní.
A jak jsem chtěl, též jsem to vykonal,
však podruhé již zajde chut mi, tak se smát!
Jest věru lépe, někdy uhnout lidem o kus dál,
než-li jim listy ze zpěvníku srdce rozdávat.
A ptáte-li se, co mi po tom všem as zbylo,
zda nezlomil mě nevděk ten a jeho tíseň,
rád řeknu vám, co se mi v duši jasně zrcadlilo — —
den jasný zrosený, den sluncem zlatý, že to byl
a jemu z rána, že se po bok přitulila píseň,
ve které skřivan první pozdrav světlu šveholil!

◉ ◉ ◉ ◉

A. Simerská:

Matky slavných mužů.

(Č. p.)

VIII.

Goethe.

Otec velikého básníka byl dobrým občanem pilným a pracovitým, který se vážně zabýval starostlivou péčí o svoji rodinu. Vytkl si určitý plán pro výchovu a vzdělání svých dítek a přesně se jím řídil. A přece Goethe ve svých „Pamětech" neprojevuje tuze mnoho vděčného uznání svému otci.

Praví tu, že otec příliš pedanticky si vedl a děti spíše odpuzoval, a jen laskavost a radostná veselost matčina že dovedla umírniti suchost a přísnost methody otcovy. Básník napsal: „Jedinké slovo mé zbožňované matky má pro mne více přesvědčivosti nežli všecky důkazy filosofické."

Není proto s podivením, že přísné didaktické vedení otcovo jen málo upomínek radostných zachovalo v mysli básníkově, tím více utkvěly v jeho nitru rady matčiny a její poučování. Sám praví: „Byla to moje matka, která svojí veselou, upřímnou povahou vzbudila ve mně chuť ke psaní a radost z básnického tvoření."

Matka Goethova provdána v mládí za muže mnohem staršího, všecku svoji něhu a lásku soustředila na dětech. Byla nejšťastnější, když děti tiskly se k ní, naslouchajíce pozorně jejímu vypravování. Vynikala zvláštním nadáním ve vymýšlení poutavých příběhů, kteroužto vlastnost syn po ní zdědil. Říkala někdy, mluvíc o svém synu: „Mohla bych stále bez únavy vypravovati Wolfgangovi, a on by se nikdy neunavil nasloucháním." Hoch vyprávěl opět svým soudruhům, co od matky slyšel, a byl proto velmi oblíben mezi spolužáky.

Matka básníkova byla na tehdejší dobu vysoce vzdělaná. Uměla zpívati i hráti, mluvila italsky a francouzsky. Všemu učila i své dítky, a byla-li sama příliš zaměstnána, posílala je k babičce, která dobře rozuměla dětským duším. O jedněch Vánocích babička dala dětem loutkové divadlo. Malý Wolfgang byl od té doby neunavným ředitelem loutkových her. Brzy však zaměnil neživé figurky za svoje soudruhy, s kterými pořádal divadelní představení.

Otec ovšem nepřál těmto zábavám pokládaje je za zbytečné maření vzácného času. Matka však synkovi nebránila, napak spíše jej podporovala a před otcem hájila, i také později, když počal navštěvovati skutečná divadelní představení.

Mladík konečně dán do Lipska, aby tam studoval práva. Více však zabýval se tu básnictvím a dramatickou literaturou, nežli suchými paragrafy zákona. Po návratu z Lipska roznemohl se, a tu matka a sestra střídaly se u jeho lože. U večer pak shromažďovaly se obě, aby společně s mladým básníkem opájely se krásou poesie.

Nejvřeleji uctil matku svoji básník ve své slavné skladbě „Herman a Dorota“. Zde vykreslil věrně postavu vlastní matky, která dovedla býti vždy synu svému záštitou, podporou, povzbuzením i útočištěm, když nepřízeň světa snažila se zlomiti jeho sílu a nadšení.

IX.

Mendelssohn.

Přeutěšený obrázek skýtalo místo, kde se zrodil a vyrůstal muž, proslulý svými symfoniemi a ouverturami, nesmrtelný skladatel Mendelssohn. Otcovský jeho dům podobal se úlu, kde všichni bratři i sestry oddávali se horlivě vážnému studiu. Matka umělcova byla vzdělanou hudebnicí. Zpívala krásně s velkým nadšením. Zároveň byla velmi vzdělaná, znala francouzsky, anglicky a vlasky. Čítala i Homera v originále a také její kresby vynikaly ladností.

Ke všem těmto vynikajícím vlastnostem družila se veliká skromnost. Všecky přednosti vrozené i získané pokládala za dar od Boha, za nějž nutno stále býti vděčným.

Tato žena skromná a zároveň velkodušná napsala kdysi: „Můj klavír, knihovna a stolek ku psaní, jsou jedinou ozdobou mého pokoje, spolu s hrstkou kvítí.“ Z těch slov jasně vysvítá, co nejvíce cenila a co bylo štěstím jejího života. Člověka posuzujeme nejen podle skutků, ale i podle smýšlení a cítění, a proto zajisté žena tak vzdělaná i skromná zároveň byla hodna, aby se stala matkou velikého hudebního skladatele.

Uměla vždy spojiti užitečné s příjemným a krásným, kteréž umění vštěpovala i svému synu. Mateřské srdce její bdělo nad dětmi nejen v útlém věku, ale cítilo s nimi stále, a staralo se o ně, i když dospěly a rozešly se do světa.

Syn, na nějž právem mohla býti hrdou, psal jí kdysi: „Netrap se pro mne tolik, matičko, raději hleď uchovati svoje zdraví, které jest největším naším pokladem.“

Matčina smrt učinila hluboký dojem na vnímavou mysl synovu. Bolestně oplakával tu, která byla jeho dobrým geniem, která dovedla vždy jej povzbuzovati a těšila se upřímně z jeho úspěchů bez stínu závisti.

X.

Pestalozzi.

Život Pestalozziho jest nejpádnějším dokladem, jak mocný vliv má první mateřské vychování. Byl zrozen z chudých rodičů, a proto později snažil se co nejvíce vykonati pro výchovu prostého lidu, pro vzdělání nejnižších vrstev národa.

Byl vychován v první řadě matkou, a slavný svůj spis „Knihu matek“ napsal pro ty, kterým Bohem jest uloženo vychovávati své dítky. V knize té uložil celý poklad vzácných rad a pokynů matkám. Zde dokázal jasně, že prvního vychování má se dostati dítěti na klíně mateřském.

Sotva šestiletý, Pestalozzi ztratil otce. Vdova oddala se zcela výchově svých tří malých dítek. Byla to žena nejvýš šetrná, poctivá a pracovitá. Byla podporována starou služkou, velmi věrnou a zbožnou, které Pestalozzi zachoval v srdci mnohou něžnou vzpomínku.

Otec před smrtí zavázal starou služku přísahou, že nikdy neopustí jeho rodiny. „Nikdy neopustím vaší ženy ani dítek," řekla věrná služka umírajícímu otci, „vytrvám s nimi až do smrti v dobách dobrých i zlých."

Dodržela věrně svoji přísahu. Starala se o domácnost i o dítky, jako by byly její vlastní.

Matka Pestalozziho žila v úplném ústraní, neboť její existenční prostředky byly velmi skrovné.

Tento skrytý, prostý život, patriarchální zvyky i obyčeje, zvláště pak péče obou žen, matky i služky, to vše mělo veliký vliv na mysl vyrůstajícího chlapce.

V nitru jeho probouzely se a upevňovaly nejvznešenější ctnosti, jako: dobrota, vděčnost, něha, útrpnost a živá touha, obětovati se pro jiné. To byl souhrn hlavních rysů povahy budoucího velkého paedagoga.

V jeho díle „Kterak Gertruda děti své vychovala" shrnuty jsou vzpomínky na vlastní jeho dětství, a možno tu přirovnávati Gertrudu k oběma ženám, kterými Pestalozzi byl vychován.

Ovšem nutno připomenouti, že toto vychování v ústraní, jaksi mimo ostatní svět, bylo příčinou, že Pestalozzi až do stáří zůstal velkým dítětem.

Zloba světa tříštila se o jeho dětsky prosté nazírání, ale nikdy ani zdání neměl o praktické stránce života.

Tento veliký vychovatel lidu celým svým životem i životním svým dílem oslavil tu, která mu byla nejen něžnou, milující matkou, ale vzorem a ideálem ženy vůbec.

◎ ◎ ◎

Literatura.

ČESKÁ.

Hlídka. Redaktor dr. Pavel Vychodil. Ročník 39. V Brně. Tiskne a svým nákladem vydává Občanská tiskárna. 1922. Veliká 8ka. Předplácí se ročně 30 Kč. Str. 568.

Měsíčník „Hlídka", který letošního roku 1923 vykonává 40 let své záslužné práce, má v kruzích vědeckých velmi dobré jméno. Zasloužilému redaktoru dru Pavlu Vychodilovi, který již skoro 3 desetiletí řídí ji osvědčenou rukou, podařilo se seskupiti za každého času kolem sebe řadu zdatných pracovníků, kteří plody svých vědeckých prací ukládají v „Hlídce". „Hlídka" je časopis vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a křesťanské filosofii. Vznikla z usnesení brněnského sjezdu československých katolíků roku 1895. Doposud vycházející „Hlídka", časopis věnovaný hlavně literatuře, byla přeměněna v list, hájící naše náboženství a náš názor světový. Redakcí byli tenkráte pověřeni dr. Jakub Hodr, dr. Josef Pospíšil a dr. Pavel Vychodil, tento poslední jako výkonný redaktor. Od dob těch

vykonala „Hlídka“ veliký kus práce, důkladná pojednání její jsou bohatou zbrojnicí církevní obrany, všechny ročníky její jsou vzácným zdrojem, z něhož mohou čerpati všichni naši pracovníci. Každý dojista najde tu mnoho, čeho může upotřebiti ve svém oboru. Neboť „Hlídka“ přináší vědecké články ze všech odvětví vědeckých. Ročník 1922 obsahuje tyto články vědecké: dr. J. Hrubana „K budoucí objektivní esthetice“; dr. Josefa Kratochvila „Křesťanská mystika XII. století“; Augustina Neumanna „Z náboženských dějin Horácka“; dr. J. Ovečky „Vznik a prameny Duchovních cvičení sv. Ignáce z Loyoly“; dr. V. Severy „Černá smrt a Morava; „dr. B. Spáčila „Nový příspěvek ke studiu řeckého rozkolu a otázky cyrillomethodějské“; dr. P. Vychodila „Příběh Kosmákovy Cesty ke klidu“, „Ze základní vědy náboženské“, „Z filosofie subjektivismu“; dr. K. Závadského „Mravkolev“. V čem však „Hlídka“ kromě toho vyniká, to jsou její posudky literární a rozhledy, jakých nenalezneme nikde jinde. Každé číslo věnuje skoro polovici těmto důkladným rozhledům, jež předvádí nám nejprve nejpamátnější díla literatur cizích i případné objektivní ocenění našich literárních novinek. Rozhled náboženský provádí nás nejen krajemi našimi a katolickými, nýbrž obeznamuje nás také se všemi zajímavými zjevy náboženského života mezi pravoslavnými, protestanty a jinde. Rozhledy vědecký a umělecký, vychovatelský, hospodářsko-sociální, politický podávají takové množství zajímavého cenného materiálu, že musili bychom pročísti celé spousty hnih, než bychom si zjednali vědomosti toho, co zde se předkládá.

Aby čtenáři alespoň poněkud si učinili obraz o vzácném a bohatém obsahu „Hlídky“, budiž tu namátkou podán obsah posledního čísla roku 1922. Str. 529—542 obsahuje vědecká pojednání „Vznik a prameny Duchovních cvičení sv. Ignáce z Loyoly“ a „Z filosofie subjektivismu“. Str. 543—553 podává „Posudky“. Je tu kriticky probrán spis Václava Novotného „Mistra Jana Husa život a učení“ a V. Amfitěatrova „Očerki istoriji russkoj literatury“, pak jsou tu oceněny české knihy: dr. Aloise Langa „Cherubínský poutník“ a Výbor kritik „K jubileu moravského básníka“ dra Ondřeje Přikryla. Rozhled náboženský promlouvá o Strindbergovi a katolicismu, dovídáme se, že nad jednoduchým hrobem tohoto slavného švédského spisovatele je černý kříž s nápisem: „O crux, ave, spes unica!“ Jest opravdu podivuhodno, že Strindberg, který smutně proslul svými blasfemiemi, dospěl ku přesvědčení, že jen křížem kyne spása světa. V další stati čteme o protestantech, kteří obdivují naši bohoslužbu a rádi by viděli něco podobného i ve svých chrámech. O Haecklovi vypravuje se potom, kterak ani nepoznav katolicismu, zůstal vždy jeho zarytým nepřítelem. Pak čteme v přehledu tom podivuhodná věru slova protestantského časopisu „Bethel“: „Protestantismus dohospodařil. Jeho dědictví převzal Řím. Římský papež je velmocem samozřejmě jediným zástupcem křesťanské církve!“ Neméně zajímavých zpráv dočteme se v dalších přehledech: vědeckém i uměleckém, kde promlouvá se také o pěkné literární pozůstalosti Jos. Galaše v Olomouci atd. „Hlídka“ je dojista časopis v našem písemnictví ojedinělý, který by měl býti v ruce každého vzdělance, ať laika či kněze. V době, kdy podnikají se proti naší víře a našemu světovému názoru boje nejprudší, je také třeba, by každý byl vyzbrojen do boje. A takovým moderním arsenálem je naše „Hlídka“. „Hlídka“ přináší vědecké články a zprávy ze všech odborů věd moderních, píše o všech otázkách, jež hýbají duchy, orientuje pak čtenáře vždy v duchu katolickém. Jest si věru přáti, aby obsažný vědecký vzácný časopis ten našel toho rozšíření, jehož si vším právem zaslouží.

Msgr. Dr. Rudolf Zháněl.

Ivan Kitzberger: Pyl — včelí chléb. Se 47 vyobrazeními. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. V barvotiskové obálce Kč 12·—

Autor — přední náš český odborník včelařský — obírá se v knize pylem květinovým, který jest včelám chlebem, po stránce čistě včelařské a jest opravdu radostno pozorovati, jak naši čeští odborníci dovedou hluboce pracovati. Neboť možno říci, že tu vyčerpána byla látka do podrobností. Autor předvádí před čtenáře živě všechny theorie, probírá je kriticky a posuzuje, vyvrací i chválí jako teoretik, ale hlavně jako praktik.

Kniha, ač vědecká, je psána tak populárně, že jí rozumí i včelař málo vzdělaný. Dovídáme se, že spis byl skoro naráz rozebrán a bylo nutno hned vydati II. vydání. Autorovi, jak jsme se dověděli, dostalo se nabídky, aby spis byl přeložen do němčiny. Považíme-li, že dnes Němci jsou ve včelařství v popředí, vidíme v tom i zájem celého národa a radujeme se z toho. Spis sám je v literatuře světové ojedinělý, ani jediný národ dosud nemá takové monografie o pylu. Kniha vypravena je překrásně, má 47 obrazů, 170 stran. Doufáme, že nebude ani jediného českého včelaře, který by si této skutečně cenné knihy nezaopatřil.

Prostějov 1923. Cena Kč 6. Průvodce městem a okolím.

Cizinecký odbor obce Prostějova vydal vkusnou a levnou se šestnácti illustracemi a mapou monografii předního města moravského Prostějova. Na 144 stranách uvedeny dějiny geologie a archeologie Prostějova, turistické zajímavosti, ústavy, školství, průmysl, stavební zvláštnosti a jiné. Přidány ukázky z hanácké poesie z knih dr. Ondřeje Přikryla a Karla Dostála-Lutinova. Na konci vyjmenováni stručně prostějovští spisovatelé a umělci, mezi nimi i přispívatel do „Vlasti" Gusta Spáčil, jenž přeložil na 30 objemných knih z jazyků světových. Pro turisty spis jest neocenitelný.

Adolf Wenig: **Bohatýrské pověsti.** Illustroval J. Wenig. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena Kč 14.

Z četných erbů českých pánů vykládá původ v drobných črtách spisovatel 23 dle kronik zajímavě a tak srozumitelně, že se kniha i pro mládež hodí. Byly na těch erbech rozmanité věci: zubří hlava, hřeben, čáp, modrý páv, ufatá ruka, beraní hlava atd. a odznaky ty udíleny byly za statečnost v bojích, na lovech, za ochranu a jiné služby. Buď mají za podklad skutečnou událost nebo jsou vybájeny. Ta ona událost uchovala se v lidu, více jich zaznamenáno v kronikách. Šlechtictví dnes zrušeno, ale bohatýrské pověsti budou stále připomínány. d.

Em. Žák: **Legendy velikonoční.** Známý tento spisovatel církevní a apologetický předkládá čtenářům v krátké době druhou knihu svých „Legend", jež jako první kniha („Legendy vánoční") mají všecky přednosti: vážnou biblickou mluvu, poetický vzlet, bohatou invenci a legendovou fantasii. „Legendy velikonoční" jsou o to krásnější, oč bolest jest hlubší a krásnější radosti. Svatost bolesti se svým uklidňujícím, očišťujícím a smiřujícím účinkem spočívá v této knize Žákově. Při čtení „Legend velikonočních" jdete celým utrpením Páně. Forma a sloh legend jsou neskonale krásné, vynalézavost motivů legendárních bez újmy pravděpodobnosti. Nejsou to pouze legendy, jsou to meditace, které poeticky a plasticky tvoří ony vývody z utrpení Páně, jež každý čtenář může přenésti do svého nitra, především do svého života náboženského. Doporučujeme Žákovy „Legendy velikonoční" všem opravdovým křesťanům. Úprava knížky je velmi vkusná a vzhledem k dnešní drahotě i velmi levná, t. j. brož. výt. pouze 5 Kč. Objednávky vyřizuje: Knihkupectví V. Kotrba, Praha II.-198.

E. N. Čirikov: **Ztracený syn a jiné novelly.** Se svolením autora z ruštiny přeložil Emerich Čech. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena Kč 22.

Nejnovější sbírka Čirikova obsahuje deset novell a jest třináctou knihou ve Vilímkově nakladatelství v nedlouhé době. Toť důkazem, že se spisy ruského autora těší pozornosti českých čtenářů. Obráží se v těchto črtách ruský život v maloměstě. Tu nezdařený lov na kachny, tamo láska k nemocné, tu smrt syna ve válce, tamo radost z probuzeného mládí s klíčící láskou nebo slepý egoismus nad své okolí povznesené rodiny a lakotnost nejbližších příbuzných, tragika osudu vznícených srdcí a mučených duší — toť obsah novell. Nejvíce se líbí „Ztracený syn", „Tajemství a Šeřík". Kde líčen lov, tam podána krásná příroda. Kapitulace jest příliš rozvláčná, aby podán byl obraz poměrů v úřadech ruských. Jako všechny knihy Čirikovy, i tato má pěknou úpravu. Liga † 12.

Václav Řezníček: **Naše zlatá matička.** Díl I. Empire. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč 24.

Kdo se chce poučiti, jak bývalo, jaký život panoval v Čechách, zvláště v Praze v XIX. století. Je to vlastně kronika, jež se pěkně čte, která

podává obraz Prahy, Vyšehradu, obyčejů, písní, osob, růžových sadů, slavností, hecu (štvanice), života v Podskalí mezi plavci, v zájezdních hostincích i v kafírně „u modrého hroznu“ na rohu Havířské ulice. Zde líčen i život náboženský v Praze s plnou úctou, častěji tu vystupuje na jeviště vyšehradský kanovník Klíč, jenž lne k rodišti Skalici, kde o Božím Těle vede průvod. Tamní ševci poslali mu za odměnu boty kanony. Klíč hned se ujímá mladého rodáka, jejž přijímá do svého domu. Kniha odporučuje se každému, kdo miluje Prahu a chce se poučiti o její minulosti. Šverin padl u Štěrbohol, ale zde neodpočívá. Byl odvezen do Drážďan.

Liga † 12.

Julius Verne: **Tajuplný ostrov.** Přeložil A. Koudelka. Illusroval P. Férat. III. vydání. Cena Kč 27. Vydavatel Jos. R. Vilímek.

Julius Verne má četné čtenářstvo u všech národů jako tvůrce dobrodružného genru románového. Jeho spisy vynikají poutavým slohem, vzletnou fantasií, založenou na vědeckém podkladě, výzkumech i smělých dohadech. Spisovatel vede čtenáře do neznámých krajin, k neprozkoumaným metám. Dorůstající mládež ráda sahá po spisech jeho. Všechny přednosti soustřeďují se v „Tajuplném ostrově“, jehož oblibu značí, že se vydává v pěkné úpravě po třetí. Lze též odebírati v sešitech čtyřarchových po 3 Kč.

A. Frusová: **Jelenčin blud.** Román. S illustracemi. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena Kč. 3..

Románek „Jelenčin blud“ líčí rozmarně vychovanou, ale nezkaženou dívku dobrého srdce, která po rozličných zkušenostech životních stává se rozumnou a vážnou ženou. Ve své nevlastní matce Marcele vidí Jelenka vzor ženy ušlechtilé a obětavé. Tato totiž ze soucitu k dětem nevlastní sestry dává se na čtyři děti a dobře je vede. Jelenka z počátku toho nechce uznati a dělá všechno na vzdory. Posléze přichází k rozumu a béře si Marcelina bratra za muže a macechu si zamiluje. Zvláště pro dívky román se hodí, ale i jiní rádi si jej přečtou. Liga † 12.

Václav Kosmák: **Ztracená.** III. vydání. Cena Kč 12. Vydala Občanská tiskárna v Brně.

V Sebraných spisech Kosmákových v díle VIII. vyšla opět „Ztracená“. Tresť poutavého děje, pěkně spracovaného, jest ta, že se ztratily o pouti dvě děti, holky, z nich jedné, Terezky, ujal se měšťanosta v Slavkově a dověděv se o ztrátě z novin, zavezl ji do Brna k zarmoucené matce. Ale mladší Lenorka musila mnoko prodělati, v několika rodinách byla, hodně zkusila, než se jako patnáctiletá k matce dostala. Osudy této dívky napínají zvědavost čtenářů, ale také dávají nahlédnouti do mnohých domácností. Kniha se vyznačuje též opravdovou zbožností, nejenom baví, ale i vzdělává. Úprava jest o mnoho lepší předešlých vydání. Liga † 12.

LITEVSKÁ.

V časopisu **„Balsas Balandes“**, vycházejícím ve Vilně (Vilnye) nákladem J. Zavadzkého z měsíce září čteme o nových uzdraveních v Lurdech. Již v číslech lednových, únorových, březnových a jiných zaznamenáno o uzdraveních v Lurdech, pokračování jsou slíbena v sešitech následujících. Bylo by toho mnoho z předešlých měsíců vše zde vypisovati. Zmíníme se toliko o uzdraveních nejnovějších, jež se v měsíci září v Lurdech udála. Markéta Martelová, kteráž dlouhá léta trpěla souchotinami plic a břišní nemocí, přijela do Lurd, kdy byl její stav tolik nebezpečný, že musila býti svátostmi naspěch zaopatřena. V několika hodinách byla však náhle a nenadále uzdravena v době požehnání s Nejsvětější Svátostí. Lékařským vyšetřením v kanceláři potvrzovací bylo zjištěno, že ani plíce ani břicho neukazují ni nejmenší stopy oné neúprosné nemoci. Při příchodu domů v Droguignar byla tato uzdravená opět velmi důkladně prozkoumána doktorem Rougelotem, lékařem to, jenž ji v domácí nemocnici ošetřoval. Než se odebrala do Lurd, sepsal dr. Rougelot důkladné vysvědčení o její hrozné

nemoci a při jejím návratu z Lurd se vyjádřil takto: „Zkrátka jest zde úplná změna a potvrzujeme s radostí a s úplnou jistotou, že toto uzdravení se stalo z á z r a k e m.“ Dnešní stav Markéty Martelové jest výborný. Před tím její život byl pravým mučednictvím. Dále byla uzdravena v Lurdech slečna Brunová a sice ve čtvrtek 7. září. Dne 8. září slečna Celestína Brun je 31 let stará, narozená v Bettingles-St Avold (Mozel) z diecése Metz, přibyla do Lurd s procesím z Bezançon, poněvadž 18 měsíců byla tam v nedaleké nemocnici. Měla nemoc zvanou: Maladie de Pott. Nemohla nic snísti a vrhla pravidelně. Horečka kol 40 stupňů podemílala její síly. Dne 8. září vrhla opět hrozně a musila se podrobiti dvakráte vstříkání. O 2 hodině byla v hrozném stavu k jeskyni dopravena a k velikému překvapení při žehnání s Nejsv. Svátostí uzdravena. Dr. Bon s četnými lékaři se vyjádřil, že toto podivné uzdravení náleží do nejznamenitějších annálů lurdských. Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

(Weh' dem, der keine Heimat hat). **Běda tomu, kdo nemá žádné vlasti . . !** Ilse ze Stachů. Román. Náklad Josef Kösel a Bedř. Pustet, Mnichov a Kempten. 192·. Velká 8°. Str. 300. Cena 25 marek.

K nejnovějším spisovatelům katolické nové doby v Němcích patří Ilsa ze Stachův. Vydala doposud básnická díla: Requiem, Missa poetica, Svatý Nepomuk, Genesius, Griseldis; pak romány: Dům Elderling, Poslové z Boghery. Spisy tyto vzbudily pozornost. Kniha: „Běda tomu, kdo nemá žádné vlasti!“ je moderním románem, v němž předvádí se myšlénky, jak hýbaly světem asi před 20 lety. Líčí se tu boje člověka moderního, který marně hledá nové dráhy duševní, který všeho možného se chápe, aby jenom nemusil věřiti v Boha. Hned počátek románu je ryze aktuelní. Temnou nocí uhání rychlík. V oddělení druhé třídy jede schudlý šlechtic Hyneš (Heinz) se svou sestrou Astou ze Suchenu. Pocházeli ze starého rodu šlechtického, který však schudnul, otec byl nucen prodati i starobylý rodinný zámek, Hyneš s Astou jedou do Berlína, aby najali si tam skromninký podkrovní byt. Ale oba také rozešli se s náboženskými názory svých otcův, zvláště Asta se chlubí svou úplnou svobodou a odpoutaností od veškerého náboženství. V Berlíně pozná Hagena, s nímž uzavírá před stavovským úřadem sňatek. Přítelkyně její Ruth praví: „Když jsme sestupovali se schodův stavovského úřadu, nemohla jsem to chápati; takový sňatek beze vší slavnosti, bez věnce a bez koruny . .“ „Bez Boha,“ vzdychla teta Gunda, a to je právě ta beznadějnost a hrůza — —! Po svatbě odeberou se oba do Paříže, kde Hagen brzy najde své bývalé přátele a přítelkyně. „Víš přece, že všichni muži, než se ožení, mají přítelkyně — —.“ Tak vysvětloval Hagen Astře. Od té doby nastalo odcizení. Ale ani Asta není bez viny. Myslíc jen neustále na své filosofické bádání, nemá ani žádného vkusu, moderního šatu, jak si to Hagen přeje. Hledá pravdu. Když oznámila Asta Hagenovi, že stala se matkou, mínil tento: „Měla bys jíti k lékaři. Zde nejsou lidé tak úzkostliví. Jsou prostředky, nepříjemnosti této lehce a bez bolesti se zbaviti.“ Následkem toho manželé se rozešli, Hagen zůstal v Paříži, Asta vrací se do Berlína, kde se jí narodí dceruška Maja. — Po nějakém čase žádá o její ruku Edgar Vorkert, cestovatel po Africe, a uvádí ji za nedlouho do svého pěkně zařízeného bytu jako svou manželku. Ale ani druhého muže neuspokojí Asta; nemá žádného smyslu pro praktický život, hledá pořád jenom pravdu a pravý smysl života, konsekventně však zapírá všechnu existenci Boží a nevěří ani v Krista. Na příbytek jejich, kde jsou kromě Maje ještě 2 hoši, klepe bída, ale ani pro tu nemá Asta porozumění. Umírá jí vroucně milovaná dceruška Maja, které v posledním okamžiku uděluje malíř Gabriel Schwaiger svatý křest, ale ani to nevytrhne Astu z její nevěry, ba ona vchází do spolku spiritistův. Brzo však poznává, že je to podvod a kult satanův. Asta žije dále svým podivným životem, jenž nemá smyslu pro věci vezdejší. Nechce znáti žádných zákonův, jež by člověka omezovaly. Proto když žádá básník Gräbner, manžel její přítelkyně Ruthy, že Asta má se státi nyní jeho manželkou, chce Asta opustiti druhého svého muže Vorkerta, ač tento je jí oddán každým

dechem svým. Ano ve své zoufalosti hrozí Astě i revolverem. Asta prchá před ním, když pak Vorkert s revolverem v ruce ji hledá, Asta rychlým obratem sáhá po lesknoucí se zbrani, vyjde rána, Asta klesá, zraněna do prsou, krvácejíc k zemi. Poslední kapitola knihy líčí, kterak Asta se zavřenýma očima leží ve své domácnosti, ale duše její obírá se životem a jeho záhadami, až konečně nalézá cestu k Bohu. Román tento probírá aforistickým způsobem všechny moderní nevěrecké fráze, ukazuje, že jen pevná víra a důvěra v Boha a Prozřetelnost může člověka uspokojiti. Je to kniha v každém ohledu moderní, pozoruhodná.

Dr. Rudolf Zháněl.

Literární obzor.

Katolické listy v republice československé: Deníky 7, týdeníky 31, časopisy odborné 22, pro mládež 8, revue 4 (Vlast, Život, Archa, Hlídka), charitativní 3 (časopis Vincentina, Květy Lásky, Přítel opuštěných), časopisy náboženské, poučné a vzdělávací 26. (Dle kalendáře katolického duchovenstva 1923.)

Spolek sv. Vojtěcha v Trnavě vypisuje **konkurs** na vědecké a literární práce a to 3000 Kč na témata: Základy náboženstva, Činnost katol. spisovatelů v lit. slovenské od smrti Jana Hollého do převratu, Dějiny církve katol. na Slovensku. Popis některého slovenského kraje (Dějiny, obyčeje) a 2000 Kč na román z doby Cyrillo-methodějské. Rozměr 110 stran osmerky. Termín do 31. prosince 1923. Jeden autor může zaslati několik prací.

Česko-slovenský differencialny slovník vydal Peter Tvrdý, ředitel gymnasia (v Trnave, nákladem Leva. Cena Kč 12). Obsahuje jenom ta slova česká, která jsou odchylná od slovenských. Slovník obsahuje 6000 hesel a jest důležitý k naučení se slovenčiny.

Nový překlad **Threni**, to jest pláč Jeremiáše proroka, poprvé vyšel samostatně nákladem Matice cyrillo-metodějské v Olomouci. Prvý překlad dr. M. Mlčocha a Jar. Jivanky vyšel v časopise, tento pořídil a stručně vyložil dr. Jan Hejčl.

Knižní produkce v Německu. Lipský knihkupecký časopis „Börsenblatt" uveřejňuje zprávy o produkci německých knih za prvé pololetí roku 1922. Všech oborů vyšlo knih 18.332. Největší podíl má v tom krásná literatura, je totiž zastoupena 2855 čísly, pak následuje skupina: právní a státní vědy, politika, národní hospodářství, statistika s 2371 čísly. Obchod a doprava mají 1664, vychovatelství, vyučování, péče o mládež, školní knihy 1592, bohosloví, náboženství, mythologie 1403, knihy všeobecného obsahu 1012, umění, hudba, divadlo, tanec, kino 921. Celkem vychází mnohem více menších spisků než tlustých knih. Ig. Zh.

Studium žurnalisty. Reclamův obrázkový časopis „Universum" píše k této otázce: Předně nutno, aby každý žurnalista studoval a důkladně ovládal politiku, dějiny, zeměpis, literaturu. Dále se musí dobře vyznati v zákonech, fysice, chemii, botanice, v lékařství a filosofii. Velmi žádoucno, aby se konaly praktické výstupy v řečnictví, ve spolcích, nutno znáti veřejný i soukromý život všech živých i zemřelých politiků, herců, hereček i všech osob, které působí ve veřejnosti. Nutno sledovati všechny otázky obchodní, peněžní domácí i cizí, důležité je studium všech věcí, týkajících se pošt, telegrafů, železnic, tisku, knihkupectví. Kdo by toto všechno ovládl, snad by byl způsobilým státi se žurnalistou, především však potřebí, aby se někdo narodil se schopnostmi k tomu potřebnými. Ig. Zh.

Literární ceny a vydání. U nás jest autor šťasten, objeví-li se druhé, třetí vydání jeho díla. Jinak ve Francii, tam není vzácností, že se tiskne

knihy padesaté i sté vydání. Zvláště díla odměněná cenou táhnou. Kniha Beraudova z ceny Goncourtů rozprodána v 69.000 výtiscích.

Hlasy Svatohostýnské počaly vydávati **Literární přílohu**, v níž odporučují knihkupectví Globus v Kroměříži se seznamem knih pro lid, modliteb, hospodářských a jiných.

Šekspír v siamské řeči. Z Bangkoku, hlavního města říše siamské se oznamuje, že král, který je velkým přítelem anglické literatury a obzvláště si oblíbil Šekspíra, přeložil do této doby tři jeho práce, totiž „Romeo a Julie", „Kupce benátského" a „Jak se líbí". Všechny tyto hry hrály se již v tamnějším divadle. Král byl vychován v Anglii, sotva se naučil angličtině, oblíbil si Šekspíra, čemuž zůstal i dále věren. Ign. Zh.

Matice Lidu (red. prof. dr. Štěpán Jež, naklad. Šolc a Šimáček) počala opět vycházeti a přináší F. J. Čečetky histor. román „Petr Brandl". Není to historický Brandl, ale moderní Čečetka, o němž napsala Naše Doba, že „zapomněl, že byť ve svém historickém románě kombinoval a vymýšlel sebe víc v jistých věcech, které jsou detailní jen na oko, historickým zůstat musí". Brandl tu líčen většinou jako zlé svědomí mocných tohoto světa nepřítel jesuitů a protireformace, privilejí šlechty, podporovatel těch, kteří za víru svých otců trpí, ač se rád hleděl dostati do kruhů klášterních a šlechtických. Takový „historický" román málo Matici Lidu pozvedne.

O pseudonymy čsl. spisovatelů prosí dr. Antonín Dolenský, bibliotekář Národ. musea v Praze II.-1700 pro nový slovník s uvedením, v kterém časopise, ročníku bylo oné značky užito. Budiž uveden i den narození.

Z našeho života.

Úmrtí. Dne 24. března zemřel v Praze ve věku 74 let konsistorní rada Jan Hlasivec, kněz lidumil. Narodil se 12. října 1849 a na kněze vysvěcen byl 14. července 1872. Pobyv v duchovní správě na venkově, kde všude blahodárně působil, trávil již po leta na odpočinku v Praze, kde se pilně věnoval charitativní působnosti, o níž zajisté některé povolané péro zvlášť pojedná. Pohřeb konal se v úterý 27. března o 9. hodině z chrámu Páně u sv. Štěpána. R. i. p.

Dne 18. března šedesátiletí oslavil provincial řádu Dominikánského **Václav M. Bubeník**. Narodil se 18. března 1863 v Čakově u Litovle na Moravě. Jest členem arcidiec. kollegia censorů, čest. pražským arcib. kons. radou atd. Podporuje literaturu. Řád jeho vydává dlouhá léta měsíčník „Růži Dominikánskou".

Diamantovou mši slavil 14. března Msgr. **Tomo Zupan** v Lublani. Působil jako gymnasijní profesor v Kranju a Lublani. Horlivě vystupoval vždy jako Slovinec a je také zasloužilým spisovatelem.

Univ. prof. dr. **Josef Thomayer** dovršil 3. března sedmdesátku. Narodil se v Trhanově u Domažlic, studoval v Klatovech a Praze. Doktorátu veškerého lékařství dosáhl r. 1870. Zásluhy si získal o povznesení lékařského stavu v odborové organisaci a časopisech. V krásném písemnictví byl činným pod pseudonymem R. E. Jamot v „Lumíru", „Zvonu", „Osvětě" a jinde.

† Český kněz Tom. L. **Rabšteinek** v Milwaukee, Wis zemřel 2. března. Nar. 19. prosince 1805 v Kozlanech u Plzně. Pracoval v Americe ve spolcích, podporoval tisk, v osadě Táboře postavil katolickou školu. Přepracoval se.

Pavel Papáček, historik a zeměpisec český, bývalý dlouholetý redaktor Ruské knihovny, ředitel měšť. školy v Praze-Podolí, slavil 4. března 60. narozeniny.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. **KVĚTEN 1923.** ČÍSLO 8.

Jan Voborský:

Luis de Camoens a jeho „Mater Dolorosa".

Causerie z ovzduší básnictví portugalského.

(Fragment z rukopisu díla „Kult Marianský v poesii světové".)

(Č. d.) V

Vřele a krásně vyslovena jest ta víra právě v Elegii o utrpení Páně, ve které básník Camoens dle vzoru žalozpěvů Jakuba Sannazara takto přemítá:

Povězte lidé, rcete, kterak Pána uctíváme?
Co úctou jmenujem, je nepatrné, malé jen,
ač velkou snad je snaha lásky, s níž mu sloužit máme.

O květné neděli zněl jásot lidu rozjařen.
Vstříc Tobě, Pane, písně žen a dětí tenkrát zněly,
v zeleni palem a při Hosanna byl's veleben — —

a nyni — proroci jak velci hlásali a pěli
v posvátných viděních dob v stříbrošeru minulých —
na Velký Pátek po té údy Tvé se k smrti chvěly —

co rána, úder, krev tam svatá rudě tryskla z nich,
tvář tepal, zhyzdil políčků dešť z ruky zdivočelé
a katan s chechtem utahoval uzly v provazcích. — —

Ó, milosrdný! Stojíš jako v pláni osamělé
lilie bělostná, pastýřů chudých družka vonná,
když pluh ji ostřím rani v květném útlém těle,

jsi jako slunce, které shluklých mraků tmavá clona
ukryla zrakům a jsi bílá růže, v srpnu jež
uvadá prudkým žárem polednim, než večer skoná —

i nad labutí se Ty, Pane mocný, slituješ,
tušící blízkou smrt — v stín lesa u vod, v rákos slétá
a Ty jí píseň poslední líbeznou daruješ — —

pomním-li na tu všechnu bídu, na tu tíseň světa,
tu zdá se mi, že v prsou dlí jen sama bolest než
a dech že krátí se — — a po všem už je navždy veta! — —

Tak psal Camoens již hned v útlém svém mládí básnickém jako by byl tušil, co jej jako labuť poesie milované vlasti všeck bude trnitého očekávati, trudného a vrcholně bolestného.

Proto také nelze jen tak zhola citově se odtrhnout od myšlenek tak krásně, tak podivuhodně krásně prokreslených, ba takřka zplastikovaných v básních Camoensových, jimiž přečetn podán důkaz, že to vrozené, přírodou a náboženstvím nám dané zůstane člověku-básníku přece jen tím nejvlastnějším a nezapře se nikde a nikdy, kdežto vše scholasticky pouze přiučené konec konců přece jen jako těkavá silice vyprchá a navždy se rozptýlí.

Jistě že v hlubokém zamyšlení pozastavíme se nad obsahem Camoensovy znělky, napsané, když v houstnoucím soumraku nemilosti krále Jana III. vše jej počalo opouštěti:

Já chuďas směji se a pláči v tentýž čas —
doufám a zoufám a miluju a nenávidím —
vesele pěji, v smutku když se klesat vidím
a nedůvěřiv — všemu, všechněm důvěřuji zas.

Oslepnuv, vůdcem jsem si, můj mne vede hlas —
bez křídel létám, ač jen ztrátu cíle sklidím,
nejlépe mluvím, když se mluvit stydím —
v boj, svádu s tím kdo nezkřivil mi vlas!

Nemožnost považuji už za skutek zralý,
chci zůstat nezměněn a chci se změnit přec,
být vězněm chci, by city vazbě mé se smály —

chci se stát neviditelným a všude viděn býti,
v otroctví s láskou volně sjednat každou věc — —
ach — takým mořem protiv plyne to mé žití! —

Tak mi maně, když jsem takřka 300 let po té, kdy slavný Luis de Camoens napsal tuto svou pověstnou znělku, překládal do této causerie její smělé verše, napadlo, že také já jsem kdysi v době vrcholné fortality životní napsal slova netištěného dosud sonetu, jehož myšlenky byly neklamným zrcadlením mých názorů životních po stránce nábožensko-filosofické:

Čtu velmi často na zažloutlém knihy listu,
čtu, jak by dnes ta kniha byla z běli velínu,
že k azuru lze jít po schodech z ametystu,
ač rosa nebes kane také na durman u do blínu —

a proto cesty nevolím, osudem dána-li mi —
a osud můj, ten přec byl vůli Boží stanoven —
toužím-li po jasmínu vůni při vánicích zimy,
listopad zjasnit chci a vidět června zlatý den!

A tolik toho chtěl bych v životě svém zříti,
ač jakous pavučinou obstírá mne předtuch stříbrošeď,
že člověk nejraději má, co nelze vůbec míti —

kde tělem ženich smrti, ten snad duchem neskoná,
na křídlech běláska i pyramid přelétne zeď,
z života k nebi cesta i bez křídel Fétona! —

* * *

Camoens byl co do básnického nazírání na lásku druhým Petrarkou, ale lásky žal nezapustil kořenů svých příliš hluboko do jeho srdce, ač jinak byl Camoens pravá povaha básnická, pln mohutné obrazotvornosti, silných představ, pevné životnosti, pružné pohyblivosti a proto také pln pestrého, někdy až rozmarného střídání pocitů a jejich protiv nejpříkřejších, jak nejlépe dosvědčuje sama citovaná znělka jeho, kterou snad jen střízlivá bodrost, ne-li dokonce vyložená nechápavost s pasivním úsměvem na rtech může nazvati malichernou hříčkou slov nebo podivným výkvětem básnické pošetilosti!

Avšak promluvme v rámci této causerie dále o náboženském, Marianském stylu poesie Camoensovy.

Přiznám, že s dětinnou, bezprostřední vroucností františkánského básnictví z doby Danteovy nemůže se toto renaissanční básnictví umělé měřiti — avšak přiznati musím, že právě hvězdný jas vznešeného jména Maria, majestátního nade vše jiné i v té chvíli nejkrutějšího bolu ve stínů kříže, bolu, jehož nepoznala a neprožila žádná jiná matka, co jich kdy v dějinách světových bylo jmenováno a co jich kdy v poesii světové bylo opěváno, vznítil všecku vroucnost a životnost citů Camoensových, když básník úžeji a srdečně intimněji splýval s vůdčími motivy Sannazarovými a takto svými verši jako ve zbožném středověkém uctívání Panny Marie k ní hovořil a srdce své v bol její ponořoval:

Jak, Matko, bylo Ti, když pod křížem jsi stála,
když mísili žluč s octem, Tvému dítěti
by nápoj podali — — a sběř se rouhala a smála!

To nebyl nápoj, jehož doušek věčná láska posvětí
a jejž by's na to „Žízním“ byla ty dát chtěla
v mateřsky něžném, svatém Syna svého objetí.

Na půl když rudla obloha a v půl se mračny tměla
a opona se v chrámu roztrhla v prach padajíc,
tu nořila se ve vzpominky Tvoje bytost celá,

proč trnová ta koruna, do krve čelo drásajíc,
proč bledne ret, jejž prsu lilie, jak sněhu úběl skvělá
robátku svlažovala, polibkem když ruměněna líc?

Té žízně nezmírnila houbou ruka smělá,
ni pohled jako doušek z mateřského bolu studnice,
když spása světa žíznic tam na kříži pněla.

Syn Tvůj, ten žíznil touhou po spáse, jíž nejvíce
tam třeba, Adamův kde bujel světem hřích —
krev jeho srdce spásou tou, i žehnající pravice.

Ó, Panno svatá, zdroji citů čistých, vznešených,
se Synem svým jež tam na tvrdém dřevě kříže
jsi nesla všecku krutou tíhu hodin bolestných,

mně podej aspoň krůpěj, klesám-li vždy níže,
z pramene lásky své, bych srdce očistil
a k světlu povznášel se stále výš a blíže —
mně vypros rubínovou šťávu vína plnou sil
pro duši tolik toužící, by věčné zdraví získala,
když ret můj oheň žízně této touhy pocítil —
to učiň, tvorů všech by píseň Tebe vítala
všech žijících dnes a jež příště budou žít,
by světlem víry Kristovy jim těcha svítala:
zbloudilý kacíř, který odboj bude v duši mít
a bouřit bude proti církvi skutkem, jedem řečí
a proti lásce Boží bude jenom lát a hřmít,
ten lid, jenž jako v Starém Zákoně nevděkem vděčí
a jenž za věčný trest po celém světě rozptýlen,
jsa v stálém vyhnanství a v stálém nebezpečí —
zákonům oběma i Písmům odcizený kmen,
žijící pouze v temných bludech svých i pověrách,
pro výtvor smělé fantasie zaujatý jen,
dav modloslužebný, jemuž je božstvem zlato, nach,
neznaje jasna, jenž tmou pohanství se potácí
a méně ceny má a významu, než ryžoviští prach,
a lidstvo všechno, k neznámu jež kams se trmácí
a zákonům a řádům potupou jest, výsměchem,
bez lásky k čemus vyššímu jež život utrácí,
a zkrátka ti, jimž víry světla tolik třeba všem,
kéž z lásky Tvojí Pána, Spasitele, poznají
a Tebou znovuzrozeni, dál žijí pro Něho a v Něm,
a jak on žíznil, také oni „Žízním“ volají,
projdouce lázní očistnou a nesouce kříž Mesiáši,
s anděly nechť se sdruží a pak s nimi zpívají
ke chválám Ježíše, Marie, Matky naší! — — (P. d.)

Ferd. P. Místecký:

Musiky hrály...

Musiky hrály, prapory vlály
za zvuku zvonů kostelů všech,
na řady pluků, na generály
pršelo kvítí z oken a střech.

Vzrušené davy s voláním slávy!
vítězům šátky mávaly vstříc,
mohutný špalír obnažil hlavy,
zahřměly písně z jásavých plic...

Musiky hrály, u rohu stály,
na prsou kříž a v pravici hůl,
postavy slepé, divně se smály,
pod pláštěm nohy dřevěné půl.

Při prázdném stolu v tesknoty bolu
tisíce bledých sirot a vdov,
zvadaly, chřadly, plakaly spolu
vzpomínkou hroznou na dálný rov.

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.
Napsal Milutin Mayer.

(Č. d.)

IX.

Odpolední slunce jasně svítilo, vysílajíc paprsky do otevřených předsíní a okny do světnic římských měšťanů. S druhé strany řeky Tibery, tekoucí Římem, stál na pahorku janiculském, naproti městské bráně, „Porta Aurelia" zvané, dům starého kněze Severa. Byl zařízen čistě, ale jednoduše, bez nádhery a lesku.

Sever seděl na jednoduché dřevěné lavici, vedle něho pak tři nebo čtyři mladí Římané, kteří k němu každodenně přicházeli, aby si s ním pohovořili o Kristu i jeho učení a také aby jim poradil a je připravil. Byl mezi nimi též Julius, jenž ho od noci v katakombách stále navštěvoval a byl za jednoho z nejvěrnějších ctitelů Severových pokládán. Hned vedle Julia stál o sloup opřen Valerius, vykládající právě Severovi, jak ho Julius s vírou křesťanskou seznamoval.

„Otče Severe," povídá napřed Julius, „dovedl jsem k tobě tohoto mladíka, svého dobrého přítele Valeria, jenž tě prosí o vysvětlení některých výpovědí a názorů v učení Krista Pána."

„Přistup blíže ke mně, synu," povídá Sever. „Těší mne, že mladá duše tvá touží po pravdě."

„Které jsem nenalezl ve staré víře svých otců," odpověděl Valerius.

„Kterou však nalezneš ve víře naší!" ozval se jeden z přítomných mladíků.

„Chceš ode mne slyšeti pravdy a zásady víry Kristovy?" táže se Sever.

„Ano, drahý starče! . . . V tu noc, když jsem byl s Juliem v katakombách, slyšel jsem tvé kázání a věz, že zachvělo mou duší. Neslyšel jsem až posud, že by některá víra obsahovala tolik vznešeností. Ačkoliv jsem až posud všemu neporozuměl, přece jsem v sobě pocítil jakýsi tajný hlas, jenž mne ponoukal, abych vstoupil sem mezi vás a následoval učení, které ty hlásáš a vyučuješ . . . " Srdce mé, při vší zkaženosti Římanů, kterou jsem měl příležitost téměř denně vídati, zůstalo neposkvrněno . . . Mé svědomí neustále mne nutkalo, abych se přidržel krásné nauky, kterou mi svého času můj starý učitel*) do srdce vštěpoval. V jeho slovech i napomínání bylo také mnoho zrnek pravdy, ale učení, hlásané tebou, ve všem daleko převyšuje jeho učení."

Přítomní velmi pozorně polouchali slova mladého, vznešeného Římana.

„Jen mi, synu můj, řekni všecko," pobízel Sever.

A Valerius pokračoval:

*) učitel Ursinus.

„Stýkal jsem se s mladíky různých povah, rozdílných názorů a viděl jsem, že ani u jednoho není pravé šlechetnosti a lásky. Nebylo u nich snahy povznésti na vyšší stupeň mravnosti a klesali stále hlouběji do římské zkaženosti. Mezi všemi nalezl se jeden s krásnými vlastnostmi, a to byl můj přítel Julius. Divil jsem se, že se tak značně lišil od ostatních mladíků. Tehdy ještě jsem nevěděl, že se seznámil s vaším učením. On jediný mi pokaždé mluvil jako z mé duše. Mé myšlenky ku podivu souhlasily s jeho myšlenkami, jedině v otázkách víry byl mezi námi rozdíl. On vyprávěl o jednom Bohu, já však, jenž jsem neměl ani zdání o tom, že je jen jeden Bůh, jsem mu nerozuměl . . . Vzýval jsem římské bohy. Obřady pohanských kněží s jejich směšnými oběťmi jsem pokládal za něco velebného. Jakmile však jsem uslyšel vaši křesťanskou bohoslužbu, vaše úchvatné chvalozpěvy jednomu Bohu, bylo mi jasno, po jakých cestách bloudím . . . Také dnes vzdávám díky vašemu Bohu, že mi popřál, seznámiti se s vaší křesťanskou vírou."

„Milost Ducha svatého budiž s tebou a doprovázej tě na všech cestách tvých," začal Sever. „Slyšel jsem, že máš šlechetné srdce, což dokazuje milost, kterou jsi prokázal svému otroku tím, že jsi mu daroval svobodu. Věz, že učení Kristovo nečiní rozdílu mezi lidmi, mezi mnou a tebou i mezi Ním, všichni jsme rovní bratři v Kristu a synové jednoho Boha otce. A právě ta nerozdílnost nás spojuje v jeden nerozdílný celek a upomíná nás na vzájemné milování sebe. Neboť, jako je Pán náš jeden, tak také my máme spolu tvořiti jeden celek . . . My křesťané jsme jedna duše v různém těle. Nauka Kristova nás pojí a posilňuje v každém pokušení i pomáhá nám přemoci je. Slyšel jsi jistě již o tak mnohých svatých mučednících? Jejich krev zrodila nové křesťany, kteří směle pravdivost naší víry potvrdili . . . Proto také nám potupně říkají čarodějníci, jsoucí ve spojení se zlým duchem . . . Oni nemohou pochopiti našeho nadšení a naší odhodlanosti."

„Jak by ji také pochopili, když se klanějí kamenným bohům! Kolik je dnes Římanů, kteří dnes nevěří ani svým vlastním bohům, ba ještě je vystavují posměchu? . . . Všecky jejich obřady i svátky dějí se pouze na venek, a vše to jen proto, aby prostý lid viděl, jak ctí a vzývají Římané své bohy," dokončil Julius.

Co takto hovořil, objevil se ve vchodu světnice diakon Hilarius, vysoký, hezký mladík.

Pozdravil je: „Kristus buď s vámi!"

„Staniž se podle slova tvého!" odpověděli přítomní.

„To jsi ty, Hilarie, můj synu?" divil se kněz.

„Jak vidíš, otče," odpověděl diakon.

„Jakou zvěst nám neseš?" táže se dále Sever.

„Zlou, velmi zlou!"

„Co je," ptají se všichni udiveně.

„Císař Dioclecian vydal rozkaz, aby všichni křesťané byli pronásledováni.“

„Kdo ti to řekl?“

„Pojďte na Forum a čtěte. V rozkaze výslovně stojí, že císařové Dioclecian a Maximian veškeré schůzky zapovídají. Dále se budou páliti svaté knihy a křesťané budou zbaveni své hodnosti a majetku. Mimo to křesťané, kteří se nezřeknou své víry, mají býti mučeni a otrokům, pokud jsou křesťany, nesmí býti udělena svoboda.“

Uslyšev tuto nepříznivou zvěst, zdvihnul kněz ruce vzhůru a zvolal:

„Všemohoucí Bože náš! . . . Popřej nám síly a zmužilosti v těžké chvíli . . . Přichází čas, kdy máme dosvědčiti skutkem, že milujeme a žijeme jedině pro Tebe!“ . . .

Přítomní hleděli udiveně na starého kněze, jemuž se zračil na tváři blahý mír.

„Jaká je asi příčina toho, že císař takto proti nám vystupuje?“

Na to odpověděl diakon Hilarius:

„Slyšel jsem ve městě, že ho k tomu navedl jeho zeť Galerius. Pomlouval neustále křesťany, že mu usilují o život a že ruší klid celé říše.“

„Nešťastník!“ zvolal rozhorleně Valerius.

„Soud boží ho nemine!“ zvolal jeden z mladíků.

„A cesara Galeria zase nejvíce popouzí jeho matka Romula, která nemůže viděti živých křesťanů.“

„Ten ubožák Galerius si myslí, že tím křesťany vyhubí? Nikdy! On i všichni ti, kteří usilují o vyhlazení víry křesťanské, zahynou ještě dříve než my!“

„Surový pastýř, jenž kdysi pásal stáda na stráních Dacie, chce zničiti pravdu Kristovu . . . Ó, k tomu je příliš slab! Toho se Galerius nedočká!“ zvolal Julius.

„Děti mé!“ povídal slavnostně Sever. „Pán a Kristus náš přemůže Galeria i Diocleciana i všecky ty, kteří proti němu povstali. Nauka jeho, založená na pravdě, nikdy nepodlehne! Což neřekl Bůh-učitel svému prvnímu apoštolovi Petrovi: „Ty jsi Petr, to jest skála, na té skále postavím církev svou a brány pekelné ji nepřemohou!?“

Na to zase řekl Hilarius:

„Přišla zvěst, že v císařském paláci v Nikodemii dvakrát během dvou neděl hořelo a Galerius přesvědčil svého tchána Diocleciana, že to zapálili křesťané.“

„Ne křesťané!“ odpověděl ostře Julius, „ale sám Galerius ho zapálil, jen aby mohl svésti vinu na křesťany.“

Mezitím povídal jeden z přítomných:

„Pojďme do města poslechnouti, co povídají Římané!“

„Pojďme! . . . Pojďme!“ volali též ostatní. A tak všichni odešli, jen Sever s diakonem zůstali doma. Při odchodu je požehnal:

„Kristus buď s vámi!“ zvolal jim naposled.

Mladíci, přišedše k mostu Aurelianovu, brali se odtud přímo po břehu Tibery na Forum, aby viděli vyvěšenou zlověstnou císařskou vyhlášku, znamenající těžké a trapné dny pro křesťany.

Valerius byl velmi smutný a strápený. Nepříznivé zvěsti o císařské vyhlášce jej zmátly docela. Ve své duši se již počal o křesťany báti. Bolelo jej nesmírně, že se na křesťany chystá taková bouře.

Čím více se blížili středu města, tím větší shon a hluk viděli a slyšeli. Blízko Fora to již přesahovalo meze. V té vřavě prostého lidu bylo slyšeti divoké a surové výkřiky:

„Smrt křesťanům! — — Pobijte je! . . . Smrt nepřátelům císaře i říše! . . . Smrt! Smrt!“

Uslyšev Valerius ty hnusné výkřiky krvežíznivých římských bídníků, zaťal pěstě vztekem a byl připraven vrhnouti se hned na toho, kdo by se ho jen dotknul. Kolem sloupu před soudním palácem na Foru, na němž byla vyvěšena pověstná vyhláška proti křesťanům, byla veliká tlačenice národa. Každý to kruté císařské nařízení přímo hltal. Ti, kteří uměli čísti, předčítali ji ostatním, přerušováni chvílemi zuřivými jejich výkřiky:

„Ať žije hrdinný císař Dioclecian! . . . . Smrt křesťanům!“

Ve své zuřivosti pobíhali, strkajíce jeden do druhého, z ulice do ulice až do nejzazších ulic, hledajíce křesťany, aby si na nich zlost svou vylili. Veliké množství lidu tlačilo se k pravému břehu Tibery, kde bydlilo mnoho křesťanů.

„Slyšel jsi tu zběř?“ tázal se Valerius Julia.

„Slyšel, slyšel,“ odpověděl Julius rozhořčeně. Nyní jim nastaly svátky! . . . Běda Římu, že má takové syny!“

V tom kdosi zaklepal Valeriovi na pravé rameno. Rychle se obrátil.

„Na zdar, druhu!“ volal Lucius Mettelus, který v té vřavě první zpozoroval Valeria.

„Buď zdráv!“ odpověděl Valerius a zamračil se. Bylo mu patrně nepříjemno, že se právě nyní setkal s Luciem.

„Viděl jsi, slyšel jsi?“ pokračoval vesele Lucius. „Přišel den, kdy se bohové římští pomstí křesťanům za přetrpěné od nich urážky . . .“

„A ty máš z toho radost, Lucie?“ tázal se Valerius.

„Jak by ne! Takové nařízení mělo býti již dávno vyhlášeno . . . Ale to nevadí, chvála bohu, aspoň to přišlo nyní. Pobijeme je a římská říše se zbaví svých největších nepřátel a krvežíznivců.“

„To není pravda!“ vzkřiknul Julius, nemoha se již při takové Luciově surovosti zdržeti.

„Aj, co to slyším?“ povídá zlostně a posměšně Lucius. „Ty se zastaváš zrádců císaře? Z toho soudím, že také ty jsi jedním z těch spiklenců . . . “

„Dosti již! . . . Ani slova více!“ zvolal tak silně Julius, až lid kolem nich se počal sbíhati, aby slyšel jejich hádku.

Valerius ze strachu, aby nedošlo snad až ke krveprolití, zatáhl svého přítele Julia za záhyb tuniky a povídal Luciovi:

„Příteli! Nesluší se nám vznešeným Římanům hádati se na ulici jako nějaká chátra“.

Místo odpovědi ukázal Lucius na Julia a zvolal:

„Také tento zde je křesťan! Uráží císařskou vyhlášku!“

A houf lidu zařval:

„Kde je křesťan? . . . Na něj?“

Valerius pochopil, v jakém nebezpečí se jeho přítel nalézá, zdvihl tedy obě ruce, jakoby ho chtěl chrániti a ostře zvolal:

„Stůjte! Ani jeden ať se neopováží dotknouti se mého přítele, nebo mu to přijde draho! . . . Pomsta mého otce Marcella Valeria ho nemine!“

„Sláva našemu dobrodinci! Ať žije Marcellus Valerius!“ křičel lid, uslyšev jméno svého miláčka. Lucius Metellus stál jako sloup, bledý a třesa se vztekem. Za chvilku však zvolal na svého druha:

„Valerie! . . . Ty bráníš člověka, jenž urazil jeho veličenstvo! . . . Chraň se!“

„Z tebe mluví vášeň!“ odpověděl mu tento bezohledně.

„Ty na mne ještě budeš pamatovati,“ řekl Lucius jedovatě Juliovi. „Tímto končí přátelství mezi námi!“

„Odpusť ti to Bůh!“ na to Julius a odešel s Valeriem s Fora.

X.

Příštího dne zaklepal hned časně z rána oddíl praetarianů na bránu domu centuriona Marca Emilia. Bylo to v Římě špatné znamení, zvláště nyní, kdy byla vydána zlověstná vyhláška císařova. Každý věděl, že taková návštěva znamená pro dotyčného buď vyhnanství nebo smrt. V domě, kde se objevili ti nezvaní hosté, nastal poplach a neklid. Centurio Marcus Emílius též nemálo se podivil, když otrok mu oznámil, že vůdce praetorianů klepe kladívkem na bránu.

„Uveď je do atria (předsíně)“ rozkázal otroku nomenclatorovi. Vojáci vešli do domu. Vůdce, spatřiv centuriona, poklonil se mu po vojensku.

„Šlechetný centurione! Přišli jsme na rozkaz městského prefekta. Hle, abys věřil, tu je tabulka s jeho rozkazem.“

Marcus Emilius, přečetl podanou mu tabulku a povídal:

„Hledáte mého syna Julia?“

„Ano“.

„A co s ním chcete?“

„Prefekt jej volá před sebe, neboť mu bylo oznámeno, že syn tvůj včera na Foru urážlivě se vyslovil o vyhlášce, kterou vydali dva císaři proti křesťanům."

„A kdo to oznámil?" povídal ostře centurio.

„Lucius Metellus."

Domácí pán řekl na to vojákům:

„Počkejte chvilku zde!" a sám odešel do „tablinia", kde byl Julius s matkou.

„Synu!" povídá ostře otec. „Co jsi to pro boha učinil? Přišli pro tebe praetoriani, aby tě přivedli před prefekta."

Uslyševši to Lucrezia, zbledla jako stěna a zalomila rukama.

„Co bych učinil? Nic," odpověděl syn klidně.

„Obžalovali tě, že jsi včera spílal na Foru císařskému veličenstvu".

„To není pravda! Dokáži svou nevinnost. Proto nemusili hned poslati praetoriany, jsem přece svobodný Říman! . . . "

„Ovšem, že toho prefekt neměl činiti, již z ohledu na mou hodnost".

Mladík přehodil na sebe togu, políbil rodičům ruku a přišed do atria, řekl vojákům:

„Pojďme!"

Hned odešli z domu centurionova. Počínání prefektova rozhořčila Marca Emilia do krajnosti. Celý se třásl vztekem. Na to rozkázal přinésti nosítka a odebral na pahorek palatinský přímo do císařského paláce.

Šel k prefektovi, aby mu vytknul jeho počínání.

Julius se dostal na Palatinum dříve než otec. Přivedli jej hned před prefekta, který ho velmi vážně a chladně přivítal.

Julius řekl napřed:

„Přišel jsem! Co poroučíš?

Prefekt se ještě více zamračil.

„Nemyslil jsem, že budeš v Římě prvním z těch, kteří proti nařízení jeho veličenstva pobuřují a jej urážejí".

„To není pravda!"

„Není? . . . A můžeš to dokázati?"

„Mohu!"

„A kde máš svědky?"

„Všichni, kteří tehdy byli na Foru mohou dosvědčiti, že jsem císaře neurážel".

„Opravdu?" tázal se prefekt jaksi nedůvěřivě.

„Řekl jsem".

„Lucius Metellus, který mi celou věc oznámil, mluvil docela jinak. Podivno! . . . A proč tě chtěli ti, kteří tam byli, zabít?

„Protože byli popuzeni".

„Je tedy přece něco na té věci?"

„Již jsem ti povídal, jak to bylo, nyní tedy závisí od tvé vůle, věříš-li tomu nebo ne," odpověděl chladnokrevně a klidně Julius.

„A jsi křesťan?"

„Jsem".

„Jsi?" diví se prefekt. „Nyní je mi již všecko jasno . . . . . Tvůj žalobce měl tedy pravdu a tys před chvilkou řekl, že lže".

Na to neřekl Julius již ani slova, hleděl jen klidně, ale zmužile na prefekta.

„A nevíš, člověče, co tě jako křesťana čeká? Což jsi nečetl císařské vyhlášky?"

„Četl".

„A?"

„Nic! Zůstanu i nadále křesťanem".

„Opravdu?" vyrazil ze sebe prefekt. „Chceš se protiviti císařskému nařízení?"

„Nikdo mne nemůže donutiti, abych se zřekl víry křesťanské!"

„Ty to musíš učiniti!"

„Myliš se! Víra křesťanská je dobrá, o tom jsem přesvědčen a jejich Bůh je také pravý. Chci ho následovati až do smrti. Povídám ti otevřeně, bez všeliké bázně, že si tvých hloupých bohů nevážím".

„Dosti již!" rozhněval se prefekt. „Odvolej hned všecko! . . . . Ty nesmíš býti křesťanem, neboť bys tím uškodil i svému otci, jenž je ve službě císařské a mimo to je také vysokým římským úředníkem".

„To je mi lhostejno!

„Lhostejno? Dobře! Svou drzost zaplatíš životem!"

„To je ti volno! Jsem na vše připraven." Prefekt konečně viděl, že s ním dnes ničeho nespraví, zavolal praetoriany a rozkázal jim, aby jej odvedli do mamertinského žaláře.

„Jako svobodný občan římský proti tomu protestuji!" bránil Julius.

„Ty jsi křesťan!"

Vojáci ho hned obstoupili a zavedli na místo určené. V žaláři jich bylo ještě více, kteří se tam dostali za doby pronásledování předešlými císaři, protože nechtěli svého pravého Boha zapříti. (P. d.)

H. Uden:

Dluh.

Dva růžové keře v květu, s rudým bílý,
barev splýváním se těsně prostoupily,
ne již vanem hebkým, ale spíše v svistu
zvučel rým a výtkou se mi v hlavě honil
„píšeš verše do katolického listu,
Matce Boží jsi se dosud nepoklonil."

Snad vás, keře růžové v objetí tuhém,
příliš nepohorším povážlivým dluhem,
ač svou dvojí barvou Matku Boží cítíte,
kořítte se Panně, velebíte Paní,
metafor, že básníkových lépe víte,
co je mysteriem všeho dospívání.

Neposkvrněná když čistota se vznese,
kam jen láska strastmi proniknutá pne se,
lidem zároveň se rozevírá nebe
se svou září nevylíčitelně snivou,
v níž i matka s mečem v srdci nedbá sebe,
hojíc boly těchou rajských nevin tklivou.

A když oheň lásky vnikne do závěje,
kde bělostné sněhy citem rozehřeje,
k dětem prachu zároveň se nebe vrací,
které z ledů béře k rudě žhoucím žárům,
v ztrnulostech co se věčné péči ztrácí,
by rod Evin v ničem nepropadal zmarům.

Žena muže větší láskou jest i čistem,
a tak zní mi jasně kárajícím svistem,
proč je vyzdvižena hvězdných do plápolů,
by potřela hada, bránila zlým změnám,
Panna bez úhony, Matka síz a bolů,
Těšitelka mužům a Královna ženám.

Verš můj za dob těžkých ostří rádla s pluhy,
však i splácí dávné, zadržené dluhy:
v bílém keři kvete rudý — s nimi stojím,
liknavosti promiň, přívětivou sluješ,
k omluvě své snažné srdečný hold pojím
„pozdravena buď! vím — za lid oroduješ —"

Jan Voborský:

Horologium.

(Maria — Orloj věků, orloj náš.)
Dle motivu básně M. Greiffensteine z knihy: „Všecka jsi krásná. . .“

Pro panenství své líbila se Bohu, pro pokoru svou přijala Ho! Sv. Bernard.

Toť veliký byl Otec života! . . .
Rozdělil nebesa
a kráčel od počátku ke tmám zániku,
jda mezi slunci, mezi oběžnicemi
po cestách světla.
Pohlédl k zemi,
nachýlen přes oblaky. . .
byl jako ten, kdo roztoužen
je velkého pln, mystického čekání.
Tak přede věky Noe z archy své
toužebně hledě, vyčkával,
kdy holubice bílá vrátí se.
Zrak Věčného však skláněl se
na domek světle běloučký —
proud svitů denních padal naň,
hlásaje stínem postup každé hodiny.
Elohim zíral s nebes dychtivě -
tak jako otec pozoruje rád
jediné dcery krásu kvetoucí.
A hle! Zvuk vzduchem rozechvěl se,
prst záře sluneční se hodin dotekl
jak dlouhé a výmluvné znamení. . .
Zajásal původ všeho života
a pramen světel všech.
Hospodin pravil v duchu svém:
„Čas naplnil se!“
K andělu řekl z velerady své:
„Chci obětovat Tě, neb Ty jsi chtěl to sám!
Viz, přišel čas,
neb Panna naplnila jej —
jest žádost její jako tisíc let
a její čistota jak nových tisíc let,
pokora její touží po Tobě.“ — —
A Syn, jenž s Otcem byl
od počátku a před časem byl veškerým,
děl poslušně:
„Jdu, abych vyplnil,
co v Písem úvodu
napsáno o mně.
Vůli Tvou!“

Václav Oliva:

O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad.

Úvaha o náboženském vyznání husitského krále.

(Č. d.)

Jiřík ovšem v této době výkladem a návodem svých husitských přátel byl již na protiřímské cestě pokročil dále, než jak jemu samému a i království českému bylo zdrávo a proto, ač o pravdě katolické církve byl úplně přesvědčen, v nesprávně ať již zúmyslně, ať v dobré víře chápaném nejen jim, ale i celou husitskou stranou předpokladu, že kompaktáta jednou církevním sněmem povolená, nemohou býti odvolána, jakož i zvláště v zapomenutí, že podmínečné povolení kompaktát může se změniti v opravdové povolení pouze tehdy, splní-li si připojená podmínka, t. j. svolí-li ke kompaktátům i papež, odvážil se opravdu v tom čase a v tehdejších časových poměrech skutků nesmírně papeže urážejících, když na sněmu sv. Vavřince prohlásil: „Divíme se tomu, co papež učinil. Snad zase chce toto království, jež sotva kompaktáty bylo sjednoceno a v pokojný stav uvedeno, rozervati. Jak může vzíti a zrušiti nám to, co svatý sněm basilejský, jenž jest nad něho, a jeho předchůdce papež Eugen,[23]) byli dali? Kdyby každý papež chtěl vždy zrušiti to, co jeho předchůdci povolili, kdo by kdy byl přesvědčen o jich spravedlnosti? Papež obviňuje nás, že jsme nedostáli tomu, co jsme přísahou při své korunovaci slibili. Proto přečteme vám přísahu". A po přečtení českého textu přísahy pokračoval: „Slyšeli jste, že jsme přísahali, že chceme odložiti kacířskou nepravost a všecka kacířstva z našeho království vymýtiti. Vězte zcela určitě, že kacířů nemilujeme, ale je pronásledujeme. Ale, že by papež chtěl přijímání naše (pod oboji způsobou) a kompaktáta považovati za kacířství,[24]) to nebylo nikdy úmyslem naším, protože založeno jest v evangeliích z ustanovení Kristova a z praxe prvotní církve a nám bylo povoleno jakožto výsada naší cnosti a zbožnosti od basilejského sněmu. Že bychom byli přísahali je zamítnouti, není pravdivo. Proto určitě vězte, že poněvadž v přijímání tom jsme se zrodili, byli vychováni a k této královské důstojnosti z vůle

[23]) Byla-li slova tato Jiříkova tak uvedená, jak se připomínají, mýlil se král velice, poněvadž církevní sněm není nad papeže a Eugen nikdy výslovně kompaktát neschválil, nýbrž pouze z taktických důvodů o nich mlčel v dobrém přesvědčení, že jich existence závisí od jeho vůle. Považoval je prostě za církevní abusus, který ve vhodné příležitosti bude odstraněn, jako vůbec stává se obřadům, jimž Řím abusus říká.

[24]) Zde se zase král hrubě mýlil. Papež nikdy neprohlásil přijímání pod obojí způsobou a kompaktáta za kacířství, ale učil, že je kacířstvím, tvrdí-li se, že přijímání pod obojí způsobou je nezbytně nutným k věčné spáse. Jiřík totiž právě tak, jako husité většinou, nerozeznával rozdíl mezi obřadem sv. přijímání a učením o svatém přijímání, kdežto církev zcela přesně tyto dvě věci dělila, učíc, že přijímání pod jednou i pod obojí je toliko obřadem či zvykem, jenž může dle vůle církve se měniti, kdežto učení husitské o nutnosti přijímání pod obojí způsobou že je článkem učení církevnímu se protivícím.

Boží povýšeni, přislibujeme je zachovávati, chrániti a za ně žíti i umříti. Také manželka naše, zde po pravici naší sedící a naše dítky a všickni, kdož z lásky k nám budou chtíti budoucně tak učiniti, o kompaktátech s námi podobně smýšlejí. Vždyť věříme, že není jiné cesty ku spáse duší našich, než s nimi (kompaktáty) umříti a pod obojí způsobou dle ustanovení Spasitelova při přijímání[25]) setrvati".

To bylo vypovězením Apoštolské stolici boje na život a na smrt a zároveň formálně manifestačním návratem či odpadem k učení husitskému. Toho si Jiřík byl také vědom a proto hledal v nastávající rozhodné době oporu u české šlechty jak husitské, tak katolické. I řekl tedy k ní: „Táži se vás všech, kdyby kdo, af jest to ten či onen, chtěl nás a (české) království pro kompaktáta prohlašovati za kacíře anebo zahrnouti zlou pověstí, chcete-li nám pomáhati?"

Potom Kostka po poradě se svými husitskými stoupenci odpověděl: „Králi, rádi jsme slyšeli, že s námi srovnáváš se ve víře i s manželkou svou i svými dítkami. Vzdáváme ti za to díky přenesmírné. Mimo to slibujeme tobě všickni a jeden každý zvláště, že tě budeme podporovati a tobě k zachování kompaktát přispějeme pomocí svých těl i majetků".

Na to král obrátiv se ke straně katolické řekl: „A co vy hodláte činiti, řekněte nám zřejmě!" K tomu biskupové vratislavský a olomoucký a šlechtici ze Šternberka a Rožmberka zároveň s jinými svými stoupenci, „jichž bylo o něco málo méně než husitů", po poradě odpověděli ústy Zdeňka ze Šternberka: „Milostivý pane a králi! Víš, že do kompaktát posud jsme se nemíchali. Proto, jako dříve, ani v budoucnosti se o ně nebudeme starati,[26]) ale jako v jednotě a poslušnosti svaté církve římské i se svými předky jsme se zrodili a žili, podobně v téže

[25]) Cochlaeus, d. c. 427. K tomu připomíná Palacký: „Že by král (ke své řeči na sněmu svatovavřineckém) byl přidal slova: „Nec credimus aliam viam esse salutis animarum nostrarum quam sub ista mori et utraque communione uti iuxta Salvatoris institutionem", t. j. „Vždyť věříme, že není jiné cesty ku spáse duší našich, než že dle ustanovení Spasitelova pod obojí způsobou máme přijímati a s ním umříti" král později, když mu to bylo vytýkáno, zapíral naprosto . . . pravě, že papež o té věci křivě zpraven byl; což také biskup Jošt potvrzoval vůbec svým svědectvím. Proto neuvedli jsme do textu vyznání toho, pro kteréž by král byl arci co bludař mohl stihán býti." D. c. VI., 509. Než nezáleží na tom, užil-li král těchto posledních slov čili nic, neboť před tím zřejmě řekl: „Určitě vězte, že, poněvadž v přijímání pod obojí způsobou jsme se zrodili . . . přislibujeme je zachovávati, chrániti a za ně žíti i umříti" tak, že nemůže býti pochybnosti o jeho formálním přihlášení se k husitům a vynechání králem citovaných slov: „Vždyť věříme . . umříti" by bylo, a dle mého domnění opravdu je důkazem, neboť jsem přesvědčen, že Jiřík těch slov neužil, že král v srdci zůstával po r. 1458 stále katolíkem a jen zevnějšími okolnostmi nutkám přikláněl se formálně k husitům. Proto dávám za pravdu F. Pubičkovi, Balbínovi a Palackému, že Jiřík po své korunovaci formálním kacířem se nikdy nestal. D. c. VI., 553.

[26]) Řeč zcela správná a důsledná, neboť povolení a odvolání kompaktát bylo záležitostí papeže.

jednotě pravověřících chceme dále žíti a umříti. Zcela správně jako ty zdůrazňuješ, že zachováš svou víru od narození, tak také my prohlašujeme, že neméně svou víru zachováme.[27]) Když však rozhodl jsi se kompaktáta zachovávati, tedy u těch, jichž radou jsi se tak činiti odhodlal, pomoci si vyhledávati račiž . . . "[28])

Tím kostky byly vrženy a odpad Jiříkův k husitům zpečetěn. Král dal zajmouti papežského nuncia Fantina o vigilii nanebevzetí Panny Marie a uvězniti. Také maje v podezření svého kancléře Prokopa z Rabšteina, že ze starého přátelství tajně s papežem v Římě rozmlouval, dal i tohoto zajmouti, zajatého odvézti na hrad Poděbradský a zbaviti úřadu i hodnosti. Za to papež počínal si velmi opatrně a rozvážně. Trpělivě čekal, vyjednával a doufal, že Jiřík zmoudří. Sám alespoň v bulle z roku 1463 o tom píše: „Protože však nejmilejší náš syn císař Bedřich a vznešený vévoda bavorský Ludvík Nás požádali, abychom ráčili pro určité předpoklady zdržeti se dalšího procesu proti Jiřímu anebo processy již zavedené abychom zastavili, ježto doufají, že Jiří do lůna církve se vrátí, My k jich a zvláště samého císaře prosbám se naklonivše od dalších processů, jež proti Jiřímu ustanoviti jest dlužno, až do této chvíle jsme se zdrželi". Když však ani to neprospělo, byla v Římě nastoupena cesta přísné spravedlnosti. Ale tu nenastoupil již Pius II., nýbrž jeho nástupce Pavel II., který vyloučil Jiřího z církve, dal každoročně v bulle „Coena Domini" prohlašovati jej za krále z církve vyloučeného, hlásati proti němu křížovou válku a vybídl uherského Matyáše, udělením mu z moci apoštolské titulu českého krále, k výpravám proti němu.

Jiřík se ovšem Matyášovi vítězně ubránil, ale tím přece „den ze dne k horšímu počaly se obraceti osud i štěstí, jinak neobyčejně statečného a ve vojenství nad míru zkušeného muže z důvodu husitského kacířství, jež tento místo víry katolické svodem Rokycanovým vyznával. Vždyť nejen biskupové vratislavský a olomoucký a jich kapituly, ale i mnohá a veliká města ve Slezsku, na Moravě a v Lužici a přemnozí vévodové a šlechtici od něho ke králi uherskému odpadli . . . "[29]) V tom Rokycana zemřel a král Jiří upadl v nemoc, jež jej záhy sklátila do hrobu. „Protože však toužil po svém smíru s Apoštolskou stolicí, dříve než z tohoto světa odešel, poslal k vévodům saským, svým příbuzným, k rodným bratřím Arnoštovi a Albrechtovi, jichž byl zetěm a z nichž Arnošt byl římské říše knížetem kurfiřtem, prose je, aby posly do Říma vyslali a za něj se přimluviše, poprosili Pavla II. papeže, aby alespoň na čas, nemůže-li nadobro, z důvodu, aby (Jiří) mohl býti slyšen, sňal s něho vyloučení z církve a ostatní

[27]) Ze slov těchto je jasno, že jak katolíci tak husité slovem víra vyrozumívali vlastně přijímání pod jednou a pod obou způsobou. A tak slovu tomu dlužno rozuměti i v předkorunovační přísaze Jiříkově.

[28]) Cochlaeus. d. c. 427—428.

[29]) Cochlaeus, d. c. 438.

tresty, jimiž byl stižen a zasažen, ježto jakmile by mu bylo dáno slyšení, po poznání příčiny chtěl všecko učiniti, čeho bylo třeba konati poslušnému a katolickému králi. Tito tedy vévodové, protože byli nábožní a úplně katolického smýšlení knížata, snadno svými posly pro Jiřího od papeže uvolnění vyloučení z církve a ostatních trestů dosáhli. Dříve však nežli poslové z města Říma se vrátili, král Jiří schvácen nemocí zemřel 22. března léta Páně 1471".[80]) (P. d.)

Cyril Berka:

V jeskyni modrých skal.

Tvůj sladký zpěv, ó Maria,
z nebeských končin k nám zavítal,
když chudé dívce
ses ukázala všecka bílá
v jeskyni modrých, lurdských skal.

V tajemném jasu
liliový Tvůj šat volně vlál,
lehká stuha blankytná v pasu,
na ruce skvěl se růženec jak padlý sníh
s křížkem jenž zlatem hrál,
a čerstvé růže na nohou bělostných.

Proud vody zázračný
se z hlubin vyhrnul, ze svěží trávy,
a nad ním vlídný úsměv Tvůj
a záře Tvojí hlavy.

V údivu nesmírném zrak náš otevíráš
a duši a tělo pozdvihuješ k nebi.

Tvým zjevem sladkým, ó Maria,
víra utvrzena
a sláva Tvá víc ještě rozšířena.

[80]) Cochlaeus, d. c. 439.

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Vilém, zarmoucený při večeři, nyní oživl. Rozehřál ho zpěv, podnítil ho potlesk. Mluvil mnoho. Vypravoval o troubadourech Provence, o dvoře hraběte z Toulouse, o svých cestách a výpravách rytířských, a mluvil hlasem zvučným se zápalem, s ohněm.

Hrabě i jeho dvůr ho poslouchali s velikým zájmem, přizvukujíce mu živými posuňky jihozemců. Hraběnka na něho pohlížela chvílemi se strany; rychle, letmo, a rysy její tváře lahodnily, měkly stále více.

Když konečně noční chlad připomněl vypravujícímu i posluchačům pozdní hodinu, povstala hraběnka a řekla hlasem srdečným:

„Nechť anděl strážný rodu vašeho dotkne se dnes vašeho čela bílými křídly a nechť vám dá tichý, šťastný sen nevinného děcka!"

Pohlédla na něho svýma smutnýma očima, pohledem nejistým, jakoby ulekaným, a odešla zvolna do paláce.

V červené věži, kde mu hrabě vykázal byt, chodil Vilém dlouho po kamenné podlaze komnaty, nevšímaje si jongleura Jana, který stál u dveří, čekaje na rozkazy pánovy.

„Poroučí vaše Milost, bych zavolal zbrojnoše-komorníka?" ptal se hudec. „Strážný již ohlásil hodinu odpočinku, a den byl dnes parný a cestu jsme udělali dalekou."

Troubadoure neodpovídal.

Jongleur se chytře usmál.

„Na zítří jsem poručil připraviti teplou koupel," ozval se zase Jan po nějaké chvíli. „Třeba si umýti prach a pot."

Troubadoure mlčel.

„Paní Venuše, úskočná záletnice, již pracuje," myslil si jongleur, a přiblíživ se k pánovi, řekl se smělým úsměvem na rtech:

„Vaše Milost byla zvědava na moji znalost ženských vděků. Očekávám pochvalu, ale ještě lépe nějakou malou náhradu za svůj dobrý vkus. Neboť, že mám dobrý vkus, to . . ."

„Jestliže mi nedáš ihned pokoj, smělý dotěro, tak si budeš za chvíli mazati svá hloupá ústa rozetřeným kořením!" křikl troubadoure, zdvihaje pěst. „Jdi spáti, nesnesitelný mluvko! Mám dnes dosti tvé společnosti!"

Jongleur odskočil, jako opařený, věděl totiž ze zkušenosti, že jeho pán míval ruku rychlou.

Když troubadoure zůstal sám, postavil se na lavičce ve výklenku u okna, opřel hlavu o zeď a upřel zrak železnými mřížemi na Boží svět, snící ve stříbrných mlhách měsíční noci.

Z dola z keřů myrtových dolétal tklivý, sladký zpěv slavičí; s hůry modrého nebe nahlížel do věže bledý měsíc . . . .

Troubadoure pil dychtivým uchem v touze sladké zvuky slavičí, okem teskným, rozesněným sinavé světlo měsíční, a onen divný strach zmocnil se jeho srdce, ale ten strach byl rozkošný, sladký, omamující.

A hraběnka klečela ve své ložnici před obrazem Matky Boží a snažila se vroucí modlitbou zastříti dojmy minulého dne.

Leč vroucí modlitba, jdoucí ze srdce, z duše přímo k Bohu, ji dnes opouštěla.

Přízi její nábožné, pokorné zpovědi trhaly myšlenky tužby pozemské, velice vzdálené od ducha křesťanského. Na sítnici její zřítelnice upjal se dnes obraz troubadoureův tak pevně, že ho marně zacláněla závazkem manželky a poctivostí poctivé ženy.

Viděla Viléma, jak zpíval, jak vypravoval, jak klečel před ní, viděla jeho oči, ozářené leskem nadšení, jeho ústa výmluvná, jeho postavu rytířskou, připomínala si každou podrobnost desetkrát, stokrát, opakovala si v mysli jeho slóva, a tato zábava zrádná, úskočná jí připravovala bolest, ale bolest rozkošnou.

Celý stesk mladého srdce ženského, pohrdaného tím, který měl jej ukojiti, utišiti, celá vášnivost horoucí krve provencalské propukly širokým, jasným plamenem, a ten plamen zachvátil její zbožné úmysly a ztrávil její vůli.

Marně začínala „Otče náš“ stále znovu. Sotva zašeptala první slova modlitby Páně, přerušovala, přestávala, nemohouc je připojiti k ostatním. Roztoužené oči troubadoureovy hleděly na ni tak tklivě a byly tak krásné, tak vábivé . . . Zlatý hlas troubadoureův zvonil jí v uších a byl tak zpěvný, tak melodický, tak se vkrádal do srdce . . .

Zakryla si tvář dlaněmi, vtiskovala prsty do očí, modlila se rychlým šepotem, toužíc přehlušiti, přetnouti násilně hříšné myšlenky, ale ony se vracely, ty myšlenky svůdné, pokoušející. Zvučely jako lesní mušky kolem její hlavy, zavrtávaly se jako červi ve stromě do její duše, úporně, neodolatelně, zavile.

Tedy se nebránila.

Zavřela oči, usmála se na rozkošné touhy a stesky své úsměvem šťastným.

* * *

„Povětří Červeného zámku vám patrně neslouží, pane Viléme,“ pravila hraběnka. „Snad nemáte u nás pohodlí, snad máte nějaké návyky, kterých vaše dvorné chování nechce projeviti? Povězte a pohostinnost pana Rajmona vám ničeho neodepře!“

„Nikde jsem neměl takového pohodlí, jako tady, pod vaším starostlivým okem,“ odpověděl troubadoure.“

„Ale přece jste zbledl od té doby, co přebýváte mezi námi.“ On pohlédl na ni smutně.

„I na vašich lících zvadly růže veselosti,“ zašeptal.

Umlkli.

Byli na balkoně ve věži. Ona seděla na křesle s opěradly, opřevši nožky, obuté v červených, zlatými nitěmi protkaných střevíčkách, na hedvábné, bílé podušce, on stál několik kroků od ní s hlavou sklopenou.

Již minul čtvrtý týden od té doby, kdy Vilém přibyl na Červený zámek. Slavíci ve křovích myrtových umlkli, mladá zeleň na lukách začala se temniti, na struhách a říčkách voda opadla.

Parný červenec zaháněl lidi v poledních hodinách z polí a z vinic.

Hrabě Rajmon nešetřil ani zlata, ani námahy, aby hostu zpříjemnil pobyt ve svém letním sídle. Hony, zábavy rytířské, besedy a hry v kostky změnily týden v den, měsíc v týden. Ještě neměl troubadoure času rozhlédnouti se dobře po okolí, když přestaly již bezy kvésti.

Pobývajíce celý den pospolu, doma i v lese, při stole i na lovech, přilnuli k sobě host i jeho hostitel. Hrabě si oblíbil mladého, milého společníka, který uměl i zazpívati i vypravovati zajímavé příhody, a poháru, kostek, zábav rytířských a lovů se nestranil; troubadoure byl zase vděčen staršímu rytíři za jeho přátelství.

Bojovníka i troubadourea sloučil již po týdnu společného života svazek přátelský.

Dnes, když hrabě, vyjížděje z rána v čele své družiny na několik dní ve vzdálenější končiny do diecese narbonnské s úmyslem, aby pokáral jednoho ze svých vassalův, jenž se opřel odvážlivě rozsudku jeho soudců, loučil se se ženou a hostem, pravil se smíchem:

„Zůstavuji tě pod ochranou tohoto šviháka, Margarido. Zpívejte si spolu jako slavíci, ale nezamilujte se časem do sebe, nebo . . .“

Pohrozil prstem.

„Důvěřuji vaší rytířské cti, Viléme,“ dodal, tiskna troubadoureovi ruku.

„Manželka přítelova jest svátostí pro rytíře!“ odpověděl Vilém.

Mluvil upřímně bez klamu.

Přátelství hraběte stanulo mezi ním a Margaridou jako zeď opatřená kopími.

Za noci ve své komnatě nebo na procházkách, když byl samoten, kochal se v duši, v srdci obrazem hraběnčiným, který přilnul k jeho myšlenkám tak mocně, že ho nemohl od nich odtrhnouti. Kdyby Margarida nebyla manželkou přítelovou, nebyl by se zdržel, tlumit své touhy.

Vždyť patřila láska k výsadám troubadourea, byla odplatou za píseň, a pohledy a rúměnce hraběnčiny nešetřily mu pobídkami. Viděl, že potřeboval pouze chtíti, vztáhnouti ruku, a dosáhl by štěstí, o kterém snil od prvního dne svého pobytu na Červeném zámku.

Ale hraběnka byla manželkou muže jemu nakloněného, a on nosil pás rytířský nejen na šatu . . .

Ten rozpor mezi touhou krve a ctí rytířskou mu odbíral sen, otravoval víno, znechucoval píseň. Ačkoli posud neublížil svému příteli, neposkvrnil jeho štítu erbovního, přece cítil se proti němu vinným. Mučily ho, dráždily ho důkazy přátelství hraběte, neboť toužil ve skrytosti srdce svého po tom, co mu mělo býti drahým . . . po jeho ženě, jeho cti mužné.

Z tohoto ukrutného postavení vedl ho pouze jeden východ: utéci co nejdříve, co nejdále od pokušení. Chtěl to již několikráte učiniti, ale ve chvíli rozhodné mu scházela vždy odvaha. Neměl síly, aby se zbavil pohledu na tu, která opletla, ovinula celou jeho bytost, jako útlý břečťan oplétá, ovíjí tvrdý dub.

A přece státi se to muselo rozhodně, cítil totiž, že každý nový úsměv, každý nový přívětivý pohled hraběnčin láme, drtí jeho odpor.

Před ním, před jeho očima rozkládal se pohled na krajinu tak krásný, že každý jiný básník byl by ho vssál do sebe s nadšením.

Na úpatí návrší hradního rozkládalo se údolí, táhnoucí se kolik mil. Krášlily je skupiny smutných cypřišů a košatých platanů, pokrývaly je lesy, protínaly struhy.

Zrak zalétal s balkonu až k Perpignanu, jehož věže se červenaly na pozadí bujných zahrad, až do Rivesalta, zimního sídla hraběte Rajmona. Korbiery na sever, Pyreneje na západ, ovívané průzračnou mlhou, jako lehkým dýmem, zavíraly rozhled se dvou stran.

A nad tímto bohatstvím barev, linií a obrysů různorodých lesklo se v paprscích slunečních vlídné nebe červencové. Nejmenší mráček nekalil jeho lazurů přečistých.

Ale troubadoure neviděl ani údolí, ani lesův, ani hor, ačkoliv upjal zrak před sebe.

Byl to tupý, skleněný pohled člověka, zahleděného v sama sebe. Svět zevnitřní nebyl v tu chvíli pro něho.

„Myšlenky vaše odešly daleko," ozvala se hraběnka. „Snad letí ve blankyty nebeské a naslouchají zpěvu skřivánků?"

Troubadoure sebou trhl. Zvučný, zpěvný hlas Margaridin působil na něho jako sladká flétna. Táhl ho, vábil, připoutával k sobě.

„Myšlenky moje byly blízké i daleké," odpověděl neodvraceje své hlavy. „Blízké, neboť . . ." zarazil se, neodpověděl, co se mu tlačilo na rty, „daleké — neboť," rozmýšlel se chvíli, „neboť mne čeká daleká cesta . . . "

„Cesta daleká?“ řekla hraběnka hlasem živějším. „Chtěl byste nás opustiti?“

„Král Alfons mne pozval několikráte na svůj dvůr,“ odpověděl troubadoure hlasem nejistým, hledě stále před sebe. „Bylo by nezdvořilým odříci tak laskavému pánu . . .“

Hraběnka povstala s křesla.

„Mluvíte nepravdu, vymýšlíte si nějakou cestu . . . Vám je u nás zle, nepříjemně. Povězte, čeho vám je potřeba?“

Nyní se obrátil troubadoure.

Hned před ním, dva kroky od něho stála hraběnka. V jejích očích plál oheň probuzené vášně, její ústa se usmívala vábně, svůdně.

„Povězte, čeho vám je třeba?“ opakovala hlasem měkkým, ve kterém prosila poddajnost milujícího srdce.

„Pokoje!“ odpověděl troubadoure, obraceje opět oči do údolí, na hory.

Hraběnka stáhla lehce obočí. Volným krokem se vrátila na křeslo.

Mlčeli delší chvíli. Pak se ozvala hraběnka první:

„Mladosti odnímá pokoj pouze láska. Což by krásného Viléma z Cabestaingh, po kterém, jak mi řečeno, pláče nejedna dáma našeho hrabství, pokárala paní Venuše za jeho srdce nevěrné láskou krutou neukojenou?“

„Paní Venuše není všemohoucí, jedinou královnou srdce mužského!“ odpověděl troubadoure.

„Může býti královna milejší, blahosklonnější?“

„Milé, blahosklonné královny nebývají vždy poctivými rádkyněmi. Jsou zřídka ve shodě s povinností a ctí rytířkou.“

„Mluvíte, jako by šedivá leta zbělila vaše vlasy a ochladila srdce.“

„Srdce ochlazují netoliko leta šedivá. Též upřímný bol hasí plameny mladosti.“

„Tedy jsem uhodla? Myšlenky vaše se nesly k oné šťastné, jejíž předurčením bylo ovládnouti vaše srdce nevěrné?“

Se zadrženým dechem zahleděla se hraběnka na troubadourea, čekajíc na jeho odpověď. Nepokoj se jí zračil ve tváři.

„Myšlenky moje šly daleko, neboť srdce bylo a jest blízko,“ odpověděl Vilém.

Hraběnka si oddechla.

„Myšlenky mají býti vždy tam, kde jest srdce,“ řekla.

Troubadoure odpověděl jí pohledem, který prosil: nemuč mne, vždyť vidíš, že trpím . . .

„Musím jeti ihned, ještě dnes, před večerem,“ řekl po chvíli rychle, rozčileně.

„Váš náhlý, ničím neodůvodněný odjezd byl by urážkou pro náš dům,“ řekla hraběnka, zblednuvši. „Přijali jsme vás tak pohostinně, tak upřímně . . .“

Troubadoure stál bezradný . . .

Hrabě by měl skutečně právo hněvati se na hosta, který opustil jeho dům beze všeho rozumného důvodu . . . A snad by jeho odjezd vzbudil nesprávné podezření, snad by se hrabě mstil na ženě své za jeho nerozvážný pospěch . . .

Vilém se neodvážil pohlédnouti na hraběnku. Bál se jejího pohledu, její němé prosby, jejího úsměvu vábícího.

Z tohoto trapného postavení vysvobodil ho roh hlásného, zvěstující hosti.

Hraběnka pohlédla v údolí, zaclonivši si oči rukou před sluncem.

„Praporce svého švakra vidím," ozvala se hraběnka.

„Pan Robert z Tarasconu přijíždí?" otázal se troubadoure potěšený. „Miluji jeho upřímnou, otevřenou duši."

„I sestru svou, Anežku, poznávám po boku mužově."

Obklopen jsa četným, ozbrojeným průvodem, vjel pan Robert z Tarasconu na nádvoří hradu, kdež na něho čekala hraběnka se svým hostem.

„Vydali jste se k nám, jako na vojnu," pravila paní Margarida, vítajíc se velmi upřímně se sestrou a jejím mužem. „Neslyšela jsem, že přepadali pocestné na našich stranách."

„Kdo veze poklad tak drahocenný," usmál se pán z Tarasconu na svou manželku, „ten má býti na všecko připraven."

„Jak vidím, neskončily se u vás ještě líbánky."

„A neskončí se tak rychle, leda snad, že by tací, jako tento," pan z Tarasconu pohrozil troubadoureovi pěstí, „se zasadili o můj pokoj. Ó, již se pouští do mé manželky, Anežko, pozor!"

Troubadoure vida, že paní z Tarasconu čeká na někoho, jenž by jí pomohl sesednouti s koně, přiběhl rychle a podložil svou ruku pod špičku její nohy.

„Očerňujete mne neprávem, pane Roberte," řekl, postaviv Anežku na zem.

„Jako bych vás neviděl při práci," odpověděl pan Robert, „a neposlouchal pohrůžek mužů, kteří vás podezřívali . . . "

„Oči žárlivých mužů vidí časem více ze strachu," namítl troubadoure, nespokojený s přílišnou upřímností pravdomluvného rytíře.

Pán z Tarasconu se domyslil, že upřímnost jeho nebyla troubadoureovi vhod. Pohleděv bystře na něho a na hraběnku, usmál se pod vousem a řekl:

„Snad, snad . . . Ale to je dnes parno . . . Hodil by se na ochlazení nějaký pořádný nápoj, paní sestro!"

Na chodbě pod červeným, hedvábným baldachýnem zaujala hraběnka místo se svými hostmi. Pážata, přinesše džbán vína, vzdálila se bez hluku na pokyn paní. Úpal červencový nebyl na hoře tak úmorný, jako v údolí. Stálý větřík rozptyloval žáry, usnadňuje plícím oddechování.

„A co tam u vás je slyšeti?" začala hraběnka. „Je malý Robertek zdráv, rostou mu již zoubky?"

„Leze, všetečka, od rána do noci," odpověděl pán z Tarasconu. „Časem mám chuť vyprášiti mu kůži."

Paní Anežka, blondinka středního vzrůstu, s očima fialkovýma, s rozkošnýma důlkama po obou stranách svěžích, usmívavých úst, s tenkým, poněkud dlouhým, nosíkem, řekla:

„Nevěř mu! Jak jen se může dotříti, chytá našeho synáčka na ruce a chová ho a baví ho. A vypadá při tom tak směšně, tak neohrabaně, že pukám smíchy."

A paní Anežka se rozesmála, okazujíc překrásné bílé zoubky.

„Vždyť to není věc rytířská chovati děti," bránil se pan Robert.

„Proč se tedy přeš se mnou, kdykoli ti nechci dáti Robertka, bojíc se, abys jeho útlého tílka nepoškodil svýma od meče zhrubělýma rukama?"

„Vždyť, vždyť . . . To baby to vždycky . . . "

„Vždyť máš rád svého synka."

Muž i žena na sebe pohlédli. Pohled ten byl tak zářivý, tak jasný, že vrhl záblesk štěstí na jejich tváře.

Hraběnka sklonila hlavu. Pohled na cizí štěstí připomněl jí její vlastní samotu.

Se štěstím vašich Milostí by si nevěděl rady sám Amor," ozval se troubadoure.

„Tak soudíte?" tázal se Robert.

„Tak soudím i věřím. Střely tohoto čtveráka trefí pouze tam opravdu, kde muž ženu zanedbává, anebo žena muže. Proti upřímné lásce jest jeho umění bezmocno."

„Kdybych věděl, že mluvíte pravdu, pozval bych vás na Liet na veselou besedu."

„Nyní mne můžete pozvati bezpečně na deset besed a zamknouti mne i s paní Anežkou na celý den do téže komory."

Pán z Tarasconu pohlédl opět bystře na hraběnku a troubadourea a usmál se pod vousem. Úsměv jeho pravil:

„Aha, tedy jsem uhodl . . ."

„Buď uražená, Anežko!" řekl. „Neboť vy, ženy, třeba byste milovaly nejvíce, nejpoctivěji své manžely, jste prý uraženy, když každý rytíř nepadá na zem, poražený na smrt vašimi vděky."

„Na důkaz, že ti tvůj patron dal moudřejší polovici, nežli jiným rytířům," řekla paní Anežka, „zvu pana Viléma tvým jménem do Liet na celý měsíc a slibuji, že budu velmi zdvořilá k němu. Potvrdí vaše přísnost pozvání své poslušné služebnice?"

„Byla by to veliká čest pro náš zámek, kdyby pan Vilém se chtěl s námi nuditi," odpověděl pan Robert zdvořile. „Ale snad mi podkoní okáže koně, které pan Rajmon přivedl z Kastilie. Chtěl bych je viděti, jsem na ně velmi zvědav."

Rytíři se zvedli a šli do stáje.

Když pan z Tarasconu se ocitl s troubadourem sám, vzal ho pod paží a řekl mu hlasem přidušeným, ač jich nikdo ne-

mohl slyšeti, úpal totiž a horka, vyrážející z kamení, zaplašilo i služebnictvo ze dlážděného nádvoří:

„Bavíte se nebezpečnou hrou, pane Viléme. Hrabě Rajmon nepatří mezi ty, kteří se spokojí neškodnou hrozbou. On tasí ihned meč."

„Nerozumím významu vašich slov," odpověděl troubadoure.

„Jsme staří přátelé, Viléme, vypili jsme nejeden pohár, líbali jsme nejednou tatáž krásná ústa a ne jednou ani dvákráte jsme stáli vedle sebe v boji mužném. Proč se mne obáváte? Vůbec se nedivím, že se vám paní Margarida líbí a vy jí. Ten násilník Rajmon neví, jakým pokladem ho Pán Ježíš obšťastnil. Patří mu za to trest, ale nechtěl bych, abyste vy padl za oběť jeho hněvu. Škoda vašeho mládí, vašich písní."

„Posud jsem nezradil důvěry pana Rajmona."

„Avšak nevíte, co se stane zítra, pozítří. Když láska zaslepí hříšného smrtelníka, tenkráte . . . Ale vy, pěvče, znáte lépe než já chytrou sílu lásky. Nebudu vás vystříhati před jejími sítěmi. Prosím vás pouze: buďte opatrni, a kdyby vám bylo chrániti se před prchlivostí Rajmonovou, pamatujte, že moje Liet leží nedaleko Červeného zámku!"

Mlčky stiskl troubadoure ruku panu z Tarasconu.

Když rytíři opustili chodbu, objala paní Anežka hraběnku a políbila ji srdečně.

Dlouhou chvíli držely se obě sestry v objetí, pak začala paní s Tarasconu:

„Od té doby, co moje milující oči neměly štěsti viděti krásné Margaridy, zbělil jakýsi hluboký bol kvetoucí líce. Ty trpíš, Margarido; srdce tvoje hlodá červ smutku."

Hraběnka hleděla před sebe, sepjavši ruce na klíně. Ústa se jí v koutkách třásla.

„Mluv, neskrývej ničeho před milující sestrou," doléhala paní Anežka. „Ty víš, že cítím tvoje starosti více nežli své vlastní."

„Snadno cítíme cizí starosti, když neklesáme pod břemenem vlastních," řekla hlasem zlomeným.

Paní z Tarasconu uchopila hraběnku za ruku.

„Vím, že pan Rajmon miluje více své psy, své zabijáky, nežli tebe; vím, že ani tvé srdce netlouklo pro něho živěji, horoucněji. Ale přivykla jsi již lhostejnosti manželově, přestala jsi prahnouti po jeho něžnosti, jeho lásce. Tento bol nezbělil tvoje líce, nezmenšil oheň tvých očí zářivých."

Hruď hraběnčinu pozvedl tichý vzdech.

„Neskrývej nic přede mnou, řekni mi všecko. Ve dvou sneseme snáze tíhu tvého bolu," prosila paní Anežka. „Což by . . ."

Upřela tázavý zrak na tvář sestřinu, usilujíc proniknouti do tajemství její duše.

„Což by . . . On tak půvabný . . . Nemnoho rytířů se může vyrovnati panu Vilémovi . . . Kdybych nemilovala Roberta . . . "

Jméno troudadoureovo polilo tvář hraběnčinu růměncem šarlatovým.

„Aha! — Tedy přišla i na tebe ta pohroma, která kalí klid našeho pohlaví, i tebe tak vážnou, tak trpělivou, tak královskou, opanovala? Zvítězilo kouzlo té nejsladší za všech vášní?“

Náhle se změnila Anežka ze soucitné sestry ve zvědavou ženu, kterou láska zajímá více nežli nejvážnější události ve světě.

„Pověz, . . . jak to bylo . . . kdy, jak jste si to řekli, že se milujete,“ řekla rozčileně, přistupujíc k sestře.

„Nic posud mezi námi nebylo,“ odpověděla hraběnka.

„Nic? Může to býti? Milujete se a nic mezi vámi nebylo, žádná vyznání, žádné něžnosti, žádné schůzky?“

„Nevím, zda mne Vilém miluje,“ řekla hraběnka, klopíc oči.

„Neviš? . . . Ty . . . neviš? Která žena toho neví, když po ní rytíř touží?“

„On je tak divný . . . vyhýbá se mé společnosti, . . . v mé přítomnosti obyčejně mlčí . . . na otázky moje odpovídá vyhýbavě . . . . . když se pohledy naše setkají, odvrací se,“ řekla hraběnka.

„Odvrací se?“ podotkla Anežka, přistupujíc ještě blíže k sestře.

Její poněkud dlouhý nosík stal se ještě delším, natáhla ho zvědavost.

„Povídáš, že se odvrací? To je znamení velmi dobré! Ale jak se dívá na tebe? Chladně, smutně, či tklivě?“

„Oči jeho sesmutněly od té doby, co je hostem na Červeném zámku. Též zbledl značně!“

„Oči jeho sesmutněly a zbledl? Toť znamení neklamné. On tě miluje.“

„Nemiluje, kdo chce utíkati.“

„Chce utíkati?“ zvolala paní Anežka. „Toť znamení ještě jistější! Ale ty, Margarido, miluješ ho?“ tázala se.

Hraběnka sepjala ruce své, jako k modlitbě a zvedla oči k nebi.

„Všecky stesky, žaly, smutky i touhy svého osamělého mládí vložila jsem do toho citu,“ mluvila hlasem vroucím. „Láska k Vilémovi mne uchvátila jako vichr, a jako vichr vymetla z duše mé dřívější předsevzetí. Zošklivila se mi nevolnická oddanost k Rajmondovi, nenávidím pokoru, trpělivost a poddajnost, modliti se již ani nedovedu. Probudilo se ve mně pokořované, pohrdané srdce ženské, vzbouřila se, vzkypěla krev Provençalky. Měla bych zvadnouti předčasně beze slunce lásky, jako ubohá květinka, umírající v rozsedlině skalní? Čím jsem si zasloužila osud tak ukrutný? Nejchudší poddaná tulí si na klíně hlavu milovanou, ale já, markraběnka Margarida, bohatých předků bohatá dcera, měla bych býti odsouzena k věčné zimě proto, že se hraběti Rajmonovi líbilo zaokrouhliti mými statky hrabství Roussillon?“

Umlkla, sevřevši těsně ústa i stáhnuvši obočí. V té chvíli nebyla na její tváři měkkost milující ženy. Rozhodnost, silná vůle mluvily z jejích rozhodných rysů.

Ale po chvíli se otevřela ústa, srovnalo se obočí. Bledý růměnec obarvil lehce její skráně i čelo.

„Zda ho miluji?“ mluvila šepotem vášnivým. „Jako květ miluje rosu, jako země slunce, jako měsíc nebe hvězdnaté. Duše moje jest jeho duší, život můj jest jeho životem! Ale on, ale on?“

„Také on tě miluje,“ potěšila ji sestra. „Odvrací se od tebe, neboť se leká kouzla tvých očí, mlčí, neboť ho omamuje, opájí sladkost tvého hlasu; chce utéci, neboť ví, že podlehne zůstane-li déle po tvém boku!“

„Ale proč chce utéci před štěstím lásky?“ ptala se hraběnka.

„Nechce utéci před štěstím, leč před zoufalstvím, pokud ho ta bledá čarodějnice neuchytí ve své drápy loupežné. Kdyby věděl, že ho miluješ, neutikal by. Povzbuď ho, řekni mu sama, že srdce tvé náleží jemu, a přesvědčíš se, že klidné, lhostejné oko moje vidí lépe, jasněji nežli tvoje, které sladká vášeň zatemnila. On se bojí, že by tě láskou svou mohl uraziti.“

„Láska troubadourea Viléma z Cabestaingh neurazí žádné ženy.“

„Ale snad ho zdržuje ohled na pana Rajmona. Jest rytířem, a mužové pasovaní šetří manželky svých přátel.“

„Rajmon nezasluhuje žádných ohledů, neboť podceňuje moji věrnost manželskou.“

„Tak soudíme my, ženy, ale mužové mají jiné mínění. Učiň, jak ti radím, a přesvědčíš se, že se nemýlím.“

„Poslechnu tvé rady!“ (P. d.)

Al. Keltnerová:

Dítěti.

Kdyby tě Bůh měl více rád než nás,
On vyrval by tě matce z náručí
a světa uchránil by duši tvou,
již hvězdným světům znovu navrátil!

A v rozkoši, jež možna andělům,
by denně plnil dny tvé věčnosti —
ať svět by hřešil — ty bys neznal hřích —
jen kdyby Bůh tě více miloval!

Ignát Zháněl:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. d.)

Na podzim i v zimě roku 1882 byl nucen ustáti v práci o IV. svazku, protože bylo nutno vydati nové vydání všech tří dřívějších svazků; byl velmi zaměstnán korekturou, neboť dostával denně jeden tiskový arch, který musil býti prohlédnut a zpět zaslán; některý týden bylo tak opraveno i devět archů. V červenci 1883 psal, že pracuje právě neutěšenou kapitolu o čarodějnicích a probírá se málo známými spisy o této hrozné době, ale dávno před známým jesuitou P. Spee bylo několik odhodlaných mužů, mezi nimi jeden benediktin, kteří vystoupili neohroženě proti této ohavnosti sice silnými slovy, ale bez výsledku.

V září se opět stěhoval do jiného bytu a po celých pět neděl nedostal se ku psacímu stolku. Po celé léto i podzim churavěl, ale snášel tyto svízele trpělivě, všecek jsa odevzdán do vůle Boží: „Jak Bůh chce!“, což byl jeho oblíbený výrok, jehož často užíval.

Na podzim 1883 proslýchalo se, že má býti povolán do Říma do archivu papežského. Psal známým a prosil, aby se to neuskutečnilo, že by byl oddálen od svých studií a nemohl dokončiti životního díla, k němuž má připraveno již tolik materiálu. Přátelé učinili co mohli, a podařilo se skutečně, že z toho nic nebylo.

Papež Leo XIII. vážil si Janssena. Dne 24. února 1884 večer byli u něho ve slyšení někteří katoličtí dějepisci, kteří byli právě v Římě. Papež zajímal se o jejich studie a vyptával se na ně, nejdéle mluvil s Pastorem o jeho dějinách a protože mu bylo známo, že jest osobním přítelem Janssenovým, mluvil též o něm a nazval ho *„prvním dějepiscem století a hvězdou dějepisné vědy“*; připomenul, že jeho dějiny učinily velký dojem na protestanty.“

Při jubileu würcburgské university byl roku 1883 jmenován čestným doktorem theologie, universita v Lovani propůjčila mu při podobné příležitosti čestný doktorát práv; duchovním radou byl již od roku 1866 v arcidiecési Fryburgské, kde se též mohl státi po arcibiskupovi Vicarim, který zemřel roku 1868, jeho nástupcem, což však odepřel.

Pro stálou churavost pokračovala práce pro IV. svazek pomalu, na jaře 1884 psal přátelům, že shledává pracně látku z knihoven a protože musí vždy brzy knihy vrátiti, byl nucen využíti každé volné chvíle. V létě byl pět neděl v lázních Wildungen, které mu dobře posloužily. Při své práci často měl na mysli slova svatého Františka Xaverského, který říkával: „Jenom duše dej mi, Bože!“

Dne 26. března 1885 slavil 25. jubileum vysvěcení na kněze. Přáli mu papež, císař rakouský František Josef, arcivévodové, vévodové, lidé všech tříd i někteří protestanté; v celku obdržel 540 blahopřání. V té době tiskl se již IV. svazek jeho dějin, který vyšel v červnu 1885 ve 24.000 výtisků, což při několikasvazkovém vědeckém spisu bylo do té doby něco úplně neslýchaného.

Již v červenci píše, že má V. svazek v rukopisu hotov; ale tisk se zdržel do příštího leta, rukopis ukončil koncem června r. 1886.

Úsilovně pracoval od nového roku do konce června, tedy celého půl roku a tak neúnavně jako nikdy dříve v životě; práce byla velmi těžká a pracoval po celou tuto dobu denně osm až devět hodin, vynaložil dle svého vlastního přiznání na V. svazek více práce, než na všechny dřívější.

Při těchto obtížných pracích, při nichž si docela zničil své zdraví, vzpomínal na slova biskupa Kettelera, který mu r. 1877 řekl: „Pán Bůh žehnej vaší právě započatou práci, ale něco vám již předem řeknu: Co se týče vaší osoby, dílo toto vás opásá, nebude vám možno volně se pohybovati, jak byste chtěl a přál si; ale obětujte milému Bohu i nejušlechtilejší své radosti životní, nevzdychejte, nenařikejte, když bude trpěti pod těžkou prací i vaše zdraví.“

Tato přípověď se doslovně vyplnila. Každý svazek „dějin“ stál autora hodný kus zdraví, ale nikdy se mu nevedlo tak špatně, jako když ukončil pátý svazek. Po čtyři měsíce trpěl úplnou nespavostí, po celý týden nespal více než deset hodin, když spal za jednu noc čtyři hodiny, byl šťasten; často nezavřel tři po sobě jdoucí noci ani oka, nervy byly docela porušeny, tak zle jako nyní ještě nikdy se mu nedařilo. Pátý svazek vyšel v srpnu 1886 ihned ve dvanácti vydáních.

Dějiny Janssenovy byly dosti brzy přeloženy do francštiny. Pastor zaslal o nich do pařížské „Revue de Questions historiques“ na jaře 1884 referát, následkem čehož začala je překládati paní Emilie Parisová. I. svazek vyšel v Paříži roku 1887 (za dva měsíce byl rozebrán a vyšlo ihned druhé vydání), druhý svazek vyšel roku 1888. Předmluvu k I. dílu tohoto vydání napsal profesor dějin literatury v Londýně Guillaume Heinrich. Překlad došel ve Francii povšimnutí; nejhlubší dojem učinil na kulturního historika Hippolita Taine (1828—1893), který zasadil smrtelnou ránu legendě o francouzské revoluci svým dílem „Origines de la France contemporanne“ (Počátky soudobé Francie) 6 sv. 1878—1893 (r. 1906 vyšlo 26. vydání) a vystavil se proto velikým a prudkým útokům.

O těchto útocích pronesl dobrý úsudek profesor Heigl, kterého se může užíti také o našem frankfurtském dějepisci. Píše: „V podstatě nejsou to vědecky založené důvody, ale literární výrony uražených nástupců strany.“ Taine byl studiem Janssse-

nových dějin tak dojat, že s každým, s kým se setkal, mluvil o nich, ctil hlavně proto Janssena, že čím byl on legendě o francouzské revoluci, tím byl Janssen legendě o Lutherově reformaci. Bratrovi překladatelky, romanistovi Gastonovi Parisovi psal Taine: „Vy katolíci máte Janssenovy „dějiny" píti jako mléko, neboť ve skutečnosti nelze na ně dáti žádné odpovědi." Akademie pařížská udělila roku 1888 překladu cenu „Langlois", která byla určena za překlad obzvlášť vynikajícího díla.

Překlady dalších svazků Janssenových dějin oznamoval nástupce Tainův v akademii francouzské, profesor Albert Sorel velmi je chválil a nazýval Janssena *„ozdobou katolické školy v Německu, ano v Evropě"* a myslil, že *„mu přísluší prvé místo mezi německými dějepisci přítomnosti."*

V listopadu 1886 chystal se Janssen ku VI. svazku; měl popisovati kulturní dějiny do počátku třicetileté války, ale opět mnoho trpěl rozčileností; pracoval pomalu po celý následující rok a doufal, že ukončí svazek počátkem roku 1888; stále byl také vyrušován dalšími vydáními dřívějších svazků. Osvěžení hledal v čistém vzduchu a v procházce, jíž věnoval, když mohl, denně pět hodin. Svazek VI. považoval jako pendant prvého, protože bylo v něm mnoho o kultuře. O prázdninách byl na léčení v Emži, kde mu učinili návštěvu všichni církevní hodnostáři, kteří tam dleli. Mezi prvními byl kardinál Haynald z Kalocse. I tu pracoval pilně. Byl stále obklopen kopcem knih a časopisů, z nichž čerpal látku; jenom si přál, kdyby měl pod rukama v práci příjemnější věci než literaturu o zázracích, ďáblu a jiné strašlivé věci.

Dne 8. září 1887 vzpomínal, že je třicet let, co se rozhodl pracovati výlučně a jedině o dějinách německého národa od konce středověku. Výslovně podotýká, že učinil tak pod ochranou Panny Marie, kterou vroucně vzýval o pomoc a až do dnešního dne děkuje Bohu za všechno požehnání, kterého se mu tak v hojné míře dostalo. Pracoval, pokud síly byly dostatečny, po celý svůj život *osm hodin denně.*

Velmi mnoho práce stála ho v VI. svazku kapitola o umění, o které pracoval skoro celý rok 1887; byl při tom obklíčen velkou hromadou odborných knih, jež si vypůjčil z knihoven v městě Frankfurtě; protože opět se musil omeziti pouze na pět až šest archů tisku, stála ho tato stručnost tolik práce; byl by mnohem spíše býval hotov, kdyby byl mohl o této věci napsati knihu o třiceti arších. Míval knihy vypůjčeny z dvaceti různých knihoven.

Zimní měsíce počátkem roku 1888 dařilo se mu dobře a pln radosti pracoval o VI. svazku; nikomu nepsal, nazýval tento svazek svým „tyranem", který mu nejpřísněji zapověděl, aby se obíral něčím jiným. Doufal, že po svátcích svatodušních započne s tiskem, což se stalo skutkem teprve koncem července. V té době dojel do Frankfurtu zvláštní posel Herderův, který si přišel

pro rukopis VI. svazku. Janssen mu odevzdal rukopis asi na dvacet archů, ostatní si ponechal k případným změnám. Měl ještě napsati úvod, na který měl času osm dní. Archy, které jednaly o výtvarném umění, poslal dříve než vyšla kniha, do Kolína k prohlédnutí a případným opravám příteli Reichensbergerovi. *Šestý svazek vyšel v listopadu 1888* ihned ve dvanácti vydáních. Celý tento rok byl Janssen docela zdráv, vždyť neležel v posteli ani jednoho dne.

IX. Poslední léta, dozrává.

Ukončiv a vydav šestý svazek byl Janssen tak unaven, že byl nucen důkladně si odpočinouti. Jel tehdy kamsi drahou. Úředník na stanici uslyšev jeho jméno, představil se mu a vyprávěl: „Byl jednou při přednášce ve Špýru, kde se mluvilo opovržlivě a hanlivě o jeho dějinách. Pět pánů odešlo demonstrativně i zakoupil si jeho dílo a jak Janssen dle řeči poznal, pilně je četl.“ Dodal: „Takové zkušenosti jsou pro mne velmi poučny.“ Když se loučili, podal mu úředník ruku a pravil: „Děkuji vám za to, čím jste se mně stal vaším dílem.“

Ano, „dějiny“ rozvířily celou veřejnost. Měl doslovně pravdu Janssen, když psal: „Jako v minulém století přivedl celou katolickou veřejnost do rozruchu Lessing se svými „Wolffenbütteler Fragmente“ a jako za našich dnů učinil Strauss se svým životem „Krista Pána“, podobně — ovšem v opačném smyslu — způsobily mé dějiny. Vždyť není skoro ani možno najíti společnosti, kde by se o nich nedebatovalo.“

Když se léčil Janssen v létě 1885 v lázních Wildungen, přistoupil k němu dne 1. srpna ráno u pramene „Heleny“ osobně mu neznámý protestantský pastor a pravil: „Slyším, že dnes odjedete, proto dovolte, abych vám něco řekl: „Četl jsem všechny vaše dějepisné práce a ač jsem luteránem, přece jsem nucen vyznati, že naučil jste nás dvojímu: Předně skromnosti, co se týče naší minulosti, neboť vypadalo to prabídně v naší nové evangelické církvi a s jejími hlavami podobně. Za druhé jste nás naučil, jak málo byli naši tolerantními ku katolíkům. Z tohoto dvojího stanoviska bude míti vaše dílo povždy trvalou cenu a vyvolá u všech upřímných protestantů revisi našich dosavadních názorů dějinných. Podal mně ruku,“ dodává Janssen, „a aniž mi řekl svého jména, odešel.“

Někteří z protestantů velmi nenáviděli práci Janssenovu. Kolínské katolické noviny sdělily v lednu 1889, že kterýsi profesor dějin prohlásil za pomluvu, že by četl Janssena; jiný profesor musil pod služební přísahou potvrditi, že ho zná pouze z recensí; v Augsburgu nebyl potvrzen za definitivního profesora muž katolík, jedině z té příčiny, že četl Janssena, ač byl jinak výborně kvalifikován.

Dozvěděl se, že jest rozšířeno mínění, jako by chtěl své dílo ukončiti třicetiletou válkou, proto otiskl na obálce VI. svazku

obsah svazku VIII.; mínil psáti dějiny německého národa až do počátku pruské vojenské monarchie.

Koncem roku 1888 započal sbírati a opisovati ze svých cedulek látku pro VII. svazek; ač byl poměrně dosti zdráv, ztratil opět mnoho času korekturou nových vydání dřívějších svazků. Tisklo se totiž patnácté vydání II. svazku a tiskárna mu dodávala týdně pět až šest archů ke korektuře. Když byla tato práce odbyta, pracoval o VII. svazku, ale naříkal, že čím je starší tím více ho práce unavuje, pracoval o části národohospodářské. Litoval, že nenašel ani jednoho jesuity, který by se byl ujal utiskovaných sedláků v XVI. století. Žádal P. Baumgartnera, zda on anebo jeho spolubratří o někom vědí? (P. d.)

Ferd. P. Místecký:

Naši pěvci.

Psali naši staří pěvci
perem brkovým,
písně pěkné slétající
šerem smrkovým.

Písně prosté, nasbírané
v horách, v údolí,
nad klasy, kde nad chrpami
skřivan šveholí.

Verše psali, srdce hřáli
v době mrazivé,
příchod vesny zvěstovali,
vesny blažlvé.

A lid rád jich sloky zpíval
v jařmu roboty,
klidu našel, trudy snášel,
plašil klopoty. . .

Píšou naši pěvci mladí
pérem z ocele,
nechápe lid jejich rýmů
krásy domnělé.

Duši jeho sloky chladné
málo rozruší,
vypučely v cizím poli
v cizím ovzduší.

Rodily se po kavárnách
v kouři cigaret
plné vůně vábné kraje,
kde činí minaret.

Karel Beran:

Umírá . . . Slyšíš!?

Již rudá píseň zmírání co bolů,
v níž úsměvy zní trpně, s výčitkou
se vlní větrem se zažloutlých luk . . .
A z mračen rozběsněných
jak spousta krutých hrozeb, klateb,
čiší chlad . . . jenž karmín hodí v sady.

Háje zesinaly . . . mrtvých tváře,
jen krůpěj krve v listech sežloutlých
se tiskne k zemi . . . hnije . . . Podzim přišel.
A mlhy hedvábné se valí z lesů,
z luk slyšet výskot mladých pastevců;
zda cítíš vůni . . . vůni umírání?

Chce se mi křičet . . . pryč, pryč s Podzimem
. . . ne . . . pst . . . usíná přec matka Příroda,
ať nevzbudím ji ze sna příštích hodů.
Však smutno je, jak milé u hrobu,
když hroudy dopadly . . .

Chci smutky nezbádané vsáti v duši,
by tolik netrpěla sirá Země.
Chci umřít . . . chci . . . vždyť přece umírání
nic jiného než slavné z mrtvých vstání
a tvoření . . . víš . . . Jaro, Léto . . . je umělcem
ta matka Příroda.

Ty směješ se, člověče? Ty, jenž v ruce chladné
jak bezduch třímáš ocelovou páku
od stroje Mechaniky Života?
Ty směješ se, že z číše smutku piji,
ty směješ se mým marným výkřikům
po Slunci . . . řece . . . po květech a písni,
ty směješ se mé lásce k Přírodě,
ty, hyeno, na poli všelidství!?
Ty egoismem plníš břicho, kapsy
a v hlavě kouře čísiic hromadíš . . . Jsi ohavný.
Pojď se mnou, pojď . . . do hájů smutných, sadů.
Snad Jara vzpomeneš . . . snad Léta
a přilneš k matce, jež nám umírá.
A nesměj se mi . . . víš . . . mne bolí to,
jsi přece člověk . . . či ne . . . víš, já také,
tak co si ubližovat . . . umírá . . . slyšíš-li
jak pláče, sténá stromů ve větvích . . .
hleď . . . mlhy rudě při západech slunce
. . . je chladno, viď, jdi k Ní, ty . . . člověče,
nic neboj se . . . je naše . . . umírá.

Šk. rada Václav Hübner:

Bohumil Vilém Leibnitz.

(Č. p.)

Tehdejší politické poměry, kteréž sloužily velmi dobře říši francouzské, říši německé byly však na újmu, přivedly Leibnitze k zvláštnímu projektu, kterýmž doufal, že zažehná všechno nebezpečí v Evropě hrozící z Paříže; chtěl totiž despotu nadsekvanského přiměti k tomu, aby se obrátil k vydobytí Egypta, kdež před tím zbraně Ludvíka Svatého za stejným cílem se již zaleskly dvakráte.

I vypracoval k tomu cili r. 1671 pamětní spis „O výpravě do Egypta", list psaný králi francouzskému.

Příležitost hledaná naskytla se brzy. Po smrti ministra Lionna měl Boyneburg se zvláštním poselstvím volencovým odebrati se do Paříže, aby upravil poměry mezi králem rozhněvavaným a volencem v nemilosti stojícím; mezitím však Ludvík sám ve vlastním prospěchu uznal za dobré přiblížiti se mocnému arcibiskupovi, takže Boyneburg nebyl již v poslanectví nutným a to tím méně, jelikož Leibnitz jeho místo mohl a chtěl ochotně vyplniti, jen aby se dostal do slavné Paříže.

Boyneburg oznámil již dne 20. ledna 1672 poslání Leibnitzovo do Paříže, při čemž zároveň doporučoval uvážení projektu egyptského; po příznivé odpovědi 12. února byl již 19. března Leibnitz na cestě. Král vyslechl jeho plány, avšak bez výsledku; poslanec zůstal však i dále v Paříži, aby některé soukromé záležitosti Boyneburgovy tu vyřídil; maje dobré doporučení, záhy seznámil se s kruhy vynikajícími, zejména s nejčelnějšími učenci, jimiž Ludvík XIV. dvůr svůj měl okrášlen. Nelze neuznati, jak podivné okolnosti mnohdy řídí osudy člověka; v Norimberce alchymie vedla Leibnitze na novou dráhu; v Paříži pak dobrodružný projekt egyptský, který teprv r. 1798 Napoleonem byl proveden!

Nemoha zameziti válku, byl Leibnitz v Paříži politicky zbytečným a nečinným; tím více však tu kořistil ve prospěch vlastního sebevzdělání.

Zahrabal se, jak sám se vyjádřil, do knihoven a sháněl se po nových pramenech historických, o matematiku se však nestaral, až náhodou přiveden byl na pole toto, na němž si později vydobil největších zásluh. Dozvěděv se, že *Pascal* vynalezl stroj počtářský, kterýmž se mechanicky provádělo sečítání a odčítání, umínil si jej zdokonaliti a i pro ostatní početní úkony upraviti; a velmi záhy byl i hotov s takovým modelem. Duchaplný tento vynález, jemuž se stanoviska praktického se obdivoval i finanční ministr *Colbert* a jejž nad vynález Pascalův vynášeli slavní tehdáž učenci *Arnaud*, *Huygens*, *Thevenot* a mnozí jiní, předložen byl roku 1673 akademii pařížské, již Leibnitz nebyl neznámým.

První podařený pokus na poli mechanickém vedl k pokusům dalším, takže Leibnitzův bystrý duch v krátké době vymyslil hojnost nejrůznějších projektů, jimž se však mimo pouhé náčrtky nedostalo konečného provedení.

V této době vynalézavosti přišlo nové poselství od kurfirsta mohučského do Paříže, aby zde vymohlo pojmuti Německa do vyjednávání stran ukončení války hollandské, majíc však i nařízení odebrati se za stejným účelem ke králi anglickému, kdyby zde nepochodilo dobře.

K vůli němu bylo Leibnitzovi uloženo, aby se k poselství přidal, kdyby do Londýna odešlo.

A tak se i stalo; dne 11. ledna 1673 opustili němečtí poslové Paříž, aby v Londýně se domáhali, co jim tam bylo odepřeno. Opět nová náhoda, která měla rozhodný vliv na Leibnitzovy práce a zásluhy matematické!

Zajímavé jest v této příčině setkání Leibnitze slavným tehdáž matematikem *Pellem*, dne 2. února v domě *Boyle-ově*. Leibnitz tu vykládal svou novou metodu, podle niž se zvláštní složené řady snadno sčítají.

Jaké však bylo překvapení, když se od Pella dozvěděl, že úlohu takovou řešil *Regnauel* v Lyoně a uveřejnil roku 1670 *Monton!* Zašel si schválně k Oldenburgovi, aby jmenovanou mu knihu si vypůjčil; seznav pak, že jeho vlastní methoda jest něco všeobecnější, sepsal o tom krátký spis, jejž dal uschovati Oldenburgovi co sekretáři londýnské akademie na důkaz své samostatné vynalézavosti matematické.

I jiných prospěchů vyplynulo Leibnitzovi z cesty do Londýna. Dne 18. dubna 1673 byl jmenován členem londýnské akademie, když jí byl svůj počítací stroj objasnil a ukázal; konečně dozvěděl se i o vycházející tehdáž hvězdě první velikosti, o *Newtonovi* v Cambridgi, kterýž rok před ním stal se členem akademie a nyní byl tedy jeho kolegou. Dne 12. února 1673 zemřel kurfirst mohučský a tím stalo se poslanectví i se svým účelem zbytečným, takže Leibnitz již v březnu byl opět v Paříži, kdež prozatím si předsevzal meškati a vědám matematickým se věnovati, pokud by nového postavení si nezjednal. Z té příčiny psal dne 26. března vévodovi hanoveránskému, kterýž odpověděl již 15. dubna, takže měl budoucnost jaksi pojištěnu a mohl tím bezpečněji oddati se studiím matematickým; do Německa nespěchal se vrátiti, hlavně pro tehdejší válečné rozechvění, byl by i rád býval, kdyby se mohl trvale usídliti v Paříži. Pobyt v Paříži byl rozhodným pro jeho vynález počtu diferenciálního. Jako první výsledek těchto studií sepsal pak v srpnu roku 1673, kdež všeobecně stanoví, jak se mají tečny vésti ke křivkám. V tomto pojednání vězí zárodek počtu diferenciálního, takže mnozí matematičtí historikové odtud počítají počátek jeho, ač bez dostatečného důvodu. V říjnu 1676 opustil na třetí vyzvání vévody hanoveránského Paříž; Leibnitz věděl, že důležité věci objevil

celý však dosah jich přece ještě neznal. Na zpáteční cestě meškal týden v Londýně a tu teprve seznámil se s přítelem Newtonovým *Collinsem*, kterýž o tom dal 5. března 1677 podrobnou zprávu do Cambridge; na to se zastavil Leibnitz v Amsterodamě, kde tehdáž jedním z 12 purkmistrů byl *Hudde*, matematik na slovo vzatý, kterýž vymyslil zvláštní metodu tangentní, jíž sice Leibnitz chválí, ale všeobecnosti svého algoritmu podřizuje; konečně zašel ještě do Haagu, aby vyhledal slavného *Spinozu* a s ním o filosofických předmětech ústně se dorozuměl, takže teprve na konci prosince 1676 octl se v Hanoveru, na dvoře vévodském, kdež tak dlouho byl očekáván. Vrátiv se do vlasti ke hlučnému dvoru vévodskému, byl tu novým úřadem svým jako knihovník a důvěrník tak zaměstnán, že neměl mnoho času pro další bádání matematická.

Dosud byly snahy a výsledky Leibnitzovy učenému světu neznámy a jen několik přátel jeho vědělo o nich. Zdokonaliv počet diferenciální staral se též o to, aby i opačný úkon, později zvaný počet integrální podobně vyvinul, což jen ve skrovné míře provedl a to asi z té příčiny, že matematice nemohl skoro žádného času věnovati; praví sám o sobě, že na cestách svých ve voze sedě tu neb onu matematickou věc vyzpytoval. Když konečně nabyl dlouholetým a hojným užíváním přesvědčení, jak důležité a všeobecné služby koná jeho algoritmus, odhodlal se s ním vstoupiti do veřejnosti, což provedl r. 1649 ve sborníku vědeckém, jejž v Lipště r. 1682 založil a vydával přítel jeho *Otto Menken*. Z tohoto pojednání dozvěděli se matematikové celého světa o nových jeho výzkumech, které později tak ohromný obrat v celém proudu matematickém způsobily.

Leibnitz vypěstoval tedy od r. 1673 až do r. 1684 svůj počet diferenciální; nikdo by nebyl tu na rozpacích, komu přináleží přednost čili priorita ve vynalezení počtu infinitesimálního.

Že se tak nestalo, nýbrž že na sklonku života duševních velikánů Leibnitze a Newtona, povstal spor čím dále tím krutější, patří k nejzajímavějším záhadám psychologickým, jež zároveň podávají doklad prostonárodního tvrzení, že i nejdokonalejší člověk není bez chyby. Až do roku 1696 nebylo žádného sporu mezi Leibnitzem a Newtonem stran priority, kdo jest vynálezcem počtu infinitesimálního, ba oba tito geniové ctili se navzájem. Ale dlouhého trvání neměl tento přátelský poměr, byv nedlouho na to porušen osobou třetí, uraženou ctižádostí štvavou.

Roku 1696 předložil *Jan Bernoulli* matematikům úlohu s udáním doby, kdy se má výsledek zaslati. Správné řešení podali jenom ti matematikové, kteří dovedli užívati příslušných zásad infinitesimálních, především Bernoulli sám a pak Leibnitz, který poznamenal, že pouze ti byli schopni rozřešiti tuto úlohu, kteří se důkladně obeznámili se záhadami počtu diferenciálního; rozuměl tím, jak dále praví, Bernoulliské bratry. Tato malá poznámka nanejvýše rozhořčila švýcarského matematika, jménem

Mikuláš Fatio de Duillier, kterýž meškaje od r. 1691 v Anglii, honosil se přátelskou známostí s Newtonem; neb on, který se měl sám za matematika v nejprvnější řadě stojícího, on tu nebyl ani uveden mezi těmi, kteří jsou schopni takovou úlohu rozřešiti. I vydal tedy r. 1699, aby své vědecké cti učinil zadost, v Londýně zvláštní pojednání, kdež zúmyslně si vyhledal příležitost, aby Leibnitzovi se pomstil za jeho urážku, prohlašuje ho za plagiatora, ježto prvním vynálezcem byl Newton, kdežto Leibnitz diferenciální metodu pouze přejal a doplnil, takže se mu neprávem přičítá originelnost. Proto nemůže mu přiřknouti věhlas a zavrhuje nadšené ctění, které se prý beztak omezuje na kruh jeho žáků.

Jizlivěji nemohl se dotknouti uražený Fatio poměru, v jakém byl Leibnitz a Newton k vynalezení nového algoritmu; že Newton s tím asi souhlasil, poznává se ze spisu Raphsonova, kde je též tato zmínka: „Pan Fatio psal to jako vtip, líčil, co viděl, a jeho svědectví je tím silnější, protože to bylo proti němu samotnému, a on nebyl Angličanem. Rozuměl metodám nás všech, čímž viděl a rozuměl, byl schopným podati věrný posudek."

Počátek byl učiněn, pokračování následovalo dosti brzy, jsouc opět provoláno poznámkou v témže sborníku lipském, načež vzplanul boj o prioritu a plagiat tak mocně, že ani úmrtím obou nepřátelských geniů nebyl zastaven, nýbrž dále se vedl od jich stejně oddaných stoupenců, kteří nemohouce se vyznamenati vlastními činy vědeckými, aspoň slávy vyhledávali v zastávání se svých příslušných bůžků.

V tomto sporu tak trapném odhodlal se anglický historik *Chamberlayne*, člen královské společnosti nauk, smířiti rozladěné kolegy své a psal k tomu cíli dne 28. dubna 1714 Leibnitzovi ve Vídni meškajícímu, načež odpověděl Leibnitz, že nedal příčiny k hádce a že Newton byl původcem knihy jménem společnosti všude rozšiřované, v níž jej uvádí ve špatnou pověst. Camberlayne dal tento list přečísti Newtonovi a ten odvětil, že Leibnitz dotekl se jeho cti, když r. 1705 si dovolil pochybovati, zdali samostatně metodu fluxí vynalezl, že mu učiní ihned zadost, ukáže-li Chamberlayne jedno místo, jímž by byl Leibnitze urazil, a že nemůže odvolati, co jest dle jeho přesvědčení pravda. Když pak se královská společnost učených dozvěděla, že Leibnitz si stěžuje, jakoby bez vyslechnutí byl u ní odsouzen, vydala dne 20. května 1714 vyjádření ve svém deníku, že zpráva komise nemá se považovati za rozhodnutí společnosti samé. Což když Chamberlayne opět Leibnitzovi oznámil a některé dopisy připojil, obdržel za odpověď, že není tak naladěn, aby se dále s těmi lidmi hádal, a že některé dopisy Oldenburgovi a Collinsovi byly vynechány, k čemuž ještě dodal, že sám vydá nové „Commercium epistolicum", až se jen vrátí do Hannoveru. Škoda, že nemohl tak učiniti pro přílišné zaměstnání své. Byli bychom zajisté nabyli poučení o jedné z nejdůležitějších zásluh Leibnitzových a celý spor byl by se snad klidně zakončil; ale vý-

hrůžkou nesplněnou nebylo věci posloužено, zejména když spojena byla s novým obviněním.

Tím arci byl Newton s celou učenou společností, jíž předsedal od roku 1703, takže ani další pokusy o smír, jež podnikl *Conti*, nevedly k cíli.

Benátský tento šlechtic a přítel Leibnitzův navštívil právě tou dobou Anglii a tu obdržel koncem roku 1715 dopis od Leibnitze, v němž si trpce stěžuje, že Angličané si osvojují výhradně vynález počtu infinitesimálního, při čemž vyznává, že při druhé své návštěvě londýnské u Collinse měl v rukou korespondenci Newtonovou. Collins totiž měl ještě uschovány dopisy Newtonovy, který se v nich doznává ke svým nedostatkům, mezi jiným i k tomu, že kromě rozměrů kisvidy nevynašel ničeho z rozměrů křivých ploch a že ostatní o něm bylo zveličeno. Dopis tento dostal se i do kruhů dvorních, kdež se zejména král Jiří I. sám, u něhož byl Leibnitz tajným radou, pokud byl v Hanoveru, dal ptáti, kdy Newton odpoví, takže přes původní svou nechuť konečně vypracoval a 26. února 1716 zaslal Newton dlouhý přípis Contimu, v němž vyvrací všechny námitky a svaluje vinu na Leibnitze, že spor začal podezřívajícím přípisem ze dne 29. prosince 1711.

Odpověď tuto zaslal Conti opět Leibnitzovi a připojil k tomu střízlivou a chlácholivou poznámku, že sám všechno prozkoumal, co se ke sporné otázce vztahuje, a že konečně přišel ku přesvědčení, že jiného tu není rozhodnutí, nežli kdo dříve objevil metodu infinitesimální; že Leibnitz ji *dříve uveřejnil*, nelze popírati, ač sám naopak se přiznává, že Newton některé poznámky o metodě fluxí učinil v dopisech k Oldenburgovi a jiným. I radí Leibnitzovi, aby právě tuto stránku objasnil.

Na to odpověděl 9. dubna Lebnitz novým listem, v němž odmítá nařknutí, jako by sám dal podnět ke sporu a stěžuje si na neslušný způsob v „Comerciu“ volený. Jak patrno, přišlo se konečně tam, kde obyčejně se po delším vedení octne každý spor, totiž k otázce, kdo začal. A to zde nebylo rozhodnuto, jelikož Newton v odpovědi své ze dne 29. května 1716 stejně se hájí jako prve, ač se sám dostal v rozpor s tím, co dříve tvrdil; praví tu: „Ve svých dopisech ze dne 13. června a 24. října 1676 tvrdil jsem, že jsem měl metodu fluxí několik let před tím, ale nikdy jsem neuznal, že Leibnitz měl metodu diferenciální před rokem 1677.

Co nepodařilo se ani Chamberlaynemu, ani Contimu, to provedla neúprosná Morana, ukončíc dne 14. listopadu 1716 mnohotvárný život Leibnitzův, načež Newton mohl pohodlně všechny kroky činiti, jakých bylo nutno k zabezpečení své priority. Jak z předcházejícího vylíčení úryvkového jde na jevo, není pražádné pochybnosti, že Leibnitz, i Newton, samostatně na rozdílných cestách, byť i při podobných problemech přišli k novému algoritmu, o jehož celém dosahu zajisté ani ten ani onen

neměl z počátku jasného poněti, takže se ani mnoho nestara o rychlý jeho rozvoj a hojné rozšíření, zejména an ten i onen byl jinými věcmi dosti zaměstnán.

Uvážíme-li, že i Leibnitz i Newton v 18. století, tedy v druhé polovici záslužného věku svého byli vynikajícími osobami, jimž se dosti lichotilo, pochopíme snadno, že ctižádosti své zvýšené hověli v míře větší nežli bylo slušno. Ostatně tehdejší doba přispěla jim již polovicí vynálezu, takže bylo třeba jen důvtipné generalisující hlavy, aby systemisovala to, co ve zvláštních metodách Fermata a Cavalleriho bylo podstatného.

Lépe, že vynalezli počet infinitesimální dva geniové, nežli aby nebylo se lidstvu dostalo ani jediného. Konečně vyznamenal se i Leibnitz i Newton jiným způsobem, takže nebylo ani tomu, ani onomu sáhati po vavřínech cizích; ba kdyby Leibnitz byl chtěl býti plagiatorem toho, co snad z listů Newtonových se r. 1676 dověděl, nebyl by plných osm let s uveřejněním svého počtu diferenciálního čekal, v kteréžto době mohl každým dnem Newton vystoupiti s vynálezem svým do veřejnosti.

(Pojednání prof. dr. Frant. Studničky: O původu a rozvoji počtu diferenciálního a integrálního.)

A. S. Chudobka:

Slunci.

Vstříc tobě slunce — vždy jen tobě vstříc!
(Plachtoví mraků nenávidím z duše.)
Ty vyšleš řad čarovných kouzelnic —
na bujném oři krása s nimi kluše.

Tvůj majestát, vím, nikdo neproklel,
vládcem jsi dál ať lidstva vlády mizí.
V dalekých zemích — kamkoli bych dlel,
šarlat tvůj zřím na krumplované řízi.

Nádherný trůn máš ze skal velehor,
usedáš v slávě na něm za večerů,
kdy s láskou shlíží k tobě člověk tvor
by, když už nejsi, zdravil hvězdu dceru.

Vstříc tobě, slunce — vždy jen tobě vstříc!
Bez bázně jsem, že lesť dáš v hrůze klamu.
Jsi duši mé: jak v zažehnutí svíc,
bys monstrancí se stalo z velechrámu.

Em. Garlcann:

Šlechetná duše.

(Z rumunštiny přeložil T. B.)

Jiří Danku byl by snad nikdy nepoznal Theodora Bulkuše, kdyby příhoda, jež způsobila veliký rozruch mezi studenty i v celém Bukurešti, nebyla ho přiměla k tomu, aby hleděl se s ním spřáteliti.

Onoho dne — byl to chladný den na počátku jara, kdy, třeba sníh již roztál, z mraků oblohu zahalujících k zemi chlad se snáší — Jiří Danku jen z dlouhé chvíle, nevěda, co jiného dělati, odešel na universitu.

Ačkoli byl v druhém roce práv, nebyl ještě na universitě často, vyjímaje dny zkoušek, takže měl zvláštní dojem, když octnul se uprostřed tolika studentů nejrůznějších hlasů, jež doléhaly k sluchu, zněly mu v hlavě, že byl jako u vidění. Jeden student ze zadu hodil druhému jakýs sešit a trefil ho právě do hlavy. Tento neměl ani času, aby se obrátil a přesvědčil se, kdo to byl: neboť v tom otevřely se hřmotně dvéře a jimi vešel statný mladík s velkým jako úhel černým knírem, vstoupil na kathedru a zvolal hlasitě: „Ticho!"

Rázem všichni umlkli a pohlíželi napjatě na příchozího, který se tázal:

„Víte, kdo našel oněch 10.000 franků boháčových, o nichž noviny po dva dny psaly?" Jeden hlas odpověděl: „Nebyl's to snad ty?" Hned na to povstal jiný mladík s malým teprve vyrážejícím knírkem a zvolal chvatně: „Je-li tomu tak, sotva budeme míti potěšení slyšeti jeho přiznání." Všichni vypukli v hlučný smích. Někteří pak vzkřikli netrpělivě: „Nuže, pověz, nedělej s tím takových okolků!"

Na to mladík, který s velkou novinou přišel, pravil pomalu zřetelně, aby mu všichni dobře rozuměli: „Věztež tedy, pánové, že oněch 10.000 franků našel dnes ráno u jednoho záhonu květinového v zahradě kavárny „Moldava" — Theodor Bulkuš, který je — moudře odevzdal na policejním úřadě, aby byly vráceny bankéři Gheorghieskovi, který je ztratil."

Nějakou chvíli zůstali všichni údivem jako zkamenělí, až pojednou jeden zvolal: „Děláš hloupé vtipy!" Ale student vytáhl z kapsy noviny a hodil je do prostřed lavic. Všichni se na ně vrhli a když přečetli tuto podivuhodnou zprávu, zavznělo se všech stran:

„Blbec, hlupák, blázen!" Jeden student pak se vztýčil do výše, volaje: „Dávám návrh, abychom ho za trest vyloučili ze svého středu."

Nový smích utišil poněkud jejich rozhořčení. Onen student, který přinesl noviny, vyšel z posluchárny. Ale za malou chvíli otevřel znovu prudce dvéře: „Pssst! Bulkuš!" Nastalo hluboké ticho.

Danku pohlédl zvědavě ke dveřím, dychtiv poznati mladíka, který mezi studenty takové pobouření způsobil.

V otevřených dveřích objevila se postava štíhlá jako tyčka. Mladík byl asi 21 roků stár. Kráčel, hledě přímo před sebe, tak tiše,

že kroků jeho nebylo slyšeti; v ruce držel sešit přednášek. Požádal Danka, aby mu udělal místo a posadil se do lavice vedle něho.

Způsob, jakým vešel, jak se vsunul tiše do lavice i otevřel sešit beze všeho šelestu listů, působil na Danka jako stíny, jež za večera ve svitu lampy mihající se po stěnách, podobny zjevům z jiného světa. Oči všech studentů se široko rozevřely. V pohledu jejich zračil i obdiv i pokárání: byl to pohled, jaký jen veliké rozrušení duševní dovede vyvolati. Nikdo neodvážil se promluviti slova hlasitějšího: všichni jen šeptali. Bulkuš počal tiše psáti.

Danku mohl si ho prohlédnouti z blízka. Obličej jeho byl vpadlý, zažloutlý, ale dojímal tou těžkomyslností, jaká vyzírala z jeho černých očí. Dlouhé lesklé černé vlasy, sčesané přes temeno hlavy, splývaly mu trochu rozcuchány na límec staromodní, odřený, z něhož tu a tam v sely nitky roztřepené. Patrně to byl student velice chudobný. To dosvědčoval i jeho lehký, odřený a tu a tam záplatovaný šat letní, který — zajisté v nedostatku zimníku — byl opatřen flanelovou podšívkou.

A co se tak na něho pozorně díval, vzpomněl si Danku, že se jednoho dne o Vánocích zastavil na ulici a zadíval se za mladíkem, který kráčel schoulený, oděný v chatrný svrchník olivové barvy: zdálo se mu tehdy, že on by v takovém obleku zimou zmrzl. Byl to Bulkuš. Pamatoval si ho velmi dobře. A to ho s ním ještě více sblížilo.

V tom vešel profesor. Vstoupil na kathedru, přejel si, jak měl ve zvyku, oběma rukama obličej a chystal se k přednášce. Než, pojednou ustal a otázal se: „Prosím, jest mezi pány jistý pan Bulkuš?“

Mladík povstal a sálem zavznělo krátce, však hlasem silným a mužným, jakého by se byl v tom těle slabém jako sirka nenadál: „Já jsem to!“

„Vy pane?“ A v očích profesorových objevil se týž pohled, který před chvílí svítil v očích studentů.

Profesor pozoroval mladíka nějakou chvíli, načež s úsměvem, jemuž těžko rozuměti, co má znamenati, pravil: „Děkuji, chtěl jsem vás poznati.“ Počal přednášku, ale zdálo se, že myšlenkami jest jinde, než o předmětu, o němž mluvil, a občas zadíval se znovu na studenta, který jezdil rychle tužkou po papíře.

Ke konci hodiny obrátil se Danku k svému sousedovi s prosbou: „Nemohl byste mi, pane Bulkuši, zapůjčiti svůj sešit s poznámkami, jež jste si právě učinil?“ Mladík zadíval se mu přímo do očí, usmál se vlídně a odpověděl: „Proč pak ne! Jen až je doma opíši na čisto. Zde píši velice nečitelně.“ Podal mu ruku a otázal se: „Jak se jmenujete?“ „Jiří Danku.“ Po chvíli se rozešli.

Danku ubíral se k domovu s pevným přesvědčením, že nalezl upřímného přítele. Proto si též umínil, že bude do přednášek choditi častěji. Cestou uvažoval: Příhoda tato vpadla do zástupu lidu neočekávaně jako povětroň, vyrušila je z jejich denního pořádku, pobouřila mysl, nutíc všecky, aby zkoumali nitro své, které může skrývati tolik hněvu a zloby! On sám nemohl

si říci, co by byl asi učinil na místě Bulkušově, on, který měl vše, čeho třeba k živobytí, studiím, ba i zábavám. Uvědomil si, jak málo dovedeme ovládati sami sebe, jak mocně působí na člověka vášně, kolik v duši člověka náruživostí utajených jako v hrobě, ale hotových každé chvíle ke skutkům zlým.

Potom zrychlil krok, aby brzo byl doma a mohl vyprávěti o dnešní události. ◎ ◎ ◎ ◎ (P. d.)

Literatura.

ČESKÁ.

Francis Thompson: Svatý Ignác z Loyoly. Z angličtiny přeložil Jaroslav Skalický, Stará Říše, Morava. 1922. Nákladem Marty Florianové, Stran 330. Cena 40 K. — Když v říjnu 1907 básník Francis Thompson zemřel, byl jeho rukopis prosaického životopisu Sv. Ignáce z L. uznán od znalců za dílo tak dobré a slavného jména básníkova důstojné, že ochotně a radostně jeho vydání obstarali. Vynikající autorita v bádání o sv. Ignáci, P. John Hungerford Pollen S. J., praví v úvodě, že dílo Thompsonovo předčí „co do věrnosti a krásy stručných, jasných líčení, jež zdobí každou stránku jeho vypravování" i starší znamenité životopisy, jež napsali na př. Bartoli, Ribadeneira a Dryden. A čtenář, který knihu pozorně pročte, může s úsudkem vydavatelovým úplně souhlasiti. Jest tedy české vydání této knihy činem záslužným, a bude, jak doufáme i prospěšným. Překlad sám svědčí o svědomitosti a obratnosti českého interpreta. — Sv. Ignác již přirozenými svými vlastnostmi (ovšem od Boha danými) byl muž veliký a byl by na kterékoli životní dráze vykonal věci neobyčejné, ale jako nástroj v ruce Boží vyplnil zvláštní, význačný úkol v dějinách lidstva. To velmi dobře vystihuje římský brevíř slovy: est constans omnium sensus, etiam Pontifico confirmatus oraculo, Deum, sicut alios aliis temporibus sanctos viros, ita Luthero eiusdemque temporis haereticis Ignatium et institutam ab eo Societatem obiecisse". — Praví-li se, že „Jesuité byli před Jesuity", lze k tomu přisvědčiti — neboť slovem „Jesuita" možno rozuměti každého služebníka a bojovníka Ježíšova každého křesťana, který pro Krista a jeho pravdu horlí a hoří a Bohu se obětuje bez výhrady. Sv. Ignác tyto bojovníky, tyto druhy Ježíšovy jen organisuje — k tomu je od Boha vyvolen a poslán; — ze svých styků s Bohem (jeho exercitia spiritualia — duch. cvičení!) uvědomuje si povahu a potřeby nové doby a sestavuje pro celou družinu program. Vše pro čest a slávu Boží! jest jeho heslem. A Bůh posílá mu za pomocníky tak vynikající muže, že sv. Ignác troufá s nimi vyléčiti a zachrániti bludem a neřestmi zachvácené národy. Nepřítel tuší a cítí již sílu a moc nové organisace, cítí také svoji malomoc a proto tasí proti Tovaryšstvu nejhorší zbraně: násilí a — pomluvu! Spisovatel na konci svého díla praví: „zemřel -- zůstaviv řádu dědictvím jen odkaz od Boha vyžádaný, že všichni lidé jej budou pomlouvat. Byl to nejpodivnější odkaz, jejž kdy zakladatel zůstavil a podivuhodně se splnil." Str. (325.) („Monita secreta" byla jen nejkřiklavější a nejpověstnější z nesčetných báchorek, které se o Tovaryšstvu rozšiřovaly" praví spis. na str. 247.) — „Reformace a klesající již humanismus" (str. 157) narazily na spořádaný šik bojovníků Ježíšových, a jejich síly nadobro ochromeny. „Již dříve (str. 157), než Ignacius byl zvolen generálem, začal vítězný postup Tovaryšstva. Broet, Rodriguez a Strada kázali evangelium v Sieně; Favre a Lainez pracovali pro opravy v Parmě. V Bagnorei a Toskáně Le Jay urovnal prudký spor mezi duchovenstvem a lidem. Bobadilla utišil nesváry na ostrově Ischii. A František Xaverský plul do Indie" . . . Jaká to činnost požehnaná! A tak celá kniha, každá stránka vypravuje nám o ruchu a činnosti v nově založeném Tovaryšstvu: sv. Ignác jest jaksi duchem všeho, ale zevnější a znatelná

činnost je připoutána ku jménům jako: Ribadeneira, Lainez, Salmeron, Xaverius, Nuñez, Oviedo, Le Jay, Borgias, Canisius, Compion a j. Nelze se diviti, že životopis sv. Ignácia jest zároveň vypsáním činů, jež vykonali tito jmenovaní a jiní zde nejmenovaní z prvních Jesuitů. A tajemství úspěchů? „Třeba jest poslouchati ne žíti." (260.) — Je přirozeno, že anglický spisovatel (protestant!) ve své poctivosti a spravedlnosti patří s obdivem na muže, kteří tak obětavě a hrdinsky postavili se proti bludu v Anglii šířenému. A naše dějiny? Doufejme, že i u nás uznány budou oběti a zásluhy řádu, který zachránil národ od úpadku, do nějž ho uvedla rozkladná činnost nepravých reformátorů, a pak vzpružil zase naše národní síly. Doufejme, že i u nás zvítězí pravda. L. † st.

Květy Marianské. Měsíční list ctitelů Panny Marie. Pořadatel P. Kristin Lux O. S. B., provisor v Rajhradě. Ročník 39. V Brně 1922. Tiskem a nákladem občanské tiskárny v Brně. Celoroční předplatné 10 K. Velká 8ka. Str. 40. — Občanská tiskárna v Brně přejala dědictví dřívější benediktinské knihtiskárny v Brně, vydává proto celou řadu dobrých časopisův. Mezi ně náleží také „Květy Marianské", které roku 1922 dokonaly již 39 pout po vlastech našich. Upřímná a živá úcta marianská je údělem našeho národa již od těch dob, kdy svatí věrověstové Cyrill a Methoděj spolu s vírou Ježíše Krista přinesli k nám také nelíčenou úctu k Jeho dobré Matce. Výmluvným dokladem starobylosti kultu Marianského ve vlastech našich jsou prastaré svatyně a poutní místa naše: Velehrad, Tuřany, Žarošice, Sv. Hora, Stará Boleslav, Hostýn a jiná. Přirozeně tvořila proto literatura Marianská vždy zvláštní odvětví písemnictví bohovědného i u nás. Vzácným toho dokladem jest již Mariologie slavného biskupa Arnošta z Pardubic. O knize té napsal Balbín, že je v ní obsažen panenský med, a jako rosa nebeské této Jitřenky. Dr. Josef Tumpach a Dr. Antonín Podlaha ve svých dějinách a bibliografii české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby, I. díl str. 22, str. 100 i násl., jakož i na různých jiných místech důkladného díla tohoto podávají pádný důkaz, že literatura Mariánská neleží u nás nikterak ladem. Živá tato úcta Mariánská jeví se zvláště tím, že máme poměrně velmi mnoho časopisův Mariánských. K nim patří po 39 let Mariánské Květy, jež již celou řadu let řídí obezřetnou rukou redaktor P. Kristin Lux. Ročník 1922 obsahuje na 240 stranách řadu zdařilých básní, četná Mariánská pojednání, legendy, povídky, úvahy, popisy místo- a dějepisné, zprávy, příklady, statě životopisné ctitelů Mariánských. Do textu je vloženo hojně obrazův, illustrujících látku pojednanou, jiné předvádějí naše svatyně a památky Marianské, anebo upozorňují čtenáře na důležitější současné události církevní. Květy Mariánské, které roku 1923 počínají 40. svůj ročník, nesouce v čele svém na barevné obálce pěkný obraz milé naší Panny Marie, lze právem doporučiti všem upřímným křesťanům, zvláště ctitelům Mariánským. Úprava jejich je pěkná, tisk zřetelný, v každém čísle jsou obrázky, obsah je snaživým a zkušeným redaktorem velmi pečlivě vybírán jenom se zřetelem na prohloubení úcty Mariánské.

Msgr. Dr. Rudolf Zháněl.

Jan Fr. Hruška: **Jiskry z Popela.** Chodské bajky. Druhé vydání. Illustroval Láďa Novák. Vydala Čes. slov. akciová tiskárna v Praze.

Čtvrtou knihu chodských bajek posílá Jan Fr. Hruška čtenářům do světa. Téměř půl druhého sta delších, kratších bajek obsahuje tato kniha, jejíž prvé vydání bylo dávno rozebráno. Bajky jsou ze života zvířat, ptáků, stromů, květin, motýlů, kamenů, v každé obsaženo zrno moudrosti, pravdy, poučení. Příroda rozmlouvá, tu a tam i lidé vystupují. I náboženský moment tryská. Kniha pro mládež i dospělé velice poučná. Liga † 12.

Podíl Dědictví Svatojanského na r. 1923 jest objemná, 288 stran čítající kniha Nedělní a sváteční čítanka od populárního spisovatele K. Balíka. Na každou neděli a na každý svátek podává se tu krátký, ale obsažný a zajímavý článek. Probrány jsou tu veškery nejdůležitější náboženskomravní otázky se zřetelem k naší době a k našim poměrům. Výborná tato kniha měla by býti v lidu našem rozšířena ve statisících výtiscích, přispěla by zajisté značně k povznesení a utvrzení náboženského vědění. Krámská cena Kč 15. (Pro členy Kč 2·50.)

Henryk Sienkiewicz: „Potopa". Historický román. Díl I., II. Přeložil Václav Kredba. Ilustroval Věnceslav Černý. Vydal Jos. R. Vilímek. Cena každého dílu Kč 36.

Po románu tohoto slavného polského spisovatele „Ohněm i mečem" nakladatelství Vilímkovo v úhledné úpravě, důstojné obsahu vydalo „Potopu" ve větším formátě 380 + 424 stran. Odporučovati Sienkiewicze bylo by zbytečné. Jeho romány jsou plné síly, životnosti, reality, slov něžných i hranatých, plné snů a nadějí osvobození a splněných tužeb. Proto nyní jsou tím vábnější a milejší. Sienkiewiczovy romány jsou slávy světové. Tomuto vydání pestrosti přidávají význačné illustrace. Čtouce tyto práce bezděky želíme, že nemáme též takového velikána, jenž by nestranně i naše dějiny tak oslavil a přístupné učinil vrstvám nejširším. Liga † 12.

E. Orczyová: **Smějící se kavalír.** Z angličiny přeložil se svolením autorky Karel Weinfurter. Vydal B. Stýblo Cena Kč 30.

Ve Stýblově Knihovně Vybrané četby vyšlo už hodně dobrých knih většinou přeložených a vkusně upravených. K těm náleží „Smějící se kavalír". Děj se odehrává v malém městě holandském Haarlemu, kam náhoda přivedla dobrodruha Diogena a jeho dva kamarády. Diogenes pro svoji veselou povahu nazván smějícím se kavalírem, stal se hrdinou dne a obdivován všemi. Také zachránil dceru bohatého měšťana Beresleyma a na konec ji dostane za ženu. Děj jest velice napínavý, příhody Diogenovy udržují čtenáře v napjetí až do konce. Objemná kniha (468 stran) mile pobaví. Neobsahuje nic závadného. Překlad jest plynný sloh, na malá nedopatření správný. Liga † 12.

K. M. Příbramský; „V tenatech". Román. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Za Kč 39. — Spisovatel rozvíjí v nejnovější své neobyčejně poutavé a napínavé práci jímavý a pestrý románový příběh lásky a touhy po zlatě. Jeho vypravování je plno překvapujících obratů a udržuje zájem přečetnými podrobnostmi ze života průmyslnického, finančního i společenského. Situace nejsou všední, ale při tom věrně životu odpozorované. Obratnou rukou spřádá spisovatel pásmo dějové, v němž vřelá a věrná láska dvou bytostí zápasí s dravým egoismem a výbojností dobyvatele. Vzrušující příběh začíná se poplachem, způsobeným záhadným zmizením velké peněžní částky v záložně malého města a bojem vůdce kartelu cihlářského s malou prospívající, ale finančně ne dosti pevně opřenou továrnou. Do zápasu toho stržen je i malý úředník záloženský, oddaně milující dceru pokladníkovu, jenž, aby zachránil jejího otce, bere vinu na sebe. Oběť jeho je však marná, neboť nedosáhne záměrů, pro něž se obětoval. Teprve po dlouhém utrpení obě dvě milující se srdce setkávají se, když ti, kdož byli přímými i nepřímými strůjci jejich strádání, ustoupili navždy s jejich cest. Mistrovsky zachycuje K. M. Příbramský duševní boje dívky, na niž působeno je s několika stran důvody tak přesvědčujícími, že rovněž, nevědouc o statečné obětavosti svého ženicha, přináší podobnou oběť, aby jí vykoupila klid a čest provinilvšího se otce. Román je prost jalové sentimentality, ale každá stránka jímavě mluví k čtenáři, ať už líčením radostných chvil, nebo vzpomínek na čistou, ryzí lásku a dětinskou oddanost, nebo chladné úcty dobyvatele úspěchu, pod jehož korektní maskou plane žár těžce ovládané vášně. Kniha psaná tak, že i čtenář prostý i vybíravý vnoří se dychtivě v její stránky a jistě nejednou se k nim vrátí pro jejich životní podmanivou pravdivost.

A. Šorm: **Ve jménu demokracie.** Pod tímto podivným titulem vyšla vzácná kniha. A. Šorm, známý sběratel náboženských památek národních, sestavil smutnou knihu kvartového formátu o 60 stranách textu doprovázeného 71 namnoze celostránkovými obrázky. Jsou to rozbité sochy svatých a zabrané katolické chrámy. V knize sneseno tolik dokumentů a mluva fotografií jest tak jasná, že každý věrný Čech musí se zastyděti za tu dobu, kdy i kulturním činem bylo rozbíjení vzácných uměleckých památek proto, že to byly sochy katolických světců.

Kniha krásně vypravená stojí 15 Kč, lepší vydání s barevnou přílohou 20 Kč. Nakladatelství československé akciové tiskárny v Praze-I., ul. Karoliny Světlé 43 n.

Svatý Jan Nepomucký. Díl II. Úcta, kanonisace a obrana. Napsal Dr. František Stejskal. Vydáno péčí komise ku povznesení úcty svatých. Knih „Dědictví Svatojanského" číslo 149. Podíl na rok 1922. Cena 14 K.

Podav v díle I. život sv. Jana Nep. doložený současnými zprávami listinami tak, že všechny námitky do poslední doby proti tomuto světci objevily se co zřejmé lži a pomluvy, líčí spisovatel v tomto II. díle úctu, kanonisaci a obranu sv. Jana Nep., jak z jedné historické osoby sv. Jana Nep. omylem děkana Jana z Krumlova a Václ. Hájka z Libočan, jenž nepokusil se zjistiti správnost osobu míti sv. Jana učiněny osudným nedopatřením osoby dvě, zdánlivě od sebe rozlišné . . . jedná o tom jaké poměry byly u nás po příchodu Tovaryšstva Ježíšova do Čech a jeho zde požehnanou působnost, uvádí životopisy sv. Jana Nep., jeho prohlášení za blahoslaveného a za svatého, vypisuje jeho úctu po kanonisaci, uvádí různé názory a obranu a konečně podává přehled otázky svatojanské o otázkách a odpovědích, jako na př. Kdy žil sv. Jan Nep.? Proč sluje Nepomucký, když se podpisoval z Pomuku? Byl-li mnohoobročníkem? Byl-li umučen pro zpovědní tajemství? Jak došlo k historickému omylu, jímž rozdělen jaksi na dvě osoby atd. Důkladná kniha tato (184 str.) jest ozdobena několika vyobrazeními. Jos. Fabian.

Také lakomec aneb: Čeho schopna otcovská láska. Píše F. Š. Tiskem biskupské knihtiskárny v Hradci Král. Nákladem vlastním. Redaktor „Štítu" Fr. Šupka vydal již několik pěkných prací, jimiž trvale se zapsal v paměť čtenářů . . Také tato povídka, jež vyšla v Besídkách „Štítu", uspokojila jistě všechny čtenáře; líčiť velice zajímavě, jak chudý rolník Kratina zamiloval se do jediné dcery boháče a lakomce Procházky. Oba milenci tvrdostí Procházkovou kráčejí vstříc jisté záhubě — a tu otec Kratinův odhodlál se k podvodu, by mamonáře ošálil a jeho svolení ke sňatku dětí dosáhl. Záměr se jim zdaří, ale lakomce, když po smrti Kratinově vše zví, stojí to život! Chyby jako na str. 50. řádka 12. slova: Procházka místo K r a t i n a, si čtenář opraví. Šeb. Rada.

Cvičení intonační a rytmická. Pro ústavy učitelské, školy střední, lycea školy pěvecké a podobné složil prof. Václav Mladý. Vydal hudební závod A. Neubert v Praze. (Kč 10). Je to výborná pomůcka při učení se zpěvu ve čtení z not na základě metody tonální, neboť ujasněním představ o zvuku jednotlivých stupňů a jich poměru k tonice každé toniny, může se se každý snadno a bezpečně vyznati v onom chaosu tonin, který se zdá mnohému laikovi ano i hudebnikovi nepřekonatelným. Cvičení jsou krátká pouze osmitaktová, postupují přesně systematicky od nejlehčích k nejtěžším, udávají jedině správný vyučovací postup, jehož může použíti každý, kdo vyučuje podle starého nebo nového způsobu, zaručují bezpečný úspěch, slouží k diktátům kteréhokoli druhu a pod. Pro střední školy, ústavy učitelské i pěvecké jakož i pěvecké spolky má tato vzácná sbírka neobyčejný význam. Tam, kde jeví se poctivý úmysl a snaha naučiti žáka řádnému zpěvu z not, stane se sbírka nezbytnou pomůckou, usnadní práci učitelům i žákům a povznese celkovou úroveň hudební výchovy. Zaslouží tudíž nejenom doporučení, ale i všeobecného užívání.

VLAŠSKÁ.

Ofatto memorabile. (Podivná událost). Tento spis vyšel v Římě a v něm se líčí život nynějšího 88 let starého kardinála Cagliera. Spis ten, již rozebraný, vyšel ve středu, 14. června (1922), v kterýžto den slavil jmenovaný kardinál (Cagliero) své 60leté kněžství v kruhu svých Salesiánských Bratří. Život kardinála Cagliera — v oboru missionářském je pln odvážnosti, vypadáť to jako by byl rozeným missionářem. Podivná událost jeho s nebes omilostněného života, zaslouží uveřejnění. Bylo‘ to v obci Valdocco, koncem roku 1854, když Cagliero byl tehdáž 16 let stár (narozen r. 1836,) na smrt onemocněl. Lékaři jej ošetřující, poslali pro Don Boska, aby nemocnému udělil svátost posledního pomazání. Don Bosco, dostaviv se k jeho smrtelnému lůžku ve vidění, pohlížeje na umírajícího mladíka, otázal se jej: „Pověz mi, Cagliero, chtěl bys raději jíti do ráje, aneb býti opět uzdraven?" Načež Cagliero odvětil: „Uzná-li to Don Bosco za lepší, půjdu do ráje a

sice hned". Don Bosco hluboce dojat, pohleděl (něžně) na mladíka a zvolal: „Ne, můj drahý, není ještě tak daleko s koncem tvého žlvota. Ty nyní nezemřeš, ale budeš opět zdráv. Budeš knězem a missionářem, s brevířem pod pážím procestuješ svět a budeš vyhledávat spásu duší." Don Bosco pojednou přestal mluviti, byv hluboce zamyšlen. V roce 1875 viděl Don Bosco vyplnění toho vidění, když první Salesiánští missionáři, pod vedením Don Cagliera, odcestovali. V prosinci téhož roku, odebrali se Cagliero se svými missionáři do Patagonie a brzy byla tato země obnovena: Indiáni stali se křesťany. Nyní nalézají se tam farní osady, kostely, střední, řemeslnické a rolnické školy, nemocnice, různé spolky, ba i budovy, v nichžto se vyučuje vyšší vědě. Na málo rodin z vnitřní země, přijali všichni Indiáni z Pampas a Patagonie sv. křest. Též mnoho dokázal Don Cagliero v Argentinii, v Uruguay, v Brazilii, v Chili (Čili), Kolumbii, na Ecuatoru, v Peru Bolivii, Mexiku, Venezueli, v Ohnivé zemi, v obvodě Svarošů a Coloradosů, zvaných tak dle španělských jmén. Lze říci, že Don Cagliero do r. 1915, když byl v purpúr oblečen, byl stále missionářem a nyní ještě, ve vysokém věku 86 let, prokazuje pro dílo Don Boscovo mladičkou horlivost.

Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Der König der Nacht. Roman von A. de Lamothe. Übersetzt von Dr. Joseph Böhm. Kösel a Pustet. 1922. 12°. str. 535, nev. 35 M., váz. 75 M.

Naše vědomosti o poměrech irských katolíků jsou velmi kusé. A co o nich víme, dozvěděli jsme se buď z politických novin anebo z četby románů, jest totiž utrpení těchto mučeníků za víru Kristovu oblíbeným thematem povídkářů, kteří ať zabíhají do dob dřívějších nebo do doby nynější, vždy najdou mnoho vhodné zrovna dramatické látky.

Lamothe zašel do dob nedávné minulosti, vzal děj k románu tomuto z polovice minulého století. Aby mohl pravdivě vylíčiti útrapy irských katolíků, musil osvětliti poměry, za jakých žijí a kdo vlastně jsou největšími utiskovateli? Jsou to angličtí lordové, světští i duchovní, majitelé irské půdy, kterou dávají Irčanům do nájmu. Pro hrozné útisky bývá tam často povstání, revoluce. Autor popisuje osoby, které vše zosnovaly, zavádí čtenáře do Ameriky, kam budoucí král noci, vůdce katol. Irčanů byl poslán do práce. Jeho návrat do vlasti, jeho boje s Angličany jsou jakož i vše ostatní vylíčeny barvami úchvatnými, ale nikde autor nepřebarvuje, nepřehání, jak bohužel často bývá při podobné látce.

Román jest umělecká dobrá práce, zasloužil by překladu do naší mateřštiny, aby se našinci naučili po příkladu irských hrdinů-mučedníků milovati svou víru, snášeti pro ni útrapy, veřejně ji vyznávati, nikdy se za ni nestyděti.

Ignát Zbáněl.

Mozart. Von Professor dr. Otto Hellinghaus. 12°, Herder, 1922, XXVI. a 254, váz. 9·60 M dle knihk. klíče a přídavek.

Účelem této knihy jest podati krátký životopis Mozartův dle jeho dopisů a současných zpráv. Autor chtěl ušetřiti čtenáři četbu velkých životopisů M., jichž jest nadbytek. Nejlepší vydal Jahn ve 4 svazcích, což vyšlo 1919—21 v 5. vydání. Počínal si autor s rozvahou, nic důležitějšího nevynechal. Nám Čechům jest M. tím sympatickým, protože rád jezdil do Prahy, na př. roku 1787 byl tam dvakráte. Češi mu porozuměli, vážil si jich, když se loučil krátce před smrtí s přátely pražskými, plakal, tuše asi svou blízkou smrt. Když přišla zpráva o jeho smrti do Prahy, bylo za něho slouženo u sv. Mikuláše slavné rekviem, při němž účinkovali největší umělci a lidu ze všech stavů se sešlo přes 3000. V Praze také všelicos složil, skoro celou zpěvohru Titus, s níž byl za osmnáct dní hotov.

M. byl rozený genius, se 4 lety hrál na klavír a držel takt, s 5 počal komponovati — tento sešit se uchoval, — když měl 7 let, vyšly první jeho skladby, 4 sonáty v Paříži tiskem. S 21 lety byl světoznámým skladatelem a virtuosem, který složil do té doby 300 skladeb. Lehce pracoval, ale sám výslovně píše: „Snad nikdo nevynaložil tolik úsilí a práce ku studiu hudby, jako já. Není znamenitějšího hudeb. mistra, jehož bych nebyl pilně a několikráte prostudoval". Tedy nový důkaz: s geniem musí býti spojena vytrvalá práce! Ač zemřel v 36 letech, přece mají jeho skladby, které vydal

lipský nakladatel Breitkopf a Härtel r. 1905 v II. vydání, 70 svazků. Proč nectí genie za živa? Týž nakladatel odepřel vydávati skladby M., když se u něho přihlásil. Čtenář je dojat, když čte dopisy M., jimiž prosí známé, aby mu zapůjčili peníze a někdy zrovna mu hodili nějakou desítku? Žil hlavně na konci svého života skoro v bídě.

Pro každého, kdo nečetl nic o M., je tato kniha vítanou pomůckou, podává vše, co průměrný vzdělanec má o M. věděti. Kdo chce čísti více o pobytu M v Praze, má vše v knize Procházkově: M. in Prag; vyšla 1812 v Praze. Císař Josef II. řekl o něm, že rodí se podobní genlové jednou za sto let, ale nic pro něho neučinil. Ignát Zháněl.

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

Literární obzor.

Dle zprávy **Zemské konference Orelstva** v Čechách odebírá se „Orelského Věstníku" (mimo přímý soukromý odběr) 3222 ex., ústředního listu „Orla" 807 ex., „Květů Mládí" 931 ex. Knihovnu má 80 jednot o 5966 svazcích. Divadelních kusů sehráno za minulý rok 374.

Literární Listy prý budou zase obnoveny, vycházely by měsíčně za redakce spisovatele Eman. z Lešehradu. Takového listu jest třeba a podnik byl by vřele uvítán.

Na říšské **konferenci** katol. inteligence v Praze uvolil se prof. dr. Stejskal vypracovati histor. spis „Dějiny národa čes. ve světle pravdy".

Nové publikace Družstva Přátel Studia v Praze: Grignina z Montfortu „O pravé pobožnosti k P. Marii", Královně Máje (Kč 15, lepší vydání Kč 2·). „Život Kristův", jejž líčí slavný italský spisovatel Giovanni Papini. Stran 600. Na subskribci 26 Kč. — F. X. Svobody „Rozkvět", román vychází ve třetím vydání. Tato kniha rolenstní síly, lásky k půdě a národní energie bude státi 50 Kč. Kdo se přihlásí do 15. května, dostane ji za 72 Kč. Prospekt u nakl. Jos. R. Vilímka v Praze. — Stručné dějiny církevní od Václava Olivy v Družstvu Vlast za 2 Kč. (Třetí vydání).

Pražští nakladatelé — dle „Hlídky" — prý se usnesli **omeziti vydávání belletristických knih**, poněvadž výrobní náklady dosud nepoklesly a česká veřejnost jeví malý zájem o dobrou knihu. Budou vydávati věci jenom nejnalehavější, potřebné a dobré. „Hlídka" varuje před sbírkami lidové belletrie, kde se také vydávají spisy, jež se nehodí do katol. knihoven a kde jsou uváděni také spisovatelé protináboženské tendence.

Nacionalisace spisovatelů provedena v Rusku. Vláda vydává spisy, jež si osvojila, třeba ještě dědicové (30 roků) měli na ně nárok.

V „Rozkvětu" č. 7. píše R. R. Hofmeistr o Testinském proboštu, jak zabil uhlíře a do smrti upálením vehnal jeho dceru. Pověst z Podbrdska. Ona pověst asi vyrostla z protináboženské fantasie.

„Blahověstník", duchovní časopis v Podkarpatské Rusi. Jest pěkně vypraven a má bohatý obsah nábožensko-kulturní.

Olga Fastrová ve svém feuiletoně „Národní Politiky" **„Sport, o kterém se nereferuje"** píše o spisovatelích: „Sýčkové prorokují, že literatura t. zv. krásná čili belletrie se časem docela přežije; říkají, že už dnes jest v úpadku, že se už nečte tolik jako dříve, a že v budoucnosti se obecenstvo úplně od ní odvrátí ke knihám výhradně poučným". Radí, aby někteří spisovatelé považovali své spisování za vlastní zábavu, za sport a nikam těch plodů neposílali do redakcí, zvláště ne do listů předních, valně rozšířených.

Co naše censura nevidí. „Národní Politika" přinesla několikráte v „Malém oznamovateli" tento inserát: Pikantní knížky s 12 obrázky za předem zaslaný obnos Kč 10·— zasílá nenápadně nov. závod G. Soukupa, Praha III. O tomhle naše censura neví, nebo věděti nechce? A tážeme se dále: Má dotyčný povolení ku prodeji knih? „Naše Kniha" bojuje už čtyři roky proti špatné literatuře, ale hlas její je hlasem volajícího na poušti.

Z našeho života.

Úmrtí. Dr. Ivan Tavčar, krajinský a říšský poslanec, měšťanosta Lublaně, spisovatel, zemřel 19. března 1922. Redigoval několik roků „Slovenski Narod" jako bojovník za právo a svobodu. Psal romány a novely historické, jichž řada vyšla knižně a přeložena byla do jiných řečí.

† **JUDr. Bedřich Lobkovic,** druhý syn bývalého maršálka Jiřího Lobkovice, zemřel dne 18. dubna ve Vídni po delší nemoci ledvinové. Narodil se dne 16. října 1881 v Praze a působil po studiu práv, v politické správě jako úředník. Pro své taktní společenské styky s lidem byl u něho oblíben. Politickým přesvědčením náležel ku konservativní historické šlechtě uznávaje práva národa českého v říši a žil a zemřel jako katolík konající své povinnosti. Pohřben byl dne 24. dubna do rodinné hrobky v Hořině v Čechách. Pokoj popeli jeho!

Louis Leger, francouzský slavista a přítel českého národa, zemřel 1. května v Paříži. Narozen 13. ledna 1843. Již r. 1864 byl v Čechách. Přednášel na Sorboně o slovanské filologii. Napsal řadu informačních a vědeckých knih z oboru slavistiky. Byl čestným doktorem Karlovy university v Praze.

Dne 6. května bylo tomu dvacet roků, kdy zemřel **Beneš Method Kulda,** kanovník na Vyšehradě, český spisovatel a básník.

Šedesátiny slaví dne 11. června t. r. kons. rada Ignát Zháněl, známý pilný spisovatel. Narodil se dne 11. června 1863 v Šebranicích u Boskovic, byv v jubilejním cyrillomethodějském roce 1885 v Brně vysvěcen na kněze, působil 35 let na různých místech téže diecése v duchovní správě. Zároveň přispíval pilně do všech našich časopisů cestopisnými črtami, povídkami, životopisy, články duchovního obsahu. Aby této milé své práci literární mohl se docela věnovati, odebral se roku 1920 do Brna na odpočinek; přispělo také k tomuto těžkému odhodlání dostavující se rheuma, jež překáželo mu konati přesně všechny povinnosti rozsáhlé a neustále se vzmáhající duchovní správy okolí brněnského, kdež naposled působil jako farář v Troubsku. Kons. rada Ignát Zháněl mnoho procestoval; navštívil skoro všechny státy evropské, byl také v Palestýně, Malé Asii, velmi rád vzpomíná své poutě ke hrobům sv. Jakuba di Compostella a sv. Ignáta z Loyoly, jakož i své cesty Španělskem a Portugalskem vůbec. Své šedesátiny slaví v pilné činnosti literární, zvláště časopisy: Vlast, Naše Listy, kal. Sv. Vojtěch, Kříž, Maria, Škola Božského Srdce Páně, Marianské Květy, Čech, Občanské Noviny, Náš Domov, Den, Moravská žena a jiné přinášejí jeho práce.

Dne 22. dubna 1923 slavil ve Štuttgarte **Konrád Kümmel,** katol. něm. spisovatel 75 narozeniny. Spisovatelem je 50 redaktorem 45 roků. Počal vydávati nedělní náboženský list podobný „Kříži", který má 100 tisíc odběratelů. Napsal mnoho článků, na 600 povídek s pozadím náboženským. Některé přeloženy byly v „Obzoru".

Josef Manni, ozdoba katol. literatury italské, nejznamenitější současný básník italský, piarista, zemřel ve Florencii ve věku 79 roků.

Šedesátin dožil **Jan Vránek Pohořský,** duchovní správce v Omaze, v Nebrasce, český básník a organisátor. Narodil se 10 dubna 1863 ve Lžíně u Soběslavi, studoval v Jindř. Hradci, bohosloví ve švýcarském Churu. Působil v Norfolku a jinde, až povolán do Omahy. Psal do „Vlasti", „Obzoru", „Vesny", „Dělnických Listů", „Ohlasu od Nežárky", „Katolických Listů". V Americe přispívá do „Hlasu", „Přítele dítek", „Vlastence", „Katolíka". Knižně vydal v Chicagu „Na půdě americké".

Abrahamoviny oslavil **Dr Rudolf Nejezchleba,** profesor, kněz lidumil, působící na Mor. Ostravsku, zakladatel útulny pro sirotky.

P. Bonaventura Wilhelm, kněz řádu františkánského v Praze, známý lidový povídkář, slavil padesáté výročí narozenin.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. ČERVEN 1923. ČÍSLO 9.

Ignát Zhánělí:

Jan Janssen.

(Životopisný náčrt dle dra Ludvíka Pastora.)

(Č. p.)

Stěžuje si, že ještě nikdy nepracoval tak pomalu, jako právě o VII. dílu. V letě 1890 chystal se na cestu do Mnichova, ale lékař zakázal každou delší cestu, psal proto komusi: „Kéž bych už jenom dokončil VII. svazek! S pomocí Boží připravím se v příštím roce na velkou cestu . . .“ a netušil, že skutečně nastoupí v příštím roce velkou, ba největší cestu; zemřel totiž.

Stále doufal, že do příštího leta bude hotov. Pracoval, a pokud mohl, chodil pilně na procházky na svém letním pobytu, který trávil v Oberursel. Ponejprv také naříká na játra. V říjnu píše bývalému spolužákovi, arcibiskupovi ve Fryburgu, Janu Roosovi; rozepisuje se šířeji o návrhu z Říma, aby přijal místo prefekta tajného papežského archivu, které zastával kardinál Hergenröther, jenž právě zemřel. Janssen prosí o podporu arcibiskupovu, aby nemusil jíti do Říma. Žádost odůvodňuje mezi jiným také takto:

„Po třiatřicet let pracuji o dějinách, které mohu pouze v Německu dále psáti a dokončiti. Protože se obírám ponejvíce kulturními dějinami, potřebuji k nim nesmírně mnoho pomůcek, které mohu dostati toliko zde v německých knihovnách. Čerpám z knihoven velkých i malých, nyní na příklad měl jsem knihy z jedenácti knihoven, potřebuji spisy a brožury, které jsou velmi vzácné a mnohdy uchovaly se pouze v jednom výtisku. Neprospělo by věci, kdybych skutečně musil jíti do Říma. Již nyní, sotva se rozhlásilo v novinách, že bych snad mohl býti nástupcem Hergenrötherovým, radují se protestantské listy a píší, že bych pak nemohl jedem na ně šplíchati a blátem po nich házeti, protože bych neměl na to času. Trpím též nespavostí a jinými chorobami, lékař rovněž neradí k pobytu v Římě.“

Skutečně podařilo se svatého Otce přesvědčiti a Janssen nebyl povolán do Říma, mohl zůstati v otčině. Arcibiskup Roos, kterého papež vybídl, aby s Janssenem vyjednával, vše podnikl, aby jmenování nebylo uskutečněno. Janssen psal: „Bůh ví, že

mluvím pravdu; pod žádnou podmínkou nepřijmu místa tak vynikajícího; musím dále žíti ve svých zvyklých německých poměrech, jak dlouho Bůh chce!“

Německý obrázkový časopis „Hausschatz“ zaslal v roč. XVI. 1889—90 na některé známější osobnosti dotaz, kteří jsou jejich miláčci básníci a která básnická díla nejraději čtou? Janssen též odpověděl a sdělil: „Mým miláčkem je Shakespeare a mými nejoblíbenějšími básnickými knihami jsou: „Julius Caesar a Benátský kupec“; zasluhuje zmínku, že jeho přítel Reichersberger, aniž se domluvili, vyslovil se stejně jako Janssen.

V únoru 1891 zemřel zasloužilý farář ve Frankfurtě Arnošt Münzenberger, upřímný přítel Janssenův, velký znalec dějepisu, s nímž se často radíval a jemuž i části svých dějin předčítával. Zajímal se hlavně o středověké oltáře, jichž měl velkou sbírku a o nichž vydal dobrý spis. Měl velkou knihovnu, v níž bylo mnoho vzácných brožůr, jichž mohl Janssen dobře použíti. Protože některé bylo unika, chtěl je Janssen vydati s poznámkami a připojiti k nim jiné vzácné tisky, ze soukromých těžce přístupných knihoven, ale nedošlo k tomu. Při jeho pohřbu se Janssen nastudil.

Počátkem roku 1891 naříkal na práci, která mu dříve byla jediným potěšením, že ho namáhá a netěší; kromě toho byl vykonavatelem poslední vůle přítele Münzenbergera, čímž si přibral mnoho práce, pořádaje jeho papíry a knihy; opět ztrácel drahocenný čas pro své dějiny, jak vypočetl, nejméně padesát dní práce mu ušlo.

Vůbec byl poslední životní rok Janssenův pro práci neúrodný. V únoru zemřel přítel Münzenberger, v květnu v pondělí svatodušní na procházce Janssen náhle ochuravěl a dostal suchý a prudký kašel. Naříká v dopisech, že jest jeho práce rovna nulle. Vyjednával o koupi vzácné knihovny sestávající výhradně z tisků XVI. století, v níž byly dobře zastoupeny pamflety a modlitební knihy, což si nasbíral Vincenc Hasák, farář v Novosedlicích, okres Teplice v Čechách, velký znatel středověké, náboženské literatury.

Již roku 1868 vydal však pozoruhodnou knihu „Der christliche Glaube des deutschen Volkes beim Schluss des M. A.“ „Křesťanská víra německého lidu u konce středověku“. Zůstal literárně činným až do smrti. Byl narozen 18. července 1812 v Novém Městě u Frýdlandu v Čechách, jako farář byl v Novosedlicích (Weisskirchlitz) od roku 1854, kde také prvého září 1889 zemřel. (Zprávy tyto čerpám z Herderova výborného „Konversationslexika“, náš XXII dílů čítající „Ottův Naučný slovník“ nic o něm nemá.) Janssen si s ním dopisoval a o radu se ho ptával; když dědicové žádali za sbírky 10.000 zlatých, nemohl Janssen pro ohromnou cenu nic zakoupiti.

Někdy se těšil Janssen na práci, v níž však těžce a málo pokračoval; někdy měl k ní až odpor, který se dříve nikdy nedostavoval; nemocný nebyl, ale cítil se slabým. Léto ztrávil v Hofheimu, kde bydlil v domě Sester sv. Vincence. Chodil po

lesích, v nichž hledal ozdravění, dostavovalo se znenáhla, cítil se lepším, ale naříkal, že mu činí obtíže napsati i sebe kratší dopis. Radoval se, když mu přibývalo chuti k práci. Koncem června, kdy trávil v zámku vévodkyně v Bronnbachu, všecek rozveselen oznamuje, že se dostavuje hlad po práci, ale že může denně pouze tři hodiny učiniti mu zadost. Právě psal o dějepisných knihách a o knihkupcích a doufal, že tu tento díl dopíše. Těšil se, že v příštím roce ukončiv VII. díl udělá delší cestu a dojede do Vídně, které dosud neznal. Jak dokončí tento VII. svazek, odpočine si nějaký čas. Přichvaloval si počátkem července, že se práce daří a rychle pokračuje, ačkoliv může pracovati pouze tři hodiny za den. Koupal se každý den v blízké řece Taubeře, sice jenom dvě minuty, ale koupel mu dobře sloužila.

Měl předtuchu smrti; několikráte se zmiňuje, že má dojem, jakoby sedmého svazku neměl dokončiti. Přátelům oznamuje, že psal císař František Josef vévodkyni do Bronnbachu, že jest Janssen „Našemu domu úzce zpřízněný znamenitý historik". Z Bronnbachu ho nechtěli tak brzy propustiti a zdržel se tam dosti dlouho. Protože měl velkou chuť do práce, pokračoval a těšil se, že dokončí do zimy VII. svazek. Prvou část měl již připravenu pro tisk. Výborně se bavil s jesuitou Baumgartnerem, který tam také byl a konal mnoho výletů pěšky. Nazýval Janssena žertem „fanatikem vzduchu a tyranem zdraví."

Počátkem srpna odjel do Oberursel do kláštera Sester, kde si přichvaloval, že se mu vede dobře a může pracovati. Nastalo však deštivé a chladné počasí, které zle účinkovalo na jeho zdraví, trpěl opět nespavostí. Byl opatrný a staral se, aby nepokazil za den, co vybudoval za měsíce. Chtěl se v říjnu zúčastniti sjezdu katolíků v Hildesheimu a chtěl mluviti „o školní truchlohře u katolíků a protestantů v XVI. století."

V září píše, že po špatném létě následuje pěkný podzim, stále ještě rovnal dědictví Münzenbergerovo a ztrácel tak mnoho času pro své dějiny. V předposledním dopise, který je ve sbírce jeho listů, píše dr. Hertlingovi do Mnichova a blahopřeje, že byl jmenován státním radou, podotýká, že patří k vzácnému a řídkému počtu filosofů, kteří dovedou srozumitelně psáti a podávají věcně výsledky svých studií.

Poslední dopis jest z 15. října 1891, kde píše faráři Thissenovi v Müngersdorfě a vyslovuje mu soustrast nad úmrtím jeho sestry, která byla po mnoho let hospodyní u bratra, bývalého faráře ve Frankfurtě. Odtud ji Janssen znal a upřímně ctil. Prokázala mu mnoho dobrého, když byl 1862 a 1864 těžce nemocen a neměl domácnosti. List končí slovy: „Mám slzy v očích, milý příteli, zůstaňme všichni silni v křížích!"

* * *

Nedočkal se VII. svazku; byl až na dva menší oddíly k tisku připraven. Janssen říkával, že jakmile bude hotov se VII. svazkem dějin, dá se do lehčí práce a vydá životopis hra-

běnky Žofie Stolbergové. Též měl úmysl „dějiny“ vydati v lidovém zkráceném vydání. Naříkal často, že nejvíce práce dala mu staf o čarodějnicích, že pracuje o ní, býval někdy jako popleten a myslil si, že jest také očarován. Sám měl za nejlepší ze svých prací, které napsal, delší předmluvu k VI. svazku „dějin“. Vyslovil také v poslední době svého života přání, že, jakmile dovolí poměry, přestěhuje se do Frýburgu, kde se mu vždy velmi líbilo. V mladších letech projevoval úmysl, že až dokončí dějiny, odjede na několik let do Říma.

Churavěl po mnoho let, osmkráte v životě byl blízek smrti; když po deváté Bůh zaklepal, vešel branou na věčnost. V noci ze dne 12. na 13. listopadu 1891 měl Janssen sen, který učinil na něho velký dojem. Zdálo se mu, že se mu zjevil přítel Münzenberger a napomínal ho, aby se dobře připravil, že brzy zemře. Janssen tehdy ještě chodil a šel odpoledne na hrob přítele, kde se za něho pomodlil, jakož i za svou šťastnou hodinku smrti. Byla to jeho poslední procházka. Večer dne 14. listopadu praskla mu žíla a velmi krvácel, což se během dalších dvou dnů dvakráte ještě opakovalo. Připojilo se zašlemování plic a lékaři očekávali již počátkem prosince, že zemře; ale vzpamatoval se na krátkou dobu, až v noci dne 24. prosince 1891 krátce po půlnoci skonal na ochrnutí plic. Zemřel zbožnou smrtí.

Pohřeb jeho byl důkazem, jak byl oblíben, dobře pravil kdosi, že pochovávají „knížete vědy“. Účastenství obecenstva ze všech vrstev bylo neobyčejně velké. Památka na Janssena nevyhyne, dokud se budou studovati dějiny, dokud žíti bude věda. Správně naznačil význam Janssenův kterýsi kritik, který o něm v pohrobní vzpomínce napsal: „Nebyl obžalobcem, ani obhájcem, ani soudcem; byl pouze svědomitým, nestranným, nepodplatitelným dějepiscem. Práce Janssenova byla „vítězstvím“ katolíků v dějepisu. Heslem Janssenovým bylo: „Křížem“ k světlu!“

Jan Voborský:

Když třešně odkvétaly...

Znělky náladové.

Zas už lístek — pan redaktor urguje mne,
bych mu poslal veršů aspoň kytičku — —
ale kdež pak čerpat víno přetajemné,
jeho topas aby svítil v prostém veršíčku!

Nuže — lístek do kapsy — a půjdu na procházku
tam kde douškou mateří se zelená už mez —
vše co srdce cítí, najednou dám v sázku,
toť by bylo, abych výhru domů nepřines!

A ta výhra — to jest nad vše milé vzpomínání,
jakou velepísní náhle šumí háj i les,
jaké roucho květné na každé je stráni — —

a když květy lilií se sněhem zabělají,
aby úsměv hvězd jim v kalich vonný kles,
ptám se lidí dneška, zdali ještě Boha znají. —

*

Nejsem zloby pln, bych na svět zanevřel,
nemám k tomu nikdy ani stopu příčiny —
chci jen krásno zřít, jak dříve jsem je zřel,
za ním vnikám duchem dál — až temné za stíny.

Nechci jeseně své dny mít žebrácky jen chudé
jako navápněné stěny všechněch bez příkras —
vím, že krásno poesie jedině mi zbude,
až na orloji se ozve úder: Odejít je čas!

A pak půjdu v toho krásna bílé říze,
nezleká mne smrt a půjdu s ní tak rád,
neboť v každém slově mém a v každé knize

slovo láska zlatým světlem zazářilo
jako o polednách rozkvetlý třešňový sad. —
Srdce! Děkuj Bohu, že jsi v poesii žilo! — —

*

Dnes lidé veselost si pouze vylhávají,
ač starostmi a smutkem svírá se jim ret —
na stříbře vlasů čapky fryglické ruď mají
a chrámem jest jim — smíchem hřmící kabaret.

S posláním ducha vyšším kopanou jen hrají,
k bouřnému ryku nesmysl je strhne hned,
že vlastní důstojnosti jako blázni lají,
z nichž ani jeden druhým neproklet.

Jak motýl před deštěm se skrylo veselí,
to dítě čisté jasné nálady a úsměvu
bez tužeb záludných a v duši bez hněvu — —

kam se ty doby našich babiček as poděly,
kdy radostně svou píseň klapával i mlýn,
jak panem otcem by tam byl sám Hospodin! —

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Ukryti jsouce ve skupině keřů jasmínových, užívali jongleuři troubadoureovi v zahradě zámecké večerního chladu. Tlustý Benedikt ležel na břichu, hubený Jan natáhl se na znak, podloživ si ruce pod hlavu.

„Půjde-li to takhle dále, vyhledám si jiného mistra," ozval se Jan, zívnuv široce.

Benedikt odvrátil od něho hlavu lenivým pohybem.

„Znova se ti z dlouhé chvíle rodí cosi hloupého v mozkovici," broukl. „Či je nám tu zle? Jídla víc, než potřeba, víno dobré, spáti možno celý den . . ."

„Taková bečka lojová, jako ty, myslí pouze na jídlo, pití a spaní . . ."

„A ty nač myslíš, tyčko na podporu vinných ratolestí? Snad na děvčata? Kdybys již si dal pokoj se sladkýma očima na každou sukni! Někdo by si myslil, že jsi mládeneček. Troubadoure, hleďte ho!" . . .

Jan se neurážel svým společníkem. Žili spolu mnoho let. Putovali od hradu ke hradu, ukazovali různé kousky na náměstích v městečkách, spolubývali na voze i pod vozem, jak se to hodilo. Hubený si zvykl na hrubost tlustého a nevšímal si jeho výčitek.

„Zle nám tady není, ale lenošíme hanebně, a od lenošení netloustne váček. Hodilo by se trochu více grošů," řekl Jan.

„Kdybys již také nehřešil, Jene," odbyl ho Benedikt. „Zámožnějšího, laskavějšího troubadourea nad našeho rytíře by's nenalezl na celém pobřeží, od Perpignana počínaje až do Marseille. Jiní troubadoureové dávají si od jongleurů platiti za své písně, ale pan Vilém nejen že nic nebéře, leč, když na některého z nás bída dolehne, otvírá dokonce svou kapsu. Jiní se dělí se jongleury o veselý výdělek, ale on se neptá nikdy, co přivážíme z cesty domů . . ."

„Nepopírám, že pan Vilém jest pánem laskavým. Ale vidíš, svého nejstaršího chlapce bych chtěl dáti na podzim k otcům Benediktinům, a potřebuji groše. Červenec již dochází ke konci. Kdy pak my vyrazíme na cestu?"

„Čekejme trpělivě, až se ve hlavě našeho mistra zrodí nějaké nové písně."

„Čekáme již dva měsíce, ale o nových písních ani slechu. Cosi neobyčejného se děje s naším pánem! Což nepozoruješ, Benedikte, že se v jeho mozkovici nějaká klapka pokazila? Dříve vždy veselý, hledí na nás od jisté doby úkosem a vyhýbá se naší společnosti. Vláčí se po lesích se sokolem, lukem a psem, sedí celé hodiny na balkoně ve věži, a od písně a loutny utíká.

Dříve vždy zdvořilý ke všem, stal se mrzutým, zlým, prudkým. Včera, když jsem žertoval o jeho bledosti, uhodil mne přes ústa tak, že mi ta čarodejnice Agatha musila celou noc připravovati různá odporná koření než mi moje psalterion trochu splasklo. Ale af housle mu ke smrti zahrají! Nevěděl jsem, že má tak těžkou ruku!"

Benedikt se rozesmál upřímně.

„Dobře ti tak, darebáku!" řekl. „Nedělej si žerty z tak dobrého pána!"

A naklohiv se k Janovi, řekl pošeptav:

„Jakobys byl takový chytrý mudrc, který všecko ví a všude nos strká, ale nedomýšliš se příčiny starosti našeho mistra!"

„Ten hlupec myslí, že mi poví cosi nového," smál se Jan. „Ještě jsi nevěděl, že budeme na Cerveném zámku, když já už pozoroval, co se tady stane! Myslíš na hraběnku?"

Benedikt položil prsty na ústa a vyhlédl ostražitě z keřů jasmínových do zahrady.

„Mluv tišeji!" napomínal Jana. „Ten černý lovčí se ukazuje všude, kde ho není potřeba. Podezřívám ho, že pronásleduje našeho páua."

„I toho jsi se domyslil? Nesoudil jsem, že bys byl tak bystrý! Měl bys mi dobře zaplatiti, neboť v mé škole jsi se naučil důvtipu!"

Jongleurové, seskupivše hlavy, rozmlouvali přitlumeným hlasem.

„Uhodl jsi," poznamenal Jan. „Náš pán miluje hraběnku. Ale proč tak zhloupěl? Podváděti ženské není u něho novinkou. Já sám pamatuji již deset jeho milenek! A do každé se dovedl pustiti tak obratně, tak pořádně, že se po třech dnech vrhla jemu v objetí. Měl vždy pouze starost, aby se zbavil jedné pro druhou! Ale nyní ho vůbec nepoznávám. Což by se hraběnka vzpírala? Nezdá se mi, neboť se na něho dívá tak, jako na kouřící se mísu, anebo na džbán vína, nesený na panský stůl, ke kterému takoví chudáci, jako my, nemají přístupu. Nijak nerozumím té poslední zábavě našeho pána."

„A snad to není zábava," poznamenal Benedikt. „Snad to je opravdová láska."

„A to je ta tvá opravdivá láska?"

„To je taková ošklivá choroba, že dělá z moudrého hlupce, ze zdravého — neduživce, z hněvivce beránka."

„Hehehe! Soudek loje mluví o lásce! Za nedlouho začnou tuční krmníci vyprávěti o rozkoších postu! Tys nikdy snad nezapomněl k vůli dívčině na pečeni z kance!?"

„Abys věděl, odstrojená flétno, že k vůli své Esmeraldě jsem zapomněl nejen na pečeni z kance, ale vůbec na jídlo! Povídám ti, toulal jsem se kolik týdnů, jako strach po nocích. Zošklivily se mi mísy, zošktivily se mi džbány, zošklivil se mi psalterion, buben i trouba. Zhubeněl jsem tak, že jsem se stal podobným na slunci usušenému úhoři."

„A jak ta tvá pravá láska skončila?“ tázal se Jan, který poslouchal vypravování společníkovo s pohrdlivým úsměvem na úzkých ústech.

Benedikt mávl rukou.

„Jak se měla skončiti?“ odpověděl. „Tak, jako všechny hříšné touhy lidské! Když jsem se dostal konečně do kalicha lásky a napil se z něho pořádně, tak mne tak ta sladkost omrzela, že mám nyní raději srnčí kýtu nebo šunku z kance, neboť to je zdravější a od toho člověk nehubení.“

„Bylo třeba píti pomaloučku, srkati s rozvahou,“ poučoval Jan, „tak, jak já to dělám, a chutnalo by ti do dnešního dne. Ale ty, žraloku ohavný, přejedl jsi se a opil jsi se láskou právě tak bez míry, jako masem i vínem, a proto jsi se přesytil.“

„Schovej se!“ zvolal náhle. „Černý lovčí vchází do zahrady. Hleď, hleď, jak se opatrně krade! Ohař stopuje zvěřinu . . . Pozor!“

Lovčí vysoký, slušný brunet, kradl se skutečně s velikou ostražitostí. Dvířka otevřel bez hluku, několik okamžiků stál, naslouchaje, pak se pustil hlouběji do zahrady, plíže se podél zdí.

„Víš, co se mi zdá?“ ozval se Jan, když lovčí zmizel ve stromořadí citronovém. „Buďto ten černý ďábel miluje hraběnku a jest žárlivý na pana Viléma, nebo také chodí v patách troubadoureovi z rozkazu hraběcího. V každém případě neuškodí opatrnost, aby se našemu mistrovi nepřihodilo nic zlého!“

Trvalo to dosti dlouho, než se lovčí vrátil toutéž cestou, kterou přišel.

Když se dvířka za ním zavřela, vyplazili se jongleurové po břiše z úkrytu.

„Oči i uši do hrsti, hledět a slyšet,“ pravil Jan, „neboť lovčí se neplížil nadarmo po zahradě. Jistě není náš pán ani hraběnka v paláci. Vyšli dnes společně; aby jich jen nedopadl. Mohl bys rozhlédnouti se trochu na vrchu zámeckém a já tady budu číhati.“

Již se zvedal Benedikt, aby provedl rozhodnutí společníkovo, když dvířka podruhé zaskřípala. Do zahrady vešel troubadoure s hraběnkou.

„Nepovídal jsem to?“ zašeptal Jan. „Pospěš nyní co nejrychleji a podívej se, kam se lovčí poděl. A přines housle. Pomůžeme svému pánu. Zahrajeme a zaspíváme tomu hloupému párku tak, že by snad měli led v žilách místo krve, jestliže se dnes rozhodně k sobě nepřiblíží.“

Troubadoure a hraběnka šli vavřínovou alejí volným krokem, jaksi unaveným. On sklopil hlavu, ona hleděla před sebe.

„Jaký to dnes večer podivuhodný,“ začala hraběnka.

„Skutečně,“ řekl troubadoure.

A šli dále mlčky.

Kráčeli vedle sebe beze slova, jakoby si neměli nic říci, jakoby sobě byli úplně cizí, a přece třásl se v nich každý nerv, kypěla každá kapka krve. Ruce jejich se vztahovaly k sobě,

srdce třásla se tak nepokojně, tak prudce v prsou, že se zdálo, že chtějí vyskočiti hrdlem, ale — oni nehleděli ani na sebe.

„Jak ty jasmíny opojně voní!“ ozvala se hraběnka.

„Ano, voní,“ přizvukoval jí troubadoure hlasem temným.

Cítil, že jest směšným. Chtěl cos mluviti — nemohl. Hrdlo mu stiskl strach, jako kleštěmi.

On, kterému nescházelo nikdy hladké, zdvořilé slovo, pokoušející úsměv a vábný pohled, když se mu nějaká ženská líbila, on, který odvrhoval své milenky bez žalu, jako použitá kopí, stal se proti hraběnce neobratným, nesmělým, bázlivým. Klášternímu žáčku jsa podoben, červenal se, bledl, zajíkal se, mluvil zmateně. Myšlenky se mu pletly.

Slavný po celém hrabství záletník potkal se poprvé v životě svém s opravdovou láskou a byl proniknut její mocí. Tolikráte si řekl, že by byl ničemníkem, kdyby zradil důvěru hraběte, že má opustiti Červený zámek ihned, tolikráte si sliboval, přísahal, že opustí ho zítra, pozítří, ale jeho sliby, záměry, přísahy roztávaly jako sníh pod žárem pohledů hraběnčiných.

Jda podle Margaridy alejí vavřínovou, unaven jsa smrtelně, pokořen bojem marným, cítil v sobě upřímný pláč. Bojovaly v něm všecky závazky rytířské. Co považoval dosud za nedotknutelnou svátost — povinnost a čest — bledlo v něm, haslo, rozpadávalo se ve stín.

„Viléme!“ řekla hraběnka hlasem tklivým, prosebným.

Troubadoure sebou trhl a odstoupil od vábící jej ženy.

Ale ona přistupovala k němu.

„Proč mučíte sebe i mne?“

Červené skvrny pokryly jí tvář, oči její se leskly jako černé diamanty.

Oddechoval těžce, chytal ústy svými vzduch; zarážel se mu dech.

Hned vedle něho stála hraběnka. Cítil vůni jejích vlasů, jejího těla . . .

Dotekla se rukou jeho ramena . . . Zatřásl se . . . Horoucí plamen pronikal jeho žilami, ohlušoval ho, omamoval ho.

„Což mne tak velice nenávidíte, Viléme?“

Chtěl se jí vrhnouti k nohám a políbiti okraj jejího šatu . . .

Ale v tu chvíli zachytil se jeho meč o větévky keře rybízového, a bylo mu, jakoby ho někdo ze zadu vzal náhle za krk rukou mohutnou.

Po boku svém nosil meč, a ten meč visel na bílém páse rytířském.

„Svatý Jiří, braň mne před ničemností,“ modlil se v duši.

A znovu šli dále mlčky.

Došli konce zahrady, vystoupili na terasu, se které se otevíral pohled na údolí, na lesy, na hory.

Večerní stíny, husté po západu slunce, počaly právě řídnouti a odkrývati pod terasou propast, protkanou nesčetným množstvím

modravých světélek. To přeletovaly mušky svatojánské ze travičky na travičku, z křovíčka na křovíčko.

Na jasném pozadí nebe rýsovaly se zřetelně obrysy stromů, hřbety lesů, vrcholky Korbierů. Teplý den červnové noci ovíval návrší hradní.

Hraběnka, složivši ruce na klíně, upřela zrak svůj do dálky, na východní kraj obzoru. Tam nad vrcholky bukův i dubů, tvořících černou stěnu, zarůžovilo se lehounce nebe. Po chvíli vynořil se pod krajkou, utkanou z listí dubového, okraj kule ohnivé. Obloučeк růžový rozléval se šířeji, plál prudčeji, červená, veliká kule vynořila se rychle, vrhajíc na les krvavé paprsky.

Zlatý měsíc vycházel nad údolím roussillonským.

Hraběnka utkvěla zrakem v kotouči planoucím. Prsa její se vlnila pod bílou hedvábnou tunikou, na řasách se jí třásly slzy perlivé.

V tom ozvaly se na druhém konci zahrady housle. Ozvaly se steskem tichým, jako vzdechy toužícího srdce, hrály měkce, tklivě, jako prosba lásky: miluj mne, měj soucit se mnou! . . .

Hraběnka si přitiskla ruce na vlnící se prsa.

„Viléme, kéž Vám Matka Přenejsvětější . . .“

Nemohla ze sebe více dostati.

Troubadoure stál s pravicí, opřenou o jilec meče, se zrakem upřeným do propasti.

„Jak ta černá propast vábí, jak láká . . . .“ mluvila hraběnka tiše.

Housle umlkly. Na vlnách teplého, vonného vzduchu roznesla se po zahradě sladká píseň, tatáž, která okouzlovala hraběnku tehdy, když seděla se Sermondou na balkoně ve věži. Jongleur vkládal do hrdla svého celou duši svou, a do duše, do srdce vnikal jeho zpěv vábivý.

Měsíc se posunoval ke středu nebe, tu a onde zableskly se hvězdy, hasnouce a zapalujíce se střídavě, slavnostní ticho noční táhlo se nad údolím.

Hraběnka, přibliživši se k zábradlí, které chránilo terasu před propastí, naklonila se přes zábradlí, mluvíc:

„Jako bludičky vábí ty zlaté mušky . . . “

A přechýlila se ještě více přes zábradlí.

„Margarido!“ zvolal troubadoure polekaný.

Skočil a uchopil hraběnku v pasu.

Ona se zlomila v jeho objetí, jako lodyha květu, bemocná, bezvládná, třesoucí se, zardělá.

„Miluji tě, ... miluji . . . .“ šeptaly její rty šeptem vášnivým.

On přitiskl milovanou, nejdražší ženu k prsům, přivinul jí, objal ramenem. Jeho odpor pukl, povinnost a čest rytířská se rozpadly na střípky, jako křehké sklo. Srdce jejich, duše se slily, ústa se sloučila, zapomněli na celý svět, vidíce pouze sebe, cítíce, žádajíce.

A nad nimi nesla se vlna písně, a s hůry, s nebe, pohlížel němý měsíc, sypaje na ně celé potoky svého bledého, zrádného světla.

*

Hrabě Rajmon byl v dokonalém rozmaru.

Nevstal, jak to činil obyčejně po snídani, od stolu, ale poručil si podati sladkého vína, pečiva a hovořil se ženou a troubadourem.

Vrátil se dnes ráno domů po čtrnáctidenní nepřítomnosti. Byl spokojen s výpravou, neboť potrestal neposlušné vasally výstražně.

„Ten opovážlivec, Robert," vyprávěl, „bránil se jako satan, kterému andělé berou dobrou duši. Nemáte pojmu, jaký to tvor odvážný. Sám stál na hradbě svého zámku, sám vkládal kameny do praku, sám bil do nás z luku. Vniknuvše do vnitřku hradu, potloukli jsme jeho lidi do jednoho, ale on nechtěl ještě vydati svého meče. A nebyli bychom ho zajali živého, kdyby nebyla uvázla v jeho oku dobře mířená střela. Líto mi bylo věšeti takového chlapíka. Musil jsem to však učiniti pro výstrahu, abych jiné spiklence odstrašil od přestupování zákona. Nechtěl uznati výroku mých soudců, a proto zhynul potupnou smrtí zločincovou. Ale škoda ho, bylo to totiž statečné rameno."

„Jak vidím, nelitujete výpravy!" poznamenal troubadoure.

„Bavil jsem se v poli výborně. Čtyry hrady jsem zbořil úplně, dvě stě ozbrojenců jsem poslal do lůna Abrahámova, tři rytíře jsem pověsil. Bude nyní v hrabství pokoj na několik měsíců. A jak vy jste se bavili v době mé nepřítomnosti? Červený zámek zaznívat jistě písní, vaši jongleurové pachtili se od rána do večera, plašíce kuny ze sýpky a sovy z věží. Představuji si, jak tu bylo veselo!"

Troubadoure zvedl k ústům pohár, aby zakryl ruměnec, který poléval zvolna jeho tvář, postupuje ke skráním, hraběnka se sklonila hluboko nad stříbrným talířem s ovocem.

Hrabě pohlédl na hosta i ženu pozorně. Žlutý blesk podezření se kmitl v jeho očích.

„Vyhlížíte, jako byste se na sebe hněvali," řekl, nespouštěje z nich očí. „Povězte, oč vám se jednalo? Smířím vás . . ."

„Co pak zas? . . . Neosmělil bych se nikdy . . ." pronesl troubadoure v rozpacích.

S obratností a rozvahou povahy ženské, zkušenější v lásce než mužský, pochopila hraběnka ihned nebezpečí okamžiku.

„Představ si, že pan Vilém nechce vymysliti pro mne kanzony, vymlouvaje se tím, že bys ty se snad urazil," ozvala se hraběnka, snažíc se utlumiti hned v zárodku podezřívavost manželovu.

Hrabě se rozesmál.

„O to se vám jednalo? Nebojte se, Viléme, neurazím se. Ovšem. Vymýšlejte si ku poctě mé manželky tolik kanzon a

serenad, kolik se vám líbí. Chvalte její krásu, půvab a ctnosti; ženy jsou dychtivy pochlebování mužů. Poslouchám sám rád vaše písně."

Troubadoure mlčel. Jeho duše rytířská se styděla za lež.

„Přišlo včera z Marseille pro vás nové brnění. Snad si je prohlédnete," řekl po chvíli, aby odvrátil pozornost na jiný předmět.

„Velmi dobře. Pojďme společně. Zkusíme na ně meč."

„Byl bych vám vděčen, kdybyste mi chtěl prominouti prohlídku brnění. Již od samého rána svírá mé skráně ledová obroučka. Pohyb na čerstvém vzduchu snad se mne sejme tu obroučku bolestnou."

„Vůle hostova jest na Červeném zámku svatá," řekl hrabě, vstávaje od stolu.

Prohlédnuv důkladně všecky části brnění, rozvěšeného na stěně sálu rytířského, odešel na nádvoří, aby se přivítal s oblíbenými psy, kterých neviděl čtrnácte dní. Ve psinci zastihl lovčího.

„Jak pak pejskové zdrávi?" ptal se.

„Stýskalo se jim po jejich pánu a po honech," odpověděl mladý rytíř. „Černá Nožka a Zlatá Tlamka vyly včera večer tak žalostně, jako by se smrt okázala na bráně zámku."

Hladě rukou oblíbené psy, kteří na něho se vrhli se všech stran s radostným vytím, ptal se hrabě dále:

„Nehonil v době mé nepřítomnosti nějaký opovážlivec v našich lesích? Pan Ludvík z Davincourt vyhrožoval kdysi, že pobije mé jeleny."

„Obava před trestající rukou vaší milosti odjímá tomu nejodvážnějšímu chuť na nedovolenou zábavu. Nikdo nekalil pokoj naší zvěřiny."

„A doma nebyly křiky a pranice? Ten opilec hradní působí vždycky hádky, když necítí nad sebou moje pěsti."

„Hradní choval se tenkráte jako měsíční tele. Od rána do večera lezl za jongleury pana z Cabestaingh, obdivuje se jejich hloupým vtipům a směšným kouskům."

„A host náš se bavil dobře?"

„Pan troubadoure?"

„Jiného hosta nemáme tu chvíli na Červeném zámku?"

Lovčí mlčel.

„Odpovězte, když se ptám," houkl hrabě. „Snad se pan Vilém nudil?" . . .

Jizlivý úsměch přeběhl po ústech mladého rytíře.

Úsměch ten zanítil v očích hraběte blesky hněvu.

„Ptám se po druhé a čekám na odpověď," řekl hlasem rozkazujícím.

„Zdá se mi, že pan troubadoure se bavil v čase vaší nepřítomnosti lépe, příjemněji, nežli to potřebno pro pokoj vašeho krbu domácího," odpovídal lovčí, pronášeje slovo za slovem.

Sinavá bledost pokryla tvář hraběte.

„Lžeš, nestydatý holobrádku," křikl. „Vytrhnu ti pomlouvačný jazyk z černých, jedovatých úst, aby ho psi pohltili."

A vrhl se na lovčího se zdviženou pěstí.

Ale mladý rytíř rychle odskočil a vytrhnuv meč z pochvy, odpověděl klidně:

„Zapomínáte, že jsem rytířem právě tak, jako vy, pane hrabě, a mezi vaše placené služebníky nepatřím. Mírněte svá slova a své pohyby, je-li vám lebka milá."

Tak překvapen byl hrabě smělostí lovčího, že spustil pěst a zadíval se na mládence očima široko otevřenýma.

A pan Gaston pravil:

„Kdo bezbrannou holubici zanechává pod ochranou loupežného sokola, ten má býti připraven . . . "

„Mlč!" přerušil ho nyní hrabě prudce.

„Mlčím a opouštím váš hrad, vy však otevřte oči a uši a přesvědčíte se, že rytíř Gaston není lhářem . . . "

Po těch slovech se lovčí vzdálil volným krokem.

Dlouhou chvíli stál hrabě na místě, oddechuje jako raněný vlk. Jeho tvář sezelenala, oči podběhly krví, rty se třásly. Prudká povaha, podléhající vždy dojmu okamžitému, podsunovala mu myšlenky násilné, nehezké, ukrutné . . . Z prsou jeho vyrvati srdce úskočné . . . toho ničemníka, který se opovážil vrhnouti jemu, Rajmonovi z Roussillonu, ve tvář urážku smrtelnou, pošlapati jako hada . . . " vířilo v jeho mozku rozbouřeném.

Oddechl těžce, chytil se oběma rukama za prsa, nejmilejšího psa, který se k němu lísal, kopl s takovou vztekloslí do komory, že ohař vyskočil do výše jako zasažený šípem a padl mrtvý beze zvuku k nohám pánovým.

„Hej, není tam nikdo?" zvolal hrabě mohutným hlasem vůdce, zvyklého na povely v poli.

Hlas jeho vyvolal ze stáje podkonního.

„Odejel pan troubadoure do lesa," ptal se hrabě.

„Již před hodinou jsem mu osedlal koně," odpověděl podkonní.

„Odejel sám?"

„Vzal spolu pouze jednoho sokolníka."

„A nevíš, na kterou stranu se pustil?"

„Řekl, že kdyby ho bylo potřeba, možno ho nalézti v dubině, na hranicích Liet."

„Osedlej mi plaváka, ale rychle."

Hrabě sjel s návrší zámeckého a letěl přes vinice na křídlech hněvu, poháněného pomstou. Schýliv se na krk koni, bodal jeho boky bez milosrdenství ostruhami. Rychlonohý běhoun, zmatený krutostí pánovou, pádil slepě, dotýkaje se téměř břichem země. Mrak červenavého prachu zakryl šíleného jezdce i polekaného hřebce.

Pohyb prudký souhlasil s bouří, burácející v duši hraběte.

Nalezl se tedy opovážlivec, který pozvedl své oči svatokrádežné na jeho majetek. Pokud toho majetku se nikdo nedotkl,

jeho neposkvrnil, nezneuctil, potud jím pohrdal, jako se pohrdá nářadím, k němuž práva nikdo nepopírá. Ale ve chvíli, když ten majetek vymykal se z jeho rukou, cítil se náhle jeho pánem nepodílným, jediným.

Žádného svého majetku nikdy by byl nevydal bez boje, a tím méně ženy, jejíž čest byla jeho cti mužskou i rytířskou. Nepřišlo mu ani na chvíli na mysl, že hraběnku zanedbával, že se nesnažil získati si jejího srdce, že urazil její mládí. Vždyť byla jeho manželkou právoplatnou, povinností pak manželky jest zachovati věrnost muži bez ohledu na jeho se chování.

Tak smýšlel.

Prudká povaha, dráždivost rytířská a samolibost mužská způsobily bouři, která jím zmítala, jako vichr otřásá silným dubem. Silný, na honech neúnavný, v boji neohrožený muž, chvěl se, tratil rozvahu. Přitisknuv hlavu ke krku koňovu, vzdychal tiše.

Hřebec šel stále se hřívou vlající, jak vichr severní. Oči mu naběhly krví, nozdry se rozšířily, slezina hrála; teprve les zadržel jeho šílený běh. Vpadnuv mezi stromy, pochopil sám nebezpečí, hrozící jemu i pánovi.

Na hraběte působilo ticho lesní konejšivě. Odtrhl se od krku koňova, vzpřímil se na sedle, oddechl široce, plnýma prsama.

Čím dále vnikal do houští, čím ticho se stávalo slavnostnějším, tím klidnější myšlenky se vracely do jeho mozku.

„Ten holobrádek lhal rozhodně . . . Pamatuji se, že hltal Margaridu pohledy vilnými, kolikráte se mu zdálo, že ho nikdo nepozoruje . . . Žárlivost mu našeptala pomluvu proti troubadoureovi . . . Nemůže býti, aby mne Vilém tak úskočně zradil, dal jsem mu tolik důkazů přízně, a on sám tak rytířský . . . nezradil by přítele . . . Nejlépe bude, když se ho sám zeptám . . . On mi poví pravdu . . . "

Tak se upokojoval hrabě a zatroubil na stříbrný roh myslivecký.

Vilém slyšel a poznal signál svého hospodáře, leč neodpověděl ihned.

Nelhal, když řekl, že ledovatá obruč svírá jeho skráně.

Návrat hraběte a jeho přátelské přivítání probudilo ho násilně ze sladkého snu lásky. Pohled na muže Margaridina roztrhl růžovou záclonu, která zakrývala od týdne jeho oči, jeho svědomí. Opojený, omámený polibky milenčinými, stal se hluchým k varovnému hlasu vnitřního rádce.

Nyní se vzpamatoval . . . Zradil důvěru přítelovu, zneuctil jeho krb domácí, poskvrnil jeho štít erbovní. Že hraběnka sama ho přivedla ve své objetí, nevymlouvalo ho, neočisťovalo ho před soudem poctivosti rytířské. Byl mužem . . . Měl se opříti svodům slabé ženy.

Vysednuv na koně, pustil se Vilém do lesa. Důvěrnost hraběte ho mučila, políčkovala ho, volala na něho i zrádce. Neodvážil se povznésti oči na přítele; stisk jeho ruky ho pálil.

Neujížděl slepě jako hrabě. Vleka se zvolna, krok za krokem, rozebíral ve své mysli události posledních týdnů.

„Bránil jsem se před pokušením, neučinil jsem nic takového, co by mohlo zradu uspíšiti . . .," vymlouval se sám před sebou. Ale svědomí odpovídalo: „Ve hloubi duše jsi sobě žádal, prahl jsi po té zradě, blouznil jsi o ní ve snu i ve dne. Kdybys byl upřímně se vyhýbal pokušení, byl bys utekl v pravou chvíli z Červeného zámku!"

Sokolník se divil, že rytíř vždy tak kvapný do lovů, nevšímal si dnes poletujícího ptactva. Krásný jeřáb zvedl se těžkopádně z bažiny porostlé puškvorcem, ale troubadoure ani se neohlédl v jeho stranu.

„Jistě skládá nějakou novou píseň," pomyslil si sluha a pánovi nepřekážel.

S hlavou sklopenou na prsa bloudil Vilém bez cíle po lese, ponechav vůli koňovi. Hledal východ z okolností, v jaké ho vášeň přivedla. Opustiti Červený zámek? To by bylo pro něho nejbezpečnější. Ale co by se pak stalo s Margaridou? Měl by ještě nějaký čas zůstati po boku ženy, která mu věnovala srdce svoje i svoji čest. Jeho náhlý odjezd by neklamně zvětšil podezření u žárlivého manžela.

Po druhé se ozvalo znamení hraběte.

Bylo nutno konečně odpověděti aspoň proto, aby sokolník nebyl přiveden na zbytečné myšlenky.

„Dej hraběti znamení, kde se nalézáme!" poručil troubadoure sluhovi.

Sokolník zatroubil na roh a Vilém sbíral všecky své síly, aby se ovládl.

Nebyl nikdy zbabělcem. Lesk a řinkot mečů ho podněcoval, rozehříval do boje. V poli se vrhal vždy do největší tlačenice, posmívaje se přesile nepřítelově. Ale dnes cítil zemdlenost ve všech údech. Otevíral ústa jako ptáček poraněný otevírá zobák, chytal vzduch, oddechoval s námahou. Tíha spáchané nepoctivosti tížila jeho prsa rytířská více, nežli štít zvítězivšího nepřítele.

Viděl, že pouze lží může zachrániti sebe i Margaridu. Ale tak bolestno bylo lháti panu z Cabestaingh, který nezapíral posud nikdy, před nikým svých hříchů! Mužům svedených odpovídal vždy s pýchou a smělostí mládí: „Ublížil jsem ti — přiznávám se — přijď a pomsti se, nebojíš-li se mého meče!"

Ale tito mužové byli mu cizí, lhostejní, leč hrabě Rajmon prokázal mu tolik upřímného přátelství. Prolitá krev přítelova by ho stihala do smrti jako hrozný přízrak . . .

Sokolník odňal již dávno roh ode svých úst, ale les zněl ještě. Strom podával stromu zvuky smutné, protáhlé . . . stále delší, slabší, mizící v tichu lesním.

Vilém obrátil koně ve směr, ze kterého přišlo znamení hraběte a čekal se zadrženým dechem. Slyšel zřetelně tlukot srdce pod hedvábným pláštěm.

Po nějaké chvíli zachrastilo suché listí a haluze pod těžkými kroky. Hrabě Rajmon se vynořil z houštiny, veda koně za uzdu.

Rychle se strany pohlédl na něho Vilém a srdce mu zatlouklo ještě hlasitěji. Rozházené vlasy, napuchlá víčka a bledá tvář hraběte nepodněcovaly ho ke přátelskému přivítání. Domyslil se, že muž Margaridin za ním nepospíšil do lesa pro zábavu loveckou.

Nějakou chvíli stáli přátelé vedle sebe mlčky. Hrabě zvedl hlavu a otevíral ústa, chtěje promluviti, ale hlava mu klesala, ústa se zavírala. Troubadoure trhal rukou netrpělivě za uzdu, ačkoli kůň byl pokojný, podajný, nedával příčiny ke hněvu. Toto tísnivé, nervy trhající mlčení přerušil konečně hrabě.

„Svatý Hubert zapomněl dnes na vás," ozval se hlasem unaveným. „Vaše tenata jsou prázdná."

„Nemyslil jsem dnes na lovy," odpověděl troubadoure, vyhýbaje se zraku hraběte.

Hrabě šel napřed, obraceje se ke kraji lesa; troubadoure sestoupiv s koně, vlekl se za ním s pocity zajatce, připoutaného k sedlu vítězovu.

Náhle pozvedl hrabě hlavu rychlým pohybem, upřel bádavý pohled na troubadourea a tázal se přímo:

„Řekněte mi, Viléme, zda milujete v tuto chvíli některou dámu?"

Neobratnost hraběte vzpamatovala troubadourea. Past byla příliš patrna, aby do ní mohl vpadnouti zkušený dobyvatel srdcí ženských.

„Nebyl bych básníkem, kdybych neplál ustavičně ohněm lásky. Láska ke krásným paním jest pro mne troubadourea tím, čím štěkot ohařů pro lovce a hluk bitvy pro rytíře. Podněcuje, povzbuzuje, omamuje. Z lásky vykvétají sladké písně, jako sladké víno vyrůstá z půdy úrodné, ohřáté paprsky slunečními."

„Řeklo se, že troubadoureové zpívají nejlépe tehdy, nejzvučněji, když touží," poznamenal hrabě. „Láska upokojená mlčí asi. Řeklo se mi to dobře?"

Nepoznatelný úsměv přelétl po ústech Vilémových. Hrabě mu podával sám ve své neobratnosti lež, usnadňující východ z nepříjemného postavení.

„Kdo vám tak dobře to vyložil, znal dokonale tajemství tvoření," odpověděl. „Slavík zpívá nejlépe, když touží. I moje srdce roste od jisté doby takovým přívalem písní, že jich hlava nemůže umístiti."

„Tedy milujete bez vzájemnosti?" zvolal hrabě potěšený. „Což to může býti? Takový švihák, jako vy, měl by dychtiti nadarmo?"

„Srdce ženské bývá rozmarnější než horská pohoda. Vyhne se najednou nejmorálnějšímu a nejstatečnějšímu rytíři k vůli neotesanému zbrojnoši. Není známo nikdy, co se mu líbí.“

„Vaše mladá leta viděla mnoho žen, když znají tak dobře jejich zrádnost,“ řekl hrabě. „I mnou pohrdla jednou kdysi markraběnka Eleonora k vůli chlapu, který nebyl hoden políbení selčina. Ale proti rozmarnosti ženské jest prostředek. Nedbati na jejich přízeň, pohrdati jejich láskou. Naučte se tomu, Viléme, a budete míti pokoj.“

„Krev příliš horoucí kroužÍ ještě v mých žilách, než abych mohl využiti vaši rady prospěšné a rozumné.“

„Milujete velice onu dámu, kterou jste si vyhlédl?“

„Dal bych za její vzájemnost všecky své písně.“

„Snad bych vám mohl pomoci, kdybych věděl, koho si srdce vaše vyvolilo.“

Znova upřel hrabě pátravý pohled na tvář Vilémovu. Ale troubadoure již vládl nad sebou, nade svými pohyby i slovy. Zkoumající se ani nedomyslil, že zkoumaný obrací rozmluvu úmyslně v takový způsob, aby odvrátil jeho podezřívavost od pravdy skutečné.

„Kdybych byl jist, že se neurazíte, neskrýval bych před vámi jména své dámy,“ řekl Vilém.

Hrabě odpověděl, jsa již úplně upokojen:

„Kromě hraběnky mi nezáleží v tuto dobu na žádné dámě. Mluvte směle.“

„Rozmyslete si dobře, pane Rajmone, máte příbuzenstvo.“

„Ať se moji příbuzní starají sami o svou čest. Nebojte se; nepřekvapí mne žádné jméno.“

„A kdyby mojí dámou byla sestra paní Margaridy!“

„Ta žvatlavá straka?“ zvolal hrabě, propukaje ve smích. „Tedy k Anežce zaplálo vaše srdce? Dokonale, výborně! Postoupil bych vám svého nejlepšího sokola, kdyby se vám podařilo nasaditi parohy milovanému švakříčkovi. On se pyšní ctností své ženy a učí muže, jak mají zacházeti s ženami. Přemoudrý pan Robert — s parohy! Ha, ha, ha! Všecky hrady v Katalonii pukaly by smíchem. Ale pomohu vám, pomohu; učiním to s největší radostí. Pojedeme ihned do Liet, abychom zkoumali půdu. Ďábel nespí. Nejctnostnější ženy pracují časem k radosti peklu.“

Vsednuvše na koně, obrátili se pánové směrem k městečku Liet, rozptýlenému na svazích pohoří. (P. d.)

H. Uden:

Trud.

Ať již přišel s tajůplných vichrů váním
či vyrostl v poli s naší vlastní setbou,
vítáme ho neradi — tu s naříkáním
a tu v mnohých rozhořčenostech i s kletbou.

Z návštěvníků nezbytných snad nejvěrnější
se všech stran se k lidstvu tiskne pravým chvatem,
aby sklízel všude nevděk nejčernější
nenáležitým, nepočítaným platem.

A je pepřem, který smíšen s trpkou solí
skličeného ducha vzdorem prosvěžuje
bez obav a rozpaků, že služba boří,
s níž, jak asi míní, se nám obětuje.

Komorník tak dochvilný, že budí dříve,
než se zplna rozevěje spánek libý,
lokajem je pozorným, ač v snaze chtivé
dopouští se bez ustání stejné chyby.

Hledej člověk si lepšího důvěrníka,
nenalezne nikde na tom světě chudém
a když usoužen již resignaci zvyká,
k obnoveným silám probije se trudem.

Dante Alighieri:

Vlasti!

Ó Vlasti, hodná vítězného jména!
Vznešených synů máti!
Tys' víc, než sestra,*) bolem zatopená!
Kdo ze tvých, tebe milujících synů,
by neměl hanbou vzpláti
při zvěsti bídných, jež se dějí, činů,
ó kterak v tobě podlá sběř a bezejmená
vždy hotova je o tvůj život klásti
a křivým světlem másti
tvůj lid, leč za pravdu mu vydávajíc!
Vznes podrobená srdce! Krev zapal do plápolu!
Na zrádce sestup dolů
a suď a trestej! Kéž k tobě, chválu vzdajíc,
se schýlí milost, jež teď lá i křičí,
v níž všecko dobré hnízdí a z ní kličí.
Tys' vládla šťastně v ony krásné časy,
kdy děti tvoje všecky
chtěly, by Ctnosti byly kolonami!

*) Roma, Řím.

Ó matko slávy! Ó ty kmeni spásy!
Ty s věrou, čistou dětsky,
jsi byla šťastna sedmi se ženami.*)
Dnes nahou zřím tě, kleslou pod ranami,
tvé syny věrné psanci kdesi v šíru,
pyšná i podlá nepřítelko míru!
Zrcadlem stran jsi, bídná, zneuctěná.
Co s Martem's, umluvena,
nás v Antenově trestáš v plamů víru,
za žerdí nejdeš lilje siré, bílé,
těm, již tě milují, tím horší chystáš chvíle.
Ze sebe vyrvi již kořeny zloby!
Buď bez milosti k dětem,
jež pošpinily květ tvůj, plný zdoby!
Chtěj, aby Ctnosti vítězně šly světem,
by skrytá Víra směle
se Spravedlností vstala, v ruce světlý**)
meč za Justinianovými spěla světly.
Zákony kruté, málo vhodné k žití,
dej moudře opraviti
ku chvále boží i tohoto světa.
Svým bohatstvím pak obdaruj a ucti,
kdo nejvíc je ti ku cti,
však nedávej je tomu, kdo je sketa!
Hleď, aby Moudrost se sestrami svými
vždy byla s tebou, nebuď v zášti s nimi!
Vítězna, jasna, v onom kruhu nyní,
kde šťastní lidé žijí,
(tak učiníš-li) budeš vlásti, ctěna,
tvé jméno krásné, jež teď hanba stíní,
se bude opět zváti Florencií!
Jakmile láskou budeš ozdobena,
ta duše šťastná, v tobě narozená.
Vší mocí, slávy důstojnou se staneš,
praporem světa vzplaneš!
Však nezměníš-li nové vůdce svoje,
pak větších bouří čekej s děsnou smrtí,
již osud tebe zdrtí,
než všecky strasti minulého boje!
Teď vol: zda lépe je ti v míru žití
bratrském, nebo dravou šelmou býti.

*) 7 ctností: opatrnost, spravedlnost, mírnost, statečnost, víra, naděje, láska.
**) Justiniánův Zákoník.

Jan Voborský:

Luis de Camoens a jeho „Mater Dolorosa".

Causerie z ovzduší básnictví portugalského.
(Fragment z rukopisu díla „Kult Marianský v poesii světové".)
(Č. p.)

I zde takřka věštecky vyciťoval Camoens všechen ten budoucí života svého neklid, to jeho zmámení, to jeho konečné vítězství a zakončení v Kristu a v Marii. — Romantika budoucích let Camoensových, let dvořenína i pouličního rváče, vtipného autora frivolních a kluzkých, rozmarně honěných her, jako na př. „Os Enfatrioes" a zas pěvce, jehož představiti si lze jenom v řeholním hábitu a sandálech, jak shroucen před majestátem církve, vyznává ve zlatě ciselovaném svém sonetu:

„Ze všeho nejlepším je víra v Krista Ježíše", romantika galantního básníka, dobrodružného trovéra lásky i ubohého trosečníka, podala té velké a vznešené Mater Dolorose již předem nejsličnější modrý květ passiflory, mučenky! — —

A nyní k závěru jen několik ještě slov malé reminiscence z června 1921.

V době Camoensově vyšel z Portugalska velký apoštol indický, světec František Xaverský — k nám v čas, kdy tuto causerii jsem psal, ze všech stran hrnuli se a pohostinství československého jako v nějakém Eldoradu všelijakých nekontrolovaných dobrodruhů až přemírou na úkor posvátného nám dědictví otců užívali samozvaní „apoštolové" moderních bludů, zášti protináboženského, odboje proti církvi Kristově, proti úctě Marianské.

A tu, když v sloupcích denního tisku ventilována byla jistě že jinak důležitá zahraniční otázka „Československo na meziparlamentárním obchodním kongresu v Lisaboně v Portugalsku", četli jsme tam mimo jiné také toto psáno:

„Portugalsko je zemí silné staré kultury umělecké a obchodní. Její péče o památky staré kultury přímo vybízí i nás k láskyplnému pěstování všeho toho, co představuje umělecký svéráz našich krásných zemí. Nejsme ani po této stránce chudší než Portugalsko, ale ve víru každodenního života zapomínáme na skvělé památky — na příklad — naší architektury, a to snad trochu více, než politickými starostmi lze odůvodniti. Záviděli jsme Portugalcům velkou světově-obchodní koncepci, jež ovšem tkví ve starých tradicích a dnes ve stálém styku s Jižní Amerikou. — Jinak naše poměry snesou srovnání s poměry v této staré, čilé zemi. Partugalsko má sice sociální zákonodárství na vysokém stupni, ale máme dojem, že demokracie, ani hospodářská, ani kulturní nepronikla ještě do hloubky všech lidových vrstev. Vedle vysoce kulturní třídy intelektuelní a obchodnické, má Portugalsko na venkově kolem 50% analfabetů a mnoho, velmi mnoho chudých lidí. V porovnání se zeměmi jižně-román-

skými je Československo rozhodně vlastí vyšší lidové kultury a sociální spravedlnosti“.

Takováto slova, necháváme-li stranou a v reservě důležitost sociálních motivů a snah positivně-náboženských, čtou se na první pohled velice pěkně.

Avšak podrobnější jejich rozbor myšlenkový zanechá bohužel dosti hlubokou narudlou rýhu na sličné a nalíčené tváři našich nových národních a sociálních poměrů, totiž rýhu analfabetismu náboženského, uměle živeného a pěstěného s některých stran zúmyslně a tendenčně proto, aby bujeti mohl náboženský odboj a odklon od úcty Marianské v davu snad vůbec nemyslícím a zaslepeně za všemi hesly a všemi bludy našich dnů se ženoucím.

Tomu davu bylo by tak velice třeba šťávy vinných hroznů, řekl bych život omlazující mízy z doby nevinného a zlatého věku lidstva a bylo by mu třeba básníků, kteří by po vzoru velkého portugalského poety Camoense, byť i snad stejně jak on někdy rozmarným, jindy krutým osudem sem tam zmítáni a lidmi za obětního beránka posměchu vyvoleni, přece heroicky zůstali věrni katolicismu a kultu Marianskému až do poslední vteřiny života. — U nás však, kde básnici zváni (nebo sami se nazývají) vůdci a řiditeli národa a lidu, paradují mužové, někdy také jen marionetní pseudogeniové, takoví svým ostentativním pohrdáním všelikým positivním náboženstvím a pravou vírou, strhujíce lid jako za ďábelský úplatek 30 stříbrných, nebo honosných sinekur do propasti zhoubné nevěry, rakoviny na těle autority národa i státu. Romantika života halí se hustými mračny, dusícími dech viol jara svobody — a tam nad mračny těmi spíná ruce pouze již jen Mater Dolorosa, nevzývaná, ale tupená a urážená. — Proto zvolil jsem z Marianské poesie Camoensovy jako zlatou osu své causerie ta slova mluvící velebně a prorocky o národech pobloudilých a o milosrdenství Bolestné Matky Boží, Dolorosy! — —

Tu žebračku se sousedem žebrákem nezvolil jsem v úvodních náladových větách této causerie pouhou náhodou — ty postavy symbolisují naši moderní poesii a náš lid nešťastný nábožensky, závidějící penízek štěstí katolicismu a jeho romantice, jeho básnictví! —

Tam nad kamennou fontánou pražské Lorety míhají se světlušek jiskérky živé — modré . . . zelené . . . žluté . . . a kde v stínu nejtmavěji, jako by se rozsvítilo sta drahých kamenů. — U nás katolíků oživuje to nadšením, jehož světla spojují se v zlatohvězdnou gloriolu světem potupené P. Marie Vítězné, Matky Boží Nanebevzaté — to nadšení je posvěcením mé práce literární, to nadšení jest zorou naší lepší budoucnosti, jitřenkou vítězství ducha římsko-katolického nad hrdopyšným pohanstvím moderního dneška!

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.
Napsal Milutin Mayer.

(Č. d.)

XI.

Marcus Emilius, přijda do císařského paláce, dal se ohlásiti prefektovi, který ho též hned přijal. Prefekt se ještě nezhostil rozhořčení a zlosti, které mu Julius svou tvrdohlavostí způsobil.

„Příteli můj, počínání tvé není spravedlivé," povídal Marcus prefektovi. „Nemusil jsi poslati pro mého syna hned praetoriany!"

„Odpusť, řídil jsem se však jen podle císařského nařízení. Tvého syna u mne obžalovali, že veřejně urážel vyhlášku dvou císařů."

„Vyptal jsem se ho před odchodem na vše a on mi řekl, že je to lež."

„A ty's mu věřil?"

„Můj syn ještě nikdy nelhal!" na to přísně centurio.

„Ale nyní tě přece podvedl."

„Kdo? Můj Julius?"

„Ovšem."

Centurio se zamyslil a pak se tázal:

„Což můj syn opravdu tak špatně mluvil o vyhlášce?"

„Ano! A svým počínáním tak rozhořčil lid, že by ho na místě byli zabili, kdyby ho nebyl chránil Valerius, odvolávaje se na vliv otce svého."

„To jsem nevěděl."

Chvíli nastalo mlčení, načež centurio pokračoval:

„Nechápu to vše. A což ty, příteli, jsi se o všem důkladně přesvědčil? Nesvědčí snad Lucius Metellus křivě?"

„Ne! Je to člověk ctihodný, jemuž lze, ba je nutno věřiti. Ach, kéž by jen byl tvůj syn Julius tak oddán císaři. Nechápu vůbec, co tvůj syn myslí? Nepředložený jeho skutek by mohl i tobě způsobiti nepříjemnosti."

„To je pravda."

„Přiznal se mi též, že je křesťanem. A řekl to tak klidně, až jsem se zarazil. Marně jsem ho důrazně napomínal, aby se víry křesťanské zřekl, marně jsem mu hrozil, ani mne neposlouchal. Byl jsem nucen dáti ho zavřít do mamertinského žaláře."

„Do mamertinského žaláře?" řekl ostře centurio.

„Upokoj se, příteli," začal zase prefekt. „Učinil jsem to jen proto, abych jej trochu zastrašil. Jsem přesvědčen, že tam pod zemí se mu jeho mladistvá horká krev ochladí. A tím jsem také římskému národu ukázal, že římské zákony nečiní rozdílu mezi pánem a obyčejným člověkem. Konečně jsem měl také ohled na tebe, aby se ti to ve zlé nevykládalo. Jemu těch několik dní

v žaláři neuškodí, nýbrž přivede ho k rozumu. Bude zase sloužiti našim bohům . . . "

„Díky ti příteli, za tvé moudré počínání!" odpověděl Marcus. „Budu také hleděti sám od zlé cesty jej odvrátiti."

„Na všechen způsob. Ty jako otec mu můžeš nejlépe vysvětliti, co ho čeká, bude-li na dále tvrdohlavý."

„Mám volný přístup do žaláře?"

„V každou dobu, příteli. Dám sám rozkaz praetorianům, aby tobě ani tvé ženě v této věci nikdo nepřekážel," odpověděl prefekt.

Rozloučiv se pak s prefektem, šel Marcus Emilius domů. Doma nalezl Lucrezii ještě stále bledou a v nejistotě.

„Co je s Juliem?" táže se Lucrezia.

„Zle."

„Skutečně?"

„Je uvězněn v mamertinském žaláři. Prefekt ho přemlouval, aby se zřekl křesťanství, ale marně. Choval se velmi hrubě a neslušně. Urážel římské bohy a samého císaře."

„A není mu pomoci?" povídá zoufale matka.

„Je, ale s podmínkou, že bude sloužiti bohům."

Lucrezia sklopila hlavu a zamyslila se.

A Marcus Emilius pokračuje:

„Ženo, v tom také ty jsi mnoho zavinila!"

„Jak to?"

„Jsi křesťanka a v té hloupé víře jsi také vychovala syna mého. Zle jsem učinil, že jsem nebránil. Ejhle, nyní vidíš, kam to vede! . . . Jeho neopatrné vystoupení může také uškoditi mně. Neštěstí chodí po lidech a nyní jsou nebezpečné časy. V každém koutě číhá špehoun. Jediné jen slovo stačí, aby člověk upadl v podezření, dostal se do vyhnanství, ba utrpěl i smrt. Může se to tím snadněji státi mně, zapřisáhlému vojínu, jehož povinností je císařskou čest a důstojnost hájiti."

„Ale ty, můj muži, přece uznáš, že jsem našeho syna nikdy nevedla ke zlému. Ba právě já jsem to byla, jež ho napomínala, aby měl v úctě císařské zákony a nařízení, jsou-li spravedlivá. Konečně my dva nemůžeme za jeho skutek, jehož se ve své rozhořčenosti dopustil . . . Jistě se mu zdálo v císařské vyhlášce něco nespravedlivého proti křesťanům a mladá krev v něm vzkypěla. Ty sám musíš uznati, že Maximianova a Diocleciánova vyhláška je nespravedlivá a velmi krutá!"

„Nechci o tom již mluviti. Je to věc velmi choulostivá. Ctím svého císaře, podrobuji se jeho zákonům a myslím, že on ví nejlépe, co dělá."

Za chvíli ohlásil otrok Valeria, přejícího si mluviti s domácím pánem.

„Vítej! vítej!" pozdravil ho centurio.

„Děkuji pěkně za milé uvítání," povídá mladý Říman, oběma se uctivě klaněje. „Jdu k vám přímo z domu, protože mi otroci

vyprávěli nepochopitelné věci, že totiž vašeho Julia odvedli praetoriani do žaláře na Palatinum."

„Řekli ti pravdu," potvrdil Marcus.

„A proč ho odvedli?"

„To budeš nejlépe věděti sám, neboť jsi s ním byl včera na Foru, když promlouval proti císaři."

„Kdo? Julius že promlouval proti císaři?"

„Tvůj druh, Lucius Metellus ho očernil."

„Aha! Nyní již je mi všecko jasno."

„Řekni nám, jak to bylo?" táží se Marcus a Lucrezia.

„My dva s Juliem přišli jsme na Forum právě v dobu, kdy byl největší hluk před soudním palácem. Cestou jsme slyšeli, že na sloupu je přibita císařská vyhláška, protlačili jsme se tedy davem, abychom si ji přečetli. V tom jsme se sešli s Luciem Metellem. Povídal nám, jak je hrozně rád, že křesťany dle té ohlášky postihlo takové neštěstí, při tom pak je šeredně tupil a nadával jim. Julius se na to rozhněval a řekl Luciovi, že tomu není tak, jak o křesťanech mluví. Ten mu zase odpověděl, že hájí císařovy zrádce a štval na něj dav, volaje: „Tento zde je také křesťan!" A bylo by s ním jistě bývalo zle, kdybych ho nebyl vlivem svého otce obránil. Pohrozil jsem jim pomstou svého otce a to pomohlo. To pak Lucia ještě více dopálilo, takže nám vyhrožoval vztekem, ba i přátelství nám vypověděl. To je tedy vše. Já sám mohu odpřísáhnouti, že Julius se o jeho veličenstvu ani nezmínil, tím méně ho urážel. To vše si vymyslil ten ničemný Lucius, jen aby mu spíše uvěřili. Ale můj milý Julius nesmí trpěti, jdu přímo k prefektovi a všecko mu vypovím."

„Pojď," povídá Marcus Emilius. „Ale bojím se, že půjdeš nadarmo. Již jsem byl u něho, on však velice důvěřuje Luciovi."

„Uvidíme! . . . Snad ještě úplně nevyhynula pravda v Římě."

Valerius spěchal zastati se svého přítele.

Hned za ním odešel Marcus Emilius ke svým přátelům, poraditi se ohledně svého syna.

Lucrezia zůstala samotna ve světnici a sepjavši ruce k modlitbě, volala k Bohu:

„Ó, přemilý Kriste! Uděl síly i zmužilosti mému synovi, aby neklesl v pokušení, které ho očekává! Ať raději zahyne pro svaté jméno Tvé, než by je měl v mukách zapříti!"

XII.

Když Julius vyšel od prefekta, praetoriani ho zavedli přímo do mamertinského žaláře. Žalář byl na Foru, právě uprostřed Říma, rozdělen na dvě části: hořejší a dolejší žalář. Zvláště ten dolejší, podzemní, „Tullianum" zvaný byl hrozný. Julia však ani to nezastrašilo.

Byl odhodlán každou chvíli obětovati život svůj za své přesvědčení. Šel směle každé smrti vstříc. Jakmile přišel ke hlavní bráně žaláře, praetoriani ho spustili po provaze přivázaném

kolem pasu, do nejhlubšího oddělení žaláře. Tam měl až do dalšího prefektova rozhodnutí bydliti. Věděl dobře, že jeho otec pro něj učiní vše možné, jen aby ho tam odtud vysvobodil, ale neměl z toho radost. Milejší by mu bylo trpěti za víru v přesvědčení, že u Boha jej čeká hojná odměna. A když ho spustili do tmavého vězení, vrhl se na kolena a líbaje chladnou zem, zvolal:

„Bože, děkuji Ti za Tvou velkou milost, že jsi mne doprovodil na toto svaté místo, na němž před dvěma sty lety apoštolové Tvoji Petr a Pavel, a mimo ně pak ještě jiní mučedníci trpěli! Tak šťasten jako nyní jsem se ještě nikdy v celém svém životě necítil!"

Matka již před tím vyprávěla Juliovi, jak první apoštolové Kristovi v žaláři, kamž je uvrhl ukrutný císař Nero r. 64., čtyřicet vězňů na víru Kristovu obrátili, mezi nimi také dva strážce: Procesa a Martininiana. Ježto pak nebylo vody, kterou by je byli pokřtili, pomodlil se svatý Petr k Bohu a země vydala živou vodu, která tam až posud vytéká!

Julius pohlédl na ten zázračný pramen, omočil v něm prsty své a požehnal se. Vzdával díky Bohu, že právě jeho prvního vyvolil, aby trpěl za víru Kristovu.

Nebyl tu však dlouho sám. Již za několik hodin na to uslyšel podle hlasů vojáků i jejich zbraně, že zase někoho k němu vedou.

Chválil Boha, že se množí milovníci pravdy Kristovy a nevinní trpitelé za svaté jeho jméno.

Když pak je spouštěli dolů po provaze, napočítal jich Julius dvanáct, samých křesťanů. Podivil se velice, spatřiv také mezi nimi osmdesátiletého starce Severa.

„Otče!" zvolal Julius, „co pak i tebe sem uvrhli?"

„Synu můj!" odpověděl tento hlasem se chvějícím, „buď pochváleno a velebeno jméno Hospodinovo! Volá nás k sobě a my následujeme volajícího hlasu Jeho . . ."

Mladík objal starce a počal líbati jeho kostnaté ruce i vpadlou tvář. Zatím přicházeli stále noví a noví křesťané, až ta malá místnost jimi byla celá nabita. Ty, kteří se tam nevešli, umístili v horním žaláři.

A ku podivu, mezi tolika trestanci nebylo slyšeti křiku, ani pláče, jen tichý šepot.

To se křesťané modlili k Bohu za posilu a pomoc v trápení, aby snad v mukách neklesli a nezaprodali Boha svého.

Konečně se ozval ze žaláře zpěv:

„Hospodine! Mnoho je nepřátel našich. Mnozí povstávají proti nám. Ty však jsi štít a ochrana naše. Ty sláva naše . . . V Tebe doufáme, Bože náš, chraň nás a braň nás, neboť nepřítel jako lev řvoucí hledá, jak by z nás vyrval duši!"

Jakmile ti v horním žaláři uslyšeli zpěv z dola, připojili se k nim též a za chvíli zněl celý žalář božím chvalozpěvem. Zpěv

stále mohutněl, prorážel z podzemních hlubin až ven a rozléval se po Foru.

Za chvilku bylo kolem vězení plno lidí, kteří udiveně poslouchali a ptali se vojáků, co to znamená. Ti však sami nechápali, co se tam uvnitř děje.

Jen toto povídali:

„Křesťané zpívají."

„Křesťané zpívají!" šlo z úst k ústům a všichni se divili, jak mohou zpívati lidé, jimžto meč katův visí nad hlavou.

Před večerem, při západu slunce, strážcové spustili do vězení žebřík a vyzvali Julia, aby vylezl nahoru.

„Co chceš?" tázal se praetoriana, který ho volal.

„Pojď nahoru, chtějí s tebou mluvit!"

„Mně je také zde dobře. Nepůjdu odtud!"

„Ale je zde tvá matka i s přítelem."

„Když je to matka, již jdu."

Vytáhli ho vzhůru, napřed do horního vězení a pak docela až ven.

Světlo sluneční oslnilo jeho zrak světlu již nezvyklý tak, že hned matky ani nezpozoroval.

„Synu můj, synu můj!" zvolala matka a objala Julia.

Ten jí klidně řekl:

„Nezoufej matko! Ať se stane dříve nebo později vůle boží!"

„Já nezoufám, dítě mé," odpověděla Lucrezia, „nýbrž spoléhám na Kristovo milosrdenství. K vůli němu chci každou i sebe těžší hanu přetrpěti . . . Lépe, zemřeš-li jako spravedlivý, než kdybys měl žíti mezi pohany, třeba jimi ctěn jako Kristův zrádce . . . "

„Chraň tě Bůh, matko, abys se toho na mě dočkala! Nesmím býti tak chabý! Vím, že na mne bude ještě naléhati otec, prefekt i jiné vlivné osoby, ale prosím Boha, aby byla veškerá jejich snaha marná. Vím, že mne očekává smrt, ale já se jí nelekám. Konečně, nač by mi byl život v nynější smutné zkaženosti světa? Duše má touží po Ježíši, který mnohem větší muka za naše hříchy vytrpěl. A když se on jako Bůh nestyděl trpěti za hříšné člověčenstvo, proč bych se měl styděti já trpěti za něj, vždyť nevytrpím ani tisící částku Jeho muk!"

Lucrezia slzela vnitřním pohnutím, když ta slova slyšela.

Vojáci na stráži, vidouce ji takovou uslzenou, myslili, že pláče nad synem svým proto, že bude odsouzen k smrti a proto vznešenou paní litovali.

Valerius, jenž až posud jen poslouchal, řekl Juliovi:

„Julie, včera jsem byl u prefekta a vysvětlil mu vše, jak se to stalo, ale on mi nechtěl věřiti, řka, že jen z přátelství k Tobě tak mluvím. Lucius Metellus má na něj veliký vliv. Také dnes byl již pětkrát u něho. Běhá každou chvilku s novými žalobami na Palatinum. Chce si získati prefekta pro sebe a jeho

pomocí také přízeň císařovu . . . Prosil jsem svého otce, aby pro tebe u prefekta zakročil, ale on se mi vymlouvá, že má přísný rozkaz od císaře, nečiniti žádného rozdílu mezi Římany, na nichž lpí podezření, že jsou křesťany.

„Nemusil jsi to připomínati otci!“ přerušil jej Julius.

„Pošlyš mne však, Julie!“ pokračoval Valerius. „Jsem ochoten učiniti vše pro naše přátelství. Promluvím s Luciem a poprosím ho, aby se za tebe u prefekta přimluvil . . . Dovol mi to učiniti! . . . . Ty se před ním nemusíš ponížiti, učiním to sám.“

„Ne!“ povídal Julius.

„Ne!“ potvrdila také Lucrezia.

„Pro mne je jen jediná cesta, abych vlastní krví potvrdil své přesvědčení!“ Tak mluvě, pozdvihl jinoch k nebi tvář na níž se zračila smělá odhodlanost a naděje v budoucí lepší život.

„Neměj o mne strachu,“ pravil Julius. „Jestli i zahubí mé tělo, duši mou zahubiti nemohou, ta zůstane neposkvrněna, čista, neboť zvítězí nad zlem . . . Já se na nikoho nehněvám, všem odpovštím a budu se modliti za všecky, nejvíce pak za Lucia Metella.“

„Amen! . . . Staniž se tak!“ zakončila Lucrezia.

Slunce již zapadlo za janiculský pahorek a na dálném východě se objevil první mrak . . . Praetoriani pobízeli Lucrezii k odchodu, neboť v tuto dobu se již hlavní brána žaláře zavírala. Ona pak, slíbivši mu, že ho zítra zase navštíví, s pláčem se s ním rozloučila.

Milý, tajuplný večer snesl se na prastaré město Řím, jenž se zase mělo státi divadlem tak mnohých krvavých událostí.

Z hlubin mamertinského žaláře bylo stále ještě slyšeti úchvatný zpěv, zaznívající do tiché noci a mizící v tajuplném, vysokém a dalekém prostoru, předzvěstující věčnému městu blízkost křesťanské slávy a vítězství.

XIII.

„Smrt křesťanům!“ ozývalo se již několik týdnů v rozsáhlém Římě, a krvežíznivý dav zahalečů se již ani nemohl dočkati, kdy určí císař den zápasů v amfiteatrech. Nemluvilo se také o ničem jiném než o tom, jak pustí divá zvířata na křesťany. Římané si se zvláštní pochoutkou vyprávěli, že divoká zvířata několik dní již ničeho nežrala, jen aby pak tím zuřivěji se vrhla na křesťany.

Konečně nastal těžce očekávaný den. Již časně z rána hemžil se dav kolem velikého amfiteatru Vespasianova, zvaného „Colosseum“, neboť hry měly začíti asi kolem osmé nebo deváté hodiny ranní.

„Colosseum“ bylo obrovské, okrouhlé, z tesaných kamenů zbudované stavení, do nějž se mohlo docela pohodlně vejíti osmdesát tisíc diváků. První a nejnižší schody sedadel byly určeny pro římské velmože a kněze. Mezi tím vypínala se zvláště zhotovená nádherná sedadla pro císaře i jeho četné dvořanstvo.

Za nimi zdvihala se stále vyšší a vyšší sedadla pro méně významné Římany a měšťany a konečně tam byly umístěny řady sedadel, tak zvaná „galeria", stojící nejvýše a podepřené kamennými sloupy, pro římské darebáky a všelijakou římskou havěť, potulující se ve dne na Foru a žijící beztarostně z císařské milosti. Aby si udržel císař i lásku této havěti, měnící se jako dubnové počasí, lahodil jí různými dary a zábavami.

Strašný ryk lvů, vytí hyen a vlků, mručení medvědů, bůvolů i jiných vyhladovělých zvířat, budilo tím větší pochoutku v srdcích davů. Vzteklost a zuřivost té zvěře, vzbuzená blízkostí lidských obětí, jen stupňovala radost Římanů. Všecka ta zvířata byla zavřena v silných, železných klecích v místnosti pod divadelními sedadly. Bylo neustále slyšeti skákání v klecích a drápání se na mříže divokých leopardů, jaguarů a tygrů.

Nejednoho Římana zmocnil se hrozný strach, když si pomyslil, co by se stalo, kdyby se ta divoká zvířata z klecí vyhrnúla. Přecházely je mráz a hrůza. V jiných místnostech, jež byly pod nižšími řadami sedadel, byli zase umístěni křesťané, určení za oběti pro ta zvířata.

Přivedli je tam ještě před půlnocí.

Bylo jich mnoho. Jistě nejméně 400 hlav různého věku: starci, mužové, ženy a děti. Nebylo tu ohledu na věk ani pohlaví, všichni tam byli zahnáni jako dobytek, bez milosrdenství.

Vše, co jen trochu páchlo křesťanstvím, mělo býti podle rozkazu císařova divé zvěři předhozeno. „Colosseum" bylo kolem dokola obklopeno vojenskou stráží, která byla u vchodu do divadla zdvojnásobena. Mimo to tam též přišli otroci Mouřenínové s hráběmi, aby jimi písek v divadle po každém krvavém výstupu urovnali.

Bylo asi 6 hodin ráno, když se dvéře amfiteatru otevřely. Netrpělivý zástup vrazil dovnitř jako divý. Bylo tam křiku, hluku, klení, hřešení, strkání, proklínání, až by člověk přišel o uši, ba nejeden dostal také několik ran pěstí do zad.

Vojáci byli nuceni hroziti kopím, aby jen jakž takž lid utišili. Za hodinu byla všecka místa mimo prvá nejnižší obsazena, jen sedadla císařská a pro šlechtu zůstala prázdná.

Hledě po sedícím davu, viděl člověk mnoho tisíc hlav, jednu vedle druhé, z jejichž úst opět se dralo nesmírné mručení, jako když se bouří mořské vlny. Po sedmé hodině začínaly se již i plniti sedadla patricijů. Rytíř, senátor, vysoký úředník i ostatní hodnostáři jeden po druhém zaujímali svá místa. Za nimi také nezůstaly pozadu bohaté a vznešené římské paní a panny v nádherných šátech, s drahými perlami na hrdle, se zlatými náušnicemi i náramky ze zlata a drahokamů. Nejpozději přišly sbory kněžské se svým pontifexem čili velekněžem, všichni oděni v bílých togách, se širokou sametovou obrubou. Již se jen čekalo na císaře.

Konečně se také objevil; v rouše hedvábném, zlatem protkávaném, v sametových, drahokamy vykládaných botách a se

zlatým věncem na čele kráčel si hrdě a důstojně, obklopen svou tělesnou stráží, tajnými rady, vznešenými dvořany a více než stem otroků a otrokyň. Celé Colosseum mu hlučně provolalo:

„Ať žije císař! . . . Sláva imperatorovi!"

Na nadšený ten pozdrav jen nepatrně kývl hlavou a zaujal své místo. Za ním se usadili jeho úředníci a služebnictvo. Nad ním byl na čtyřech pozlacených sloupech z mědi těžký sametový koberec se zlatými třapci, ozdobený věncem z palmového a vavřínového listí. Na konci každého sloupu byl upevněn římský orel. Po každé straně císařského trůnu byly na sloupcích nádoby se žhavým uhlím, na něž otroci sypali kadidlo i jiné východní vonné rostliny, jejichž dým a vůně se celým ovzduším amfiteatru šířily.

Císař dal rukou znamení, aby hry začaly. Jasný zvuk trouby zazněl celým divadlem. Vřava, hluk, křik, to vše rázem utichlo. Oči všech byly upřeny na dvéře, jimiž měli vystoupiti zápasníci a křesťané.

Konečně se otevřely ohromné dvéře, jimi vstoupili do divadla napřed „zápasníci čili gladiatoři", oděni nádhernými měděnými pancíři, s přilbicí na hlavě, se štítem a krátkým mečem v rukou. Zároveň s nimi šli také síťovníci, ozbrojení železným třírohem (zbraň podobná dnešním vidlím) a pevnou sítí. Síťovníci neměli ani pancíře, ani štítu, ani meče a také chatrný byl jejich oblek.

Tito nešťastníci, přešedše odměřeným krokem celé divadlo kolem dokola, zastavili se před císařem a zdvihnuvše k němu vzhůru hlavu, ruce i zbraň, zazpívali tlumeným, žalostným hlasem:

„Zdráv buď, cesare, imperatore! Na smrt jdoucí tě pozdravují!"

Ten však měl pro ně jen pohrdavý pohled. V zatvrdlém jeho srdci nenalezla se ani trocha milosrdenství k nešťastníkům, odsouzeným na jeho rozkaz bodati a vražditi se navzájem pro radost krvežíznivých Římanů.

Pozdravivše císaře, zastavili se uprostřed divadla . . . A krvavá hra začala.

Gladiatoři v těžkých panceřích začali napřed útočiti na „síťovníky", kteří zase obratně se vyhýbajíce ranám nepřátelského meče, hleděli co nejobratněji přehoditi svou síť protivníkovi na hlavu, čímž by jej přemohli.

Zápas byl čím dále tím zuřivější a života nebezpečnější . . . Dav diváků zařval jako šílený pokaždé, kdykoliv se síťovník sám nešťastně zapletl do své sítě a byl pak gladiatorem probodnut. Pro takového nebylo smilování, protivník jej musil doraziti. Dav však mnohem větší radostí doprovázel takový zápas, kde síťovník přemohl gladiatora.

Obratný síťovník rychle si s gladiatorem poradil, jakmile ho chtěl onen probodnouti mečem, vhodil mu obratně svou síť na hlavu a ramena a svalil jej třírohem na zem . . . V davu nastalo všeobecné veselí. Tleskali mu, dupali a křičeli z plna hrdla, chválíce jeho obratnost. Vítěz síťovník si pravou nohou hrdě

stoupl na hrdlo gladiatorovo a rozhlížel se sebevědomě po davu na sedadlech. Přemožený gladiator ve smrtelném strachu zdvihl třesoucí se pravou ruku vzhůru, což znamenalo, že má dostati od lidu i císaře milost, aby ho síťovník neprobodl. Celý dav na to vztáhl ruku s palcem obráceným k zemi, což znamenalo, že si přeje gladiatorovy smrti. Spatřiv to přemožený nešťastník, spustil třesoucí se ruku na zem . . . Jedinou jeho nadějí bylo ještě rozhodnutí císaře, jenž mu mohl ještě dáti milost.

Císař hleděl před sebe, udržuje celý dav schválně v horečném napjetí . . . Konečně také on, nechtěje rozhněvati celý národ, vztáhl pravou ruku s palcem obráceným k zemi. Jakmile to dav zpozoroval, začal ještě více řváti, dupati a provolávati slávu císaři.

Síťovník pak klekl oběma koleny gladiatorovi na prsa, vytáhnul z pasu malý trojúhelný nůž a vrazil jej až po rukojeť do hrdla svému protivníkovi.

„Tak! Tak! . . . Ať žije síťovník! . . . " pokřikoval ještě dlouho dav. Krev vystříkla vysoko z hrdla gladiatova . . . On pak začal chrčeti, házeti ssebou a kopati nohama do písku, jako dokonávající zvíře, až konečně se natáhl.

„Dokonal! . . . je mrtev!" křičeli Římané, kývajíce hlavami.

Hnusná tato hra trvala potud, pokud se všichni vespolek nepovraždili. Krev tekla celými potoky po žlutém, po amfiteatře rozsypaném písku, vpíjejíc se pomalu do země.

Nyní objevili se na zápasišti dva lidé, z nichž jeden se jmenoval Charon a druhý Merkur. (P. d.)

V. Velvarský:

Podsněžník.

Pad' na zem sněhu koberec;
jen tam je chumáč trávy,
kde slunko vtisklo prsti přec
svůj polibek tak hřavý.

Jak probuzeno ze spaní
tam listů dvé se zdvihá
a prostřed mimo nadání
již podsněžník se míhá.

Ty bílé dítko závějí,
proč tajíš slzu v oku?
Chceš vstát, až květy složejí
hold Boží Matce v sloku?

Václav Oliva:

O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad.

Úvaha o náboženském vyznání husitského krále.

(Č. d.)

Jiřík, jak dokládá Palacký, když uslyšel, že byli do Říma odesláni poslové, aby uskutečnili jeho smír s papežem, „potěšen byl velice . . ., osvědčoval se, že nikdy zúmyslně neubližoval svatému Otci . . . přiznával se k poslušenství církve římské, pravě, že uchyloval-li se v čem, činil to dobrou věrou, aniž mínil kdy státi kromě jednoty církve katolické, věda, že kromě ní není spasení . . .“[21]) či dle latinského originálu: „Nempe ex animo nunquam Sanctitatem ipsius exarcerbavimus, et tristes beatissimae Sedis sentimus iras. Profitemur dilucide, sacrosanctam Romanam ecclesiam universis praelatam esse ecclesiis et totius orbis praecipuum obstinere magistratum ipsumque sanctissimum dominum nostrum Jesu Christi credimus esse vicarium ac beati piscatoris successorem omniumque sacramentorum ecclesiae praecipuum dispensatorem. In unitate fidei orthodoxae commoramur et extra ecclesiam catholicam fatemur non esse spem salutis. Si qua sunt residua, in quibus causamur ab unitate catholica exorbitasse, credimus nos bonae fidei esse possessorem . . .,“[22]) t. j. „Alespoň nikdy schválně jsme Jeho Svatost neroztrpčovali a pociťovali jsme trpce hněv apoštolské stolice. Vyznáváme jasně, že svatosvatá církev římská jest povýšena nad všecky (ostatní) církve a že jest první (zvláštní) učitelkou celého světa a věříme, že svatý Otec náš, jest vikářem Ježíše Krista jakož i nástupcem blahoslaveného rybáře (sv. Petra) a prvním udělovatelem všech svátostí. V jednotě pravověrné víry trváme a vyznáváme, že mimo katolickou církev není naděje spásy. Zbývá-li ještě něco, jako to, z čehož jsme viněni, že z jednoty církve jsme se vyloučili, věříme, že v dobré víře žijeme . . .“ Vracel se tedy Jiřík před svou smrtí opět kajicně do katolické církve a nepřímo znovu odříkal se kalicha, jak dávají tušiti jeho slova, že papež je prvním rozdavatelem všech svátostí, k nimž zajisté patří i Eucharistie či svaté přijímání, jež má se konati tak, jak papež určí, neboť slovo dispensator neznačí toliko rozdavatele, ale i udílitele výsad a milostí a správce či vladaře.

A tak výsledkem celé úvahy zůstává, že král Jiřík byl sice po husitsku zrozen a vychován, ale před svou korunovací stal se de facto katolíkem, byť de nomine byl dále považován za husitu, že po neuznání a zrušení kompaktát r. 1462 přešel k husitům a posléze hledal opětně smíření s katolickou církví. Při tom je úplně bezvýznamno k domělému důkazu, že Jiřík katolí-

[21]) D. c. IV., 598.

[22]) Palacký, d. c. VI., 552.

kem nikdy nebyl, tvrditi, že týž v předkorunovační své přísaze výslovně se nevzdal ani kalichu ani kompaktát a že zřejmě také neslíbil, že odvede husity či podobojí od kalicha i kompaktát, protože kompaktáta neměla pevné právní existence a důsledkem toho v právním aktu, jakým každá přísaha jest, nemohla o nich ani zmínka se státi, a to tím více, ježto u faktického katolíka, jakým Jiřík přece před svou korunovací slovy i skutky se osvědčoval, takováto zmínka nejen byla by zbytečnou a nemístnou, ale jako evidentně samozřejmá i bezúčelnou.

Alespoň protestant dr. Benrath stojí na tomtéž stanovisku, když píše: „Ne tak snadno jako u arcibiskupa mohučského dosáhl Pius II. svého cíle u kacířského českého krále Jiříka z Poděbrad. Ostatně měl papež oprávněný základ, aby se na Jiříka hněval. Vždyť nechtěl-li tento přijmouti královskou korunu z rukou utrakvistického biskupa Rokycany, ale z rukou dvou, do Čech z Uher povolaných katolických biskupů, musil tehdejšímu papeži Kalixtovi III. dne 6. května r. 1458 tajně odpřisáhnouti poslušnost, jíž, ač ne ovšem direktně, slíbil zrušení basilejských kompaktát, jež byly utrakvistickou „Magna charta", přislíbil navždy vyznávati orthodoxní víru apoštolské církve a ji chrániti jakož i „jemu poddaný lid zpět uvésti od všech bludů, sekt a kacířství k zachovávání pravé, katolické a orthodoxní víry, k poslušnosti, ku shodě, k jednotě a k ritu a ke kultu svaté římské církve." Důsledně Pius II. nechtěl dříve Jiříka Poděbradského veřejně pojmenovati královským titulem, pokud by skutečně církev českou neuvedl v poslušnost Říma . . . Nestalo se to. Proto papež se mrzel, ale ještě více se mrzel Rokycana, jenž viděl v králi apostatu a utrakvistického zrádce. I byl tedy Poděbrad dne 15. května r. 1461 na zemském sněmu přinucen výslovně utrakvistům, aby jich pobouření utišil, další trvání basilejských kompaktát zaručiti. Než aby také i na druhé straně (u katolíků) měl pokoj, vyslal konečně na počátku roku 1462 již častěji přislíbené poselství k Piovi II., jež mělo mu za Čechy vzdáti poslušnost a pak jej poprositi o potvrzení basilejských kompaktát. Papež však dne 31. března r. 1462 vysvětlil, že „„kompaktáta, jež basilejský sněm Čechům přiznal, jsou neplatná a zrušená . . ." Nerozvážnou pomstou českého krále bylo, že papežského legáta Fantina de Valle, jenž u jeho přítomnosti obviňoval krále z nesprávného výkladu korunovační přísahy a utrakvisty z kacířství v srpnu roku 1462 dal vsaditi do žaláře. Před tím týž Jiřík na dvorní radě slíbil, že při přijímání pod obojí způsobou setrvá v životě i ve smrti a tím usmířil utrakvisty zúplna . . ."[33])

Čeští dějepisci ovšem po příkladu Palackého a Tomka, poněvadž v husitství neprávem spatřují vrchol českých dějin a českého nábožensko-národního ducha, snaží se význam předkorunovační přísahy Jiříkovy co možno nejvíce seslabiti ve pro-

[33]) Sr. Realencyklopädie für protestant. Theologie und Kirche von dr. Albert Hauck, 3. vydání, XV., 432.

spěch husitů, ale marně, neboť Jiřík nejen byl jako katolík korunován, ale také více než pravděpodobně jako katolík zemřel.

Touha Jiříkova po smíru s apoštolskou stolicí jest jistě nesporným faktem, právě tak, jako že papež a celá římská kurie, jakmile saští poslové v Římě dne 20. března r. 1471 návrhy knížat saských Arnošta a Albrecta o způsobu, jak by se papež s králem Jiřím smířiti mohl, předložili, ani papež, ani kardinálové těchto návrhů neodmítli, ale vzali je v opravdovou úvahu. Mezi nimi bylo také žádáno, aby alespoň na čas s krále sňaty exkomunikace a všecky církevní tresty s ní spojené. Papež i kardinálové s tím souhlasili, kteryžto ovšem souhlas byl pro duši Jiříkovu dalekosáhlého významu. Jisto jest alespoň, že udělení duchovních milostí u římské kurie působí ex tunc, t. j. od okamžiku, kdy uděleny byly, a nikoliv teprve ex nunc, t. j. kdy ten, jemuž uděleny byly, se o nich dověděl. Mimo to, poněvadž papež se snětím exkomunikace a církevních trestů s Jiříka souhlasil, musíme za to míti, že coram facie ecclesiae či v církvi a pro církev intence papežova měla takovou váhu, jako by exkomunikace a církevní tresty s krále již sňaty byly. Proto, ačkoliv král Jiřík, který dne 22. března r. 1471 či po dvou dnech, kdy papež rozhodl se vyhověti žádosti knížat saských o snětí s něho exkomunikace a trestů s ní spojených, alespoň pro čas vyjednávání, zemřel, takže obřadu skutečného sněti se ani za svého života nedočkal, můžeme přece předpokládati z právě uvedených důvodů, že coram facie ecclesiae skonal jako katolík.

V Praze ovšem touha krále Jiříka po smíru s apoštolskou stolicí byla zvláště v kruzích katolického duchovenstva všeobecně známá a zajisté vědělo se tu také o jeho zakročení v tom směru se strany saských knížat. Mimo to právem se předpokládalo, že papež, o němž šla zvěst, že po smíru s Jiříkem také touží, učiní vše, co vůbec v jeho moci bude. Proto důsledně, když král zemřel, aniž by byla sem ze Říma posud nějaká zpráva o výsledku poselstva došla, katolické duchovenstvo, jež tehdy správou metropolitního kostela bylo pověřeno, nečinilo nižádných překážek, aby královské jeho tělo v metropolitním kostele v královské hrobce bylo pochováno, ale naopak, byť samo nemohlo pohřebních obřadů vykonati, přece súčastnilo se pohřbu a sloužilo za duši královu četné mše sv. ve všech kostelích, jak jasno ze slov Řehoře z Heimburka, řkoucích: „Byl pak Jiřík pochován a doprovozen do hrobu za sloužení mší svatých od všech kněží a mnichů obojího stavu (pod jednou i pod obojí) a za veliké slávy pánů světských i duchovních, jak katolíků, tak husitů, protože všecky stejně milostivě až do své smrti chránil a bránil.“[86])

Ostatně, že Jiřík i v nejprudším boji s apoštolskou stolicí po nerozvážlivosti své při zatčení Fantinově nadále vždy velkomyslně a mírně jednal i s těmi, kdož byly v čele katolíků, vysvítá i z fakt, jež uvádí Cochlaeus, když dí: „Jiří byl tak velko-

[86]) Sr. Tomek, d. c. VII., 298.

myslným a mírným, že v té době (kdy zápasil s papežem), ani nepronásledoval katolického duchovenstva, jež v Praze a v ostatních českých městech veřejně sektě i učení Rokycanově odporovalo, jak jasno z jednání, jež v přítomnosti krále mezi pražskou kapitulou a Rokycanou roku 1465 se konalo, a že ani nepropustil z rady, úřadů a správy veřejných záležitosti ty, o nichž velmi dobře věděl, že jsou katolíky a církve římské příznivci a poslušní synové, jako byli Prokop z Rabšteina, kancléř . . . dále Jan z Rabšteina, probošt vyšehradský . . . páni z Hvězdy či ze Šternberka, z Růže či Rožmberka, ze Zajíců či z Hasenburka a j. Rady a pomoci těchto mužů užíval král Jiří i v dobách svého neštěstí.“[95]) Vždyť z toho můžeme souditi nejen o Jiříkově velkomyslnosti, ale i o jeho katolickém přesvědčení nebo alespoň o vnitřní náklonnosti ke katolické církvi vůbec. (P. d.)

A. S. Chudobka:

Útěk.

Hle, polem vlna vzruchu
ubíhá do dáli. —
Těm, kdo mě šlehali,
dnes vysmívám se v duchu.

Ó zřím je . . . demonicky
jak shlíží k oběti.
K volnosti poupěti
žádostiv zřel jsem vždycky.

Jak krutě zasvištělo
dresury bičiště. . .
Teď volné na příště
je mojí touhy tělo.

Z poupěte zkvete růže
jež vůní zalitá. . .
V marnosti dokmitá
katanů pomsty bůže.

Hle, polem vlna vzruchu
ubíhá do dáli —
Snad hudci zahráli
to konejšivě k uchu.

[95]) D. c. 438—439.

Em. Garlcann:

Šlechetná duše.

(Z rumunštiny přeložil T. B.)

(Č. d.)

Za dva dny, právě když se chystal k vycházce do města, přišla služka, oznamujíc, že ho kdosi hledá.

Vyšel ven. U dveří čekal Bulkuš. Danku rychle otevřel. Bulkuš podával mu kvapně sešit.

„Dobrý den! Měl jsem trochu více opisování," omlouval se, „proto jsem se opozdil." A chtěl ihned odejíti.

Danku uchopil ho za ruku, děkoval mu srdečně, dojat jeho velikou ochotou. Snažil se ho přiměti, aby se pozdržel, nevěděl však, jak toho dosíci.

„Prosím vás, pozdržte se aspoň chvíli."

Pojednou napadla mu vhodná myšlénka:

„Jinak nepřijmu od vás sešitu. Tady je! Prosím znovu: Pozdržte se!"

Po nějakém zdráhání dal si Bulkuš říci. Danku ho vzal za ruku a uvedl ho do salonu.

„Tak! Dobrá! A jak jste mne nalezl?"

Bulkuš odpověděl, že dotazem u jednoho studenta, který náhodou věděl, kde Danku bydlí.

Tento odešel a za chvíli vrátil se do salonu s matkou a otcem.

Otec, starší již muž, s vlasem šedivým, sčesaným nad čelem k jedné straně, šel přímo k Bulkušovi.

„Těší mne velice, že vás poznávám. Můj syn mi vše pověděl. Velice šlechetně jste jednal, velice šlechetně."

Pak zadíval se mu na chvíli do očí, potřásl mu upřímně rukou a zvolal znovu: „Velice šlechetně!"

Matka Dankova, paní tělnatá, pohybovala se jaksi ospale, jako by ji byl někdo právě ze sna probudil; mluvila pomalu, ostýchavě, vyhýbajíc se zrakům manželovým; měla ve zvyku mluviti zcela upřímně, jako malé dítě: co na srdci, to na jazyku, nejednou k nemalé mrzutosti svého manžela pana Danka staršího.

„Ať je, jak chce," pravila, „ale měl vám aspoň polovičku nalezených peněz dáti za odměnu, pane studente."

Bulkuš se začervenal:

„Ale, milostivá paní . . . !"

Muž šlehl po ní pohledem jako blesk.

„Ne, ne, velice šlechetně jednal, že ničeho nepřijal. Pán Bůh vidí s nebe všecko, on mu sám odplatí."

Maje pak před sebou neodkladnou cestu, obrátil se k studentovi:

„Doufám, že budu míti častěji potěšení viděti vás v naší domácnosti."

Potřásl mu znovu rukou a odešel.

Po chvíli zdvihl se k odchodu i Bulkuš.

„Až prostudujete sešit, pošlete mi dopisnici," pravil k Dankovi, stoje již ve dveřích, „ulice Východní č. 3."

Hned ale, jako by ho mrzelo, že prozradil svoji adresu, dodal rychle:

„Anebo, lépe ne, přijdu sám za několik dní. Ano, tak bude to lépe."

A odešel.

Dankovi však zdálo se býti slušnějším, aby ochotu přítelovu splatil svou návštěvou, třeba se jí on bránil. Za nějaký den se oblékl a vydal se na cestu. Nevěděl ani, kde jest „ulice Východní"; musil se tázati strážníka, který mu o ní pověděl. Stěží ji nalezl po dlouhém bloudění úzkými, křivolakými uličkami, plnými výmolů a prachu, v místech odlehlých a pustých, kde obyvatelé předměstí všecko smetí z domu jednoduše ven vyhazovali. Nikdy by si byl nepomyslil, že město tak úpravné jako Bukurešť, může míti ještě tak bídná zákoutí. Když došel k domku chatrnému, skloněnému na jednu stranu a jako shrbenému pod tíží střechy taškové, stěží již stál na nohou. Zaklepal na dvéře.

Otevřela mu shrbená babka s jednou rukou v bok podepřenou. Z chodby temné jako sklepení zavanul teplý, dusný vzduch. Danku mimovolně na prahu zastavil.

„Prosím, bydlí zde pan Bulkuš?"

Stařena pokývla hlavou, na niž z počátku vylézaly copánky šedivých vlasů.

„Ano, vzácný pane, tam vzadu. Jen že není právě doma. Přijde však co nevidět. Je-li libo, můžete na něho počkati."

Danku chvíli váhal, ale pak se přece odhodlal, vstoupil do chodby, šel za stařenou a vzadu, po levé ruce přišel do maličké komůrky — pokojíka to Bulkušova. Musil se na chvíli zastaviti, aby zrak jeho přivykl přítmí tam panujícímu. Okénko jako dlaň vedlo na malý dvorek plný sudů z protější krčmy, z níž až do pokojíka vnikal ostrý, zakyslý zápach hospodský.

V jizbě byla postel, stolek, na němž leželo několik knih, u dveří pak na hřebíku visel svrchník. Danku přistoupil blíže; byl to onen svrchník, v němž spatřil Bulkuše onoho zimního dne, když se za ním ohlédl. Mezitím, co ještě uvažoval o oné příhodě, vešla znovu stařena.

„Odpusťte, musila jsem postaviti třínožku na oheň. Jste znám s panem Bulkušem?"

V obličeji stařeny objevil se sladký, neočekávaný úsměv, jako parsek slunečný, jenž pronikl otvorem hustého mraku.

„Ano, jsem jeho dobrý přítel."

Stařena prohnula se ještě více v boku, o nějž opírala ruku sevřenou v pěst, a počala vypravovati, jak jest zvykem starců, kteří musí vypověděti vše, co mají na srdci:

„Jest v hodině. Dává hodiny synkovi jednoho popa. Má za to měsíčně 13 franků a ve čtvrtek a v neděli jest zván ke stolu. Mimo to píše něco tomu onomu na výdělek a tak se protlouká, chudáček."

A znovu se usmála.

Danku chtěl se dověděti více ze života svého přítele.

„A kde pak jí v ostatní dny?“

„To nevím, drahý pane. Jest chudý, ale velice řádný mladík.“

Pojednou si vzpomněla na oheň; plácla si oběma rukama na zástěru a vzkřikla, jakoby ji někdo píchl:

„Moje třínožka!“ a pospíchala ze dveří.

Za nějaký okamžik vedralo se poznovu do jizby celé mračno páry a před Dankem stanul překvapený, studem se rdící Bulkuš.

„Jak jste se mohl odvážiti vejíti do toho brlohu?“

*

Ve dvou týdnech se spřátelili, jakoby se byli znali od dávných let. Nebylo skoro jediného dne, aby se byli nesešli, nejčastěji ovšem v universitě, kam nyní Danku pravidelně docházel.

Jednoho dne pravil starý pan Danku k synovi:

„Sešel jsi se dnes s Bulkušem?“

„Ne, dnes jsem ho ani nespatřil.“

A tu otec počal vyprávěti, jak před chvíli hledaje v jisté malé kavárně jakéhosi dohazovače, spatřil tam Bulkuše, který nyní v poledne tam pil čaj. Sedl si stranou, aby ho Bulkuš neviděl. Zeptal se číšníka, a ten sdělil, že jest to chudý student, který pravidelně skoro každý den tam přichází na sklínku čaje.

Tu si Danku vzpomněl na to, co zvěděl od stařeny a pověděl to otci. Nebylo pochyby, že vyjímaje ony dva dny, kdy býval u stolu kněze, jehož hocha vyučoval, neměl k jídlu ničeho leč trochu čaje, snad jen jednou za den.

Uslyšev to starý pán, zasmušil se.

„Což, abys ho pozval k našemu stolu?“ a dodal hněvivě: „Měl's to už dávno učiniti. Já mám tolik starostí, že nemohu na všecko myšliti sám.“

Druhého dne stoloval Bulkuš v rodině Dankově. A od onoho dne přicházel častěji, ale ne tak často, jak by si byl přál přítel Danku a jeho rodiče. Jednoho večera otázala se ho paní Danku, která, jak už ženy jsou, ráda by by byla vše zevrubně věděla:

„Žijí, prosím pane Bulkuši, ještě vaši páni rodiče? Jsou zde v Bukurešti?“

Bulkušovi vypadla vidlička z ruky, chvíli nebyl schopen odpovědi, pak patrně znepokojen, odpověděl rozpačitě:

„Žijí ještě, milostivá paní, ale . . . nejsou zde . . . jsou na venkově.“

A více nevzal ničeho do úst, promluvil stěží jen tu a tam nějaké slůvko a po večeři spěšně odešel.

Po jeho odchodu pravila paní Danku:

„Zdá se mi, že se ho má otázka dotekla nějak nemile.“

Starý pan Danku se rozhněval:

„Nemohu pochopiti, Aničko, proč ty všecko na světě chceš vyzvěděti. Není pochyby, že mu tvá otázka milou nebyla. Ne-

mohlo ti napadnouti, že jeho rodiče jsou šlechetní poctivci jako on, že však jsou chudáci, jichž on dosud podporovati nemůže?“

Pan Danku vykázal děti z pokoje a pokračoval zlostně:

„A kdyby tomu ani tak nebylo, co pak ti na tom záleží, jsou-li rodičové jeho na venkově, anebo třeba i v žaláři? Mně stačí úplně a musí dostačiti i Jiříkovi za našich dnů tak vzácná poctivost jejich syna. Ale ty už jsi jednou taková!“

A starý pán, který v podobných okolnostech nedovedl se ovládati a neznal míry, když šlo o jeho rodinu, přistoupil k manželce a pravil polohlasně, dívaje se na ni zpytavě, jako by chtěl odkrýti starou jakousi ránu:

„Prohledával jsem a prozkoumával kdy já nitro tvé?“

„Ach, ušetři mne nyní!“ zvolala žena prosebně a dala se do pláče.

Pan Danku odešel z pokoje.

Od této příhody přemýšlel Danku tím více o svém příteli. A v duši své, v níž bylo něco z povahy otcovy, ale ještě více z povahy matčiny, v duši své dosud nevyjasněné nedovedl si utvořiti pravého úsudku o Bulkušovi. Bylo to po druhé, co se tak rozrušil při zmínce o svých rodičích, kteří, jak tvrdil pan Danku, byli asi ubozí chudáci, kdes v nějaké zastrčné vesničce. Ale až dosud nepodařilo se mu zvěděti nejmenšího z tajemství přítelova. Jen jednou — za večera — uklouzl mu povzdech: „Ach, příteli drahý, jak jsi šťastný, že můžeš žíti v kruhu svých milých.“ Umlkl však hned a neřekl ničeho více.

Jen zvyk jeho, vyhýbati se lidem, choditi vždy postranními uličkami, jakoby se bál, aby kohosi nepotkal, byl zřejmým znamením bolu, jenž tížil duši jeho. (P. d.)

V. Velvarský:

Hloží.

Jak pěkné květy v zeleni
i červené i bílé
mám já, když květen nelení
se červnu poddat' v síle.

A přec o hloží říkají,
že je proklel Bůh sám v ráji,
když zhřešil Adam potají,
a Eva v lidstva mají.

O hloží tolik prokleté,
jak líbě přec voní,
když dívka vínek uhněte
a Marii se kloní.

Literatura.

ČESKÁ.

Národní děkovná a prosebná pouť do Lurd pořádaná v roce 1922 Lurdským spolkem. Nákladem Lurdského spolku. V Praze 1923. Tiskl Typos v Brně. Cena 10 Kč. — Referovati o této velmi poutavé publikaci, kterou jako kytici nezapomenutelných dojmů, zajímavých náboženskosociálních poznatků a momentních obrazů z našeho i cizího života katolického pečlivě sestavila Leontina Kohnová, jest úkolem velmi příjemným, neboť lze doufati, že knize, získavší ordinariátní imprimatur a vydané pouze v 1000 výtiscích, dostane se všestranného přátelského přijetí v kruzích čtenářstva katolického a zejména v kruzích ctitelů Marianských v našich vlastech. Sám svižný způsob vyprávění, kterým podařilo se autorce velmi šťastně, vybaviti všech 117 stran knihy, jest zárukou, že nejde tu pouze o nějaké suchopárné registrování jednotlivostí pouti, která jako první spolková pouť po převratu byla vykonána za účasti Čechů i Slováků za protektorátu Msgra Dra Karla Kmetka, biskupa v Nitře a za duchovního vůdcovství metropolitního kanovníka, profesora Dra Josefa Hanuše jako skvěle representativní pouť národní, děkovná a prosebná. Pročteme-li bedlivě jednotlivá záhlaví: Štrasburk, Lyon, Paray le Monial, Lurdy, Limpias, Paříž, Remeš, zajisté že z celého sledu textů uspokojeni poznáme, kterak se zbožné mysli československých poutníků a nadšených šiřitelů vznešené myšlenky kultu Marianského, jenž jest velevýznamnou zlatou cestou k Eucharistii, podařilo navázati s katolicko-kulturními kruhy v přátelské a sympatické nám Francii tak pevné styky pro dnes i do budoucna, že toho nedocílí ani politika, ani diplomacie — a co hlavním jest při tom, že tyto srdečné styky mají nad jiné cenný ráz upřímnosti a nemaskovanosti, čehož nelze vždy říci o stycích politických a diplomatických. – Recensovaná kniha, vydaná péčí Lurdského spolku (Praha II., Jungmannovo nám. č. 20, farní úřad u P. Marie Sněžné), v úhledné úpravě typografické jest a zůstane historickým dokumentem vytrvalé a nezištné práce této záslužné korporace, vstupující letošním rokem do druhého desetiletí své působnosti pro rozkvět úcty Marianské. Zvláštní ceny nabývá tato publikace, uveřejňujíc doslovně celou sbírku kázání a duchovních řečí, naveskrz mistrně stylisovaných, pronesených poutní cestou v jednotlivých svatyních, z nichž ve mnohé snad vůbec poprvé znělo české a slovenské slovo pod klenbami chrámovými; kdo pozorně projde tímto bohatým pokladem ideovým, potěšen zapíše ve své srdce slova nitranského biskupa Dra Kmetka, promluvená u zázračné jeskyně lurdské: „V dnešnom nevereckom a hmotárskom svete je Lurd stálóm dókazom nadprirody, apologiou církve!“ — Dojemno čísti, jak tam v Lurdech, v místě všesvětově památném, vlastenecké nadšení našich katolíků dalo zazníti chorálu svatováclavskému! — A těm, kdo tak vroucně lnou k písni Marianské, těm nová — a buď nám vřele vítána — kniha Lurdského spolku na četných stránkách podává zřejmý důkaz, kterak vítězně šla Alsaskem a Francií až do Pyrenejí a ve zlatohlavých krásných dnů srpnových se odívala ta naše krásná píseň Marianská „Tisíckrát pozdravujeme Tebe . . .“, o které sám náš slavný hudební skladatel Dr. Antonín Dvořák se vyslovil, že takovéto písně nemá žádný jiný národ na světě. — Lze tedy Lurdskému spolku, o jehož působnosti velmi dobře jest informován Sv. Otec Pius XI., i k novému literárnímu počinu gratulovati a možno tedy posudek zcela svědomitě shrnouti v toužebné přání: katolíci a ctitelé Marianští, postarejte se dle hlasu srdce a jak jest mravní vaší povinností, aby Lurdskému spolku v nejkratší době nezbyl ani jediný výtisk publikace pietně sestavené a pěkně upravené — — uvítejte do svých příbytků a knihoven, nebo podejte jako milý dar příležitostný tento modrý pomněnkový květ, dýšící pravou zbožností a zbožnou úctou k Madonně Lurdské! — Čtěte knihu a povzbuďte jiné, aby ji četli — to jí bude doporučením nejlepším, neboť z ní všichni po pravdě poznáte Francii hlavně

na třech místech: v Lurdech, kde se modlí, v Paříži, kde nás s láskou a upřímně jako milující sestra přijímá — a v Remeši, kde světovou válkou zmučený pláče . . . Jan Voborský.

Jan Nepomucký, světec doby temna. List z českých dějin. Napsal Dr. F. M. Bartoš. Nákladem Kostnické Jednoty v Praze. 1921. Stran 84 Cena Kč 5·50. — Prof. Pekař shrnuje výsledek svých vývodů na str. 56 takto: „Jan Nepomucký není ani vymyšlený svatý, jenž nikdy neexistoval — ani svatý, jenž vznikl podvodem ani svatý, jenž měl zabíti v českém národě Husa a dovršiti duševní zotročení českého člověka; kdo tyto a podobné věty opakují, opakují omyly a nepravdy.". — Tato slova učencova dopadala jako balvany na hlavy českých nevěrců a protestantů. Nelze se diviti, že Kostnická Jednota ihned sháněla někoho, kdo by své péro propůjčil proti Pekařovi a české protestanty z trapné situace vysvobodil. Dr. Herben se svým zvětralým rozumem i pérem již nestačil, i získán dr. Bartoš, mladý, odvážný bojce, který nevděčnou tu práci podnikl. Zoufalý a dobrodružný podnik Kostnické Jednoty i páně Bartošův je charakterisován již obálkou, kde čteme veliký nápis: „Světec temna" a jméno nakladatele, ale na titulním listě čteme: „Jan Nepomucký" a nakladatel — neudán . . Pan Bartoš si tedy umínil dokázat: „Svatořečení Jana Nep. jest čin především církevní politiky, čin kruhů naskrze skoro nečeských, které kanonisací mučedníka zpovědi chtějí povýšiť a oslavit stav kněžský a utvrdit jeho vládu nad dušemi" (str. 51.). Tomu ovšem odporuje historická pravda. (Viz na př. Denis „Čechy po B. H.. str. 409 a j.) — Jinak je spis Bartošův proti vůli autorově dobrou — apologií sv. Jana. Dovídáte se tu, že proti svatořečení byli: Řím, arcibiskup, kapitola i někteří (němečtí) Jesuiti . . . a přece k svatořečení došlo . . Odpůrci sv. Jana už několikrát jásali, že nenáviděný světec udolán a na vždy umlčen, a zatím světec vždy znova a mohutnějl se jim zjevuje. Ironie osudu — říkáme tomu, nebo jak lépe praví žalmista: Bůh se jim posmívá. (Ž. 2.) L†gt.

Em. Žák: „Řeči o Nejsv. Srdci Páně". V. Kotrba v Praze II. 198, cena Kč 2·50. Obsah: I. Původ a význam úcty Nejsv. srdce Páně. II. Milující srdce Kristovo. III. Rozbolněné srdce Kristovo. Nová publikace pilného našeho konferenciera přináší tři krátké, průhledné, ale logicky určitý cíl sledující řeči, které snášejí léky pro zraněnou duši věřící, jak z říše nadpřirozené, tak i filosofie, poesie a umění. Jsme přesvědčeni, že naši kazatelé po nové Žákově knížce s radostí sáhnou a že jim výborně poslouží. Doporučujeme!

Stará Boleslav, průvodce po nejstarším poutním místě čs. republiky. Napsal kan. Jan Pauly. Věstník Matice Staroboleslavské jako první číslo přineslo spisek o 47 stránkách, úhledného zevnějšku, ve prospěch poutního místa. Obsahuje stručné dějiny, popis, památnosti, informace pro poutníky a modlitby k sv. Václavu a P. Marii. Čeho třeba pro návštěvníky St. Boleslavi, to zde čtenář nalezne. Spis ozdoben vhodnými illustracemi. Druhé vydání přinese jistě i litanie k P. Marii a stručnou Křižovou cestu, kterou zde poutníci konají. Členové Matice St. Bol. platí: zakládající 1000 Kč, činní ročně 20 Kč, přispívající 10 Kč.

B. Konařík-Bečvan: **Legenda**. 1923. Illustroval F. Duša. Vydala Čsl. akc. tiskárna v Praze. Cena 10 Kč. Konaříkova kniha jest vlastně drama o 7 jednáních, ale autor jistě měl na mysli, že bude spíše čtěna, než dávána na jevišti. I tu by působilo, když by překonala všechny obtíže jevištní. Děj vzat ze středověku, ze života světice Mariny, která nepoznaná prožila dívčí věk v mužském klášteře jako mnich. Mnoho prodělala, žalu i radosti, mnoho vytrpěla pro lásku ke kříži. Čiší tu vůně středověku. Osoby jsou pěkně kresleny: Marina-Marin, včelař, přísný opat, bratři v kláštěře a jiní. Je tu mnoho lyrismu, dramatické síly, mnoho kresťanské síly. Rozuzlení ku konci úchvatné. d.

Louis Hémon: **Marie Chapdelainova**. Román. Z francouzského přeložila Maryša Šárocká-Radoňová. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena 15 Kč. — Tato kniha mladého autora, jenž minulého roku v Kanadě rozdrcen byl vlakem, došla ve Francii velikého rozšíření — 650:000 výtisků. Byla odmě-

něna cenou akademie. Její děj odehrává se v Kanadě, v zemi stále téměř zaváté sněhem, lesnaté, se zamrzlými řekami. Obyvatelé její jsou samotáři, dřevorubci, kteří sotva vzdělali kus země, jdou dále do pralesa. K nim náležela rodina Chapdelainova s dcerou Marií, krasavicí těchto samot. Zde vyrůstala neuměle, cítila s krajem, zamilovala se a snášela ztrátu milence svého. Byla hluboce nábožensky založena. Autor líčí, jak se modlila, s otcem jezdila daleko do kostela. Její churavou matku zaopatřuje kněz, jenž jest těmto lidem i rádcem. Marie mohla opustiti polodivoký kraj, ale zůstala. Tento román liší se od mnohých francouzských milostných románů plných manželské nevěry. Lze jej odporučiti do každé knihovny. A. D.

Selská svatba, obžínky, posvícení. Dle starých obyčejů a zvyků upravil Eman Prexler. Nákladem Sekretariátu Republikán. svazu dorostu čsl. venkova v Praze. — Mysl lidská i při nynější jednoduchosti a střízlivosti ráda zalétá do minulosti, kdy panovaly národní obyčeje, které spestřovaly život na venkově. Byly to svatby, obžínky a posvícení se starými zvyklostmi. Popisy jejich vyšly (Beneš M. Kulda) i jako informační knížky pro pořadatele. Prexler je hned upravil jako divadelní představení. Sepsány jsou dle pamětníků ve Stražově a Opálce, hrány prý na rozličných (místech při národních slavnostech. Ku zpěvům uvedeny nápěvy. Staré tance podolák, manžestr) nejsou všudy známy. Jsou z Klatovska. Pěkně by se divadlo podobné vyjímalo v přírodě.

Žofka má známost. Napsal František Čech. Tomanova „knižnice lidová", svazek 1., ve Žďáře na Moravě. 1923. Str. 128. Cena 5 Kč. — J. Toman, knihkupec na moravské vysočině ve Žďáře, počal vydávati Lidovou knižnici. Otevřel ji románkem našeho známého umělce-beletristy Františka Čecha, vrchního pošt. oficiála v Praze. „Žofka" byla napsána roku 1914 a vycházela téhož roku v brněnském měsíčníku „Náš Domov". „Žofka řadí se čestně k románům, jejichž dějištěm jest naše Matička, zlatá Praha. Od počátku až do konce odehrává se děj „Žofky" buď v tomto městě nebo v jeho okolí, jako v Roztokách, Dobřichovicích, v Karlově Týně. Celou knihou vane svěží, naše, lidové ovzduší, otec hrdinky, pražský domácí pán, kupec Malimánek, vlastní zdatností přivedl to z ničeho k něčemu. Jest starosvětský, svérázný, konservativní muž, žil stále za svým kupeckým pultem, proto jest bezděčně nucen, když se dcera proti jeho vůli zamilovala do učeného pána, poopraviti některé ze svých sice dobrých, ale přece jenom pro naše doby zastaralých názorů. Dcera uviděla totiž na kupeckém bále mladíka, který ji okouzlil. Co vše prodělali oba, jejich matinka, která jim přála, co se jim vše postavilo do cesty, jak statečně a vytrvale bojovali, hájíce svou mladou lásku, všecko poutavě líčí vzácně lahodné Čechovo péro. Románek zalíbí se všem, ale především měly by ho čísti ve svůj vlastní prospěch naše statné děvy, „Orlice" a články jiných našich lidových spolků. Spisovatel zařadil velmi uměle do děje mnohé dobře míněné rady, jichž žádná čtenářka nepřehlédne, protože jsou podány ve vypravovací, zábavné formě. U umělce, jakým jest povídkář František Čech, rozumí se samo sebou, že má vytříbený sloh, líčí vše poutavě, napjatě, děj, zauzlení, překážky podány zajímavě, čtenář přečte celou knihu s neutuchajícím zájmem od počátku až do posledního řádku.

Ignát Zháněl.

Dr. Em. Rádl: **Co soudím o spiritismu.** V Praze 1922. Stran 24. Cena Kč 2·20. — Dne 13. ledna uspořádali „volní myslitelé" debatní večer o spiritismu. Schůze měla se konati o půl 8. hod. več., ale již ve 4 se posluchači scházeli. Velká síň byla brzy přeplněna a venku v mrazivém počasí tísnily se massy, i uspořádán pro ně ještě tábor (!) pod širým nebem. Mezi posluchači je mnoho dam a menších úředníků, ale také pražských umělců, lékařů, žurnalistů a j. — Dr. Rádl projevuje obavu, že tito intelligenti, kteří „žvaní o budhismu, pantheismu a o potřebě nějakého nového náboženství, je nakažena spiritistickým jedem". Úsudek Rádlův o spiritismu je tento (str. 20): „Spiritismus není docela žádnou filosofií — má se k filosofii jako se má čarování k medicině; spiritismus je blud, je pověra a zavádí v nevědomost." Spiritismus je nebezpečím civilisace. Literatura spiritistická, již jsou dnes přeplněny výkladní skříně našich knihkupců je

„nesnesitelně jednotvárná, není v ní potuchy po nových myšlenkách, po nějaké filosofii, poesii, náboženství a stylu.“ „Spiritisté uznávají sami, že jejich experimenty jsou bezcenné.“ (16.) A proč nepromluvila věda už dávno? Dr. Rádl praví, že věda spiritismus jako kejklířství odsoudila, ale nám se zdá, že to neučinila včas a dosti rázně a pak mnoho zla způsobilo, že i „vědci“ a spisovatelé mluvili o spiritismu jako o věci vážné (Zöllner, Steiner, Bergson, Maeterlinck, Velenovský a j.). Velikou vinu dáváme žurnalistice, která ke všemu mlčela, vidouc, že se to líbí; proti křesťanství a náboženství vůbec bylo vždy odvahy dost, ale proti bludu (a to tak škodlivému) skoro nikdo se neozval. Ovšem případ prof. Pekaře v otázce svatojanské nám praví, že není vědcům a tisku radno plouti proti proudu. — Co učinil prof. Rádl, to měly dávno již učiniti autority všech vědeckých oborů. Co s národem, který je prožrán spiritistickým jedem! — Názory prof. Rádla o zázracích (str. 17.), jsou jednostranné, racionalistické; doufáme, že ve své poctivé snaze o vítězství pravdy bude se říditi později zásadou: audiatur et altera pars. L†a.

Nové skladby pro housle s klavírem. V nové, tak rychle zpopularisované hudební sbírce Edition Neubert, vydávané hudebním závodem A. Neubert v Praze, Hybernská 12, vyšlo zase několik novinek, které jistě rázem dojdou popularity a budou hrány nejenom pro zálibu, ale i na spolkovém a koncertním podiu. Jsou to skladby Jana Buchtele pro housle s průvodem klavíru, z nichž na prvém místě jmenujeme melodickou „Humoresku“ (Ed. N, č. 143 za Kč 6·—), dále pak jemné „Arioso“ (Ed. N. č. 181 za Kč 6·—), oduševnělou „Poéme“ plnou citu, skvostné melodie (Ed. N. č. 182 za Kč 6·—) a posléze krásnou vzpomínku „Souvenir de Belgrade“ (Ed. Neubert N. č. 180 za Kč 7·50). Všechny skladby upoutají každého a hráčům nepůsobí obtíží; v Praze jsou dnes repertoirním číslem a při přednesu žádáno vždy jejich opakování.

Dýcháte správně? Účelem dýchání je výměna vzduchu v plících, čímž máme dodati tělu denně asi 500 *l* kyslíku a odvést asi 430 *l* kyseliny uhličité. Zdravý člověk koná za den asi 20.000 vdechů. Plícemi prochází denně asi 100 hektolitrů vzduchu. Povrchním dýcháním zmenší se příjem kyslíku k odvádění kyseliny uhličité a nastanou poruchy ve zdraví. Kyslík je život, čilost, kyselina uhličitá je smrt. Poučení o správném dýchání najdete ve spise prof. Jana Svozila „Dechová cvičení základem zdraví a dlouhého věku“. S 22 obrazy za Kč 4·50. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert Praze.

Novodobé pěstování révy vinné. Napsal prof. Lad. Čech, ředitel zemské ovocnářské školy ve Vizovicích. Vydalo zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze (za Kč 4·—). Autor odborník na slovo vzatý pokouší se na základě své mnohaleté prakse řešiti některé z aktuelních otázek vinařských, pročež jsme pevně přesvědčeni, že vzbudí knížka ta jistě velkou pozornost hlavně v našich kruzích vinařských i ovocnických. Pojednává se v ní o degeneraci révy vinné, o příčinách neúrod, zvýšení výnosu vinic a zabezpečení sklizně, o amerických révách, jejich křížení a upotřebení a j. Knížka je velmi elegantně vypravena.

A Devoile: **Paměti venkovského faráře.** Přeložil Bohumil Kyselý. Tiskem Československ. akciové tiskárny v Praze. Cena Kč 31·—. Stran 334. — Život kněze vylíčen od jeho vysvěcení až do smrti, od prvotin, vstupu do duchovní správy, katechisování maličkých, farářování, působení ve spolcích a bratrstvech, studium, touhy často zmařené, poměry v obci, žaly i útěchy a posléze odpočinek. Tyto a jiné stránky kněžského života jsou rozebrány, úvahami doloženy, příklady rozmnoženy. Už prvé hodinové kázání mladého kaplana s jak různým potkalo se výsledkem, některým posluchačům vadil jeho větší nos. Tu a tam jsou úsudky poněkud ostré při horlivosti pisatele, jenž všechno také sám zažil. Kniha především pro kněze k vážné četbě. Úprava jest moderní, vkusná. Titulní obraz od Relinka. Liga † 12.

H. Rider Haggard: **Allan Quatermain.** Africký román. Z angličtiny přeložil Karel Weinfurter. Cena Kč 32·— Vydal B. Stýblo v Praze. — Román jedná o dobrodružstvích a objevech ve společnosti sira Henriho Curtise,

kapitána Johna Gooda a Umslopogaase. Tato společnost v touze po afrických dobrodružstvích a divoké přírodě vydala se do krajin, kde posud bělochova noha nestanula, kdesi u perského zálivu kmene skoro bělošského, kde vládnoucí princezna vzala si Curtisa za muže a udělala ho králem. Z toho vznikla občanská válka, než Curtis zvítězil nad stranou druhé princezny. Román plný dobrodružství, napínavý, svižně podaný, s některými poklesky překladatele. Tento v dodatku dokládá, že je to román okkultismu, totiž symbolické vylíčení mystického vývoje vnitřního člověka. Kdo se nezabývá tímto směrem, i pro toho zůstane spis zajímavým románem.
Liga † 12.

„Ludmila", sbírka zábavné četby pro český lid vydávaná Cyrillo-Methodějskou knihtiskárnou Václ. Kotrby v Praze, za redakce vdp. Jana Pauly-ho, přinesla v 1.—2. svazku XXIV. ročníku román Frant. Čecha „I ty, synu můj?". (208 str.). Spisovatel, jenž vydal již několik poutavých obrázků, líčí tu hlavně život horlivého kněze Ledvinky, faráře ve Svízelicích. Byv ustanoven duchovním správcem pro tuto ne právě nejlepší pověsti se těšící osadu, sešel se v Brně s paní Bartochovou, u níž jako student bydlil; té nabídl místo hospodyně, která přivedla též osiřelou svoji vnučku Julii. Ale právě tato dívka jest kamenem úrazu — neboť špatní lidé považují ji za dítě kněžské. Farář ví sice o této podlosti, ale ve své šlechetnosti jest povznesen nad tyto na ctl utrhače, než aby se proti nim bránil; že tím chyboval, uznal zvláště tehdy, když otčím studenta Jana Strachoty, o něhož po celá studia se staral, vmetl mu tuto urážku v tvář. Ježto i Jeník zdál se tomu věřiti, pronesl tehdy farář ona slova: „I ty, synu můj?", při nichž upadl do mdlob, jak hrozně na něho ta rána působila. Ale zotaviv se, pracoval opět ku blahu jak věčnému, tak časnému svěřených oveček a bohudík, mnohé učinil opravdu šťastnými, na př. myslivcovou, její švagrovou, syna mlynářova, industriální učitelku ovšem i jejich celé rodiny, jež mu také zůstaly vděčnými až do smrti. Zvláštní zálibu však měl v podporování chudých, ale nadaných jinochů, jichž několik na své útraty dal studovati. V dřívějších letech bylo takových mecenášů mezi kněžími hojně! V dnešní pokrokové době obyčejně černým nevděkem taková podpora se oplácí . . . Cizí výrazy měly by vždy býti hned vedle přeloženy — jet „Ludmila" pro lid!
Jos. Fabian.

FRANCOUZSKÁ.

L'Institut catholique á Paris. Ve francouzských časopisech čteme, že v Paříži bylo dne 30 listopadu 1922 roční shromáždění biskupů-ochránců katolického ústavu v Paříži. Kardinalové Dubois (Dyboa), Lugon (Lison) a Touchet (Tuše) byli přítomni s 20 biskupy. Biskup Baudrillart (Bodrilljár) podal celkový přehled o stále vzrůstajícím prospěchu katolických ústavů. V posledním studijním roce vstoupil počet studentů na 1076, z nichž bylo 73 cizinců. Pro tento studijní rok 1922—1923 jest 1123 studentů, z nichžto je 78 cizinců. Ženských studentek je 312 zapsáno pro různé odbory, mimo to 486 studentek, studujících speciální nauky. Bohosloví studujících je 49, z nichž je 8 cizinců, 20, z nichžto 5 cizinců, učí se na tomto ústavě orientálským řečem, 24 kanonickému právu a 118 filosofii. Tento čistě katolický ústav prospívá znamenitě.
Josef Šeřík-Vitínský.

VLAŠSKÁ.

Republica San Marino. V časopise „Monte Titano" čteme, že republika San Marino je nejmenším státem v Evropě. Leží ve střední Italii, má 14.000 obyvatelů a její plocha obnáší 61 □ kilometrů. Republika San Marino je již okrouhle 1500 let samostatným státem. Hlavní město téhož jména leží na třech vrcholech 743 m vysoké hory, znamenitého to Titánského vrchu. Každý vršek tohoto pohoří jest korunován jednou věží. Zakladatel této republiky byl jistý Marino z Arbe v Dalmacii, kdež byl pro svou křesťanskou víru pronásledován a uteki se do Rimini, zde se zabýval tesáním kamene. Nalezl výtečný druh kamene. I usadil se na tom místě a hlásal v okolí křesťanství. Jedna z jeho následovatelů, vzešená šlechtická paní, zvaná Felicita, jížto pohoří toto náleželo, darovala je Marinovi. On

pak postavil zde kapli, později založil farnost, která se ustavičně rozšiřovala a počátkem pozdější republiky se stala. Zařízení a správa této republiky jest zvláště pozoruhodnou. Abychom neubrali zde místa, řekneme toliko, že správní moc spočívá na dvou mužích, zvaných „Capitani Reggenti", kteří šest měsíců mají moc republiku spravovati a teprve po 3 létech opět mohou býti voleni. Na 1. dubna neb 1. října, dní to před volbou nových kapitánů-regentů, lze navštěvovateli této republiky procestovati čarovná místa a viděti malebný, středověký kroj těchto obyvatelů. Co se týká obrany země San Marino, musí každý zdravý občan od 16 do 55 let sloužiti, vyjma studující. Šedesát z nich nosí široký, modrý co obloha stejnokroj a v době nepokoje jsou voláni ku potlačení veřejného pořádku. Úplný počet těchto karabinierů jest 38 důstojníků a 950 mužstva. Náboženství celé republiky jest římsko-katolické. Republika se dělí na 8 farností, z nichž jest 6 pod biskupem z Montrefeltris a 2 pod biskupem z Rimini. Vyučování stojí tam na vysokém stupni. San Marino má dočela znamenitý vývoz, zemědělství a vinařství jest velmi výnosné. Občanské sňatky jsou tam neznámy, pouze církevní sňatky jsou dovoleny. Pokud víme, jsou též v Nizemsku, v Belgii a v Anglii konsulové republiky San Marinoské.

Josef Šeřík-Vitínský.

ARABSKÁ.

„Džibuti", časopis v arabském jazyku psaný, seznamuje nás s obchodem otroků v Abesinii. Pisatel oznamuje, že v Jižní Abesinii v celém kraji 300 mil jest úplně bezlidno a země spustošena otrockými honáky. Tuzemci z části byli povražděni a z části do otroctví zaprodáni a to od té doby, co zemřel císař Menelik. Většina těchto otroků byla zavlečena do přístavu Tajura a francouzského Somalilandu, proti Arabii a zálivu zvanému Aden. V posledních letech, od smrti císaře Menelika, roku 1912 započala honba na otroky s veškerou zuřivostí poznovu v této zemi. Při smrti tohoto monarchy byla největší část Abesinie anarchii v šanc vydána. Guvernéři této bohaté jižní části země užívali svých úřadů, aby se sami obohatili. Za panování Menelika byli přemožení černošští kmenové v Jižní Abesinii, ovšem za otroky považováni, však ze svých příbytků neodváděni. Při smrti Menelikově nastala změna. Každý místní guvernér tamější prodal obyvatele svého kraje a to co nejdříve, takže nyní z osady Kenia možno cestovati na sever po celé Abesinii, aniž lze živé duše potkati. Dříve byla Abesinie jako úrodná zahrada, teď leží tam kostry na slunci k vybílení a jsou svědky pozůstalostí lidských obydlí a dřívějšího blahobytu. Vylidněný kraj rozprostírá se z Jeren (Dembira) v Abesinii až do Taposa v Sudané 120 mil přes hranici, až po britské území. Všichni dřívější obyvatelé jsou pobiti, aneb na sever do vlastní Abesinie zavlečeni a později, když jich v Abesinii nemohli potřebovati, zavlekli je do Arabie, v níž před několika lety též živý obchod s otroky existoval. Tato země jest nyní tolik zchudlá, že guvernéři sotva daně dostávají, aby svému vrchnímu pánovi v Addis Ababa, dlužné podatky byli s to zapraviti. Před málo ještě lety poslali guvernéři ukořistělé a z vlastního obvodu pocházející otroky svému „Nejvyššímu Pánovi", aby takto své daně mohli zaplatiti. Nyní vzalo to konec. Proto usilují, aby nové příjmy nalezli a obracejí zraky na britské území, kdež vidí tisíce tuzemců žijících v pokoji a blahobytu, obklíčené svými pozemky a dobytkem, chráněné pouze malou skupinou bělochů s pomocí černé policie, hrstkou to lidí, které lze snadno překonati. Tento stav nemůže býti dlouho trpěn. Abesinieři mohou dobře organisovanými vpády do britského území vpadnouti a znovu s otroky obchodovati. V přístavu Djibouti jest již francouzský patrolní parník k překažení obchodu s otroky mezi Abesinii a Arabii. Než co zmůže takový parník? Pisatel připomíná Lidovému Svazu, aby užil všemožných prostředků proti obchodu s otroky.

Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Lebensinnerungen des hl. Ignatius von Loyola. Nach dem spanisch-italienischen Urtext übertragen, eingeleitet und mit Anmerkungen versehen

von Alfred Feder S. J. XI. 139 str. Verlag Kösel & Pustet, Regensburg 1922. Zákl. cena neváz. M —80, kart. M 1·25.

2. **Aus dem Geistlichen Tagebuch des hl. Ignatius von Loyola.** Nach dem spanischen Urtext übertragen, eingeleitet und mit Anmerkungen versehen von Alfred Feder S. J. VII. 127 str. Verlag Kösel & Pustet, Regensburg, 1922. Zákl. cena neváz. M 1·60, kart. M 2·—.

3. **Des hl. Ignatius von Loyola,** Stifters der Gesellschaft Jesu. Geistliche Briefe und Unterweisungen Gesammelt und ins Deutsche übertragen von Otto Karrer, S. J. VIII. 298 str. Freiburg im Breisgau, Herder, 1922. Kart. Kč 16·80

Doplňkem k českému překladu Duchovních cvičení sv. Ignáce z Loyoly (nákl. Hlasů Svatohostýnských, na sv. Hostýně na Moravě, neváz. 20 Kč, váz. 24 Kč), v tomto časopise recensovanému, bychom potřebovali česky ještě knihy, jež zde uvádíme v německých překladech. Spisy velkých svědců jsou si mnohdy navzájem nejlepším komentářem v tom smyslu, že uvádějí hlouběji a účinněji ve smýšlení spisovatelovo, než by to cizí výklad dovedl; to platí i o sv. Ignácí, muži paucarum veritatum, které se v jeho spisech znovu a znovu, jinak a jinak osvětlují.

1. Málokdo u nás ví, že máme zachovány vzpomínky sv. Ignáce z doby od jeho obrácení až do založení řádu v Římě (1521—1540). Vypravoval je nedlouho před smrtí, v letech 1563 a 1555 P. Ludvíku Gonzálezovi po mnohých a důtklivých prosbách jeho tehdejších duchovních synů, zvláště P. Jeronýma Nadala. Viděli, že v Ústavě Tovaryšstva od sv. Ignáce založeného a ve způsobu života od něho stanoveném je mnoho odlišného od jiných řádů, a chtěli to míti na všecky časy jako dotvrzeno a upevněno vypravováním, jak jej Bůh v duchovním životě vedl. Tím, že Otec opravdu založí Tovaryštvo, odůvodňoval P. Nadal své přání. Po dlouhém zdráhání a mnohých úvahách před Bohem sv. Ignác svolil. P. Gonzáles si dělal hned kratičké poznámky, které pak obšírně (měl znamenitou paměť, rovněž i sv. Ignác) diktoval písaři, z daleko většího dílu španělsky, jak sv. Ignác vypravoval, ale z části italsky, poněvadž neměl tehdy španělského písaře. Je to obraz psychologického vývoje velkého světce, který se učí pro sebe a pro jiné bolestnými zkušenostmi v duchovním životě a vedením Božím.

2. Deníky svatých, které psali jen pro sebe, jsou veliká pomůcky k poznání jejich vnitřního života s nadpřirozené stránky. Sv. Ignác si asi vždy pečlivě zaznamenával hojné milosti a osvícení, kterých se mu dostávalo, ale před smrtí vše zničil. Zachovány jsou, jen šťastnou náhodou, dva sešitky z doby, kdy psal Konstituce Tovaryšstva. Nahlížíme jimi do denního pořádku sv. Ignáce, jeho prací a obtíží, ale zvláště do jeho duchovního života: vidíme jeho vnitřní modlitbu, přípravu na mši sv., díkůčinění po ní, hojné milosti, i mystické, které mu Bůh při tom všem uděluje a jež on si jako poklad schraňuje, ale při tom všem opět a opět vyjádřenu zásadu, že plnění vůle Boží je nad všecky útěchy nemystické i mystické, a že to, co se v duši neobyčejného děje, nutno pečlivě zkoumati podle pravidel k rozlišování duchů.

P. Feder podává obě památky na sv. Ignáce v pěkném, pečlivém německém překladě s dobrými, vysvětlujícími úvody a poznámkami.

3. Ve velké sbírce Monumenta Historica Societatis Jesu vyšlo dvanáct svazků korrespondence sv. Ignáce. P. Karrer podává z ní krásný výbor. Jeho znalost pramenů se jeví všude; ne nadarmo mu bylo i k této práci, že vydal před tím kritický životopis sv. Františka Bordiáše, současníka a druhého nástupce sv. Ignáce v řízení Tovaryšstva, pozoruhodnou knihu v současné hagiografické literatuře (Der heilige Franz von Borja, General der Gesellschaft Jesu. Von Otto Karrer S. J. Freiburg im Breisgau, Herder. 1921. XVI. 442 str.). Každý list předchází dobrý historický úvod a výklad; svým obsahem je to vzácná kniha asketická. J. Ovečka S. J.

Don Bosco. Nach Filippo Grispolti bearbeitet von Friedrich Lama. Herder. 1922 8° stran VIII a 332, nev. 46 M, váz. 56 M.

Italský kněz, Jan Bosco ztrávil skoro celý svůj kněžský život v Turině. Zemřel 31. ledna 1888, tedy poměrně před málo lety a přece jím založená kongregace pro zanedbalou mládež „Salesiáni" jest již rozšířena po celém světě. Nyní čítá přes 4000 kněží, kteří působí v 1246 domech, v nichž vychovávají 145 tisíc hochů; asi tolikéž (4000) Sester též jím založených a „Sestry Marie Pomocnice" pojmenovaných působí v 1691 domech a vychovává 154 tisíc dívek. Bosca nazývají největším lidumilem, nejproslulejším moderním sběračem a rozdávačem almužny, zázrakem uplynulého století.

Pramenů k Boscově životopisu jest příliš mnoho. Sám papež Pius IX. vyzval jej dvakráte, aby co nejobšírněji popsal své paměti, což také učinil, ale toliko do roku 1870. Něco z toho vybral Boscův žák Don Lemoyne a vydal v devíti svazcích, kromě toho sestavil Boscův zevrubný životopis ve dvou rozsáhlých svazcích. I pro další život Boscův není nouze o spolehlivé prameny, jeho žáci napsali všechno, co zasluhovalo, aby bylo uchováno budoucím.

Není potřebí zmiňovati se tuto šířeji o Boscovi, pravém hrdinovi obětavosti, protože popsal ve „Vlasti", v ročníku pátém velmi obšírně jeho život nebožtík učitel Flekáček. Doporučujeme tuto četbu co nejvřeleji, což platí také o knize tuto oznámené, která jest v mnohém doplňkem ku článku ve „Vlasti". V některých částech jest Flekáček obšírnější než Grispolti — Lama, který se mnohých věcí toliko zkrátka dotýká, jistě pouze proto, poněvadž nakladatel nařídil, aby kniha byla pokud možno nejstručnější, ale jistě ku své škodě.

Každý čtenář mnoho poučí se z této knihy, řečníci duchovní i světští najdou v ní pravou spoustu nejvybranějších příkladů a myšlenek, jichž s prospěchem použijí. Referent počítá četbu této knihy, jakož i práce Flekáčkovy ku svým nejmilejším vzpomínkám. Ignát Zháněl.

Unser bester Freund. Erwägungen für den Herz Jesu Monat Von Christian Pesch S. J. 1920, nákladem Herdera ve Fryburgu, 12°, stran VIII a 324, cena nev. 11·40 M, váz. 15 M.

Není sice v žádné literatuře nedostatku pomůcek o pobožnosti božského Srdce Páně, ale je přece každé vhodná vítaná. Mezi ty patří třicet rozjímání, jež vydal učený jesuita Kristián Pesch, jejž nutno rozlišovati od stejnojmenného P. Tilmanna Pesche. P. Kristián patří mezi nejlepší žijící dogmatiky, jeho devět svazků čítající dogmatika, vyšlá dosud v pěti vydáních, ač vyšlo kromě tohoto většího vydání i menší o čtyřech svazcích. Vydal i jiné vědecké, vesměs u odborníků velmi vážené knihy. Je jistě svědectvím velké duševní vyspělosti, když takový prvotřídní odborník a učenec věnuje se duchovní správě a podává tuto třicet rozjímání o těžkém thématě o Srdci Páně.

V úvodě praví, že svobodu nyní udělenou a zavedenou zmoho se nepřátelství proti Bohu, Kristu i církvi, čemuž nutno čeliti, doporučí prohloubení úcty k Srdci Páně. Podává více náčrty než vypracovaná kázání. Themata má svá, odnikud vzatá. Prvních třináct vždy logicky v několik bodů rozdělených projednává Ježíše z různých hledisk jako našeho přítele; je na př. přítel moudrý, nejlepší, nejšlechetnější, osvědčený, nepostrádatelný; asi tolikéž rozjímání má za předmět starosti Srdce Ježíšova, na př. o slepotě lidí, o lhostejnosti ohledně spásy, o nenávisti světa, o malé horlivosti jeho přátel. Poslední čtyři mají tato themata: „Prosba našeho nejlepšího přítele, Srdce Jež. útočiště všech, Jeho zaslíbení, Buďmež jednoho srdce s Ním."

Používá často výroků velkých vědců, jež podává srozumitelně, mnoho cituje písmo, příkladů nemá. Není nikde suchopárný, vždy má praktický smysl a cíl před očima. Každý, kdo hledá něco z tohoto oboru, najde v této knize výborného rádce. Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Cena na nejlepší spisy. Ministerstvo školství a nár. osvěty vypsalo státní cenu 5000 Kč na nejlepší slovenské dramatické hry (pro Bratislavu). Česká zemská péče o mládež na Moravě v Brně (Falkensteinerova 6) vypisuje 2000 Kč na aktovku z dětského života ke školním slavnostem. (Do konce července 1923). Na vynikající spisy, českým jazykem psané od spisovatelů na Moravě žijících odkázal Pavel Perka 50.000 Kč. Nadaci povede Matice Moravská.

Nepříznivé poměry knižního trhu. „Hlídka" udává některé příklady. Vědeckou revui „Athenaeum" začal minulého roku vydávati St. Minařík v Praze. Podnik byl doporučován, list zaslán knihovnám, profesorským spolkům, veřejným ústavům, a přihlásilo se 121 předplatitelů. Týž počet došel přihlášek o volné a redakční výtisky. — Počátkem r. 1920 založeno „Dědictví Husovo" a vydalo „Jihočeskou čítanku" a Holečkovo epos „Sokolovič". Přihlásilo se 96 členů, což jest na „národ Husův" (!) opravdu málo — za to pornografický román Marquerittův, za nějž vyloučen byl spisovatel z franc. Akademie, současně vydán ve trojím překladě.

Na sjezdu mládeže 16. května bylo konstatováno, že Sdružení čítá 698 skupin o 25.000 členů. Orgán „Dorost" čítá 11.000 výtisků.

Ministerstvo zakázalo v trafikách prodej a vystavování literárního braku, jako povídek o Indiánech, detektivních atd.

Výstava francouzského umění XIX. a XX. století v Praze v květnu ve výstavních sálech Obecního domu. Výstava tato, pořádaná S. V. U. Mánes, je velikým dílem, které vyžadovalo dva roky příprav a svým významem přesahuje hranice republiky československé, neboť vystavený soubor prací vzbudil svou bohatostí, výběrem a úplností čilý zájem ciziny. Zastoupena díla pro umělce a celá umělecká hnutí nejvýznačnější, od Davida a Rude-a až po dnešní moderní výtvarné směry. Obsahuje slavné francouzské malíře v bohatých kolekcích ze všech vývojových fásí jejich tvoření. Tak Ingres 6 obrazů (mezi nimi poslední akvisice Louvru, portrét Mme Narcotte de Saint-Marie), Delacroix (8) s „Krveprolitím na Sciu", 12 Corotů krajinářských i figurálních, Courbet (8) a Daumier (7), Manet (4) s proslavenou „Číšnicí", Monet (7), Toulouse-Lautrec, Puoi de Chavannes (5), Degas (5) a Renoir (12), Seurat (12). Dále jest tu 13 Cézannů (Montagne St. Victoire, Jas de Bouffan, Nana, Stan a j.), Paul Gaugin (8 obrazů z bretaňské a tahitské doby) van Gogh (5), sedm prací celníka Henri Rousseaua. Skupina fauvistů v čele s Matissem (10), Friesz, Vlaminck (7), Dufy atd., pak skupina Derain (7), Braque (9), Picasso, dále Rouault, M. Laurencin a Irene Lagut, Modigliani, Utrillo, skupina Segonzac, L. A. Moreau, Dufresne, Marchand, Lotiron a družina Druetova Ch. Guerin, Laprade, Flaudrin a j., konečně Kisling, Galauis, R. Mortier, Bissiere, Leger, Lurcat a purista Ozenfant. Sochařství je representováno jmény Rude, Houdon (5), David d'Angers, Burrye, Carpeaux (4). Rodin zastoupen 9 pracemi, Bourdelle (4), Bernard (6), plastika malíře Renoira, Msillot, mlle. Poupelet, Despian, z moderní plastiky Duchamp-Villon, H. Laurens a Zadkin. Celkem shromážděno jest více než 300 obrazů a 70 plastik, tedy největší výstava francouzského umění, která kdy byla za hranicemi a soubor i pro Paříž senzační. Obrovský tento podnik umožněn byl mravní i hmotnou podporou vlád francouzské a československé.

Concourtova literární cena. Soudcové, kteří každoročně udělují literární cenu, založenou bratry Edmundem a Julesem Concourt, již častěji překvapili francouzskou veřejnost, udělivše cenu, která obnáší 5000 franků, do té doby naprosto neznámému románopisci. Podobně stalo se posledně roku 1920. Cenu obdržel prostý venkovský učitel Ernest Pernochon, jehož si privilegovaná, pařížská kritika nepovšimla, o jehož románu nikdo se

v novinách nezmínil. Všechen svůj dosavádní život prožil ve venkovské obci Deux Sévres a jeho nyní vyznamenaný román „Méne“ je jednoduchá venkovská událost, která byla sice nabídnuta několika pařížským nakladatelům, ale ode všech odmítnuta. Nyní je vystavena ve výkladních skříních všech pařížských knihkupectví a mnoho se kupuje. Pařížští kritikové mlčí, neboť v románu není nic pařížského, napsal ho venkovský člověk, vyšel kdesi v zastrčeném městečku venkovském, jedná o venkově, ba pisatel vůbec dosud nebyl v Paříži. Něco takového přece kritik pařížský neodpustí.

Ignát Zháněl.

Z našeho života.

Úmrtí. V Kyšperku zemřel a slavně byl pohřben Josef Pícha, katecheta a pořadatel hádanek v různých časopisech, byv raněn mozkovou mrtvicí na schodišti školy, kde dlouhá léta vyučoval (asi 22 roků). Pícha se narodil roku 1878 a vysvěcen byl r. 1901.

P. Josef Brázdil, farář a děkan v Osvětimanech, zemřel. Pohřeb byl v Osvětimanech ve středu 16. května. — Děkan Brázdil byl známou osobností. Byl činným také veřejně a publicisticky. Byl to kněz zanícený pro blaho církve i vlasti.

Dne 8. června zemřel v Praze **Josef Jiruš**, katecheta, soďál Marianský, fedrovatel „Echa z Afriky“, kulturní pracovník v Klubu duchovenstva strany lidové, ve spolcích, organisator dětských besídek, vzdělavatel Orla v Holešovicích. Narozen r. 1880 v Miroticích a tam nyní slavně pochován.

Pavla Maternová roz. Škampová zemřela 19. dubna. (Narozena 1868 v Praze). Psala pro mládež „Knížka od Ježíška“, „Našim miláčkům“, „Mladost-radost“, „České Klasy“ atd. Také překládala z polštiny.

Šedesátiny oslavoval 2. června **P. Brunn Bárta** v Plzni, Dominikán, mezi jiným činný v katol. spolcích a organisacích, pilný místopředseda „Tiskového spolku“, rozšiřovatel „Českého západu“.

Před 180 lety narodil se v Hudlicích u Berouna **Josef Jungmann**. Slavnosti zde i v jiných místech za tou příčinou v proudu.

Vynikající bohoslovec naší doby **P. Kristian Pesch** slavil 25. května své 70. narozeniny. Přednáší ve Valkenburku v Holandsku dogmatiku. Řada prací jeho jest veliká.

Šedesátpět roků tomu, co se narodil v Szegedíně **Várossy Gyula**, kněz a katol. spisovatel. Jeho spisů rozšířilo se na 50.000 v Evropě a Americe. Píše s nádechem humoristickým. I do češtiny překládán.

Letos v srpnu tomu devadesát roků, kdy se narodil katecheta plzeň. **Augustin Fischer**, jenž vydal pěknou knížku „Malá včelka“ pod pseud. Aug. Rymařický (v Praze 1865 u B. Stýbla).

Universitní knihovna v Praze zaměstnávala v r. 1922 celkem 40 úředníků a 23 zřízenců. Má 3537 děl rukopisných o 422.378 svazcích, 28.212 disertací, mimo četné hudebniny, mapy a j. Nově do knihovny přivtěleno 7998 děl o 15.345 svazcích. Povinných výtisků došlo 6618 a 1571 časopisů. Čtenářů navštívilo knihovnu 71.704 osob, domů půjčeno 74.741 knih.

Zřízení Československé knihovny a musea v Paříži na obzoru, jako zde už má národ polský. Jednáno o tom v Ústřední radě čsl. sdružení v Paříži na mezinárodním sjezdu knihovníků.

Jednota katol. jinochů a mužů v Plzni dne 10. června oslavovala jubileum 30leté činnosti. Podporuje také českou literaturu a odebírá hojně časopisů a novin.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. **Červenec-Srpen 1923.** ČÍSLO 10—11.

Václav Oliva:

O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad.

Úvaha o náboženském vyznání husitského krále.

(Č. p.)

Arnošt Denis ve velkolepém díle: „Konec samostatnosti české“ se táže: „Jaká byla nejhlubší víra a přesvědčení Jiřího?“ a hned obšírně si odpovídá v následujícím smyslu: „Otázka taková zůstane asi pro vždy pochybnou. K poučení o tomto choulostivém předmětu máme toliko dvě anekdoty, jež na neštěstí nejen nejsou prokázány způsobem naprosto nepopěrným, ale téměř si i odporují . . . Jiří byl by tudíž býval (dle nich) kališníkem z přesvědčení . . . V rozmluvě své však s Eneášem v Benešově byl již mnohem méně rozhodný. „Můj duch neproniká,“ pravil, „těchto (náboženských) otázek hlubokých a bojím se zavaditi. Nedůvěřuji sobě sám, aniž hrubě spoléhám na kněží naše“. Tato slova pronesená na konci rozmluvy, neprozrazují-li jistý odstín kolísání? Zdá se, že víra Jiřího byla víra laika vychovaného v náboženství, jenž všemi city svými a upomínkami připoután je k církvi, ale konečně zvláštním dogmatům dopřává toliko podružné důležitosti. V tomto stavu duševním přestup je velmi přirozený, ano i chvály hodný, je-li přikázán úvahami všeobecnými. Myšlenka upustiti od kalicha zajisté Jiřímu namanula se častěji. Dospěl někdy o tom k formálnímu rozhodnutí? Celkem není žádného fakta přesného. Jsme odkázáni k domněnkám. Pravdě se podobá, že Jiří často sebe se tázal, zda kompaktáta stojí za cenu, kterou dlužno je vykoupiti a že ochotně a velmi brzo poddal se potřebě, proti niž nesvedl ničeho. Znal příliš dobře lid svůj, aby myslil, že dobrovolně upustí od kalicha. Utrakvisté představovali tři čtvrtiny národa českého. Bylo možno Jiřímu znepřáteliti se s nimi? I když ani ho nepodezíráme z tvrdošijnosti dogmatické, mohl za těchto okolností vystoupiti proti nim? Ostatně nebylo ho tajno, že věrnost jeho ke kompaktátům skoro nevyhnutelně bude míti v zápětí roztržku s církví. A nevěda, jak tomu uniknouti, utíkal se k prostředkům konejšivým, od budou-

cnosti očekávaje nenadále pomoci a rád alespoň získával čas... Prvním krokem na této dráze byla jeho korunovační přísaha...[86])

Vojgt zase napsal o Jiřím: „Vyrostlý ve strannických zápasech, v boji o vliv a moc, byl Jiřík veskrze mužem politické prakse. Všemi prostředky uměl pracovati, přemluvou a úplatkem, zastrašováním a násilím, zvučnými slovy a drobnými umělostmi diplomatickými. Myslil, že všecko tím může dosíci. Že by některá politická moc také se mohla spravovati zásadami neb dokonce mravními pohnutkami, nepřišlo mu na mysl. Poměr svůj k římské stolici považoval jen za politický, tedy měnitelný a určitelný od případu k případu.“ [87])

Denis tedy přímo přestup Jiříkův ke katolické církvi celkem v zásadě připouští, chápe, vysvětluje a zároveň také jej omlouvá právě tak, jako omlouvá odpad téhož k utrakvistům, kdežto Vojgt svádí boje Jiříkovy s apoštolskou stolicí na jeho politické zásady. Kdo z obou těchto dějepisců má pravdu? Myslím, že ani jeden, ani druhý. Jiřík prostě byl člověkem věřícím a za mládí svého utrakvistou. Ale již jako správce království českého za nezletilého Ludvíka počal se hojně stýkati s cizími panovnickými dvory, jež byly vesměs katolických zásad a poznával čím dále více celou řadu vzorných katolických kněží, ba katolické učení, katolickou bohoslužbu a katolickou církev bez kališnických předsudků. Mimo to důsledkem reformních snah, uplatněných na reformních sněmích v Kostnici a Basileji, jakož i působením více příkladných papežů a časově nutných, přemnohých oprav, provedených také u římské kurie, počala katolická církev zenáhla z dřívějšího svého úpadku pozvedati se k novému rozkvětu a řádu, zatím co český utrakvismus po prvním svém rozmachu za Husa a v době, bezprostředně po něm následující, upadal stále hloub a hloub v mravní a i dogmatický rozklad. Jiřík vše to dobře viděl a znamenal. Proto jako muž pevných zásad klonil se ke katolické církvi vždy více a upřímněji. I nedivu, že za dané okolnosti, před svou korunovací prohlásil, že je katolíkem, či de facto stal se katolíkem, ač de nomine z politicko taktických důvodů platil za utrakvistu a mínil upřímně přivésti husity od kalicha i kompaktát do lůna katolické církve. Než úkol tento nebyl snadný. Utrakvisté měli v Jiříkově říši a zejména v Čechách, početní, majetkovou, společenskou a j. převahu[88]) a nad to, poněvadž celkem duchovní proudění sousedních katolických států jim zůstávalo utajeno, byli svému bludu horlivě oddáni. Jiřík tedy váhal s provedením toho, k čemu se

[86]) D. c. 62, nn.

[87]) Papst Pius II., Berlín III.

[88]) Sr. slova Tomkova: „Král, i kdyby sám byl o kampaktáta nestál, musil míti na zřeteli, že byl by odvrátil většinu národa českého od sebe a zbavil se tím základu své moci za vyhlídku nejistou...“ D. c. VI, 506, nebo: „Většina národa byla pro přijímání pod obojí způsobou tak zaujata, že se po dobrém od něho odvrátiti nedala... Pronásledováním podobojích byl by se zbavil posavadní podpory, na níž spočívala moc jeho...“ D. c. VII, IV. Podobně vyjádřil se i Denis, d. c. 67, n.

v dobré víře při své korunovační přísaze zavázal a hleděl rozhodný v tom směru krok co nejvíce oddáliti. Váhání jeho však apoštolská stolice vysvětlovala si jako starou náklonnost k bludu. A tak zaseto bylo politické seménko, jež působením Rokycanovým a husitské šlechty na krále vzrostlo a v důsledku svém musilo vyvolati úředně oficielní odvolání kompaktát, odpad králův k utrakvistům a exkomunikaci jeho přes dobrou vůli súčastněných osob.

S tím však osobní náboženské přesvědčení Jiříkovo nemělo mnoho společného. Poněvadž stal se opravdovým katolíkem z vnitřní potřeby své duše, zůstával jím vnitrně i tehdy, když apoštolská stolice z ohledů politických rázněji proti němu si vedla a zůstal jím až do své smrti i přes to, že formálně r. 1462 přešel k husitům. Tím vskutku pravdivá a opravdová byla jeho slova, že trvá v jednotě církve pravé, že nikdy nevěřil bludům o Nejsvětější svátosti, že nikdy zúmyslně nechtěl urážeti sv. Otce, ba, že uchýlil-li se snad v něčem od víry katolické, stalo se to bez úmyslu kacířského a p a pravdivá i opravdová byla jeho snaha o smír s apoštolskou stolicí. Jiřík od roku 1458, t. j. od doby své korunovace byl a vnitrně vždy potom zůstal katolíkem, čemuž nemohla zabrániti ani jeho smrt, jež sice přikvačila v době, kdy posud formálně exkomunikace s něho sňata nebyla, ale byla sňata coram facie ecclesiae a důsledkem toho formálně musila býti odstraněna alespoň s jeho mrtvoly.[89])

Proč tedy vzniklo mezi Jiříkem a apoštolskou stolicí, t. j. mezi papežem Piem II. a Pavlem II tolik zápletek a bojů, tolik nepřátelství a pronásledování a tolik snad i hněvu a nevraživosti? Denis k otázce této píše: „Zvláštní hra osudu: z obou mužů, kteří připravují se k boji, jeden urychlí jej přáním svým, aby jemu se vyhnul a druhý nezbytným jej učiní prostředky, od nichž očekává uspokojení. To dodává ději tomu něco mystického a tragického. Oba protivníci jsou obětí moci vyšší než jich vůle a ta maří všecky výpočty jejich. Pius II. nepřál si války, Jiří bál se jí a hrozil. Náboženské vášně lidu samého ochladly ku podivu. Strany zrovna jako náčelníci jejich událostmi jsou spíše

[89]) Tak alespoň rozumím dle souvislosti poznámce u Pešiny v díle „Phosphorus septicornis", na str. 292 in margine, kdež se dí: „Et quia (rex Georgius) absolutus a censuris et poenitens fuerat mortuus, in templo metropolitano sepelitur", t. j. „A protože (král Jiří) byl rozhřešen od censur a kajicně skonal, byl pochován v metropolitním kostele", ježto před tím se uvádí: „Qui (duces Saxoniae) dum absolutionem ab excommunicatione impetrant ille (Georgius) moritur", t. j. „Zatím, co tito (vladařové saští) dosáhli rozhřešení od exkomunikace, on (Jiří) zemřel". Než poslové saští došli do Říma a měli slyšení u papeže 20. března a Jiří již 22. března zemřel a 25. března r. 1471 byl pohřben. Proto, z důvodu krátkosti času, nemohl Jiřík býti formálně rozhřešen od exkomunikace za svého života. Či snad dal si před smrtí zavolati katolického kněze a ten jej od exkomunikace rozhřešil a do církve přijal? Dle poznámky Pešinovy není to nemožné. Ale, proč jiné prameny toho nepřipomínají? Či snad má býti toho důkazem ochota, s jakou katolické duchovenstvo přijalo jeho mrtvolu do svého metropolitního kostela?

unášeny, než aby je řídily" a pak ještě prorocko visionářsky dodává: „Druhá husitská generace skoro proti vůli své, pohybem jaksi zrychleným, stržena je do boje bez vědomí necele jasného o předmětu jeho. Plní úkol svůj v obraně dědictví, jehož ceny nechápe již jasně, ale jež bude štěstím příštích pokolení.[40])

A tu, aniž by bylo potřebí proroctví Denisovo vyvraceti, poněvadž jeho dedukce vychází z nesprávných premis, pravdou přece zůstanou vždy věty: „To dodává ději tomu něco mystického a tragického. Oba protivníci byli obětí moci vyšší. Apoštolská stolice nepřála si bojů a Jiří se jich bál a hrozil." Nezasluhují tedy oba ani pohany, ani odsouzení . . .[41])

A. S. Chudobka:

Jetelová pole

Jetelové lány v nekonečné šíři
rád se toulám vámi s myslí vznešenou,
ptačí písní vznícen — zdá se s ramenou,
že mi tíha padá — duše že mi hýří.

Co to květů vůkol růžemi nám zkvetlo!
Spanilý to obraz z těch co nejdražší. . .
Žití sféry v duši koho poplaší,
pojď, zde spásu najdeš, sílu, čisté světlo.

Slunce, přítel tvůj, věz, ruku podává ti.
Stébel klasových šum písní uvítá.
Cesta za tebou když bahnem rozrytá
není tobě líp zde zdravým zůstávati?

Krásy požehnání v lánech včarováno.
V každé blávce květu úsměv důvěrně
nabízí se oku. . . Duše uvěř v ně
druhové to dobří, srdce tvé k nim zváno.

Oči, které světem unaveny byly,
zaveďte sem vlídně — jistě okřejí,
zablýsknou se znova v šťastném úsměji,
jak by ruce něčí v ráz je odclonily.

[40]) D. c. 66—67.

[41]) Pokud se týče Jiříkovy přísahy o právech zemských a na práva zemská, v nichž přicházela i kompaktáta, poněvadž přímo nesouvisí látka tato se spornou otázkou o náboženském vyznání králově, uvádím: Jiřík přísahal, že bude tato práva a výsady království zachovávati, chrániti a brániti. Jest však otázkou, poněvadž kompaktáta nedošla schválení papežova, byla-li tato právem mezi výsady království počítána? A od správného rozhřešení této otázky závisí také správné nazírání na přísahu Jiříkovu, jíž stvrzoval českým pánům zachovávání a chránění kompaktát.

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Hrabě byl znova ve výborném rozmaru. Vtipkoval, vypravoval troubadoure-ovi o svých příhodách milostných, dával mu pokyny, jak dobýti srdce paní Anežky a zmýliti bdělost pana Roberta.

Namáhal se zbytečně, Vilém totiž neslyšel ani jeho rad a úvah. Zapletl se samovolně do nové pletichy a přemýšlel o tom, jak by se dostal ze sítě, kterou sám na sebe vrhl A možná, že paní Anežka nebude chtíti býti pláštíkem jeho poměru ke hraběnce, snad pan Robert se zeptá oprávněně: jakým právem se osměluješ vystavovati jméno mé ctnostné manželky lidským řečem. Pan z Tarasconu mu sice sliboval pomoc, leč takové pomoci neměl samozřejmě na mysli.

Po prvé od té doby, co se začal baviti s lehkomyslností mladickou nebezpečnými pletkami cítil troubadoure tíhu zakázaného poměru.

Příhody milostné nebyly pro něho novinou. Navázal jich mnoho a rozvázal každou, když se mu znechutila, snadno a rychle, nestaraje se o hněv uražených manželův, ani o zlořečení opuštěných milenek.

Ale poslední příhoda se lišila v každém směru od předcházejících. Nebyla to obyčejná zábava krásného, slavného troubadoure-a, do jehož náruče pospíchaly ženy samy, jako tmy do ohně. Paní Venuše se pomstila na nestálém svůdci. Vrhla na něho kouzlo opravdové vášně a poručila mu zamilovati se do manželky přítelovy.

Pro přátelství a lásku udělal Vilém násilí své povaze. Nejraději by pohlédl přímo do očí hraběti a řekl: „Ano, miluji Margaridu více, nežli vlastní čest. Vytas meč a bojujme o ni, jak sluší mužům ozbrojeným." — Ale jel podle zrazeného přítele s myšlenkami ničemného zbabělce, hledajícího záchranu ve klamných vytáčkách. Slunce bylo již hodinu zapadlo za zubatým valem Pyrenejův, když pánové stanuli před mostem hradu Liet. Vpustili je ihned, strážník totiž znal hraběte.

Panstvo z Tarasconu odpočívalo po večeři ve společnosti celého služebnictva. Jak obyčejně v letních měsících posilovali se pod širým nebem před chodbou palácovou.

Nade stoly zvučel hovor četného zástupu lidí. Bylo viděti, že přítomnost panstva neomezuje služebnictva, zbrojnoši i čeledínové hovořili svobodně.

„Vítejte nám, vítejte!" — volal pan Robert potěšený, když hosté vjeli na nádvoří. — „Víno mi dnes nechutná. Přicházíte v pravou dobu; abyste mu dodali sladkosti a síly. Milá společnost jest nejlepší úprava dobrého nápoje."

Tak se radoval z hostů, že sám podržel hraběti třmen.

Pohled na hrozného seniora hrabství působil na služebnictvo pana Roberta, jako povel. Zbrojnoši i čeledínové se vzchopili z lavice, povstali, — svobodný hovor ustal, — tiché nastalo před palácem.

Hrabě nepovažoval za potřebno pozdraviti družiny švagrovy. Neuklonív ani hlavy, zaujal místo u stolu pánův mezi domácím pánem a domácí paní. Naproti němu usedl Vilém.

Podány nové mísy. Hrabě jedl s hltavosti hladového vlka. Nasytiv se, jal se vypravovati švagrovi o své výpravě, opakuje totéž, co mluvil dnes doma při snídani.

Troubadoure ztratil chuť. Jídel se nedotekl, vína pil vůbec méně, než obvykle. Jeho nejistý zrak těkal po náčiní stolním, neodvažuje se povznésti se k lidem. Doznával pocity zloděje, obávajícího se stále, že se jeho špatný skutek prozradí.

Jeho divné jednání bylo konečně nápadným domácí paní.

„Smutný host v domě, toť výčitka pro domácí pány," ozvala se paní Anežka. — „Povězte, co máme učiniti, aby veselost vstoupila do vašeho srdce?"

„Proti smutku našeho pěvce má pouze paní Venuše lék opravdový," řekl hrabě, pohlížeje s úsměvem na sestru své ženy.

„Je to pravda?" tázala se paní Anežka zvědavě. „Ta paní přemocná spoutala také vás pouty sladkými?"

„Spoutala ho, jako berana, vedeného pod nůž řeznikovi," řekl hrabě. „Spoutala mu nohy, ruce, zavázala mu oči páskou, utkanou ze samých hvězd a vzdechů. Ubožáček vláčí se po lese sám, jako starý vepř, jemuž žaludy se zošklivily. Ani mu jídlo nechutná ani víno. Písněmi se pouze krmí."

Troubadoure seděl, jako na rozžaveném uhlí. Kroutil se na stolici, usmíval se nuceně. Obával se, aby neprozřetelná řeč hraběte ho ještě více nezapletla do sítě, ve které sebou zmítal bez rady.

Ale hrabě se okázal v tomto případě obratnějším, než bývalo obyčejně. Vstávaje ode stolu, řekl panu Robertovi:

„Dnes mi patří kostky; neboť jsem nehrál již dávno. Ale našeho pěvce zůstavme pod ochranou paní sestry. Ať ho ponaučí, jak se má osvoboditi z pout sladké vášně. Ženy se znají lépe v takových kouscích než my, synové vojny.

Odcházeje, vrhl hrabě na troubadoure-a povzbuzující pohled, jakoby mu chtěl říci. Zkus své štěstí!

Zároveň s pány zvedlo se služebnictvo ode stolů. Před palácem zůstala pouze paní Anežka s troubadourem.

„Stín tichého smutku padá na vaše čelo" začala paní z Tarasconu. „Považujete-li mne za hodnu důvěry, povězte, co vás bolí, a naleznete ve mně dobrou přítelkyni."

„Kdyby se jednalo pouze o mne, neobtěžoval bych nikoho svojí starostí," řekl troubadoure.

„Dovedl bych si sám poraditi. Ale se starostí mou váže se starost druhá, dražší mi nad mou vlastní. Čest, a snad i život dámy, kterou miluji, jest v nebezpečí."

„V nebezpečí!“ podotkla paní Anežka, přisedajíc blíže ke troubadoure-ovi. „Mluvte rychle, domýšlím se, o koho se obáváte.“

„Oko sestřino bývá častěji pozornější než zrak mužův. Nepotřebuji vám vykládati, že všecky mé myšlenky patří paní Margaridě.“

„Vím, vím, věděla jsem o tom dříve od Margaridy,“ šeptala paní Anežka, ohlížejíc se, zda jí nikdo neposlouchá. „Byli jste neopatrni; viděli vás?“

„Nevím, co se stalo, ale starost o paní Margaridu straší mne zlými předtuchami. Pan Rejmon se čehosi domýšlí, podezřívá.“

„Nutno podezření hraběte odvrátiti rozhodně na jinou stranu, neboť pomsta jeho by byla strašná, jako strašná jest jeho prudkost.“

„Ve vašich rukou spočívají osudy paní Margaridy i moje.“

„V mých rukou? Poslouchám. Učiním všecko, abych zachránila pokoj sestřin.“

„Když pan Rejmon naléhal na mne, abych mu vyjevil jméno své dámy, jmenoval jsem vás?“ Paní Anežka sebou trhla.

„A! . . .“ zvolala udiveně. „Nebezpečnou hrou se bavíte, pane Viléme!“

„Vím, že jsem jednal lehkomyslně, leč připomněl jsem si ve chvíli bezvadné, že milujete paní Margaridu celým srdcem a zdálo se mi . . . “

Troubadoure si přetřel rukou čelo.

„Již nepamatuji, co se mi zdálo“ . . . řekl utrápeně. „Tonoucí se chytá slámy, listí, vzduchu . . . Odpusťte mi . . .“

Sklonil se k ruce paní Anežky a dotekl se jí ústy.

Delší čas mlčela paní z Tarasconu, pak řekla:

„Bude-li souhlasiti pan Robert s vaší lží, nebudu zapírati, kdyby se pan Rejmon otázal, zda jste se mnou mluvil o lásce. Pro Margaridu snesu ráda i zlobu klepaček. Ale vy mějte od té chvíle uši otevřené na nejmenší šelest, podezřívavost se krade tichým krokem a nevěřte nikomu.“

* * *

Velice se divila paní Margarida, když se hrabě ukázal na zítří v její ložnici, aby jí řekl osobně: dobrý den!

Odvyknuvši již dávno této pozornosti manželově, přijala neočekávanou zdvořilost hraběte s podezřívavostí spáchané viny a rozhodla se býti opatrnou. Obavu její potvrdila hned první slova hraběte, který s přímostí hrubé povahy, mířil vždy bez okolků k vytčenému cíli.

„Jak se ti náš host líbí?“ tázal se pan Rajmon, sedaje na židli u lůžka manželčina.

Ačkoli byla paní Margarida připravena na nějaké překvapení, přes to ji otázka mužova zachvátila plamenem. Cítila, že horoucí krev polévá její ramena, šíji hlavu.

Rychle odvrátila se tváří ke stěně, a aby nabyla času, zašeptala:

„Pan Vilém?"

„Co se mne týče, velmi jsem si oblíbil jeho veselou, hovornou mladost," řekl hrabě. Tak mi ten chlapec přirostl k srdci, že mu odpouštím i tu nudnou loutnu. Ať si zpívá, když mu to nemoudré šveholení dělá radost."

Paní Margarida se již vzpamatovala z prvního strachu.

Nadmuvši ústa pohrdavě, ozvala se lhostejně:

„Nepozoruji vůbec, že by se pan Vilém vyznamenával čímkoli mezi mládeží stavu rytířského. Pije víno, honí a miluje zápasy se zbraní, jako všichni. Úplně jinak jsem si představovala troubadoure-a!"

„Tobě se zdálo, že troubadoure bude od úsvitu do noci vzdychati ke tvým vděkům, obraceti oči, jako nemocné tele zpovídati se měsíci ze svých neupokojených tužeb a skládati kanzony a serenády, které by roznesly slávu tvého jména po celé Katalonii a Provenci. Tvá vina, že's neuměla si ho získati."

Hraběnka pokrčila ramenoma pohrdavě, mluvíc tím pohybem: nedbám o jeho chválu.

„Jiná žena zmocnila se srdce pana Viléma a právě k vůli té jiné jsem ti přerušil ranní sen," řekl pan hrabě.

Paní Margarida napjala sluch.

„Zda víš, do koho se náš host zamiloval? Uhodni! Neuhodla bys nikdy!"

V očích hraběnčiných se zářilo podivení. Co hrabě chce, kam míří? Zkoumá ji, či posmívá se jí?

„Náš troubadourek si oblíbil paní Anežku!"

Neočekávaná zpráva přišla hraběnce tak náhle, beze vší přípravy, že ji odňala na chvíli sebevládu.

„To není pravda!" zvolala prudce.

„Pan Vilém se vůbec nevídá s Anežkou!" opravila se ihned, zpozorovavši, že odkryla neopatrně závoj svého tajemství, leč okamžikové její zapomnění stačilo, aby znova vzbudilo uspanou podezřívavost hraběte.

„Nejsi stínem troubadoure-ovým, abys mohla věděti, koho vídá za hradbami Červeného zámku," řekl hrabě, nespouštěje nyní oka s manželky. „Naše lesy hraničí s majetkem Robertovým a řečeno mi, že pan Vilém často honil bez pomoci služebnictva."

Paní Margarida nemohouc snésti bodavého pohledu mužova, obrátila se opět tváří ke stěně, ale hrabě mluvil dále:

„Zpráva, která tě tak velice překvapila, (slova ta zdůraznil hlasem) nepřišla ke mně cestou hloupého klepu. Řekl mi ji sám troubadoure, prose o pomoc."

Umlkl, sleduje dojem svých slov na tváři hraběnčině, leč rysy paní Margaridy byly klidné, jakoby vychladlé.

„Chtěl jsem tě prositi, abys panu Vilémovi pomohla. Ve věcech lásky máte vy, ženy, takový vítr, jako nejlepší ohař. Vyzvěď při příležitosti, co Anežka myslí o troubadoure-ovi!"

Po těchto slovech zvedl se hrabě těžkopádně se stolice a opustil volným krokem ložnici manželčinu.

Na chodbě se zastavil. S hlavou skloněnou, s obočím staženým hleděl delší chvíli před sebe na kamenou podlahu se zrakem vraha, myslícího na provedení zločinu. Trn podezření tkvěl znova v jeho srdci, ostrý, palčivý.

Zamručev pod nosem tichou kletbu, odebral se na druhý konec paláce. Tady uhodil nohou do dubových dveří a vešel do komnaty, podobné krámu kupce, prodávajícího staré železo. Na stěnách, na krbu, ve výklenku okenním visely zubaté meče, topory, diravé pancíře, na podlaze ve všech koutech válely se zbytky zohýbaných náprsníků, drátěných košil, přileb.

„Hej ty opilče!“ zavolal hrabě.

Jeho hlas hromový probudil veliké těleso lidské, které chrupalo pronikavě, ležíc na lavici.

„Kdo tu zas!“ broukl spáč, protiraje si oči dlaní. „Aby vás . . .“

„Otevři oči a viz, kdo!“ hněval se hrabě, kopnuv svého hradního nohou.

„Nač otevírati oči, když mi rána povídá, kdo se ráčí se mnou tak citlivě vítati,“ odpověděl hradní, slézaje s lavice. „Taková druhá noha není snad v celém hrabství. Budu ji cítiti dva týdny pod lopatkou.“

„Protřel jsi si již oči?“ ptal se hrabě.

Hradní, ohromný chlap, s naběhlou, červenou tváří pijáckou, postavil se pod stěnou co nejdále od ruky a nohy hraběte.

„Vaší Milosti se líbí?“ broukl.

„Líbilo by se mi, dáti ti přes ústa a vyhodit tě za bránu, protože jsi osel a lenoch; ale že, když je potřeba dobře sekáš a nešetříš lidských kostí, proto chci ještě nějaký čas snésti trpělivě tvou hloupost a tvou lenost. Ale nyní otevři uši a poslouchej!“

Hradní otevřel uši, nezapominaje také na oči, které sledovaly pozorně každý pohyb pánův.

„Chci od té chvíle znáti každou hodinu troubadoure-a. Kamkoli se obrátí, ať do zahrady, nebo do pole, nebo do lesa, pošleš za ním moudrého zbrojnoše, abych věděl, co dělá. I na jeho chování v obvodu zdí hradních dej dobrý pozor. Ať se některý z chytrých chlapců přilne k jeho patám, ale ať se troubadoure nedovtípí, že ho sleduješ! Rozuměl jsi?“

„Stane se podle rozkazu,“ odpověděl hradní.

„Jestliže to dobře provedeš, dovolím ti píti po celý týden a spáti druhý týden, leč přehlédneš-li jednu hodinu, poroučím ti oči a uši připáliti žhavým železem a vyhnati na rozcestí s torbou a holí. Ty víš, že dostojím slovu i takovým hochům, jako jsi ty.“

Učiniv polekanému sluhovi tak hrozný slib, opustil hrabě jeho doupě.

Kdyby mohl býti v té chvíli v ložnici své manželky, nebyl by potřeboval posílati vyzvědače na troubadoure a. Slzy braběn-

činy byly by mu pověděly vše, co věděti chtěl. Po odchodu hraběte objala si paní Margarida kolena rukama, spustila hlavu na prsa a lkala tiše.

Tak ošklivě, tak ničemně měla by se skončiti její první, upřímná láska? Nepoctivý záletník měl by ji odhoditi k vůli jiné, jako se odhazuje vyssáté ovoce, — ji, mladou, krásnou, oddanou bez míry?

Celou duši svou vložila v tu vášeň, sestrojila ji nejbarevnějšími, nejvonnějšími květy tesknícího srdce ženského; zahleděla se do ní, jako do slunce zářivého, které vzešlo jasné, teplé nad její osudem sirotčím; pošlapala k vůli ní povinnosti ženy, čest šlechtičny, pýchu dcery bohatého domu, a on si z ní učinil žert, jako z poběhlice?!

Paní Margarida rozepjala ruce od kolen a pozvedla je do výše.

„I ženy se dovedou mstíti za učiněnou potupu," zašeptala zbledlými rty. Černý mrak zaslonil její obličej, rysy ztvrdly, oči se zatemnily.

Leč je to možno? Možno, aby on, takový milující, tak planoucí po jejím boku, mohl lháti lásku, které necítil, mohl ji zraditi za to, že mu oddala všecko, co měla v sobě nejlepšího, nejsladšího? Vždyť on se neucházel o její přízeň, on nechytal její srdce do zručně nastavených sítí zkušeného svůdce; nepodněcoval její touhy, jejich tužeb! Bránil se spíše před planoucí vinou vášně, která ho zalévala právě tak, jako ji; chtěl před ní utíkati. Snažil se ji ovládnouti. Ona však sama ho vtáhla do svého objetí, přivinula ho k sobě.

Snad hrabě ji obelhal úmyslně, aby ji vyzkoumal, snad podezříval . . .

Paní Margarida si položila hlavu do dlaní. Protivné pocity: lásky, uražené pýchy, bázně před pomstou manželovou rvaly jí srdce.

A opět vyplynuly z její víček slzy horoucí.

Tak ji zastala Sermonda, služebnice a důvěrnice, která přišla paní strojiti.

„Přibliž se Sermondo," ozvala se paní Margarida.

„Pověz mi," řekla, když Sermonda si klekla při lůžku, „ale mluv čirou pravdu; nepozorovala jsi v chování toubadoure-ově nic podezřelého?"

Sermonda, překvapená tou otázkou odpověděla záporným pohybem hlavy.

„Snad k němu přicházeli nějací poslové, kteří nechtěli, aby je bylo viděti? Snad dostával listy od dam ze sousedství?"

„Neviděla jsem u pana Viléma nikdy nikoho, kromě jeho služebnictva," odpověděla služebná.

„Mluvíš pravdu? Pohlédni mi do očí!"

„Smrtelného hříchu bych neukrývala před Vaší Milostí!"

„Snad naši lidé mluvili o výletech troubadoure-ových? Připomeň si dobře. Pán Vilém vyjížděl často do lesů na hranice Liet?"

„Nepotkával tam nikoho kromě zvěřiny."

„Děkuji ti, ale budu ti ještě více vděčnou, jestliže mi oznámíš každodenně večer, co pan Vilém dělal celou dobu, kde byl, s kým mluvil, koho ze svých sluhů posílal za hradby zámecké. Poruč naplniti vanu! Půjdu dnes do teplé koupele. Cítím se slabou."

* * *

Jongleur Jan seděl na nádvoří zámeckém na lavici u studny a čistil hudební nástroje, plivaje ustavičně před sebe.

„Co tak pliješ, jakobys napil se vína z venkovského výčepu?" ozval se Bénedikt, který spravoval roztrhané střevíce.

„Pliji, protože se mi to tak líbí," broukl Jan.

„Ale mně se nelíbí, míti tvoje sliny na vousech, na nose, na ústech."

„Tak se otři!"

„Aby psi hraběte Rajmona si udělali citelnou známost se tvými lýtky, nečistý troupe! Jestliže ještě jednou na mne napliješ, dostaneš přes hlavu starou botou."

„Myslil by kdo, že se ten břichatý buben umí zlobiti? Kdybys měl aspoň trošíčku žluči ve svém těle žravém, plil bys právě tak, jako tvůj moudrý přítel."

„Nač pak?"

„Nač?" posmíval se Jan Benediktovi. „Nač to, že jsi hlupák. Nač ptá se to tele nasolené a vykuluje bezmyšlenkovitě oči, jako ryba, když ji z vody vytahují."

„Jen nechej těch zbytečných zdvořilostí, můj starý, neboť bych mohl zapomenouti, že jsme nejednou spolu hladem umírali," namítl Benedikt.

„A ty si dej pokoj s mým stářím. Rozumíš? Nejsem vůbec starý!"

„A kdy pak sestárneš, ty můj padesátiletý mládenečku?"

„Tehdy, až mi ženské řeknou, že jsem dědek, ale ještě včera mi řekla kuchařka . . ."

„Taky znalkyně," přerušil Benedikt Jana pohrdlivě. „Na jedno oko slepá, na jedno ucho hluchá a táhne nohy, jako husa pochroumaná."

„Ale ať si táhne; vždycky to je ženská, pouze ženské mají právo souditi o stáří mužů. Ale nyní mrskni okem dokola; podívej se, zda není na blízku nějaký lišák zámecký a přistup ke mně nepozorovaně, abys se dozvěděl, nač pliji."

Učiniv, co mu Jan řekl, naklonil se Benedikt přes ovrubu studně, stavě se, že čerpá vodu.

„Pliji na to psí živobytí, jaké vedeme od týdne," pravil Jan hlasem přidušeným.

„Od té chvíle, co se ten vzteklý medvěd, co se hrabě vrátil z oné výpravy, uprchla veselost. Služebnictvo se vláčí po koutech s hlavami sklopenými, jakoby všecky hříchy smrtelné je tížily na jejich svědomí, hrabě tak zdvořilý, přívětivý, ale chvílemi

cení zuby, jako hladový vlk, a tluče do žeber beze všeho důvodu každého, kdo se mu pod ruku namane, hraběnka smutná, bledá, a náš pán nespí v noci a nemluví na člověka celé dni. Něco se tu musilo státi."

Benedikt přisvědčoval hlavou mlčky.

„Což jsi nepozoroval," mluvil Jan dále, „že od několika dní leze stále někdo za naším pánem. Jsme-li v lese . . . ze křoví vylézá nějaký dráb a hledí, v kterou stranu se dáváme; odpočíváme-li v zahradě, . . . někdo ze zbrojnošů prochází se alejemi a dívá se, co děláme; sedíme-li na balkoně ve věži . . . z dola na nás hledí oči zvědavé. A ten starý opilec, ten hradní, před týdnem ještě takový přátelský, dívá se na nás okem dozorce vězeňského. Na zdvořilou lidskou řeč vůbec neodpovídá, pohan, pouze zvedá ruku, jakoby chtěl chytiti za krk a hoditi do díry. Něco divného se tu kuje. Silně se mi zdá, že hrabě nám strojí neveselé rozloučení."

„Včera večer," ozval se Benedikt, neměně postoje, „když jsme byli s panem Vilémem na terase v zahradě, zašelestilo cosi v jasmínech. Skočil jsem, mysle, že to kuna, ale to seděl tam skrčený chlapec pradlenin, víš, ten uličník s hlavičkou lasičí. Ptám se: „co tu děláš?" A on povídá, že hledá ptačí hnízda. Také mně se zdá, že se tu pro nás něco nedobrého kuje. Nejlépe by bylo prchnouti co nejdříve z té peleše lupičské!"

„Proto čistím nástroje, abychom se dali na cestu." řekl Jan.

„Bez pána svého nemůžeme nyní opustiti Červeného zámku. Pan Vilém byl k nám příliš dobrý, než abychom ho mohli nechati samotna v té chvíli nebezpečné."

„No, ano, jistě, ale vlastní kůže je vždy milejší nežli cizí, třeba nejlepší, ale já nemám vůbec chuti rozmýšleti se nade hříchy veselého mládí v děrách pana Rajmona,"

„Dělej si, co ti prospěšnější. Co se mne týče, zůstanu u pana Viléma. Ale to ti povídám, darebáku, že jestli tu zahyneme s panem Vilémem, tak na onom světě na přivítanou tě tak stluku psalterionem po hlavě, že se nedopočítáš na soudu posledním svých ničemných koleček. A postavím se před Pána Ježíše a řeknu: „Pane, hle, toť ničema, který zradil svého dobrodince. Vyměř mu spravedlnost, jaká takovému lotru právem náleží!"

Jan sebou trhl.

„Přece jsem neřekl, že se vydám na cestu dnes, zítra," řekl, sbíraje nástroje. „Kdo by slyšel tvé hloupé řeči, myslil by, že jsem horší než nevěřící Saracen."

„Tak proč štěkáš bez rozmyslu, jako vesnický pes, který se chápe každého neznámého lýtka?"

V tom se ozval táhlý hvízdot.

„Náš pán nás volá," zvolal Benedikt a odběhl do paláce.

Za ním se vlekl Jan zvolna s hlavou sklopenou.

Troubadoure chodil po své komnatě v červené věži s rukama skříženýma na prsou. Byl bledý. Pod očima svýma měl temné kruhy, ústa v koutcích skleslá. Bylo viděti, že trpí.

Když jongleurové se okázali, řekl:

„Vezměte rydla. Jako mušky v lese, zvučí mi ve hlavě verše, prahnouce vyletěti z těsné klece na širý Boží svět."

Jan vzal kvapně se stolu voskovou tabulku.

„Posloucháme," řekl, vyňav z pásu rydlo.

A troubadour předříkával polohlasitě:

Ten sladký bol,
kterým mne láska pojí
v slzavý dol,
písničky pro tě strojí.
V teskné mlze
tvé bílé vidím tělo
ve velké touze . . . .
— — — — — —
Zlá závist nech
stále mi žiti střebe,
jestli můj dech,
jiné ždá než tebe.

Než přec mne tvé
vzezření chladné trápí;
v jedné slze
mé, jaká muka kvapí?
Ty, k níž v době ranní
moje srdce se sklání,
nemáš ke mně doufání,
hynu v strachu a slzách;
cizí křivdí ti strach . . .
Osud svůj v dobré věře
snes, mé oko tě střeže.

Ustal, zakryl si oči dlaněmi. Jan dával znamení Benediktovi, aby se choval tiše.

Po delší přestávce počal znova troubadour:

Za nocí snim,
úsměvem rety sladké,
v touze přivijim
liliové tělo hladké,
neb tak svá všechna přání
k Tobě vznáším, má paní,

že jiné neznám ani.
Svět také nechoval,
již bych nad Tebe miloval,
za jejíž bych krásné čelo,
Tvé mladé vydal tělo.

Jan při psaní se oblizoval a vrhal na Benedikta pohledy uspokojené.

A pan Vilém předříkával ještě:

Než za těch muk
mně žití přijde konec,
z tvých, paní, ruk;
soucitu čekám přec.
Vrať mi radost,
kéž z bídy sé ožiji,
tof má žádost.
Již dlouho mi tě kryjí,
smutno mi, jak sirotě,
žíti v tvé neochotě.
— — — — — —

Každý tvých ctností
uzná a si váží,
leč pohledů chlad
soucitem rozvěj s tváří.
Nečti mne Pánu
mezi své Svaté,
jestli si lán
tak čtyř zemí cením,
jako tvou věrnost, paní;
svou duši nesu daní . . .
— — — — — —

Oddechl si, jakoby svrhl s prsou nesnesitelné břímě a řekl:

„Přečti to jednou, ale zvolna."

Jan četl hlasem zpěvavým, vyrážeje chod veršový, odrůzmuje zřetelně verš od verše. Když ukončil, vstal se židle a učinil troubadoure-ovi hlubokou poklonu.

„Líbí se ti?“ tázal se pan Vilém s hořkým úsměvem na rtech.

„Dvé měsíců ztrávených na Červeném Zámku nebudu od nynějška považovati za ztrátu,“ odpověděl Jan.

„Kanzonu tuto přeneste ihned na pergamen, ale pište na úzkém proužku,“ poručil troubadoure. „Práci tu potřebuji před večerem.“

Když jongleurové odešli, usedl na křeslo, opřel si hlavu na stole a pohroužil se do neveselých myšlenek.

Také jeho znepokojilo chování hostitelovo od doby návštěvy v Lietech. Hrabě, který ztrávil obyčejně celý den za hraddbami zámeckými, nehnul nohou nyní z domu. Dříve lhostejný ke hraběnce, zajímal se o ni od týdne horlivě, střehl ji zaměstnával ji stále sebou, připojil se k ní tak těsně, že veškerá tajná schůzka byla nemožná. K hostovi byl sice zdvořilý, leč takovou zdvořilostí chladnou, vynucenou, která nebudí důvěry.

Také troubadoure se domýšlel, že se cosi kolem něho děje, co mu neprorokuje dnů jasných. Cítil se střeženým, stopovaným.

Nejvíce však ho bolela tichá výčitka, jakou viděl každodenně v očích paní Margaridy. Hrabě řekl patrně manželce své o smýšlení lásce jeho k paní Anežce, ona uvěřila, ale on nemohl jí odkrýti úskoku. Snažil se přiblížiti se ke hraběnce na několik okamžiků, zašeptati jí několik slov, leč bdělost hraběte postavila se mezi něho a milovanou ženu, jako zeď.

Vzduch Červeného Zámku počal troubadoure-a dusiti. Vnitřní hlas mu šeptal stále: utíkej! Výstrahu tu mu opakovaly každodenně podezřívavé, neupřímné pohledy hraběte a nevlídné a nepřátelské, služebnictva zámeckého. Před týdnem, se usmívali všichni přátelsky na pěvce, ale nyní pohlíželi na něho úkosem, jako na vetřelce. Když se objevil na nádvoří, slyšel kolem sebe šepoty podezřelé. Hradní se zapomněl, jednou do té míry, že broukl na něho na pasovaného rytíře, jako na čeledína.

Troubadoure uhodl, že jeho úskok nepřesvědčil hraběte, nahlédl, že další pobyt na Červeném Zámku stal se pro něho nebezpečným. Rozhodl se vrátiti se do svého hradu, ve kterém mohl směle postavili se čelem dokonce silnějšímu nepříteli než byl vladař Roussillonský, leč napřed se chtěl viděti s hraběnkou, aby jí řekl, že se rmoutí bez potřeby, že ho neprávem podezřívá z nestálosti, že jeho srdce nepřestalo býti její věrným sluhou, její poddaným.

Pošle jí kanzonu, ona se přesvědčí o jeho věrnosti.

Tak si vymyslil, nemoha nalézti jiného způsobu domluviti se s hraběnkou. Slunce stálo ještě vysoko na nebi, když Jan přinesl kanzonu, přepsanou na pergameně

„Řekni našim lidem, aby byli připraveni na cestu; vrátíme se domů," řekl troubadoure.

„Patron vašeho rodu vnukl Vaší Milosti tu šťastnou myšlenku," zvolal jongleur potěšený.

„Poděkujeme mu za to v kapli cabestaingské," řekl troubadoure, dávaje sluhovi rukou znamení, aby se vzdálil.

Když zůstal sám, ovinul proužek pergamenu kolem dřeva šípu a přivázal ho červenou hedvábnou nitkou.

Vloživ několik šípů za pás, vyšel s lukem do zámecké zahrady.

Tu se bavil nějakou chvíli střílením drobného ptactva, pak přesvědčiv se, že nikdo není v zahradě, stanul na terase, odkud bylo viděti okna rohové komnaty, ve které hraběnka obyčejně v tuto dobu pobývala.

Oblédl se ještě jednou pozorně dokola, změřil okem vzdálenost, dělící ho od zámku, pozvedl luk ke skráni, — tetiva zazvučela a opeřená střela vpadla otevřeným oknem do komnaty hraběnčiny.

Usmál se spokojeně. Nechybil.

Leč neviděl, že ve brázdě, zakryt jsa listím melounů, plazil se k němu drobný chlapec s hlavičkou lasičí. Malá, černá očka vyzvědačská zpozorovala střelu, ovinutou pergamenem, a viděla, pro koho byla určena.

Když troubadoure vyšel ze zahrady, zvedl se chlapec z úkrytu a běžel ke hradnímu. Za krátko potom věděli hrabě o neobvyklé zábavě svého hosta.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Paní Margarida odpočívala na zlacené lavici, vycpané měkkými kožešinami: Hlavu opřela o lenoch, pravé rámě spustila bezvládně.

Stesk za milencem, nejistota, strach před neznámým jitrem přešly po jejím kvetoucím obličeji stopou těžké choroby. Na čele jí vyhloubily hlubokou vrásku, zatemnily lesk jejích očí zářivých, z líc setřely růže a paprsky mladosti. Veliká únava se značila v jejích tazích.

„Povídáš, že pan Vilém nevyšel od týdne na krok ze zámku, neviděl nikoho, neposílal žádných listů?" pravila paní Margarida hlasem slabým. „Povídáš, že smutek zbělil jeho líce?" — „Čelo pana troubadoure-a ovívá černý stín upřímného smutku," odpověděla Sermonda, zvedajíc hlavu od rámu vyšívaného, u něhož seděla. „Sledovala jsem ho velmi pozorně, ale nepozorovala jsem v jeho chování nic podezřelého. Křivdíte mu, paní. Pán z Cabestaingh vás nezradil ani na jednu chvíli. Klep o paní Anežce vymyslil sám hrabě . . . "

„Tak soudíš? Může býti . . . Chci věřiti . . . Tak mi je ta víra potřebna . . . O, tak potřebna."

Paní Margarida pozvedla své oči vzhůru.

„Taková srdce, jako moje, ne ddávají se na měsíc, na dva, nebaví se láskou," šeptala.

„Srdce pyšná milují na smrt a život, a zrazena byvše, mstí se ukrutně." Se soucitem hleděla na ni Sermonda.

„Trápíte se bez potřeby, paní!" řekla. „Kdybyste se mohla viděti s panem Vilémem, přesvědčila byste se, že jste nevěnovala své srdce nehodnému."

„Viděti se s ním, mluviti, ale kdy, kde? Podezřivavost hraběte změnila zámek ve vězení. Stěny mají nyní uši, stromy oči, kamení na nádvoří, nářadí ve světnicích zdá se, že hledí a poslouchá."

Paní Margarida si roztrhla šat na prsou. (P. d.)

V. Velvarský:

Violky.

Violky voní na stráni,
je hezký čas již tomu,
v prvním, co slunka záželu,
z nich kytku nes' jsem domů.

Na psací stůl dám vásičku
a trochu vody k tomu;
potěším jistě matičku,
než zazní rachot hromu.

První když bouře burácí,
ten květ svou vůni tratí.
Matce však Boží na oltář
jej dej, vůně se vrátí.

Maceška.

Nevlastní matky chudičké lásky
již kvítko také rozkvetlo,
v zelený pažit měnivé pásky
svých velkých lístků propletlo.

Maceška, kvítek beze vší vůně,
jak smutně zírá do světa
vhodný to odznak všech, kterým stůně
i duše, jako prokleta.

Maceško lásky, chudičké dítě,
víš, kdo tvůj osud napraví?
Královna máje s výše své zří tě,
jdi k ní a ta tě uzdraví.

Em. Garlcann:

Šlechetná duše.

(Z rumunštiny přeložil T. B.)

(Č. p.)

Pojednou se Bulkuš asi tři dny neukázal. Danku i jeho otec vydali se k němu na návštěvu; našli ho nemocného; ležel na posteli a jeho bytná seděla u něho, svlažujíc mu čelo octem. Stěží mohl promluviti nějaké slůvko. Starý pán poslal ihned syna pro lékaře.

Mezi tím stav Bulkušův se zhoršil.

Když přišel lékař, prohlédl důkladně nemocného.

Měl zánět plic. Pan Danku prosil lékaře, aby přicházel denně k nemocnému a odešel bolestně dojat do města, aby opatřil a po Jiřím poslal předepsané léky.

Nastaly trapné dny, dny nebezpečí, kdy všichni kol nemocného úzkostlivě pozorují zraky jeho i dech, očekávajíce katastrofu, jež může náhle nadejíti a kdy nemocnému se zdá, že celé okolí taje jako vosk a s ním že pomalu rozplývá se i on.

Jednoho dne poznal Bulkuš, že u jeho lože stojí smrt, viděl jasně, že každého okamžiku může se ho zmocniti a jeho duši počala tísniti jedna myšlenka . . .

Jiří, který stále bděl u jeho lůžka, byl tam i v té chvíli zároveň se stařenou, bytnou.

Bulkuš obrátil se namáhavě obličejem k němu, dávaje mu znamení, že by mu rád něco pověděl. Danku sklonil se k jeho hlavě.

„Prosím tě o něco."

„Mluv, Theodore!"

Bulkuš chvíli váhal, rozmýšlel se, pak pokračoval:

„Prosím tě, dopiš mé matce . . . Napiš jí . . . že jsem . . . trochu churav . . . "

Jiří rychle vyskočil, přistoupil ke stolu, vzal péro a inkoust, prohledal své kapsy, v nichž náhodou nalezl papír i obálku a přistoupil k příteli.

Než mezi tím změnil Bulkuš svůj úmysl. Dankovi se zdálo, že v přivřených očích přítelových vidí lítost nad tím, že mu sdělil přání své. I otázal se ho:

„Více nemám psáti? Kde bydlí tvá matka?"

„Neřekl jsem ti toho ještě?" otázal se Bulkuš jaksi úzkostlivě.

„Ne!"

Bulkuš zavřel oči, oddechl z hluboka a řekl:

„Nech toho, milý Jiříku, nepiš ničeho . . . Bude zase dobře. Proč bychom jí lekali!"

A přes všecko domlouvání Dankovo nepromluvil více ani slova. Danku stál tu udiven a zároveň zarmoucen nad touto změnou v mysli přítelově.

Bulkuše zmocnila se horečka. Podřimoval a myslí jeho táhly upomínky z celého života, však zmateně, nesouvisle a ve

všech zjevovala se mu postava matky jeho. Najednou se otřásl na celém těle. Horečka nutila ho k řeči, snad i k nějakému vyznání. Měl však ještě tolik síly zabrániti tomu a proto prosil Danka, aby mu něco předčítal.

Ten vstal a chtěje vyplniti jeho přání, ohlížel se po nějaké knize. Než za malou chvíli Bulkuš tvrdě usnul. Stařena seděla v koutku shrbena, pohlížejíc k němu velkýma vyděšenýma očima. Bulkuš přes to, že byl tak slabého těla, měl přece sil dosti, aby přemohl nemoc.

Radost Dankova nad tím byla nevýslovná; těšil se, jako by se mu uzdravoval vlastní bratr a když jednoho dne přišel na návštěvu i jeho otec, zvěděl od lékaře, že Bulkuš bude moci asi za týden opustiti lože.

Cestou k domovu pravil otec k synovi:

„Víš, co zamýšlím? Až se Bulkuš uzdraví, řekni mu, že by mne velice těšilo, kdyby za byt a stravu vyučoval našeho Vasila. Dáme mu pokoj do zahrady a bude dobře pro něho i pro nás. Vasil jest trochu do větru!“

Jiří dodal radostně:

„Pak bude moci podporovati svou matku!“

A ježto až dosud neměl k tomu příležitosti, počal nyní otci vyprávěti, jak ho Bulkuš žádal, aby psal jeho matce.

Starý pán se na chvíli zamyslil a pak děl:

„Má jistě jakési tajemství vzhledem k svým rodičům. Než do toho nám, jak jsem již tvé matce řekl, nic není. On sám jest duše šlechetná, vzácná, ušlechtilá!“

A vzpomínaje patrně vrácených peněz, zvolal, mávaje rukama, ohnivě, hlasitě, aby přehlušil rachocení vozu: „Vzácná duše, šlechetná duše. Vyřiď mu, co jsem ti uložil.“

Danku byl na výsost potěšen a rozradován. Nedalo mu čekati až do druhého dne, již k večeru zašel znovu ke svému příteli. Mluvil to a ono, až konečně stočil řeč, kam si přál:

„Otec se zlobí. Vasil jest lehkomyslný, špatně se učí; za krátký čas bude zkouška a on toho pranic nedbá. Já nemám potřebné trpělivosti, abych mu napravil hlavu.“

Pak, jako by mu ta myšlenka právě teď náhodou napadla, zvolal živě:

„Ale poslouchej, Theodore, kdybys chtěl se k nám přestěhovati a Vasila vyučovati, způsobil bys nám velikou radost. Otec by tě objal a zulíbal!“

Bulkuš odvětil:

„Dobrá! To se může státi, když vám nebudu na obtíž ve vašem přibytku. Budu k vám každého dne docházeti.“

„Ne, ne, to není možno. Jaké pak dlouhé řeči. Již jsem ti připravil pokoj do zahrady. Vasil bude se lépe učiti, ale, přiznávám se, budu pilněji studovati i já. A nepřestěhuješ-li se k nám, propadneme při zkoušce oba dva.“

A nepřipustiv ho ani k odpovědi, pokračoval:

„Ujednáno, za týden dopravím tě k nám, do našeho domu."

Za týden, v sobotu z rána, přistěhoval si Bulkuš svůj svrchník, několik knih a ruční kufřík. Rodiče Dankovi ho přijali laskavě jako svého syna. Starý pan Danku políbil ho na obě tváře a uváděje ho do jeho pokoje, pravil: „Buďte nám srdečně vítán! Budeme vám vždy vděčni za službu, již nám prokazujete."

Hned druhého dne počal Bulkuš s vyučováním Vasila a ve dvou dnech, kdy nešli do přednášek, studoval po obědě s Jiřím. Bulkuš se úplně zotavil, stal se veselejším, v řeči však byl stále stejně ostýchavým a jaksi plachým. Z večera zřídka vycházel a když se k tomu přece odhodlal, nutíval Danka do uliček postranních, předměstských.

Poslední den měsíce června byl pro všecky dnem radosti. Vasil ve škole prošel, Danku i Bulkuš dobře obstáli při zkoušce a starý pán radoval se z bohaté úrody na venkovském statku. Tam odjedou za čtrnáct dní na prázdniny všichni i s Bulkušem.

Večer vyšli si oba na procházku do sadů. Přimknuti k sobě, bavili se, vyprávějíce to, ono. Tu za řeči Bulkuš otevřel poprvé aspoň poněkud nitro své.

„Jsem-li dnes tak spokojen a šťasten, jest to jedině tvojí zásluhou," pravil Dankovi a stiskl mu vřele ruku.

Nocí jasnou, průhlednou až tam k hvězdnaté obloze, v líbezné vůni květů lípových, jež ještě tu a tam dokvétaly, kráčeli rozradostněni, šťastni a blaženi.

„Po pěti létech jest tento večer první," pravil Bulkuš měkce, „kdy zase věřím, že já mám tam nahoře svou hvězdu."

„Která asi jest ta naše?" otázal se Danku, vzhlížeje k obloze poseté hvězdami jako zlatým zrním.

„Ať jest to kterákoli, jen když víš, že i na tebe usmívá se s nebe milý hvězdný paprsek" a po chvíli dodal Bulkuš:

„Za rok dokončím studie, poohlédnu se po nějakém zaměstnání. Budu míti, od čeho žíti a budu šťasten."

Posadili se na lavičku na konci jedné stezky, zahalené šerem nočním. Čas od času mihl se na hlavní cestě automobil, bruče jako obrovský jakýs čmelák, a hned zase, jako by se bylo sneslo s výšin nebes, rozhostilo se kolem posvátné ticho.

Chvílemi od vzdáleného kiosku, jehož světla chvěla se jako odlesk hvězd ve vodě, zazněly k nim zvuky vojenské hudby.

Tak seděli tu na lavičce opojeni pronikavou vůní vodních lilií, jež vanula k nim od blízkého jezírka: a tu Bulkuš, jaksi měkce naladěn, opakoval slova, jež Danku již jednou od něho slyšel: „Jak jsi šťasten, že můžeš žíti v kruhu svých milých!" Hned na to ale přešel zase do veselejší nálady a beze vší souvislosti s tím, co právě před tím pravil, oddechl si spokojeně: „Dobře, že jsem obstál při zkoušce!"

Seděli dlouhý čas mlčky a bylo již pozdě v noci, když povstali a jako ve snu dali se na rychlý pochod k domovu.

Danku hvízdal si po tichu nějaký pochod a ani nepozoroval, že poprvé zavedl přítele svého do středu města, na hlavní třídu. Chodců bylo v městě po řídku; lidé bavili se ještě v sadech a zahradách, ač již půlnoc nadešla.

Kráčeli, nevědouce ani kudy. A tak dostali se k národnímu divadlu. Tam v koutě zaslechli nějaké hlasy a pojednou spatřili před sebou hlouček mladíků.

Chtěli jíti dále, ale spatřivše uprostřed mladíků jakousi ženštinu, zastavili se, dychtivi zvěděti, co se tam děje. Mladíci tropili si žerty z pouliční ženy. Jeden tahal ji za sukni, druhý za slunečník, třetí pak, největší ze všech, narážel jí rukou klobouk na hlavě.'

Žena snažila se proraziti těsně sevřený kruh mladých mužů, ale nemohla toho dokázati. Na její pokřik vytrhl se Bulkuš kvapně z ruky přítelovy, vrhl se mezi mladíky, odhodil je stranou, uchopil ženu za ruku a mocí ji odváděl pryč.

Mladíci stáli chvíli údivem jako zdřevěnělí. Ale za nějaký okamžik zvolal jeden za nimi: „Jaký to řízný kavalír!" Jiný pak přichvaloval: „Dobře jste jí udělali! Taková babizna! Světa užila už do sytosti, má dům i hodně peněz a ještě nedá pokoje!"

Danku stál jako přimrazen, nevěda, jak se má zachovati, tak rychle a neočekávaně odehrál se onen výstup. Pak, vzpamatovav se, pospíšil za přítelem, který se ženou pomalu odcházel. Docházeje jich, zmírnil krok a zůstal v malé vzdálenosti za nimi. Divil se počínání Bulkušovu a zároveň se mrzel, že mu pokazil tak krásný večer; nemohl se ale též dosti nadiviti zmužilosti Bulkušově, jakou se ujal ženy. A jako tehdy při oné příhodě s penězi tázal se i nyní sebe sama, zda by on cos podobného dokázal.

Měl pravdu ten, který zvolal, že Bulkuš jest řízný kavalír. Pozoruje pak je, jak spolu dále kráčí, vzpomněl si i slov onoho, který nazval pouliční ženu: „bohatou babiznou". Povšimnul si, když přešli kol svítilny, že obličej ženy jest nalíčený.

A představoval si, jak hluboké brázdy, jak četné vrásky skrývá asi nános líčidla na obličeji nešťastné bytosti. I při spěšném pohledu na její šat, poznal, že musí míti peníze, že může utráceti: šustot hedvábných spodniček zaznával až k němu. Ale věděl, že osoby takové, byť sebe více měly, sebe více již nashromáždily, nedovedou stráviti noce v samotě; noce tiché, klidné, které posilují v stáří a povznášejí duši, která se snaží potlačiti vášně svoje. Zvyk přešel jim v krev, noc ztrávená o samotě by je usoužila, sešílely by z té samoty.

Proto naplňují ulice, lepí se na šat mužských chodců jako klíšťata, až nemoc na vždy uvrhne je na lůžko, na němž už stěží najdou trochu klidu a pokoje.

Po chvíli se usmál při myšlence, že Bulkuš, jak se zdálo, nedbaje stáří průvodkyně svojí, chce ji snad navštíviti v příbytku jejím.

Než, stále šel za nimi postranními, temnými uličkami. Bulkuš kráčel rychle, netrpělivě; žena stěží vlekla se za ním.

Danku musil se znovu usmáti při vzpomínce, jak klidným býval přítel jeho jindy.

V jedné postranní uličce před úhledným domkem se zastavili. Žena sáhla do kapsy, vytáhla klíč, otevřela dvéře a vešla do vnitř.

Danku chtěl se obrátiti k odchodu, ale tu spozoroval, že se dvéře za ženou zavřely a že Bulkuš rychlými kroky odchází.

Když došel až k Dankovi a si ho povšiml, pravil hlasem přidušeným:

„Proč jsi šel za mnou? Pojďme!“

Danku uchopil ho za ruku a pravil:

„Jednal jsi šlechetně, milý příteli!“ a dodal s úsměvem: „Ale pro toto nemusil jsi jíti až sem.“

Bulkuš se zastavil, jednou rukou zakryl obličej, druhou stiskl pravici přítelovu tak silně že nehty zaryly se do masa, div že Danku bolestí nevykřikl a nemoha potlačiti ani usedavého pláče ani doznání, jež mocí se mu z nitra vydralo, zvolal přidušeně:

„Mlč! Jest to moje matka!“

Cyril Berka:

Srdce Pána Ježíše.

Ó Srdce Páně, Srdce nejsvětější,
Tys všecko křišťál bílý nejjasnější.

Tys lampou zlatou,
jež svět celý osvětluje,
a harfou nejvzácnější
jejíž zvuk ladný nejkrásnější
nebe i zemi oblažuje. . .

Neutišitelný pramen Tvé milosti
každou vinu smývá
a kajícnou duši
květem nebeským přiodívá.

My Tebe ranili
a kříž Ti postavili
a Ty nás opět k sobě voláš
a nám žehnáš.

Ó odpusť, odpusť, Srdce Páně,
od Tebe nikdy nechci ustoupiti
a celý život svůj chci Tobě zasvětiti. . .

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.
Napsal Milutin Mayer.

(Č. d.)

Mercur měl v ruce žhavé železo a dotýkal se jím raněných zápasníků, aby viděl, jsou-li ještě na živu. Za ním jdoucí Charon dorazil každého žijícího ještě kladivem, nepokládaje je za hodné léčení. Když tito dva tuto odpornou a nelidskou práci skončili, přišel velký počet otroků s ostrými železnými vidlemi, které zabodli do prsou mrtvých gladiatorů a vlékli je do brány „bohyně smrti.“ Tam je nacpali do jednoduchých dřevěných rakví a vyvezše je za město, pochovali je do společného hrobu.

Aby nebylo znáti potoků krve na písku, přišli otroci s pískem a hráběmi a pěkně je zasypali. Tím byla první část zábavy skončena.

Nyní vystoupili na zápasiště zápasníci se zavázanýma očima a jeden proti druhému máchal na slepo mečem a bodákem.

Mezi diváky povstal smích . . . Jestli se zápasníci v tak velikém prostoru nemohli nalézti, hnali jednoho proti druhému vojáci, pokud se nesrazili . . . A tu pak povstal boj na život a na smrt, než zase všichni nezahynuli. Ale ani toto vraždění neukojilo krvežíznivý dav Římanů, žádali ještě více zápasníků, ještě více krve.

Slunce vystupovalo na obzoru stále výš a výše a ozařovalo svými paprsky celé divadlo.

Horko vzrůstalo k nevydržení. Císař určil jistou dobu k oddechu. Senátoři, rytíři, rádcové císařovi a kněží vstali ze svých míst a odebrali se na chodby, kde se prodávalo víno chlazené v ledu i jiné sladké nápoje a chutná jídla. Prostý lid spokojil se studenou vodou, oslazenou fíkovou šťávou.

Za hodinu zazněly trouby znova a každý spěchal zaujmouti své předešlé místo. Druh se ptal druha, co přijde nyní. Jedni tvrdili, že ještě přijdou otroci, druzí zase mínili, že nyní jest řada na křesťanech.

To šlo od úst k ústům, od řady k řadě, až konečně se celý dav jal křičeti:

„Křesťané! — Křesťané! — Kde jsou křesťané? — Před zvířata s nimi!“

Bylo nutno vyplniti vůli národa, neboť volání po křesťanech nepřestávalo.

Dozorce divadla rozkázal sluhům a strážcům, aby otevřeli dvéře místnosti, kde byli zavřeni křesťané.

Napřed vyvedli asi dvacet mužů, mezi nimi také starce Severa . . . Otroci jim svázali ruce křížem na záda a povalivše je na zem, také nohy jim silně spoutali.

Pak je vytáhli na vysoké, k tomu již připravené, v určité vzdálenosti od sebe zakopané sloupy, takže viseli dolů hlavou,

houpajíce se ve vzduchu. Pod ně položili hromadu mokré slámy a kusy hadrů, načež to zapálili. Smradlavý, z hromady vycházející kouř čím dále, tím více dusil křesťany a oni, těžko odkašlávajíce, pomalu umírali.

„Ať jim jejich Kristus pomůže!" křičel dav, kochaje se mukami oněch nešťastníků.

Stařec Sever při všech těžkých mukách ani nemrkl, jen stále šeptal: „Kriste a Pane můj! . . . Čest a sláva ti na věky! . . Velebím Tě za velikou milost Tvou!"

Dále již nemohl. S myšlenkou na Hospodina těžce umíral.

Římané však s tím nebyli spokojeni, jim jen se líbila krev.

„Pusťte na ně zvířata!" řvali a dupali zase, až se třáslo celé divadlo.

Císař, nechtěje trpělivosti národa přepínati, rozkázal vypustit na ně divou zvěř. Křesťané vycházeli na zápasiště, ale mnozí z nich divně vypadali. Byli zašiti do medvědích, lvích a bůvolích koží . . . Kráčeli směle a odhodlaně k smrti.

Jen malé děti plakaly a hleděly ustrašeně na své, ve zvířecích kožích zašité rodiče. Na konec všichni poklekli na zem a sepjavše ruce k nebi, zazpívali:

„Bože buď nám milostiv, rač shlédnouti na nás! Obrať tvář svou k nám a milostivě nás žehnej! Osviť národy, aby poznaly cestu Tvou a všichni lidé Tě slavili na věky!"

Tomu se Římané velice divili a říkali:

„Oni zpívají! — Slyšte, oni zpívají!"

„Volají svého Boha!" řekli druzí.

„Který jim beztoho pomoci nemůže!" na to třetí

„Protože není tak silný jako náš císař!" povídal čtvrtý, dělaje posměšné poznámky.

Ale většina jich volala:

„Dosti toho zpěvu! . . . Nebudeme jich již déle poslouchat! Zvířata! Zvířata!"

Dvéře v železných klecích se zvířaty zaskřípaly, otevřely se a divoká zvířata začala jedno za druhým z nich vycházeti . . . Všecko utichlo . . . Srdce každého silně tlouklo, až najednou jim silným napětím vyrazily oči jako pěstě.

První vyšli lvi, důstojně a mírně. Zdvihli hlavy vzhůru a čenichali kolem sebe. Cítili krev . . . Leopardi a tygři se svýma zelenavě blýskavýma očima skákali jako vztekli a kousali se spolu, ukazujíce své silné zuby. Šlehajíce svými dlouhými ocasy vzduchem, první se vrhli na křesťany, trhajíce jim svými ostrými drápy údy, hrdlo a prsa . . . Nastalo všeobecné skřípání kostí a hrozný křik a pláč poplašených dětí. Podrážděni dětským křikem a zápachem lidské krve, vrhli se nyní na ně také lvi.

Sta a sta lidí vstávalo se sedadal, aby ve stoje ten hrozný výjev lépe viděli a jím se kochali. Roztrhané kusy mrtvol, okousané kosti a celé potoky prolité krve podráždily ještě více dav, který neustále řval a křičel:

„Dejte ještě více křesťanů zvířatům! Vidíte, že ještě mají hlad!“

A zase hnali křesťany na zápasiště, aby také je zastihl osud jejich předchůdců, kteří leželi roztrháni po celém amfiteatru.

Najednou vzkřikl kdosi z prvních sedadel:

„To již je přespříliš! Hanba Římanům!“

V divadle nastal pískot a křik.

„Kdo se opovažuje takto mluviti? . . . Kdo je to?“

„Tu jsem!“ zvolal zase tentýž hlas. „Pravím veřejně přede všemi, že je to pro Římany velká hanba! Nač je to tak veliké vraždění?!“

„Hoďte ho zvířatům!“ křičel podrážděný lid.

„Nebojím se!“

Byl to mladý Valerius, jehož tam dotáhl otec násilím, aby proto neupadl v císařskou nemilost.

Senátora Marcella Valeria zalil smrtelný pot. Strachem a hrůzou, že jeho syn se opovážil před císařem a celým Římem protestovati proti národním hrám, zbledl jako stěna.

„Kdo to volal?“ zeptal se přísně císař.

„Božský císaři, byl to syn senátora Marcella Valeria.“

„Cože, syn senátorův?“

Zatím přistoupil senátor před císaře bledý, třesa se na celém těle a zvolal hlasem zoufalým:

„Zříkám se svého nešťastného syna, který mi tolik hanby a hrůzy způsobil, urážeje vaše veličenstvo! . . . Proklínám jej! Ať ho všemohoucí Jupiter raní střelou smrtelnou! . . . Nemám již syna . . . Učiň s ním, božský císaři, co chceš!“

„Hoďte jej lvům!“ křičel národ.

„Ne!“ odpovídal císař a obrátiv se k veliteli své tělesné stráže, rozkázal: „Odveďte jej až po další rozhodnutí do žaláře! . . .“

Ihned přikročili vojáci a odvedli mladíka z Colossea na místo určené. Národ byl rozhořčen, ale nebylo jiné pomoci, bylo mu vůli císařské se podrobiti.

Divoká zvířata zatím se již nasytila masem i krví a válela se líně z místa na místo. Jen tu a tam nějaký krvelačný tygr ještě lízal krev ztuhlou na písku, nebo ohryzoval nějakou kost.

Hry byly toho dne skončeny. Letní slunce sklánělo se již k západu a osvětlovalo svými ostrými, až žhavými paprsky zdi i sedadla amfiteatru, pohřížejíc ve svůj jas i poslední tělesné, po písku rozházené ostatky křesťanů.

Císař se svým dvorem opustil divadlo první. Za ním pak šli velmoži i ostatní národ, velebíce mocného císaře za připravenou jim zábavu.

Slunce již dávno zapadlo za hory, ba nastala již i hvězdná noc, ale skupiny zahalečů ještě stále se potloukaly kolem Colossea, dívajíce se, jak otroci sbírají mrtvé gladiatory, sítníky i ostatní rozdrásané kusy z těl křesťanů a házou je do sbitých rakví, aby je na vozech odvezli za město a tam je ve „smradlavém dole“ zakopali.

XIV.

Všichni Římané ze vznešených rodin byli zvědavi, jaký výrok vynese soud nad dvěma mladíky z vyšších kruhů společenských a ze vznešeného, vysokého rodu.

Mluvilo se a hádalo všelico, ale nikdo nevěděl nic určitého, co se stane s Juliem a Valeriem. Císařské vyhlášky zřejmě hlásaly: kdo se nezřekne křesťanství, ztratí právo měšťanské a je-li z rodu vznešeného, stane se obyčejným člověkem, lidé pak z rodu nízkého stanou se otroky.

Římští šlechtici však mezi sebou šeptali, že se také císařské vyhlášky dají změniti a různě vykládati. Vše to závisí od vůle soudců, kteří rádi přimhouří oko, vtiskl-li jim někdo měšec peněz do rukou. O Marcovi Emiliovi i o Marcellu Valeriovi byli Římané přesvědčeni, že, ačkoliv tento se právě v divadle zřekl syna svého, svolal na něj pomstu hromavládného boha Jupitera, použijí také toho prostředku a soudce podplatí.

Vždyť to učinil jedině pod dojmem Valeriových řečí, pronesených proti hnusnému prolévání krve křesťanské. Byl vlastně nucen učiniti to, nechtěl-li přijíti o svou hodnost, ba snad i o svůj život.

Hněval se sice ještě na syna svého, řka, že ho nechce znáti, potají však posílal k němu do žaláře svou ženu, která ho měla přemluviti, aby řekl před soudci, že mluvil v opilství, nevěda ani sám co mluví. Prefekta pak požádal, aby jej nedal do žaláře mamertinského, kde ještě stále vězel Julius, nýbrž do některého jiného žaláře, aby se nesetkal s Juliem, který je vším tím nejvíce vinen. Neboť jestli se ti dva sejdou spolu, pak nikdo na světě již neodvrátí Valeria od křesťanství a on bezpodmínečně zahyne.

Konečně bylo nutno vynésti rozsudek nad Juliem i Valeriem. Věc nedala se utajiti, neboť o ní mluvil celý Řím. Oba mladíci byli přivedeni před sbor soudců, kde jim bylo uloženo, přinésti oběť bohům. Julius rozhodně řekl:

„Především je třeba sloužiti Bohu!“

Soudcové se stavěli, jakoby mu nerozuměli.

„Copak ti kážeme něco jiného? Tu máš, hle, kadidlo, služ jim Jupiterovi!“

„Vy převracíte má slova!“ řekl Julius. „Já znám jen jednoho Boha, není to však Jupiter, nýbrž Bůh křesťanský.“

V soudní síni povstalo živé hnutí a hlasité reptání . . .

„Vy nectíte jen Jupitera, nýbrž ještě tisíce jiných bohů, takových, které jste si sami vymyslili a z kamene i ze zlata zhotovili! Je však jen jeden Bůh, jenž nás všecky souditi bude. Já věřím jen v Pána Ježíše Krista!“

„Na to jsme se tě neptali!“ odpověděli soudcové!

„Nuže, pak mne nepokoušejte!“ řekl Julius.

„Když již nechceš sloužiti Jupiterovi, služ aspoň našim božským císařům Dioclecianovi a Maximianovi!“ ozval se jeden ze soudců.

„Co?! . . . Mám sloužiti císařům? Copak to nejsou lidé právě jako my? Od kdy jsou bohy? Což jste již klesli tak hluboce, že i císaře za bohy pokládáte? Zbůjníky, násilníky a výstředníky?“

„Dosti!“ zvolali rozhořčeně a ustrašeně soudcové! „To je urážka jeho veličenstva! . . . “

„Smrt!“ křičel i u výslechu shromážděný dav.

Valerius se rovněž jako jeho přítel choval neohroženě.

Ortel zněl:

„Rozhodli jsme se“, ohlašuje vážně nejstarší ze soudců, „odsouditi Julia, syna centuriona Marca Emilia, na smrt pro urážku jejich císařských veličenstev a pro paktování s křesťany. Za hodinu mu budiž před celým národem sťata hlava na Foru, aby každý viděl, jak se trestají ti, kteří zapírají bohy a urážejí císařské veličenstvo . . . Valerius však, ježto byl Juliem sveden, zbavuje se tímto hodnosti i majetku vznešeného Římana a bude odeslán do kamenolomu do Sriemu.“

„Protestuji!“ zvolal rozhorleně Valerius.

„Proti čemu?“ táže se soudce.

„Tys uvedl v ortelu, že Julius mne svedl. On mne nesvedl. Mám sám netoliko rozum, ale dovedu též dobré od zlého rozeznati.“

„My jsme vyřkli ortel, ty již nemáš co mluviti.“

* * *

Za hodinu na to vyvedli vojáci Julia na Forum, kde měl býti rozsudek proveden.

Velké množství lidu tlačilo se kolem popraviště, zvědavo, jak bude umírati římský šlechtic, jenž se k vůli svému Bohu zřekl otce i matky, bohatství i veškeré hodnosti a oddal se dobrovolně na smrt.

Před samým stínáním se ho ještě soudce tázal:

„Zřekneš se, mladíku, Boha svého i jeho nauky?“

„Nikdy!“ odvětil on s nadšením. „Věřím v Krista panujícího od věků na věky! Všecko pomine, i císaři, ale můj Kristus nikdy nepomine! Jeho jméno zůstane až na věky slavné! On ovládá celý svět. Pravím vám: My jsme poslední, jež klademe svůj život za Jeho učení. Na našich hrobech zkvete jeho sláva! Křesťanství nikdy nezničíte!“

„Stínej!“ zahřměl soudce.

V tom okamžiku zvolal ještě neohrožený mučedník silným hlasem:

„Kristus panuje a vítězí!“

Kat máchnul mečem, lesknoucím se v záři sluneční a hlava Juliova se skutálela k nohoum soudců. Z jeho těla, jež se i bez hlavy chvilku zmítalo, valila se proudem krev.

Celý dav v tom okamžiku přímo oněměl, neboť zajisté si myslil, že učení Kristovo je pravé a sám Kristus také pravým Bohem.

Soudcové hleděli klidně, jak se hlava Juliova kutálela; hlava, která za živa tak dovedla urážeti bohy i římské císaře.

Najednou však nastal neočekávaný obrat . . . Tentýž dav, jenž ještě před chvíli provolával slávu císaři a přijímal s jásotem rozsudek smrti nad Juliem, počal nyní volati:

„Zabte také nás, vy krvežíznivci! . . . Také my jsme křesťané!! — Suďte nás.“

Po těchto výkřicích zmocnil se přítomných soudců nevylíčitelný vztek a zbledli na smrt. Co si mají počít? Což lze dáti celý ten dav povražditi? To nebylo možno. I bylo jim přiznati se, že jejich pohanství je již na sklonku života a že nauka Nazaretského, kterou tak zuřivě pronásledovali, bude vládnouti nejen starému „městu na sedmi pahorcích“, nýbrž celému světu.

Jeden ze soudců pošeptal svému druhovi do ucha:

„Krev křesťanských mučedníků je jen novým semenem křesťanství!“

A ten mu odpověděl:

„Kdybych byl císařem, hned bych zastavil veškeré pronásledování. Neboť, je-li učení Kristovo opravdu božské a pravé, nikdo ho nepřemůže! . . .“

* * *

Za měsíc po smrti Juliově byl Lucius Metellus jmenován císařským místodržitelem kdesi na severu, v zemi patřící k velikému císařství římskému.

Tam však si počínal tak krutě a nelidsky, že ho již po půlroční vládě vlastní vojáci zabili.

Díl druhý.

I.

Když vstoupil roku 284 na trůn římský Dioclecian, umínil si, že bude panovati jen dvacet let a pak že odevzdá svou korunu svému nástupci. Také svého soudruha Maximiana donutil přísahou před sochou Jupiterovou k tomu, aby jeho příkladu následoval.

Proto také hned z počátku své vlády přemýšlel, kde by si vystavěl vhodný palác, v němž by poslední dny života svého klidně trávil. Po delším přemýšlení se rozhodl, že si ho vystaví ve své vlasti Dalmacii. Tam, ve svém skalnatém rodišti, na břehu svého adriatického moře, daleko od středu císařství a vzdálen závistivého světa, uprostřed svých milých chtěl užíti již dávno vyženého tichého odpočinku.

Palác ten měl býti dílem velkolepým, císaře římského i bývalého pána svého důstojným. Ohromné to stavení bylo vystavěno ve čtyrhranu a zaujímalo místo asi třicet tisíc čtverečních metrů. Ze tří stran bylo obehnáno vysokou, silnou zdí a osminásobnými hradbami, strana pak čtvrtá, obrácená k moři, spočívala na silných mramorových sloupech. Ze strany vedly do paláce chodby a z těch dvéře do jednotlivých pokojů. V paláci byly nádherné chrámy bohů Jupitera a Aesculapa, které Dioclecian měl nejraději a ctil nade všecky ostatní bohy.

Dále tam byly prostranné dvorany, mramorové lázně i místnosti pro tělesnou stráž. Mimo to rozkládaly se mezi pevnými zdmi krásné zahrady, poskytujíce šedivému císaři na odpočinku příjemnou procházku na zdravém vonném mořském vzduchu. Dioclecian neupustil ani na odpočinku od bývalé své císařské nádhery.

Palác stavělo mnoho let přes tisíc dělníků Ozdoby a sochy římských bohů a císařů pro tento palác tesaly se ve slavném sriemském lomu v pohoří Fruška. Nejeden z těch, kdož se hlásili ke křesťanství, byl odsouzen k těžké práci v onom lomu. Také nejeden z nich od té těžké práce se přestěhoval na jiný, lepší svět, po němž na tomto světě tak toužil.

* * *

Minulo pět let od té doby, co krev mučedníka Julia pokropila římské Forum, takže se na to již zapomnělo. V tentýž den pak byl odveden Valerius zároveň s jinými odsouzenci ze svého rodného města, aby ho nikdo už nespatřil, pod silnou stráží do sriemského lomu, aby tam jako otrok nejtěžší práce vykonával.

Věděl dobře, jaký život jej v otroctví očekává, ale ani přesto neklesl na duchu. Vzdálen jsa matky, sestry i otce, jenž se ho veřejně před císařem i celým národem zřekl, neměl nikoho na světě. Proto také byl celou jeho nadějí Kristus, pro nějž vyhnanství podstoupil. Jedině v něm nalézal útěchu a uspokojení, jen v něho doufal.

V lomu byl neobyčejně trpělivý a pokorný, takže vzbudil obdiv i samého naddozorce Lolia. Lolius nosil stále v ruce silný karabáč s měděnými kuličkami na konci a mrskal jím otroky, kteří se mu zdáli býti líní. Karabáč ten se však zad Valeriových nikdy nedotknul, neboť Lolius částečně také litoval Valeria a zacházel s ním mnohem milosrdněji než s ostatními otroky. Konečně jej přidělil k sochařům, kteří tak těžce nepracovali, jen aby mu práci ulehčil. Nemusil již nositi na svých bolavých, zraněných bedrách těžké kamení. Stalo se několikrát, že Lolius celý udiven stál nad Valeriem přemýšleje, jak může tento svůj trpký osud tak klidně a trpělivě snášeti. Mezi mnoha sty jiných, jsoucích pod jeho dozorem, také bylo několik klidných a trpělivých, ale přece se někdy přihodilo, že i oni proti nelidskému

zacházení reptali. U Valeria však nikdy toho nebylo. Kdyby aspoň nebyl synem senátorovým! Ale jsa vychován v hojnosti a pohodlí, naučen jen rozkazovati nesčetným domácím otrokům, kteří každé jeho přání na jediný pokyn vyplnili, je nyní nucen spokojiti se chlebem a vodou, při tom pak ještě pracovati a trápiti se jako červík v trní! Celá věc mu byla tím nepochopitelnější a proto nejednou zvolal:

„Ten mladík je mi hádankou!“ . . . Později, když byl přidělen k sochařům, život se mu trochu ulehčil, ale on se nezměnil. Nepostřehl ani nejmenšího výrazu radosti na jeho bledé, vyhublé tváři. Jiný, kdyby se mu bylo v práci ulehčilo, by se byl pokládal za šťastna, jemu však to bylo vše jedno. Mluvil ještě méně než před tím, ale mnoho a neúmorně pracoval.

Jednou odpoledne přišel dozorce Lolius ke třem sochařům, u nichž pracoval Valerius, pomáhaje jim tesati hlavice sloupů pro římský palác. Přistoupil k nejstaršímu, zarostlému dlouhou, šedivou bradou a povídal:

„Slyšíš, sochaři, dnes jsem dostal rozkaz od císaře Galeria ze Sirmie, abych dal vytesati sochu boha Aesculapa pro palác božského císaře Diocleciana. A protože jste vy čtyři mezi všemi sochaři nejnadanější, svěřuji tuto práci vám, neboť jsem přesvědčen, že i sám všemohoucí císař bude s vaší prací spokojen.“

Starý sochař zdvihnul hlavu, pohlédnul na Lolia a mírně odpověděl:

„Má ruka nikdy nevytesá sochu boha Aesculapa.“

„Ani má!“ ozval se druhý sochař.

„A má také ne!“ povídal třetí.

Dozorce vybuchnul jako oheň:

„Jupiter i všichni mocní bohové jsou mi svědkem, když povídám, že právě vy tu sochu zhotovíte! Rozumíte, vy a nikdo jiný!“

Na to ustál i Valerius v práci a odloživ kladivo řekl:

„Jak moji bratří, tak také já!“ Lolia zarazila tato slova Valeriova, že ustoupil dva až tři kroky od něho. Ten, jenž nikdy až posud ani slovem nereptal, se mu nyní opováží říci do očí, že se jeho rozkazu nepodrobí.

„Ty také tak mluvíš? A proč?“ On pak odpověděl:

„Jsem křesťan a proto nemohu dopustit, aby dílu, jež vyjde z pod mého dláta, lidé se jako Bohu klaněli!“ . . .

„Zajisté!“ potvrdili také tři ostatní.

„Vy se nechcete podrobiti mému rozkázu?“ vzkřiknul dozorce.

„Nikdy ne!“

„Dám vás zmrskati!“

„To je ti volno!“

„Budu vás páliti rozžhaveným železem!“

„Můžeš!“ odpověděli klidně.

„Vy jste se zbláznili!“

„Ne my, ale ty!“ odvětil Valerius.

Lolius, beztoho již podrážděn jejich neposlušností, rozvsteklil se ještě více, chytnul těžké kladivo a vhodil je Valeriovi na hlavu. Ten zasažen, omdlel s proraženou hlavou. Ale rozzuřený dozorce ho ještě potom udeřil karabáčem po holém těle.

Jeden ze sochařů, trochu starší Valeria, nemohl se již na to dívat i přiskočil k Solioví a chytnul ho silnými pěstmi, aby ochránil Valeria surových ran . . . Vidouce to ostatní otroci, jali se hlučně pokřikovati:

„Zabte to zvíře . . . Již se nás dosti namučil!" a běželi k místu, kde ležel Lolius, s kameny v rukou, aby ho jimi utloukli . . Několik kamenů také krutého dozorce zasáhlo."

V tom však k nim přiskočil starý, šedivý sochař a zvolal silným hlasem:

„Stůjte bratři! Netřísněte si rukou krví nepřítele, neboť to víře Kristově odporuje! Zdržte se! . . . Zabijete-li jej, pranic si tím nepomůžete! Dostanete jiného, snad ještě horšího!"

„Zajisté!" zvolali klidnější. „Náš Bůh přikazuje: ‚Nezabiješ!'"

Slova starého sochaře nezůstala bez účinku. Otroci se klidně rozešli po své práci. Lolius, raněn trochu několika kameny, vyskočil jako vzteklý a běžel oznámiti celou věc vojenskému veliteli.

II.

Stín měděné ručky na slunečních hodinách padal právě na jednu, když prefekt v Sirmiu, Quintus Terentius, provázen desíti otroky, vstoupil do své zahradní jídelny, očekáván svou ženou Scribonií, ležící nedbale na lavici z černého mramoru, pokryté tygří kožíš.

Silné teplo sluneční vyhnalo ji z horkých nádherných komnat a proto se uchýlila do jídelny v zahradě, obklopené vinicemi, plnými krásných, ale ještě zelených hroznů. Vinice příjemně ochlazovala jídelnu. Nesnesitelné vedro působilo na ni ospale, tisknouc její velká víčka stále víc a více. A aby neusnula v poledne, musila jedna z otrokyň, jménem Pomponia, ovívati ji neustále vějířem z pávího peří, co zatím druhá otrokyně Felicita jí krátila čas citerou a jakousi řeckou písní.

Scribonia byla ještě mladá žena. Bujnost, mládí i svěžest zračily se na její růžově bílé tváři. Narodila se daleko na západě, tam v nádherném a hlučném Římě, v srdci celého ohromného císařství. Na rozkaz otce svého, ještě velmi mladá, provdala se za Quinta Terentia, staršího o plných dvacet let. Jejího otce, senatora Aulia Marcella, lákalo veliké Quintovo bohatství.

Když pak prvého března roku 293 jmenoval císař Dioclecian Konstantina Chlora a svého zetě Galeria césary, vzal poslední také s sebou svého přítele a miláčka, bohatého Quinta Terentia do svého sídelního města Sirmia a důvěřuje jeho moudrosti i oddanosti, učinil jej městským prefektem.

Tato změna Scribonii jen posloužila. V čistém, svěžím vzduchu krásného Sriemu rozkvetla v ještě větší krásu, zapomenuvši

při tom dosti rychle na hlučný a prostopášný život v Římě. Procházka po březích stříbropěnné Sávy jí tamnější pobyt málo zpříjemňovala. Prefekt Quintus Terentius vstoupiv do zahradní jídelny, pozdravil svou ženu!

„Bohové buďte s tebou, Scribonie!“

„Rovněž i s tebou!“ odpověděla mu líně protírajíc si svými něžnými prsty ospalé oči.

„Dnes je jaksi neobyčejně horko. Jestli se dobře pamatuji, letos ještě takového vedra nebylo.“

„Též já tak myslím“.

„Patrně dnes ještě přijde bouřka. Dole od západu se valí veliké bělošedé mraky, což znamená silný déšť s větrem. Jen hromu aby nás Jupiter ochránil.“

„Neškodilo by, kdyby napršelo, aby se vyschlá a vypráhlá země trochu ovlažila“ povídá Scribonia. „To horko je již k nevydržení!“

Zatím přišel otrok ohlásiti, že stůl je již prostřen ve velké jídelně.

Scribonie vstala líně s mramorové lávky a šla s mužem do paláce. Cestou přes zahradu svlékl Quintus úřední širokou, sametem lemovanou togu a odevzdal jí otrokovi, který je přišel zavolati k obědu. U vchodu paláce, obrátiv se ke své ženě, povídá Quintus:

„Ach! Brzy bych byl zapomněl! Opravdu zvláštní novina. Sám centurio Vatinus sem včera přivedl čtyři otroky z našeho lomu na rozkaz Galeriův.“

„Tak? A proč?“

„Zprotivili se rozkazu dozorce a nechtěli vytesati sochu boha Aesculapa. Mimo to také ještě kamenovali Lolia.“

„Ach, co povídáš?“ divila se Scribonia.

„Ano, ano“ tvrdil docela vážně Quintus.

„Kam to jen povede? Nešťastní následníci Nazaretského se opravdu zbláznili. Zprotivili se nejen našem přejasnému císaři, nýbrž i samým všemohoucím bohům.“

„To je hrůza!“

„Marně vydávali císařové tolik vyhlášek proti nim, marně je házeli divým zvířatům, oni zůstali zatvrzelí a protiví se i dále císaři a domácím zákonům.“

„A nemožno jich nijak vyhubiti, neboť rostou jako houby po dešti.“

„A kdyby přejasný můj přítel Galerius nebyl navedl tchána svého Diocleciana, aby je pronásledoval, bylo by jich ještě mnohem více. Takto aspoň přece trochu prořídli.“

„Diocleciana je až posud chránil proto, že jeho žena i dcera byly křesťanství nakloněny. Mimo to také někteří z jeho rádců stali se přívrženci víry Kristovy.“

„Ale mnozí z nich se jí také zřekli, uznávajíce, že by bylo pošetilé, dáti za ni život“.

„Přece však se musíme s lítostí přiznati, že bylo málo těch, kteří se zřekli víry Kristovy“ řekla Scribonia. „Proto nás také stíhá různé neštěstí, choroby a hněv římských bohů, kteří se nemohou bez pomsty dívati, jak se boří základy víry pohanské.“

„Ovšem!“ potvrdil též prudce Quintus, že se bohové na nás nesmírně hněvají! Tu však opravdu zůstává rozum státi. César jim rozkázal vytesati sochu boha Aesculapa, a oni, bídníci, se mu vzepřeli. Jeho rozkaz by jim měl býti svatý a ne ještě protiviti se mu. V tom rozkaze beztoho není nic zvláštního. I byť by byli následníky toho Nazaretského, měli tu sochu přece zhotoviti a byl by pokoj.“

„To je opravdu nesmírná smělost!“

„Kdyby to byl ještě někdo jiný, ale ubozí zločinci se opovážují vzdorovati jeho rozkazu“ rozčiloval se surově tučný prefekt, zrudnuv celý zlostí.

„Nyní jich jistě trest smrti nemine?“ táže se žena prefekta.

„A čeho jiného jsou hodni? Je to státní zločin, velezráda! Těch ostatních mi však není tak líto jako toho jednoho. Je mlád a zahyne svou tvrdohlavostí. Škoda opravdu mladého života... Dám si ho ještě naposled, dnes nebo zítra předvolati a vysvětlím mu, co ho očekává, jestli se své hloupé víry nezřekne. Poslechne-li mé dobré rady, přimluvím se za něj i u samého Galeria, který jej jistě bohatě odmění.“

„A jak se jmenuje?“ ptá se zvědavě Scribonia.

„Zdá se mi, že Valerius a povídají o něm, že je ze vznešeného rodu. Lámu si již celé dopoledne hlavu, kde jsem ho kdysi viděl a nemohu se upamatovati.“

„Valerius!“ opakuje Scribonia.

„Ano, Valerius!“ potvrdil Quintus, pohlédnuv udiveně na svou ženu, která si s jistým pohnutím na jméno „Valerius“ vzpomněla.

„Přála bych si viděti toho člověka.“

„Když si toho přeješ, to se může státi.“

„Víš co, Quinte?“ povídá zase Scribonia. „Možná, že by nám mohl spraviti ten květináč z růžového mramoru, který rozbil otrok Castor, jejž si dal proto zabít?“

„Pošli ho pak sem, aby si prohlédl květináč.“

„Pošlu,“ odpověděl prefekt, odcházeje z atria (předsíně) do tablinia (kanceláře).

III.

Mezi šestou a sedmou odpolední hodinou přivedli vojáci Valeria do paláce prefektova. Otrok, jménem „atriensis“, sedící na schodech atria, poslal otroka nomenclatora, aby oznámil paní, že již přišel ten sochař ze sriemského lomu, jehož sem poslal vznešený pán Quintus Terentius, aby si prohlédl poškozený květináč. Scribonia byla právě v knihovně. Kázala, aby Valeria přivedli k ní, dříve než se na květináč podívá. Za malou chvíli stál mladý křesťan před hrdou Římankou.

„Jsi ty Valerius?“ táže se ho hrdě Scribonia.

„Jsem!“ odpověděl sochař.

Uslyševši jeho hlas, zachvěla se, zbledla trochu, začala si ho pozorně prohlížeti a dala znamení otrokovi, aby se vzdálil.

Otrok odešel.

Chvíli trvalo mlčení.

Scribonia pak začala:

„Co vidí oči mé?! . . . Je to opravdu možno?!

Valerius mlčel.

„Na mou víru, jestli se nemýlím, jsi ty Valerius, můj soudruh z dětství! . . . Znáš mne ještě?“

„Znám. Ty jsi Scribonia, dcera římského senátora Aulia Marcella.“

„Valerie, ejhle, kde a jak jsme se sešli! Kdo by to byl kdysi řekl? . . . Pamatuješ se ještě na naše mládí? Pravda, že bylo krásné? Ó škoda, že tak rychle uplynulo!“

„Proč škoda?“ táže se chladně Valerius.

Což ti ho není líto? Nemluv tak! Jak by ti ho nebylo líto, vždyť bylo tak milé a krásné! Pamatuješ se ještě, jak jsme si spolu hrávali v našem drahém, nezapomenutelném Římě? . . . Již tenkrát jsem si nejraději s tebou hrávala. A když jsi oblékl mužskou togu, myslila jsem, že dnes nebo zítra budeme svoji . . . Ale osud rozhodl jinak. Po vůli otcově stala jsem se ženou Quinta Terentia, staršího již a churavého muže. Kdybys jen věděl, co již jsem s ním vystála! Svět myslí, že jsem již šťastna proto, že jsem ženou bohatého prefekta . . . “

„To se mne netýká!“ přerušil ji Valerius. „Proto jsi mne sem povolala?“

„Ach Valerie, nemluv tak! Vždyť já ještě dnes na tebe myslím a musím tě před smrtí zachrániti!

„Zachrániti? Jak to?“

„Tys blázen!“ zvolala ona zoufale. „Chci ti všemožně zachrániti život a ty se tak pohrdavě protiviš. Ty, Valerie, se musíš zříci své hloupé víry a vrátit se zase k naší římské víře. Rozumíš? . . . Obětuješ pouze několik zrnek kadidla bohům a budeš zachráněn. Poslechni mne, dobrý Valerie! Zapřisahám tě vzpomínkou na naše mládí! Učiním pro tebe všecko. I můj muž je ti nakloněn. On se také za tebe přimluví u cesara Galeria.“

„Tys ďáblice, Scribonie!“ odpověděl a ustoupil od ní několik kroků.

Ona se již třásla vztekem a rozčílením.

Valerius pokračoval:

„Ty žádáš ode mne, abych k vůli tobě opustil a zapřel svého Boha? Nešťastná bídnice, styď se! . . . Vidím, že jsi klesla hluboko. Zůstala jsi prostopášnou a rozmazlenou Římankou. Z očí ti hledí vášeň. A s takovými věcmi přicházíš ty přede mne, bídného otroka? Copak mám pro podlost jedné Římanky opustiti svatou víru Boží, potupiti její převelebný znak a zapáliti kadidlo ku poctě bohů? . . . Ženo, žádáš ode mne přes příliš!

Odstup, nech mne na pokoji! . . . Ale slyš ještě toto: Když jsem byl u otce, váženého římského šlechtice, měl jsem znamenitého přítele Julia, na něhož se jistě pamatuješ . . . Ten můj přítel mi otevřel oči, abych poznal pravou víru a naučil se ctít jediného pravého Boha. Ve chvíli, kdy jsem v římském amfiteatru protestoval proti hanebným krvavým hrám Římanů, zapřel mne můj vlastní otec a na jeho žádost u císaře byl jsem vyhnán až sem do těchto lomů, kde žiji již pět let, vykonávaje ty nejtěžší práce. Při tom všem jsem ale přece neklesl na duchu. Můj Kristus je se mnou, on mne na trnité cestě občerstvuje, posilňuje a v ctnosti udržuje. K vůli němu jsem se zřekl veškeré světské marnosti a šel dobrovolně do tohoto otroctví, jsa přesvědčen, že Bůh mne hojně za nepatrné utrpení zde na této zemi odmění na onom světě . . . Věz, že bohatství, čest, vážnost a moc nebyly by s to odvrátiti mne od Boha, jak bys to tedy mohla dokázati ty?"

„Mlč, ty hade!" zvolala vztekle vášnivá Římanka a dupla na mosaikovou dlažbu, až celá knihovna zaduněla.

Valerius se jen usmál.

„Ty šílenče se mi ke všemu směješ?" vybuchla ještě větším vztekem Scribonia. „Víš, že život tvůj visí jen na vlásku? Řeknu jen jediné slovo svému muži a jsi ztracen!"

„Nebojím se smrti! Pro mne je smrt jen štěstím a radostí, neboť mne jen tím dříve spojí s mým Kristem, po němž již tolik toužím."

„Nyní již vidím, že jsi úplně bez rozumu", odpověděla Scribonia.

„To tak povídáš proto, že jsi zaslepena falešným učením. Ach, Scribonie, kdybys věděla, jaký je to požitek milovati nevinně ukřižovaného Krista, jistě bys tak nemluvila!"

„Hahaha!" zasmála se uštěpačně Scribonia." Co pak bych měla pokládati za Boha zločince, rozpjatého jako poslední otrok na kříži? Nuže, nebuď hloupý! Nepřesvědčíš nikoho, že on je Bohem. Každý se ti jen zasměje."

„Moudrý nikdy, jen člověk zkažený, požitkář, nemyslící na spasení duše své."

Scribonia na něj hleděla udiveně.

„Ano, cíl našeho života je tam nahoře na nebi," povídá Valerius, ukazuje prstem k nebi. „Tam přebývá Pán můj a Bůh můj! . . ."

„Nechci již slyšeti ničeho o tvém ukřižovaném Kristu, ale ptám se tě ještě jednou, jestli rady mé uposlechneš?"

„Neuposlechnu!"

„Nepřijímáš tedy mé pomoci?"

„Nepřijmu, neboť je hříšná a hnusná."

„Ach, bídný otroku!" vzkřikla žena. „To se opovážíš říci mně, Scribonii, ženě mocného prefekta Quinta Terentia?"

„Protože jsi sobě toho zasloužila."

„Na to budeš pamatovati!"

Pak zavolala otroka:

„Buro, pojď sem! Otrok vešel do vnitř.

„Odveď jej ihned k vojákům!“ rozkázala mu, ukazujíc na Valeria.

„A ten květináč?“ odvážil se zeptati otrok.

„Odveď ho k vojákům!“ vzkřikla vztekle. „Jak se opovažuješ ptáti se? Chceš, abych ti dala několik naměřiti karabáčem?“

Buro smutně sklonil hlavu a umlkl.

„Ať sem hned přijde Pomponia, připraviti mne k vycházce. A ty řekni ostatním, ať mi co nejdříve přinesou pozlacená nosítka. Ale utíkej!“

Valerius pohlédl tiše, klidně ještě jednou na rozvášněnou ženu prefektovu a vyšel ven s otrokem, kde na něj již čekali vojáci, kteří ho zavedli zpět do žaláře.

Neminula ještě ani hodina a otroci již nesli Scribonii v pozlacených nosítkách ulicemi a náměstími Sirmice, bledou a rozčilenou.

„Kam poroučíš, vznešená paní?“ táže se jí vůdce otroků.

„Do císařského paláce.“

Slunce již se sklánělo k západu, ozařujíc svými zlatými paprsky nádherné, vysoké paláce, výstavné chrámy a městské veřejné sochy i pomníky.

Příjemný, od Sávy vanoucí větřík lahodně ochlazoval velké červencové vedro, stupňované kamennou dlažbou ulic a odrážením se slunečních paprsků od kamenných paláců. Ona však, tak rozčilená, sotva děkovala na všecky pozdravy a jen tu a tam vyhlédla ze sametových záclon nosítek.

„Pomsta! Pomsta!“ šeptal jí stále vnitřní hlas a proto, chtějíc co nejdříve přijíti k cíli, napomínala otroky k rychlejšímu kroku.

Ježto byly plné ulice lidu, mohli otroci stěží vyplniti její rozkaz. Vůdce otroků, mávaje holí, volal neustále na lidi, aby se vyhýbali.

Když přišli před císařský palác, otroci postavili nosítka před hlavním vchodem paláce na první schod a Scribonia vyběhla vzhůru po schodech do vnitřku paláce ke svému muži, jenž se právě radil s Galeriem v záležitosti těch čtyř neposlušných sochařů. Na schodech setkala se s velitelem císařské tělesné stráže, který se jí co nejuctivěji uklonil. Šel od Galeria. Na ulici jej očekával překrásný pozlacený vůz, zvaný „quadriga“, v němž bylo zapřaženo čtvero plnokrevných, bílých koní. A opravdu bylo těžko rozhodnouti, co je krásnější a stojí více za podívanou, zdali spřežení samo, nebo vůz.

Nebylo zvykem, aby římské paní chodily do císařské rady, proto se Galerius nemálo podivil příchodu Scribonie.

„Jakému štěstí je třeba přičítati tvůj příchod sem, paní vznešená?“ tázal se jí césar.

„O, Scribonie, proč tak kvapně? Tys neobyčejně rozčilena?“ divil se Quintus.

„Jak bych nebyla. Vždyť až po dnes mne ještě nikdo tak neurazil“, počala s pláčem.

„Povídejl“ řekl zase Galerius, přistaviv jí sedadlo ze slonové kosti. Ona usednuvši, začala:

„Čest římské paní je uražena!“

„A kým?“ táže se její muž.

„Sprostým otrokem, křesťanem Valeriem, jehož jsi před dvěma hodinami poslal ke mně, aby se podíval na ten porouchaný květináč.“

A Scribonia počala vykládati výstup mezi ní a Valeriem, ovšem, že úplně překroutila pravdu, takže z její řeči se dalo vyrozuměti, že Valerius ji napřed urazil.

Zamlčela ovšem docela moudře, že jej sama před tím sváděla ke zlým věcem. Jakmile všecko vypověděla, potěšil ji Galerius těmito slovy:

„Paní má, dám ti na to císařské slovo, že za vytrpěnou urážku dostaneš zadostiučinění . . . Takový zločin je nutno potrestati smrtí.“

Scribonia radostí, že se jí lest tak skvěle podařila, dala otrokům rozkaz, aby ji několikrát přenesli náměstím a pak ji zanesli do chrámu bohyně „Fortuny“, čili bohyně štěstí, jížto bude na věčné díky, že jí přispěla na pomoc, obětovati svůj skvostný perlový náhrdelník.

Nebylať jí nyní žádná oběť těžká, jen když bude Valerius potrestán. (P. d.)

H. Uden:

Stesk.

Ač je pravidelnost všecka stanovena
s pevnou přesností v obvyklém kalendáři:
v počasích a lidech často bývá změna,
jež sic mnoho zmůže, však i mnoho zmaří.

Příroda je lhostejnou, když horšíme se
na Vánoce potopené do zeleni —
klidnou je, když s jarem bílý sníh se nese,
v létě hroudy ledu táhnou přes osení.

Za to člověk, ať již tak či tak se liší,
vezdy sobě myslí, že je nad normálem
a že povznesl se k nedostupné výši,
které soud se nesmí tknouti pohan kalem.

Otázka jen supem nad hlavou se mihne,
z šera pochyb nečekaným šlehne bleskem
a tak ostře vlákna hrdých zálib stihne,
že se záhy stane žalujícím steskem:

není vpravdě vlastním společenským věnem,
aby sketa soudil o zářivém reku —
není, kdo sám věří, že je suverénem,
pouhým otrokem v kosmických nálad vleku?

Šk. rada Václav Hübner:

Hvězdárny.

Budovy, v nichž postaveny byly stále stroje ke konání astronomických pozorování, sluly u Řeků *skopé*, ve středověku *observatorium* (observatoř), u Němců od polovice století 18. *Sterwarte* (na návrh Popoviče) — u nás *hvězdárna.*

K docílení přesnosti nynějších pozorování astronomických vyžaduje se v prvé řadě vedle vhodného postavení strojů měřických neměnitelná pevnost. První vzor moderní hvězdárny vyhovující požadavkům vědy podala Anglie svou slavnou hvězdárnou v Greenwichi, zřízenou již ke konci 17. století. Příklad ten zůstal osamocen dlouho. V 18. století stavěné hvězdárny nevyhovují zdaleka požadavkům a principům, jež nyní platí za jedině správné.

Poloha budovy musí býti prosta všech otřásání, rušících každé jemnější měření, má býti vzdálena všeho umělého osvětlování svítilen, dále vyžaduje se náležitý klid, aby bylo tepy kyvadlových hodin při pozorování dobře slyšeti; hvězdárna nemá býti na blízku drah, silnic, zvonic, ulic atd. Rozhled v té poloze má býti na všechny strany volný, proto jest stavební místo voliti odděleně ode všech domů, staveniště má býti obkličeno volnou, velkou prostorou stromy osázenou. Budova observatoře nemá býti vysoká (žádná věž); piliře, na kterých se stroje umístí, musí býti již od základů isolfovány od ostatních zdí stavení, aby byly odloučeny od otřásání nebo nestejného oteplování se strany druhého zdiva. Síň, kde jest umístěn stroj průchodní (meridianní), má-li míti ve stropě širší otvor, kterým se pozorují průchody hvězd a jenž se po pozorování zavírá příslušnými záklopy; podobné zařízení má síň, kde jest umístěn stroj v prvním vertikalu. Dále se vyžaduje točivá kupole s výřezem, jenž se dá zakrýti. Výřez otočí se s kupolí ve směr, v kterém se chce pozorovati. Po pozorování musí zakrytý výřez opět úplně chrániti uvnitř kupole umístěné stroje před deštěm, větrem, prachem atd.

Velmi geniální jest konstrukce kupole, jež *Eiffel* v letech 1884—85, pro observatoř v Nizze zhotovil.

Na dolení straně kupole průměru 23 m nalézá se vyhloubený prsten v rozsahu 1·5 m², jenž volně plave ve větší prstencovité stružce na tekutině (magnesium-chlorid). Tlak velikosti pouze 6 kg, působící na obvod kupole, dostačí již, aby celou kupoli těžkou 95.000 kg otáčel. Soustava kladek přejímá váhu kupole při čistění, obnovení tekutiny za silného větru . . . Rozsáhlejší pevná terrassa slouží pro pozorování pod širým nebem. Obydlí astronomů a pomocníků má býti na blízku observatoře, jinak by se nemohla využitkovati mnohá jasná doba denní neb noční.

Výzbroj hvězdárny tvoří: kruh poledníkový, stroj pro první vertikal, veliký dalekohled aequatorealní, heliometr, dalekohled

fotografický, hledač vlasatic, menší dalekohledy; dále dobré hodiny kyvadlové, chronometry, fotometry, stroje spektrální, chronograf; pak pomocné přístroje meteorologické a geodetické.

Rozumí se samo sebou, že na hvězdárně mají býti nutné pomůcky literární, hvězdné katalogy, mapy, atlanty.

Větší hvězdárny vykazují tři různé systémy. System první staví všechny místnosti (pozorovací byty, kanceláře, knihovnu atd.) vedle sebe; tím vzniká dlouhé stavení, jehož osa stojí kolmo na poledník; system druhý řadí pozorovací místnosti k sobě ve způsobu kříže, jehož jedno temeno se prodlužuje pro místnosti k obývání. *Typ první* znázorňuje hvězdárna *Pulkovská* u Petrohradu, vystavěná dle návrhu Struveho od architekta *Brüllova* (dokončena r. 1839). Staveniště daroval car, stavba a zařízení hvězdárny stálo skoro million zlatých.

Typ druhý representuje universitní hvězdárna vídeňská, vystavená dle návrhu K. z Littrow architekty Fellnerem a Helmerem (v létech 1874—1878). Stavba a zařízení hvězdárny stálo milion zlatých.

Typ třetí, representovaný hvězdárnou Štrassburskou, má tři úplně oddělená stavení, a to stavení pro refraetor, stavení pro stroje průchodní a obydlí úředníků; tato tři stavení jsou spojena chodbami. Ústavy astrofysikální mají jednotlivé observatoře vzájemně od sebe a od bytů oddělené bez spojovacích chodeb. Jako na př. astrofysikální ústav v Postupimi a hlavně hvězdárna v Nizze. V novější době se zřizují hvězdárny na vysokých kopcích (hvězdárna Lickova v Kalifornii), neboť zde jest vzduch čistější a průhlednější než na místech nižších, ovšem, že jest často obtížno za nepohody, hlavně pak v zimě, postarati se o prostředky spojovací a zásobovací. Největším ústavem státním ve věku novém byla hvězdárna Pařížská, jíž vystavěti dal král Ludvík XIV. r. 1667.

Hvězdárna Greenwichská byla založena r. 1675 hlavně k účelům námořní plavby. Král Bedřich I. dal zbudovati hvězdárnu v Berlíně za tím účelem, aby se Prusko stalo nezávislé na cizozemských spisovatelích kalendářů. Stará jest též hvězdárna kodaňská. Ve století 18. vynikla celá řada astronomických ústavů státních v Petrohradě, ve Vídni, v Oxfordu, Gotě, Palermu, Toulousu, Dublíně, Marseili atd. Na začátku 19. století čítalo se již asi 150 observatoří, počet jich vzrostl nyní přes 200, hlavně přírůstkem hvězdáren v zemích mimoevropských, hlavně amerických.

Vedle ústavů státních vznikly i četné ústavy soukromé. Anglie jest domovem velikých hvězdáren *soukromých*.

Obrazy některých hlavních hvězdáren najde laskavý čtenář ve knize Dr. Gustav Gruss: „Z říše hvězd".

H. Uden:

Sestina posvícenská.

V kraji hlíny hluboké, kde selský statek
závoditi může s žírným panským dvorem,
také návštěvník okřívá hojnem země —
nářek o plnostech Egyptských a hodech
jeví rouháním se jako stesky liché,
bezobsažným pohárem, jenž nemá nohy.

Sama zvyklost cítí, že má krátké nohy,
chce-li bědovati pro pozemský statek,
pro pořádek, láci, pro výhody liché,
kde bohatství cennější stanulo dvorem
při problemech velkých, na zmatených hodech,
jimiž stále rozchvívá se všecka země.

Pravda — není náhledů, jak vznikla země,
víc než utopií bez berel a nohy,
jak ji zařídíti na trvalých hodech,
aby každý člověk držel stejný statek,
třeba musil hnouti sousedovým dvorem —
a je rozbor celkem namáhání liché.

Také násilným je roubování liché,
vlastní ráz a potřebu má každá země:
proto vniká rozbroj nehrazeným dvorem,
jsou-li s hlavou spěšnou zmalátnělé nohy,
jimž jest ostřežiti dávných otců statek,
ať již v nedostatcích, či na skrovných hodech.

Koncem dozrávají labužníci v hodech
k tupým přílišnostem, kterým žvásty liché
ve své prázdnotě jsou nad svěřený statek —
denní rozum s valné části nedbá země,
by ho nekáraly dupající nohy
v shromážděních, jež se mají soudním dvorem.

I ten psíček Batulík pohrdá dvorem,
když se tolik zmýlal o výročních hodech,
že se nepostaví na lenivé nohy —
přival cizích, žravých vod a vřavy liché
rozbahňuje hlubokou prsť rodné země,
by rval zkázou ducha nám i dávný statek.

Bezpečně si statek uchráníme s dvorem,
srovnáme se v hodech, ujdeme lži liché —
jen své vlastní nohy měj lid české země!

A. Simerská:

Ohnivý muž.

(Stará pověst z Táborského kraje.)

Snad všecky kraje naší vlasti mají staré pověsti o světýlkách, divých mužích a podobné.

Také na Táborsku od nepaměti udržovala se pověst o ohnivém muži, který někdy také zván byl kamenným mužem. Lid si vypravoval, že ještě v dobách pohanských žil tu zámožný zeman, který i když svatí věrozvěstové počali hlásati víru Kristovu, tvrdošíjně starých svých pohanských zvyků se držel. Konaje kdysi modloslužebné obřady v kamenitém borovém lese, proměněn byl v kamenný sloup, který prý časem, v době půlnoční, rozhořuje se zvláštním ohněm.

Nedaleko tohoto lesa ve vesničce s bílým románským kostelíkem a k němu přitulenou farkou žil prý před lety kněz, velmi lidumilný a ve službách lásky k bližnímu zvláště horlivý.

Kdysi za vlahé letní noci rozcinkal se zvonek u fary. Stařičká matka páně farářova o překot chvátala otevřít. U dveří stál výrostek, žádající, aby farář bez odkladu vydal se k těžce nemocnému do sousední dědiny.

Pan farář přivolán hlasem zvonku i hlasitým rozhovorem, stanul za matkou v polotemné chodbě. Vyptav se mladíka, ke komu má jíti, prohlásil bez váhání, že půjde okamžitě.

Stařenka se ulekla a domlouvala synovi: „Kam půjdeš teď v noci? Snad není s tím člověkem tak zle a bude dosti času, půjdeš-li časně, z rána.“ — Ale syn zakroutil hlavou: „Nezdržujte mne, maminko! Jest to mojí svatou povinností. Nikdo nevíme dne ani hodiny, jen Pán Bůh ví; ráno snad přišel bych již pozdě.“

Bez odkladu posláno pro kostelníka, aby pana faráře doprovodil. Uběhla nějaká doba, nežli kostelník se na cestu připotovil a kostel otevřel, aby kněz mohl nejsvětější Svátost vzíti.

Rudé světélko věčné lampy jako krvavá jiskerka plálo před oltářem. Černé stíny plížily se ze všech koutů svatyně, až kostelník, který nevynikal velkou srdnatostí, bezděky se hrůzou zachvěl. Rychle se pokřižoval a spěchal s rozžatou lucernou za panem farářem, který klidným krokem stoupal k oltáři.

Po chvilce oba mužové vyšli do temné noci. Kostelník před knězem lucernou svítil na cestu a slabě cinkal malým zvonkem, pokud kráčeli přes ves. Za vsí vedla cesta úvozem a pak bylo nutno jíti podél borového lesa, za nímž nalézala se vesnička, kamž kněz měl jíti.

Jak ze vsi vyšli, kněz počal uvažovati. „Půjdeme-li po silnici podél lesa, protáhne se cesta na dobrou hodinu. Nemocný jistě netrpělivě již čeká, proto bude lépe pustiti se pěšinou přes les, čímž se cesta valně zkrátí.“

Když došli k lesu, pan farář obrátil se ku pěšině. Ale kostelník zastavil se na silnici a namítal: „Jemnostpane, snad bychom se nepustili lesem, vždyť není daleko do půlnoci.“

„Právě proto,“ odvětil farář, „tuze dlouho jsme se zdrželi, nemocný jistě netrpělivě již čeká.“

Kostelník tedy váhavým krokem zabočil na pěšinu, ale vlasy ježily se mu strachem vzpomínkou na kamenného muže, kolem jehož stanoviště musili projíti. Ještě jednou se zastavil a obrátil se s prosbou ku knězi: „Jemnostpane, ráčili zapomenout na ohnivého muže, vraťme se raději kolem lesa.“

Kněz pohřížený v tichou modlitbu mlčky jen rukou vpřed pokynul, vida však ustrašený pohled kostelníkův, promluvil laskavě: „Jsme všude v rukou Božích a Tělo Páně, které na srdci nesu, jest nám nejjistější ochranou.“

Kostelník trochu se upokojil a oba muži mlčky brali se dále. Nebe pokryto bylo temnými mraky, takže celý les tonul v čiré tmě. Jen poskakující světélko lucerny slabě osvětlovalo lesní stezičku mezi hustými borovicemi, které šelestily tajemně vypravujíce si staleté zkazky.

Kostelník bral se zvolna a obezřetně vpřed. Kolena se mu třásla strachy a zvoneček v jeho ruce jako by ustrašeně cinkal ztichlou nocí.

Drahnou chvíli již kráčeli lesem. Vyšli právě na malou mýtinku uprostřed lesa, kde v pravo vypínal se starobylý kamenný lom. V té chvíli kostelník vyrazil příšerný výkřik hrůzy a zíraje zděšeně stranou, jektal drkotajícími zuby:

„Pro umučenou hodinu, jemnostpane, ohnivý muž!“

Dále nemohl slůvka ze sebe vypraviti. Prudce odhodil lucernu i zvonek a cestou necestou pádil nazpět lesem k domovu, nestaraje se dále o pana faráře.

Kněz se zastavil, patře ku skupině balvanů, kterým lid říkal „kamenný muž“. Odhozená lucerna zhasla, za to však tam od starého lomu šířila se lesem ohnivá záře.

Kamenný muž byl v té chvíli v pravdě ohnivým mužem. Rudé plameny šlehaly kol balvanů a pršky jisker rozletovaly se kolem do šera. Obláček dýmu vznášel se nad lomem.

Sovy houkajíce, vyrušeny ze spánku, poletovaly kolem, zvětšujíce strašidelnost toho místa. Přes to však kněz ani na okamžik nepomyslil následovati příkladu kostelníkova.

Stál chvíli, pozoruje bedlivě ohnivý sloup i k nebi stoupající dým. Pak sehnul se, hledaje kostelníkem odhozený zvonek a lucernu. V téže chvíli stanula před ním podivná postava. Byl to silný, statně urostlý muž, zahalený temným pláštěm. Krátce přistřižený vlas, zježený vous a ohnivě planoucí oči, dodávaly mu vzezření v pravdě hrůzostrašného. V pravici svíral sukovitou hůl a v levici hořící smolnou větev, kterou si svítil na cestu.

Spatřiv kněze, uctivě sňal svůj širák zdobený volavčím perem, poklekl a skloniv hlavu až k zemi, prosil kněze o svaté-

požehnání. Překvapený kněz vyňal bursu s Tělem Páně a uprostřed temného lesa zdvihl ji v žehnání nad hlavou podivného muže.

Ten posléze vstal, roznítil znovu světlo v lucerně a uchopiv zvonek, s nepokrytou hlavou kráčel před knězem. Zvoneček rozcinkal se bouřlivě a kněz ubíral se se svým vůdcem několik kroků stranou od pěšiny, kde rozkládal se tábor potulných cikánů.

Kol plápolajícího ohně dílem seděla, dílem ležela hrstka osmahlých mužů,

Muž s lucernou se zastavil, promluvil krátce ku svým druhům řečí knězi zcela neznámou. Rázem vzchopili se všichni a padli uctivě na kolena, očekávajíce požehnání. Uprostřed lesních černých stínů vznesla se zářivá schránka se svatou hostií v rukou kněze, nad hlavami divokých, v hloubi srdce však zbožných synů cikánského národa.

Pak vůdce vyptal se kněze, kam vede jej cesta. Sám opět s lucernou a zvonkem vykročil před knězem a polovina tlupy uctivě provázela pana faráře lesem až k blízké vísce.

Přes divokost a hrubost zjevu těchto mužů, musil pan farář sám sobě přiznati, že v chování cikánů jevilo se cosi vznešeného. Se vztýčenou šíjí kráčel vůdce lesní pěšinou neustále vyzváněje, ostatní s odkrytými hlavami, svítíce smolnými pochodněmi na cestu, tvořili zvláštní procesí, jaké nikdy nebývá vídáno.

Pan farář v duchu obdivoval se hluboké živé víře těchto drsných mužů, kterou projevili tak zvláštním způsobem. Osmahlé jejich obličeje zářily vnitřní radostí, že jest jim dopřáno projeviti úctu | Kristu v nejsvětější Svátosti.

Na tuto příhodu farář do smrti nezapomněl a vykládaje časem o svém nočním dobrodružství, ujišťoval vždy, že událost tato stala se pravým požehnáním jeho osadě. Cikáni tehdy doprovodili faráře až do vsi k domku těžce nemocného. Na zpáteční cestě pak dva nejváženější z nich dovedli uctivě kněze až k faře, kde bylo již vše vzhůru, kde všichni strachy trnuli, co asi potkalo pana faráře, když uřícený kostelník, stále ještě strachy se třesa, vykládal, jak u starého lomu objevil se ohnivý muž.

Pan farář vroucně děkoval Bohu, že mu bylo popřáno paprsek zbožné útěchy vnésti v srdce potulných cikánů. Od té doby lidé přestávali vyprávěti o ohnivém muži v kamenném lomu, za to tím častěji za zimních večerů vypravovali, jak cikánská tlupa provázela pana faráře k nemocnému. Staří pamětníci této události vymřeli, i stará hlava farářova uložila se k odpočinku za bílou zdí vesnického hřbitůvku, ale mezi lidem v okolí, dlouho ještě vypravovali babičky a dědouškové o cikánech ve starém lomu.

Al. Keltnerová:

Na nebi mého žití.

Goethe: „Více světla."

Mně všecky hvězdy zhasly v nebi žití,
ni jedna mi skvíti
se nezůstala na života pouti. . .
jak lidská myšlenka se v zapomnění hroutí,
jak květ když padne zkosený a zvadlý —
tak hvězdy mé padly
a schladly! — —

Už nesvítí více tmou cesty v mém žalu,
na prahu Ideálů,
na prahu Poznání, kdy duše touhou vzlétlá
si žádá Světla. . .
kdy duše prosí
o trochu vědění, života rosy. . .
kdy duše touží po síle své v činu
a nechce znát stínů!!!

Tenkrát se přestaly hvězdy mé skvíti
na nebi žití!
— Tmou kráčet nebudu! Jen slepec se dne bojí
a noc ho upokojí — — —
Já slunce chci! Chci slunce jež zlatem hraje...
Já k němu vydám se, jak praví báje
o Synu Slunce, který vstříc dnu — noci,
se na cestu vydal ku svému otci! — — —

Půjdu — a bude mi zářit
a nedá mou jedinou myšlenku zmařit!!!
Ó slunce! Ó světlo!
Co kdysi mne hnětlo,
to slunce zaplaší! Nechť zhasly hvězdy moje,
mně světlo jich zdroje
dál zářit bude skvěle jako kamy. . .
Vždyť hvězdy jsou a byly bludičkami!

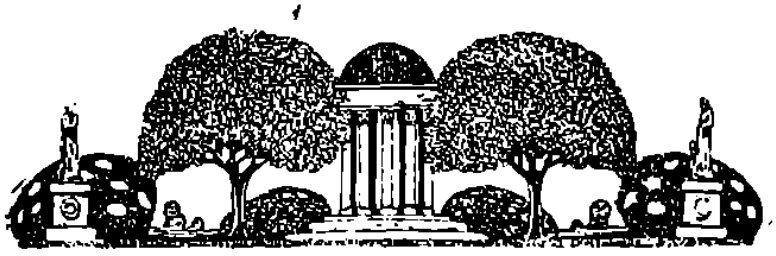

Jan Voborský:

Marianské verše Rudyarda Kiplinga.

(Z tvorby angloindického belletristy a básníka).
(Stať z rukopisu díla „Kult Marianský v poesii světové".)

Na svých prázdninových toulkách jindřichohradeckých zajdu někdy východním směrem až do divoce romantického údolí jindřišského, do jehož zajímavých skalních útvarů žulových jest vstup pohodlnou cestou mezi pomněnkovými lučinami vesnickými a Čápovic rázovitým dvorem mlýnským. Rád pak tam sedávám a přemítám pod loubím starých nachýlených vrb nad blažejovským potokem, jehož vody šplounavé a povídavé tu hrají sobě dlouhými splývavými závoji bělokvětého pryskyřníku, tam zas honosně vroubeny jsou celými špalíry vějířnatých trsů kapradin a bujnými, křehkými balsaminami s velkými ostružnatými zlatožlutými květy. — —

Vzduch je zde přímo prosycen teplým vlhkem zavodňovaných lučních koberců a zvláštním příjemným aromatem bílých tavolníků — — vše jest takové kypré, měkké, řekl bych zcela své, a když ty vody k večeru jakoby unaveny celodenním šumem a štěbetáním mezi žulovými troskami modrošedých skal usínají pod ploužícím se údolím bělavou mlžinou, tu mají měkce ustláno na velkých, temnězelených polštářích mechu, zvaného zdrojůvka, zajímavého pro botanika, jenž sejde se v tomto krásném místě blízkého okolí jindřicho-hradeckého, ať zkrátím řeč a líceň, také se vzácnou rostlinou vavřínovitou, lýkovníkem, jehož nízké keříky ještě za hustého sněžení koncem února chlubí se již rouchem vonných růžových květů. —

Zde tedy někdy vzpomínám v ideálním tichu, do něhož málo kdy zapadne jako hvězdný pel nesmělá krátká ptačí zpěvánka, o životě svém, o životě lidí jiných. Zde také, maje u sebou několik sešitů obsahově bohaté a pečlivě řízené revue „Stimmen aus Maria — Laach" (1899), našel jsem a přeložil Marianské verše angloindického belletristy a básníka Rudyarda Kiplinga.

Těch osm veršíků *Marianské básně Kiplingovy* mluví k nám jako zvučná lahodivá píseň z krajů dalekých, nám mnohým snad i po celý život nedostupných, kde vše je zcela jiné, kde ještě v orientálském přepychu žijí maharadžové v palácích pohádkové krásy a s pohádkovými poklady zlatých rupií, drahokamů a perel, lidé, jimž na agrafách a náhrdelnících svítí démanty báječné velikosti a ceny a oslnivého lesku, jimž birmské rubíny a safíry a smaragdy jsou snad něčím tak obyčejným, jako našim vesnickým dětem narůžovělé, bílé a zelenavé oblázky u potoka, lidé rodící se a umírající ve svých starých kultech a bludech v přírodě bujné a nezkrotně divoké, kde se zrádnými propadly zelených močálů a džunglí střídají se neprostupné houštiny stromoví ověšené pestrými lianami nad malebnou směsí cykasů, banánů, stříbrošedých polypodií, hedvábně něžných vějířnatých

dicksonií a svěže, líbivě zelených selaginel jemných jak valencijské krajky.

Tam také vznikla „Kniha džunglí" Rudyarda Kiplinga, narozeného r. 1865 v Lahore.

Jeho otec, pocházející z rodiny methodistické, Jahn Lockwood Kipling, byl ředitelem umělecké školy lahorské, byl mužem duchaplným, jemného všestranného vzdělání a znal výborně různá nářečí a náboženství indická, což bylo později také duševním, darem a fondem jeho syna Rudyarda, jemuž v útlém dětském věku byla chůvou dívka víry římsko-katolické, kteráž jej také jako hošíka často vodívala do katolického chrámu misijního. Později poslán byl Rudyard na další vzdělání do Anglie, kdež pod vlivem svého strýce, rovněž methodisty, studoval v Yorkshiru a po té na United Service College ve Westward Ho v severním Devonshiru.

R. 1882 vrátil se Rudyard Kipling do Indie a zahájil svou životní dráhu jako žurnalista v Lahore. Milovník zvláštnůstek, jak jimi ostatně byl prosycen i ten život redakční a sociální za tamních poměrů, vydal Kipling po nějaké době sbírku svých básní ve zvláštní, přímo podivínské úpravě — — a kniha uvítána byla všude vlídně, přátelsky a s oblibou!

Poznav jako časopisecký spolupracovník a dopisovatel Indii všemi směry od veletoků řek až k srázům Himalají, od měst mogulských a života na indických dvorech knížecích až k tábořištím angloindické armády, rostl Rudyard Kipling svým titerárním jménem a významem netušenou a též plně zaslouženou měrou a když r. 1889 cestoval přes Čínu a severní Ameriku do Anglie, byl již všude vítán a slaven jako literární a básnická celebrita. Oženiv se s Miss Balestierovou, zbudoval si útulné básnické sídlo v Brattleboru v horách vermontských a r. 1895 přeložil těžisko své intensivní práce do Londýna jako zvláštní korrespondent časopisů „Times" a „Morning Post".

Světového významu nabyl Rudyard Kipling samorostlým rázem a působivou barvitostí svých belletrií, z nichž první byla novella „Soldiers three"; v nich ukládal přebohaté své vědomosti a poznatky světa i povah lidských přesně a cílevědomě jako zkušený psycholog, nepředvádějící dychtivým čtenářům svých stránek, sloupců a knih nějaké smyšlené marionetty neb loutky snů, nýbrž pravdivou zkušenost a opravdové lidi se všemi světly a stíny povah a činů a proto po právu napsal o něm znamenitý anglický literární kritik Henry James, že přední charakterickou známkou prosaických i básnických prací Rudyarda Kiplinga jest ušlechtilá, vše pronikající, oživující a plastikující svěžest — — praví: „nazval bych tu jeho kromobyčejnou mladistvost, dýšící z veškeré jeho tvorby, podprsní jeho otevřeného okna, opěrou, na kterou se pln indického koloritu a pln takového divného prozáření v bujnosti své opírá, dívaje se s dýmající lulkou v ústech spokojeně na pestré divadlo a ještě pestřejší kolotání lidského života".

V básních Kiplingových shledáváme se jednak se svéráznou žoviálností, jednak s exotickými látkami skvěle zpracovanými a sytě zbarvenými — a což nejvýš u něho oceniti možno, někdy i pod tou temnošedou hustou londýnskou mlhou tísnivého pessimismu zase se souhvězdími světel náboženskomravní rozšafnosti, neboť Kipling nikdy, pravím nikdy neodchýlil se od cesty, po které možno tak srdečně opěvovati autoritu a poslušnost, Boha a náboženství.

Napsal-li Rudyard Kipling mimo pestrou kytici svých básní různého genru také *Marianské verše*, zcela své a poutavé myšlenkovým obsahem a slovním ruchem, verše, které přímo vydechují letní resedový pach něhy citové a krásna poetického, podal tím tak neklamný důkaz, kterak duše křesťanská někdy tak tajuplně a nevysvětlitelně náhle stává se krásnou, bílou, nebeskou, svěží a novou jako Panna přesvatá, kteréž se dle sepsání Melanie Kalvatové (později Marie z Kříže) pasačky La Salettské vznešené a velebné slovo Láska line s jejích čiročistých rtů. A v takovýchto tajemných chvílích, jichž vliv a moc člověk mnohdy okamžitě ani zcela správně nepochopí, svitají v nitru básnickém démanty úcty Marianské a kvetou její růže rubínové, objímané hebkými úponkami modrokvětých passiflór, symbolických to květů utrpení a smilování.

Zde tedy *Marianské verše Kiplingovy:*

„*Maria,* bolestmi tak bohatá,
svou zachraň vlídnou přímluvou
ty duše, které dřív než zítřek přichvátá,
před Boha, svého soudce, přibudou.
Zrozeni z ženy — psáno na jich čele —
v tísni a nouzi všichni jsou —
zjev zrakům přátel, očím nepřítele
Madonno, v božském dítku lásku svou!“

Při veškeré bizzarnosti látek čerpaných ponejvíce z ovzduší indického, dlužno tento výron básnické duše Kiplingovy považovati za sněhobílou, pouze zasvěcencům přístupnou orchideu, jejíž hebounký a libodechý motýlí květ koupá se v zlaté ranní záplavě slunečního světla křesťanského ducha.

Snad ještě neměla Indie na svých vodách tak sličného lotosu, jako jsou uvedené právě Marianské verše angloindického spisovatele a básníka Rudyarda Kiplinga a myslím zajisté zcela logicky a správně, že jich právě pro tu prostinkou a přece tak velebnou formu, pro to slitování s ubohými a hříchem znečištěnými dušemi na prahu smrti a věčna nikdy nezastíní sebe rafinovanější filosofování, hluboká a ohnivá lyrika s těžkými sklony k orientálnímu mysticismu a ciselérství slov hladkých jak plošky broušených drahokamů, věci to, pro něž stal se favoritem nábožensky neklidné Evropy po válce světové indický básník a myslitel Rabindranath Tagóre zejména svými knihami Gitándžali (Obět písní) a Sádhaná (Naplnění života).

Nám, upřímným a vytrvalým ctitelům Marianským vždy jest milejší a také vždy nade vše jiné vzácnější zůstane křesťansky prostý, ušlechtile naivní (v nejlepším toho slova smyslu) projev úcty k Madonně, taková rozkvetlá haluzka eufratských růží, jakou své době i budoucnou podal přívrženec a vyznavač učení methodistického básník Rudyard Kipling snad jako červánkově zardělou reminiscenci na chvíle svého útloučkého mládí, kdy jej, hošíka malého tam v indickém městě Lahore římsko-katolická chůva vodívala do katolického chrámu Páně, v němž vídal tu milou, nezapomenutelně vlídnou a úsměvnou tvář Matky Boží.

Jako odpůrce nebo nepřítel Madonin — ať již zjevný či tajný — nebyl by básník Kipling napsal výslovně její jméno v prvním i posledním verši svých strof Marianských — — *jako básník* pojmenováni toho důstojný a hodný *uznal její majestát a moc a platnost její přímluvy u soudce věčného, Boha trojjediného.* —

A právě vzpomínka na tento význačný a vysoce vyzdvižený cit a soucit s ubohými tělesně a duševně, sdružená jak rodná sestra se sestrou se vzpomínkou na nevystihlou velmoc Boha, Pána zástupů, ta nechť v této mé statí zdůvodní, proč aspoň několika jen slovy upozorním na věci, možné pouze na orientu, v Indii, kde džungle hustě porostlé bambusem jako plochy obrostlé šachovnice střídají se s mokrými lány rýžovými a plantážemi máku, aby za několik mil cesty to vše ustoupilo rozkošným obrazům přírodním, jež Julius Verne takto vyličuje: „již zmizely palmy, aby ustoupily nádherným banánům a mandlovníkům, které rodí nejskvostnější ovoce Indie a zejména skupinám bambusu, jehož lodyhy zvedají se snopovitě až do výše jednoho sta stop. Zde rostou šácholány (magnolie), plnící vzduch svojí libou vůní, krásné javory, různé druhy dubů a jedlých kaštanů s plody podobnými ježkům, gumovníky, jejichž šťáva prýští z otevřených buněk a hned zas pestře barvité geranie a rhododendry spolu s vavříny, které věnčí silnice jako zahradní záhon.“ — A jako dojmy, barvy a rámce obrazů přírodních, jako hrůzy smrtonosné s půvaby rajského jara, střídají se tam lidé každým opovržení, jimž soucit lidský od prvního zaplakání dětského až do hodiny bědné smrti jest čímsi naprosto neznámým s lidmi, kteří, jako na př. bramíni považují se za bytosti vznešenější a vyššího původu — za polonahými, popelem posypanými fakiry a za tuláky a žebráky s falešnými ranami, najdeš lidi opojené mangem (jakýmsi druhem tekutého opia svařeným s konopím) a mezi nimi se ve „svatých městech“, toužíce po druhé „avatařе“ (vtělení se, proplétají zase lidé, kteří z dvousettisíc krásných růží získají jednu unci pravé růžové třesti a jiní zas, jejichž vrcholným životním uměním jest výroba pavučinkovitě jemných mušelínů a domácký průmysl kinkob, zlatem protkávaných látek hedvábných

V zemi šelem a náboženského, až na šílenství hraničícího fanatismu, ve kterém se jako na př. v Benaresu v hodině modlení

vrhá skoro úplně nahé množství poutníků do posvátných říčních vln, marně bys se ohlížel po tom, co jest pravému křesťanu ideálem nejvznešenějším, totiž prostá víra v Boha — jako ta těla ve vodách, utápějí se zmámené duše Indů v mnohobožském bájesloví a přec snad nikdo z těch milionů nepocítil to blaženství víry opravdové, neboť každý žije v ustavičném chaosu tří set milionů bohů, z nichž dva velké tábory tvoří Višna, muž dle legend něžný a krásný, azurové barvy, jako zástupce síly tvořivé, v opak Šivy, representanta síly ničivé.

Bída a nevyhnutelný zmar se strany jedné vyvolává se strany druhé tvrdošíjnou a nadutou pýchu, nad jiné lépe v Indii personifikovanou pávem, tam opravdu krásným, se zelenými, kovově lesklými křídly, jehož chlubně rozložený ohon vypadá jako vějíř z nejjemnějšího hedvábí. Čteme-li pak, že páva cti v celé Indii, pokládajíce ho za odznak bohyně Saravasti, ochránkyně narození a manželství, nepodivíme se tomu, že život a manželství tak přemnohých lidí v Indii, v celém tom nepročištěném moři bludů a zmatených názorů náboženských jest něčím opravdu dobrodružným, jako ta celá tamní příroda sama.

Vznikly li tedy Marianské verše Kiplingovy v takovémto dusném ovzduší jako *nejjemnější růžová trest* a bez ostychu bych řekl jako kvintessence z něžných ohnivě purpůrových květů, nevystihl velkého libosadu *citů vroucně náboženských*, které nad temnotou mokřadního podrostu svítilo jako klidné světlo nočních hvězd, jsou pro nás tím významnější, tím potěšitelnější! — —

Při tomto postupu myšlenkovém a při blaživé vzpomínce na sladkou a posvátnou mateřskou lásku Mariinu, pro níž nemá člověk hned tak přiléhavého a dosti něžného výrazu, kterého nelze vždy vyjádřiti jazykem těla ani viditelnými písmenkami abecedy, psal mi takový dovádivě těkavý sluneční paprsek v rozechvělém stínu vrb a olší slova vzpomínky ze kterého cestopisu, jejž jsem dle původních, z ciziny zasílaných textovních náčrtků před mnoha a mnoha léty přepisoval pro soukromou knihovnu, že také tam v indickém Jodhupuru v paláci maharadžově z dávných dob až dodnes stkví se na stěně jedné velkolepé a nádherně vybavené dvorany v tyrkysově modrém smaltu zlatě jméno Mariam Begam, to jest Maria Paní na památku té křesťanky Marie, pověstné svou nevylíčitelnou krásou tváře i podmanivým půvabem ducha, která byla ženou kterého dávného vladaře jodhpurského a zůstala — křesťankou životem i srdcem!

Pohan po svém způsobu zlatým písmem na pomněnkově modré, hladce svítivé půdě uctil jméno Maria! Jméno to uctívali jako hvězdu tonoucích ve tmách vzedmutého a burácejícího příboje moderní nevěry, zmítající Evropou a bohužel i milou vlastí naší krátce po té, co se sotva vzpamatovala a volněji oddechla po dlouhé, vleklé a vysilující nemoci válečné, jest svatou, velkou a před vlastním svědomím i před Bohem odpovědnou povinností všech nás ctitelů Marianských pro zářný příklad a zdravé

povzbuzení všeho lidstva ostatního, všech kolísavých a novodobým bludem zmítaných tříd a vrstev našeho národa! —

A smím zde zajisté v této stati, tvořící jednu z literárních a náboženský úvahových studií mého chystaného obsažného díla „Kult Marianský v poesii světové", jež bude, jak soudím, závěrem mé dlouholeté práce v písemnictví katolickém, zmíniti se, že vedle Rudyarda Kiplinga, vyznání methodistického, vzpomněli ve chvilích jasného rozperutění básnického ducha až tam k blankytným výšinám růžového trůnu Marianského na Matku Boží, Milou Naši Paní, také školský romancier, protestant Walter Scott, svou krásnou básní „Ave Maria" a životem zle zmítaný, ve všem rozháraný a od positivního náboženství silně odkloněný Edgar Allan Poe, o jehož Marianských verších uveřejnil jsem zvláštní studii literární v červnovém a červencovém čísle roč. XXXVIII. revue „Vlast" roku 1922. —

Duší mou šlo ještě takové stříbřitě bílé a veleskvoucí světlo tajuplné něhy a krásy, v jaké zjevila se Panna Maria chudé pasačce na hoře v La Salettu — — rty mé recitovaly nad žlutými vodními balsamínami ještě ty Marianské verše Kiplingovy, když opouštěl jsem romantické skalní údolí jindřišské a západní vítr jako na obrovských perutích neviditelného ptáka ze zlatých legend středověku nesl mi z Jindřichova Hradce, mého letního sídla, v ústrety do modrých luhů pomněnkových večerní píseň hlaholivých zvonů kostelních, andělské *Ave Maria!* — —

Ferd. P. Místecký:

Moje víra.

Nevěřím, co napsal básník:
nic jsme, jdeme ničím v nic,
zbude po nás trošku prachu
v nitru puklých popelnic.

Naše touhy a sny zlaté
pohádky dech pouze jen,
nejšťastnějším, kdo zde ztrávil
v bezvědomí jeden den.

Moje víra, že nás vede
láskyplný věčný Bůh
dneska po chodníku tvrdém,
zejtra na rozkvetlý luh.

Že dny naše k němu plynou
jako řeky do moří,
že se duše čistá jednou
v jeho srdce ponoří.

Josef Šeřík-Vitínský:

Čarodějnictví v kraji Urua.

V kraji zvaném Urua jsou rozličné druhy čarodějníků. Budiž nám laskavě dovoleno, promluviti nejprve o druhu zvaném Va lubuko lva kansy-ekélé. Tato třída lidí jest nejvíc rozšířena v uruajském kraji a vychloubá se jistým předmětem zvaným „bvanga". To jest amulet, čili čarodějnický prostředek, v němž jest zvláštní moc, kteroužto lze tajného původce té neb oné nemoci ukázati. Tito lidé nejsou však ničím jiným než bandou ničemů, ničím jiným než mastičkáři, dosti vychytrali, ku oklamání svých návštěvníků. Podívejmež se na okamžik do vnitř jejich chatrče, zároveň s černošskou ženou, kteráž své dítě k uzdravení přináší, poněvadž „bvanga" nemohl žádné pomoci nalézti. Čarodějník, takovým otázkám již zvyklý a proto velmi zručný v takových případech, vyptává se na celou její rodinu, na živé a na mrtvé a též na všechny ochranné duchy těchto. Na rohožce v chatrči skrčena, čeká tato ubohá matka s úzkostí výsledek. A ačkoliv jsou zvyklí něčemu takovému tamější černoši, přece již se cítí tato ubohá černoška nepokojnou, patříc na ta jemnou osobu kouzelníkovu, jenž jest celý zamazaný bílou zemí, a opásán rozličnými kožemi z divokých zvířat, na hlavě s velikou čepicí, plnou pestrého peří, jak by při tom neměla slyšeti tlukot svého srdce v přítomnosti mocného bvanga, kteráž v prázdném hliněném hrnci na podušce jest umístěna. Pozor, čarodějník začne čarovat! Levou rukou vezme cosi podobného hračce, jmenuje se to munyanga, pohybuje tím podle taktu, při čemž vyvaluje oči na ten hliněný hrnec a volá: Je-li někdo tlučením zaměstnán, ať přestane! Čistí-li někdo luštěniny, ať tomu udělá konec! Hned pokračuje utlumeným hlasem: Ó, mrtví, kteříž mému „bvanga" veškeru jeho moc propůjčujete, oznamte mně původce této nemoci, povězte mi, který zemřelý aneb který duch se na toto dítě zavěsil, ano, povězte to, abychom je svými dary mohli uspokojiti! Na to vezme hůlčičku aneb stéblo, kteréž tu již pohotově leží, fouká a vhodí do hliněného hrnce, který pomalu na dřevěné podušce se točí, při čemž říká: Je-li to snad ochranný duch, kterýž jest otcem tohoto dítěte, povězte mi to tedy bez obalu. O moje mocná bvanga! Hrnec stále tímto čarodějem strkaný se točí a neodpovídá. Čaroděj se asi zmýlil v adrese. Proto jde od strážného ducha otce k duchu matky, bratra, sestry, dědečka, babičky, ano k duchům celé té rodiny, na to započne s největší trpělivostí všechno opakovati se jmény všech zemřelých z rodiny, až konečně přestane a třikráte na dřevěnou podušku zaklepá. Ten, jenž tu nemoc zavinil, jest vyzrazen. Během tohoto dlouhého, podvodného zkoumání nenapadlo nikoho, aby důvěra k čarodějníku nešťastné matky byla otřesena. Nezbývalo nic jiného, než aby šťastnému šibalovi hodně zaplatila, i na dále ještě čarodějníku oběti přinášela, aby byl udobřen duch, jenž její ne-

mocné dítě přišel trápiti. Čarodějník má však ještě jiné nástroje. Místo hrnce s dřevěnou poduškou někdy ve své pohodlnosti užívá poháru tamější krajiny, v němž se nachází míč, pak přikryje obé obráceným košíkem, upleteným ze sítí. Užívá-li při zkoumání tohoto druhého způsobu, pak pošinuje celek na všechny strany, aniž by svých obyčejných zapřísáhání duchů opomenul, a to tak dlouho, až míč s pohárem jim žádané postavení dostane, z kteréhož, tvrdí, může vinníka poznati. Někdy své prozkoumání provozuje se džbánkem naplněným až po kraj vodou, pak uchopí prsty takto naplněný džbánek, kterýž kolem sebe velikou zručností dovede otáčeti. Jakmile ten, kdo nemoc aneb jiné zlo zavinil, své jméno uslyšel, vyteče ihned všecka voda ze džbánku na zem. Osoba, přišedší o radu, jakmile odpověď dostala, pospíchá, aby toho zlého ducha, neb toho soužícího mrtvého uspokojila. Stane-li se, že vzdor všemu nemocný se cítí ještě více churavým, co potom? V případě, že ošizený vydal se již ze všech peněz, žádá své peníze zpět a proto musí jíti k mocnějšímu čarodějníkovi, tentokráte k tomu opravdovému, jak se domnívá, k jistému Bváma Kilumbů aneb Bváma Kisimba, kteříž rovněž jsou bídní podvodníci. Tito lidé tvrdí a každý z pohanů jim to věří, že mají moc, aby ducha z jiného světa do sebe přijali. Kdykoli chtějí, přijde duch a usadí se v jejich těle a jim, zjevuje různé věci, kteréž před ostatním lidstvem jsou skryty, oni sami jsou při tom toliko prostřednictvím — nástrojem či mediem ve službě ochranného ducha. Jsou dvě rodiny duchů a sice Babilumbu (duchové západu) a Bahamba (duchové východu). Kdokoliv jest k službě Babilumbu povolán, stane se tím Bváma Kilumbu, ten jenž duchy Bahemba jest zvolen, stane se tím Bváma Kisimba. Nastává otázka, jak ty dva druhy duchů to zařídí, aby své přání ukázali a nového prostředníka vyvolali? Následující událost dá na tuto otázku lepší odpověď, něž bychom my sami dovedli učiniti. Jest zde řeč o zvolení jistého souseda našich misionářů jménem Kalalo za čarodějníka.

Kdysi vyprávěl katolickému misionáři, páteru Colleovi, jeden z obrácených afrických černochů, byli jsme s různými známými v stínu pod fíkovým stromem před velikým horkem uschováni. Strom ten stojí uprostřed naší vesnice Kyombo. Byli jsme veselé mysli, vyprávěli jsme si veselé kousky, aniž bychom zapomněli na pořádné tahy ze společenské dýmky učiniti. Kalalo byl mezi námi nejveselejší. Pojednou dostal hoch tento křeče a studený pot vyvstával mu na celém těle. Jeho oči, které z počátku bez cíle kolem koukaly, začaly se pomalu rychle v důlkách točiti, zdálo se, že mu vypadnou, jeho zuby skřípaly a tlustá, klihovatá slina, vycházela mu z úst.

Tu vyskočil, rozlámal všechno na kusy, co mu do ruky přišlo a počal na místě, kde jsme v stínu seděli, svými nehty písčitou zem vyhrabávati, tak že v krátkém čase jamku zhotovil, do nížto vlezl a pak opět z ní vylezl. Potom si sedl a pomalu přišel opět ku svým smyslům. Po celý ten čas tleskal otec Ka-

lalův rukama a při tom mluvil: „Ó, duchu, jenž se v mém synu zjevuješ, ať jsi kdokoliv, já tě velebím a uznávám tvoji přítomnost!“

„Co se mne týče“, děl dále náš křesťanský hoch, „srdce mi úzkostí tlouklo a chtěl jsem utéci, ale skličenost mne držela na místě. Staří, kteří byli přítomni, neměli žádného strachu, vidělit často takové věci. Nuže, Bvana, to je pravdivá událost, kterouž jsem vlastníma očima viděl. A co dělal Kalalo, když se ve vykopané jamce nalézal? Starší vyprávěli, že tam onen duch mu své jméno oznámil a jej požádal, aby se dal vyučiti tajemstvím čarovnickým. A Kalalo to také učinil.

Několik dní potom odešel k sousednímu čaroději, aby každého dne bubnoval na buben ducha toho a uslyšel potřebný výklad o moci bylin a naučil se zaříkáním. Od toho okamžiku je Kalalo čarodějníkem a vykonává zde a v sousedství svůj úřad. Co pravím, je úplná pravda, nechce Bvana klamati, prosím však, nikdy jiným černochům vypravovati že jsem to já povídal.“ — „Co se toho týká, můžeš býti ujištěn. Pověz mi ještě, zaplatil Kalalo též něco svému učitelovi? Neboť takové nauky musí býti drahé. Řeklo se mi, že za nauky ty zaplatil jednoho otroka, několik oděvů a deset perlových šňůr. Chce-li černoch se poraditi s duchem čarodějníkovým, jest jeho prvním dílem dojíti si k bubenikovi a oznámiti mu, čeho si přeje. Tento vezme pak svůj buben a začne bubnovat, čímž vyvolává ducha, při čemž též k tomu předepsaná slova mluví, ku př.: duch Kalombo, jenž se hlučným křikem vyvolává: Ty, jenž jsi pánem světa, zjev se! Jakmile čarodějník zpozoruje znamení, spěchá všecky své ozdoby pověsiti, své tělo namaže bílou zemí, na hlavu si dá velikou čepici ze zvířecí kůže a peří, kol svých beder ovine kůži z leoparda a okolo krku sbírku řetízků síťových, pak si usedne bobkem na svoji rohožku. V tom okamžiku vypoulí oči, jež jsou zakrvácený, srdce mu začne prudce tlouci, duch si ho podmanil. Během celého sezení zmizí osobnost čarodějníkova, jedná pouze působením ducha.

Potom uvede bubeník navštěvovatele do vnitř a posadí jej proti čarodějníkovi na bobek, pak se navrátí ku svému bubnu, zavře na polovic dvéře a počne opět bubnovat a své čarovnické modlitby vykřikovat. Mezitím uchopil čarodějník veliký roh, jenž jest naplněn lidskými kostmi a dřevěným uhlem, vše rozetřeno jemně v těsto, do této směsiny namočí hadí zuby, čímž se jazyk a zuby vytírá. Pak vezme vydutý, suchý kalebas (tykev), na němžto ohnutý stonek sedí a jenž jest naplněn vyřezávaným dřevěným panákem (loutkou), kostmi leopardovými a bílou zemí, a když se na tuto drahocenou sbírku co možno nejvíce upřeně díval, potřásá jako blázen hromadou zvonečků. Nyní položí všechno na zem, na svá kolena vezme tykev, v níž jest více loutek a bílé země dmychá co nejvíc může do toho, takže mu prach kolem uší létá a končí pokaždé s předcházejícími kouzelnými formulemi, aby od svého ducha odpověď vyprosil. Do-

zvěděv se jména působícího onu nemoc, dává chraptivým hlasem a táhlými slovy odpověď. Návštěvník musí se ještě vypořádati se ženou čarovníkovou, kteráž jeho obočí a jeho záda bíle natře a otevře svoji ruku, aby zaplatil mzdu.

Jak může některá dívka býti manželkou čarodějníka? To činí ta, která touží po blahobytu. Vznešená manželka afrického čarodějníka jest povinna svému manželi vlastníma rukama pokrm připraviti, musí si prsa a záda pokrýti šňůrami z malých částí síťových a nos a ucho si ozdobiti a hlavu okrášliti. Týž úbor musí nositi, kdykoliv jde s manželem navštívit kouzelníkovy ctitely a krom toho, jakmile zpozoruje, že její muž je duchem posedlý, musí tleskati rukama a flétnovým hlasem tato slova vysloviti: Hi, hi, hi, leza, leza! Poněvadž slovo „leza" znamená Bůh, je zde bez pochyby řeč o uctívání pekelného ducha. Mnozí mají za to, že je to všecko jen podvod.

Literatura.

ČESKÁ.

Rankův německý slovník. Prvé vydání Rankova slovníku česko-německého a německo-českého vyšlo před padesáti lety, kdy roku 1871 prosadil Josef Rank, tehdy registrator, od r. 1896 ředitel pražské městské spisovny, že se tam úřadovalo a psalo výhradně po česku. Dříve býval Rankův slovník jediným v tomto oboru. Ovšem nyní máme jiné, velké, důkladné slovníky. V listopadu 1922 vyšlo deváté vydání Rankova slovníku a jak nakladatel A. Haase v Praze oznamuje, stojí oba díly, které mají XVI. 888 a XVI a 820 stran, vázaný 105 Kč. Rozšířen jest slovník dosud ve 160 tisících výtisků. Zdá se, že obnáší nyní jedno vydání deset tisíc výtisků, protože když před lety vyšlo osmé vydání, oznamoval tehdy nakladatel, že jest slovník rozšířen ve 150 tisících výtisků, vázaný výtisk stál 22 Kč 40 h. Josef Rank, zasloužilý slovníkář, zemřel 12. XI. 1912 v Praze. Jest rozdílný od německého spisovatele beletristy Josefa Ranka, také rozeného Čecha, zemřel jako tajemník ředitelství německé dvorní opery ve Vídni, 27. III. 1890. Jeho německy psané povídky z Českého Lesa (vyšly roku 1848, nové vydání ve třech svazcích vyšlo v Lipsku 1851), počítá německá literatura k nejlepším povídkám z venkova — Dorfgeschichten. — Zvláštní zmínky zasluhuje, že vyšly dvě z těchto povídek, totiž „Birken-Gräflein" a „Muckerl den Taubennarr" jako číslo 1071 v Reclamově Universalbibliothek. Ignát Zháněl.

Jaroslav Ovečka: **Návod k rozjímavé modlitbě** podle Duchovních cvičení sv. Ignáce z Loyoly. Nákladem Hlasů Svatohostýnských.

Před rokem vyšlo od téhož spisovatele a týmž nákladem Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly. Návod jest jejím pokračováním, jak i společné stránkování naznačuje, ale je to sama o sobě kniha ucelená. Podává nejen návod k modlitbě rozjímavé, nýbrž i také důležité poučení o modlitbě afektivní a nazírání získaném, k nimž modlitba nazíravá z pravidla přivede a stručný výklad o modlitbě mystické. V jedenácti kapitolách důkladně probráno učení o modlitbě s mnohými příklady, jak se světci modlili. Ku konci

připojen ukazovatel jmenový a věcný. Pěkná jest úprava, zřetelný tisk z tiskárny Fr. Obziny z Vyškova. Cena neudána.

JUDr. Hynek David: **Dějiny Orelstva.** Nakladem Zemské rady Orla čsl. v Praze. Cena 90 hal.

Jako třetí číslo Orelské Příručky řízené Fr. Klimentem vyšly Dějiny s mnohými cennými zprávami o vzniku Orla, jeho sletech, válečných letech, zájezdech, slavných dnech v Brně, nadějích do budoucna, mezinárodních stycích. Na konec přidány stručné životopisy Msgr. Šrámka a Dr. Jana Kreka. V těchto Dějinách čteme, že v republice jest 27 žup (v Čechách 4, na Moravě 13, na Slovensku 8, v Rakousku 2). Okrsků r. 1921 bylo 212, jednot 1173, členů okrouhle 162.000 (v Čechách 28.000). Spisek velice poučný a praktický.

Rajská Zahrádka. Obrázkový časopis pro mládež. Uspořádal Václav Špaček. Vydavatel a odpovědný redaktor Václav Kotrba. Ročník XXXII.

Mezi nejlepší a zároveň nejlacinější časopisy pro mládež náleží bez odporu „Rajská Zahrádka", kterou před 30 lety založil a posud řídí odborník na slovo vzatý řídící učitel a spisovatel Václav Špaček. Jak vhodně voleny práce pro tento měsíčník, dokazuje i tento poslední ročník, kde vedle četných básní od Fr. L. Zelinky, A. M. Kadlčákové, A. Simerské, Fr. Šebestíka a m. j. nalézáme pěkné články jak poučné, tak i zábavné, jimiž přispěli kromě pořadatele: Alois Dostál, Karel Waldhauser, J. Mošna-Benešovský, Julie Vlasáková, Rosina Jarošová, K. J. Zákoucký, Klem. Helenská, Marie Beatská, A. S. Zápustecký atd. Předplatné na celý ročník pouze 6 Kč. Jos. Fabian.

Seraflnské Květy. Časopis terciářů československých. Ročník XIX. Řídí P. Ambrož Smékal. V Třebíči. Nákladem vlastním.

Ročník tento kromě několika básní a písní přinesl dokončení práce „Blah. Felix z Nilborle, laik řádu kapucínského", pokračování článku „O prázdninách ve Švýcarsku" (s obrázky), zprávy o schůzích a sjezdech terciářských, několik životopisů světců a světic pod názvem: „Měsíční patronové", dále dějepisnou povídku „Páter Vavřinec", „Úvahy o posvátných jizvách sv. Františka", „Terciář arcibiskupem" (Dr. Ant. Cyr. Stojan), „Třetí řád podle nového práva církevního", „Naše obrana", „Co má souditi terciář o nové sektě československé" atd. List vychází zase pravidelně každý měsíc za předplatné 12 Kč ročně. Doporučuji nejen terciářům, ale všem katolíkům co nejvřeleji. Fab. Budil.

Bez Boha. Román od Alfréda de Besauceneta. Z francíny přeložila Karla Černá. V Praze. Majetek a tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba.

Majitel továrny Planteau (čti: Plantó), jsa bonapartistou za doby císařství, republikánem za doby republiky, svobodným zednářem — byl tenoristou v koncertě, aby byl znám na vyšších místech, a aby uchvátil křížek na červené stužce, při nějaké slavnosti v den 14. července . . . kromě kostela a faráře katol. všecko zbavil ve své obci na něm závislé rázu náboženského, takže mladší pokolení neznalo tam jiného Boha kromě peněz svého pána . . . V tomto duchu hleděl vychovati i svou jedinou dceru, ale stal se pravý opak — ona stala se po bídné jeho smrti horlivou katoličkou! Šeb. Rada.

Hradský V.: **Ze života pro život.** Několik obrázků. Podíl pro údy „Dědictví Maličkých", v Hradci Králové, str. 87.

Účelem „Dědictví Maličkých" jest podávati členům, dětem do čtrnácti let, každoročně knižní podíl. Roku 1921 vydán jako č. 64. svazek povídek, jež napsal V. Hradský. Často se shledáváme s povídkami v našich oblíbených měsíčnících „Kříži a Marii", pod nimiž jest jako autor podepsán V. Hradský. Není všeobecně známo, že píše pod tímto pseudonymem náš osvědčený literát, autor lidové „Věrouky", pisatel mnohých knih, básní, kněz z Tovaryšstva Ježíšova P. František Zák, nyní v koleji v Hradci Králové.

Přiměřeně pro věk členů „Dědictví Maličkých" jest v tuto oznámeném svazku podáno osm povídek, vhodných pro děti. „Mladým hrdinou" jest hoch sirotek, kterého si vzala za vlastního hodná, obětavá učitelka. Má kamaráda, který jej chce svésti ku skutkům proti víře. Svěří se pěstounce a odolá. „Milosrdenství" neměli kračařští s chudou rodinou, v níž všichni členové zemřeli na tyfus. Milosrdenství vyzvalo Spravedlnost, aby činila povinnost, což se stalo. „Lačné krmiti" dovedl, ač sám žebrák, „Pan Baron", flašinetář. „Slečna Husička" neposlechla matičky i jiných, šla do lesa, kde ji lišák zprovodil ze světa. „Abdul Masich" turecký hoch z Damašku, pastevec, dal se pokřtíti a vytrpěl za tu mučednickou smrt od vlastního otce. „Májová" je vzpomínka z hallčského bojiště; píseň májová zachránila celé město od záhuby. „Polibení", mariánská legenda navádí neopovrhovati i znetvořenými lidmi, ale míti je v uctivosti. Poslední příspěvek „Panna Maria hostitelka", vypravuje legendu z Lorety; P. Maria nasytila dva zbloudilé poutníky.

Jsou sice náměty těchto povídek jednoduché, ale pro věk dětský přiměřeně zpracované, vyplní svůj účel; zábavnou četbou jsou kazatelem, povzbuzujícím pěknými příklady k dobrému. Doporoučíme „Dědictví Maličkých", aby se do něho dali zapsati naše katol. děti, platí do 14. roku jednou na vždy 20 Kč; kdo ze starších míní býti členem, zaplatí rovněž jednou pro vždy 40 Kč. Ze starších podílů jest jich více na skladě po 60 H. Přihlášky přijímá řiditelství Dědictví v Hradci Králové, Albertinum.

Ignát Zháněl.

Georges Ohnet: **Zámek bolestí** (Les Dames de Croix Mort). Autorisovaný překlad Dr. J. Sajíce. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. (Kč 12·—). Kniha tato vyniká všemi přednostmi Ohnetova pera. V prvé řadě výrazná kresba lidských postav, předvádí nám celou galerii mužských i ženských typů, od venkovského hlídače psí oddanosti k mladé velitelce až po hraběte svůdce a šáliče, od mladé šlechtičny ušlechtilých sklonů až po její matku, odkvétající krasavici, žíznivou lásky. Sytá nálada ovzduší a prostředí chvěje se celou knihou v partiích přírodních i salonních. Děj jest napínavý, ale vždy sleduje duševní tragický postup v jednotlivých postavách. Mnoho hlubokých životních pravd zasazeno jest do hovoru hrdin a hrdinek románu, do celého jádra knihy i do jejich jednotlivostí. Nelze dosti povědětí o všech kouzlech a přednostech knihy. Milovníkům krásné, produševnělé a zušlechťující četby bude se stýskati, až dočtou poslední stránku „Zámku bolestí".

Dubrovník s okolím a české mořské lázně Kupari-Srebreno. Napsal MUDr. Váša Náprstek, lázeňský lékař. S mnoha původními fotograf. snímky, obrázky a mapkami a s trojbarevnou reprodukcí obrazu Vlaho Bukovce „Župka". Stran 128. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze II., Hybernská 12. Za Kč 10. . Vskutku pozoruhodnou a jistě vítanou novinkou jest spisek MUDr. V. Náprstka, jímž dostává se nám prvý obšírný český illustrovaný průvodce po Dubrovníku s podrobným popisem okolí a vylíčením povahy celého kraje. Desetitisíce českých turistů a lázeňských hostí najdou v knížce MUDr. Náprstka podrobné návody cestovní a lékařské, jakož i pokyny o pobytu i léčbě na dubrovnické riviéře, spolehlivé rady, kdy je tam nejkrásněji a která doba je nejvhodnější k pobytu se stanoviska lékařského. Vedle tabulek klimatických obsahuje spisek podrobné pokyny pro krásné, snadné a vděčné výlety do okolí českých mořských lázní Srebreno-Kupari, jež je tu poprve česky důkladně popsáno. Spisek zpestřen přečetnými původními snímky málo známými, nebo vůbec neznámými širší veřejnosti, jakož i doplněn historickým nástinem Dubrovníka a vylíčením národního svérázu tamějšího obyvatelstva. Spisovatel vymkl se obvyklé šabloně průvodců, sloh jeho je poutavý a zábavný, takže knížka zaujme netoliko ty, kdož hodlají do Dubrovníka a do Kupari zajeti, nebo místa ta navštívili, nýbrž i každého, kdo rád přečte si causeristicky psaný spisek cestopisný. Náprstkův „Dubrovník" opatřen je podrobným seznamem lékařů, lékáren i pramenů nákupních v Dubrovníku a Gružl, spolu s adresářem českých restaurací, hotelů a vůbec podniků do-

poručení hodných. Nepochybujeme, že knížka, jež vychází právě včas, dojde nevšedního rozšíření a přispěje též k dalšímu navazování a upevňování československo-jihoslovanských styků.

P. Matouš Crawley-Boevey a křesťanská rodina zasvěcená Srdci Páně. Z francouzštiny přeložil K. Vrátný. V Praze 1920. Stran 64. Cena 1 K (arcibisk. tiskárna). — — **Zasvěcení rodiny nejsv. Srdci Páně.** Napsal P. Alf. Ďaňha C. Ss. R. v Července u Litovle 1918. Stran 48. Cena 80 h. — — **Zasvěcení.** Měsíčník pro duchovní život a Věstník rodin zasvěcených nejsv. Srdci Ježíšovu. Ročník I. Praha 1922. Předplatné 10 K. (Redaktor dr. Josef Čihák.) — — — Mezi tím, co protestantskému světu je Kristus „dogmatickým problémem", o nějž se vedou spory (u nás na př. Kozák contra Hromádka), kráčí Kristus světem katolickým a dobývá svojí láskou a milostí srdcí milionů, jež se stávají jeho stánky a trůny. To je katolická theologie: milovati Boha a zachovávati jeho přikázání — jinými slovy: žíti v Kristu a s Kristem. A když věřící ochabují a umdlévají, ukáže Kristus opět nové vzněty, cesty a prostředky, jimiž se život náboženský zase vzpružuje, obnovuje a zdokonaluje. Po veliké apostasii, jejíž svědkem bylo století 19. valí se světem (moderní frází řečeno) vlna náboženského obrození a z bahna bludů a temnot vybředá lidstvo úsilovným zápasem a spěchá v blažívé touze k světlu, k pravdě k životu, k Bohu. Neprobouzejí se a nepostupují ovšem všichni národové stejným krokem a v stejnou chvíli, ale probírají se z mrákot bludů a nevěry snad všichni. Litovati jest jen, že náš národ není dosud mezi prvními a nejčilejšími, ale omluvme ho: on utrpěl v minulosti dávné i nedávné, rány nejtěžší. — Předním z apoštolů nového žití je P. Matouš Crawley-Boevey, kněz z kongregace nejsv. Srdcí Ježíše a Marie, jejž Prozřetelnost Boží posílá, aby „donesl Ježíše" do křesťanských rodin, na jejichž rozvratu si nepřítel dal zvlášť záležet. Jak to P. Matouš činí, jakých method užívá, jak neobyčejných (skeptickému duchu doby neuvěřitelných) výsledků se již dopracoval, to nám vypravuje spisek, jehož překladem prokázal nám dr. Vrátný službu neocenitelnou. Vezmi a čti! můžeme každému říci. Klíč k porozumění tomu všemu najde čtenář zvláště v řeči o lásce ku Kristu (48—62), která má býti účelivou, účinnou, živou, hlubokou, důvěrnou, obětivou, horlivou. Při četbě mizejí předsudky, neboť se nám Kristus jeví v novém a stále jasnějším světle. — Spisek P. Daňhy má pak význam již více praktický; podává návod, co činiti jest k obrození křesťanské rodiny. „Zasvěcení rodiny (praví Benedikt XV.) Božskému Srdci Páně v rodině jest nejvhodnějším lékem a prostředkem proti bídě naší doby." — Na str. 20. je připomenuto zasvěcení říše rakouské B. Srdci P. na počátku světové války, což by pro čtenáře méně přemítavého mohlo býti kamenem úrazu. Dnes vidíme do věci již lépe; v habsburské monarchii se rozsvěcovaly Pánu Bohu svíčičky, ale ďáblu (liberálům a volným myšlenkářům) ohromné svíce (školské zákony!). Podle toho, jaký vanul vítr. S tohoto stanoviska posuzujeme i eucharistický kongres vídeňský. — — Měsíčník „Zasvěcení" nenašel ovšem porozumění (nebyla mu připravena ještě půda) a proto nebyl přijat tak vlídně, jak by toho zasluhoval pro svoje poslání. Přejeme p. redaktorovi, aby se mu podařilo překonati předsudky a překážky a získati srdce mnohých nejsv. Srdci Ježíšovu.

L † jh.

Boleslav L. Černý: **Šotek.** S illustracemi Rud. Adámka. Vydavatel Jos. R. Vilímek v Praze. Cena Kč 12.

Knihovna malých čtenářů — Z knihy do srdéčka — vydala pro mládež už několik pěkných spisů, posledně „Šotka". Tak pojmenován malý králíček, jenž nějakou dobou žil v chlévě ve společnosti matky ramlice, krávy Straky, myšky. Při výletech do světa zažil hojně dobrodružství, ocitnul se v zubech dravého psa, pustil se do lesa, touže po svobodě, až se zase dostal zpět do chléva, do bývalé společnosti, k níž přibyla nová králice. Zvířata po způsobu pohádek mezi sebou rozmlouvají, ale člověk řeči té nerozumí. Na mnoha místech šlechetnost se oceňuje, ale místy se úmysl vnucuje, na př. proč Straka nedala mléko. Pro mládež se povídka dobře hodí.

Václav Řezníček: „Naše zlatá matlička", díl II. — **Bouřky.** — Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Za Kč 26·—. První kapitola druhého dílu líčí schůzi Osvícenců v domě trpaslíků, jak se nynější „Amerika" nazývala. Za letního večera, jako hosté profesora Veitha promlouvají o celé řadě současných i minulých událostí. Druhá kapitola vypravuje, že Josef Jungmann a Václav Kramerius donutili profesora Jana Nejedlého, aby vydával „Hlasatele Českého" a jak tento v Praze na čtenáře působil. Třetí kapitola pojednává o zavedení v Praze oblíbených slavností vzkříšení, májových slavností hřbitovních, jež zavedl Frant. Veleba. Ve čtvrté líčí se vlastenecké nadšení ševce Valent. Vitického, který považoval Václava Krameria za rytíře Zdeňka Zásmuckého a zajímavě vypsán je v ní život a konec Kramerlův. Pátá kapitola vypravuje o zřízení „zemhajlčů", zemské obrany a v té také vypsáno jest působení studentské legie, jejíž vtržení na obranu vlasti vyobrazeno jest na obálce knihy, jak studenti vycházejí francouzskou branou na Vyšehradě z Prahy. Šestá kapitola líčí pouť u sv. Prokopa a obsahuje svatoprokopské pověsti pražské. V sedmé mluví se o různých lidumilech a také jest v ní vypsáno nalezení odloženého novorozence Františka Nevinného, známého potom obchodníka pražského. V další kapitole vystupuje a vdává se krámská Homova Nanynka, později populární panímaminka od „Halánků". Devátá kapitola „Černý pátek" podrobně vypravuje v dobovém rámci příčiny a důsledky vydání finančního patentu roku 1811. V desáté kapitole vypsána pak historie kláštera sv. Markéty v Břevnově a současný život v něm. V kapitole Ratibořice vylíčena jsou působení vévodkyně Zahářské na soudobé evropské poměry a dále schůze tří světovládců v Ratibořicích Dnové útrpnosti vypravují o nenadálém přívozu raněných z bitvy u Chlumu do Prahy a jak se jich Pražané ujali. Poslední kapitola „Stíny" vypisuje důsledky francouzských vojen, jak se desertéři a vojenská chasa srocovali v loupežné bandy, z nichž největší vedl Grázl, a jak ve vojnách spustlí chlapi potom vraždili celé rodiny, jako v Praze učinil sklepník Masoň. Různorodý obsah dílu tohoto stmelen jest belletristickým vypravováním, do něhož zasazovány jsou různé příhody a celý díl proložen jest řadou současných veselých i truchlivých písní, jež jsou takto zachovány před zapomenutím.

Em. Bougaud, Církev. Dle VII. vydání přeložil Ant. Melka. „Vzdělávací knihovna katolická", řady nové svazek I. — V době, kdy v naší vlasti i v jiných státech rozvířil se boj proti církvi katolické, byla jistě šťastnou volba tohoto díla, kterým „Vzdělávací knihovna katolická" zahajuje opětně pravidelnější vycházení, které válečná a bezprostředně jí následující doba znemožnila. Velkolepé dílo slavného spisovatele a kazatele francouzského biskupa Bougauda „Le christianisme et les temps présents" bylo již z části převedeno v náš jazyk. Vzdělávací knihovna čerpala z něho několik svazků (O bolesti, O Ježíši Kristu a j.). Dnes podává se nám překlad dílu čtvrtého „o církvi". Jistě že i tato kniha dozná u nás stejného úspěchu jako předcházející překlady Bougaudovy. A v čem záleží tajemství tohoto velikého úspěchu? V životnosti psaného slova. To není suché slovo kazatele. Není snad jediného většího pojednání, které by nebylo napřed znělo s některé francouzské kazatelny dříve, než bylo uloženo v jeho spisy. On své knihy prve kázal, nežli je psal. A odtud ta vroucnost podání, odtud to živoucí teplo, které i z té mrtvé stránky spisů jeho sálá. A druhý, tajuplný zdroj jeho úspěchů — byla jeho osobnost: kněz, vroucí kněz, modlitbou i meditací spojený s Bohem — a Francouz, nadšený Francouz, láskou hořící pro svoji vlast. Po té stránce zvláště nám jej odhalují jeho veliké oslavné řeči, a jiné menší příležitostné. Tu jeví se jeho veliký zápal pro církev a její potřeby, jimž už dříve věnoval zvláštní spisek: Le grand péril de l'Eglise de France au XIX. siécle. Ale s velikým zájmem o církev a vlast spojoval Bougaud v srdci svém i neobyčejné porozumění pro člověka dnešní doby, pro jeho bolesti, pochybnosti, pro jeho boje i porážky, jakož i pro vše opravdu veliké a dobré, co kde člověk dnešní i na chmurné cestě bludu koná. Jakoby ruku na srdci lidstva měl, vycítil všecku jeho bídu i strast a hledal léku a pomoci jako

theolog, ale zvláště jako psycholog a moralista. A jak? Tím právě, že ukazoval, jak víra, jak zvláště katolická víra jediná souhlasí s tužbami lidského šlechetného srdce a má odpověď a útěchu na všecky jeho záhady a boly. — Všude je patrno, že v naší intelligenci i širokých vrstvách probouzí se a sílí opět náboženské cítění, touha po živém prameni víry.

Moderní Kristus. Na schůzi kněžstva 23. února 1922 přednesl Dr. Alois Kudrnovský. Tiskem Českosl. akc. tiskárny v Praze, Spálená 15. Nákladem „Vincentina" v Břevnově. Cena Kč 2·50.

Jak ti, kteří byli přítomni schůzi, na niž práce tato byla přednesena, tak zvláště ti, kteří se jí zúčastniti nemohli, budou povděčni, že přednáška tato vydána též tiskem (64 str.) a to ještě ve prospěch tak šlechetného účelu, jaký má dům milosrdenství „Vincentinum" v Břevnově. Spisovatel, zmíniv se kratince o božství Kristově a primátu Petrově, ukazuje, že při vyznání Petrově ustanovena byla v církvi nejvyšší autorita a že s odvrátem od ní povstává rozvrat ve víře a božství Kristovo, z čehož pak plynou dnešní různé názory na Krista. Potom probírá metodu modernistické kritiky dějin vůbec a evangelií zvláště, podává výsledky této kritiky a přichází k závěru, že skutečný Kristus historický a dogmatický jest Kristem době moderní a všem věkům . . . Kéž by si ti různí pochybovači a popírači spisek tento přečetli! P. Zaletěl.

Dr. Dominik Bernský: **Rozpravy náboženské.** — Lidová knihovna „Dne". Svazek II. Cena 3 Kč. Vydává v sešitech 48stránkových po 1 Kč ve volných aspoň měsíčních lhůtách „Den". Pořádá Klement Dvořáček. Tiskla Brněnská tiskárna. Malá VIII, stran 144.

Doba přítomná je doba frází. Říká se, noviny opětují do omrzení, že prý náboženství je věcí překonanou, soukromou, doba naše je daleko nad to povznešena. Ale skutečnost? Ta učí nás něčemu jinému. Čteme-li o půtkách náboženských před sty lety, hned připadnou nám na mysl události dnešní! Proto třeba znovu a znovu lid poučovati o pravdě a pravém náboženství. To činí „Rozpravy náboženské". Jasně, srozumitelně, klidně, konciliantně je ve 3 kapitolkách pojednáno o nejdůležitějších náboženských otázkách, jak vyskytují se dnes: I O Bohu Stvořiteli; II. O církvi; III. Kněžství; v dodatku o Božství Ježíše Krista a otázce specielně české, o sv. Janu Nepomuckém. Po krátkém jadrném úvodu o stvoření světa, vzniku jeho, o počátku a rozvoji života přechází spisovatel k otázkám, právě nyní velmi ožehaným: o církvi a kněžství Když někteří pobloudilí bratří odlučovali se od církve naší, tu říkali, že nezmění ve víře ničeho. Ale stal se pravý opak; zabředli ve svých bludech tak daleko, že dokonce i protestantský bohoslovec se vyjádřil, že opustili půdu positivního křesťanství! Proto prohlubují „Rozpravy náboženské" naše vědomosti o církvi a kněžství, bychom se vyvarovali smutných konců pobloudilých bratří! Zcela správně jsou tu zařaděny jasné kapitoly o církvi viditelné, o její jednotě, o hlavě církve, o nutnosti kněžství a jiné. Zcela správně učinil spisovatel, když pro výstrahu všem pojednal ve zvláštním oddíle o nejsmutnějším zjevu přítomnosti, o odpadlých kněžích. „Není lidí, hodnějších politování, než jsou odpadlí kněží." Tak končí tuto bolestnou kapitolu. Neméně časovými jsou poslední stránky, jednající o sv. Janu Nepomuckém; v krátkosti vykládá tu spisovatel to, co má věděti každý katolík, aby nedal se klamati nepřátely. Vhodná tato a časová knížečka je velmi populární apologií naší sv. víry. Její láce činí ji přístupnou nejširší veřejnosti. Kniha poučí každého, kdo nestranně hledá pravdu, prospěje našim spolkovým řečníkům, je výbornou stručnou a praktickou pomůckou ku časovým kázáním. Lze jenom doporučiti. Msgr. Dr. Rudolf Zháněl.

Karel Dostál Lutinov: **Hovory dne.** I. Lidová knihovna „Dne". Feuilletony o literatuře, umění a životě. V Brně. Vydává ve volných, aspoň měsíčních lhůtách „Den". Pořádá Klement Dvořáček. Tiskla Brněnská tiskárna. 1923. Malá VIII., str. 236. Cena 5 Kč.

Moravský velmi rozšířený denník „Den", vycházející letos roku 1923 již ve XII. svém ročníku, vydává nyní také velmi lacinou a praktickou lidovou knihovnu, v níž především uveřejňuje souborně feuilletony, jež bě-

hem roku 1921—1922 vydal známý osvědčený pilný pracovník moravský, básník a literát Karel Dostál-Lutinov v Prostějově. Nejsou to všechny črty, jež nadaný tento spisovatel napsal do „Dne", nýbrž jenom výbor z nich. Ač psány původně jenom pro potřebu dne, mají a budou míti mnohé z těchto článků význam stálý a cenu trvalou. Pěknou tuto knížku prolistujete a pročtete se zájmem. Vždyť dovíte se z ní mnoho o časových otázkách, o současném i starším písemnictví našem a cizím, o věcech, které hýbají myslí všech, o umění, žurnalistice, o našich předácích a vynikajících mužích a pod. Dostál-Lutinov pojímá úkol svůj jako feuilletonista, velmi vážně. Nechce jenom baviti, nýbrž také poučiti, informovati, nejširší kruhy jasně, přesvědčivě, prostě, v přátelské besedě poučiti o všem tom, co vzrušuje duše přítomnosti, o všech otázkách kulturních a časových. Vydavatelstvo „Dne" učinilo dobře, že črty Dostálovy, jež roztroušeny v časopise, upadly by v nezasloužené zapomenutí, sebralo a vydalo knižně ku poučení mnohých. Jsou tam také mnohé pěkné básně, zdařilé překlady básnické, lecjaké vzácné užitečné zrnko, zajímavé ukázky toho, co v době dnešní plnilo srdce a mysli mnohých. I z toho stanoviska má kniha cenu stálou, a dobře se stalo, že byla vydána. Našim lidovým knižnicím budiž tato dobrá sbírka časové zábavné a poučné četby doporučena co nejvíce. Msgr. Dr. Rudolf Zháněl.

ANGLICKÁ.

The House of David (Dům Davidův). Pod tímto názvem dočítáme se v různých newyorských časopisech o „odmaskování" vůdce sekty, zvané „Dům Davidův" v New Yorku. Tato podivná sekta byla založena jistou „mistress Southcoot" (misis Southkut), která již dříve před 100 lety zemřela. „De mortuis nil-nisi bene" (o mrtvých jen dobře mluviti), jest sice krásné přísloví, avšak vzdor tomu, zůstala po ní ošklivá, snad zhoubná, mluva ve formě bezčetnosti (illegi timales) a nespravedlností (injustices), jichžto se dopouštěla návodem jejího vůdce. Tento se nazýval „sedmým vyslancem evangelia o království Božím" a panoval v „Domě Davidově" pod jménem (Král Benjamín). A proč vznikla ta zhoubná mluva o paní Southcootové. Poněvadž nynější nástupce „Domu Davidova", pod titulem „King Benjamin" byl tyto dni (počátkem dubna roku 1923) soudně pronásledován pro krádež a nemravnost. „Benjamin" vedl život jako nějaký opravdový král a nechal ostatní údy „královského domu", pořádně pracovati. Aby tomu dal náboženský nátěr, zavedeno v sektě bezženství, tedy povinný celibát, což však nezabraňovalo, aby „Král Benjamin" neměl řadu otrokyň. Sám nazýval se nesmrtelným a měl dle toho právo na privilegium ostatních věřících, kteřížto přece jen zemříti musili a masitých pokrmů požívati nesměli. Ženské z „Domu Davidova" musily se rozličným předpisům sekty podrobiti. Kouřiti a opojné nápoje píti bylo všem členům sekty této přísně zapovězeno, a za největší zlo vykládáno, avšak „Král" kouřil skoro ustavičně a jeho vinný sklep byl znamenitě zásoben. Teď vzala tato sekta smutný konec.

Josef Šeřík-Vitínský.

ŠPANĚLSKÁ.

„Ecuador" (Rovnik). V této knize vypravuje Pater Federico velmi poučně a zajímavě, co zažil na svých misionářských cestách, v zemích rovníkových v Jižní Americe. Kniha tato vyšla v hlavním městě Venezuely, zvaném Caracas. Černonožci a Assinoboini chtěli jej skalpovati, unikl jim však podivně. V prériích podél veleřeky Missouri uprchl z hořící prérie z rozzuřených plamenů. Dva pokřtěné Indiány vzal si za průvodčí a když již čtvrtý den žízní trýzněni nikde žádné vody nenalezli, chtěli ho opustiti. Obávaje se, že sám zahyne, jal se převroucně k Bohu o pomoc modliti a hle, jeho můla (mezek) rozběhla se k nedaleko stojícímu bodlákovému kaktusu a začala hrýzti kůru této byliny, která jest podobna spíše melounovému kaktusu. Ten pořídku roste v oné pustině. Z tohoto melounového kaktusu pojednou začala vytékati velmi chutná tekutina, z nížto nejen mezek, nýbrž i průvodčí z rodu Orinogo a Federico svoji velikou žízeň uhasili a

poděkovali Bohu zpěvem Te Deum landamus. Též mnoho ptáků ibisů, podobných našim čápům, ovšem s krásným, šarlatovým opeřením s dlouhonohými jabirami a flamingami jeho pozornost vzbuzovalo, též hlučné kejhání divokých husí a kachen obrátilo na se jeho pozornost. Po dlouhé chůzi přibyl na noc páter Federico se svými průvodčími do indiánské chatrče. Ljáno přijal jej ochotně i jeho průvodčí a přinesl jim mísu čerstvého mléka, hovězí pečeni a malé ananasy „mauritia". Mnoho indiánů kol břehu Ozinori, Apura, Aranca, Arachuna a Payra obrátil zde misionář, ale zažil četně nebezpečí. Proti elektrickým úhořům ubránil se rostlinou „barbasco". Tato rostlina vhozená do vody, ochromí elektrickou sílu úhořů a omráčí je. S nesčetnými nebezpečími bylo mu zápasiti, ale ze všech jej vysvobodil Bůh. Jeho kniha má 1136 stran a 16 kapitol. Jest zde mnoho zdařilých vyobrazení. Z hlavních vyjímáme tyto: Divoký indián útočí na misionáře. Pták Ibis. Krokodýl. Jaguár. Daněk. Bva-Constrictor. Chřestýš. Jaguár. Černokrká labutě a mořský orel. Tapír. Pepřová rostlina. Kakao. Kokosová palma. Chlebová bylina. Papoušek. Leguán (ještěr). Brýlová opice. Žralok. Kondor. Láma. Kinový strom. Ohromný vodopád. Pro velikou obšírnost nelze nám všechno zde uváděti. Kniha jest velmi poučná a zábavná. Uvedena ochrana Boží, která Pátera Federica přímo zázračně z každého nebezpečí vysvobodila.

Josef Šeřík-Vitínský.

LITEVSKÁ.

V časopise „Rožančiaus" (Růženec), vycházejícím ve Vilně, v čísle listopadovém čteme o veliké nouzi křesťanů na východě. Kemalistická vláda vypovídá a na útěk nutí všecky křesťany z Anatolie. Vrchnosti tamnější oznamují veřejně, že se totéž stane v Cařihradě. Armenští a řečtí konsulové vydávají každodenně tisíce pasů. Povozy a železnice, odvážející lid z Anatolie, jsou přeplněny. Kdo nemůže rychle odjeti, jest prozatím ubytován v žalářích a ve školách. Od 6. do 8. listopadu přišlo 270 Arménů ze Zongouldaka, 400 z Bolou a Duzdie a 120 z Adabazaru. Poslední to byly pouze ženy a děti, jich mužové a synové byli do kematistického tábora odvedeni a dovnitř země dodáni. Americké komité ku pomoci bylo kemalistickými vrchnostmi srozuměno, že 20.000 sirotků, z nichž dvě třetiny arménských, na březích Černého moře se nalézajících, bude povražděno pakli během 10 dnů zemi neopustí. Dne 15. listopadu poslalo komité parník do Samsúnu a sebralo 9500 těchto sirotků na svůj parník. Dr. Nansen vyjednává s kemalistickými vrchnostmi. Kemalistické vrchnosti naznačily 30. listopad za poslední den k opuštění území. V Řecku jest již přes 700.000 uprchlíků bez přístřeší, bez teplého oděvu a bez potravy. Bulharsko jich přijalo 20.000 a sdělilo, že již jich nemůže více vziti.

Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Ein wahrer Robinson oder Die Abenteurer Owen Evan's. Herausgegeben von W. H Anderdon S. J. Deutsche Bearbeitung von M. Hoffmann. 5. a 6. vydání. Herder. 1921. 8°. XI a 295. 14 M. Váz. 20 M.

Jesuité jsou stále na výši doby. Proti špatné knize vydají knihu dobrou, není mezi nimi nikdy nouze o muže, kteří jsou schopni podobné těžké úkoly uspokojivě vykonati. Před lety byla pravá horečka u malých i velkých čtenářů čísti Robinsona. V náboženské otázce byla tato kniha přímo škodlivou pro naprostou lhostejnost a netečnost k víře. Bylo potřebí vydati proti tomuto literárnímu jedu protijed, ale stejně lahodně napsaný, což obstaral anglický jesuita Anderdon. Překlad do němčiny dočkal se již 13 tisíc výtisků, čili šestera vydání.

Robinsonem je tuto kněz Karmelitán Don Manuel, Španěl. Jede roku 1739 na misie, ale osud učiní z něho obyvatele zapadlého opuštěného sopečného ostrova, kde žil se čtyřmi soudruhy čtyři leta. Byli nevěrci, ale obrátil je, žili vzorným životem katolíků. Obec byla rozmnožena ještě o tři indiány, jež též obrátil a touže býti misionářem jejich ostrova, odjel tam

s nimi, kde zažil řadu dalších dobrodružství. Jeho soudruzi vrátili se do vlasti, do Anglie, kde jeden z nich, lékař Owen, tuto bludnou, dobrodružnou cestu i pobyt na ostrově popsal.

Kniha je sice četba, určená pro dospělejší hochy, ale hodí se vůbec pro dospělé pro mnohá vhodná poučení o výbornosti katolické církve, víry, učení. Je v ní roztroušeno mnoho vhodných apologetických zrnek.

Ignát Zháněl.

Jiří Bolanger. Život napsaný P. Aniganenem, podává Jan Tagliaferro. 2 svazky, v Brně, nákladem Občanské tiskárny, 1919 a 1920, stran 341 a a 101, cena 10 Kč.

Ve dvou směrech především působil Bolanger: jako ctitel mariánský a jako vojenský kněz. O této dvojí působnosti lze se v této knize obšírně poučiti. Žil v letech 1861 až 1902 ponejvíce v Arrasu. Užíval nadpřirozených prostředků a proto tolik docílil. Kulhal, neopatrnosti lékaře poraněn byl při operaci nerv u nohy, ač byl také malé postavy, mnoho provedl u vojáků. Zřídlem jeho tolik požehnané činnosti byla nejvroucnější láska k Panně Marii, při čemž však nezanedbával jejího Božského Syna. Matka byla mu cestou, aby se dostal k synovi. Neměl žádné ctižádosti, chtěl pouze býti a sloutl knězem Marie. Celý jeho život byl ustavičným projevem lásky k nebeské Matce; stálou jeho snahou bylo, aby založil její království na zemi. Říkali o něm, že jeho láska k Panně Marii je jeho nemocí, z níž se nemůže anebo nechce vyléčiti. Vše, co konal, vložil do rukou Marie; měl zásadu, dle niž se vždy řídil: Vše činiti s Marií, v Marii, skrze Marii a pro Marii. Pořídil si mariánskou knihovnu; činil si výpisky o všem, co kde o ní četl. Tato úcta byla pro něho cestou k dokonalosti.

Docílil v životě mnoho úspěchů, ovšem dle našeho měřítka byly méně velkolepé, ale tuto v knize se o nich mluví, jako o vzácně velkých, takže poměry náboženské byly ve Francii před válkou přímo děsné. Posádka v Arrasu měla tři až čtyři tisíce vojínů, tehdy rodáků z Paříže a okolí; když se počal o ně starati, měl jich sotva dvacet, počet nevzrostl nikdy mnoho přes dvě stě. Roku 1897 bylo 500 vojáků u velikonoční zpovědi, z nich bylo třicet ponejprv u sv. přijímání. Stár 45 let, vstoupil do kláštera, kde se stal novicmistrem; nejvíce se staral, aby novicové měli pravý pojem o modlitbě a ctili svátostného Ježíše. Zemřel u příbuzných, kde se zotavoval ze své nemoce. Kniha, již pěkně přeložil farář Jan Tagliaferro je vhodnou náboženskou četbou, v níž najde každý čtenář mnoho myšlenek povzbuzujících, aby se hluboce zamyslil. Ignát Zháněl.

Der hl. Gertrud der Grossen Gesandter der göttlichen Liebe. Übersetzt von Johannes Weissbrodt. VI. a VII. vydání. Herder 1920, 12°, XVIII. a 624 stran, 8·50 M, váz. 12 M.

Dle souhlasných zpráv odborných znalců přináleží mezi nejlepší mystické duchovní spisovatele všech věků Gertruda, na rozdíl od jiných téhož jména „Velká" zvaná; patří mezi nejlíbeznější zjevy své doby. Zanechala dvě knihy: tuto oznámenou a duchovní cvičení. Žila v druhé polovici XIII. století u benediktinek v Helftě u Eislebenu. Byla velmi vzdělanou a sečtělou. Kromě Písma hlavně ve spisech sv. Augustina, sv Řehoře Velkého a Bernarda, jež si nade vše oblíbila. Částečně diktovala, částečně sama napsala svá zjevení v řeči německé, což se však neuchovalo. Uchovaly se pouze latinské překlady; nejlepší vydání obstarali francouzští mniši Benediktíni ze Solesmes za vůdcovství opata Prospera Guerangera r. 1875 a j. Upozornili, ba ze zapomenutého prachu knihoven vysvobodili a opravený text dle nejlepších rukopisů vydali Němcům, jinak sice mnohopsavým, tentokráte se dali zahanbiti Francouzy! „Vyslanec" vyšel v mnoha latinských vydáních, byl též přeložen do mnoha řečí. Že je i nyní právem oblíben, dokazuje tuto oznámené sedmé vydání; chce zprostředkovati radost, odvahu, býti vůdcem k živějšímu a hlubšímu porozumění bohatství Kristova a jím založené církve. Je prvotřídní, po všechna století osvědčenou četbou duchovní, hodící se pro všechny katolíky bez rozdílu stavu a vzdělání pro svůj snadno srozumitelný sloh.

Kniha „Vyslanec božské lásky“ skládá se z pěti oddělení. Prvé jedná o cnostech sv. Gertrudy; druhé mluví o nejsv. Srdci Páně; třetí o srovnání naší vůle s vůlí Boží a o nesmírné lásce Boží k vyvoleným; čtvrté jsou rozjímání o celém roku církevním; páté jedná o duších v očistci a o smrti. Při vší hluboké moudrosti, podávajíc látku tak těžkou, psala Gertruda slohem jasným, jednoduchým, místy básnicky krásným, povznáší se někdy k umělecké slohové výši, hlavně ve 4. oddílu „Vyslance“. Píše o sobě v osobě třetí Známý učenec Ludvík Blois tak si zamiloval tento spis, že ho přečetl každý měsíc, což činil po celý život. Konvertita, kněz Benediktin, malíř P. Verkade počítá tuto knihu mezi perly asketické, mystické středověké literatury a všechen rozhorlen píše ve spisku, v němž popsal svou konversi: Kdykoliv vidím někde kněze nečinně státi nebo se procházeti, myslívám si: „Což neznáš mezi jinými spisů sv. Gertrudy a nečerpáte z nich pro svůj duchovní život?“ Spis je součástí asketické knihovny, kterou vydává Herder.

Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Výstava katol. literatury bude prý letos uspořádána. Provedením plánu pověřen redaktor Vilém Bitnar.

V r. 1922 bylo **publikací** na území našeho státu 5111. Největší počet připadá na Prahu: 3488 svazků. Z celého počtu jest zábavné prosy 957 svazků, poesie 171, dramat. literatury 337. Překladů z cizích literatur bylo 11½ proc. („Ročenka čsl. republiky“).

Neúnavným homiletou jest známý **Heusler**, nyní na pensi v Novém Městě na Moravě. Vydal 18 ročníků „Homiletických Listů“, jež sám vyplňoval. Poslední finanční pomoci amerických kněží. Ještě vydá jeden ročník a tím dílo své (prý) ukončí.

Ceny kněze Beneše Třebízského obdrželi od Svatobora J. F. Karas a F. J. Čečetka, prvý za histor. román „Tajemná hlubina“, druhý za histor. román „Petr Brandl“. (!)

Bible české vyšly právě sešity 53. a 54. V sešitu 53. dospěl Starý zákon až k proroctví Baruchovu, sešitem 54. dokončen jest Nový zákon; k tomuto poslednímu sešitu Nového zákona připojeny jsou dvě zdařile provedené mapy cest sv. apoštola Pavla. Jest velice žádoucno, aby nákladné toto dílo vydávané s velikými obětmi soukromými, nalezlo co možno nejvíce odběratelů, kteří by umožnili brzké jeho dokončení. Přihlášky přijímá Administrace české bible v Praze IV., 35.

Z poměrů literárních „Národní Politika“ napsala: „Tisíce rukopisů čes. románů a povídek tlí nyní v zásuvkách spisovatelských stolků, protože není časopisů ani nakladatelů, kteří by je vydali.“ Vydavatelstvo Družstevní práce odpovědělo, že ony romány a povídky vydá, aby mu bylo o nich oznámeno. O dobré rukopisy že jest nouze (Česká Osvěta).

Čsl. akademie v Římě má se postaviti v pěti letech na pozemku, věnovaném obcí Římem. Budova ta bude stálým střediskem vědeckých, umělęckých a literárních studií čsl. v Římě.

Za nejmenší knihu na světě se pokládá „Schlarrův anglický almanach (1839) v britském museu, jako mužský prst se sto stran, z neobyčejně tenkého papíru a mědorytiny. Tisk jest v barvách.

Nejdražší bible byla prodána v Paříži za 7 mil. korun. Pochází z polovice XV. století a byla zhotovena pro italského vévodu z Ferraru. Pracovali na ni nejzručnější kresliči deset let. Má 600 stran textu, několik set celostránkových miniatur a 1400 obrázků drobnějších. Bibli koupil plukovník Treccam a odevzdal ji králi italskému jako dar národu.

Z našeho života.

Msgre Fr. X. Janků zemřel 21. června 1922 v 81. roce života a v 56. roce kněžství. Posledně byl farářem u sv. Jindřicha v Praze (zde působil 54 r.), čestným kanovníkem v Boleslavi atd. Působil blahodárně v Jednotě katol. tovaryšů jako předseda, byl znamenitým kazatelem. Narozen r. 1843 v Turnově (zde také pochován). Za něho opraven důkladně kostel u sv. Jindřicha. Vydal knižně řeči konferenční „Kdo jest Ježíš Kristus", řeči postní „Augustin", „Kříž Kristův", psal do listů homiletických, apologetických, politických a j.

Karel Klostermann, slavný spisovatel český, zemřel 17. července ve Štěkni v 76 letech stáří. Před pěti měsíci oslavováno jeho jubileum a už ho národ oplakávává. Narozen v Haagu, v Horních Rakousích, studoval v Písku, ve Vídni, kde dostal místo v redakci „Wandererera". Učil na německé reálce v Plzni a psal do „Politik" (Faustin). Zamiloval si Šumavu a odtud už česky napsal mnoho románů (Osvěta): „V ráji šumavském", „Skláři", „Ze světa lesních samot" atd. O náboženství psal pietně. Pochován nákladem obce plzeňské v Plzni.

Jan Blokša, redaktor a spisovatel, zemřel 30. června v Olomouci. Narodil se 17. června 1861 ve Frenštátě pod Radhoštěm, studoval v Přerově, Olomouci, působil na rozličných místech jako farář a vychovatel do r. 1901. Stal se redaktorem „Eucharistie", redigoval též dvojtýdeník „Moravana", jsa literárně činným od r. 1882 v „Hlídce liter." (recense) v „Hlase" (Črty z pouti římské), v „Obzoru" (životopisy), v čas. „Katol. duch" (o malířství), ve Vzdělávací četbě katol. mládeže (články z přírody) a jinde. Obíral se Dantovou Božskou komedií (též ve „Vlasti": Jan Kolár a Dante Alighieri), jejíž podal Výklad (Pekla a Očistce). Dantovskou knihovnu daroval olomoucké Matici Cyrillo-Methodějské.

Pomologický ředitel **Frant. Polívka** (nar. 1860) zemřel. Napsal Rostlinopis, Živočichopis, Klíč k určování rostlin, Pod drobnohledem a jiné.

Známý **Hermann Bahr** slavil 17. července šedesátiny. Narodil se v Linci. Žije jako novelista a publicista v Mnichově. Své Credo uložil v díle „Himmelfart", jímž na sebe poštval i české volnomyšlenkáře. Mnoho od něho přeloženo, na př. román „Herečka", „Vídeň", „Cesta po Dalmácii" atd.

Šedesátiny a 35tileté kněžství slavil **Jan Oliva**, farář vé Svratce. Nar. 16. května 1863 ve Velké Zhoři. Už jako gymnasista učil se sanskrtu, angličtině, francouzštině, ruštině, srbštině. Vypracoval Katol. moderně program, psal do Hlídky, Vychovatele, Cyrilla, Čes. Lidu, Čas. k. duchov., Našince, Naš. Listů a j. Samostatně vydal „Zvýšení účinnosti theologie", „Meze kanonické poslušnosti", „Dějepis pro obecné školy, dle církevně schválených úředních pramenů". Mimo jiné v rukopise má dílo „Katolický kněz na výši své doby", v něž uložena jeho životní, kněžská, pastorační a vědecká činnost.

Th. dr. Karel Lev Řehák, kanovník vyšehradský a farář u sv. Havla v Praze, oslavil 55tileté kněžství a bude 5. listopadu osmdesátníkem. Narodil se v Sovenicích u Mnich. Hradiště, působil na Vyšehradě a v Podolí.

Napsal „Katolickou mravouku“ (1893), „Památky kostela sv. Ducha v Praze“, „Chrám a slov. opatství sv. Mikuláše v Praze“, „Pouť Slovanů do Říma a výlet do Neapole“, „S Bohem či bez Boha“, „Máj P. Marie Lurdské“ atd. Přeložil některé knihy duchovního obsahu. Z péra jeho vyšly „Listy zvadlé“ a „Na perutích“. Z oboru apologetického „Kde jest reformace?“

Šedesátiny oslavil 25. května Dr. **Ferdinand Pantůček**, president nejvyššího správního soudu v Praze, proslulý právník a spisovatel. Napsal „O organisaci a příslušnosti soudů dle nových zákonů procesních“, „Sekvestrace soudní dle práva rakouského“ (1892) a j.

Kněžské druhotiny oslavil 15. července **Fr. Štědrý**, v Hostomicích pod Brdy, spisovatel a historik, děkan v Slavětíně u Loun. Napsal četné historické monografie míst okresu lounského, psal do Sborníku histor. kroužku, Ottova Slovníku Naučného, do „Methoda“, do Sborníku přátel starožitností českých a j. Jubilant založil své práce na pilném studiu archivů a byl vždy v čilém vědeckém styku s předními historiky českými; spisy jeho jsou zvlástě v oboru české genealogie bohatým pramenem. Narozen r. 1844, vysvěcen r. 1873.

Pomník **Václavu Kosmákovi**, českému spisovateli, kukátkáři, postaven v Tvarožné, kde delší dobu působil, na památku jeho 25. výročí úmrtí. Pomník jest od vděčných farníků a přátel.

Padesáté narozeniny oslavil dp. **Jindřich Skopec**, profesor reál. gymnasia „Krásnohorské“, spisovatel, který do tisku upravil Vavákovy Paměti.

Padesáté kněžství slavil dp. **Josef Kůrka**, far. n. o. v Tisové u Vysokého Mýta, spisovatel historický (nar. 1846, vysv. 1873).

Z družstva Vlast. Výroční řádná valná hromada konala se dne 28. června o 2. hod. odpol. ve spolkovém domě za řízení předsedy vldp. arcib. notáře a osob. faráře Ant. Suchoradského, který zahájiv schůzi modlitbou oznámil jména všech v Pánu zesnulých členů od poslední valné hromady, za něž, jakož i za zakladatele družstva vldp. arcib. notáře a a redaktora Tom. Škrdle sloužil ráno mši svatou. Po této řeči, již všichni přítomní vyslechli za povstání ze svých sedadel, přečten a schválen protokol z valné hromady minulé, načež následovaly zpráva jednatelská, pokladní a revisorů účtů, které taktéž jednohlasně schváleny. V doplňující volbě výboru zvoleni jednohlasně všemi přítomnými a čtyřiadvaceti volebními lístky: za předsedu opětně vldp. Ant. Suchoradský, arcib. notář a osob. farář v Praze a do výborů: vldp. Arnošt Oliva, arcib. notář a katecheta ve Vysočanech u Prahy; vldp. Jaroslav Slavíček, arcib. notář a katecheta na Smíchově; dp. Václav Vajs, katecheta v Praze a p. Jan Staněk, maj. zlatnického závodu v Praze, za náhradníky výboru jsou doplněně zvoleni: dp. Václav Kronus, kaplan v Praze, p. Václav Špaček, řídící učitel ve výsl. v Praze a p. Václav Kotrba, majitel knihtiskárny v Praze. — Po těchto volbách předseda vldp. Ant. Suchoradský provolav třikráte slávu sv. Otci Piu XI., československému episkopátu a československé republice, zakončil valnou hromadu modlitbou. — V ustavující schůzi výboru, která pak ihned následovala, zvoleni byli pro správní rok 1923—1924 následující funkcionáři: za I. místopředsedu p. Josef Vinopal, správce okres. chorobince na Smíchově; za II. místopředsedu vldp. Alois Dostál, spisovatel, arcib. notář a děkan v Ouvalech u Ces. Brodu; za jednatele p. Tomáš Jos. Jiroušek, spisovatel a redaktor v Praze a za pokladníka p. Jan Staněk, maj. zlatnického závodu v Praze. Vedle uvedených funkcionářů zasedají ve výboru všichni tito P. T. pp.: Arnošt Oliva, Frant. Košák, Jaroslav Slavíček a Václav Vajs a náhradníci: Th. C. Hugo Červinka, Václav Kronus, Václav Špaček a Václav Kotrba.

Příští XII. číslo „Vlasti“ vyjde 20. září 1923.

Ročník XXXIX. Září 1923. Číslo 12.

Redaktor řídící: ALOIS DOSTÁL. — Redaktor odpov.: TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.
TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

Redakce, administrace a expedice v Praze-II., Žitná ulice čís. 26 nové. Číslo telefonu 3626.

Předplatné na Vlast r. XXXIX. obnáší 32 Kč, půlletně 16 Kč. Členové družstva předplácejí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující mají »Vlast« ročně za 26 Kč. Do ostatních mimočeskoslovenských zemí, rovněž i do Ameriky Kč 46·—. Ročníky »Vlasti«, pokud jsou na skladě, prodávají se po 20 Kč (do roč. XXXV.), ročník XXXVI. 24 Kč, od roč. XXXVII. po 32 Kč a běžná čísla po Kč 3·20. Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se autorům nevracejí a neuschovávají. Reklamace se netrankují a nezalepují.

OBSAH:

První belgičtí básníci okolo roku 1830. Napsal Jos. Šeřík-Vltínský . . 497
Tulipány. — Zimoléz. Básně. Napsal V. Velvarský 500
Román Troubadourův. Přeložil Fr. Wolf 501
Spasitel Báseň. Napsal Cyril Berka 510
Maria. Báseň. Napsal Cyril Berka 510
Vzorná matka. Napsal Alois Dostál 511
Sestina nápisová. Báseň. Napsal H. Uden 514
Mučedníci. Napsal Gustav Tichý 515
Mladému hospodáři. Báseň. Napsal Ferd. P. Místecký 520
Spravedlivá žádost. Napsal Alois Dostál 521
Kristus v Koranu. Napsal dr. P. Josef Miklík 522
Učitel alpský. Napsal F. Rosegger 530
Literatura 534
Literární obzor 539
Z našeho života 540

— Rukopisy se neuschovávají a nevracejí. —

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Česká mše na liturgický text pro smíšený sbor s průvodem varhan, složil A. Michl. Vydalo knihkupectví V. Kotrby v Praze, Pštrossova ul. č. 198. Cena 18·80 K. Průvod varhan navazující zhusta na sbor á capella jednak podporuje hlasy, jednak uplatňuje se samostatně při sborech i solech v nich střídají se, ovšem jen zcela krátce pro oddech sboru všecky hlasy, a konečně projevuje se účinně ve spojování vět a ve vyvrcholení myšlenkovém. V komposici je skladba pro zpěv lehká, přirozeně plynoucí, bez zvláštních nároků na rozsah hlasový, pro melodičnost přístupná a vděčná. Těžší místa nacházejí se jen místy v průvodu. Případným rytmem a dynamikou zušlechťuje skladatel to či ono théma. Poměrnou krátkostí mše, vzhledem k celému liturgickému textu, zavděčí se skladatel každému řediteli kůru i zpěvákům. Mše zasluhuje plného doporučení, neboť při provedení neunaví ani posluchače, ani zpěváky.

Malý Čtenář. Roč. 43. čís. 1. S románovou přílohou „Hrdinný kapitán Korkoran (A. Assollant) s mapou nové Evropy a bohatým obsahem. Cena Kč 1·40. Připojeno hojně vtipných hádanek.

Nová osvědčená slovanská klavírní škola. Hudební sbírka „Edition Neubert", která rázem získala si netušeného rozšíření v nejširších hudebních vrstvách přináší k právě nastávajícímu podzimnímu období druhý díl Beyer — Máslovy Školy hry klavírní, který dlouho a netrpělivě byl očekáván zejména našimi pp. učiteli klavíru. Je to škola skutečně slovanská a nanejvýš praktická, čehož zárukou, že upravil ji známý hudební pedagog

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXIX. Září 1923. ČÍSLO 12.

Josef Šeřík-Vitínský:

První belgičtí básníci okolo roku 1830.

Kanovník *Simon Michael Coninx.* Narozen v Sint-Truiden r. 1750, zemřel r. 1839, přeložil bajky La Fontaineovy a byl též žertovným básníkem.

C. F. Amandus Duviliers, nar. roku 1885, byl knězem, nejprve kaplanoval v Middelburgu ve Flandřích, pak byl farářem ve Woubrechteghem a Aalstu (Most). Jeho básně, rozličné žerty, dětské písně a národní písně holdují vesměs zálibě a přítulnosti k vlastenecké řeči a mravům.

Frans Rens, narozen v Geeraardsbergen 1805, zemřel 1874. Založil 1834 Nizozemskou literární ročnici, jež až do jeho smrti vycházela, od r. 1846 čtrnáctidenní literární časopis „De Eedracht" (Svornost). Jsou to drahocenné prameny pro dějiny flámského rozvoje.

Frans Josef Blieck narozen ve Werwiku 1805, zemřel 1880, notář, vydal mezi jinými tři svazky Mengelpvezy" z let 1839, 1850, 1880.

Maria Doolaeghe, provdaná Mevreová. *Prudens Van Duyse.*

Hippoliet Van Peene, narodil se v Kaprijku 1811, zemřel v Gentu 1864. Hip. Van Peene jest básníkem slavné básně („Flámský Lev".) Báseň tato stala se národní písní, kteráž spíše mocným refreinem než básnickou cenou tak veliké obliby došla. Van Peene proslul zvláště svými divadelními kusy.

Karel Lodewijk Ledeganek, Jan Theodor Van Ryswych, Jan Baptiši Van Ryswych.

Johan Alfried De Laet, narozen v Antverpách r. 1815, zemřel 1891. De Laet (Lát) básník národní písně „Pojďte, odhalte lví prapor", byl od svých mladých let přítelem Conscience, jehož literární vývoj veliký vliv měl na De Loeta. V časopisech vyšlé básně, vydal v roce 1848. Z jeho nejlepších básní jsou: „Básníkům", „Dívce, kteráž se v cvičení poesie vydati chtěla", „Božský mír". Záhy byl de Laet horlivým zápasníkem v prvních řadách

flámského pohybu. Vynikal obrazotvornorstí, ale jsa velice šlechetného ducha a veliké horlivosti po krásném a dobrém, vyznamenával se i ostrým smyslem pro skutečnost.

Eugeen Eduard Stroobant, narozen v Turnkvutu 1819, zemřel v Bruselu 1889. Básník Stroobant, notář v Bruselu, byl horlivým dělníkem pro znovupovznesení flámského jazyka a literatury. Až do roku 1856 napsal značný počet básní „jednoduše a snadno občerstvujících a plné čistého citu". Z mnoha uveďme zde: „Mijne eerste vlerken" (Moje první peroutky, křídélka) (1842) a „Co dichten" (Básně) v roce 1855. Stroobant psal též dobré *divadelní kusy*.

Johan Michiel Dautzenberg, Jan Karel Huibrecht, Nolet de Branwere van Steeland.

Prvním a největším flámským romanopiscem byl *Hendrik Conscience*. Týž se narodil v Antverpách dne 3. prosince roku 1812. Byl synem francouzského námořníka, jeho matka byla však flámskou ženou. Když vypukla revoluce v roce 1830, byl Conscience výpomocným učitelem v jedné antverpské škole, jako mnozí jiní mladíci v nadšení vlasteneckém činili, též on přijal službu dobrovolníka a zůstal při vojsku až do roku 1836. Jeho přítel a dřívější školní kolega Jan De Laet, přiměl jej, že napsal ještě téhož roku svůj první román „In't wonderjaer", (V divném roce), jenž měl mnohé chyby a do jazyka i co do formy i co do obsahu. V letech 1836 žádný člověk v Antverpách neuměl náležitě nizozemsky, neboť jak nás spisovatel ujistil, byla jeho kniha přehlédnuta nejlepšími znalci jazyka. Po šesti měsících vyšel druhý román „Phantazij", poesie a prosa. Nenalezl obliby u obecenstva. Verše byly nepatrné a prosa byla přemrštěná romantika. Mladý spisovatel upadal do nedostatku a začal o svých spisovatelských vlohách pochybovati. Tu povstalo v něm předsevzetí v napjetí všech sil, vydati velké dílo, vlastenecký hrdinský román a nové toto dílo nazval: „De Leeuw van Vhoenderen" (Flámský lev) v roce 1838. Tento nový román byl mistrovským kusem a zůstal jeho nejznamenitějším dílem. Sloh jest plynný a jadrný, plný tepla. Pak sledovaly jiné. Čistým jazykem Conscience nepsal, toho neznal, ale jeho scény o neštěstí a štěstí jsou mistrovské. Conscience napsal ještě mnoho děl a naučil lid flámsky čísti.

Conscience napsal ke 100 povídek, které dosud lid rád čte. Jeho souvrstevníky byli *Ivost Josef Dirickens*, jenž psal pod jménem Eugeen Zetterman, týž narodil se v Antverpách roku 1827, zemřel 1855. Týž byl chudým natíračem domů a nábytku, měl úrodné spisovatelské vlohy, psal však své četné romány příliš kvapně a nepropracované je do veřejnosti posílal. Dále byl Consciencovým vrstevníkem *Peter Frans Van Kerkhoven*, narozen v Antverpách 1818, zemřel 1857, jenž nejen mnoho črt a novel napsal, nýbrž divadelní díla, básně a posudky literární.

Conscience byl v roce 1867 opatrovníkem Wiertzova musea v Bruselu a v době té oslavovalo Nizozemí jeho 100 knihu! Veřejná

pocta mu byla 25. září r. 1881 prokazována. Město Antverpy postavilo mu bronzový pomník. Týž byl 13. srpna 1883 slavnostně odhalen. Milovaný spisovatel lidový nemohl se však té slavnosti súčastniti, byl t těžce nemocen a zemřel 10. září roku 1883 ve věku ještě poměrně mladém, nedoživ se ani úplných 51 let. Šest dní potom bylo tělo Consciencenovo balsámováno; pohřeb mu prokázalo město Antverpy přímo knížecí na hřbitově kilském (Kielu Antverp). Nad jeho mohylou jest památný sloup, jejž mu rodné jeho město 19. září 1886 na věčnou památku postavilo.

Spisovatel *August Snieders* narodil se roku 1825 v Bladelu (Severní Brabant). Týž byl hlavním redaktorem velkého katolického deníku „Het Handelsblad van Antwerpen". V roce 1889, vlastně již 1890. napsal pisatel těchto řádků do Handelsbladu obhajovací článek českého národa. Češi byli považováni tam za cikány, neboť pod názvem „Bohemers" vyrozumívali se zde obyvatelé Čech a též cikáni. Jelikož pisatel nebyl ještě dlouho v Belgii a flámsky správně neuměl, napsal článek ten latinsky. Dr. August Snieders jej přeložil do flámštiny a ve svém „Handelsbladu" již druhého dne uveřejnil. Od té doby poznali Flamingové veliký rozdíl mezi Čechy a cikány. Též o utiskování českého jazyka bylo v Handelsbladu psáno. Pisatel těchto řádků si v článku onom trpce stěžoval, že Čechům v Rakousku zle se vede. To velice zajímalo, jelikož i zde se žádá, aby se nemluvilo flámsky, ale francouzsky.

Dr. Aug. Snieders byl též básníkem, vydalť v roce 1848 básně „Mé prvé zpěvy", v roce 1851 „Blouznění". Svoji dlouhou řadu novel započal s „Burgerdeugd" (Občanská ctnost a s „De Arne Schodmester" (Chudý učitel) r. 1851. Aug. Snieders psal též vesnické novelly, mravnostní romány, z městského života a historické na př. „Vesnický farář" (1853), „Květinový hrob" (1854) „Sněhová vločka" (1861). Z jeho četných mravnostních románů je „Špitální jeptiška" (1855) a „Ďábel hry" (1870); z historických „Na věži" (1868) a „Naši sedláci", z črt „Přelud" a „To jsou řezaniny" (1893).

Z flámských básníků jest velikánem *Guido Gezelle*. Týž narodil se v Brugge 14. května 1830. Roku 1854 byl vysvěcen na kněze a pobyl půl roku jako učitel v malém semináři v Roeselare (Ruselare). Již složil několik básní, jež byly ve více méně úzkém kruhu známé. Dne 3. května r. 1858 zemřel jeden z jeho studentů, což mu dalo povzbuzení k jednomu z nejkrásnějších básnických děl: „Hřbitovní květiny, natrhané a uschované na památku zesnulého Eduarda van den Bussche" (Byss-che). Téhož roku 1858 vyšel jeho první svazek básní: „Flámské básnické cvičení", v nichž překrásné kusy přicházejí jako: „Potok Mandel" „Ó, to šumění větví třtinových" a „Elcelsior". V roce 1860 vyšly jeho XXXIII. „Malé básničky", v roce 1862 „Básně, zpěvy a modlitby". Od roku 1860 byl Gezelle učitelem anglické školy v Brugge, a od roku 1861 do r. 1865 byl profesorem anglického semináře

v témže městě. R. 1865 byl jmenován kaplanem v Brugge a v r. 1872 vrátil se opět co kaplan do Kortrajku. Gezelle byl horlivým knězem, horlivým učitelem a velkým přítelem dětí a trpícího lidu, krátce řečeno, byl každému vzorem. V roce 1880 vydal: „Písně, čestné básně a ostatní“ a „Včelník“, list ku čtení pro všecky rozumné Flamingy, r. 1889, byl ředitelem kláštera v Kortrijku a spoluředitelem anglického kláštera v Brugge. Zde zemřel 27. listopadu 1899. „Svatá Alžběta uherská“ vyšla až po jeho smrti Guido Gezelle jest zván „dichter bij Gods genade“ (Básník při Boží milosti).

V. Velvarský:

Tulipány.

Na zahrádce tulipány
bílé, žluté, červenavé
nasázel jsem se šafrány.
Hoj toť očím hody pravé.

Tulipánů velké květy,
šafránoví trpaslíci
zářit budou jako světy
stálic se svou oběžnicí.

Květte, svítte tulipány,
šafrány mé, zářte, hořte:
přišel měsíc vaší Paní,
té se s všemi květy kořte!

Zimoléz.

Mně říkají jen zimoléz,
však je to křivda věru.
Již kvetou stromy, kvete bez,
když já se k slunci deru.

Snad zimoléz mně říkají,
že jako vločky sněhu
své květy větví na kraji
si úzkostlivě střehu.

Jsou bílé jako hvězdičky,
jež zima na zem složí,
nechť i ty ke cti Matičky
se rozvíjejí Boží.

Theodor Jeske-Choinski:

Román troubadoureův.

(Z knihy: „Nowele historyczne", přeložil Fr. Wolf.)

(Č. p.)

„Dusím se v té peleši zbojnické," — pravila hlasem zlomeným. — „Ošklivostí naplňuje duši moji stálý pohled na člověka, který jest mému srdci cizí. Uteku do svého zámečku v Pyrenejích, a odtamtud pošlu do Říma, ke svatému Otci, muže zkušené, aby mi vyjednali u prahu apoštolského rozvod, aby se mne sňali tyto strašlivé řetězy."

V tom zasvištělo cosi v komnatě a padlo s řinkotem na podlahu.

„Střela ovinutá pergaménem!" — zvolala paní Margaridá, vstávajíc živě s lavice. — „Hadačka!" Uchopila třesoucima se rukama neobyčejný list, roztrhla ve spěšné netrpělivosti hedvábnou nitku a pohroužila se celou duší do pergamenu.

Současně jak četla, barvila se její tvář, rozjasňovaly se jí oči, rozkvétala ústa šťastným úsměvem.

Když skončila, řekla Sermondě:

„Pamatuji se, že ta sukně z látky arabské, kterou mi poslali z Toulouse, se ti velice líbila. Vezmi si ji. Bude ti v ní dobře!"

Sermonda, sklonivši se k ruce paní, pokryla ji horoucími polibky a pravila:

„Netěší štědrý dar srdce staré služebnice, ale vaše radost, paní! Domýšlím se, že moje náklonnost k vám měla bystrý zrak. Pan Vilém" . . .

„Jest hoden lásky mého srdce," — odpověděla hraběnka hlasem oživeným. — „Musím ho viděti rozhodně, mluviti s ním beze svědků, rychle, co nejdříve" . . .

Rozmýšlela se chvíli.

„Postarej se, abys k němu se přiblížila a pověz mu, aby byl zítra ráno v kapli. Ať přijde půl hodiny přede mší svatou. Ty budeš nad námi bdíti."

Paní Margarida chtěla ještě něco mluviti, když se dvéře beze hluku otevřely a do komnaty vešel hrabě Rajmon.

Vcházel po několik dní často tak neočekávaně pod prázdnými záminkami, přikrádaje se po prstech přes chodbu.

„Chtěl jsem se otázati," — začal, — „co jsi poručila připraviti k večeři?"

Dříve se nestaral nikdy o věci kuchyňské.

„Na panský stůl jsem hospodyni poručila připraviti páva," — odpověděla paní Margarida, snažíc se ukrýti pergamen, který držela ještě v ruce.

Leč hrabě to již zpozoroval.

„Vidím, že náš host nezaháli," — řekl klidně. — „Toť jistě dílo pana Viléma. Okaž!"

Vzal kanzonu a četl s přivřenými víčky. Když skončil, zasykl mezi zuby: „Pěkné, velmi pěkné! Paní sestra by byla svatá, kdyby nepodlehla kouzlu takovýchto pochlebenství. Ale naše Anežka není svatá. Vždyť to jsou pro ni tyto sladké verše! Co soudíš, Margarido?"

Při slovech těch pohlédl hrabě na střelu, která ležela na podlaze.

Paní Margarida mlčela.

Ve klidu hraběte, který nebyl zvyklý své prudkosti krotiti, byla taková zlověstná, hrozivá síla, že mrazila krev v žilách a vháněla do hrdla slovo, tisknoucí se do úst. Jeho studený, kovový pohled omamoval, jako pohled hroznýšův.

„Vezmu si tyto verše a přečtu je při příležitosti Anežce. Třeba příteli pomoci."

Při těchto slovech se hrabě chraptivě zasmál a odešel.

Potácivým krokem se vrátila paní Margarida na lavici a padla na ni těžce, jako mrtvý stroj. Zakryla si oči rukama a řekla temným hlasem nejvyššího strachu:

„Utíkejme odsud! Zápach lidské krve cítím dokola; zločin se plazí po všech koutech" . . .

A Sermonda klekla a tiše se modlila.

Kaple Červeného Zámku nebyla v paláci, jako obyčejně ve hradech středověkých. Otec hraběte Rajmona postavil na nádvoří kostelíček ve slohu románském a spojil ho chodbou s domem obytným.

Bylo nazítří velmi časně, když paní Margarida opustila se Sermondou ložnici. Šly krokem tichým, kradouce se opatrně pode dveřmi hraběte, aby na sebe neobrátily pozornost šelestem podezřelým. Minuly chodbu, kde služebnictvo čistilo obyčejně v tuto dobu koberce a kožešiny, zdobící sál rytířský. Když zmizely v chodbě, byly přesvědčeny, že unikly šťastně dotěrné zvědavosti vyzvědačů.

Nezpozorovaly, že když sestupovaly z prvního poschodí, otevřely se dole dubové dvéře a dvé zčervenalých očí vyslalo za nimi pohled zlostný.

To vyhlédl hradní ze svého pelechu.

V kapli bylo ještě téměř temno. Nepatrně třemi malými okénky vnikající světlo denní nemohlo rozptýliti zbytek nočních temnot, prostírajících se pod nízkým, těžkým klenutím.

„Dávej pozor u dveří ze strany chodby," — řekla paní Margarida Sermondě.

Nevešla do presbyteria před oltář, kde stálo její trůnní křeslo, ozdobené purpurovým baldachýnem, ale poklekla pod jedním sloupem, oddělujícím loď pobočni od hlavní.

Celou noc ji dnes strašily ukrutné sny. Slyšela řinkot mečů, hrozný křik bojujících mužů, viděla zář požárů a v té ohyzdné záři, oheň srší cí lebky neznámých netvorů. Jeden z těch draků,

s tváří hraběte, vrhal se na ni a na troubadourea se vztekem a trhal jim prsa a rval jejich srdce ostrými drápy.

S pronikavým výkřikem vzchopila se s lůžka, a přesvědčivši se, že ji strašily pouze chorobné vidiny, vzniklé ze strachu, jaký ji znepokojoval od týdne, usnula, aby se za krátko zase vzbudila.

Teprve slunce vycházelo za záslonou lesův, když se zvedla s lůžka, jako umučená. Hlava jí tížila, víčka ji pálila, mráz procházel jí tělem, bolely ji všecky kosti. Ani koupel, připravená vodou růžovou, nevrátila svěžest jejím unaveným údům.

Přitulivši se ke sloupu, složila si ruce na prsou. Její smutný zrak se obrátil k oltáři. Červeným sklem přitlumené světlo věčné lampy vrhalo krvavý odraz na veliký, zlatý krucifix, tvořící jedinou ozdobu skromného kostelíka.

Oči paní Margaridy se upřely na kříž s němou prosbou. Nemodlila se hlasem, ústy. Duše vyšla z ní, celá, nešťastná duše, ženy omezované nenáviděnými pouty, a objala symbol lásky a opuštění, zpovídajíc se mu ze svých starostí, ze svého strachu.

Jako netopýři, postrašení světlem, třepetaly se v ní od jisté doby zlověstné předtuchy. Cosi ji vyhánělo ze hradu.

Mučil ji stesk za domem jejich předků, kde byla bezpečna i svobodna pod starostlivým milujícím okem matčiným.

Pohled na hraběte, dříve jí lhostejný, stal se nyní skoro odporný. Snésti nemohla jeho stále od přílišného pití vína ochraptělého hlasu, jeho hrubé řeči, krví prosáklých povídání o zbořených hradech a vyhraných bitvách, jeho hrubých pohybů a pohledů vlčích. Když k ní přicházel, třásla se na celém těle. Při pouhé myšlence, že by si mohl připomenouti, že má právo na její něžnost, zmocnil se jí hnus.

Pouze jediný Vilém má ji přivinouti k srdci, ssáti z jejích úst rozkoš lásky, neboť pouze jemu jedinému oddala se z vlastní vůle.

Dnes se rozhodla utéci. Znala tajný východ, vedoucí ze hradu do lesa. Ráno, až si hlásný, unavený celonočním bděním zdřímne na své lavici ve věži, vytrati se se Sermondou z paláce a budou volny. Čeleď její zaštítí svoji dědičku tisícem statečných mečů před hněvem hraběte. —

Lehký šustot nohy, oděné ve měkký střevíc, přerušil její uvažování. Věděla, kdo se k ní blíží. Tolikráte zvěstoval jí tentýž šustot štěstí lásky.

Troubadoure klekl vedle ní.

„Můžeš mi odpustiti, Viléme, že jsem urazila tvoje věrné srdce nedůvěrou?“ — ozvala se paní Margarida hlasem prosebným. — „Hrabě . . .“

„Láska, která neumí odpouštěti, nežila nikdy v srdci,“ — přerušil ji rychle troubadoure. — „Domyslil jsem se, kdo otrávil tvoji duši jedem podezření. Nechť paní Venuše vrhne na těch

několik dní nepokoje a bolu černou záslonu věčného zapomenutí a rozepne znovu nad námi vlídné, usmivavé nebe svých kouzel.“ —

Objal hraběnku ramenem, přivinul ji k sobě, vpil se ústy do jejich vlasů.

„Miluji tě, miluji láskou, která hasne teprve s posledním dechem prsou smrtelných,“ — šeptal vášnivě, — „láskou, která svítí nad domácím krbem mužovým leskem nejjasnější hvězdy. — Tys sluncem dnů mých, jediným snem nocí mých, tys slila se s mými myšlenkami, jako šumot se slévá s tichem lesním, tys moje nejdražší . . . milovaná . . . ty . . .“

Hraběnka hledala ústy svými jeho ústa rozpálená.

Náhle se odtrhla od něho. Polekal ji skřipot hlavních dveří kostelních.

Ohlédli se oba . . . Nebyl to nikdo.

„Chvíle naše jsou odměřeny . . . Hrabě přijde vkrátce do kaple . . . utíkej . . . zachraň se pro mne! . . . Zapomeň, že nosíš po boku meč rytířský . . . Pošlu ti zprávu do Palestiny.“ Paní Margarida mluvila rychle hlasem udýchaným, větami trhanými, ohlížejíc se stále na dvéře, které se otevíraly nepozorovaně, zvolna.

„Přísahej mi, že opustíš ještě dnes Červený zámek,“ — řekla ještě.

„Služebnictvo moje jest již připraveno na cestu,“ — odpověděl troubadoure. — „Ale ty? Také tobě hrozí žárlivost hraběte.“

„Dnešní noc mi vrátí svobodu. Když začnou hasnouti na nebi první hvězdy, zakryje mne les štítem bezpečným. Nelekej se o mne. Za několik dní zaťuká můj posel zakřivenou holí na bránu tvého hradu.“

Opětně zaskřípaly hlavní dvéře kaple.

„Jdi již, jdi!“ — naléhala paní Margarida znepokojená. — „Slunce vniká všemi skulinami do kostela . . . Někdo může přijíti . . . Vrať se chodbou . . . tam hlídá Sermonda. Já tady ostanu . . . Jdi . . . zmocňuje se mne strach . . .“

Ohlédnuvši se na dvéře, objala troubadoure-a ještě jednou políbila ho na čele a odstrčila lehce od sebe.

On se vrhl před ní na svou tvář, dotkl se ústy ovruby jejích šatů a zvedl se.

Když zmizel v chodbě, zvedly se za ním ruce Margaridiny a rty její šeptaly: „Patronko moje, která vidíš s nebe můj strach, ostříhej ho, veď, ochraň, neboť bez paprsků a tepla jeho lásky stal by se můj život pro mne bezhvězdnou, bezměsíčnou nocí podzimní.“

Zakryla si tvář rukama a modlila se horoucně modlitbou ženy, znepokojené o hlavu milovanou.

V tutéž chvíli odtrhl hrabě Rajmon na dvoře za hlavními dveřmi své čelo ode zdi. Viděl všecko, co se dělo v kapli.

Hněv jím nezmítal, nezalil jeho skrání krví červenou, nestáhl ani své obočí. Byl tak klidný, tak strašlivě klidný, soustředěný v sebe, že hradní, který stál vedle něho, ustupoval do zadu s výrazem největšího strachu na zbledlé tváři.

Ale hrabě nevypukl ve hromy proklínání a hrozeb, jak to obyčejně činil, když ho něco podráždilo. Nedívaje se na sluhu, řekl hlasem přidušeným, tichým:

„Můžeš píti celý týden a spáti druhý týden. Odejdi!“

Hradní nečekal na opakování rozkazu. Obrátil se na patě a vzdálil se rychle.

„Pro toho, který si dnes zaslouží nemilost pana Rajmona, vyšlo slunce naposled,“ — mluvil k sobě. — „Již dávno nebyl tak tichý.“

Ale hrabě šel volným, nejistým krokem do paláce. Tady ve své komnatě, svlékl se sebe kabátec myslivecký a oblékl na spodní roucho drátěnou košilku, kterou zakryl hedvábnou tunikou, sahající po kolena.

Neporučil zavolati kanovníka, strojil se sám. Připjal si k pasu meč a zastrčiv za pás dýku i báseň Vilémovu, přehodil si přes rameno torbu z kůže losí, kterou za ním nosil obyčejně jeden ze zbrojnošů, když se vydával na lov.

Takto ustrojený vyšel na chodbu, kde čekal na rozkazy pánovy jeden ze zbrojnošů.

„Půjdeš ihned k panu troubadoureovi,“ — řekl — „a poprosíš ho, aby přišel do zahrady na terasu. Ať nemešká, neboť chci mu něco zajímavého vzkázati.“

Přišed na terasu, usedl na lavici, sevřel levou rukou jilec meče a ponořil zrak svůj do bílého písku.

Strašlivý klid ho neopouštěl. Oči jeho hleděly tupě před sebe, čelo se nevraštilo. Pouze na ústech těsně sevřených přebíhaly chvílemi úsměchy ukrutné, jako jedovatí hadi. Nikdo by se nedomyslil, že v duši tohoto muže, který seděl tak pokojně na lavici, kresle koncem svého střevíce na písku znaky podivné, převalovaly se myšlenky zločinné s hukotem mořských vln, bičovaných vichrem, že jeho srdce násilnické hledalo v tu chvíli pomstu nejkrutší.

Počal býti netrpělivým . . . Troubadoure nepřicházel . . . . Ruka, která spočívala na meči, lehce se třásla. Oddechl si, rovnaje se na lavici.

Připomínal si všecky pomsty zklamaných manželů, rozebíral je po řadě, vážil ve své mysli . . . Nelíbila se mu žádná. A chtěl pomstu nestvůrnou, strašnou, takovou, o které by daleká budoucnost s hrůzou vypravovala.

Konečně se pro sebe usmál spokojeně. Našel, co hledal. Pomstí se dvojnásobně — na něm, na zrádci, i na ní, na ženě nevěrné . . .

Troubadoure se blížil právě k terase

Také on měl po boku meč, což hrabě ihned zpozoroval.

Troubadoure, stanuv na terase, držel se v jisté vzdálenosti od lavice. I toho všiml si hrabě, domýšleje se, že mu jeho host nedůvěřuje.

Ozval se tedy hlasem lhostejným, který zakrýval jeho úskočné záměry:

„Chtěl jsem vám nejprve přáti dobrý den, neboť jsme se dnes ještě neviděli, a pak jsem vás chtěl prositi, abyste šel se mnou do lesa. Oznámil mi lesní, že z panství Liet-ského zatoulal se k nám krásný jelen. Stálo by to za to, lapnouti ho milovanému švagříčkovi. Již vidím, jak se Robertek bude trhati, jak bude skákati. Ale ať si skáče. I on mi švihl nejednoho jelínka, a pak se mi smál."

Povídal to tak přirozeně, s klidem, tak dobře předstíraným, že podezřívavost troubadoure-ova počala ustupovati.

„Posloužil bych vám ochotně," — řekl Vilém, přicházeje blíže, — „leč vážné zájmy mne volají domů. Ještě dnes poděkuji vám za opravdu rytířskou pohostinnost. — Moji lidé již sedlají koně."

„Chcete nás již opustiti!" — zvolal hrabě s lítostí dobře stavěnou. — „Nepřistoupím na to nikdy. Unudil bych se bez vaší společnosti na Červeném Zámku. Nepustím vás před zimou. Čekají-li vás v Cabestaingh vážné zájmy, pošlete některého ze svých zbrojnošů, nebo jeďte sám na několik dní, ale vraťte se!"

Troubadoure, podmaněn jsa srdečným tonem hraběte, zapomínal stále více na opatrnost. Snad ho zlé předtuchy mýlily, — myslil si, — snad jemu i Margaridě se pouze zdávalo, že je stopují oči nepřátelské. Nečisté svědomí mívá zrak právě tak nejistý, jako strach . . .

„No, dejte si říci," — prosil hrabě stále srdečněji. — „Zalovíme si dnes, a zítra pojedete na krátký čas do Cabestaingh. Jeden den nic neznamená. Ony vážně zájmy neutekou. Víte, co mi přišlo na mysl? Na večer se pustíme do Liet a přečteme paní sestře vaši poslední kanzonu."

Vyňal z pasu pergamen a počal ho přehlížeti.

Troubadoure, uzřev v ruce hraběte svoji báseň, zbledl a položil mimovolným pohybem pravici na jilec meče.

Ale hrabě mluvil s toutéž stále upřímností:

„Ta kanzona se vám podařila, Viléme. Paní Anežka nebude míti v sobě ani drobet marnivosti ženské, jestliže nepadne do té pasti sladkých lichotek. Ale jste vy mistr! Umíte mluviti k ženskému srdci, jako sám pan Amor. Velmi dobře udělala Margarida, kterou jsem zasvětil do našeho tajemství, že mi dala vaši píseň. Pobavíme se dnes v Liet."

Troubadoure sňal ruku s meče.

Tedy Margarida odevzdala sama svému muži jeho kanzonu? — upokojoval se. — Jak jsou ženy obratny v lásce . . .

„Zvláště toto místo," — mluvil hrabě, ukazuje dýkou jednu ze slok, -- „dojme Anežku jistě."

Vstal s lavice a četl hlasitě:

Neb tak svá všechna přání
k Tobě vznáším, má paní,
že jiné neznám ani!
Svět také nechoval,
již bych nad Tebe miloval,
za jejíž bych krásné čelo
Tvé mladé vydal tělo.

„Dojmeme Anežku, dojmeme! . . . Pouze jedno místo bych změnil . . ."

„Které?" — tázal se troubadoure již úplně upokojený.

„To, které začíná . . ."

Troubadoure se přiblížil a pohlédl do pergamenu.

V tu chvíli ho chytila železná pěst za hrdlo, a ostrá ocel se mu pohroužila do prsou. Neměl času zvednouti ruku, — křiknouti.

„Zrádče!" zavyl nad ním hrabě. — „Můžeš nyní satanům v pekle zpívati kanzony!" Proud teplé krve vychrstl se na šat vrahův a k jeho nohám se svalilo trhající sebou tělo troubadoureovo.

Se vztekem splašeného býka vrhl se hrabě na svoji oběť. Dýkou rozřízl prsa troubadoureova a vytrhl z nich srdce, mečem ufal hlavu zbledlou. Srdce i hlavu schoval do torby a zohavenou mrtvolu svrhl, srazil do propasti.

Dokonav toto dílo, řekl k sobě:

„Ale nyní k ní! Ani si nepomyslí, jak bude míti dnes chutnou snídani. Ha, ha, ha!"

Jako chechtot ďábla z báje lidové rozléhal se jeho strašlivý smích. Polekané ptactvo zdvihalo se se stromů a prchalo ze zahrady.

První snídani požíval hrabě obyčejně, nevyjel-li za svítání do lesa v malé jídelně, určené pro hosti znamenité, pro údělné vladaře, pro hlavy korunované! Sedal tady ke stolu bez domácích lidí, nejčastěji pouze s manželkou.

Proto se nedivila paní Margarida, když, vcházejíc do sálu, nenalezla troubadoure-a. Viděla oknem na nádvoří jeho koně osedlané, jeho lidi, zaměstnané u zavazadel a mezků. Poslechl ji . . . Opouštěl Červený Zámek . . . Byla o něho pokojna.

Hrabě již čekal na svou manželku. Vykonav obvyklou modlitbu, zaujal svoje místo a položil si na stříbrném talíři veliký kus horké šunky divoké, kterou pojídal s chutí, skrápěje ji hojně bílým vínem burgundským. Hraběnce podal sluha jakési jídlo, polité hojně omáčkou kořeněnou.

Kdyby byla paní Margarida zpozorovala pohled, který na ni hrabě vrhl, když si podávala na svůj talíř pokrm, nebyla by

zvedla lžíce k ústům. Divoká radost, triumf nasycené pomsty leskly se v očích vrahových.

Ale hraběnka, nemajíc chuti setkati se se zrakem mužovým, sklonila se nad talířem a jedla spěšně, aby se vrátila co nejdříve do své komnaty.

„Zdali pak víš, že náš host opouští Červený Zámek?“ — začal hrabě. — „Protiví se mu to zde bez románu. Zdálo se mu asi, že se tady pobaví podle svého způsobu, leč přesvědčiv se, že ctnost žen našeho domu jest silnější, vytrvalejší než hradby karkasonské, rozhodl se hledati lepšího štěstí na jiných stranách.“

Hraběnka sklonila se ještě níže nad talířem. Cítila hlasitě bíti srdce pod samým hrdlem.

„Dává se na cestu tak dalekou, že návrat z ní bývá pochybný,“ — mluvil hrabě hlasem napojeným tak jízlivou uštěpačností, že vnikal do duše poslouchající, jako meč dvojsečný. — „Snad tu nalezne někde nějakého anděla, který bude chtíti poslouchati jeho písně svůdné.“

Zasmál se krátce a suše. Jedovatí hadi přebíhali znovu po jeho ústech.

Kochal se v rozpacích manželčiných. Viděl, jak temný růměnec splýval jí na tvář, jak se jí ruce třásly. Pil zvolna, s rozkoší sladkou pomstu.

Paní Margarida položila lžíci. Jídlo ji dusilo. Každé slovo hraběte je bilo do tváře, poličkovalo; bylo pro ni výčitkou, potupou.

„Nechutná ti?“ — posmíval se hrabě. — „Takový znamenitý pokrm. Poručil jsem ho připraviti pro tebe se zvláštní péčí, neboť věrné, řádné manželce patří přece ohledy výminečné.“

„Ovšem, chutná mi,“ odpověděla paní Margarida, nemohouc snésti již déle uštěpačnosti mužovy, — „ale jedla jsem dosti.“

„Chutná ti? Ha, ha, ha!“

Hrabě dal služebnictvu rukou znamení, aby se vzdálilo. Když zůstal se ženou sám, vstal, skřížil ruce na prsou a řekl, cedě slovo za slovem.

„Povídáš, že ti chutná? A víš, co jsi jedla?“

Paní Margarida se vzchopila s křesla, zblednuvši. Rychlostí blesku jí přeběhl hlavou celý týden minulý, všecky zlé úsměvy, nenávistné pohledy, ukrutné narážky hraběte. Jasným plamenem zazářila v ní pochodeň vědomí: ví o všem, mstí se nade mnou, baví se mým bolem . . . A strach jí zašeptal: otrávil tě!

Jakoby uhodl její myšlenky, řekl hrabě:

„Snad se ti zdá, že jsi požila jedu? Byla by to pomsta příliš hloupá, příliš obyčejná!“

Náhle změnil ton. Posud uštěpačný pouze, křikl nyní celým hlasem:

„Nevěrná feno, srdce svého vlastního milence jsi snědla, jako nejdivočejší zvíře Nevěříš?“ Vzal pod stolem torbu a z ní vytáhl za vlasy krvavou hlavu Vilémovu.

„Líbej nyní ta ústa vystydlá, ty oči zbělalé, to čelo sinavé, líbej, líbej!“ — křičel, podávaje ženě důkaz své pomsty.

Ona uskočila do zadu, chopila se za hlavu oběma rukama a hleděla zrakem ztrnulým na tvář milovanou.

Ale hrabě pásl se nad ní.

„Vytrhl jsem srdce z prsou zrádci a poručil jsem je připraviti pro tebe, abys dosyta se najedla té pochoutky, po které tak velice jsi toužila. Ale nyní, když víš, co jsi požila, řekneš ještě, že ti chutnalo?“

Paní Margarida spustila ruce s hlavy a ustupujíc ke dveřím, odpověděla hlasem, ve kterém lkal pláč skonávajícího srdce ženského:

„Tak — mi — chutnalo — že na této zemi pochoutky — jiné — cítiti — již — nechci — nechci.“ —

Nežli mohl hrabě se domysliti, co míní učiniti, přeběhla sál, chodbu, rohovou jizbu, vpadla na balkon a vrhla se do propasti . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

I stala se věc divná, nepochopitelná pro doby novější.

Jongleurové zavražděného pěvce, utekše z letního sídla hraběte Rajmona, proběhli celou Katalonií a Provencí, nesouce od hradu ke hradu tragickou zprávu o smrti Viléma z Cabestaingh.

A hle, spatřil se jedné noci hrabě Rajmon obklopeným odevšad lesem kopí a hradbou zbraní. Květ rytířstva provençalského přibyl, aby pomstil neslavný konec troubadoure-ův a potrestal opovážlivce, který „zneuctil lásku,“ jeden z ideálů věku středního.

Hrad srovnali se zemí, hrabě zabit v temné díře, ale ostatky milenců pochovali přede dveřmi kathedrály v Perpignanu.

Po dvě stě let putovaly páry zamilovaných ke hrobu troubadoureovu a hraběnčinu, modlíce se k nim, jako k patronům lásky.*)

*) Troubadoure Vilém de Cabestaingh (Cabestaing, Cabestangh) žil ve druhé polovici XII. století, kvetl mezi r. 1180 - 1196. Z děl jeho došlo nás pouze sedm písní, jejichž původnost jest stvrzena; ostatní zanikly. Pověst o jeho tragickém románu s hraběnkou z Roussillonu, kterou jedni nazývají Margaridou, jiní Sermondou, zachovala se v „Biografiích Troubadoureův“, pocházejících ze XIII. století v legendě. Novější věda brala ten román v pochybnost, leč věda jest bezmocna při nedostatku hodnověrných pramenů. (Pozn. aut.)

Cyril Berka:

Spasitel.

Když v dětství jsem si hrával,
vždy k Tobě jsem se utíkával;
až později jsem, škoda,
Tvým svatým krokům unikával.

I cesta přišla křížová,
nadešla Kalvarie,
kde nevděk bledý hřeby
ve svaté ruce bije.

Než jako pastýř dobrý
na konec nese ovečku,
tak nade mnou ses sklonil
se slzou v koutečku.

Tys pastýř nejlepší,
tys viny nevzpomínal
a k Srdci svému Božskému
mě mezi bratry přijal.

„Beze mne," pravil jsi
„nic nemůžete dělati."
Kéž ze všech útrap milost Tvá
vždy vítězství mě uchvátí.

Cyril Berka:

Maria.

Od mládí Tebe, nebeská Matko,
a Tvé krásné modlitby jsem ctil,
ale Tvou pomoc
až v hodinu dvanáctou
zvláště jsem pocítil.

Bylo to v měsíci máji,
kdy všecky květiny rozkvétají.
Má duše chorá
tak smutna byla, —
až ruka Tvá v mém srdci
světélko zapálila. . .

Od té doby,
když nástrah se lekám,
před svatý obraz Tvůj
tiše klekám. . .

Alois Dostál:

Vzorná matka.*)

Ve výběru ze spisů Marie Červinkové-Riegrové vyšla r. 1921 nevelká sice, ale velmi důležitá a pozoruhodná kniha pod názvem „Riegrova matka„ **). Ze spisu toho podáváme některé zprávy o této vzorné matce, která nám odchovala slavného a nezapomenutelného politika a vůdce Dr. Františka Ladislava Riegra.

Pocházela Terezie Riegrová ze mlýna z podhoří Krkonošského, její dva bratří byli kněžími, nebyla z rodu bohatého, ale pracovitého. Terezie měla při zkoušce vítací řeč, byla už v mládí rozšafná, pilná, nábožná. Co neděli chodila na ranní do kostela, ve čtrnácti letech směle šla ke knížeti, aby požádala o správu splavu. Pěšky se vypravila do Prahy, aby vyjednala bratrovi místo v chóru sv. Vítském a usnadnila mu studie. Potom s kouskem chleba dala se na zpáteční cestu. Dvanáctimílovou cestu konala často za studentem s nákladem potravin na zádech, až byl vysvěcen na kněze.

Ač veselá a plná života, tančiti se nenaučila, zábav nenavštěvovala, i když sestry její tajně k nim se dostavovaly. Sama vyznávala, že snad k vůli tomu jí Bůh potom štěstí dával.

Václav Rieger, syn mlynáře semilského, byl vzdělaný, v písmě zběhlý, na svůj mlynářský původ hrdý. Tento zámožný a neodvislý muž, uzřev Terezii v kostele, hned si ji oblíbil a s otcem na námluvy přijel, ana nevěsta právě — pásla krávy. Václav pro ni došel a ji bosonohou a v jedné kytlici přivedl. Třeba snad čtyřicetiletého a příliš usedlého ženicha z lásky si nebrala, přece vždy sňatek ten považovala za štěstí a svého muže si vážila.

Rieger její věno vrátil rodičům, aby bylo pro ostatní děti.

V Semilském mlýně nesměla mlynářská chasa a čeleď vésti nectné řeči, zpívati rozpustilé písně, opíjeti se, karban provozovati; zde se zachovávala přísná kázeň a udržoval se mrav, tady se horlivě četlo v knihách náboženských i poučných, zde se zpívaly zbožné písně a žalmy

Do tohoto prostředí hodila se Terezie, která hleděla vyhověti muži i bratru jeho a pomalu se vpravovala v rozsáhlé hospodářství. Dovedla celou domácnost osvěžiti a každého obveseliti, že sem hosté rádi přicházeli.

Téměř denně ve mlýně byli místní farář s kaplany, oba lékaři, učitelé, ten neb onen úředník.

Mlynářka den co den za každého počasí chodila stezkou po stráni na ranní mši sv. do kostela a tak každou práci Bohem počínala. V neděli objevila se v chrámě dle místního zvyku ve zlatém čepci.

*) Spisovatelka A. Simerská uvedla v článku Matky slavných mužů několik vzorů cizích, přidáváme k nim také jeden český.

**) Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč 6·50.

Vždy byla první v práci, čeledi předcházela dobrým příkladem. Nejdříve vstávala.

Starala se, aby ani kousek božího daru nepřišel na zmar. Mnoho lidí se ve mlýně obživilo. Žádný nuzný a potřebný nehledal v nedostatku a svých těžkostech útočiště u paní mlynářky nadarmo. Rozdávala chléb, mouku a jiné potraviny, jindy peníze, ano i piva odtočila a lidem dala na posilněnou.

Podporovala i svoje chudé příbuzné. V tom jí velice pomáhal švakr a mnohý zlaťák jí k tomu účelu daroval.

Riegrovi měli tři dítky, o něž se matka pečlivě starala. Nejmladší dcera záhy zemřela.

Matka se za děti modlila, aby měly „dar Ducha svatého".

Syn František v kostele ministroval už jako šestiletý. Na přímluvu matčinu ho kaplan vyučoval a pak byl dán na studie do Jičína. Riegrová sem za ním docházela, profesorů na jeho prospěch se ptala. O prázdninách se přiučoval mlynářství. Otec chtěl, aby zůstal na mlýně, matka porozuměvši synovi, vynaložila veškeru výmluvnost, aby ho udržela ve školách. Zvítězila pomocí vážených kněží, kteří se za Františka přimlouvali. Musila syna podporovati tajně. Dojížděla za ním i do Prahy.

Jak se ulekla, když syn její měl býti vyloučen ze škol za to, že nepozdravoval profesora, jenž na pozdravy neděkoval. Podařilo se jí zlá mračna zahnati, profesora uprositi. O prázdninách těšila se se synem a ráda hostila druhy jeho, když sem zavítali.

Stejně milovala dceru, která se současně provdala s Boženou Němcovou.

Mlynářka musila nyní často zastupovati churavého muže a činila tak svědomitě. Hájila mlynářská práva, dohlížela na řemeslníky, všemu rozuměla. V noci vyskočila z lože a šla se podívat, zdaž všechno v pořádku. Mnoho úzkostí vystála o povodních, nebo když se v zimě ledy musily prosekávati. Jednou do ledové vody spadla, ale nevzdálila se, když na ni mokrý šat mrznul. Pokárání se jí proto dostávalo. Později z toho dostala pakostnici a dlouho stonala.

Riegrová obětavě dosloužila muži svému, povolavši dříve syna Františka z Prahy, aby se s otcem rozloučil. Potom na mlýně osaměla, starala se a hospodařila pro syna svého. Mohla se po době smutku opět provdati; bylo jí teprve něco přes čtyřicet let, byla statná, plná života, zvláštní okouzlující líbeznosti, ale odmítla všechny podobné nabídky. Žila v práci a ve vzpomínkách na děti.

Jak se poděsila, když jí došla zpráva, že byl syn její František v Praze uvězněn, že upadl v podezření, jakoby udržoval spojení s polskými emisary a napomáhal transportu revolučních knih polských skrze Čechy. Hned v největších úzkostech mlynářka ujížděla do Prahy, aby syna navštívila. Zatím byl František Rieger propuštěn.

Brzy matka měla jinou starost.

Syn při národních agitacích zachvácen byl prudkým chrlením krve. Musil zanechati práce a navrátiti se k matce do Semil.*)

Radost měla, když syn měl promoci, jíž byla přítomna, když později zvolen byl za poslance zemského i říšského. Ký div, že plakala radostí. Přicházeli okolní vlastenci, aby se na poslance poptali. Četla však také, že byl ve Vídni pronásledován a insultován na ulici, jak se proti němu v nepřátelských novinách psalo, ano jak revoluční komitét se usnesl na jeho usmrcení. Šťastně vyváznul a hned matku o tom dopisem uvědomil.

Polekala se, když se dočetla o vypuknutí revoluce, upadla do nemoci a v chorobě té přišla o všechny zuby. Bála se o svého syna. —

Dr. František Rieger se zatím odebral do Němec a do Francie. Matku svoji ujišťoval, že zprávy o něm v novinách jsou lživé. Paní mlynářka v duchu viděla syna svého před vojenským soudem obžalovaného pro velezrádu. Až z toho ochuravěla a si stýskala, že pro nemoc nemůže ani jíti do kostela. Za rok teprve viděla syna, když odjížděl do Žitavy.

V nejtužší zimě za ním jela přes hranice a ztrávila s ním v zákoutí hostince Štědrý večer.

Co se namodlila, aby si syn vyvolil šťastně hodnou nevěstu, a když se tak stalo, radostí okřála. Rieger přivezl nevěstu do Semil k matce a tato hned sháněla a se starala. Jak známo, dr. Rieger si vzal za manželku dceru českého historiografa Palackého a Riegrová si tuto i její příbuzenstvo zamilovala. Jak často psala do Prahy švabachem srdečné dopisy, jak mnoho se později naposílala pozdravů a dárků vnoučatům. Ovšem, také chtěla věděti a vyžadovala zprávy o mladé domácnosti a každá zvěst z Prahy (i o prvním zoubku) ji velice zajímala.

Zatím mnoho měla mlynářka, nyní už babička, starostí o mlýn. Zatím dcera její ovdověla a se čtyřmi dětmi se přistěhovala do Semil. Zde si koupila dům. Matce stala se oporou a pomocí, neboť tato slábla a podpory potřebovala. Přijížděl syn se ženou a s dětmi každoročně a potrval ve mlýně nějakou dobu.

Panímáma Riegrová ráda vítala hosty z města, je hostila pečivem a jim radu poskytovala. O posvícení se tu tisíce koláčů rozdalo.

Jak už bylo předem řečeno, Riegrová byla velice nábožná, v domě měla „svaté relikvie“ v rámečku ve světnici na stěně mosazný kříž a veliký obraz Krista trním korunovaného, před nímž se často vroucně modlila.

*) V Semilském mlýně bývali návštěvou: Štulc, Hasner, Vrtátko, Tomíček, Pichl, Dr. Amerling, Podlipský, Trojan, Dr. Zimmer, hr. Kaunic, německý básník Uffo Horn, dr. Motejlek; sem přicházeli vlastenečtí kněží Marek Ant., J. Kranář, vikář ve Vysokém, Karel Hušek, J. Krejčí, svět. biskup, Vinc. Náhlovský a jiní (str. 67. a 68.).

Mlynářka stále spravovala a zvelebovala mlýn, přistavěla pokojíky pro syna a hosty.

Ve mlýně zastavovali se studenti, docházeli hospodáři a hospodyně na táčky, kmotřenci, chudí v pátek se dostavovali pro chléb a jiné potraviny. Zvláště když na horách panoval hlad, procesí žebráků se dostavovala. A bývalo zle, lidé lebedu sbírali z trávy a z otrub placky pekli. Ve mlýně stále se peklo a chléb se chudině rozděloval.

Když řádila horká nemoc, mlynářka obsluhovala nemocné, aniž by se nakazila.

Časem bylo mletí málo a nevydělalo se na vydání. Mlynářka přece chtěla všechny žebráky podělíti. Pro velikou dobročinnost byla nucena dlužiti si peníze a když se i zdraví její zhoršilo, opustila mlýn a stěhovala se za synem Františkem do Prahy. Chudí velice toho želeli, že je opustila taková dobroditelka, ale nemohlo už býti jinak.

V Praze se jí poněkud ulehčilo v kruhu rodinném. Nyní mohla vnoučkům vypravovati o svém životě ve mlýně.

Mlynářku navštěvoval Palacký a jiní vynikající lidé rádi s ní pohovořili.

Ale přicházela stará choroba a Riegrová musila ulehnouti žehnajíc synovi: „Aby tě Bůh osvítil dary Ducha svatého", zemřela roku 1869.

Takový byl život dobré, milující ženy — žíti v tichém krytu, neznáma širé veřejnosti, brzo zapomenuta cizími — ale nonahraditelnou těm, které milovala a pro které žila.

H. Uden:

Sestina nápisová.

S vlysu radnice prý sejmou „Boží pomoc" —
budova se z plánu zvedla v krátké době,
jež mou dlouhou správu na dvě části dělí;
by šlo po mém vkusu, nápisem spíš znělo
„všecka práce vedlť nás k občanským ctnostem,"
nad vlysem pak místo Rolanda stál havíř.

Teprv po věcích, když dostavil se havíř,
obci starobylé vzešla pravá pomoc,
ač jí páni Žďárští, nakloněni ctnostem,
dali vše, co měli cenným ve své době
s vyhrazeným tržištěm, jež hlučnem znělo,
v příchylnosti, která vlastní znak svůj dělí.

Že však o vrch rozhled s ohledem se dělí,
předchůdcova roubení neměnní havíř,
byť i leccos všetečnými soudy znělo;
chová-li se stejnou měrou další pomoc
také k pouhým nástupnictvím v jdoucí době,
důslednosti vábně podobá se ctnostem.

A tak zbylo všecko: chlouba rovná ctnostem,
o níž s tvůrcem plánu mozol teď se dělí,
jak se vyjednalo v ponechané době —
Roland zůstal, v mlčení zanikl havíř,
nápis hlásal zčeštěn v muže Boží pomoc,
třeba jméno domu v ženském rodu znělo.

Plynul čas, a mnohdy bouřívaním znělo,
jednota že nenáleží k našim ctnostem,
ale do nejistot proudí věčná pomoc:
rudým zabarvením prosvítá, co dělí —
ze stříbrné těžby vyšel vůdčí havíř,
a vlas ryzí cenu svou má v každé době.

Nápis obstál také v rozšířené době,
do které dost náuk nesrovnalých znělo:
lepší jsme, než zdá se — lidstvo jako havíř
rozeznává v tmách a bludech cestu k ctnostem —
názor světový, jenž na čas ostře dělí,
nehne slovem, i když sotva věří v pomoc.

Různý rozum dělí duchy v každé době,
život však je havíř, jenž se hlásí k ctnostem,
a co bolem znělo, nejlepší je pomoc.

Gustav Tichý:

Mučedníci.

Román o dvou dílech z dob pronásledování křesťanů.
Napsal Milutin Mayer.
(Č. p.)

IV.

Od rozmluvy Scribonie s Valeriem uplynuly již plné tři měsíce.

Osmý november*) byl zasmušilý podzimní den. Mlha vystupující ze Sávy zahalila celé okolí.

Jen asi k hodině jedenácté, před polednem, objevilo se slunce, rozptylujíc podzimní mlhu a zahřívajíc svými paprsky celé okolí. Pomalu se také objevilo modré nebe.

Na hlavním městském náměstí, před chrámem boha Aesculapa sešel se velký zástup lid.. Toho dne měli býti na rozkaz císařův čtyři sochaři, pracující v lomech, přivedeni před boha Aesculapa, aby mu na počest obětovali několik zrnek kadidla a tím se osvobodili od trestu smrti, nebo aby smrt mučednickou za svou víru podstoupili.

*) Listopad.

Zástup již netrpělivě očekával příchod cesara, jenž měl před celým Sriemem vynésti nad nimi rozsudek. Konečně bylo vidět vycházeti z císařského paláce osm černých otroků Mouřenínů, oblečených v hedvábných šatech, nesoucích v nádherně vyzdobených nosítkách zamračeného Galeria, člověka vysoké postavy, oblečeného v toze z černého, zlatými hvězdami protkávaného sametu.

Před nosítky i kolem nosítek šla jeho tělesná stráž v lesklých, pozlacených pancířích, s vysokými přilbicemi, velkými štíty a dlouhými vražednými kopími. Před nimi šli nesčetní, nádherně oděni otroci. Za nosítky cesarovými šla ještě celá řada jiných nosítek, v nichž zaujimali místa dva prefekti: městský prefekt a prefekt císařské tělesné stráže. Za nimi byli neseni vysocí státní hodnostáři — úředníci, císařští rádcové, pak vznešené římské paní se svými rozmazlenými dceruškami, všecky v hedvábí, zlatě a drahokamech.

Nádhera toho průvodu líbila se shromážděnému, stále pokřikujícímu lidu:

„Ať žije Galerius!“

César Galerius zaujal s celým svým průvodem vyvýšené místo před chrámem Aesculapovým. Sám seděl na zlatém stolci, kolem něho pak seděli jeho ostatní hodnostáři, kněží i tělesná jeho stráž, dále v pozadí pak zase stáli otroci, jedni opřeni o vysoké sloupy, nesoucí přední stěnu chrámovou, druzí pak seděli na chrámových schodech.

Všecky čtyři sochaře přivedli před Galeria, jenž jim přísně a zamračeně řekl toto:

„Jste obžalováni, že jste nechtěli vytesati z kamene boha Aesculapa pro božský palác císaře Diocleciana, jak vám onen císař rozkázal.“

„To je pravda!“ potvrdil nejstarší sochař, onen, jenž se nedávno zastal ukrutníka Lolia v lomu.

„A proč jste se zprotivili vůli všemocného císaře?“

„Protože od nás žádal, čeho my učiniti nemůžeme, ani neučiníme!“ odpověděli všichni čtyři.

„Co to mluvíte?“ řekl prudce císař.

„My jsme křesťané a jako takoví se klaníme pouze svému pravému Bohu Stvořiteli a jím seslanému Spasiteli Ježíši Kristu!“

„Bídníci!“ skočil jim do řeči císař. „Jaké jsou to hlouposti.“

„Slyš císaři!“ ozval se nyní Valerius. „To nejsou hlouposti! Hlouposti jsou vaši pohanští bohové, vaši kněží, kteří nadarmo popouzejí a svádějí lid, jakož i vaše hloupé obřady.“

„Zneuctili bohy!“ zahřměl hrozně pobouřený dav.

Galerius, vybuchnuv hněvem se otázal: „Odvoláš, hlupáku, svá slova?“

„Nikdy! Neboť se sluší poslouchati Boha, ne vás!“

„Bičujte ho, až z něho poteče krev!

Vojáci hned přiskočili ke smělému Valeriovi a mrskali jej po holých zádech karabáči se železnou kuličkou na konci. Již po třetím úderu mu vytryskla krev z těla a tekla po zmučeném těle i po chudobném šatě. Valerius však trpěl důstojně, ani nezasténal.

Celý dav hleděl s úžasem na mladého mučedníka, plného svatého nadšení, obráceného blaženým výrazem tváře k nebesům a šeptajícího jakousi modlitbu.

Hrdá Scribonia hleděla s požitkem na bičování Valeriovo. Ale vážná spokojenost, kterou Valerius i v té mukaplné chvíli projevoval, kazila nemálo její radost a hryzla si neustále dolní ret vztekem.

„Dosti již, přestaňte!“ rozkázal zase Galerius a oslovil bičovaného:

„Rozmyslil jsi's to již?“

A mučedník klidně odpověděl:

„Nemám si čeho rozmýšleti.“

Galerius přímo šílel vztekem a zařičel jako divá zvěř, až se celý dav zachvěl:

„Zaveďte je před sochu Aesculapovu!“

Socha boha Aesculapa stála na vysokém mramorovém podstavci, po pravé straně vchodu chrámového. Na rozkaz císařův hned přiskočili vojáci a odvedli všecky čtyři sochaře na místo oddělené.

Před samou sochou stála třínožka s nádobou, v níž bylo žhavé uhlí k bohoslužbám přichystáno.

Malý, tlustý kněz Aesculapův s kučeravým vlasem, ozdobený věncem z dubového listí a květin, přistoupil k třínožce. V pravé ruce nesl malou nádobu s kadidlem a pobízel sochaře, aby několik jeho zrnek Aesculapovi obětovali.

Vyzvání toto všichni rázně odmítli a když přišel kněz k Valeriovi, odstrčil ho tento tak silně od sebe, že se skutálel až ke třínožce a rozsypal veškeré kadidlo.

„Jdi pryč ode mne, sluho satanův!“ dodal k tomu Valerius.

Rozezlený dav začal hrozně křičeti:

„Na smrt s nimi! Na smrt!“

„To je zneuctění bohů!“ křičely hněvivě a s důrazem také přítomné paní, hledíce na Galeria, co tomu řekne.

Tento ani nemohl mluviti rozčilením i skočil se stolice a zařval:

„Doneste rychle olověná pouta, spoutejte jimi tyto křesťanské psy a vhoďte je do Sávy!“

„Ať žije cesar!“ vzkřikl dav, schvaluje jeho rozsudek.

Hrozný tento rozsudek přijali mučedníci celkem klidně a pokleknuvše na chladný kámen, plni nevylíčitelného štěstí a blaženosti, chválili Hospodina.

„Velebeno buď jméno Tvé, Hospodine, od věků až na věky!“

Silně spoutané sochaře pak donesli na břeh řeky Sávy a vhodili je do vody . . .

Olověná, malé kleci podobná pouta se hned neponořila do vody, jak by bylo lze podle jejich těžkosti očekávati, nýbrž právě naopak, plavala nějakou dobu na povrchu vody a kolem nich se šířila zvláštní, jasná záře. Pokud to trvalo, bylo slyšeti tlumený zpěv z vody, jenž čím dále, tím více slábl, až konečně všecko utichlo.

„To jsou čarodějnici!“ křičel lid, vidouce, že olověné klece plavou jako dřevo na vodě.

Teprv za velkou chvíli se pomalu počaly ponořovati . . . A kolem místa, kde se každá potopila, vyrazily na povrch stříbropěnné vlny, šumíce poslední pohřební píseň neohroženým mučedníkům. Mnozí pak z těch, jež se na břehu dívali, vrátili se do města s hlavou skloněnou, zamyšleni . . .“

* * *

Od toho dne se Scribonia změnila.

Klidná smrt těch čtyř sochařů dojala velice mladou Římanku. Trápilo ji svědomí, lomcoval jí vztek, viděla stále před sebou nechroněného Valeria s krvavými zády, ale s milou, blaženou tváří. Kolem jeho hlavy zářily jasné paprsky svaté, mučednické koruny.

Za půldruhého roku po smrti Valeriově stala se také Scribonia horlivou křesťankou, nalézající svou spásu i útěchu jedině v živé, pevné víře, v ukřižovaném Bohu Ježíši Kristu, jemuž se před tím posmívala.

Dokončení.

Dne 17. septembra*) roku 304 nastal den, kdy Dioclecian po dvacetileté vládě se měl zříci císařské koruny a odejíti na odpočinek. Aby však odstoupil zároveň se svým soudruhem Maximianem, počkal, až uplyne také jemu 20. rok vlády, do 1. máje roku 305.

V ten den také zřekl se slavnostně, na pahorku blízko města Nicodemie za přítomnosti všech státních velmožů, dvořanů i zástupců vojska, všech císařských odznaků. Pod sochou nejvyššího boha Jupitera, jež tam stála, řekl všem tam shromážděným, že ho síly již opouštějí, že je sláb a potřebuje po tolika námahách již odpočinku. Nyní odloží purpurový háv a odevzdá státní moc do rukou nynějších cesarů Galeria a Konstantina Chlora, které nyní prohlásí za císaře.

Téhož dne zřekl se také koruny císař Maxímian ve městě Miláně. Opouštěl jen s těžkým srdcem svůj trůn a učinil to jedině pod nátlakem přísahy, kterou se byl Diocleciánovi r. 286 zavázal. Odkládaje císařský háv, povídal: „Tys mi ho dal, velký Jupitere, ty ho také přijmi zpět.“ A pak se rozešli každý na své statky. Dioclecian do svého paláce v Saloně . . .

*) září.

Ale Dioclecian nenalezl ani v Saloně klidu. Marně si postavil palác, jakých bylo málo na světě, marně se tulil pod křídla Jupiterova a Aesculapova. I ve svém ohromném paláci byl otrokem a byl nucen s největším žalem v srdci divati se, jak jeho nástupcové se mezi sebou hašteří a jeden usiluje o život druhému. Bylo mu díváti se na to, jak se stále bouří jeho bývalé vojsko, jež tak dobře dovedl držeti na uzdě, byl dále nucen hleděti, jak se ruší domácí zákony, jaká násilí i protizákonné věci páchají podplatitelní římští úředníci na svých podřízených. Ale vše to by byl již nějak snesl, že však byla křesťanům udělena rovnoprávnost a svoboda, to mu těžce dolehlo na duši. On, jenž na domluvy svého zetě Galeria vydával vyhlášku za vyhláškou proti křesťanům, jenž je dával vražditi, házeti divokým zvířatům a jenž prolil celé potoky jejich krve; on nyní musil zakoušeti, jak na zříceninách jeho rozvrhů, jeho strastiplné dvacetileté práce slaví vítězství . . .

A toto ponížení mu připravil člověk, jehož sám přijal za vlastního syna i za zetě a pak jej též na nynější jeho hodnost povýšil; člověk, jehož přičiněním se dála všecka ta krvavá pronásledování. Vždyť sám Galerius vydal dne 30. aprila*) roku 311 vyhlášku, v níž praví:

„Marně jsme se snažili, udržeti nařízení našich slavných předchůdců, marně jsme se namáhali pohnouti křesťany, aby ctili naše, dnes již většinou zanedbané bohy pohanské, naše práce byla bezvýsledná. Naší touhou bylo, přivésti k vědomí křesťany, kteří tak urputně vzdorovali našim nynějším obyčejům a zákonům. Proto jsme je vydali na pospas velkým a hrozným mukám. Ale ježto se i přes to vše víry své zříci nechtěli, uznali jsme, svou osobní milostí a dobrotou za prospěšné, dovoliti jim, aby se svobodně klaněli tomu svému Kristovi a modlili se k Bohu za naše zdraví."

Ale ani to vše Galeriovi nepomohlo. Zemřel již za měsíc po této vyhlášce ve hrozných mukách. Červi ho žrali za živa, za trest, že tak nemilosrdně mučil nevinné křesťany.

*

Za několik dní po tom, co Galerius vydal tuto vyhlášku, seděl Dioclecian sám na schodech svého paláce a díval se na krásné jaderské moře, na blízké ostrovy i vůkolní města.

„A to mi právě musil učiniti člověk, jehož jsem přijal za svého syna!" povídal rozhořleně starý císař. „Ó, dítě nešťastné! Proč nečekal aspoň, až zavru oči? Hle, hle, bylo se mi dožíti takového ponížení! . . ."

Pak sklonil hlavu na vpadlá prsa svá a zahleděl se daleko na širé moře i na jeho sobě pohrávající vlnky . . .

Jeho mysl se pohřížila do minulosti, až daleko do dnů jeho mládí.

*) dubna.

A zdvihnuv zase hlavu, pohlédl smutným okem na blízkou střechu chrámu Jupiterova, ozářeného paprsky zapadajícího slunce a řekl:

„Jupitere, tys přemožen! Dobře ti bylo za vlády mé. Dovedl jsem ti zjednati čest i vážnost . . . A hleď, jak je tomu dnes. Nevděční moji nástupcové, kteří se jen mnou stali tím, čím jsou dnes, počali tebou pohrdati a vzdávati úctu tomu, jehož jsem já k vůli tobě pronásledoval.

A co takto sám s sebou rozmlouval, doléhaly až k němu zvuky nedalekého úchvatného zpěvu křesťanů, slavících vítězství křesťanství nad přežilým pohanstvím.

Dioclecian celý se třásl hněvem. Ožila v něm stará pýcha, skočil tedy, ač sláb se sedadla a volal:

„Pobijte je všecky! . . . Tupí mne i mého boha Jupitera!“

Ale pak hned se uklidnil.

„Ustaň!“ pravil sám sobě. „Co jsi to povídal? Vždyť ty již ani nejsi římským císařem. Dnes již tě nikdo neposlouchá! Ó, Diokleciane, marný je všecek tvůj hněv!“

A stařec plakal ve svém zoufalství i malomocnosti — plakal poprvé ve svém životě . . . On, bývalý římský císař, pán celého světa, nyní tu seděl tak malomocně. Nemohl zabrániti křesťanům oslavovati jejich pravého Boha.

A z dola od břehu mořského stále úchvatněji doléhal k němu zpěv křesťanů, takže mohl docela jasně obsah písně rozeznati:

„Kriste náš, Tys zvítězil! . . . Sláva buď Bohu našemu! . . . Ty kralueš až na věky.“

Starce cosi dusilo v hrdle, ale přece bolestně zasténal:

„Ano, jejich Kristus mne přemohl!! Jsem malomocný!“ —

Ferd. P. Místecký:

Mladému hospodáři.

Neubližuj koníčkovi,
on to poví tatíčkovi,
tatíčkovi v černé zemi:
Ach, jak smutno, smutno je mi!

Když jsem tebe pyšně vozil,
nikdys' bičem nepohrozil,
syn tvůj bije, syn tvůj kleje,
trochu ovsa nepopřeje!

Alois Dostál:

Spravedlivá žádost.

Zřídka kdo si všimnul v Rokycanech, že sbor pobožných literátů nějak jeví nespokojenost, že staří zpěváci při děkanském chrámě dávají hlavy dohromady, před i po službách Božích se zastavují na rynku a dlouho rokují. Jindy pospíchali po rorátech k teplým krbům, aby se ohřáli a posnídali. Teď se choulili do pláštů z dobrého sukna, přitáhli beranice až na uši, poklepávali botami, stojíce v kruhu nedaleko věže, posud do šera zahalené i s hlásným, jenž po hlídce vysoko nad městem spokojeně spal.

„Celý rok z Kancionálu zpíváme, nejdříve do chrámu přicházíme, časem by bez nás smutně varhany zněly."

„Procesí se zúčastňujeme, na pohřby chodíme, při nešporech pobožnost udržujeme."

„A teď o rorátech po páté hodině už jsme na kůru a zpíváme: Ejhle Hospodin přijde . . . Rosu nebesa dejte . . . Ještě temno v chrámě."

„Pravda, děláme to pro čest a chválu Boží, ale také by se nám odměny mělo dostati. Regenschori ji má, kalkant tolikéž, zpěváci sáhy dříví z městských lesů, zvoník deputát, jenom my zcela nic, na nás zapomenuto."

Tak si druh za druhem stěžoval, tak literáti pronášeli stížnosti, s trpkostí vzpomínajíce, že jsou odstrčeni, že jejich zásluhy zneuznány.

„Budeme-li klidně dále všechno trpěti, samo od sebe se nám nepřilepší", promlouval předzpěvák. „Nutno se dohlašovati, si ztěžovati. Tlucte a bude vám otevřeno."

„Na tebe to dáme, abys jménem naším pojednal na rathouze. Máš naši plnou moc."

A přední literák namočiv péro, psal na papíře ozdobným písmem, „aby od zpěvu jak celoročního, tak rorátního pro posílnění již zmdleného jazyka literátů na příští svátky vánoční slavný magistrát nějakou odměnu udělil, aby tak na budoucnost jsouce občerstveni, zase k zpěvu ochotně se najíti dáti mohli."

A slibovali hned, že neopomenou Boha prositi, aby nově narozený Emanuel v srdci slavného magistrátu svůj Betlehem vyvoliti, ve všech pracech siliti, dlouholeté panování popříti a někdy do nebeského Betlema k sobě přivésti ráčil.

Ale zdá se, že rokycanští literáti na poníženou supliku dostali málo. Než nerozhněvali se, nevypověděli služby chrámu, neumenšili horlivost. Vždyť mzda nebyla jejich hlavním účelem, především chtěli chváliti Boha. Ale přece je hnětlo, že malé odměny se jim nedostalo, mimo asi půl sudu piva.

„Musíme žádati znovu", radil předzpěvák. Budeme tlouci znovu. Snad se páni rozpomenou i na kostelní zpěváky."

Opět spoléháno na jeho písmo i um, na jeho nápady časem originelní. Příklad dal, když 16. prosince 1797 zase psal slavnému magistrátu a uměle list připravoval.*)

„Za času starozákonního patriarcha Jakub za čistou Rachel, která jemu od Labana otce za manželku slibena byla, 7 let sloužil Ale obdržel sestru druhou, totiž plačtivou Liu; aby pak i Rachel dostati mohl, ještě jiných 7 let ovce pásl. Podobným způsobem skoro nižepsaní po vykonání 7letého výročí zpěvu místo Rachela neb na místě nějakého pole kostelního, neb ladem ležících dávno slíbených drah, obdrželi od magistrátu Liu, která se po líze táhne z panského pivovaru, totiž půl sudu piva. A poněvadž minulého roku při jich žádosti o trunk piva přiložili dekret, který hned po ohni neb po vyhoření zdejšího města na první supliku obdrželi, že slavný magistrát pohodlným časem nějaké role kostelní vyšetřiti, aneb kus ladem ležících drah v pohodlném místě vyměřiti nechá, pročež žádost kladoucí opáčlivě prosejí a žádají: by nejenom pro ně, dokud na živě zůstávají, ale i taky pro budoucí possessory slavný magistrát qua patronus společného chvalozpěvu z menšího personale, jak od starodávna bylo, větší učiniti a je jak s Rachlí, tak Liou a tak obojím způsobem potěšiti a poděliti ráčil."

Ale pány na rathouze ani tento list tak nehnul, aby dali pole nebo lada horlivým kostelním zpěvákům. Zase káplo pouze půl sudu piva a literáci zavlaživše hrdla, zpívali dále.

Dr. P. Josef Miklík:

Kristus v Koránu.

Světová válka uvedla do popředí otázku islamu. Proto nebude snad nezajímavo, sestavíme-li krátce místa Koranu, která pojednávají o Kristu. I pro Mohameda byl Kristus veličinou, které nebylo možno pominouti mlčením. Škoda jen, že svoje zprávy čerpal namnoze z kalných zřídel evangelií apokryfních. Obraz, který si tak vytvořil o velikém divotvorci Nazaretském, zamlouval se snad fantastickému duchu arabskému — avšak věci Kristově valně neprospěl. Byl zatemněn ještě více, protože Mohamed zachytil pouze některé okamžiky z jeho života. Také místa přejatá ze spisů kanonických jsou podána často velmi volně, někdy úplně nesprávně.

Abychom látku vyčerpali, promluvíme 1. o mládí Spasitelově, 2 o jeho životě veřejném, 3 o jeho smrti, 4. všimneme si otázky, byl-li Mohamedův Kristus Bohem, či pouze člověkem.

*) Brdský Kraj roč. VI., str. 162.

1. Mládí Ježíšovo.

O předchůdci Messiášově věděl Mohamed dobře a zmiňuje se o něm několikráte. Jeho zvěstování vypravuje takto (3, 38; 19, 251 a 21, 275.)[1]):

„Kdysi modlil se Zachariáš tajně ke svému Pánu a pravil: Moje kosti jsou již slabé má hlava stářím sešedivěla, ale nikdy jsem tě, Pane, neprosil nadarmo. Mám však starost, kdo bude po mně dědit, protože moje žena je již neplodná. Ty jsi ovšem nejlepším dědicem, ale přece mne nenechávej bez dětí! Dej mi ve své lásce nějakého potomka, který by po mně dědil a na kterého by přešla zaslíbení daná domu Jakubovu a učiň, aby se tobě líbil." Když ještě s modlitbou na rtech vešel do pokoje, volali na něho andělé: „Zachariáši, zvěstujeme ti syna. Bude se jmenovati Jan Toto jméno neměl dosud nikdo. Vydá svědectví o slovu přicházejícím od Boha. Bude mužem ctihodným a zdrženlivým a zbožným prorokem." Zachariáš však pravil: „Jak mohu míti ještě syna, když moje žena je neplodná a já již sestaral a odumřel?" — Anděl mu odpověděl: „A přece se to stane. Bůh činí, co chce. Toto praví tvůj Pán: „Mně je to právě tak snadné, jak snadno stvořil jsem tebe, když jsi ještě nebyl ničím." Na to Zachariáš: „Dej mi, Pane, nějaké znamení." Anděl odpověděl: Znamení dostaneš. To ti bude znamením: Ačkoli jsi úplně zdráv, nebudeš moci po 3 dny s nikým mluviti. Vzpomínej často na svého Boha a oslavuj ho z rána i na večer." Na to vyšel Zachariáš ze svého pokoje k lidu a ukazoval mu posuny, jakoby chtěl říci: „Chvalte a oslavujte Boha ráno i večer." Celé vypravování upomíná živě na Luk. 1. a může sloužiti za důkaz, jak libovolně podává Mohamed texty biblické.

K charakteristice Janově dodává Koran na jiném místě (19, 252): „Janovi však jsme řekli: Jene, přijmi písmo a moc!" — Již jako dítěti dali jsme mu moudrost a svou milost[2]) a náklonnost dávati almužny. Byl bohabojný a laskavý ke svým rodičům, neznal pýchy a neposlušnosti. Pokoj budiž dnu, kdy se narodil a dnu, kdy zemřel a dnu, kdy opět vstane z mrtvých."

Matkou Ježíšovou byla Maria, kterou Koran mylně stotožňuje s Marií, sestrou Mojžíšovou. O jejím narození vypravuje Mohamed zajímavé podrobnosti, převzaté většinou z apokryfního Protoevangelia[4]). Historia de nativ. Mariae[5]) a Evang. de nativ. Mariae[6]): „Vzpomeň (3, 38) na modlitbu ženy Amranovy[7]): „Pane, zaslibuji ti plod svého života, tobě budiž zasvěcen, přijmi jej ode mne, ty vševidoucí a vševědoucí. — Když potom skutečně

[1]) První číslice značí Suru, druhá stránku vydání Ullmannova.
[2]) Výroky citovány dle Ullmannova vyd. Koranu, apokryfní evang. dle Hoffmannova díla „Das Leben Jesu nach den Apokryphen".
[3]) Sr. Luk. 1, 80.
[4]) Hofmann, str. 20.
[5]) Ibid. str. 14.
[6]) Ibid. str. 18.
[7]) Nazývá ji Annou, podobně jako tradice křesťanská.

porodila, pravila: Hle, Pane, porodila jsem dívku — Bůh ovšem věděl dobře, co porodila — ale dívka není jako hoch. Pojmenovala jsem ji Marií, přijmi ji, chraň ji, a její potomstvo před kamenovaným.[8]) Bůh ujal se jí se zálibou a dal jí výtečného syna. Péči o ni převzal konečně Zachariáš. Kdykoli přišel do její světničky, našel u ní jídlo. I tázal se: „Odkud to dostáváš Marie?" — Maria mu odpověděla: „Od Boha. Bůh sytí, koho chce a svých darů neodvažuje.[9])

O zvěstování mluví Koran na dvou místech (3, 39 a 19, 252). Spojíme-li obě vypravování, dovídáme se asi toto: „Když Maria odešla od své rodiny na osamělé místo, které bylo na východní straně (chrámu)[10]) a odhalila svůj závoj[11]), poslali jsme k ní anděla v podobě krásného muže. Anděl k ní pravil: „Maria, Bůh tě povýšil a posvětil nad všechny ženy světa. Maria, oddej se zcela Bohu, uctívej ho a klaněj se mu s těmi, kteří se mu klaní. Toto je tajemství, které ti oznamujeme. Ty jsi nebyla při tom, když se losovalo, kdo se má o Marii starati a když byl o to spor." Maria však řekla: „Bojím se tě a proto se utíkám o pomoc k nejvýš Slitovnému. Jsi-li také jeho ctitelem, nepřibližuj se ke mně!" Avšak duch jí odpověděl: „Maria, Bůh ti oznamuje příchod slova, které od něho pochází. Jeho jméno bude Messiáš Ježíš, syn Mariin. Bude slavný na tomto světě i na onom a bude počítán mezi ty, kteří jsou Bohu blízko.[12]) Již v kolébce a později v mužném věku bude mluviti k lidem a bude zbožným člověkem."

Maria však odpověděla: „Jak mohu poroditi Syna, když nemám muže a nevěstkou přece nejsem?" Anděl však pravil: „Přece se tak stane. Bůh činí, co chce a jak chce. Když se na něčem ustanoví a řekne: Budiž!, stane se to. A Pán sám praví: U mne je to snadné. Tohoto syna učiníme zázračným znamením pro lidi. On bude důkazem našeho milosrdenství. Tak to bylo u nás ustanoveno. Bůh ho vyučí v písmě a v moudrosti, v zákoně a evangeliu a pošle ho k synům israelským se slovy: „Přicházím k vám se znamením vašeho Pána. Udělám totiž z hlíny podobu ptáčka, dýchnu na ni a po vůli Boží pták oživne.[13]) Slepé a malomocné budu hojiti, po vůli Boží mrtvé oživím a a oznámím vám, co jíte a děláte doma.[14]) To vše bude vám znamením, ač-li jste věřícími. Potvrzuji zákon, který jste dostali

[8]) Dle arabské pověsti pokoušel kdysi ďábel Abraháma. Sv. patriarcha zapudil svůdce kameny, odtud sluje ďábel kamenovaný. Dosud ukazují u Mekky místo, kde se tak stalo. Zbožní poutníci neopomenou vhoditi několik kamenů a dokázati, že jsou dosud dítkami Abrahámovými.

[9]) O tom vypravuje také apokryfní Hist. de nativ. Mariae, str. 39 až 40. Odtud asi místo přejato.

[10]) Tak aspoň rozumí slovům vykladatelé.

[11]) Jiní překládají „a spustila závoj". Neprávem.

[12]) Jeho důvěrní přátelé.

[13]) Tak také Evang. infant. Arabicum, Hofmann, 204 a 232 a násl.

[14]) Arabové vypravují si o tom celé řady případů.

před tím, ale dovoluji také některé věci, které vám byly dosud zakázány. Přicházím k vám se znamením vašeho Pána. Bojte se Boha a choďte za ním, neboť Bůh je Pánem mým i vaším.“

„Tak Maria počala (19, 252) a ve svém požehnaném stavu ukryla se na odlehlém místě. Když ji přepadly porodní bolesti, byla právě pod jedním palmovým stromem a volala: „Kéž bych byla raději zemřela a byla již zapomenuta!“ Tu zvolal pod ní jakýsi hlas: „Neboj se! Tvůj Pán dal již u tvých nohou vytrysknouti potůčku. Zatřes jen stromem a spadne ti datli, kolik potřebuješ. Jez, pij a buď klidná.[15]) A potkáš-li někoho, kdo se tě bude vyptávati po tvém dítěti, řekni mu: Slíbila jsem dnes Nejvyššímu půst a proto nebudu s nikým mluviti.“

„Když později přišla s tímto dítkem ke svému lidu, pravili jí: „Maria, co's to udělala? Sestro Aronova, tvůj otec nebyl přece tak špatným člověkem a tvá matka nebyla přece nevěstkou?“ Marie se nebránila, nýbrž ukázala na své dítě, aby mluvilo samo. Avšak lidé řekli: „Jak můžeme mluviti s dítětem ještě v kolébce?“ — Avšak dítě počalo skutečně mluviti a řeklo: „Já jsem opravdu služebníkem Božím. Mně dal Bůh Písmo a vyvolil mne za proroka. Dal mi své požehnání, které mne má provázeti všude a poručil mi, abych se celý život modlil, dával almužny a byl laskavý ke své matce. Neučinil mne nijakým ubohým chlubilem.[16]) Pokoj budiž dnu, kdy jsem se narodil a dnu, kdy zemru a dnu, kdy opět budu vzkříšen k životu.“

Ačkoli Matkou, zůstala Maria přece Pannou. Bůh napomíná na jednom místě (21, 275) Mohameda: „Vzpomeň také na tu, která si své panenství uchovala, na kterou zavanul náš duch[17]) a kterou jsme učinili spolu s jejím synem zázračným znamením světa.“ Koran zmiňuje se ještě (19, 253) o zvláštním bezpečném místě, kde přebývala Maria s Ježíšem a kde tryskaly čerstvé prameny. Má-li na mysli palmu, o které byla již zmínka, či jeskyni betlémskou, nebo snad Egypt, nedá se rozhodnouti.

2. Veřejný život Ježíšův.

O veřejném životě Ježíšově mluví Koran dosti často. Škoda, že většina míst vztahuje se na tytéž okamžiky v jeho životě. Jako jindy opakuje se Mohamed i tady.

Evangelium, které hlásal, dostal přímo od Boha. (57, 474.) Jako s jinými proroky uzavřel Bůh také s Ježíšem jakousi smlouvu. Její obsah udán jen povšechně (33, 357): „Bůh bude se jednou tázati pravdomluvných (poslů Božích) na jejich pravdomluvnost, právě tak jako pro nevěřící připravil bolestný trest.“ Dle toho by se zdálo, že Bůh slíbil přísný soud lidem, kteří jeho prorokům neuvěří, ač-li zase tito budou mluviti pravdu. Jeho účel líčí Mohamed následovně (5, 83): „Poslali jsme Ježíše,

[15]) Odchylně líčí událost „Hist. de nativ. Mariae, str. 144. Tam samo dítě Ježíš poručilo stromu, aby se sklonil.

[16]) Mluví pravdu, nechlubí se marně.

[17]) Sr. Luk, 1, 35.

syna Mariina, aby kráčel ve šlépějích proroků a potvrdil zákon, který již měli. Dali jsme mu Evangelium, ve kterém je světlo a vedení a potvrzení zákona, který byl dán před ním. Měl vésti bohabojné a upozorniti je na zákon."

O tom, že mu židé nevěřili, mluví Koran 3, 39: „Když Ježíš viděl, že mnoho lidí nechtělo věřiti, pravil: „Kdo mi chce pomáhati ve věci Boží?" — Na to odpověděli apoštolové: „My chceme bojovat za věc Boží. Dosvědčí nám, že jsme věřícími! Pane, my věříme tomu, co jsi nám zjevil, jdeme za tvým poslem, proto nás vpiš v počet svých svědků![18])

O apoštolech mluví Koran ještě dvakráte. Na prvním místě (5, 91) se vypravuje: „Až na posledním soudu shromáždí Bůh všecky své poslance, řekne Ježíšovi: „Ježíši, synu Mariin, rozpomeň se na milosti, které jsem dal tobě a tvé Matce. Naplnil jsem tě duchem svatým, abys mohl již v kolébce a v pozdějším věku lidem kázati. Naučil jsem tě Písmu a moudrosti, Zákonu a Evangeliu. Po mé vůli udělal jsi z hlíny podobu ptáka, dechl jsi naň a po mé vůli pták ožil.[19]) Po mé vůli vyléčil jsi slepého od narození, očistil malomocného a po mé vůli volal jsi mrtvé z hrobů.[20]) Zadržel jsem syny Israelské, aby na tě rukou nevztáhli, když jsi jim podal pádné důkazy (svého poslání) a když ti přece uvěřili a pravili: „To vše je zjevný podvod![21]) Když jsem tvým apoštolům neporučil, aby věřili ve mne a v mého poslance, odpověděli: „Ó, Bože, dej nám důkaz, abychom ti úplně náleželi!" Rozpomeň se, co se stalo, když řekli apoštolé: „Ježíši, synu Mariin, může nám tvůj Pán poslati také stůl s nebe?" Tu odpověděl: „Bojte se Boha, chcete-li býti skutečně věřícími." Avšak apoštolé pravili: „Ale my bychom přece rádi jedli ze stolu, aby se naše srdce uklidnilo a abychom poznali, že nám hlásáš pravdu a mohli to dokázati také jiným." Na to odpověděl Ježíš, syn Mariin: „Bože, náš Pane, pošli nám s nebe stůl, abychom měli hostinu všichni, první i poslední. To budiž znamením od tebe. Nasyť nás, protože ty jsi nejlepší Hostitel!" Na to odpověděl Bůh: „Ano, pošlu vám s nebe stůl, ale kdo ani potom nebude věřit, toho potrestám tak, jak jsem ještě nikoho na světě netrestal.[22])

Na druhém místě (36, 378) vypravuje Koran o apoštolech: „Dej nevěřícím za vzor obyvatele onoho města[23]), do kterého

---

[18]) V originálu bývá v podobných případech užito „moslim". Pro Mohameda časových rozdílů není. I patriarchové a proroci byli moslimy.

[19]) Přejato z apokryfního spisu „Evang. infant. Arabicum, str. 204; 232 a násl.

[20]) Mohamedáni si vypravují, že Kristus vzkřísil i Sema; jindy mrtvého který skonal před 4000 roky.

[21]) Že Židé dle Mohameda Mesiáše neusmrtili, bude pověděno později.

[22]) Je to snad znetvořené vypravování o poslední večeři; možná také, že povstalo na základě slov Spasitelových u sv. Luk. 22, 29—30.

[23]) Vykladači udávají Antiochii.

přišli poslové Ježíšovi. Když jsme jim poslali dva hlasatele, obviňovali je z podvodu. Přidali jsme jim tudíž ještě třetího a ti pravili obyvatelům: „Jsme k vám posláni od Boha.“ Avšak lidé jim řekli: „Vždyť jste jen lidé jako my. Nejvýš Slitovný vám nezjevil ničeho a vy jste obyčejnými lháři!“ Na to poslové: „Náš Pán ví dobře, že jsme k vám byli opravdu posláni a proto je naší povinností veřejně kázati.“ Avšak obyvatelé pravili: „Nečekáme od vás nic dobrého a nepřestanete-li kázati, ukamenujeme vás.“ Na to poslové: „Zlo, které chcete spáchati, je ovšem ve vaší moci. Chcete se nechati napomenouti? Avšak vy jste bezbožní lidé.“ V tu chvíli přišel z konce města jakýsi muž [24]) a pravil: „Lide můj, poslechni přece těchto poslů! Poslouchejte toho, kdo od vás nežádá žádného platu! Tito poslové jsou poctiví lidé. Proč bych nesměl ctíti toho, který mne stvořil a ke kterému se musíte také vy jednou navrátit? Či mám uctívati ještě jiné bohy kromě něho? Kdyby mne chtěl Bůh potrestati, nic by mi nepomohla vaše pomoc, ani by mne nezachránila.“ Ale obyvatelé města ho pronásledovali [25]), proto mu řekl Bůh: „Vejdi do ráje! — Tu zvolal šťastný muž: „Kéž by poznal můj lid, jak dobrotivý je Pán! Uvedl mne mezi svoje vyvolené“

Učení Spasitelova, jak je známe z evangelií, nedovolává se Mohamed nikdy. Jedinou snad narážku shledáváme 48, 445. Koran přirovnává věřící k semeni které pučí, vydává stéblo a klas. Tomuto nápadnému nedostatku chtěli Mohamedáni odpomoci a proto přičítají Spasiteli celou řadu výroků a podobenství. Všechno vypočítávati, přesahovalo by hranice článku. Uvedu aspoň dvě nejrozšířenější: „Když Ježíš žil ještě na zemi, vydali se tři muži na cestu a našli poklad. I pravili: „Máme hlad. Někdo by měl jít nakoupit pokrmů.“ Jeden se uvolil, že půjde pro jídlo. Cestou pravil k sobě: „Bude lépe, jestli pokrm otrávím aby ti dva zemřeli. Aspoň dostanu poklad sám“ To také udělal a namíchal jedu do jídla. Avšak také druzí dva se umluvili, že třetího zabijí a o poklad se rozdělí. Když tedy donesl jídlo, skutečně ho zabili. Potom se dali do otráveného jídla a zemřeli také. V té době šel podle nich Ježíš se svými učedníky a pravil: „Vidíte, tak to dělá svět se svými služebníky. Jak se jim odvděčuje. Běda tomu, kdo hledá na světě svět!“

Jindy vypravoval Ježíš podobenství: „Svět je jako stará žena, které se kdysi tázali: „Kolik jsi měla mužů?“ Na to žena: Měla jsem jich tolik, že jich nedovedu ani sečísti.“ Na to Ježíš: „Nechali tě tu samotnou, když umřeli?“ — „Ne, ale já jsem se jich zbavila sama.“ Tu pravil Ježíš: „Je to zvláštní, že druzí si tě přece zamilovali, ač viděli, jak jsi s ostatními tak krutě jednala. [26])

[24]) Byl to prý tesař Habib. Jeho hrob ukazují dosud v Antiochii a Mohamedáni mu prokazují velikou úctu.

[25]) Ukamenovali prý jej.

[26]) Hofmann str. 328. Vypravování upomíná poněkud na Jana 4.

3. Kristova smrt.

O Kristově utrpení a bolestné smrti neví Mohamed ničeho.[27]) Od heretiků[28]) přejal zprávu, že místo Krista trpěl na kříži jiný. O věci mluví na třech místech. Na jednom (4, 73) vypravuje: „Židé říkají: „Usmrtili jsme Messiáše, Ježíše, syna Mariina, vyslance Božího." Avšak neusmrtili ho, ani neukřižovali, nýbrž zabili jiného, který se mu velice podobal. A když někteří[29]) soudí o věci jinak, jsou to jen jejich domysly. Ve skutečnosti však židé Ježíše neusmrtili, nýbrž Bůh ho k sobě vzal. Bůh je všemohoucí a milosrdný. Mohamed však není důsledný. Z jiného místa (3, 39) se zdá vysvítati, že Ježíš přece podlehl, i když jen zdánlivě: „Židé vymyslili sobě lest[30]), avšak Bůh je přelstil, proto že Boží moudrost stojí nad lidskou chytrostí. Bůh totiž pravil k Ježíšovi: „Nechám tě umříti a vezmu tě k sobě a vysvobodím tě od nevěřících a ty, kteří ti uvěřili, povýším nad nevěřící až do vzkříšení. Potom se ke mně vrátíte a já rozhodnu vaše sporné body.[31]) Nevěřící však potrestám přísně na tomto světě i na onom a nikdo jim nebude mnoci pomoci. Věřící však, kteří jednají dobře, dojdou zasloužené odměny, ale hříšníků Bůh nemiluje."

4. Kristus Bohem?

Nejčastěji mluví Koran o Kristu, když popírá jeho božství a staví ho na roveň ostatním prorokům. A Mohamed je velice vynalézavý v důvodech, které mají potvrditi pravdu jeho slov. Tak (3, 39) poučuje Bůh sám proroka Medinského: „Tuto pravdu ti oznamujeme. Před Bohem rovná se Ježíš Adamovi, kterého Bůh stvořil slovem Božím: „Budiž!" a stalo se tak. To je pravda a kromě Boha není jiného Boha a Bůh je mocný a moudrý." Proto také (5, 91) otáže se na posledním soudu Bůh Ježíše: „Ježíši, synu Mariin, řekl jsi někdy lidem: „Přijměte také mne a mou matku mezi bohy?" A Ježíš odpoví: „Čest a chvála buď jen tobě! Nesluši se, abych tvrdil, co není pravda. Neřekl jsem nic jiného, než co jsi mi poručil, totiž: „Uctivejte Boha, který je mým i vaším Pánem!"

Také jinde v Koranu tvrdí Ježíš sám o sobě, že není Bohem. Tak (5, 86) čteme: „Opravdu, nevěřící jsou ti, kteří říkají, že Kristus, syn Mariin, je Bohem. Vždyť přece Kristus sám řekl: Synové Israelští, ctěte Boha, který je mým i vaším Pánem. Kdo slaví jiného tvora vedle Boha, toho vyloučí Bůh z ráje. Jeho příbytkem bude oheň pekelný." Kristus přímo proklíná (5, 84) všechny, kteří ho činí Bohem. O křesťanech praví (5, 79): „Ano, také ti jsou nevěřící, kteří říkají: Kristus, syn Mariin, je Bohem.

---

[27]) Nehodilo se to do jeho fatalistického systému.
[28]) Zvláště tak učili starší kacíři.
[29]) Křesťané.
[30]) Jak by Ježíše usmrtili.
[31]) Tento výrok, který přichází v Koranu často, ukazuje, jak nejasné pojmy měl Mohamed o dogmatu a jeho neproměnlivosti.

Řekni jim: Kdo by mohl Bohu zabrániti, kdyby chtěl zničiti Krista, syna Mariina i s jeho matkou a se všemi lidmi? Vždyť Bohu patří nebe, země a vše, co jest uprostřed nich." A jinde (21, 270) se praví: „Lidé říkají: Nejvýš milosrdný Bůh měl dítky s anděly. — Chraň Bůh! Andělé jsou jen jeho nejvyšší služebnici, ale nejsou nad ním a konají jen to, co jim poručí." A dodává: „Nesluší se, aby Bůh — budiž mu čest a sláva — měl syna!" Proto na jiném místě (43, 425) prohlašuje slavnostně: „Kdyby měl nejvýš Slitovný Bůh syna, já bych byl první, kdo by ho uctíval. Ale daleko budiž od Pána nebes i země od Krále králů to, co o něm tvrdíte." Ostatně Mohamed dovedl si pomoci z nesnází. Když mu kdysi kladli podobné otázky, prohlásil mu Bůh ve zjevení, že lidé tak činí jen z haštěřivosti a dodal: „Když přišel Ježíš s patrnými zázraky, pravil: „Přicházím k vám s moudrostí, abych vám rozhodl část otázek, o které se přete. Bojte se Boha a mne poslouchejte! V pravdě Bůh je mým i vaším pánem. Proto uctívejte pouze Boha. Jen to je správné učení."

Bylo jen důsledkem předchozího, když Mohamed (4, 74) popírá nesv. Trojici a napomíná křesťany. „Věřte v Boha a v jeho vyslance, ale nemluvte ničeho o Trojici!" A důrazně opakuje: „Jest pouze jeden, jediný Bůh. Daleko budiž od něho, aby měl Syna. Jemu (Bohu) náleží vše, co je na nebi a na zemi a Bůh je sám sobě dostatečný ochránce.[32]) Kristus není tak pyšný, aby nechtěl býti pouhým sluhou Božím." (4, 74.)

A Koran skutečně mluví o Kristu pouze jako o sluhovi a poslanci Božím. Na udaném místě (4, 74) praví jasně: „Vy, kteří máte Písma, nepřekračujte mezí svého náboženství a neříkejte o Bohu nic, co není pravda. Messiáš Ježíš, syn Mariin, je opravdu pouze poslancem Božím a jeho slovem, které přinesl." Proto nabízí (3, 40) Mohamed křesťanům kompromis: „Vy, kteří máte Písmo, pojďte a shodněme se na tomto: Uctívejme pouze Boha a nestavme mu na roveň žádnou jinou bytost a nezbožňujme kromě Boha nikoho a neuznávejme nikoho jiného za svého Pána!"

Z téhož důvodu nečiní Mohamed rozdílu mezi Kristem a proroky. Praví na jednom místě: „Kristus, syn Mariin, je pouze vyslancem a jeho matka je obyčejnou ženou a oba jedli pokrmy jako druzí lidé." (5, 87.) A jinde (3, 42) dí: „Věříme v Boha a tomu, co nám zjevil a věříme všemu, co zjevil Abrahámovi, Ismaelovi[33]), Isákovi, Jakubovi a praotcům a tomu, co zjevil Mojžíšovi, Ježišovi a prorokům. Nečiníme mezi nimi žádného rozdílu. My jsme prostě mostimy." Proto klade (4, 74) do jedné řady Noema, proroky, Joba, Jonáše, Arona, Šalomouna a Ježíše, na jiném místě (42, 416) i sebe samého. A Ježíš sám dotvrzuje (61, 484) pravdu vývodů Mohamedových: „Ježíš, syn Mariin,

[32]) Nemusí míti ochránce cizího.

[33]) Stojí před Isákem, poněvadž od něho pochází Arabové.

pravil: „Synové Israelští, já jsem také jen poslem Božím; potvrzuji zákon, který jste již měli přede mnou. Přináším zároveň zprávu o novém poslovi, který se bude jmenovati Ahmed.[84])

Končím. Viděli jsme, že Mohamed Krista znal, ale mu nerozuměl. Theologie Koranu je nejlepší apologií božského původu našich evangelií. Svatopisci bez pomoci boží byli by Krista líčili jako dítky své doby a jako Mohamed. Velebnost jejich zpráv žádá původce vyššího — Boha.

P. Rosegger:

Učitel alpský.

(Povídka z hor.)

Je to štíhlý, hubený muž, v řídkých kadeřích svítí se stříbrné nitky. Nosí černý kabát městského střihu.

Nejprve nás zajímá historie tohoto kabátu. Patříval panu děkanovi, jenž jej nosil osm let. Osud však toho muže pronásledoval a kabát stal se mu těsným, dal ho tedy učiteli v Althöfenu. Učiteli v Althöfenu však nebyl těsný.

Široké hnědé kalhoty a popelavé boty mají též svoje dějiny; v truhle leží o tom rozmanité zprávy a učitel vždy říkává:

„Kalhoty a boty scházejí, však účty nežajdou.“

A nyní k životu samotného majitele.

Byl devátým dítětem učitele ze Sv. Mikuláše, studoval čtyři třídy v semináři, dvě na gymnasiu; zde uvízl, neb otec měl na starosti také mladší děti a nemohl ho vydržeti. Poněvadž však Bůh nikoho neopustí, dostal mladík místo při škole a zůstal sedmadvacet roků podučitelem. Shledáváme se opět s ním, když se stal učitelem.

Nyní měl pro celý život svůj vlastní krb; chodil však raději na stravu do hospody, poněvadž mu za deštivých dnů pršívalo na krb.

Podle zřízení, jež v naší zemi mnohá léta panovalo, je muž ten důležitou osobou; je kostelníkem, varhaníkem, hudebníkem, obecním písařem, občas také ministrantem a vedle toho učitelem.

Obec Althöfen má málo přes 300 duší, zapsaných ve farní knize; jejich těla lezou kolem po okolí, po údolích a po všech horách. Učitel zná každého a ví také, kde každý má svou chýši, byť byla sebe odlehlejší a ukrytější, nahoře na horách anebo daleko za lesy. Větší farnosti mívají svého podučitele, svého kostelníka, svého obecního písaře, svého farského sluhu; všem těmto učitel v Althöfenu nečiní nejmenší soutěže.

A přece mívá chvíle, kdy se učitel necítí spokojeným; mnohou bezesnou noc prosní o takovém zdravém selském oráči,

[84]) Je to Mohamed!

jenž bezstarostně vykonává svou práci a pak se může klidně najísti, napíti a vyspati.

Dobře, že v takových chvílích vítr foukající skulinami udržuje starého hýřila při bdění, jinak by zasnil i zlatou hodinku ranní, kdy má zvoniti na klekání. S tímto zařízením je spojeno i otevření kostela, přípravy ke mši, mše samotna a konečně česnečka. Po té už to křičí a hřmotí ve škole, v tom ale přijde některý domkář, zaklepá důvěrně, ohmatává stydlivě střechu svého klobouku: pěkně jej prosí, aby mu složil psaní synovi, jenž je na vojně, rád by mu jednou psal; chlapec ho žádal o několik krejcarů, je to bída na té vojně. — Ano a papír taky nemá doma, tak by pěkně prosil, on už to rád zaplatí! — Učitel nenadělá moc řečí, napíše hned psaní, nevezme však za to nic, ani za papír; to by nebylo hezké, aby si učitel dal něco takového platit!

Konečně může jíti do školy — však běda, v tom začne řvát Wurzenpetrův chlapec s krvavou hlavou, kluci se poprali a přirazili jej na hranu kamenu. Učitel moc slov nenadělá, vezme kluka do světničky a přiloží mu šátek s octem na čelo. Neptá se, kdo mu to udělal — každý by zapíral a dělal by za ním dlouhý nos. Starý to zná. Tak to jde klidně ve škole. Nejmenší učí slabikovati: b—i—bi, b—u—u, b—e—b—e; potom: N—i—l, Nil, k—ů—ň, kůň, p—o—s—t—e—l postel, v—a—k vak a tak dále. —

S většími probírá katechismus, jejž musí uměti z paměti, anebo, je-li sobota, dá jim čísti evangelium na příští neděli.

Náhle křikne nějaký sedlák do okna:

„Učiteli, věžní hodiny stojí; to byla by pěkná komedie, abychom dnes neměli poledne.“

Učitel pospíchá na věž, natáhne hodiny, namaže železná kolečka a uvede čas opět do běhu. Zatím je ve škole boží dopuštění, nebo když není kocour doma, mají myši hody, jak už to jde podle přísloví.

Konečně bije jedenáct — a tu se ještě pomodlí a děti se rozběhnou. Potom učitel zvoní poledne, jde do hospody, kde už mu jde naproti tlustá hostinská, s rukama v bocích opřenýma: „Ano, jaký je to dnes nepořádek, učiteli? Či myslí, že se obědvá když se jemu zlíbí? Kdo nepřijde v čas, dostane, co zbylo a dnes nezbylo nic!“

Starý skloní jen hlavu, jako by byl spokojen; ví, že by nejmenší námitka jen ještě zhoršila jeho postavení. Vklouzne do kuchyně — s kuchařkou je za dobře, ona už mu dá nějakou tu lžíci teplé polévky a něco k tomu: kuchařka je moudrá a hodná ženská.

Ještě sedí v koutě na schodech do kurníka a potýká se s hrncem polévky, když vejde do výčepu jakýsi oráč a kleje: „U všech rohatých, kde pak je dnes učitel? Má zvonit s Pánem Bohem!“ Starý to slyší a pospíchá horlivě ze svého úkrytu a

brzy na to zazní s věže zvonek a skoro současně už je zase učitel v sákristii, obléká faráři albu a ciborium, rozsvítí na oltáři svíci, poklekne, aby zároveň dostal požehnání. Když posel s farářem odešli, může se zase vrátiti ku své práci.

Učitel volá děti, jež zatím se byly naobědvaly. Nejsou-li na blízku, hledá je v lese anebo kam si zaběhly ke hře a konečně začne odpolední vyučování: psaní a počty. Psaní jde dosti dobře: každý má předložku s příslovími: „Kdo s Bohem práci počíná, šťastně ji skončí!“, nebo: „Ranní ptáče dál doskáče!“, nebo: „Svině žerou rády žaludy!“ Při počtech má každý po ruce svých pět prstů. Učitel se táže: „Pepíku, máš-li tři jablka a matka ti dá ještě tři, kolik jich budeš míti?“ „Naše matka dělá vždycky jablkové koláče“, odpovídá Pepík. Tato nevinná odpověď o jablkových koláčích hluboce se dotkne starého muže. „Pepíku, kdybys někdy přinesl nějaký jablkový koláč, provedli bychom s ním zlomkový počet.“

Nemůže si upříti občas podobných vtipů, neboť obyčejně nebývají bez následků. Přišel už tak leckdy nějaký ten koláč nebo kýta, nebo kopa vajec do školy a přínosce vyřídil to vždy nikoli bez jistého sebevědomí: „Maminka to posílá panu učitelovi.“

V počtech je vyruší farář, jenž po zaopatření vchází do školy. Děti vstávají a říkají křesťanský pozdrav. Učitel se uchýlí někam do kouta.

Konečně je po škole; děti se vesele rozběhnou, jen jeden nebo dva hoši zůstanou, vyndají housle nebo flétu a počne hudba. Každou neděli je hudba na kůru a k tomu musí býti přece housle a fléta.

V takové slavné chvíli zdává se učiteli o celém nebi houslí. Po hudební hodině snad přijde konečně volno? Proč by ne! Však teď teprve bude to nejdůležitější. To je však choulostivá věc a učitel uchýlí se s ní do své světničky a zavře dvéře. Také okno zakryje šátkem; je lépe, když to nikdo nevidí. Potom vytáhne oplatkový válec a počne dělati hostie. Při tom přemýšlí zbožně o tajemství Bohočlověka ve způsobě chleba a lisuje a lisuje.

V tom někdo zaťuká na dvéře. Starý ztichne, to však nepomůže, slyšeli ho lisovat. Honem vše uklidí a otevře.

Dva sedláci mu přivedli nějakého píchrta.

„Pan učitel bude tak dobrý, máme tu nějakého darebáka. My vlastně nevíme, je-li to dareba: brousí tak kolem po krajině, jako nějaký píchrt, a tak jsme ho zastavili. Má při sobě nějaké psaní, my jsme je však nečetli — to jest, poněvadž neumíme čísti a tak jsme přišli poprosit pana učitele, aby —“

Pan učitel tedy přečte průchodní list, najde vše v pořádku a tak je tulák opět propuštěn.

Taková vyrušování se mu příhážívají, když je ten dobrý muž zaneprázdněn ve svém pokojíčku lisováním hostií. Konečně

přijde klekání. Učitel zatáhne provazem u zvonku, pak zamkne kostel, obejde hřbitov a při tom se pomodlí. A pak přijde opět krásná doba snění o oráči, jenž bezstarostně ukončí svou práci, když se klidně nají, napije, vyspí.

Nezřídka se stane, že ho zbudí o půlnoci: „Vstaňte přece, pro Boha, učiteli, kráva se nám telí a nemůže se otelit a my už si nevíme rady."

Tak se děje, máme-li veřejný úřad.

Tak to jde celý rok. V létě o senoseči nebo o žních je čas vzácný, tu sedlák neposílá dítě do školy — ta se zavře, nastanou prázdniny.

Co pak dělá učitel o prázdninách?

Není doma a pro kostel si někoho za sebe najal, nějakého mrzáka nebo polokretína, jenž za pár grošů rád to zvonění obstará. A učitel chodí s nůší na zádech po kraji, od chýše k chýši a sbírá dárky z boží úrody za kostelní službu: za učitelskou. Zde dostane dvanáct snopů žita, kde je větší hospodářství čtyřiadvacet a je-li sedlák dobré mysli, řekne: „Jen si naložte, učiteli, co unesete! Letos jsme měli dobrou úrodu." Starý si naloží na nůši, co unese a praví: „Zaplať Bůh, sedláku, zaplať Bůh!" a klopytá dál. Někdy ho to div nezlomí, on však nemůže si odpočinouti ani si sednouti — kdo by mu pak pomohl? Jen kde ční nějaký pahýl nebo kámen, tam si může odpočinouti. Odestře si slepené vlasy s čela, je však při tom vesel — teď něco dostal, dá to vymlátit, prodá slámu a žito a konečně, doufá, bude přece ještě bohatým mužem!

Konečně je doma, složí náklad a vrátí se do ostatních chýší, až je všecky, i ty nejvzdálenější, obejde.

Tam najde také svoje žáčky v jejich domácích pracích, jsou docela svěží a pracují dvojnásob vesele a čile, když je učitel vidí, aby mu ukázali, že jsou na tom poli doma a více rozumějí, než učitel.

Když je po polních pracích, přijdou děti opět do školy — jak mnohé se však zatím změnilo, vědění se poplétla, písmena zaměnila své názvy a třikrát tři není více devět! Učitel jich proto nekárá ani nechválí. Klidně začne od počátku.

Tak žije na své chudé, zapadlé farnosti.

„Zdráv jsem, chvála Bohu a to je to nejlepší."

Léta uplývají, děti dorůstají a pak začnou posílati nové děti do školy. Jednoho dne pak přijdou časněji než jindy domů a praví: „Učiteli dnes není dobře a tak nás pustil dříve."

A večer pak nikdo nezvoní klekání. A brzy potom zahlaholí všecky zvony, ačkoli je všední den.

Však učitel už s nimi nezvoní — on konečně odpočívá.

Kdo by mu chtěl postavit pomník, já bych věděl nápis. Vyryjte do kamene provaz od zvonu a žebráckou mošnu a kolem slova: „Zde leží učitel ze staré školy.“ Tak to bývalo. A víc už to není.

Dnes hodný venkovský učitel těší se téže úctě jako pan farář a v některé vsi, kde země stojí výše nežli nebe, i větší.

Mezi novými máme více znamenitých mužů nežli mezi starými, avšak méně originálů. Přeložil V. Žlánský.

Literatura.

ČESKÁ.

Julius Verne: Vzducholodí kolem světa. Přeložil Josef Pšenička. S illustracemi L. Benetta. Cena 12 Kč. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Jaké oblibě ta ona kniha se těší, naznačuje počet vydání. Tato kniha v češtině pětkráte vydána. Julius Verne svými romány bude ještě dlouho oblíbenou četbou dospělých i mládeže. Tak i přítomných osmnáct kapitol o cestě kolem světa za tak podivuhodných okolností. Od kapitoly ke kapitole roste napínavost a spis se přečte takřka jedním dechem. K tomu přispívají i celostránkové illustrace. Úprava spisu vkusná, kniha poměrně není drahá.

Jar. J. Těšitel: Pěstování květin v zahradách a zahrádkách. Již dlouho bylo dotazováno se po knize, která by pojednávala o pěstování květin v zahrádkách a zahradách, neboť podobné knihy speciální dosud v české literatuře nebylo. Nedostatku tomu odpomohl známý odborník-zahradník Jan J. Těšitel, který právě vydal v Zemědělském knihkupectví A. Neubert velmi cennou příručku „Pěstování květin v zahradách a zahrádkách“, pojednávající podrobně o květinách jednoletých (letničkách) a vytrvalých (trvalkách). Pojednává nejenom dopodrobna o jejich pěstování, rozmnožování, sázení a ošetřování, ale i přináší populární návod, jak se pěstují a sbírají jejich semena. Kromě toho podává i podrobné pokyny, jak každého jednotlivého druhu užíti lze vhodně v zahradách, zahrádkách domácích i ke krášlení hrobů na hřbitovech. Obsáhlý tento spis vyzdoben je i 91 vyobrazeními ve skvostné barvotiskové obálce a svojí mírnou cenou (12·— Kč) přístupen je každému, kdo se pěstováním květin zabývá nebo zabývati hodlá. Doporučujeme vřele!

V. Svatohor: Svatý ďábel. Vydal Lidový tiskový spolek v Praze 1923, při naklad. Českoslov. akc. tiskárny. Cena Kč 10.

Zaráží název spisu. Svatý ďábel — jest zlo, které pod rozličnou rouškou jest v duši mnohého člověka. Kniha líčí pouť do Říma na Eucharistický kongres r. 1912 a srovnává Řím pohanský a Řím křesťanský. Pouhé slovo Řím dráždí mnohého Čecha — svatý ďábel se ozývá. Kniha jest plna obrazů, příkladů, statí apologetických. Překrásně líčí přijímání dítek v Colosseu. Poskytuje mnoho látky k obhájení výry, mnoho námětů k úvahám. Čtenáři z těch 94 stran hodně se poučí a dojdou duševního nadšení pro všechno dobré.

Eduard Kučera: Jací jsme. Humoristická knihovna. Illustroval Jos. Kočí. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. Cena Kč 20.

Spisovatel Eduard Kučera starší, sebral 36 krátkých humoresek pod názvem prvé „Jací jsme“. Dle obsahu vidno, že byly psány před světovou válkou i po ní. Rozličné zjevy a okolnosti života podaly látku k těmto črtám; nahodilá koupě, následky nesmyslné šetrnosti, souboj, cesta vlakem,

klam s vynálezem, lyžový šat, krátká známost, život manželů, dobročinnost, hra, hádky atd. Všechno se střídá jako v kaleidoskopu. Titulní obrázek by sváděl, že tu něco pikantního, ale není, pouze „Stud" jest poněkud choulostivá příhoda. Humoresky se čtou pěkně a mile pobaví. Illustrace dobře přiléhají. Povahy lidské jsou tu dobře vystiženy i se slabými stránkami.

r.

J. Smrček: **Zrazené srdce a Na rozcestí.** Dva romány. Nakladatelství Československ. akc. tiskárna v Praze. Cena Kč 10.

Oba romány původně vycházely ve feuilletonech „Lidu" („Praž. Večerníku") a měly hojně vděčných čtenářů. Aby nepřišly v zapomenutí, vydány byly r 1923 knižně v appartní úpravě grafika Cyrilla Boudy. Pro zajímavost děje, lahodnou mluvu, průhledný sloh hodí se do lidových knihoven. Cena 10 Kč za 248 stran je skutečně levná.

Ráj. Časopis věnovaný zájmům katolíků československých. Vydává spolek sv. Zity ve Vídni IX/4, Pulversturmgasse 18. Odpovědný redaktor Antonín Krofta. Ročník XI.

Ač s ohromnými obtížemi bojovati jest listu tomuto za rozervaných posud poměrů v Rakousku, přece snažil se všemožně všecky překážky přemoci a vycházeti aspoň každý druhý měsíc o dvojčíslu za celoroční předplatné 14 Kč (.000 K v Rakousku!). A vykazuje i v tomto ročníku kromě několika básní od P. Vinc. Kubína, Ferd. P. Místeckého a j. dosti četby poučné i zábavné, jako na př. řadu článků časových: „Jak se brání katolík", „Pod palmami v Nazaretě", „Zahynul od hiců", „Za víru bez bázně", „Právo a nároky rodičů na školu", „Na vlnách osudu", „Pozdní lítost", „Útrpení", „Nedělní odpoledne v Římě", „Kuřenky", divadelní hra pro dívky „Na srdci mateřském", „Chycený zloděj" atd. Doporučuji časopis tento pro jeho šlechetnou tendenci, krásný obsah i láci co nejvřeleji.

Šeb. Rada.

Časopis Vincentina. Zábavný povídkář, besedník a zpravodaj, věnovaný dílu nezištné lásky k bližnímu. Ročník I. Redaktor Jul. Košnář. Ročně 6 Kč.

Vincentinum, ústav to pro nezhojitelně nemocné, aby mohl co nejvíce těchto ubožáků přijmouti a strastný jich život snesitelnějším učiniti počal vydávati vlastní časopis, jehož redakci svěřil osvědčenému již odborníku, profesoru a spisovateli Jul. Košnářovi. List vycházel vždy za 2 měsíce a uspořádán byl tak, že každé číslo tvořilo celek. Ač tedy vyšlo jen 6 čísel (po 1 Kč), vykazuje přece ročník tento dosti pěkných povídek, básní a různých článků od J. B. Strejčka (Jul. Košnáře), Dr. Jos. Kučery, Vlasty Pittnerové, Fr. Moravce, Dr. Jana Konráda a m. j. Doporučuji časopis tento zvláště pro jeho šlechetný účel každému co nejlépe.

Jos. Fabian.

Skalka u Mnišku, její památky a dějiny. Napsal pro naše turisty P. Lad. Stojdl. S 33 původními fotogr. snímky. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze (Kč 7·). Průvodcem zvláštního rázu je tato knížka. Začíná půvabnou legendou o velké kajícnici Máří Magdaleně, přechází k vylíčení původu a dějin památného kostelíka na Skalce u Mnišku, téže kajícnici zasvěcené. Své průzračné vypravování neunavující provází autor 33 překrásnými fotografiemi. Na to seznamuje s památkami stavitelskými malířskými a sochařskými. Čtenář dovídá se k svému úžasu, že kostelík zvenčí ne právě úhledný je mistrovským dílem známého K. Dienzenhofera, jenž veškerý stavitelský půvab vložil do vnitřku chrámu, napodobiv velmi zdařile vnitřkem skalní sluj Marseille, kde dle legendy M. Magdalena zemřela; svatyně skrývá velkou dřevěnou její sochu, po stránce řezbářské zajímavou kazatelnu, cenný barokový oltář a j. V klášteře samém velmi cenný je obraz hrab. Čejkové od Skréty, nástropní nádherný obraz od malíře Brandla, představující Magdalenu ve skalní jeskyni, sousoší „Pieta" neméně proslulého sochaře Brokoffa, četné práce štukatérského umění (krb, kredenc) atd. Dovídáme se, že tu je dějiště známého veršovaného románu Sv. Čecha „Václav Živsa" a R. Svobodové „Pokojný dům". Autor vřele upozorňuje na neznámé přírodní krásy zapomínaného kraje i umělecké poklady zasněné poetické Skalky. Musíme býti autoru vděčni, že nás upo-

zornil na půvabné, širším kruhům neznámé zákoutí, skryté v bezprostřední blízkosti Prahy. Ať nejsme ve své krásné vlasti cizinci!

Promluvy. Cyklus VIII. O andělích strážných. Napsal P. Frant. Žák T. J. Cena Kč 7. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakl. V. Kotrba.

Neunavný P. Fr. Žák, který mimo jiné četné spisy vydal již osm svazků „Promluv" a sice „Čtrnáct promluv, jak svatí následovali božské Srdce Páně", „Výklady o sv. Písmě", „Ave Maria", „Sv. Ludmila", „Výklady perikop", „O mši svaté", „Církev a stát" a „O andělích strážných", připravuje další svazky svých „Promluv", které těší se veliké oblibě, což dokazuje nejlépe to, že první 3 svazky jsou již úplně rozebrány — úkaz to u nás, a zvláště v literatuře bohoslovecké, věru — velice vzácný . . . Než není dvu, vždyť „Promluvy" Žákovy vyznamenávají se všemi přednostmi duchovních řečí, jak dosvědčuje opět tento svazek, jenž vykazuje osm výborných kázání a to: I. „O andělích vůbec". II. „Andělé strážní". III. Vznešenost a rozdělení andělů". IV. Služby andělů strážných." V. „Naše služby andělům." VI. „Andělé v životech mučedníků a poustevníků". VII. „Andělé v životě jiných světců a světic Božích", a VIII. „Michael, Rafael, Gabriel". Hojné výroky z Písma sv. a svatých otců a spisovatelů církevních, četné a vždy případně volené příklady, jakož i přehledné rozdělení usnadňují velice kazateli práci při studiu těchto pramenů, a posluchači si je právě pro tyto výhody jistě snadno pamatují. Jenom cena zdá se i při dnešních poměrech přece jen vysoká (70 str. — 7 Kč). Jos. Fabian.

Poklad věřících. Lidový list k uctění nejsv. Svátosti oltářní a zároveň věstník eucharistického odboru rady československ. katolíků v republice československé. Ročník XXII. Řídí Václav Švec, farář ve Skále, p. Věž. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladelství V. Kotrba v Praze. Předplat. 6 K na rok. Měsíčník tento, jenž od čís. 3. vycházel ve dvojčíslech o 32 stran., vykazuje více básní od redaktora Klam. Mariánského (V. Ševce), K. Dostála Lutinova a j. a pak hojnost článků a úvah náboženských, zvláště pak k nejsv. Svátosti se vztahujících, jako ku př. „Svatý Václav, praporečník českých ctitelů nejsv. Svátosti", „Ve stopách sv. Václava", „Úcta marianská a nejsv. Svátosti", „Katolíku, Bůh je zde a volá tě!" „Odkud čerpá církev katolická sílu životní?" Dokončení práce „Nejsvětější Svátost aneb díla a cesty Boží", „Anežka, slepá nevěsta nejsv. Svátosti", „Na útěku dostižen" (čtyři poslední jsou překlady), „Posvěcení chrámu Páně", „Císař Karel IV., ctitel nejsv. Svátosti" a m. j. Ctitelům ježíše svátostného a vůbec všem věrným katolíkům doporučuji rád. J. F. Křtěnovský.

Vychovatel. Časopis věnovaný zájmům křesťanského školství. Orgán Jednoty čes. kat. učitelstva a přátel křesť. výchovy v Čechách, na Moravě, Slezsku a Slovensku. Majitel a vydavatel Družstvo Vlast v Praze. Odpovědný redaktor Eman. Žák, gymnasijní profesor. Přílohy: „Věstník katechetský." Redaktor Jarosl. Slavíček. „Učitelská příloha." Redaktor Ant. Suchoradský. Ročník XXXVII.

Měsíčník tento i v ročníku posledním plně hlásá a neohroženě hájí zájmy katolického školství, jak ukazují práce tu uveřejněné; tak ku př. jest zde důkladné pojednání Dr. Lub. Petra: Laická či náboženská morálka ve škole?" Ant. Nováka: „České dějiny". (Příspěvek k filosofickému hodnocení.) Jana Olivy: „Půdorys a nárys náboženského vyučování." K. Petrského: „Odborné vzdělání katechetů." S. N. V.: „Malý školský zákon" a „Nový ministr školství a učitelstvo." Dr. Jos. Berana: „O různých typech představivosti." L. Kulhánka: „Náboženství ve škole." S. Pokoje: „Změny otázek katechismu o přikázáních církevních podle kodexu." Fr. Košáka: „Exhorty" a m. j. Bohatá a zajímavá jest „Směs" v každém čísle. Také obě přílohy vykazují výborné práce, jen jest litovati, že „Učitelské příloze" možno věnovati tak málo místa . . . Doporučuji. Pravdomil.

Svatý Vojtěch. Kalendář pro katol. lid československ. R. 1924. Cena Kč 7. Vydalo družstvo Vlast.

Třiadvacátou pouť koná tento oblíbený kalendář, letos v pěkné obálce, jako vždy s bohatým obsahem slovesným i obrázkovým. Povídky střídají se s články poučnými, básně se životopisy a se statěmi dějepisnými. Důkladnost zabezpečují jména přispívatelů: pořadatel T. J. Jiroušek,

Dr. M. Kovář, Al. Dostál, Vác. Oliva, L. Grossmannová-Brodská, J. Souček, Jos. Kratochvil, Zdenka Pojizerská a j. Poněvadž na přesrok družstvo Vlast slaví čtyřicetileté jubileum, pořadatel napsal do kalendáře příslušnou literárně-historickou stať, připojiv k ní fotografie zakladatele a všech sedmi předsedů. Než, vedle jiných illustrací jsou zde podobiziny JUDr. Ant. Grudy, horníka Jos. Hrabáka, Mart. Medňanského z Medného, red. Vác. Petra, opata Jana Jaegra, Kar. Kmocha. Každý odběratel kal. „Sv. Vojtěcha" jest bezplatně pojištěn na 1000 Kč pro případ smrti a na 1000 Kč pro případ trvalé invalidity u Nár. pojišťovny akc. společnosti v Praze-II.

Methodisté. Dějepisně náboženská stať o jich vzniku, dějinách, učení a snahách. Napsal Václav Oliva. Díl I. V Praze 1923. Knihtiskárna Družstva Vlast. Nákladem Tiskové Ligy. Cena 3 Kč.

Obrana víry, jižto vydává Tisková Liga v Praze za redakce Ant. Suchoradského, vydala v čís. 1.—2. roč. XVII. první díl (60 str.) této časové práce, kde po připomenutí pojednáno nejprve o vzniku hnutí methodistického, jehož zakladateli byli bratří Karel a Jan Wesley-ové (čti Uesli), jeho pak šířitelem hlavně Jiří Whitefield (čti: Huajtfíld). dále podány ukázky z dějin anglického, amerického a německého methodismu, vylíčena organisace methodická, učiněna zmínka o symbolických (věroučných knihách a učení methodistů, o jich bohoslužbách a obřadech a konečně o „polních" a „prodloužených táborech". Ježto kromě sekty československé vnikají k nám po válce světové, i sekty jiné, jako Adventisté, Armáda spásy, Baptisté, Irvingiáni, Spiritisté atd., vítáme spisek tento s radostí a přáním, aby i o ostatních sektách podobně bylo pojednáno a lid aby viděl, jací lidé se mu to vtírají a místo pravdy Kristovy co mu nabízejí! Vždyť ku př. o americkém methodismu napsal spisovatel a to právem: „Chaos (zmatek), náboženský chaos a moderně věroučná revoluce, to jsou ta nejpřiléhavější slova, jimiž by americký methodismus jako celek mohl býti oceněn. Proto není divu, že pod jeho ochrannými křídly ukryje se každý, ať již má přesvědčení náboženské čili nic, ať již béře úkol svůj na zemi vážně nebo lehkomyslně. Svobodný zednář, anarchista, komunista, revolucionář a věřící methodista jdou ruku v ruce. Methodismus mnoho od nich nežádá. Stačí mu, má-li kdo subjektivní přesvědčení, že je ospravedlněn a hodný muž a nenávidí — katolickou církev. V americkém methodismu tedy každý má svého subjektivního Boha a své subjektivní náboženství!. což možno říci též o methodismu i ve všech jeho ostatních odrudách! A přece jak lidé tito úsilovně pracují a jaké oběti přinášejí, zahanbujíce tak mnohé katolíky, kteří ani v těchto pohnutých dobách nechtějí ani nejmenší oběti přinésti, ani dost málo pracovati pro pravdu Kristovu, pro svoji víru a církev.

Jos. Fabián.

Stručné dějiny katolické reformace v zemích československých. Pro dospělejší mládež. Napsal Václav Oliva. I. díl. 2. část. Tiskem a nákladem Družstva Vlast.

Sbírka časových úvah „Hlasy Svatováclavské", vydávaná Družstvem Vlast, za redakce Ant. Suchoradského, přinesla v roč. XXI. v čís. 5. a 6. pozoruhodné Stručné dějiny, pojednávající přehledně o katol. reformaci za Rudolfa II., o majestátu a jeho ostří proti katolíkům, o katol. reformaci za Matyáše, o úmyslech protestantské reformace, o ochraně P. Marie, o protestantském násilí a katol. obraně atd. až pojednání o katol. reformaci na Slovensku. Doporučuji k hromadnému rozšíření! P. Zaletěl.

VLAŠSKÁ.

„Storia di Cristo" (Dějiny Kristovy). Giovanni Papini vydal nedávno spis pod názvem „Storia di Cristo", který byl již do různých jazyků přeložen a v tisících exemplářích rozšířen. Slyšme, jak tento vlašský spisovatel, dříve veliký „ničitel", teď jsa obrácen, ohnivým obdivovatelem evangella se stal. Jeho spis končí těmito slovy: „O Kriste, Ty jsi ještě stále u nás, každého dne — a budeš s námi vždycky . . . My Tě potřebujem, Tebe samého a nikoho jiného. Ty jediný, Ty, jenž nás miluješ, můžeš pro nás všechny, kteříž trpíme, cítiti, Ty sám můžeš doznati, jak veliká, jak nevýslovně veliká nutnost jest — míti Tebe na tomto světě v tomto oka-

mžiku. Nikdo mimo Tebe, žádný jedinec mezi živými v bahně slávy spící, jest v stavu nám nuzným, nám v nejohyzdnější bídě — duchovní bídě duše potopeným, dáti to dobro, kteréž by nás osvobodilo. Všichni Tě potřebujeme, též ti nešťastní, kteříž Tě neznají, ano ti — kteříž to nevědí více ještě než ti, co o tom vědí. Ty víš, jak velice my v tomto okamžiku Tvojí tvář, Tvé slovo potřebujeme. Ty víš, že jediný pohled Tvůj může naše duše obrátiti, že jedno slovo z úst Tvých nás může z bahna naší nezměrné bídy vytáhnouti. Ty's přišel po prvé, aby's nás vysvobodil, Ty jsi se narodil, abys nás vykoupil, Ty's se nechal na kříž přibíti, abys nás vysvobodil. Tvé umění, Tvé dílo, Tvé poslání, Tvůj život není ničím jiným než vykoupením. A nyní v této smutné, zlé době, v níž to žijeme, v těchto úzkostlivých letech, nahromaděných strachem a utrpením, cítíme v sobě nevyhnutelnou potřebu, abychom byli z této převeliké nouze bez odkladu vysvobozeni." Spis Papiniho by bylo na výsost zapotřebí přeložiti i do češtiny, jest pro nynější dobu.

NĚMECKÁ.

Der Bahnwärterbub. Meine Jugendgeschichte. Von Johan Haindl. 8°. II. a III. vydání. 1920. VIII. a 134 str., M. 7.80 a 11 M.

Pisatel těchto vzpomínek měl jako kněz poutního kostela jednou v zimě velkou chuť do psaní. Napsal tyto paměti ze svého mládí. Nejkrásněji a nejživěji je popsána prvá část, v níž vzpomíná na své dětství, jež prožil jako syn železničního strážníka u Reichenhallu na řece Saalach. Některé z tuto vypravovaných příhod jsou skvostné perly samorostlého lidového humoru. Podivno a jistě příznačno je pro Bavoráky, že dává spisovatel oddílu, v němž vypravuje, jak se chystal na studie název: „Rekrut a době, kdy byl v konviktu gymnasia ve Scheyern „v kasárně".

Kniha je psána přirozeným, naivním, proto lahodným slohem, každý čtenář najde něco, co se mu zvláště zalíbí. Je dobrým příspěvkem pro seznání duše lidu bavorského, jakož i katolického studenta v gymnasiu.

Ignát Zháněl.

Aus Gottes Garten. Kurze Begebenheiten aus dem Leben der lieben Heiligen. Von Helene Pages. Nákladem Herdera ve Frýburgu. 1919. Stran VIII. a 148. Cena M. 2.80.

Tato knížka životů svatých nastoupila novou cestu; nepodává totiž životopisů světců a světic, ale vypravuje co nejstručněji pouze nějakou významnou událost z jejich života. Škoda, že vynechává mnoho dní, neboť jest tu v celku zastoupeno pouze 110 světců a světic v pořádku kalendářním. Snaží se též obeznámiti čtenáře se světci a blahoslavenými dosud méně známými, jako Armellou, Baldomarem, Césarem Bussem, Bartolomějkou Capitanio, Františkou O'Connorovou, Edvinem, Ineldou, Villigisem atd. Vždy podařilo se autorce vybrati něco méně známého, proto mohlo se snad u sv. Augustina vyprávěti něco jiného než událost o hochu na břehu mořském, který přeléval moře do důlku písku.

Kniha jest určena pro děti, ač se v knize samé nikde o tom nic nedočteme; soudím tak pouze podle prospektu, který jest přidán ku knize. Často se vypravují příběhy z mládí světců. Nebere se nikde vzhled na zázraky, věci kromobyčejné, ale autorka snaží se líčiti světce jako lidi zrovna takové, jako jsme my. Žili zde v zahradě Boží a bydlejí nyní v nebeské zahradě božské. Jako oni i my máme bojovati proti zlému v nás a okolo nás, máme jako oni milovati dobré a prositi o milost Boží, abychom dosáhli slávy věčné.

I kdo se obírá po leta se zálibou četbou životů svatých, najde tu všelicos neznámého. Knížka jest pěkně vypravena, má dobrý papír, jasný tisk, jest ozdobena dvanácti obrázky, pěknými dřevorytinami, jež nakreslil Vilém Sommer, jest mezi nimi i náš milý patron Jan Nepomucký.

Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Pěkné vyšlo dílko Skalka u Mníšku od Lad. Stojdla. S pochvalou se o něm zmiňuje „Národní Politika" 28. srpna. Zde dějiště jest veršovaného románu Sv. Čecha „Václav Živsa" a R. Svobodové „Pokojný dům". Kniha má 33 fotografických snímků, především kostelíku od K. Dienzenhofera, Piety od sochaře Brokoffa a četných obrazů.

Na zámecké kaplance, povídku z Vlasti z r 1921 a 1922 počíná přetiskovati americký „Hlas", počínaje číslem 3468.

Do esperanta přeložená byla Boženy Němcové „Babička" a J. Vrchlického „Noc na Karlštejně". Přeložili J. Kühnl a M. Lukáš.

Klaverský kalendář na r. 1924. Vydala Družina sv. Petra Klavera pro africké misie, vytisklo družstvo Vlast. Cena 5 Kč.

Velice pestrou ročenku vydala Družiná za šlechetným cílem, šíření misií, články i illustrace za týmže účelem se nesou. Vřelé vzpomínky básní i prosou věnovány zakladatelce Družiny paní Marii Terezii Ledóchovské nar. 1863, zemř. 1922). Připojeno divadlo „Křesťan nebo mohamedán". Kalendář naznačuje, že misionáři by nám mohli o tom onom cizím kraji mnohem více říci než některý cestovatel. Za stejným účelem vydávány misijní časopisy „Echo z Afriky" a „Černoušek".

Velice se chválí kniha MUDra J. Šimsy **„Základy životní moudrosti"** a to i v ohledu náboženském, o modlitbě dítek před spaním, o výkladu o Bohu, nesmrtelné duši a jiných pramenech moudrosti. „Dětem nesmíme říkati: Není Boha, není duše! sice v nich udusíme největší pramen mravnosti. Boha cítíš ve svém nitru, Boha vidíš ve všem stvoření a tu myšlenku nesmíš kaziti frásemi osvícenskými" atd.

Lidové knihovny mělo r. 1921 obcí 64·8 proc. Vydání na ně 7,673.835) Kč. (Obcí v Čechách 8.147, na Moravě 2.870, ve Slezsku 448). Knihoven 6562.

Počet exemplářů. Při odhalení pomníku Václ. Kosmáka v Tvarožné (15. července) pravil mimo jiné řečník dr. Josef Kratochvíl, že se Kukátka dílu I. tisklo 13.000 a II. 11.500 exemplářů v Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje. Slušný počet.

Jisté nakladatelství divadelním odborům spolků půjčuje divadelní knihy za poplatky, na př. 10 knih za 20 Kč, nebo jednotlivé knihu v ceně 1 Kč za 30 hal., v ceně 7 Kč za 2·10 Kč. Při první objednávce nutno složiti 50 Kč. Tímto se dramatická litteratura nepodporuje a některá divadla nutno při provozování v určitém počtu koupiti. Spolek neschudne, když si několik kusů divadelních koupí do své knihovny.

Nesprávná německá kritika. V mnichovském časopisu „Bücher Rundschau", jinak doporučení hodném, protože obsahuje všechny knižní německé novinky, jest v čísle 5—6. ze srpna l. r. tato zpráva na straně 204: Vyšel německý překlad novel Zeyerových „Florenc ve sněhu"; překlad pořídil R. Wellek, vydal H. Salus. K tomuto oznámení připojeny tyto řádky, jež doslovně překládáme: „Oba židé Zeyer a Vrchlický jsou zakladateli české litteratury (vě které přece židovský živel hrá hlavní úlohu). Novela, dle níž ato sbírka pojmenována, jejímž hrdinou jest Michel Angelo, snad ospravedlní z hrobu vykopání a přeložení její; krásná úprava knížečky vábí ku koupi. M. Rohrer". Podepsaný podal redakci bližší vysvětlení těchto nesprávností; sdělí se čtenáři „Vlasti" jak pochodil, žádaje, aby vše bylo v příštím čísle vysvětleno a opraveno. Ig. Zh.

Z našeho života.

Čtyřicet let minulo od smrti **Aloise Vojt. Šmilovského** (Šmilauera). Zemřel v Litomyšli, kde byl profesorem. Nar. v Mladé Boleslavi r. 1837. Známy jsou jeho „Parnasie", „Kmotr Rozumec", „Starohorský filosof" atd. Chválí se jejich ušlechtilá tendence.

Úmrtí. V Soběslavi zemřel 13. srpna Frant. Smola, děkan, kons. rada a zakl. člen Družstva Vlast. Nar. 26. února 1861 na Moravě v Uher. Steinbruchu. K Vlasti přistoupil jako kaplan ve Měseci.

Redaktor Theodor Cejnek zemřel 16. srpna u Milosrdných bratří v Praze. Byl dlouhá léta chéfredaktorem konservativní „Mor. Orlice" v Brně, potom českého, německy psaného listu „Union" v Praze, dopisovatelem „Občanských Novin", „Čecha", „Lidových Listů". Zesnulý byl horlivým národním pracovníkem starého konservativního zrna, člověk dobrého srdce.

Vatroslav Jagič, patriarcha slovanské filologie, mistr slavistické vědy, zemřel. Byl představitelem vědy Dobrovského a Šafaříka. Jeho úředím studií byl jazyk staroslovanský, jazyk světců Cyrila a Methoděje.

František Valoušek, senátor a spisovatel, šedesátníkem. Narodil se 26. července 1863 v Břesovicch, na Prostějovsku. Studoval v Olomouci a od r. 1920 jest proboštem v Kroměříži. Působí jako politický pracovník, jest znamenitým řečníkem a kazatelem. Od r. 1906 zasedal v zemském sněmu a r. 1907 v říšské radě. Jest literárně činný, píše o sociálních námětech, básně, povídky i dramata. Přispívá do různých časopisů, vydal v Brně 1897 dva objemné svazky pod titulem „Tři povídky" a „Vrstevnice a jiné povídky", dramata (vlastním nákladem) „Srdce a peníze" a „Zkáza". Působil v „Novém životě".

Poslanec dr. **Gustav Mazanec** padesátníkem. Narodil se 28. července 1873. Věnuje se otázkám umělecké, literární a filosofické kultury. Založil měsíčník křesťansko-sociální „Nové Proudy". Z jeho četných článků sociálních jmenujeme „Demokracie v křesťanství", překlad Pavla Sixe. „Soubor katol. učení o společnosti", překlad Francesca Nittiho „Papežství a otázka sociální" a j.

Jubileum velkého slovenského historika a to **Julia Botta** připadlo 24. července. Dosáhl 75 let plodného života. Píše nejvíce do „Slovenských Pohledů" a nejdůležitější jeho dílo jest „Slováci, vývin jich a národní povědomí".

Pamětní deska knězi-buditeli **Josefu Regnerovi** — Harlovickému, děkanu náchodskému, byla slavnostním způsobem odhalena 12. srpna. Zvěčnělý Regner pracoval v celém kraji buditelsky a osvětově. Deska odhalena v jeho rodišti pohorské vsi Harlovicích.

Významné jubileum. Spolek česk. katol. učitelstva na Moravě oslavil letos čtvrtstoletí svého trvání. Založili jej Josef Kadlčák, nadučitel ve Frýdlantě a Marie Hoffmannová, odborná učitelka v Hulíně.

Jubileum nestora českého dějepisectví. Dne 28. srpna dožil spisovatel dr. Augustin Sedláček svých 80. narozenin. Sepsal četné historické knihy, hlavně velké dílo: „Hrady, zámky a tvrze české". Jubilant žije v Písku.

Při III. **diecesním sjezdu** katolíků v Hradci Králové odbývala se též 20. srpna v Adalbertinu schůze katol. redaktorů s bohatým programem.

Sjezd katol. inteligence dle příkazu, daného mu prvým sjezdem r. 1921, svolán na den sv. Václava 1923 v Praze.

Na paměť Ludvíka Holaina. Je tomu právě 80 let, co se ve Staré Bělé (20. srpna 1843) narodil hudební skladatel Ludvík Holain. Od něho jest Průvod varhan, Litanie, Stopadesát lidových písní moravských, Zvuky nebeské atd.

Jindř. Máslo. Vyšla česky, chorvatsky a polsky a prostoupena je i četnými úryvky z oper a písní slovanských. Mírná cena Kč 15·— jistě přispěje k nejkrásnějšímu používání. Jako doplněk k této škole vyšel v téže edici prvý sešit „Padesáti vybraných elementárních etud" od Černého, Duvernoya, Hellera, Köhlera a Lemoina, jež sestavil a upravil Jindř. Máslo. (Kč 8·—). — Obě tato díla vydal hudební závod A. Neubert v Praze, Hybernská 12.

Z nakl. družstva „Máje", české akc. spol. v Praze (v komisi B. Stýbla). J. Š. Baar: **Kanovník**, románek z kněž. života. Kč 6; **Žebračka**, román z far. historek, 2. vyd.; **Stavěl**, román z far. historek, 2. vyd.; **Žolínka**, román z far. historek, 2. vyd.; **Počtář**, satyrický román. — Mar. B. Šárecká: **Bettina**, román. — Jean Webster: **Jerry**, román. Z angličiny přeložila Mil. Lesná-Krausová. — Jean Webster: **Drahý nepřítel**, táž překladatelka. — Laurids Bruun: **Oanda**, román z dánštiny, táž překladatelka. — Pavel Bourget: **André Cornélis**, román. — Jean Webster: **Tatíček Pavouk**, z angl. přeložila Mil. Lesná-Krausová.

Nakl. „Hlasů Sv. Hostýnských: **Nechte dítek přicházeti ke mně**. Napsal P. Jar. Ovečka.

Z nakl. Jos. R. Vilímka: Arkadij T. Averčenko: **Výstřední povídky**. Se svolením autora přeložil Aleš Nesý. Cena 15 Kč. — Julius Verne: **Vzducholodí kolem světa**. Autor. překlad Jos. Pšeničky. Páté vydání. S illustracemi L. Benetta. Cena 12 Kč. — Leda: **Zápisky Hrbáčovy**. Cena 18 Kč. — Tereza Nováková: **Výkřiky a vzdechy**. Druhé rozmnožené vydání. Cena 15 Kč. — Dr. Ladislav Jeništa: **Duše nemocných**. Cena 12 Kč.

Z nakl. družstva Vlast: Jan Drábek: **Hledajícím Boha a církev, pravou cestu ukazuje**. Cena Kč 3·20. — **Sv. Vojtěch**, kalendář na r. 1923. Cena 8 Kč.

Z nakl. Zemědělského (A. Neubert): **Skalka u Mníšku**, její památky a dějiny. Pro turisty napsal P. Ladislav Stojdl, superior. Cena 7 Kč. — Boh. Brodský Zahr.: **Z rodných hrází**. Část II. Cena 25 Kč. — **Nad propastí**. Cena 21 Kč. — Kamil Karlach: **Katechismus voliče v obcích republiky čsl.**" s podrobným věcným a slovním rejstříkem. Cena 3 Kč.

Z nakl. Československ. akc. tiskárny: V. Svatoroh: **Svatý ďábel**. Cena 10 Kč.

Obraz milostné sošky Matky Boží Staroboleslavské přináší poslední číslo (21.) „Dorostu" s úvodníkem staroboleslavského jeho strážce dp. Málka „Půjdeme!"

Náš domácí chov vepřového bravu a prostředky k jeho zdokonalení. Napsal Dr. Otakar Čapek. S mnoha původními vyobrazeními. Za Kč 11·— Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Spis podává poznatky a zkušenosti získané na studijní cestě autorově o chovech vepřového bravu v Anglii, Německu a Francii. Mimo obvyklý výčet plemen chovaných v uvedených zemích, rozebírá autor význam chovu vepřů z hlediska soukromohospodářského a částečně i národohospodářského, pro uvedené státy. Z panujících chovatelských poměrů vyvozuje poučení pro naše poměry. V druhé části knihy probírá autor povšechné směrnice, kterými se má říditi náš praktický zemědělec, aby chov stal se v pravdě výnosným odvětvím jeho podnikatelské činnosti. Přečetná, vesměs původní dle fotografií pořízená vyobrazení typických zvířat doplňují výborně tuto příručku, která jistě mile uvítána bude všemi chovateli vepřového bravu jimž ji vřele můžeme doporučiti.

Vlastenecké homilie.

Doplnil P. Václav Váchal, farář.

Vyšel sešit I.—XI. v ceně 24 K. Probírají celý církevní rok.

Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 n.

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům

dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, paténky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje. Hotové předměty neb výkresy zasílá na ukázku franko bez závaznosti koupě. Vše se posílá posvěcené. Práce ruční. Sklad veškerých zlatých a stříbrných klenotů, jako řetězů, madonek, křížků, prstýnků, náramků atd. Notářské prsteny, tabatěrky, jídelní náčiní ze stříbra pravého a čínského vždy na skladě. Staré zlato, stříbro a drahokamy kupuje za nejvyšší ceny,

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a
přísežný znalec zemského trestního soudu.

PRAHA-I., ul. Karoliny Světlé č. 12 n. Telefon 8311/VI.

Prostomilá knížka

návod k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostince vyložený pro každého.

Přeložil se svolením nejd. a. kons. v Praze ze dne 30. ledna 1901
Th. Dr. **Karel Lev Řehák**, farář u sv. Ducha v Praze.

Cena váz. ex. II. vyd. . . K 10·—

Roztomilé tyto modlitební knížečky, vkusně v kapesním formátě v plátně vázané. vřele doporučuje **nakladatelství družstva Vlast** v Praze čp. 570-II., Žitná ul. č. 26 n.

Stručný výtah z liturgiky

pro žáky obecné školy na 16 stránkách. III. rozmnožené vydání. Prodává se 1 kus s drahotní přirážkou za 40 h.; poštovné se připočítá dle velkosti objednávky. — Objednávky vyřizuje nakladatelství Družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26 nové.

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. Pomocí prof. Jos. Váhry sestavil Josef Flekáček. Cena 1 Kč. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

VLAST

ČASOPIS PRO POUČENÍ A ZÁBAVU

(ZALOŽIL R. 1884 TOMÁŠ ŠKRDLE.)

MAJITEL A VYDAVATEL:
DRUŽSTVO VLAST.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍK A POŘADATEL:
ALOIS DOSTÁL.

REDAKTOŘ:
TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

ROČNÍK XXXIX. 1922—1923.

V PRAZE 1923.
TISKEM KNIHTISKÁRNY DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

OBSAH

XXXIX. ročníku „Vlasti“

A) Životopisy.

Fritz Ondrouš Vltavotýnský: Mikuláš Dačický z Heslova 279.

H. F.: Hraběnka Marie Terezie Ledóchowská 11.

Hübner Václav, šk. rada: Josef Fourier 2, 74; Štěpán Lud. Malus 133; Augustin Jan Fresnel 145; František Baco 233, 241; Bohumil Vilém Leibnitz 323, 370.

Zháněl Ignát: Jan Jansen 29, 84, 97, 158, 193, 251, 320, 364, 385.

B) Články vědecké a poučné vůbec.

Alois Dostál: Vzorná matka 511.

Hlošina V. O.: Čeští Kartusiáni a celestíni v dobách husitských 36, 79, 109.

Dr. P. Josef Miklík: Kristus v Koranu 522.

Oliva Václav: O předkorunovační přísaze Jiříka z Poděbrad 212, 262, 289, 350, 415, 433.

Simerská A.: Matky slavných mužů 173, 206, 257, 328.

Jos. Šeřík-Vitínský: První belgičtí básníci okolo roku 1830, 497.

C) Čtení zábavné.

Dostál Alois: Dosloužila 180. Spravedlivá žádost 521.

Pittnerová Vlasta: Nanynka 5, 71, 104, 151.

Prášek J. V. Dr.: Komisař Šmidingr 20, 53.

Rosegger P.: Učitel alpský 530.

Wolf Fr. (Theodor Jeske Choinski): Román troubadoureův 198, 269, 294, 354, 390, 437, 501.

Tichý Gustav (Milutin Mayer): Mučenící 120, 163, 224, 245, 309, 341, 406, 454, 515.

F. B. (Em. Garkann): Šlechetná duše 370, 419, 449.

D) Básně.

Amant Fr.: Zesnulému dědovi 232.

Beran Karel: Umírá. Slyšíš? 369.

Berka Cyril: Starý otec 70; Koleda o zlatém kalichu 162; Jízda králů 276; V jeskyni modrých skal 353; Srdce P. Ježíše 459; Spasitel. — Marie 510.

Dante Alighieri: Vlasti 402.

Grossmanová-Brodská L.: Vánoční ohlasy 114.

Chudobka A. S.: Za večera 4; Vánice 161; Ukřižovaný 261: Slunci 375; Útěk 418; Jetelová pole 436.

Keltnerová Al.: Mé knihy 128; Převozník 308, Dítěti 363. Na nebi mého žití 476.

Leubner František: Ticho 63, 101, 148, 210, 255, 302.

Poledne Václav: (Viktor Hugo): Když objeví se dítě 30.

Místecký Ferdinand P.: Sestřino přání 12; Venkovská fara 38; Za přítelem Adolfem Heydukem 3, 6; Musiky hrály 340; Naši pěvci 368; Moje víra 481; Mladému hospodáři 520.

Simerská A.: Touhy srdce 317.

Uden H.: Vrabčí smrt 41; Vzdech 78; Pláč 119, 157; Člověk a hvězdy 210; Naenie 267; Dluh 348; Trud 402; Stesk 468; Sestina posvícenská 471. Sestina nápisová 514.

Velvarský V.: Ze sbírky „Na jiný vzduch 115; Dvě stařeny 220; Pod staletým topolem 275; Hvězdám 293; Podsněžník 414; Hloží 422; Violky-Maceška 448; Tulipány-Zimoléz 499.

Voborský Jan: Lyrické znělky 10; Posvátná touha 172; Několik veršů 205; Památce Heydukově 243; Z deníku písničkáře 326; Horologium 349; Když třešně odkvetly 388.

Ticholovský R. B.: Loučení 197.

Toby Georges: Gloria in exelsior deo;

E) Cestopisy.

Kollsek Karel: Kulturní obrázky z Anglie a Skotska 13, 49, 129.

F) Různé články.

Hübner Václav, šk. rada: Hvězdárny 469

Simerská A.: Ohnivý muž 472.

Šeřík-Vitínský Jos.: O víře afrického kmene, zvaného Baluba 176; Čarodějství v kraji Urua 482.

Voborský Jan: Trifolium Marianských básní Quidona Gezella 67, 116; Louis de Camoens a jeho „Mater Dolorosa" 277, 304, 337, 404; Marianské verše Rudyarda Kiplinga 476.

Literatura, Literární obzor a Z našeho života v každém čísle.